MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS OPERA.

IAC. SIRMONDVS SOC. IESV PRESB. *in ordinem digesta, multisque locis aucta emendauit, ac Notis illustrauit.*

PARISIIS,
EX OFFICINA NIVELLIANA.
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, via Iacobæa, sub Ciconiis.
M. DC. XI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Viro Clariss. & Doctiss.

NICOLAO FABRO I. C.

IACOBVS SIRMONDVS S.

QVAM malè acceptus in editione Basiliensi fuerit Ennodius, ideo pauci fortasse norunt, quia paucorum manibus terebatur. tu verò, quem bonorum librorum nihil præterit, Doctiss. Faber, omnium minimè ignoras, nihil ad hunc diem opere illo deprauatius, nihil inquinatius in lucem exiisse. Vt mihi quidem Arnulfi Lexouiensis Episcopi de Ennodio iudicium cogitanti subeat in mentē, si adeo mendosum, mutilum, ac modis omnibus vitiatum exemplar nactus erat, satis ei causæ fuisse, cur illum propter obscuritatem diceret Innodium sibi veriùs, quàm En-

nodium videri. Etenim quis tam lynceis fuit oculis, qui non in illa caligine cœcutiret? Quanquam alia nimirum Arnulfo mens fuit, & qualis hodie permultis, qui molli ac leni melioris æui ſcriptorum facundiæ aſſueti, ſcabrum hoc, vt aiunt, & ſalebroſum dicēdi genus, quod poſtremis Latinæ linguæ ſæculis emerſit, penitus exhorreſcunt. Sed nos delicata hominū faſtidia non moramur. Neque enim ſi quid limi Ennodio ſua ætas adſperſit, idcirco fluentem in eius ſcriptis ingenij, elegantiæque fontem poſſumus non amare; aut quia in eius poëmatis claudicat interdum verſus, rectam vbique ſententiam, & acumen non amplecti. Quid illa, propter quam infimæ quoque notæ auctores expeti ſolent, temporum notitia & illuſtratio? Quis enim eſt, qui in epiſtolis Ennodij Symmachos, Hormiſdas, Cæſarios, Fauſtos, Boëtios, Liberios, Aratores, Elpidios, & reliqua eius ætatis lumina non libēter recognoſcat? aut quem in vno Theoderici Panegyrico, vel in vna, quæ noua fere tota nunc prodit, vita Epiphanij Ticinenſis, varia rerum illo ſæculo in Italia, Gallia, Germania, Græcia ge-

ſtarum commemoratio non afficiat? Dictiones quippe, Declamationéſque prætermitto. quæ mea quidem ſententia ſunt eiuſmodi, vt cùm poſtremæ omnium apud Latinos natæ videantur, cum primis mediiſque conferri poſſint, & tanquam roſæ alienis menſibus ortæ cariores eſſe debeant. Itaque veritus non ſum, ne ſi quid ſtudij ad emendandum vel illuſtrãdum Ennodium contuliſſem, aut nullam à litteratis gratiam iniiſſe, aut horas in hac opera malè collocaſſe cuipiam meritò viderer. cùm & de auctore conſtaret, mirandum eſſe potius, cur cùm multi ſuperioribus annis hanc ſibi prouinciam deſtinaſſent, nemo tamen hactenus perfunctus ſit: & genus hoc ſtudij atque induſtriæ, quod in recenſendis veterum libris ponitur, ab iis tantùm improbari aut inſuper haberi poſſe, qui neſciant præſtanti olim iudicio viros, & genere ac doctrina clariſſimos, certatim in hoc ſtadio deſudaſſe, Q. Symmachum, & Nicomachos Dextrum atque Flauianum in T. Liuio, Saluſtium in Apuleio, Flauium Eutropium in Vegetio, Sidonium in Philoſtrato, Memmium Symmachum in Macro-

bio, Celsum Constantinum & Lupicinũ in Cæsare; atque alios in aliis. Eos enim solùm attigi, qui Ennodij æuo suppares, vel paulo antiquiores fuerunt. nec de iis loquor, qui nostra vel parẽtum memoria in hoc ipso tecum scammate summa cum laude & approbatione versati sunt. Vtinã modò in Ennodio mihi pro voto exitus respondisset. Nam conatus equidem sum, quoad potui, ex duobus spectatæ fidei exemplaribus, Vaticano & tuo, quàm emendatissimum reddere, lacunas quæ multæ & maximæ erant implere, ac prauè detorta & traiecta suis locis reponere. omnia etiam opera ex pristina perturbatione in certos ordines & quasi classes digerere. Sed vt magnum & graue vulnus difficile est sic sanare, vt non hæreat cicatrix: ita sentio quamlibet copiosam mẽdorũ messem ex hoc campo sustulerim, locum tamen spicilegio non defuturum. At verò Notæ, quas in ipsa præli festinatione subitò effusas & tute nosti, & nimium ipsæ prodent, laudem profectò non quærunt. satis erit si veniam mereãtur. Quanquam fructum vberem consecutas putabo, si abs te, Humaniss. Faber,

cum reliqua editione, quam nominis tui titulo inſcripſi, minimè reſpuantur. vt teſtatam omnibus faciant amicitiæ noſtræ vetuſtatem: & quanti meritò doctrinam, virtuteſque tuas ſemper fecerim. Quas vt à me cõmemorari hoc loco pudor tuus non ſinat, publica velis nolis fama, operis, vt Ennodius noſter ait, index loquitur, & vna de te, vt olim de Naſica, communis ſuffragij voce conſentit. VALE.

VITA ENNODII EPISCOPI TICINENSIS.

MAGNVS *Felix Ennodius Gallum se prosapia, Gallisque parentibus procreatum non semel testatus est. an verò in Gallia, hoc est est Arelate, vnde illi origo, & quam dulcem sedem vocat, an quod potius reor, in Liguria Mediolani natus sit, incertum reliquit. Mediolani certè à puero larem habuit. Et quanquam loco humilem se ipse dicere soleat, liquet tamen illum præcipuas æui sui familias vel sanguinis nexu vel affinitate complexum esse: cùm inter propinquos, affinesque suos numeret Faustum, Boëtium, Auienum Exconsules, Cæsarium Arelatensem & Aurelianum Episcopos, Senarium, Florianum, Olybrium, Eugenetem, & alios genere atque honoribus clarissimos. Sedecim annos natus, sub Theoderici regis aduentum in Italiam, vt in Eucharistico vitæ suæ scribit, amitæ quæ ipsum aluerat solatio destitutus, subsidium per nuptias nactus est, vxore ducta prædiuitis ac nobilissimæ fœminæ filia, ex cuius opibus deinceps abundauit. ex qua & filium sustulit, quod significare quodam loco videtur. Posthæc relicta sæculi militia in sacram adscriptus, atque inter Diaconos relatus est: vxore itidem ad religiosæ vitæ cultum pari studio conuersa. Hoc in gradu magnam vitæ partem duxit. Ac licet Rhetorum, poëtarumque studia, quibus à prima ætate deditus fuerat, & iam inde cùm clero nomen dedit, negligere cœpisset, ac postea etiam in letali morbo, ex quo B. Victo-*

ris Martyris ope recreatus est, destinato animi proposito refugere: ea tamen ingenij fama floruit & doctrinæ, vt non solùm in pretio essent, quæ sua sponte scriberet, sed amicorum quoque, quos impensissimè coluit, rogatu in dictandis aliorum nomine orationibus, epistolis, epitaphiis, ac diuersarum rerum epigrammatis, assiduam operam dare cogeretur. Quo in genere multa sanè ad gloriam Ennodio illustria fuerunt, sed nihil illustrius Apologetico & Panegyrico. quorum altero Theodericum regem publicè laudauit, altero Symmachi Papæ, Synodique Romanæ causam tanta cum approbatione defendit, vt à Synodo vniuersa honorificentissimo elogio, decretoque ornatus sit. Atque hæc fere sub Symmacho. Sub Hormisda verò cùm Ecclesiæ Ticinensis Episcopus iam esset, gemina in Orientem ad Anastasium Imp. fidei orthodoxæ causa legatione functus est. primùm quidem cum Fortunato Catanensi Episcopo, & aliis, quo tempore Synodus Heracleæ futura dicebatur. deinde cum Peregrino Episcopo Misenate, fidei formulam deferens, cui subscriberent Orientales. Sed in vtraque subdoli Principis vesania irritus fuit euentus, spectata fides & virtus Ennodij. quem frustra tentatum Anastasius, cùm flecti ad sententiam suam non posse cerneret, indignis modis vexatum, rimosoque ac fragili nauigio impositum, cum interdicto ne ad vllum Græciæ portum appelleret, contumeliosè dimisit. Reuersus ad Ecclesiam suam paucis pòst annis superstes, æuo adhuc integer, annorumque non amplius XLVIII. excessit è vita, ea sanctitatis opinione, vt inter sanctos Christi Confessores anniuersariis honoribus colatur XVI. Kalend. Augusti, quo die receptus est in cælum, anno Domini DXXI. Diem enim & Consulem notat Epita-

phium, quod hodieque Ticini in Æde D. Michaëlis parieti, qui sacrario cohæret, insertum in tabula marmorea visitur, & nos ipsi legimus his verbis.

EPITAPHIVM ENNODII.

Ennodius vates lucis rediturus in ortum,
Hoc posuit tumulo corporis exuuias.
Clarus prole quidem, generosior ipse propinquis,
Quos functos laudum iussit habere diem.
Reddidit hos cælo viuacibus ille figuris,
Cùm fecit famæ viuere conloquiis.
Quid mirum, si morte caret post busta superstes,
Qui consanguineos restituit superis?
Quantis iste foret mundi celebratus in oris,
Nec silet occidui cardinis oceanus.
Schismata coniunxit dudum discordia legi,
Atque fidem Petri reddidit Ecclesiis.
Pollens eloquio, doctrinæ nobilis arte,
Restituit Christo innumeros populos.
Largus, vel sapiens, dispensatorque benignus,
Diuitias credens quas dedit esse suas.
Templa Deo faciens, hymnis decorauit & auro,
Et paries functi dogmata nunc loquitur.

DEPOSITVS SVB D. XVI. KAL. AVGVSTAS. VALERIO V. C. CONSVLE.

VETERVM ALIQVOT PONTIFICUM de Ennodio testimonia.

Synodus V. Romana Symmachi Papæ.

LIBELLVS qui Synodali auctoritate contra eos qui aduersus quartam nostram Synodum, quæ habita est Romæ palmaris, mutire præsumpserunt, ab Ennodi conscriptus est, coram omnibus deferatur, & in præsenti omnium legatur atque roboretur. Quo recitato, & ab omnibus consona voce roborato S. Synodus dixit, Hæc futur temporibus conseruentur, atque ab omnibus teneantur &

in omnibus seruentur. Hic libellus integerrimè Synodaliter ab omnibus teneatur, atque inter quartæ & quintæ Synodorũ decreta habeatur: quia Synodali auctoritate conscriptus est & roboratus. Ad quæ ter beatissimus Papa respondit, Iuxta vestram omnium fiat voluntatem.

Hormisda Papa Anastasio Imp.

Ad hæc nostris lacrymis nostris precibus alleganda Ennodium atque Peregrinum fratres & Coepiscopos nostros vice nostra, pro exhibenda etiam honorifica salutatione direximus. Ideò maximè designato viro fasce secundæ legationis imposito; vt qui nobis spei bonæ detulit initium, nunc adiutore Deo plenum reportet effectum. Acquiescite, precamur, fidelibus monitis cuius vos delectatum dudum legimus institutis. Data III. *Nonas Aprilis Agapito V.C. Consule.* Hæc posterior Ennodii legatio. De priore autem extat Indiculus, qui datus est Ennodio & Fortunato Episcopis, Venantio presbytero, Vitali Diacono, & Hilaro Notario Legatis Apostolicæ sedis Constantinopolim missis ab Hormisda Papa. De vtraque præterea scribunt Paulus Diaconus lib. xv. Historiæ Miscellæ, & Anastasius Bibliothecarius in Hormisda.

Nicolaus I. Michaëli Augusto.

Sicut magnus Christi confessor Ennodius Ticinensis Episcopus, qui ab Hormisda Apostolicæ memoriæ Constantinopolim missus, innumeras miserias à Græcorum vesania pro fide Christi, & statu Ecclesiæ non semel pertulit, ex Propheta de his meminit, Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum qui secat in ea?

Ioannes VIII. Bercario Abbati.

Absit à piis mentibus quid de Romani culminis Pontifice sinistrum sentire, cùm B. Ennodio Confessore Ticinensis vrbis Antistite scribente doceamur, quia Deus omnipotens aut claros ad tanta fastigia erigit, aut certè quos erigit illustrat.

Gregorius VII. in Dictatu.

Quod Romanus Pontifex, si canonicè fuerit ordinatus, meritis B. Petri indubitanter efficitur sanctus, testante S. Ennodio Papiensi Episcopo, & multis sanctis Patribus fauentibus, sicut in decretis B. Symmachi Papæ continetur.

INDEX OPERVM ENNODII.

EPISTOLARVM AD DIVERSOS LIBRI IX.

OPVSCVLA MISCELLA X. id est.

DICTIONES XXVIII. id est:

SACRAE VI.

SCHOLASTICAE VII.

CONTROVERSIAE X.

ETHICAE. V.

POEMATVM seu CARMINVM LIB. I.

EPIGRAMMATA, seu CARMINVM LIBER II.

INDEX EORVM AD QVOS SCRIPTAE SVNT EPIstolæ Ennodij.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS Epistolarum

LIBER PRIMVS.

ENNODIVS IOANNI. I.

DVM salum quæris verbis in statione compositis, & incerta liquentis elementi placida oratione describis; dum sermonum cymbam inter loquelæ scopulos rector diligens frænas, & cursum artificem fabricatus trutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum simulabas, eloquij demonstrasti. Deus bone, in quantos se vsus diues lingua dispergit! Cùm voluerit, sæuit vt bestia, currit vt fluuius, fluctuat vt profundum: & quamcumque fucatis verborum imaginibus pingit speciem, veri

adſtipulatione repræſentat. Timere te ſcriptionem, quaſi fronte tener, inſinuas; dum declamationũ pompam refuga laudis depoſcit aſſertio; & fit auara gloriæ, dum pudori parcere ſe oſtendit, peregrinam mentita formidinem. Ago atque habeo gratias, quòd nobilia rudimēta facundiæ tuę in amici, quãtum æſtimas, præconijs conſecraſti. Et licet non agnoſcam mea eſſe quæ loqueris; religionem tamen narrantis amplector, diligentiam pectoris laudo, quam gratiæ per ſudum rutilantis luce dedicaſti. Tibi fax iſta prætenditur, quam in opinione mea blandus elocutor accendis. ego noctem conſcientiæ meæ, & ſi non fugio, noui tamen æſtimare. Graues hiatus patitur alienæ gratiæ commiſſa credulitas: quamquam omne crimen tranſeat, qui vult decipere confidentem. Gaudia tamen mea de te epiſtolaris alloquij dotibus adimpleſti; dum nouitatem ſenſuum monſtras ſerenitate ſermonum, & veteris decora proſapiæ nouelli vincis nitore colloquij. Sat fuerat parentum tuorum deſiderijs, ſeniora te familiæ ornamenta æmulari: vincere poſſe, ſicut nemo credidit, ita nullus optauit. Vides quantum ad vnguem polita conuerſatio pretijs bene naſcentis adiungat? Quod iubar ſanguinis præſtitit, ſuperauit induſtria caſtigantis. Credidi votorum ſummam fatigari, ſi te natalibus reddidiſſes; illud non expendens, quid claritati tuæ cohabitator infunderet. Sit fortè in æſtimatione arbitrij mei defrudata cognitio. Neminem credidi ad Olybrium per-

uenire: quem vicinis calcibus pernix insecutor adiunges; beatũ facturus nempe, si viceris. Deũ precor, vt adolescẽtia in te, quæ [perfectionẽ] primordijs mõstrant, bonæ frugis germina cõualescant. Domi habes, vnde exhortationis meæ viua sumas exempla. Te pater morum tranquillitate, socer eloquentia similem producat. Si me voti reum facere cælestia regna dignantur, vnum precor, vt mei meminisse digneris: ne illius, cuius perfectionem inter dicendi simulacra meditaris, obliuionis quoque par esse contendas. Sed ad epistolæ morem reuertar, quam affectio tua in longũ produxit. Salue mi domine, & amantem tui frequentibus cole munijs litterarum; ne amoris contestatio sola, sicut solet in quibusdam esse, præuij in te putetur extitisse sermonis.

ENNODIVS FLORO. II.

NOVI me duram cepisse prouinciam, & grauem sarcinam humeris infirmis attollere, qui sublimitatem tuam, quantum ad me, quietam verborum stimulis excitaui. Sic minaces dente bestias inualida lacessit adolescentia: & dum maiora viribus prouocat, quod euenire optat, spectaculum putat esse, non prælium. Sic mens congressionis ignara certaminibus ante periculum debet affectum. Leonis rabiem, & quam Libya alitio bestiam, quàm te, lingua censeo mitiorem. Quæ me præcipitauit inscitia? qui animi feruor à cognitione tui peregrinantem

duxit in deuium, vt nescirem quid intentioni lacessitus deberet, qui semper contumelias primus incipit, qui iniuriarum gymnasijs nunquam meruit posthaberi? Clericorum certè exercitatissimus maledictor; qui ad eos semper nouelli & acuti dentis morsus exhibuit: quem euadere ad vnguem ducta vita nō meruit; cui cessit omnis eruditio; & quasi cometem sidus religiosorum fugit vniuersitas. Hunc ergo improbus & fronte debilis excitaui. Hac fiducia prouocassem ventos ad flandum, ad cursum flumina, Faustum meum ad facundiam, qua te ad garrulitatem loquēdi parcus ferratis verborum calcibus animaui. Ignosce quæso, & quod in aliis vitium putas, taciturnitatem amantis sperne: abstine à responsis, prouocantem damna contemptu. Tecum decertet de mediis curiæ finibus eductus, circa Gallum prosapia conticesce: silentij tui, si præuales, talione mulcemur. Caue mi domine, ne incipias minorem loquacitate prouocando humilis æstimari. Quid enim laboris est, iacentem in ea parte superare, & triumphum de eo ducere, qui se ante conflictum imparem confitetur? Esto mihi tamen apud domnum Faustū amoris mei fibula, si querelas, quamuis angustas & rusticas, studes euadere.

ENNODIVS FAVSTO. III.

ACTA est causa desiderij mei beneficio querelarum: meruit impudentia, quod

negabat vrbanitas. Diligẽtiam ſancti pectoris, quam artifex ſilentium tegebat, elicui: taciturnitatem, quæ ad fomenta ardoris mei parata fuerat, terminaui: prorogando viles paginas, pretium vincentis accepi. Sic vſuram cultori vexatis reddit terra ceſpitibus, & fæturam nobilem de ſingularibus parturit gleba germinibus. ſic ad vocem vnius hominis montium ſecreta reſpondent, & dum anguſtus clamor vincitur, valitudinem ſuam elementa manifeſtant. Euangelicis tali facto obſecutus oraculis, fructum de præcepti ſum veritate ſortitus; cuius declarat inſtructio, quòd pulſanti ſæpe ſurgat Deus, & tribuat, ſi non propter meritum, vel propter importunitatem. Faceſſat poſt hac infidelium malè cauta diſcuſſio: integritati ſententiæ periculis præſentibus idoneus mihi teſtis adſtipulor. Frequenti oratione optata promerui: conceſſum eſt precum aſſiduitati quod negabatur examini. Debeo vobis amicitiam, querimoniæ meæ: quas, dum votis effectũ tribuitis, plus amabo. Fuerit licet origo veſtra à iuſto dolore veniens; frequenter à vobis, poſtquam præſtitiſtis, etiam illæſus incipiam. Delenificam allegationem amplexus epiſtolaris eloquij, ago atque habeo gratias, quòd me diu triſtium noluiſtis eſſe participem. feciſtis hoc forſitan voto & ſtudio conſulentis. Sed adſcribo peccatis meis, quòd maioribus, dum temperatis alloquio, ſum iactatus angoribus. Mihi vni in aduerſum prouiſa contingunt, dum grauiora ſemper in mœrore æſtimo, quæ tacen- *Luc.* 11.

tur: quia credo quòd de mediocribus ſæpe cõmunicentur verba languoribus, cùm proximitas funeris imperet ſilentia citò rumpenda. Deo gratias, qui ea quæ dura æſtimantur clementia bene vertit, & quæ ex merito noſtro ventura collegimus, ex ſua facit miſeratione transferri. Voluiſſem tamen, talem circa paruitatem meam dignatio veſtra tenuiſſet affectum, vt quem comitem ſæpe gaudijs adhibuiſtis, cum eo elegiſſetis etiam aduerſa partiri. An putatis tale beneficium in acceptum me eſſe relaturum, ſi ab æſtibus pectoris veſtri, tanquam malè fidelis excludar? Non eſt, vt video, apud vos mei ratio diſpenſata conſilij. Ego mihi perire gratiam puto, niſi eam rerum omnium. vobiſcum communicatione nutriatis. Deſinite, quæſo, in hac mihi parte conſulere, veſtra impendiò verba cupienti. Cui ſi votiui negentur affatus, fatiſcam, vt terra, cui cælo nihil liquitur, nec venas ſuas ſucco bibuli humoris infundit, vnde innatis alimenta culmis exhibeat, & ad falcem grauidas ariſtas adducat. Vt piſcis aqua abſtractus vitalibus indubmentis priuatus extinguitur, ſic ego ſubductis alloquij veſtri fluentis interimor. Quærant alij quod delectet: ego res ad animam pertinentes expoſtulo. mihi non tam delitias verba veſtra pariunt, quàm ſalutem. Rem fateor nullis coloratam fucis, nullis nebularum depictam mendacijs, quia non ſum ſimulandi artifex; decerptum aliquid vitæ meæ cenſui, dum tacetis. Malè vos fideles aſſeritis, ſi ad aures meas generaliter deflen-

da per vos deferantur incommoda. quasi nescire alicui Christiano liceat malũ, cui Roma succumbit. Barbaras nationes, & à nostro limite toto pene orbe diuisas, continuis hæc conijcio lamentis ingemiscere, & ad solatium nostrum lacrymas commodare. Huius rei magnitudo vestra adhibere se iudicem fugit, vt in perniciem meam fallacium nuntiorum diabolica cum securitate vota mentiantur: vt non sit, ad cuius veritatem post fabulas redeã, nec qui animum meum veri demonstratione sustentet. Caue faxis, mi domine: vobiscum mihi alia res est. aliud fori ius, aliud triclinij. Audiat te quæ in conuersatione publica didiceris, familia domestica retexentem. Subiectorum animos, & fideles, vt putatis, mentes relationum vestrarum cibis alite, ne ieiuna amicorum corda talibus ferculis impasta moriantur.

ENNODIVS FAVSTO. IV.

ANAGNOSTICI fidem secutus, & suaui orationis sapore prouocatus, penè vitium credidi rem esse virtutis; & dum plus sermonum diademata credo valere quàm cõscientiam, culpam, quam mens non agnoscebat, incurri. Non sic ceruis sibilo artificibus insidiis blandus venator illudit: non ita pinnatum mentita formidinem discoloribus fucis vltro expetenda retia manus magistra componit: quemadmodum me captum, & sponte capistris ora porrigentem magnitudi-

nis veſtræ tenuere ſermones. Commiſſi neſcius, vobis impugnantibus, diu vtrum eſſem innocens inquiſiui. Aliud ſentiebam de epiſtola veſtra, aliud de propoſito meo. Quis rogo fuit patrandi ſceleris tam venuſtus admiſſor, qui purgationem crederet, ſi alieno ſe fateretur præcepto ſuo militare flagitio, cùm nemo de ſe confeſſo iuſtè credere poſſit crimē alienum? Sed credo iuris & legum expertem fuiſſe perſonam, & ſola calliditate compoſitam: cui etiam imitandi in ſcriptione aliena imaginē veritatis [vſus] indulgeat, & proprietatis ſimulacrũ lenocinia pudenda concilient. Nolo cuiuſquam nomen inceſſere; nec contra conſciētiam accuſantis ſubire perſonam. ſufficit pudorem meum in ſtatione conſtitui: alios iactent incerta ventorum. Ego tamen, & ſi imperare talia calcaribus armatæ lectionis adigerer, Patriarcharum me imitatione
Gen. 27. defenderem. Furto Iacob primogeniti fratris vicit ætatem: cuius beneficio principatum
1. Reg. 21. obtinuit, quem natura non dederat. Dauid dum luſtraret deuia ſtudio fugæ & anguſta terrarum, propoſitionis panibus famem depulit; & contra legis vetita, quæ minores habet aculeos, eſuriem corporis effugauit. Ego inediam, quam de diuinis libris anima impaſtus conceperam, marcentibus diu debui tolerare viſceribus, donec concepta lues ad vitalia ſecreta percurreret? Daniel propheta diuina dogmata regiis ſubduxit penetralibus; quæ ad inſtructionem ſuam pudicus & imitãdus raptor adiunxit. Quid iuuat ire per ſin-

gula, cùm ad munimen impugnatæ vna sufficiat de numeratis persona conscientiæ? quæ tamen verecundiæ suæ, & naturali vt ita dixerim debilitati, antè necessaria petitione prospexit. Nam & si sum post negationem qui me reum fecerim, æstimate. Doctorem Libycũ asseritis sublata à se pyri poma fleuisse. Meritò lamentis expiandum est, quod cum pudoris dispendio venter acquirit. Vilia fuerint fortè quæ sustulit, aut negligentia, aut vsu, aut tempestate peritura. non fuit culpa vacuus tamen, iuxta Apostolũ, raptor: carnem quàm animam plus amauit. Tobias propheta huiusmodi commissoribus occurit, & diuina voce testatur dicens: *Non licet nobis aliquid manducare furtiuum.* Cùm dixisset, manducare, non dixit, non licet nobis aliquid lectitare furtiuum. Iosiam, vt narrat historia, subrepta papyrus instruxit. Ego homuncio hoc non facerem, quem vos contra ingenij vires ad scientiam diligendam verborum stimulis foditis? Sed reuertor ad virum optimum, præfati, quantũ scribitis, sceleris admissorem. qui in vtraque parte fidem violans, nec vos securitate, nec me facti, si scripsi, perfectione donauit. Contingat mihi, salua magnitudine vestra, coràm posito secundum mandata Dei, tanti viri, prout habet animus meus, terga multare.

Rom. 2. *Tob. 2.* *4. Reg. 22.*

ENNODIVS FAVSTO. V.

ABVNDANTEM Dei misericordiam precatus commendo ipsi anni felicis auspi-

cia; & beneficiorum eius muneribus sublimis iam Consularem virum quasi æqualis aggredior. Hactenus trabealis coturni pompam familiæ nostræ peregrina ornamenta tribuebant, & pertinere nos ad eum magis affinitate quàm genere gaudebamus, qui anno nomen imposuit. Munus erat, non debitum, quòd inter curulium possessores diligentiũ fabulis addebamur. Quotiens nos obnoxios sibi fecit lingua, quæ apud alios exaltauit, vt commutato conditionis ordine alienis nostræ nobilitatis insignia deberentur, stipendijs? At nunc facessat inuidia, vetustorum reparator fascium nouellus Consul illuxit, & dignitatum nostrarum cariosas fores robustus reserauit impulsor. Ad rediuiuam valetudinem tremebunda marcescentium cardinum limina iuuenescunt: quæ nullis credo, Deo auspice, quia posthæc obicibus claudenda patuissent. Nam Auieni mei non vnus, sed primus est Consulatus. Stirpis suæ gestatura aquilas agmina præuius antecessit, & ad principalem militiam iter virtutis ostendit. Si qua est sæcularium reuerentia dignitatum, si quis honos est hominem viuere post sepulcra, si quid prouidit astutia veterum, per quod ab hominibus anni vincantur adulti; iure fastos huiuscemodi putantur inuenisse consilia, quorum longæuitas & senectutem refutat, & terminum. Deus bone! quantum est, vnius vocabulum hominis impensum in dictandis legibus laborem vel stabilire posse, vel soluere? Macte insigniũ adolescens virtutum, qui per obliterarum

materni ſtemmatis callem vitales honorum ſecures attuliſti, quibus annoſas, ne poſteritatem tuā retinerent, ſplendidiſſimi itineris obices amputares. Cedant huic priſcorum laudes, quibus nobilitatem doctorum commēta pepererunt, quæ phaleratis verborum ſupercilijs meritum à relatore mercantur. Neceſſe enim eſt exilitatem thematis narrantis opibus ampliari, vt dos, quæ in materia non inuenitur, ſtyli proceſſionibus inſeratur. Vt taceam Fabios, Torquatos, Camillos, Decios fuiſſe ſuperatos, te ipſum, mi domine, qui vniuerſos viciſti, eius primordiis exiſtimo votiuè ceſſiſſe. Tu per duratum proauorum, auorumque ſcipionum tramitem iam grādior, pene præcedentium connexus lateribus ambulaſti; ita vt ſub coniunctione nunquam interpolatæ felicitatis incederes. Ad Auieni mei adhuc teneri virtutes pertinet, & tuo generi continuare faſces, & noſtro reddere. Ago gratias intentioni in commune augmētum profuturæ: per quam cum Dei beneficio natalium bonorum claritas hactenus intercluſa reſplēduit: per quam diem ſuum lucidus ſanguis agnouit. Quàm voluiſſem votorum meorum ſummam coràm poſitus intueri, ſi non peccatorum magnitudo munus cæleſte, quod nō potuit deſiderijs, denegaret aſpectibus, & nefas ſit hominem vno, eodemque tempore vniuerſa optata promereri! Illud tamē inter maximas Redemptoris noſtri remunerationes credo numerandum, quòd limen felicis infantiæ Conſul meus cum honore ſenis ingreſ-

ſus eſt. Sed præcipio quid paretur laboribus, cùm talia primordiis exhibentur. Inauſpicatis ſucceſſibus illi prouectuū incrementa ventura ſunt, quem cœpiſſe videmus à faſcibus. Minus eſt quod ſibi de proſperitatis euentu in antiquorum præconijs vetus fama blanditur. Quod attrita puluere canities, quod vita ſub faſce acta vix meruit, quod grandæuus de impetratione nunquam certus optauit, hoc memorato ſæpius adoleſcenti meo ſupernum munus ingeſſit. Additur, quòd in principio vitæ diſciplinis optimis inſtitutus, videtur meruiſſe quod adeptus eſt: nec dignatur totum in ſe felicitati tribui, in quo poſſunt etiã dari plura virtuti. Naturæ in decus ſcholas & literarum ſtudia conſecutus, paternæ perfectionis ęmulator, talem ſe induſtria ſua filium reddidit, qualem alter vix potuit elegiſſe. Quidquid Attica, quidquid Romana præcipuũ habet lingua, cognouit. aurum Demoſthenis & ferrum Ciceronis expendit. vtramque dicendi ſeriem Latinus relator impleuit. Grammaticæ inſtructionis repagula, & illas dicendi legales anguſtias pro libertate complexus eſt. Oratoriam pompam ſectando maſculæ dictionis brachiis æqualis ad certamen eduxit. Sed quò me rapiat proceſſus affectionis terminum refutantis, agnoſco. diuiſus propoſito Conſulem eruditum ingenio impar appello. Ad vos reuertor, cum quibus mihi cõmune gaudium, par deſiderium, æqualis ſupplicatio eſt. Oremus Deum, quia vota noſtra modum refutant, vt ipſe faciat perenne eſſe

quod tribuit: nec vnquam circa nos muneribus ſuis terminum ponat, qui largiendo damna non ſentit. Vos gaudete tamen veſtro tam excellenti bono, quibus fas eſt poſt trabeas ſuas habere filium in obſequio Conſularem. Si tamen in ſententia mea cæleſtis vigor operatur, & tota mens humanis delictis inclinata non ſubiacet, fidelium orationum veſtrarum retributio eſt circa ſobolem dignitas impetrata. Vrbi ſufficerent quantos habet domus vna precatores. Felix mater tot imperatorum domina; vos apud Deum precibus ſuis matrona fortis attollit. per tantos regnum cæleſte vim patitur: quorum meritis à diuina clementia quod poſtulatur, exigitur. Scriptũ enim me ninimus, dicente Domino diſcipulis: *Si conuenerit duobus aut tribus veſtrûm, quidquid* Matth. 18.
petieritis impetrabitis. Credo Redemptorẽ, iuſtorum raritate proſpecta, pro mundi ſalute petituros duos dixiſſe ſufficere. licet coniectura perpendi, ſi poſſit tribus aliquid denegari pro ſuorum vtilitate poſcentibus. His ergo ſpebus animatus, & iuſtorum cognatione ſublimis, confido de ſuperna benignitate etiam me ad optatæ copiam gratiæ peruenturum. Si Abrahæ meritis Loth ſanctorum turbis adſcribitur: ſi hi qui caruere propriis, propinquorum ad celſa perduci meruere virtutibus; annus iſte familiæ veſtræ pariet dignitates. Nam ſi vobis cordi ſum, facilè ad cœleſtem gratiam optata impetratione perducor. Domine mi, ſalutationis reuerentiam ſoluens, veniam poſtulo de prolixitate ſermo-

Gen. 12

nis; quia difficile est magna gaudentem par
ua loqui esse contentum.

ENNODIVS FAVSTO. VI

DEvs bone, quàm nihil est arduum ma
gna curantibus, & qua quiete diuina
mentes visa describunt! quibus ornantur do
tibus loca, quæ lingua diues, & dicendi pe
ritus aspexerit, si religioso liceat sine discrimi-
ne confessionis enarrare proposito! Quasdam
mūdi artifex Deus prouinciis felicitates stu
penda secreti sui largitate concessit. alias vbe
rius, melius alias vinum iussit effundere: alii
contulit triticeæ segetis ope gratulari: multa
pomorum varietate vel vtilitate donauit. qui
bus hæc tamen ipsius naturæ repugnanti
merita non dederunt, fecit eas relatore subli-
mes. Non est vnde ieiuna cautibus gleba
desperet, nec vnde nō respondētia cultori arua
subiaceant. Linguarum genio terris merita
tribuuntur: & qualiter quis loqui potuerit
taliter rem, de qua fuerit locutus, attollit
Crescitis prouinciæ cultura sermonum. ori
est, quicquid in vobis lector stupuit. Vber so-
lum, & diuitibus quæ te iactas terra palmiti-
bus, quæ per modicos sulcos scalpentem dor-
sa pascis agricolam, quæ venas diuites in ipso
proscissionis pandis exordio, quæ suscepta
germina multiplicata messe restituis, nihil
tibi commune cum maximis, si ad te dom-
nus Faustus Romani status eloquij non sere-
nus accesserit. Ecce Comus pullæ quondam

penè in ſilentium miſſa conditio, quæ nulla ſe hactenus commoditate, nulla, vt aiunt, formoſitate iactauit, quanto gaudet ingenij priuilegio? Quæ per prærupta conuallia, & patulos cohærentium hiatus montium æſtiuis niuibus miſeram ſcit exhibere concordiam: cui per pericula pendentium cum via cultorum antè terram per ſcopulos opus eſt ſeminare, quàm germina. Cui calamitatis genus eſt, riparum Larij confinia canis ornaſſe nemoribus, vt ſubridens illecebroſa viſione dominantibus blanda fæcunditatem fronte mentiatur, & in perniciem poſſeſſoris pulcritudinem nutriat execrandam. Vbi primùm fabricis ſuis per prætoria domini tributa diſſoluunt, dum antiquorum lacunas parca nituntur frugalitate reparare, & profligantia patrimonium fulcire culmina. Indigenarum copia ad hoc tantùm ſeruata, vt functioni publicæ peræquatoris etiam vota tranſcendens numerus nõ deeſſet. Piſcium populos nõ ad delitias, ſed ad horrorem nutriens: per quos diſcimus, quid laudis captorum alibi ſapor mereatur. Vbi aer pluuius perenniter, & minax cælum, & quædam vitæ ſine tota luce tranſactio. Dulcia Larij oculis fluenta tranſeuntibus, & ad natatum quos perdat inuitantia. Quis ferat decorum gurgitem ſub hac deceptione fallentem? Quid dicam Inſulam relatione factam habitabilem? quis non hoc miretur? in qua minùs amatur vita ſeruata? in qua portio fuit euaſiſſe diſcriminis? circa quã piſcibus hominũ miniſtratur eſca cadaue-

ribus? Nulli enim præter aquas Larij defuncti ibidem ſepulcra meruerunt. Maria, fluuium Adduamque laudaſtis, quòd per confuſos ductus diſcrimen lacum tumoris oſtendit: qui agnoſci in eo nunquam niſi per turbida fluenta potuerunt. Tanti fuit diuitias facundiæ in rebus laude carentibus oſtentare, quanti non fuerant hæc omnia naturæ beneficia, ſi dediſſet. Cælorum tamen dominus, qui hoc vobis poſſe conceſſit, munera ſua ſub perennitate tueatur. Quia hæc ego non quaſi à vobis diuerſa ſentiens ſcripſi. ſed vt ex iſtis lector agnoſcat, Comum per ſtylum veſtrum melius eſſe legere, quàm videre.

ENNODIVS FAVSTO. VII.

QVANTVS eſt faſcis inuidiæ, quàm facilis nocendi via, quotiens præcedenti opinione laborat impetitus! Nemo quid factum ſit, vt video, quidue infectum reſpicit. ad impugnationis fidē ſolum aduocatur pro teſte propoſitum. Deus omnipotens mutatas ordinum vices vertat in melius, & rerum ſtatum, qui labe temporis aut meritorum noſtrorum nebulis obſoleuit, aurei ſæculi candore perfundat. Quando non hominum ob ſceniſſima crimina innocētis officij texit vmbraculum, & quidquid à morum nube deſcendit, cæleſtis militiæ ſerenitas excuſauit? At nunc in aucupium trahitur malè creduli interpretis clericatus, & quod ante religioſam profeſſionem admiſiſſe non decuit, hoc

poſt-

postquam per titulū Ecclesiasticū culpis renuntiauimus, sine honesti credimur consideratione peragere. Qua me tempestate procella immanium peccatorum ire ad famosum officium compulisti? In quo omnes errorum rami magistra viuendi solent falce truncari, in eo de me facinus credi facis omne fallentibus. Ille mancipia sua à me sublata defleuit, & contra potentiam Ecclesiastici militis aduocandam credidit egiam defensionem. Rogo, quis hoc commentator vel in scena proponat? quis poetarum fabellam fucis similibus aut commentitijs personis instrueret? Nouit Dominus, qui manu valida in adiutorio vestro mei propugnator assurgat, totius me esse technæ huiusmodi ignarum. Ante aliquid temporis pueri duo, qui sibi à præfato asserebant inferri violentiam, ad opem se Ecclesiæ sub interpellatione publica contulerunt. Preces adhibuisse memini, vt circa eos, quod defunctus voluit, seruaretur: auditurum se deceptiosis & blandis promisit illecebris. Vt ad obsequium reuerterentur, ad quod deputati fuerant, Sancto Episcopo patre vestro præsente, qui eisdem præbebat auxilium, sub notitia ciuitatis hortatus sum. Quid postea euenerit, ignoraui, nisi postquam malè retentatoris nomen accepi. Hæc mentior, nisi impugnatoris mei attestatione constiterint. cui tamen gratias refero, quia sub quauis occasione votiuas exegit epistolas: quæ mihi multum doloris iussionis vestræ dubitatione pepererunt. De me enim deliberatum esse video,

ſi vos., vtrum audiam quæ iubetis, in ancipiti eſſe cognoſco. Nulla me tamen nec magnitudinem veſtram ex ea parte apud Deum culpa reſpiciet; quia præfatos mox ad ſeruitium illius boni viri ſine alicuius audientiæ libra ire compuli. Domine mi, ſalutationem largiſſimam dicens, quàm vellem, ſi iſtis negotijs paginas non negetis, aut accuſatores meos ipſe componere, aut quod eſt familiarius frequenter errare.

FIRMINO ENNODIVS. VIII.

IVCVNDA ſunt commercia literarum docto auctore concepta: illa, in quibus ad vnguem politi ſermonis ſplendor effulgurat, vbi oratio diues frænis peritiæ continetur. Quando abundantem loquelæ venam laborioſus in lucem ſcrutator adduxerit, tunc procedunt officia ſuſcipientis deſiderijs paritura. At vbi ſcaber ſermo anguſtiam pauperis ſignat ingenij, nec conceptum ſuum in ordinem digerendo noctem ſtudio elocutionis interſerit, & nebuloſæ narrationis ambiguo quandam generat de ipſa explanatione cæcitatem; quis non perſonæ talis in eloquentiæ arce conſtitutus ſpernat affectum? Grauat conſcientiam perfectorum amor indocti. Sed vis caritatis internæ neceſſitudinis vinculis adiuta non fertur. Neſcit experiri quid poſſit, quem caritas ſtimulis ſuis exagitat. Solent tamen dignos venia iudicare perfecti, quos inter epiſtolares vias nutantia deſeruere veſtigia. So-

letis quid dicere voluimus attendere, quotiens non eloquuntur vota sermones. Idonea tamen perlatricis viaticum prægrauaui: & quæ me præsentare viuis potuisset affatibus, ea epistolam comitante perduxi: minus nobis periculi esse confidens, sub intercessoris boni me præsentia deliquisse. Vale ergo, mi Domine & amantem vestri peculiaribus fouete beneficijs. Sic apicem vestrum, si est quo crescat adhuc, diuinus fauor attollat.

OLYBRIO ENNODIVS. IX.

DVM fauos loqueris, & per domos cereas eloquentiæ nectare liquentis elementi mella componis, peregrinum labijs meis saporē epuli diuitis infudisti, Herculei certaminis & triumphalium Antæi casuum faciens mentionem. Sic se equidem exercita literarum gymnasijs palæstra dilucidant: sic madefacta studiorum oleo loquendi artificijs oris membra submittunt. Sed noluissem, fateor, illius, vt aiunt, pugnæ commemoratione morderi. Antæum fabula senior, ne elisus vinceret, matris solatium, postquam cœpit non cadere, loquitur perdidisse. Qui per callidi hostis fabricam fertur stando esse superatus, & in pectore animam posuisse certantis. Res scilicet digna memoratu, sed amicitiarum indigna proposito. Nos nempe memini fœderis certamina suscepisse, sed per quæ mutuæ vincamus caritatis officijs: vt dum inter huiusmodi luctamina nitimur, & vinci ambo

optemus, & vincere. Nobis per communia peccatorum ſecreta viuendum potius, quàm obeundum eſt: matris Eccleſiæ ope ſociata, quæ vtroſque vt, vera loquamur, fidei vbere lacte paſcit altrici. Ceſſent anilium commenta poetarum: fabuloſa repudietur antiquitas: ſtatus innocens ruinæ nequaquam miſceatur alterius. Nobis, ſi placet in nouellum vſum maiorum exempla reuocare, potius Pyladis & Oreſtis, Niſi & Euryali, Pollucis & Caſtoris, ſi nihil his clandeſtinorum actuum decerpit obſcenitas, conuenit gratiæ meminiſſe, vel fidei. Quos inter ſe ita concors animorum deuinxit æqualitas, vt horum duos expetitus cum amicis iuuaret interitus, alter amico vitam pretio ſuæ mortis afferret. Iſta ſunt digna memoria, quotiens inter nouos concordiæ nexus, vdo, vt ita dixerim, animorum libro, ceſpitibus validis fætura nobilis iuncta maritatur. Illæ mentes promittunt bona concordiæ, quæ quid in cultura ſudoris ſit opus agnoſcunt. Gaudeo tamen, quòd iam indiſſolubili ſocietate moribus iungimur, & ab oſtio affectionis per examinis lancem caritatis incrementa penſamus.

Ennodius Ioanni. X.

VICEM redderem, niſi oneraret diligentiam amici pectoris reſtituta laudatio ne dum in præconijs mutuum videmur ſcabere, adulationis ſuſpicione polluatur affectio & amor currat in vitium, dum illud, quod

apud alios debemus facere, nobis incompetenter ingerimus. Amantium enim ornamenta inter familiares paginas retinenda ſunt, non loquenda; ne tantùm conſcientias noſtras vacuis ſenſibus relatione laudis honoremus. Sunt vbi bona tua, vt apud te propter affectum taceam, amicè concelebrem. In his quæ de profectu tuo ſentio, religioſam tibi tantùm debeo taciturnitatem. Poſſem quidem, vitia temporis ſecutus, laudes tuas nunc in exhauſta prædicatione reſerare, totam paginam fucatis colorare blanditijs. Sed abſit hoc à propoſito, faceſſat à moribus, vt quem mente teneo, iſta tantùm velim eſſe remuneratione contentum. Tibi non delenificam orationem, ſed vocem debeo caſtigantis. Non tibi pictis verborum illudens artificijs, ſed totum profunda mente te retinens, poſſem dicere; Ad arcem ſcientiæ, ſine teneræ ætatis præiudicio, perueniſti: ſummam perfectionis adeptus es: nulla debes cura diſtringi, ſed bonis tuis tanquam locuples poſſeſſor ornari. Sed hæc, ſicut prædixi, à me aliena ſunt. ore te parentis ſtimulo. dico; ſint licet grandia, quæ in cano eloquentiæ flore polliceris, ego tamen niſi de meſſe non gratulor: vt ſolet auarus agricola, qui vbertatem anni niſi in horreis non metitur. Iam in te & ſi non grauidas ariſtas, multo tamen videmus lacte turgentes. Iam prope ad aream vota perueniunt. Sed plus timendum eſt, quotiens deſideria noſtra ſpes vicina ſuccendit. Labora circa ſtudia, lucem in colloquijs dilige, lectioni deuotus in-

ſiſte, vt fructus eloquentiæ multiplicium au-ctorum ventilatione purgetur. Pulcra ſunt quæ ſcribis: ſed ego amo plus fortia. redimita ſunt floribus, ſed poma plus diligo. Salue, mi Domine, & hæc ea qua inſinuaui ſinceritate complectere, & amorem meum in admonitionis fide perpende. Scito epiſtolas tuas nulli doctorum à me eſſe denegandas, vt quod me per inſcitiam fugerit, per eos, qui ad vnguem docti ſunt, emendetur. & ideo ad ſcriptionis culturam multo ſudore te præpara: vt vota quæ circa te pro venerandi patris tui meritis & amore concepi, ad effectum ſub hac claritatis tuæ intentione perueniant.

ENNODIVS CASTORIO ET Floro. XI.

AMANTEM veſtri gratia deberetis releuare colloquij; & amicam diligentiam teſtimonio reſerare ſermonis: quia muta caritas penè obtinet vices ingrati, & per paginarum abſtinentiam intercipitur vis amoris. Abſentium animis ſola literarum medetur oblatio, quæ quodam mentis artificio pingit ſcriptione quod loquitur. Hæc apud vos ſuperuacuum putamus aſſerere, quos inſtituta nobilia acuunt, quibus præſto eſt ſanguis, doctrina, conſortium. Nihil eſt bonarum artium, quod neſcire ſine negligentiæ culpa poſſitis, quos poſt lucem natalium Romanum decus Fauſtus inſtituit. Ergo magis fatendum eſt, me non mereri quod poſtulo,

quàm vos neſcire quid debeatis offerre. Domini mihi, ſalutationis debita effuſiſſima humilitate perſoluens, precor, vt tandem aliquando non immemores admonitionis & fœderis reſcribatis. Circa quæ opera pigros vos eſſe non conuenit, quia nec conuerſationi veſtræ ſancta conſcientia, nec vber ſermo poteſt deeſſe colloquijs.

ENNODIVS AVIENO. XII.

SI quæras, cur à ſilentio veſtro multata non reticet prodiga frons pudoris, & malè interpretando impudentia vocetur affectio: ſi garrulitatem meam fructu dicas ceſſante debuiſſe compeſci: ego te, Illuſtriſſime hominum, illa, quæ in familia tua domeſtica eſt, ſinceritate conuenio, ego fœderatam promiſſionem quaſi obſidem mentis amplector. Doleo quidem procuratas longi cauſas ſilentij: dum & caritas & neceſſitudo negligitur. Sed quia me totum ſibi amor tuus vendicat, adhuc credo excuſationem poſſe recipere quod feciſti, & purgationis tuæ in hac parte cauſas æſtimo eſſe, quas inuenire non poſſum. In bona te valetudine degere, voti compos ſemper audiui: ſudorem tuum circa ornamenta generis ſæpe epiſtolaris alloquij luce terſiſti. Nihil præter contemptum monſtrat, quotiens taciturnitas non habet neceſſitatem. Ego tamen ſpem de reſponſo capiens ſemper ſcripſi, & ſub quadam claritatis tuæ præſentia legenda dictaui. viſa eſt mihi, dum

loquor, pagina mea te reddidisse, te sapere, & tuis picta imaginibus verba conferre. Quid esset in epistola tua dulcedinis, si eam daretur accipere, quæso diligenter expende, quãdo, licet à nobis procedentia, tamen quæ ad te veniunt, verba complectimur. Iam rogo ad affectum scriptionis erigere, & aviditatem meam colloquii fluentis infunde, vt quid ministerium meum à Deo valeat impetrare, cognoscam, si epistolas tuas æmulas paternæ perfectionis accepero. Nolo metuas, quòd illum formidandum doctissimis loquor, & quasi ante oculos tuos in exemplum elocutionis adduco. peritorum mos est medicorum, in venis deprehendere vires corporum, & de successu hominis digitos interrogare. Nec aliter incipientum possunt ingenia cognosci, nisi vt qui non debent teneræ adhuc ætati robustas declamationes, inquirentes de futura vbertate lætificent, & messem peritiæ in radice manifestent. Domine, vt supra, salutationis honore, & reuerentia solita, spero, vt mei te esse memorem si meritum non ostendit, saltem importunitas mea, quæ est indefessa, significet.

ENNODIVS AGAPITO. XIII.

MALE est animo, postquam magnitudo tua æqui obseruantissima & amicitiarum tenax, in hanc meæ obliuionis se vertit incuriam, vt diligentiæ immemor, bona melioris sæculi, quæ accesserunt de profectu ho-

norum tuorum, fama potius quàm felici epistola nuntiasset. Vbi sunt illa sanctæ conscientiæ tuæ in conuersatione veneranda penetralia? Quando inuenire potuisset relatu digniora animus de amantis hilaritate sollicitus? Sed quæro, ne malignorum quispiam austrum fontibus, aut petulcum animal rosetis immiserit. Nunquam enim sine offensa amicis prosper euentus absconditur: à commotione euenit longè degentibus tacere quod gaudeas. Procul à moribus vestris malitiæ facessat obscenitas: puto bona vestra me meruisse nescire. Qua sermonis frequentia pensabitur tale silentium? Decedentem à desiderijs amicum nulla delinire potest cultura caritatis. Hæc quantauis, mi Domine, nobilibus scientiæ tuæ verborum pingas imaginibus, rarò curantur malefacta colloquijs, & dolor qui à te descenderit, sanari non poterit per loquelam. Vix erit, vt scribendo deleas quod scribere contempsisti. Sed reuertor ad propositum, à quo nunquam est, si miseretur diuinitas, discedendum. Deo debeo, quòd prospera tua, te silentium procurante, in Liguria primus agnoui. Perdidisti fructum studiosæ taciturnitatis: bonorum felicitas mundi lingua celebratur. Ignorari non potest quod summis accesserit. In honoribus, illa magis amplectenda sunt, quæ redduntur. Malè ad fasces attollitur, cuius mens inter curiæ sidera lúcis suæ suffragia non agnoscit in titulis. Venit ad vos cana dignitas sera, sed debita. Vocauit eam lingua, quam sequitur: exegit

innocentia, quam habuit quondam ætate coniunctam. Sed iam redeo ad gratiam familiaris alloquij etiam post offensam. Salue mi Domine, & quod in damno promissi fœderis neglexisti, restitue vbertate sermonis.

ENNODIVS FAVSTO. XIV.

NOLLEM, fateor, morarum causas aperire, ne animus meus sera in pacem cum lætitia reductus mæsta iterum relatione turbetur, & habeam tristitiæ meæ rediuiuum in narratione principium. Pene enim sibi debet angustias suas, qui earum relegere transacta non refugit. Quis ad calcem perductas anxietates suas reparet intempestiui necessitate sermonis? Sed vobiscum mihi & cum proposito rerum fides est, quibus debetur in replicatione ex quacumque causa sinceritas. Patior libens aculeos reuocati mœroris, dummodo veritati nil pereat: & ne per vitium teneræ mentis paginam falsitate dehonestem, sponte fero quod refero. Sancti Episcopi patris vestri prope in dubium salus deducta me tenuit. in cuius ægritudine quamuis cuncta illacrymaret Ecclesia, me tamen specialis mæror afflixit, qui eius debeo plus amori. Vidi pacem ciuitatis vrgente discordia vrbis nostrę limina transcendentē, & ab oculis nostris quasi incertum aliquot aut vagum numen elapsam. Sed sufficiat tristibus stricta narratio. Iam ad bonam valetudinē sancti Patris salus optanda & diligenda respirat. Nam vbi mens mea ad stationem re-

diit, ſtatim iuſſa reſpexit. Pueros deſtinaui, qui fideli me de proſperitate culminis veſtri, vel totius ſanctæ domus relatione perdoceant. Pēdeo rurſus, & inter ſpem & metum dubia æſtimatione diſtringor, cui neceſſe eſt de alterius parentis eſſe proſperitate ſollicitum. Quis ad curas meas ſe porrigat? quis æſtus æquiparare valeat tali diuiſione diſtracti? Sed hæc ad Deū iuſtius reportantur; cuius clementiæ eſt vota vincere ſupplicantum & fluctuantibus portum parare deſiderijs. Interim ad vſum reuertor querelarum. Paginas veſtras illico me ſuggero ſubſequi debuiſſe, & ad ſolatium meum, vel propter recentem petitionē, ſcripta prorogari, ne in ancipiti de profectione veſtra animus meus pependiſſet auditu. Sed hanc credo culpam ſcriptionis emendari poſſe frequentia. Supereſt vt diuinitas à vobis ea iudicari faciat, quæ iuuat agnoſci. Domine mi, effuſam ſalutem reuerentiæ veſtræ dicens, precor, vt quæ mandaui ſuggerenda adipiſcantur effectum.

ENNODIVS FLORIANO. XV.

IDEM eſt, terminum in arrogantia non tenere, quod in humilitate tranſcendere. Supercilij affectus eſt, iuſto amplius eſſe ſubiectū. Familiare eſt grauiter hiantibus, nouas inuenire blanditias, & grandis coturnus, in eloquentia ſimulare formîdinem, vel examen metuere de laude ſecurum. Ego verò diligentiam propoſito impenderem, ſi ſanguini non deberem. Suſcepi epiſtolam tuam Romana dote locu-

pletem, & ſtylum Latialem in ipſa principiorum luce monſtrantem. Cui me reſpondere, opponente manus inſcitia, coegit affectio: cùm diu eſſet, quòd antiquauerat apud me ſcribendi ſtudium ſpes tacendi, & in locum gloriæ ſilentium computabat. Sed niſi reſpondiſſem, neſcires te eſſe deprehenſum, quòd minùs fabricatis ingenijs artifici facundia, & ſucco Romuleæ calliditatis illuſeris. Non æqua ad ſecandum virtus eſt politæ laminæ, & eius, quam rubigo poſſederit: nec parem conflictum vſus poteſt, & torpor aſſumere. Nunc epiſtolæ breuitate contentus ad ſalutationis debita me conuerto; quod eloquio non pòtui, gratia penſaturus, reddendo amicitiam pro ſchemate & pompa ſermonum. Ecce quantum occupationi ſubducere potui, celer ſcripſi. Dabit Deus, vt ſi reſponſa deſideras, vacuum curis pulſati pectus inuenias.

ENNODIVS FLORIANO. XVI.

ILLVD fraternitas tua amori meo potuiſſet impendere, quod vera liberalitate cum tribuentis compendio proficeret & pudori. In ea ſcilicet parte, vt cum indices ſtudij mei literas iam teneres, ab ſcriptionis te cura ſuſpenderes. Quiſquam ne coloratis frontem pingit illecebris, & famam valida impugnatione labefactat; nec manifeſta excuſatione contentus, male credulæ conſcientiæ ſufficere non æſtimat quod probauit? Qui vario ſapore colloquij edacium amicorum fauces irritat, vt dum

blanda subiicit, definita permutet. Nam postquam me silentium amare scripseram, quasi pro allegationis responso, prolixiores paginas impetraui, & diu fortè repositum post negationem meam eloquij vber elicui. Quid faceres, si certamina promisissem, si studiorum tuorum feruorem quocumque dente incautus attingerem, nec mei idoneus æstimator penetralia tuta seruarem? Adhibita, credo, aduersus me fuisset Tulliani profunditas gurgitis, Chrysippi proprietas, Varronis elegantia: nec in vlla iuuenissem parte subsidium; cui nec illud profuit, quòd scribendi contentiones nec, cùm reticerem lacessitus, effugi. Me etsi peritiæ conscientia, & dicendi vigor attolleret; post diuersa scribentum discrimina, laudem quam multo sudore vos petitis, formidarem. Huc accedit, quòd Rhetoricam in me dixisti esse versutiam: cùm diu sit quòd oratorium schema affectus à me orationis absciderit, & nequeam occupari verborum floribus, quem ad gemitus & preces euocat clamor officij. Delenifica ergo, & male suada compesce colloquia. Si ficta sunt quæ scribis, & peniculo decorata mendacij, muta propositum, vel posteaquàm vides [mentem] innotuisse quæ feceris. Si vera sunt, & à iudicij lance descendunt, profundo ea pectoris include secreto, vt reuerentiam diligentiæ, dum amico res integras seruas, exhibeas. Mihi immutabile cor custodiens, alios demulce colloquijs. Ecce epistolæ modum, dum productæ paginæ cupio respondere, trāscendi. Sed non est culpa speciali plectenda sup-

plicio, quæ in erratis habet auctorem. Domine mi, ſalutationem debendam reſtituens, precor, vt ſi deſiderijs meis, quæ de amore taciturnitatis concepi, pernix te ſcrutator inter ſeris, ſaltem occupationibus, quibus impedimur, ignoſcas.

ENNODIVS FAVSTO. XVII.

SI à conſuetudine officiorum tẽperet mens amantis, ipſam ceſſationem ſiniſtrum eſſe putat auſpicium. mœroris enim ipſe ſibi cauſa eſt, qui non ſemper in vicinis æſtimat habitare quod diligit. Quiſquamne digreſſum ad loginqua cenſeat, quem mente contingit? Nam ſi ſpiritus res eſt diuinitatis in homine, prolixarum ſentire non poteſt damna terrarum. Dixi cauſam, quæ me faciat ſcripta porrigere. Reddo ſalutationis obſequia, propter quæ promulgantur epiſtolæ: Deo ſupplicans vt cæleſtis diſpenſatione beneficij, in bona valetudine degenti præſentia magnitudini veſtræ verba reddantur. Quod recipiat tamen portitor, qui alloquij occaſionem præſtitit, à me pro viciſſitudine commendatur.

ENNODIVS AVIENO. XVIII.

QVAM bene quod verecundè renuis feliciter imitaris, & dum difficilibus magnitudinem tuam exemplis quæris incitari, narrandi pompam, quam aſſertor idoneus refugis, oſtendiſti! Amplector amabilem allega-

tionem formidinis, quam in te ingenii diuitis vena commendat. Nolo colendum bonis patrem in adhortationis tuæ positum paueſcas exemplis. ab ipſo veniunt iſta quæ loqueris. Scio quæ aurum pariat terra nobilius: cuius ſoli nutrita ſinibus metalla plus rutilent. Sæpe mihi labor efficax inquirenti altricia terga fului oſtendit elementi. Scio quæ conchæ ſuperbas pretio gemmas includant: vnde veniat lapis imperiis genium collaturus. Non imperitiæ quod feci applices, non errori. Viri fortis progenies armorum faciem inter patris agnoſcit amplexus, & dum naturæ obſequitur, diſcit amare terrorem. Doctorum radix Maro, veſtri formator eloquii, ſic animatum verbis patris filium memorat, vt dicat: *Diſce puer virtutem ex me*: & alibi, *Et pater Æneas*. Nunquid ille iam fortibus ad certamina brachiis aſſurgebat, aut virili valetudine imminentia putabatur bella geſturus? Sed meliùs virtus recentibus exemplis animata, quàm monitis, profectum corporis expectabat. Scientes rerum aquilas ferunt pullos ſuos in ipſo vitæ limine, quo ouorum tunicis exuuntur, ad Solis ponere radios, & lucem ſeminis ſui immenſi ſplendoris obiectione cognoſcere. Nunquid eſt in diſtricta probatione impietas, cùm recta ſit iudicii in electione ſententia? Nolunt quenquam perire de fœtibus; ſed ſuos eſſe qui ceſſerint, non agnoſcunt. Rectè enim illa inter aues ſublimitas, genitrix putatur eſſe victorũ. Nunc ergo tu, dulce meum, bene cæpta perſequere; & fauente Deo, vt auum nomine, ita patrem

Æneid. XII

redde doctrina. Non æstimes graue esse quod moneo. Et quia ego te de germine censeo, tu de primordiis non pauescas. fuit & ille incipiens qui timetur. & quotiens scalpente terram digito ductus aquæ per puluerem trahitur, turbidum fluit omne quod primum est. De reliquo vale, mi Domine, & amantem tui frequentibus cole muniis literarum. circa quæ studia, si mei memor es, pigrum te esse non conuenit.

ENNODIVS DEVTERIO. XIX.

QVAM velim sæpe officium visitationis omittere, si dulcem tribuit culpa mercedem, & cælestis mandati sententiam sciens prudensque negligere, si desideriis copiam vindicanda conciliant! Mihi vni contigit de offensionis merito euenisse quod gaudeam. didici nunc tali remuneratione errata sectari. Non sunt aduersa, Doctor optime, amicitiarum religioni, quæ profero coactus in medium. Immo propter confessionem dignam proposito valetudinis tuæ dubia nunquam velut ingratus optaui. quin etiam, quantum in me fuit, contra ingruentes tibi inæqualitates precum manus opposui. Sed ecce quàm alacer sensus est, non in prospera membrorum salute fundata ostendit pagina, in qua vtraque luce fulsisti. Tua, quæso, lumina nube doloris hebetantur, cuius tam clara sunt carmina? & qui lucem loqueris, de visione causaris? Quã timeo, ne parcus in meritis tuis laudator inueniar!

ueniat. Tibi rectè adſcribitur, cunctis dare oculos, & obſcura mentium peregrino ſplendore radiare. Ergo putas tibi validum non eſſe quod tribuis? Pelle, quæſo, animo curas ſuperfluas, forſitan ſollicitudine aut cautione conceptas. Dabit Deus, vt quicquid corporalis acceſſit incommodi, vice animæ tuæ per ſudum rutilantis nitore mundetur.

ENNODIVS FAVSTO. XX.

VERE gratias Trinitati, quam veneramur & colimus, Deo noſtro, quæ ſub perſonarum diſtinctione & æqualitate mirabili, vnam nos piè iuſſit ſentire, & adorare ſubſtantiam; quæ planctum noſtrum vertit in gaudium: quę dolorum comites ad obſequium lætitiæ lacrymas commutauit: vt verè cum Propheta dicam; *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem fletuum* ? vt beneficiorum cæleſtium magnitudini ſub hac deuotione reſpondeam: cui contigit antè accipere cæleſtia dona, quàm poſcere, & prius quid boni eueniſſet legere, quàm quid mali minarentur peccata ſentire. Tuum eſt, diſpenſator omnipotens, quòd de ſerenis pignoribus, & futuræ innocentiæ hæreditate, in illa quæ præceſſit anxietate non timui. qui reductæ etiam ſtatum valetudinis quaſi ſtupefactus accepi, & in confuſionis ſimilitudine collocatus, quæ ſupra meritum meum collocata ſunt proſpera eueniſſe vix credidi. Verè ſupernæ remunerationis diuitias humana mens neſcit expendere. Sic ani-

Hier. 9.

mo fragiles temperantur, vt priùs stationem videant, quàm periculorum incerta deprehendant. Deus bone! in quo abrupto pependimus tunc, cùm potentia cælestis, vt plenum esset paruulorum in reducta salute testimonium, plus est nostrũ labefactata per meritum? Dico integrè, & vocem quam proposito debeo, nulla mendacij nube concludo, (cõfundo verba singultibus, vt sub solida gratulatione, vberioribus in fletum oculis) sæpe me respicere, quod euasi. Vbinam gentium fuimus? de qua nos ad humanam conuersationem ruina clementia superna restituit? Referamus ergo strictioribus verbis huius boni largitori prolixis gemitibus quod debemus. inuitemus ad custodiam munerum suorum, quem in dubijs tulisse probamus auxilium. rogemus eum, qui scit nempe seruare quod præstitit, & virtutum suarum viua testimonia in longum producere. Talia sunt mecum circa vos venerandi vota collegij per totam Liguriam consistentium seruorum & amicorum Dei. Tali nititur domus sancta suffragio. preces pro serenis pignoribus sine cessatione funduntur. Verum me dicere, testis est diuinitas, quæ quod ipsa est, veritatem diligit; omnibus qui de vitæ possunt innocentia & integritate confidere, vestram nimis amaram esse mœstitiam. Sed nunc ad epistolæ vsum reuertor. Salue, mi domine, & gerulum præsentium Bassum V. C. illa, qua caros meos soletis, dignatione suscipite: quia inter omnes, quibus affectus est meam propter vos amicitiam cu-

ſtodire, quandam prædictus arcem puritatis aſcendit. Iuuate ergo petitiones eius, vt fructum de impenſis capiens ad potiora præparetur.

ENNODIVS FAVSTO. XXI.

DIV ſuper aduentu amplitudinis veſtræ ancipiti mens mea pependit indicio. Sed poſtquam me diuina miſericordia ab huiuſmodi anxietate laxauit, ſtatim ad conſueta officia me contuli: quanquam paginarum obſequia nec digreſſo ad longinqua ſuppreſſerim. His ergo valetudinem meam indicans, ægritudinem animi refero, quam de mœrore contraxi. De luminum noſtrorum ſalute ſollicitor, in eo loci conſtitutus, ad quem difficilè nuntius expectatus allabitur. Quod in ſolatio eſt, Deum precor, vt nulla ſeruum ſuũ patiatur amplius cura macerari: ſed de reducta meorum in ſolidum proſperitate æſtibus meis celeri medela ſubueniat. Salutans debita ſeruitute, precor, vt cognitis his, de quibus animus meus varia æſtimatione iactatur, ſedulo mihi hilaritatem deferentium literarum beneficio ſuccurratis.

ENNODIVS OPILIONI. XXII.

COEPERAT paruitatem meã magnitudo veſtra ſpe, quæ vota tranſiret, dignationis attollere, & cæleſtis inſtituti more, clariora facere beneficia ſua, dum mea merita nulla

iudicij lance pensabat; vel censuræ negligens dare pretium muneribus, quæ esse monstrabat indebita: quoniam affectio, quæ circa humiles exhibetur, non habet necessitatem, & speciem suam per sudum rutilanti splendore significat. Diu ergo tali fultus post Deum præsumptione nõ timui quicquid obloquentium toxica promittebant. Ast vbi me ad antiquum puluerem vestri reduxit obliuio, quod in solatio debet nudatis defensore contingere, quasi querelarum perlatrices literas prorogaui, promittens mihi de earum importunitate responsum. Sed per occupationum forsitan amplitudo vestra præpedientium incrementa significat ad hæc vos officia non venire. Replicabo, quia idem status fuit culminis vestri dudum paginas destinantis. Ad morem tamen scriptionis epistolariæ me reduco, ne addat prolixitas ingesta fastidium, & denegari paginas faciat magis allegatio, quæ poposcit. Domine mi, salutationis obsequium soluo, & de valetudine vestra, vt animo obligatus interrogo, cupiẽs relationis indicio ad gemina desideria peruenire.

ENNODIVS SENARIO. XXIII

PERDIT affectio valitudinem silentij debilitata torpore: nec ad vsum suum diligentiæ cursus exuberat, si nudetur communione colloquij. Muta caritas penè repræsentat speciem non amantis, & odiorum simulacrum est non aperire quod diligas contesta

tione ſermonis. Iſta ſublimitati tuæ corã poſitus intimaui, cùm ad ſolatium abſentiæ meæ literas promittebas. At nunc quæ animum veſtrum mei inuaſit obliuio, vt nullas per tanta temporum ſpatia, quæ bonam valetudinem veſtram ſignificarent, literas ſuſcepiſſem? ne de amoris, credo, teſtimonio animorum indices epiſtolas conuenirem, Irreligioſum ergo circa amantem tui in meliorem partem verte propoſitum, & ad memoriam promiſſæ fidei ſcripta tranſmitte. Domine mi, ſalutationis debita ſoluens, precor, vt ſi vos in antiquæ circa me dignationis ſtatu pagina directa repererit, reſponſa mereatur: quia puto inter nos gemina vincula diſrumpi non poſſe, caritatis & ſanguinis.

ENNODIVS ASTVRIO. XXIV.

QVÆ, malùm, ratio eſt, vt ita ſis parcus in gratia, prodigus in querela; & exigas frequentiam literarum, quam ipſe non tribuis, viperinis oculis illud quod alter deliquit inſpiciens, tuas culpas nulla falce reſecando? Anni plures ſunt, ex quo Alpibus vicinam habitationem delegiſti, ſenator & doctus. Vbi tibi, dum pruinoſa reſpicis iuga, apparuit inauſpicata nix capitis: vbi etiam glande te veſci ſcriptione ſignaſti. Cuius rei fidem literarum tuarum decora fecerunt, cùm cibi huius ſignificantia in ructu turgidi pectoris, & Alpini ſermonis apparuit. Miror tamen, quòd inter loci illius frænata glacie flumina, & ſine ſucceſſio-

ne frigus, tui iecoris flamma plus æstuat, nec aliquam sortitur pectus de mansione temperiem. Ætas deferuescit in senium: est domus, quæ lymphas in metalla conuertit, & contra naturam gurgitibus sua lege dominatur: tu tamen inter ista sic viuere diceris, quasi ignis tuus algoris pabulis irritetur. Ego te oro parentis stimulo, quia tibi & proposito meo debeo vocem castigantis. Vestrum est post hæc, si eligitis literas meas accipere, de admonitione gratulari. Ego autem præter ista cum honore salutati, quæ scribere possim in illa carnis, quam tu diligis, ellubie viuentibus, non inueni.

ENNODIVS OLYBRIO ET EVgeneti. XXV.

DESIDERIO paginarum vestrarum facta est mihi prodiga frons pudoris; & dum tabula promittit promulgata responsum, intra verecundum penetrale annosam continere nescit infantiam. Deberem quidem sanguini & proposito silentij venustatem, postquam spei meæ fructum prima negauere colloquia. Sed nescio vtrum malè pertinax iudicetur intentio, quæ sine alterius dispendiis sollicitæ per amorem experientiæ pericula multiplicat. Valete, mi domini, & ad scriptionis mecum remeate concordiam, ne contra Euangelij faciatis monita, si & importunitati denegetis, quod iustè forsitan impetrasset affectio.

ENNODIVS FAVSTO. XXVI.

VOTIS & desideriis satisfacit pagina, quę apud amantem vestri necessitatibus alienis præstat obsequium. Quàm vellem, si propositum non vetaret, multorum sæpe quieta titubare, vt dum dubiis vocem tribuo, debitum obnixæ caritatis exoluam! Domini mei, patris vestri iussionibus impendo præsentis scriptionis officium: cuius animus dum omnium securitati prouidet, suam quietem sub hac intentione contemnit. Qui dum mala Ligurum post Mauricelli obitum nondum vidit occidisse, confunditur. Recidiuis enim prouincia nostra, quasi præfatum sepulcra non teneant, laborat insidiis. Aduocationem fisci, dum aliqui per iniquos homines nituntur obtinere, ante votorum copiam quid in ea meditentur ostendunt. Ego quidem deliberationem magnitudinis vestræ de bono publico non celaui, asserens vos præfatam dignitatem nulli, vobiscum Deo adnitente, committere. Sed anxietas prouincialium totum credit euenire posse, quod metuit. Hanc à domno meo Episcopo allegationis suscepi prouinciam, vt conscientiam vestram obsequio paginæ conuenirem, ne cuius subreptio ad huius rei perducatur effectum. Vos fidissimam pollicitationem solliciti custodite integritate propositi. Ego salutationis officia dependens, quæ susceperam alleganda, testatus sum. Spero tamen, vt quid de ea parte deliberatum sit, instruar officio literarum.

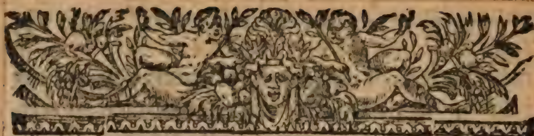

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS

Epistolarum LIBER SECVNDVS.

ENNODIVS ARMENIO *Consolatoriam.* I.

DIu, frater carissime, festinante voto consolatoriam ad te paginam non misi, ne putarer vel mihi subducere fletus, dũ verba compono, & in lamentationis dispendiis facere de gemitibus decora sermonum, & debitum planctum per loquelæ schemata dissipare: cùm contra amicitiarum religionem, & consanguinitatis vincula, secretum conscientiæ patefcat hostilis, si cùm possis dupliciter defunctum flere, non facias: id est, si oculorum ministerio nequaquam iungas oris officium. Vbi, dum

lumina ſtimulis acta doloris illacrymant, feriata ſunt verba plangentis? Sed ego, hominum ſinceriſſime, qui triſtitiæ tuæ obſequium in omni debeo parte quod valeo, mærorem meum, in quo tibi comes ſum, volui ſcriptione teſtari: ne in vna ætate effuſarum intercideretur memoria lacrymarum, vel æſtimaret poſteritas me in filij tui morte hoc ſolùm debuiſſe, quod ſolui: habens in hac via venerandorum exempla Pontificum, quorum imitatione nobilitantur, quos in vmbram merita concluſerunt. Ambroſius noſter decedentem germanum teſte afflictionis ſuæ libello proſecutus eſt. Quem cùm recenſet ſecuta proles, & ſcriptoris bene meminit, & in Satyri fratris eius obitu lamenta coniungit. quia eius prouiſione contigit recentem dolorem oſtentare dum loquitur, & ante legentium oculos ſemper exhalantia ſpiritum iam diu defuncti mēbra monſtrare; nec vnquam pati vetereſcere relationis fide funus, quod anni potuerunt ſepelire tranſacti. His ita ſe habentibus, oculorum flumina refræna, & animum, ſi placet, ad eius verba conuerte, qui tibi flens conſolator occurrit. Amiſiſſe te filium pene vnicum & bonæ indolis, quod patria non minus requirit affectio, prouinciæ vlulatus oſtendit, cùm ad ſolatium gemituum tuorum ſuos iungens, quid de eo cenſeret, teſtatur vniuerſitas. Tu tamen inter iſta quaſi ſpecialis mali preſſus nece concluderis, neſciens temperandum quod per multorum diſperſum corda commune eſt. Quare ergo propriam æſtimes

Lib. de obitu Satyri fratris.

anxietatem, quam ſuam per affectum tuum fecere quamplurimi? Tecum, vt de cognata gẽte taceam, Gothus affligitur, & tu adhuc, quaſi ſolus propriis æſtibus ſubiacens inclinaris? Inſtruant te, quæſo, veterum ornamenta maiorum; & à mæroris ad bonam valetudinem intentione reſtituant. Abraham vnicum filium morti quaſi pius pater, quod maius eſt, lætus exhibuit, & ad necem filij mucronem genitor miſericors præparauit. Tu tranſlatum cæleſti iudicio, quaſi orbatus, inquiris: & quẽ non obtuliſſe ſacrilegium fuit, hunc oneras fletibus euocatum. In qua cauſa Dauidicum tibi occurrat exemplum, qui feretrum filij ouans, & Deo referens gratias anteceſſit, quòd dignatio ſuperna de venerandi Prophetæ ſemine, quem forte muneraretur, acciuerat. Tu ſi eius æmulator non prorumpis in gaudium, certè tempera ſub aliqua prædicti imitatione mæſtitiam. Replicabis forſitan, vix iſta ægris animo poſſe ſuaderi, & in graui tribulatione locum non habere conſilia: orbatum non reſpicere quicquid hortatur ad vitã: vnicum deſolatos habere in euocanda morte ſubſidium. His addas, quòd frugi ſobolem, & qua teneram ætatem vinceret, morum modeſtia perdidiſti: allegans iuuenem tuum immaturos annos, qui peccatis amici ſunt, glorioſo fine clauſiſſe, & in ætatis naufragio ab eo de portu animæ fuiſſe tractatum. Quibus ego dolorum tuorum fomentis, licet mæſtus, opponam, Minùs peccauit, quòd immaturus abruptus eſt. Iunxit ad vitam perpetuam melioris ſæculi

Gen. 22.

quod in iſta ſeruauit. pœnitentia, quam eum egiſſe loqueris, etiam ſi in ipſo non inueniſſet quod dilueret, inuenerat quod ornaret. quæ quoties innocentibus datur, coronam pro humilitatis affectione conciliat. Ad hæc reſpondeas; Quò me vertam, frater, qui præter lacrymas in preſenti luce nihil habeo? Adijciam, Dei proximitatem inuenire poſſe hominem, qui de homine non lætatur. In loco filij ſuccedere poſſe conſcientiam, quæ ſanctos eius hæredes inueniat. Non vnam ergo viam, ſi audire digneris, vitæ melioris oſtendam: licet tua non egeat monitore perfectio; nec magiſtro opus ſit ei, quem fecerunt actuum ſuorum emendationes & honeſtamenta conſpicuum. niſi tantum vt adhortationis, quam conſilio tuo & prudentiæ debes, fidem diligenter expendas; & ad cæleſtium munerum affectum te reuoces, vnde vitales auras & accipimus & amamus; & gratum nobis ſit beneficium, cuius colimus & veneramur auctorem. Iſta ſunt, quæ breui ſermone dolens magna contexui; ruptam ſingultibus conteſtationem pro ſtyli vbertate dirigens, dum muto lamenta colloquijs.

ENNODIVS SPECIOSÆ. II.

SIlentium meum dolor exigit, qui paſſus eſt creſcere, dum de vindicta cogitat, diſpēdia caritatis. Quid enim fieri potuit, niſi vt tacendo vicem reſtituerem literas deneganti; vt contemptus circa me, qui per abſtinentiam

venerandi sermonis innotuit, dum subduco colloquia, pati mucrone feriretur? Dicas forsitan, vindictam inimicam esse proposito. Sed omnia errata ita computo, quasi legis obsequium, in quibus vos esse contingit auctores. Quisquamne culpam putet, facere quod fecisti; & plectendum iudicio diuino censeat, quod à te processisse cognoscat? Æquo ergo animo sustine quod deliqui: dum ea in re præcedis, lux Ecclesiæ, ipsa voluisti. Ego seruo animum, quem promisi, vt in vniuersis, si mereor, æmulator existam. Cuius rei fidem, dum tacentibus vobis taceo, & quod loquentibus loquor, ostendit. Ad scriptionis ergo officium, postquam visus sum, me reduxi; qui hactenus intra verecundum penetrale, quæ non amabantur, verba continui; simili in paginis pariturus obsequio. Salue mi Domina, bonæ splendor sine nube conscientiæ, & ad exemplum sanctæ conuersationis in longum producere, & mei, si mereor, meminisse dignare: epistolari dans veniam breuitati, quam in angustum artauit festinatio portitoris.

ENNODIVS SPECIOSÆ. III.

QVanto deprimuntur peccatores suorum fasce factorum, quibus ab oculis tollitur quicquid offertur; & ne in obliuionem desideria mittantur, vicinum fit, nec contingi licet, omne quod cupiunt! Ad Ticinensem vrbem votiuam susceperam necessitatem; &

molesti itineris vniuersa transieram; æstimans hoc Sacerdotem credere suis imperijs impendi, quod meo militabat affectui: cùm subito contra metas votorum summo labore petitus iam de area fructus effugit. Proh dolor, qui me de epistolari alloquio ad tragœdiam vocas! Muros venerandæ, post religionis loca, propter te ciuitatis aspexeram: iam grati parabam verba colloquij: vereor dicere, quod remansit; ne loquendo cogar denuo sustinere transacta. Illustrem virum Erduic, quem me tu, Ecclesiæ decus, desiderare feceras, improuisus oculis casus ingessit. ibi comites mei videre, quid peterem; ibi animi mei æstus innotuit, quem antè sub prædictæ claudebam vmbra personæ. Nesciui occultare per caritatis tormenta quod volui, nec fucis aliquibus colorare conscientiam. Mœrentem me ad domum reduxit, qui prolixioris itineris causas incidit. Fatigationis meæ, fateor, compendia non amaui. Ecce contestationem diligentiæ meæ & mentis asserui. Vestrum est, si vera dixerim, vos interrogare, & animum meum affectionis vestræ æstimatione cognoscere. Domina mihi, saluto, & deprecor, vt libens per præsentium portitorem suggerēda cognoscas.

ENNODIVS OLYBRIO. IV.

NVlli dubium est inter prudentes sacræ fidem promissionis impleri, & amicitiam, quæ fertilibus est maritata fomitibus, fructuum nobilitare gaudere. Ego conscien-

tiam vestram appello iam statutis fidelibus obligatam. Ego tanquam de bonæ arboris reditu, ita de caritate mutua idoneus carpo poma possessor. nulla partium in aucupio discessionis quod fieri voluit neget impletum. Apud Deum votis aut supplicium debetur, aut præmium. Ego in me religiosi, in vobis nobilissimi consideratione propositi, ad effectum inter nos concordiæ æstimo peruenisse quæ cœpta sunt: nec adolescentibus gratiæ & in nouam lucem erumpentibus frugibus verborum potui negare commercium; cùm culpa dignus sit, qui in vicitate positus noluit primus incipere. In hac ergo parte pudoris volens vitare dispendium, nolo euadere opinionem temerarij, dummodo ad effectum me ostendam peruenisse perfecti. Opportunissimum portitorem sarcina imperiti sermonis oneraui, affectu delinquens, per quem qui peccauerit, & veniam meretur & gratiam. Rogo ergo salutationis effusissimæ debitũ soluens, vt si me cordi habetis, de vberrimi ostendatis directione colloquij. quia sicut amoris elocutor, & copiosus assertor es, ita nescis alicui blanda sermonum fucatione deludere.

ENNODIVS LACONIO. V.

NVnquam inter amantes silentio bene multatur offensa. Grauiùs inuentorem percutit vindictæ nouitas, quàm errãtem. Nefas est pro emendatione culparum culpas adhiberi; dum studio curationis, qui medetur,

ægrescit. Volui taciturnitatem, quam circa me hactenus, mei immemores seruastis, imitari. Sed homo leuis animorum fortium non potui æquare contemptum. Victus sum naturæ fragilitate, confiteor; & quod vos credo computare inter vitia, plus amando styli abstinentiam effusa loquacitate pensaui, & longi dolorem silentij sermonis vbertate composui. Expectans quidem à vobis præuium munus in literis: sed nolui mihi ipse, dum diu taceo, negare responsum; æstimans, quòd loquendi formam dare, nisi loquendo, non possem. Proinde, Domine mi, salutationis debendæ obsequium soluens, perlatorem præsentium ad vos specialiter destinatum solita dignatione suscipite, & sublatum de consuetudine scribendi vsum reparate; ne in damnum gratiæ parcitas contingat ista verborum.

ENNODIVS POMERIO. VI.

QVoúsque tantum licebit absentiæ? quoúsque fama nobilis epistolaribus destituta commercijs veterescet? Nolo euadere opinionem temerarij, dum modò ad notitiam possim peruenire perfecti. Volo esse paginarum præuius destinator, vt Galliarum bona ad Italiam migrent, sine vllo formæ suæ translata dispendio. An forsitan putabas te in quocumque loci delitescere, quem scientiæ lux longè positorum monstrabat aspectui? Et nisi me in laudibus tuis, domestica quidem relatio, sed per imperitiam sui pauper angustet, & amplissima

meritorum tuorum præconia perlatoris arcet exilitas; vtriusque bibliothecæ fibula perfectionis ex gemino latere venientis partes maximas momordisti, procurando vt tali ingenium tuum saturitate pinguesceret. Taceo summam cælestis collatam beneficij, & dotibus sine humano adiutorio supernis instructum. Rectè enim hoc æstimatur venire de Superis, quod inter homines nullo constat exemplo. Sed hæc meliùs secuturis, vita comite, censeo reseruanda tẽporibus. ad illud venio, in quo me seiunctissimus instruxisti. Quantum habuit præsentium portitoris sancti Felicis assertio, in epistolis meis sine cura dictatis Romanam æqualitatem, & Latiaris vndæ venam alumnus Rhodani perquirebas. Sollicitus, credo, scrutator, & diligens, quid lima poliret, inuenit, dum per infabricata verba discurreret. Nescimus quia quid qua mente homo legerit, quòd hac profert deliberatione sententiam? maximè cùm scriptum sit,

Claudianus epig. ad Alethium.

Ipse parens vatum, princeps Heliconis Homerus,
Iudicis excepit tela seuera notæ.

Rogo & si indigenas, & si inter studiorum suorum palęstra versatos fulget Latinitas, mirum dictu, si amat extraneos? Periculum facere de eloquentiæ pompa non debeo, nec præsumo, qualiter quis valeat, experiri; cùm professionem meam simplici sufficiat studere doctrinæ. Si me tamen quondam studiorum liberalium adhuc nobilitate gaudentem aliquis tali dente tetigisset, parassem vel quod ad excusationem esset idoneum, vel quod non puderet

deret obiectum. Nunc vale, mi Domine, & circa me Ecclesiasticæ magis disciplinæ exerce fautorem. Scribe, vel manda, Melchisedech parentes quos habuerit, explanationem arcæ, circumcisionis secretum, & quæ Propheticis mysteriis includuntur. Ista, quæ sunt sæcularium schemata, respuantur, caducis intenta persuasionibus, telæ similia Penelopæ.

ENNODIVS FIRMINO. VII.

EXIGAT licet amor, quod non potest implere perfectio, & impetret caritas, vt per loquelæ audaciam, quæ ornare poterat, pereat spes tacendi: maximè cùm sit dicendi, vt Tullius refert, nisi cùm necessaria, nimis inepta conditio. Sed inter narrationum vias, & itinera aperienda falce doctrinæ, teneri nescius virium consideratione regnat affectus. Imperatoris loco dominatur semel penetralibus cordis infixa dilectio; credens quòd non de verborum pondere, vel pompa capiatur, qui de absentis propinqui est salute sollicitus: nec existimat quod nasci possit offensa de gratia: hoc ad lætitiam satis esse coniiciens, si optatã nuntiet epistola sospitatem. Sed vos, quos libra peritiæ in eloquij lance pensabit, quibus vbertas linguæ, castigatus sermo, Latiaris ductus quadrata constat elocutio; quæritis nimirum in alijs quod exercetis, quæritis quod amatis. nos ab scholarum gymnasiis sequestrati, arentis ingenij guttis quædam Oceani fluenta pro-

Lib. 1. de orat.

uocamus, quaſi lychnis contra ſolis radios pugnaturi. Mei macies longè ſe monſtrat ſtudij, & niſi excuſetur pietate garrulitas, diſpendium proprij pudoris eſt, quod amaui. Vena quidem linguæ à generis fonte trahitur: & feruore genuino ſolet fætura nobilis incitari. Ego mea ſum impar proſapia: me dotibus veſtris quaſi peregrinum ſcientiæ plenitudo non tetigit. ego vos tantùm laudare magis quàm imitari valeo. Et quamuis nondum in me ad florem venerit matura facundia, & preſſus onere gratiæ ſoluendi deſerar facultate: committo tamen cymbam tenuem placido mari: quia parum ab ingratitudine differt muta gratulatio. Vnde naſcitur, vt proſpera, quæ de vobis perlatoris relatione cognoui, inter cæleſtia mihi beneficia computentur. Et quamuis deberem reddere ſermonis officium: ſed quia portitorum negligentia fecit, vt directæ à vobis aut retinerentur aut perderentur epiſtolæ: ego tamen verecundiam meam in ſtatione degentem ad incerta deduxi, & totum me legendum ſapori veſtro committo. Salue, mi Domine, & amantem veſtri frequentibus colite munijs literarum. Circa quæ ſtudia pigrum eſſe nec diligentem conuenit, nec facundum.

ENNODIVS APOLLINARI. VIII.

PRo voto militant deſideriis propriis neceſſitates alienæ, dum in gaudium noſtrũ aliquorum precibus exhibemus obſequium. Quis non pretio propter ſe quæreret, quod al-

teri ſub hac occaſione præſtatur? Debent mihi nunc perlatores præſentium debita mea, & non ſolùm me ad ſolutionem non pertrahunt, ſed ſe fatentur obnoxios. Non eſt incuriæ, quòd raò à me ſcripta prorogantur: ſimilia frequenter, vt nunc reperi, bona ſe ſubtrahunt. Inueniant ergo huius beneficij fructum, ſi me diligitis, portitores: Qui ſicut à me ea, quæ erant offerenda, exegerunt, ita ad vos, vt opinor, de ſcriptionis commercio optata perducunt. Domine mi, ſalutationis obſequia reſtituens, Deum precor, vt hæc vobis in bona valetudine porrigantur, & reddatur illico pagina, quæ meam quærat, veſtram nuntiet ſoſpitatem.

ENNODIVS OLYBRIO. IX.

VIx aliquando mihi ea quæ diu cupita ſunt ex ſententia ſucceſſerunt, vt ſitim, quam ex literarum veſtrarum ardore conceperam, eloquentiæ diuitis vnda ſatiaret: & æſtus, quos expectatio longa geminauerat, arridentia labiis fluenta reſtinguerent. Sed cur me ad votorum aſſeram ſummam fuiſſe perductum, cui maius naſcitur de impetratione deſiderium, dum de ſermonum veſtrorum flumine pectus ardeſcit? Oſtenditur mihi liquidò, quàm ſit rerum neſcia mens humana; quæ dum pretium propriæ ambitionis intelligit, aſſueſcit plus amare ad quod tardè peruenit: & dum abundat in præſentia quo delectetur, magis ſupereſt, quod requirat. Nunc

confiteor, in literis vestris superforaneam cautionem mei æstimator expaui: vbi dum secundis in altum loquelæ vestræ portarentur vela prouentibus, & in obsequio militaret quicquid spirat; remigium vestris dicitis deesse colloquijs. Non est licita, veri diligentia sequestrata, quam pingunt verba, formido. remis opus est, quotiens nullo flaminum puppes iuuantur impulsu. his non eget, cui secundam nauigationem facit conspiratio deuota ventorum. Sol facibus non iuuatur: nec lunaris globi claritudinem minorum siderum aliquando illustrauere collegia. Domine vt supra, honorem salutati exhibens, precor, vt apud magnitudinem vestram studiorum meorum fructu non caream; postquam vobis quid cuperem non celaui, vt scriptionis operam, quam hactenus protulistis, styli frequentia, vel vbertate pensetis.

ENNODIVS FAVSTO. X.

MEritum meum regnator cælestis si attenderet, aut exigua bona adipisceter, aut magna supplicia; & mei idoneus æstimator, quò meritis peruenire non poteram, voto non tenderem. Sed gratias illi, qui delicta nostra sic ne extollamur resecat, vt spem ad latiora perducat. Domni Auieni dictionibus à me debentur ista præloquia: qui necdum ad bonam valetudinem reductus, animum meũ sollicitudinis catena laxauerat, dum adhuc inter spem & metum anxij vota penderent,

naturam respiciens indicauit quo tonaret eloquio. Iudicio quidem ista præceperam, & altricem nobilis metalli venam in thesauris, quos pepererat, agnoscebam. Sed etiam in hoc peccator euenire vix credidi, quod assequi non merebar. Verum dico, teste diuina clementia, si sunt aliqui in Liguria, qui de literarum possunt genio & splendore iudicare; vos crediderunt in illa dictione laborasse, quã ætati præiudicans canus iam in puero sensus excoluit. Sed ista magis illis cum lacrymoso gaudio dixi, quos aut effusus sanguis albo curiæ cælestis adscripsit, aut clara confessio: qui secundis confirment primordia nostra successibus. Vos famuli humilitate & obsequio salutans, opto inter quæuis, dum istis animum relaxatis, aduersariorum mala gaudere. Nihil est enim, in quo possimus inimicorum damna sentire. Hoc nobis Deus contulit, quod inuidia terrena non subtrahat.

ENNODIVS FAVSTO XI.

QVid faciam, quando rescribenda vos scribitis, & pro bono præscientiæ cælo vobis obsequente concessæ, quicquid alienum pectus potuit inuestigare, narratis? Liquet ô supra hominem esse, duorum sic implere personas. Sed ad illum referantur ista, qui præstitit. Ego tamen remittere me orationem, per quam in vmbram antiquus Tullius truderetur, non promisi. Quippe qui acceptum quaternionem sub maiori, quàm ingenio

meo commodabat, celeritate reddideram: dum fidei seruiens, quæ ad profectum poterant pertinere contempsi. Nihil apud me de veneranda tunc dictione remanserat, nisi quod ad fructum, quantum æstimo, bonæ opinionis reposcenti memoria furante subduxeram. Nolo dicere, quale fuerit quod inuitus restitui, quale etiam quod amaui: ne manifestò credatis vos alleganda sine sui dispendio prædixisse. Curis meis tamen super hac parte, serenæ lucis meæ domni Auieni miseratio, licet incipientis, tamen iam probata succurit. quandam schedulam, quæ ipsi remanere potuit, ostrum mihi nobilitatis ingessit. hanc hactenus habui: inde sum & locutus, & sapui. Sed postquam & aliena beneficia iussus sum pendere, perlatore eam sequente destinabo: non eam in me pro peccatis meis intelligens beneuolentiam, vt quod externorum muniret ingenia, bene credulus non negarem: sciens me hominibus, quod impugnat propositum, cautione misceri. Verum dico, illo teste, cui nota sunt omnia, à me illas mundi ore celebratas dictiones vestras, quod credo inscitia mea fieri, cuiquam dari nec tormenta compellunt. Domine mi, salutationem reuerentiæ vestræ exhibens, contestor quia negligentia iudicium meum, nec adulatio impugnat affectum.

ENNODIVS ASTYRIO. XII.

PROPHETICIS oraculis sublimitas tua præstat obsequium; & ad fidem veterum

ſanctionum militat nouellis exceſſibus. Prouidiſti ne ſegnior admonitio remaneret valetudine ſubtracta neglectui. Scriptum enim eſt per Dei cultores, quorum aures prudentium debeat doctrina tranſire, quos ſalſi ſermonis ſapore pertrahere; allegans perire monita, quæ in alia conſtitutis deliberatione præſtantur. Ego tamen loco humilis, lingua mendicus, ſolis antea neceſſitudinis ſtimulis verba conceſſi, & ad conteſtationem diligentiæ, prioribus literis exhibui ſub ſanguinis libertate reſponſum. Nunc malè eſt animo, quòd iniuriarum fructu carens, ſumpſiſti forſitan mentita apud te vrbanitate iactantiam; neſciens quòd autorem repetunt tela, quæ indocilis aduerſus alterum manus emiſerit. Quis putet contumeliam, quæ ſolam conſcientiam deſtinantis affligit? Improborum natura eſt, hoc ſentire de omnibus quod merentur, & in malis ſolatium nuſquam videre innocentiam. Tormenta ſunt maculatæ conuerſationis non ſibi credere eſſe participes. Hæc illa mente deſcripſi, qua memor propoſiti odium compellor debere criminibus. Nullum dens meus, niſi de ſe tetigit confitentem: dum vitia inceſſimus, reum ira manifeſtat. Nam iniurius ſim, ſi ſtyli loco vomerem ſentiam, aut mihi ſcripta computem, quæ relegens non agnoſco. Scit enim Dominus, quia ſi non noſtro nomine notata fuiſſet Epiſtola, ad quem fuiſſet directa neſcirem. Tibi habe facetias tuas: aut illis reſerua, cum quibus vobis ſine oris officio, per clandeſtinæ familiaritatis communionem clamor eſt

actuum. Ecce salutationis honorificentiam soluens deprecor, vt in dirigendis epistolis loca, tempora, personas attendas, ne quod ego ad me scriptum non computo, alterum forsitan lædat. Quia æstimo te huius epistolæ formulam ad plurimos destinasse, & sola nominum commutatione, eam per singulos sine meritorum consideratione transmittere.

ENNODIVS OLYBRIO. XIII.

VT tradit quædam eloquentiæ persona sublimis, lex est in Epistolis negligentia, & auctorem genij artifex se præbet incuria. In quo opere illud subducit gratiæ, quod cruciatuum testis sudor inuenerit. Caminis excocta fabrilibus verba non flagitat salutis suæ nuntius, & quæsitor alienæ. Melius si in his commerciis pura elocutionum fronte congredimur: diademata simplex colloquij cultus abiurat: epistolaris communio, si quando affectatum decorem fugit, obtinuit. Sed magnitudinis vestræ diues & elucubrata narratio mendicis limitibus nescit includi; nec oris thesaurum quibuscũque artare confiniis: magnorum more fluminum riparum fræna contemnit. Nam dum compositum velamen occupationis locuples lingua transgreditur, his tantùm se studijs militare significat, ad quæ vel occasione perducta est. Et nisi vobis, quietis nostræ testimonio, Reipublicæ gubernacula sentiremus fuisse commissa, & rem laboris vestri esse, quicquid vbique disponi-

tur, vel Italiæ curam didiciſſemus vnũ pectus ingreſſam; pene vos ſola putaremus paginalis ſtyli cura & aſſiduitate macerari. Deo debentur hæc munera, qui & amatorem ſcientiæ ſenſum contulit, & limam ſtudiorum ad oris fabricam non negauit. Non ſic pernix æther acta neruis arundo proſcindit: quemadmodum inuenta ingenij veſtri ſermo deſcribit. Nulla langueſcit obice, nullis tardatur obſtaculis: fit peruia, quæcũque ſe illi difficultas obtulerit: & mirum in modum per allegantis peritiam mutatur natura cauſarum. hoc facis in merito negotium habuiſſe, quod cupias: veritas eſt, quodcumque pro veritate narratis. Hinc cautis iudicibus non licet repugnare. minutiſſimi diſcuſſores opinionis lucrum æſtimant, ſi ſequantur quò pertrahit oratio imperioſa captiuos. Huic ergo linguæ, his opibus reuerentiam, fateor, ad quam primus cucurri, debeo ſingularem. Et opto eſſe plurima, quæ mihi ad caritatis fibulam agenda mandentur. Sed quæ iniunxiſtis de religioſis fæminis, Specioſa, & germanis eius, malè eſt animo quòd implere non potui. Nihil enim nunc mihi cum illis reſiduum eſt familiaritatis aut pignoris; maximè quia in diſiunctis ciuitatibus degunt. Ad quas tamen miſſas ad me literas mox direxi; quæ reſponſum vſque ad illa, quibus ſe viderent, tempora protulerunt. Ego, ne magnitudinem veſtram ſuſpenſam tenerem, ſcripta prorogaui: mox ad vos perueniet, ſiquid mandauerint, quod libeat indicari. Nunc honorificentiam ſalutationis

impertiens, rogo, vt mihi magis cum Ecclesia sublimitas vestra si quæ sunt agenda, committat: quia puto me in affinium vestrarum causa, vel matronæ, amici circa vos diligentiam pectoris non celasse.

AFRIS. XIV.

LVCRVM forsitan putaret inimicus, si inter pericula, quæ Christianis indixit, credentium animos subegisset, & per diuersa domini grege disperso, non superesset vel inter paucos, à quibus possit fide perseuerante calcari. Regnat adhuc ille in numero vestro, qui sibi non tam in multitudine, quàm in deuotio-
Luc. 22. ne complacuit. Scriptum enim est, datam Satanæ potestatem, vt seruos Christi cribraret: vt quod de tritico inueniri posset, horreis iungeretur; quod de paleis, ad ignium alimen-
Luc. 12. ta transiret. Ad vos specialiter dictum est, *Nolite timere pusillus grex, complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Venit inter vos gladius perfidorũ; qui marcida Ecclesiæ membra resecaret. & ad cælestem gloriam sana perduceret. Quot habeat Christus milites, certamen ostendit: qui triumphum mereantur, per bella cognoscitur. Nolite metuere, quòd Pontificalis à vobis apicis infulas abstulerunt. Vobiscum est sacerdos ille, vel hostia, qui non tam honoribus consueuit gaudere, quàm mentibus. Maiora sunt confessionis præmia, quàm nominatæ munera dignitatis. Ad illa plerumque etiam minoris meriti personas fauor humanus

adducit: iſta niſi gratia ſuperna non tribuit. Ipſe enim in vobis & pugnauit, & vicit, quem fides meretur & inter hominum tormenta ſociari. Prolixis non eſt opus feruorem in vobis cæleſtem animare colloquiis. Habet incrementa ſua diuinæ virtutis incendium. Nec opus eſt eos in trophæo iam poſitos attolli laudibus, qui ſine monitore vicerunt. Grauat conſcientiam Chriſtiani quicquid adferunt blandimenta præconij. Res quidem virtutis eſt quam feciſtis: ſed ſummi præmij æſtimatione ſuperanda. Quod tamen directis ad filium noſtrum H. diaconum literis ſperaſtis, Beatorum martyrum Nazarij & Romani benedictionem poſcentes, fidelibus non negamus. Accipite veneranda patrocinia inuictorum militum: & quia veſtram iam fidem in prælijs imperator agnouit, feliciter confeſſionis munera conſummate. Dabit Deus, cùm ipſi placuerit, reducem Eccleſiis quietem, vt mœrorem, quem indixit aduerſitas, pacis dulcedine conſoletur.

ENNODIVS EVPREPIÆ. XV.

CÆLESTIS diſpenſatione myſterij, vno tempore mihi ſororis Lupicino refuſus eſt matris affectus: & geminæ copula neceſſitudinis peregrinantem recipere meruit poſt interualla pietatem. Reuixiſti apud nos poſt dilectionis quem procurauer as obitum, beneficio literarum. vidimus amorem quaſi de quadam ſepultura ſurgentem. Inauſpicato nobis

incolumitatis vestræ nuntius accessit auditu, quam credebamus per contemptum nostrum viuentem busta complesse. Credimus te dura perpessam: sed confitemur irrogasse durissima. Quod sustinuisti, commune cum bonis est: cum crudelibus, quod fecisti. Vbinam gentium materna hactenus cura delituit? vbi quod fratri debebatur, errauit? ad longiora animus tuus quàm corpus abscesserat. Si te ad vltima terrarum confinia peregrinationi socia dispulisset aduersitas, illuc sequi debuit germanæ fides, & sollicitudo genitricis. Sed in occasu solis, cui proxima fuisse narratis, frigidum pij amoris pectus habuisti. Imitata fuisses ætherei sideris circa debitam diligentiam defectum feliciter renascentem, & feriatum à gratia non perpetuò animum gessisses. Suscepisti mentem Prouincialium, quos adisti: mutasti regionem, & propositum pietatis abdicasti. Nam abiurans Italiæ communionem, non solùm circa amicos, sed etiam circa interna pignora repulisti. Postremò animæ tibi mutatio accessit commutatione telluris. Quàm timeo quod longis incuriam tuam incesso colloquiis! quid offensa faciet, quæ illæsa contempsit? Dedisti iustum dolorem studiis non amantis: quæ te innocentem faciant, causas ingessi. Sed exprobatio ista, si per se respicitur, aspera est, si origo eius inquiritur, omni dulcedinis melle condita. Grauiter fert circa caritatem negligentiam, qui parentis silentium liber accusat. Poteris errata corrigere, si præsentia non vales, scriptione multiplici. Salutis

ergo gratiam præſentans, quæſo, vt mei memineris, qui preces tuas circa communem filium, & vota præceſſi. Antè enim quid debuiſſem conſideraui, quàm quid velles agnoſcerem. Tu Deum religione placa, & precum circa nos aſſiduitate compone: qui intentionem meam in eius profectum, & cordis ſecreta reſpiciat, vt quod ego labore polliceor, ille præſtet auxilio.

ENNODIVS FAVSTO. XVI.

PAR quidem fuerat ſublimi viro Pamfronio commeante miniſterium paginæ ad viui ſermonis officia transferri: nec illum epiſtolari faſce onerari, quem non tam verba mea contigit noſſe, quàm ſtudia. Sed eius in his officijs manus dantur imperio. Poſtulat adiutricem paginam latentium ſcrutator animorum. & ideo ne quid apud eum noſtri deeſſe contingat obſequij, ſcripta conceſſi, & ſi cōmēdationi non neceſſaria, præceptis eius accōmoda. Quibus enim ſermonibus proſequēdus eſt, cui totum magnitudinis veſtræ licet ſperare de gratia? Ita eueniet, vt anguſtiora ſint ſupplicantis verba, quàm merita perlatoris. Quid enim præſtes iuuaminis illi, pro quo quantumuis popoſceris, plus meretur? Ergo ad ſtyli exercitium iunguntur hæc, non ad beneficium commeantis. Iuuat animum ſub quauis occaſione veſtri meminiſſe, licet nominato ſcriptione nihil tribuam. Ecce tamen quia iuſſus ſum, illa quæ præſtantur extraneis

insinuationis dicta subiungo. Iuuate vos peculiariter expetentem, fiduciam eius dignatione roborantes. quicquid spe præcipit, inueniat: vt si meritorum suorum angustus æstimator est, ad me referat quicquid fuerit consecutus. Obsequium salutationis impendens supplico, vt crebris me releuandum ducatis affatibus; cui inter mœroris sarcinas nullum, præter oris vestri solatia, potest esse subsidium.

ENNODIVS CONSTANTIO. XVII.

NEMO peritiam pomposa elocutione cõdemnat; nec spernendum cum pudore dicit esse quod sequitur. Sui impugnator est, quisquis elucubratis sermonibus linguæ cultum prædicat abiurari. Ego tamen in epistolis magnitudinis vestræ diligentiam semper non verba pensaui: nec adiutricem malitiæ facundiam maius pretium habere censui, quàm simplicitatem, quæ infucata fronte secretum mẽtis enuntiat. Hoc in sanctis hominibus & amaui semper & colui. Ago nunc atque habeo gratias, quòd paruitatem meam literarij sermonis visitatis affatu: & inter occupationes & excubias, quibus vniuersos Rauenna distringit, mei cura non ponitur. Reddo ergo effusissimæ salutationis officia, sperans vt præsentiam meam apud dominos meos amantis vestri, pro dignatione qua credentem fouetis, faciatis optabilem.

ENNODIVS IOANNI. XVIII.

PROBABILES causas habeo, quibus vnanimitatem vestram styli mei morsu, quãuis rubigine sordentis, incessam: quas, cùm sis abundans naturæ bonis, & ingenij facultatibus locuples, purgare non possis. Ego vnquam credidi ad alium reditus vestri citiùs indicia posse perferri? Ego curam mei inter quasuis occupationes, illud amicis censui consecratum pectus excedere? Ecce ante oculos meos redduntur aliis paginæ, & amica expectatio sub omni credulitatis meæ despectione frustratur. Nolo literas maiori obiurgationis felle complere. Sufficit tristibus stricta narratio. In eo adhuc animus meus, quo magnitudinem tuam discedentem monuit, persistit statu. vestrum est, si temporum mala contemnitis, promissam seruare concordiam. Salue, mi Domine, & amantem tui releua communione sermonis, vt scribendo deleas dolorem, quem vides amico per scriptionis abstinentiam contigisse.

ENNODIVS CONSTANTIO. XIX.

ABVNDO gaudio, nec clauda lætitiæ meæ fides est, ideo aliqua per diabolicam inspirationem nasci certamina, vt tu, qui te vltra emendationẽ omnium protulisti, triumphi honore gratuleris. Non est, vt video, effœta Liguria: nobilitatem pariendi nec in temporum

extremitate deposuit. Inimicum vitijs adhuc & in cineribus nutrit incendium : in cuius fauillis vltrix criminum flamma non moritur, nec hostis errorũ ignis operitur. Quàm timui ne velut exhausta cessaret, dum epistolæ vestræ frontem alienis fuscatam præstigijs sollicitus trutinator aspicerem ! more parentis attoniti, qui cùm carum pignus ad bella transmittit, nec de explorata esse patitur virtute securus. Ad incrementa sollicitudinum triumphos filij numerat, non quietis. plus expertæ metuit felicitati, cui formidinem ministrat affectio. quia ignara cautionis est mens instituta victorijs; & in acie amor laudis salutis obliuio; trophæi gustus abdicari imperat lucis affectum. Sapor vitæ illos tantùm possidet, qui de conflictibus venientia bona nulla didicerunt. semper ad gloriã iungitur, quod de incolumitatis propriȩ cura decesserit. Sed mihi in præsentiarum supersedendum est huiusmodi scriptione. Non sunt militis nostri plus prædicanda, quàm asserenda certamina. Vbi iaculis opus est, verba nil conferunt. Licet promulgasse meam sententiam fuerit, dum vestram prædico, & hoc sit respõdere, quod responsa laudare: Dei tamẽ opem precatus, obsecutura fidei verba subiungo; ad illum conuertens styli mei cultũ, qui quotiẽs scribenda est infelix curuis terra vomeribus, se famulis suis germina collaturum promittit esse, quæ iaciant, dicendo : *Ne cogitetis, quid loquamini: pater enim vester est, qui loquitur in vobis.* Ipse ergo ad sanciendam promissi veritatem veniat : ipse oris mei labantem confir-

Matt. 10.

met

met infantiam, vt alucinationis nostræ concinnatio non inhumana videatur. Sed quid diu replicanda circumloquor? vnum rogo, vt pro modulo meo rescripta taxentur: nec putetur aut legi, aut defensioni deesse, quod nescio. Ergo, vt scriptione testamini, inuentus est homo, qui seruos Christi, quemadmodum ipse promisit esse faciendum, sub hac occasione cribraret, asserens de arbitrij libertate homini in vna tantùm parte, quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam? O schismaticam propositionem, quæ iuxta Apocalypsin scriptas habet in fronte blasphemias! Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, vbi hoc datur solùm velle, quod puniat: aut quare electionem nominet, vbi vnam tantùm partem asserit fuisse concessam. Quod si veritate subsisteret, locum diuina iudicia non haberent. Quid enim boni à nobis Deus noster rectè quæreret, qui appetentiam eius de voluntate subtraxerat? Sed iuxta Apostolum, *Nunquid iniquus Deus? absit.* Inter homines à recti discordat affectu, qui à subiectis exigit, quod in potestate non tribuit. hoc de Deo qua conscientia sentiatur, aduertite. Vbi est illud Apostoli clamantis, & pro arbitrij libertate testantis, *Velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio?* quid est aliud, nisi dicere, noui dextrum iter eligere; sed nisi ingredietem iuuerit gratia superna, lassabor? Nemo dubitat, nemo condemnat, quòd auctore gratiæ præstante & ipse æquitatis hominibus callis aperitur. Dux

Apocal. 13.

Rom. 9.

Rom. 7.

enim bonorum & præceſſor eſt gratia, quãdo cælitus multiplici ad requiem inuitamur hortatu: quando nobis dicitur: *Venite filij, audite me, Venite benedicti patris mei, poßidete paratum vobis regnum: Vbi ego ſum, ibi erit & miniſter meus.* Sed niſi talibus monitis, & voluntas noſtra, quæ libera eſt, & labor præſtet obſequium, ad periculum & gehennam non imperio aliquo, ſed ſponte deuoluimur. Itaque aut præmium deuotio, aut pœnam contemptus operatur. Alioquin non erit iuſta retributio, quæ aut per ſupplicia refertur neceſſitate peccãtibus, aut bonam mercedem offert operi, ad quod trahuntur inuiti. Ergo debemus gratiæ quòd vocamur: debemus gratiæ, quòd occultis itineribus, niſi reſiſtamus, ſapor nobis vitalis infunditur: noſtræ tamen electionis eſt, quòd beneficia demonſtrata ſectamur. Via enim ſcelerum non imperatrix noſtra eſſe legitur, ſed famula: cùm de peccatis dicitur, *Sub te erit appetitus eorum.* Quid enim ſibi vult vniuerſa Prophetæ, quaſi ſertis redimita elocutio: *Noli æmulari inter malignantes, Nolite confidere in principibus, Nolite fieri ſicut equus & mulus*, et Apoſtolus, *Nolite fieri ſerui hominum?* Toties *Noli* in ſuperna admonitione, quò reſpicit, ſi aliud velle non licuit? Deinde quamuis in perſona Chriſti, tamen pro arbitrij adſtipulatur eiuſdem Prophetæ nobis libertate teſtimonium: *Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui:* et alibi, *Voluntariè ſacrificabo tibi*, &, *Vota mea Domino reddam:* et iterum, *Vouete & reddite.*

Pſalm. 33. Math. 25. Ioan. 12. Gen. 4. Pſalm. 36. Pſalm. 145. Pſalm. 31. 1. Cor. 7. Pſalm. 29. Pſalm. 53. Pſalm. 115. Pſalm. 75.

Illud autem B. Apostoli, quo se muniri credit, exemplum nobiscum facit, si quæ sequuntur aduertat, cùm inimicus arrogantiæ dixit, *Gratia Dei sum, quod sum.* Mox enim, ne sic fugax gloriæ crederetur, vt longo interuallo à veritate desciscceret, sapiens architectus adiunxit, *Abundantius omnibus laboraui, & gratia Dei in me egena non fuit:* quod dixisse est, Christus in me, quem dignè aut abundanter muneraretur, inuenit. Non enim pauper est diuina gratia: sed meritorum nostrorum putatur quadam macie aut exilitate tenuari. Quæ tunc non suis æstimatur meatibus fluere, quando de eius cursibus ariditatis nostræ vena nil recipit. O si epistolaris pateretur angustia sacrorum voluminum arcana reserari! Sed timeo, ne qui nullam poterit, Deo inspirante, in fide nostra inuenire calumniam, de paginæ prolixitate causetur. Quid illud, qua mente suscipit: *Ecce aquam & ignem, ad quoduis porrige manum?* quid alia quæ copiosus assertor ipse replicasti? Credo more aspidis clausa, vt aiunt, aure transiuit. Video quò se toxica Libycæ pestis extendant, arenosus coluber non hæc sola habet perniciosa, quæ referat. ad æstimationem occultorum facinorum ferēda sunt quæ fatetur. Vult enim ad illud pertingere, Neminem suo vitio aut negligentia perire, si homo vtriusque rei boni & mali per potestatem concessa electione priuatur. Hos tantùm iactat potuisse saluari sine labore vllo, sine mandatorum amicitia, quos peregrinantes à merito fauor tan-

1. Cor. 15.

Eccli. 15.

tùm cæleſtis eripuit. Proinde, quod in ipſum referatur, illos perijſſe intelligit, quos gratia noluit diuina liberare. Tu mi Domine, ſalue dicto, fac apud te vt ſies: & ſi ſanari mancipiũ mortis non poteſt, à contentione deſiſte: ne cùm tu fidei radice fultus valida niteris, ille ſub occaſione huius controuerſiæ, ante editionis tempus, diuini ſeminis ab aliquorum vtero partus excutiat.

ENNODIVS CONSTANTIO. XX.

DAbis veniam quòd celer reſcripſi, quia ætati adhuc debeo indocilem feſtinationem. Vos maturitas & pondus decet. Proinde credentem fouete, & nugas meas à publico rigore ſubducite: quia ſi pagina noſtra res crepera, atque anceps eſt, iuſſionis veſtræ ſe tuetur patrocinio, ab hoc quòd nemo imperata faſtidit. Vale ergo dicens, legenda commendo. fiet etenim, vt poſthac bene accepti ad parendum delenificæ obedientiæ ſtimulis incitemur.

ENNODIVS ALBINO. XXI.

QVater ad magnitudinem veſtram ſcripta prorogaui, & adhuc tanquam deſes accuſor: lingua militauit affectui, aſſiduitas diligentiam non meretur. Credo portitoris aut negligentia, aut inuidia, ad hanc me offenſam fuiſſe perductum. Ecce tamen ſcripta multi-

plico, & pro voto vestro prosperitatis meæ indicia faciens, de vestra cupio felicitate gaudere. Salue, mi Domine, & amantem vestri sub omni dignatione releuate: quia Deo proximam rem facitis, patrocinio vestro credentem plena fide & communione releuare.

ENNODIVS FAVSTO. XXII.

SVperuacuis ad beneficia laborat impẽdijs, qui solem certat facibus adiuuare. gratię plenitudo adiectione non indiget: nec vlla requirit commendationis augmenta, quem ad amicitiarum cumulum merita pertulerunt. Illustrem & patricium virum Albinum parentem vestrum styli mei cura prosequitur: cui per paginam non impendo necessaria, sed votiua: & quamuis vtilitati eius nihil adijciã, amorem tamen mereor, quòd prædicti iussa compleui. Venerabili ergo Domino salutationis obsequium impertiens, precor, vt circa diligentiam suam prædictus vir magnificus recipiat, quod mihi, dum vos colit, exhibuit. Noui enim citò amplissimum virum ad cordis vestri esse penetralia perducendum, quem innocens propositum suis erit apud vos dotibus adiuturum.

DOMNO SVO FAVSTO. *Ennodius Diaconus.* XXIII.

SIne dispendio tutelæ orbantur, quos ad vos pertinere contigerit. non desunt illis

paterna subsidia, quos fouetis. Lupicinum Euprepiæ nostræ filium loquor: ad ipsum pertinet præfata generalitas: de cuius substantia sublimis vir, venerator vester, Comes Tancila dixit mihi, à Domno nostro Rege, quod referri graue sit, impetratum. Nam vniuersas matris eius facultatulas à Torisa, vel alijs asserit fuisse competitas. Aliud quod infelicitati pupilli potuissem præstare, non habui: nisi vt vestram notitiam instruerem, & veri fungerer relatoris officio. Vestrum est, inspirante Deo, circa miserum prouidere quod adiuuet. ad me respexit, quæ mihi resignata sunt, indicare. Domini verè mei salutationis obsequia præsentans, de clementia diuina postulo, vt laborem vestrum iuuamen cæleste comitetur.

DOMNO SVO FAVSTO.
Ennodius Diaconus. XXIV.

DIspendiũ credo esse diligentiæ, nullas cõmeantiũ manus literarũ dote munerari, quæ solent lectione etiam vultus ad longinqua portare, & carorum imagines officio præsentare sermonis. Ad ista iungitur etiam bene de vtrisque merentis sublimissimi Luminosi portitoris occasio, qui ad religionem meritorum vestrorum suæ quoque gratiæ fructus adiungit. Quis geminus pariatur vt sub quacumque negligentia hebetetur affectus, si à paginis temperem, quas dignatio

vestra exegit, & si illas nominatus non accipiat perferendas? Deo gratias, quod in fronte epistolæ locandum fuit, quia felicitas vestra votiuis erigitur aucta successibus; quòd tumida inimicorum ceruix Christo Deo non grauata succumbit. Spe præceperam quod effectus ostendit. Bene enim sententiæ cælestis finem prænoscit, qui nouit qualitatem eius de actuum humanorum serenitate colligere. Vale ergo longùm, mi domine, & amantem vestri styli vsu releuate; vt quicquid subtrahunt interualla terrarum, tabellaria compenset oblatio.

FAVSTO QVÆSTORI
Ennodius Diaconus. XXV.

PRo cælesti dispositione reditus mei indicia fieri nullo magis quàm amico Rauennam properante conuenit: cuius fidelis relatio etiam pagina cessante suffecerat. Sed vsu abstinere non potui: quo si sub quocumque neglectu temperem, videor damnasse styli frequentiam, quam amaui. Iungitur, quòd prædicto obuias in negatione manus exhibere non potui, qui scit ab amantibus sui securus exigere, quod eis pro religione conscientiæ nouit fideliter exhibere. Rauennam ergo digressus, quæ quicquid in præsenti vita habeo dulce complectitur, Mediolanum salua corporis valetudine, Christo prosequente, perueni; malè ferens quam in redeundo,

hyeme impellente, optaui forſitan contra deſideria celeritatem. Sed ad Deum cuncta referenda ſunt, cui adiacet humana facta componere, & diligentiam corporalem æterni amoris ſapore mutare. Nunc ad ſcriptionis cauſam dicta humili ſalutatione & commendatione me confero perlatoris: qui ſi pro mentis veſtræ ſerenitate gratuletur beneficiis, agnoſcit ſe aut recepiſſe, quod veſtris præſtitit, aut qualiter amare debeat, incitari. Quem ſi vel nolit feſtinum redire compellite: quia & affectui meo præſentia eius eſt neceſſaria, & ſi Deus promiſſionem ſtatuerit, cùm ipſo iuſſerit, vtilitati expectatur accommoda.

ENNODIVS LIBERIO. XXVI.

AVt alitur, aut ſuſtentatur ſcriptione diligentia. miniſtra affectionis eſt epiſtolaris confabulatio: muta caritas ſimulacrum repræſentat ingrati: depretiat genium ſuum, quæ in vocem non prorumpit, amicitia. Benè ſecretum pectoris reſeratur claue ſermonis: dignationem veſtram iam patior. Hæc pro ingenij viribus paginalis commercij libamenta dedicaui, per quæ vſurpo vindicare mihi meritum plus amantis. Nemo enim taciturnitatis repagulo ora porrigit, quem deciſi fœderis memorem proditor mentis loquela non deſerit. Principem ergo locum in literaria communione poſſideo, & maiori cultura dignus ſum, qui prior quid geſtirem, pateſeci linguæ

teſtimonio. Ecce religionem dirigendæ paginæ ſine nube diſſerui. Veſtrum eſt in me fouere quod recepiſtis ; ne iudicia culminis veſtri, me iacente, patiantur examen. Exponit enim cenſuræ ſententiam ſuam, quiſquis quod elegit, non tuetur. Domine mi, ſalutationis reuerentiam pleno dependens obſequio, DEum rogo, vt beneficiorum circa vos ſuorum incrementa multiplicet: quia ſolus cenſus eſt meorum pleniſſimè commodorum, qui celſitudinem veſtram ad faſtigia quæ debentur extulerit.

HONORATO ENNODIVS. XXVII.

IN vicinitate vos degere moderna ſcriptione ſignaſtis, iungentes ad diſpendia gaudiorum, ſtatum veſtræ valetudinis imminutum. Non nego, ſic mereor, vt ſemper mihi cum dulcibus amara ſocientur. Hactenus vos Rauennatibus occupatos excubiis aduerſa tenuerunt. Vnde quia laxari contigit; corporalis in vobis eſt labefactata ſubſtantia, ne in totum liceret optata promereri. Quàm dura eſt humanarum rerum conditio, quæ quotiens deſideriis aliquo ſapore reſponderit, mox & in foribus conceſſa permutat. Expaui tamen calumniam, quam oratoria, & nimis Dædala prouiſione literis indidiſti, vt iniuncta pro vtilitate tua nolle me credas, ſi efficere non potuiſſe ſignauero. O artificis ingenii ſecretum, quod plus commo[illegible]i proſpicit, quàm

de amore confidat! Deus teſtis eſt, me tibi non negaturum eſſe quod valeo. Tu Deum roga, vt actionem meam infelicium, quas diligit, literarum non patiatur calamitatibus impediri. Nihil enim eſt, quod magis pro obice metuam actionis impoſitæ, quàm illud quod noui, accipere ſcholaſticum nil mereri. Confer magis ingenium tuum ad ſqualentia iura: per quæ quicquid ſcabrida popoſcit lingua, mox meruit, aut ſi non meruit, mox auulſit. Domine, ſalutationis gratiam ſoluens ſpero, vt effuſis laborem meum precibus iuues: quia cùm non habeam docti aut eruditi meritum, ſæpe in cauſis ſuſtineo fata perfecti.

AVIENO ENNODIVS. XXVIII.

DEo gratias, quod principis loco ponendum eſt, qui magnitudinem tuam, quæ à me erant offerenda, fecit exigere. Dediſti pretium garrulitati, quam vix hactenus intra verecundum penetrale continui. eliciti vtor ſtyli genio, quem duriter ab importuna ſcriptione reuocaui. meritum coactæ vocis inuſitata loquacitate poſſideo. Nam poſtquam me iuſſiſti paginas deſtinare, animo meo, quod tacueram, commendaſti. Euge frons diu prodiga. aliquando mihi contigit ad affectionis copiam ſine tui diſpendio peruenire. Diſcamus non odiſſe quod adiuuat. Silentii gratia fecit, vt te libera iam loquamur. expectantur à nobis ſæpe faſtidita colloquia. Non ibo lon-

giûs. asseritur, vt video, linguæ officium raritate sermonum. In qua parte non clauda lætitiæ meæ fides est: sententia nostra veri adstipulatione fulcitur. Ecce ille, qui doctorum epistolas grandi dotatas messe colloquij summis labiis vix libabat, tabellæ nostræ culmos non dedignatur accipere. Gemina, pudor, mihi hilaritate profuisti: cùm tu in statione certus es, & cùm frequenter contempti desiderantur affatus. facta est ecce melior eius sententia, quem amamus. Nobis ergo verecundiâ, Consuli nostro emendatione prospeximus. Sed ne in longum procedat pagina trãscendens terminos præfinitos, & loquendo multa, quod tacuimus, demonstremus non fuisse consilij; vale, mi Domine, & amantes tui hac communione dignare. quia præcelsi honorum tuorum apices hæc sola recipiunt augmenta, quæ de humilitate nascuntur.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS Epistolarum

LIBER TERTIVS.

SENATORI EPISCOPO Ennodius. I.

RIMA res est sancto conueniens sine dubitatione proposito, sponte pro iustitia facere, quicquid alij solent monitis exhibere: sed honestati proxima vel secunda, rectis suggestionibus non grauari. In qua parte & si principem locum non possidet qui monetur: habet tamen Dei gratiam, quòd veritatis insinuationibus non repugnat. Causam ergo præfationis insinuo, ne & ego vtilitatem meam differre videar prolixitate sermonum.

Dudum per me ſuppliciter poſtulaui, vt de mancipijs, quæ de caſa mea à veſtris ſollicitata conſtabat, vnum mihi, quod remanſerat, redderetur. Dediſtis precibus meis ſancta promiſſione reſponſum, vt etiam ſi vobis puer ipſe iure competeret, vos tamen gratiam commodis anteferre. Regreſſo me de Rauenna (quod dictu nefas eſt) pro peccatis meis effectum ſacerdotalis diffinitio habere nõ potuit. Adſcribo meritis meis, quòd cuius ore damnatur mendacium, ſtatuta violauit. Ecce iterum me ad conſcientiam veſtram refero: ecce, quod filium decet, exhibeo, vt per ſublimem & magnificum virum domnum Victorem ad humilitatem conferam, quicquid mihi poterat legum ſæcularium auctoritate præſtari. Videte ſi reus ſum, qui elegi virum Antiſtitum moribus congruentem: qui vel contra æquitatem repugnantium indomita poſſet corda mollire. Effectum mihi negotij iam promiſi, qui legati meritum comprobaui. Prouidete, ſi religionem deceat, ſi à Pontifice dignum ſit, illum qui poteſt cautibus imperare, cõtemni. Duo ſunt quæ mecum faciunt, negotij ſinceritas, & genius ſupplicantis. quicquid contra hoc obſtiterit, bonorum ſententiam mox meretur.

EVGENETI ENNODIVS. II.

QVamuis commercia literarum magis ſint lætitiæ, quàm mæroris; nec

ſecretum pectoris, aut amicitiæ diligentiam benè in lucem digerat clauda recenti confuſione elocutio: videro tamen, vtrum diſpendium caritati inferat ſermo rarior; monſtrat tamen, ſi nullus prorogetur, infantiam. teſtem diuinitas gratiæ linguæ dedit officium. Sed dicas, mi domine, hæc aliena eſſe ab eo, quem nouerim maximis doloribus occupatũ. preſſum pectus angoribus, ad amoris verba non erigi: nec quicquam delenificum lamenta ſentire. res, quæ mentem premit, repudiat quod oblectat auditum. qui maior animæ fuit portio frater in ſuperis, hanc tranſtulit ad ſepulcra: quid exigendum ab illo ſit, cuius dimidium ſalutis buſta clauſerunt? in ſummis afflictionibus quæri non poſſe vocem, gemitibus ſubiugatam. lacrymarum tempore dicatur importuna narratio. Reſpondebo, quòd par quoque meum pectus acerbi caſus mæror intrauerit: nec diuidi me poſſe ab eius triſtitia, quem mihi provoluntatum ſimilitudine nonnumquam læta iunxerunt. Oſtendo tamen ſæpe grauioris mali in luctibus indicem fuiſſe ſermonem; & intercepta taciturnitatis remedia proditore colloquio. Dicam, qui lamentationi ſuæ paginas denegat, in vna ætate vult perire, quod deflet. non meretur recordatio fratris, & docti, vt nobiſcum quid de ipſo ſenſerimus, occumbat. à feriato ore in planctibus parcus eſt animus. amati commemoratio, quæ mandatur tabellis, viſcera carorum aculeis violenter irrumpit. nunquam patitur obi-

tum veterescere relatio funeris digesta per literas. Hoc studio magnitudinem tuam flens consolator appello, vt vicarii sermonis beneficio, & promissus sub inuocatione Dei inter nos nutriatur affectus, & persona facundiæ, quæ meritis suis occasum non patitur, nostra quoque confabulatione reuiuiscat.

DOMNO SVO FAVSTO Ennodius. III.

CVm scribendi occasio, & domestica, & amica suppeditet, quare à paginis temperem, tanquam indigus perlatoris: maximè cùm sedulitas literarum responsa mihi soleat sæpe præstare? Huic se studio comitem dedit honorabilis viri, veneratoris vestri, fratris Constantii postulatio, qui industriam suam, qua apud vos Domnus, vt efficacem decet, innotuit, meis desiderat beneficijs subiugare. Trãscribit enim ad aliena iura sudorem suum, qui debere vult commendatitijs quod meretur. Dedi tamen manus precibus, & pro eius desiderio sub occasione exhibendæ humilitatis scripta prorogaui: Deum rogans, vt sub omni celeritate nuntius me vestræ valetudinis & prosperitatis attollat. Nominatum tamen pro mei consideratione magnitudo vestra gemino, si indignus precator non sum, fauore comitetur.

ENNODIVS ABBATI STEphano. IV.

Litterarum vestrarum quàm dulce negotium est, quod mihi spiritale munus exhibuit! quàm votiua perlatorum necessitas, quæ remedij sui studio desiderijs medetur alienis! Confiteor, nisi repugnaret proposito, inimica pene ad turbandam aliquorum securitatem vota conciperē. Ecce præstant aduersa, quod secunda non tribuunt. Sanctorum litteras trãquillis rebus vnde peccator acciperem, quas nunquam meritorum meorum nitor exegit? Ecce quantum mihi contulerunt suffragium, qui à vobis obtinuisse se confitentur. Diuinam æstimo prouidentiam illa tribuere: multum iam credo, quod de malæ conuersationis fasce deposui. Proximus est innocentiæ, qui sanctorum meretur colloquia. quare dum me sæcularis licentia immunda possedit, nunquã tanti viri apices merui. post etiam per longa interualla, nunquam huiusmodi bona suscepi. Deus magne, quam dignitatem seruientibus tibi tribuis, vt quos respicere cœperis, etiam amicis tuis reddas acceptos! Verè semper vos singulari cultura suspexi: semper venerandis moribus grauata peccatis colla submisi. Ecce iam quasi æqualis appellor: exexit me diu custodita subiectio. Foue me ergo orationibus tuis. ostendis enim paginis, fragile à vobis nõ exhiberi patrocinium. Nam & isti suscepti

sunt,

ſunt, qui mihi bona, de quibus geſtio, contulerunt. Ad rem redeo. Perditus ille clericus expauit cauſam dicere apud Epiſcopum, poſtquam defendi à me vidit eos, quibus meum deputaſtis obſequium. Suggero, ſi iubetis, vt vnus de ipſis Rauēnam ambulet cum veſtris ad filium veſtrum domnum Fauſtum commendatitiis: ne in præiudicio ipſorum vænalis iudicum, qui Mediolani exuberant, ſententia depromatur.

ENNODIVS MAXIMO. V.

GRandes hiatus paterer literarum veſtrárum eleuatus alloquio, ſi non mei cónſcius imperitiam pudore comprimerem, & iudicij lancem tenerem, etiam cùm laudor immeritus. Vos dignatio cenſuræ fecit immemores: me propoſitum intra verecundum degere penetrale compellit. vos ſcripta mea tanquam amantes attollitis: me neceſſe eſt illos metuere, qui rancido deſpicientes cuncta neglectu, etiam edecumata condemnant. Ago tamen gratias, quòd apud domnum Patricium talem me iudicari ſcribitis, qualem veſtro teſtimonio reddidiſtis. Inſinuationi ergo amor debetur iſte, non paginæ, quam ſcaber ſtylus ſine eloquentiæ dote ſignauit. Salutationem tamen magnitudini veſtræ dignam referens, Deo gratias ago, quòd votiuis vos auctos ſucceſſibus reduxit ad propria, quos mens mea pro connexione caritatis nunquam ſentit abſentes.

ENNODIVS LAVRENTIO. VI.

DAndæ ſunt manus amoris imperio. vinctum me tenet affectio: cui verba conceſſi, vt quod ad ſalue debitum pertinet non tacerem. Domeſtici perlatoris occaſio mihi perire non potuit, niſi ad diligētiæ teſtimoniū ſcripta tranſmitterem. Salutans ergo reuerentia debita, precor, vt vicario me releuetis affatu; quia promitto mihi literarum prorogatione reſponſum.

ENNODIVS ADEODATO Presbytero. VII.

QVis veſtræ affectionis immemor, niſi qui eſt inhumanus, exiſtat? quis totius religionis perſonæ apud Deum nolit habere ſuffragium? Ego maximè, qui & grauibus peccatorum ſarcinis premor, & veſtram gratiam obtinui: quæ res mihi abſolutionem integram pollicetur. Salutans ergo veneranter, & debitè, ſpero, vt pro me per omnia Sanctorum loca vota facias. quæ conſecutus, Dei beneficia ſine mora diſſoluam; quia compertum mihi eſt, quòd mereris audiri.

ENNODIVS AVIENO. VIII.

SI offenſa præſtat, vt magnitudinis tuæ ſcripta geminentur, quàm vellem ſæpe illa

sereni pectoris tui tranquilla turbari? & nisi aduersaretur proposito, causas indignationis ingererem: quando quod amor non meretur obtinui per culpas. Ego tamen errore vacare me nuntio in ea causa, in qua dum accusatis negligentiam, pręmium contulistis. Puerum turbatus direxi, per quē nihil aliud, quàm quod opus esset ostendi. Libero pectore lingua vacat officijs: mens confusa gratiam salutationis abiurat. Ecce Deo in vtroque gratias, quia nec ego reus sum, & vos me reum esse credidistis. Beneficium mihi commotio vestra contulit, quod vix dedisset affectio. Ego quid tibi debeam explicare non possum. pauper est caritas in cuius narratione sermo non deficit. Domine mi, salutem debitam dicens, Deum rogo, vt quodlibet animo geseris, semper scribas.

ENNODIVS MARCELLIANO. IX.

SCio magnitudinem tuam grandibus Dei beneficijs abundare, & promissam circa amicos seruare constantiam. Nescit animus vester incerta polliceri, amorem sine aliqua immutatione custodiens. & ideò securum me post Deum vestris trado, & commendo manibus, & Dei beneficia in quibuscumque negotijs per vos mihi euenire non ambigo. Domine, vt suprà, salutationis honorificentiam soluens, rogo, vt frequenti me epistolarum vestrarum releuetis alloquio: quia

ſummum mihi à Deo munus conceditur, ſi de veſtra meruero ſoſpitate gaudere: quia fides & integritas omnibus, qui Deum timent, facit acceptos.

ENNODIVS LVMINOSO. X.

POſſet amicitiarum religio, & adultæ inter nos planta gratiæ nulla diſcretarum ſentire damna regionum, ſi quod negatur aſpectui, penſaretur alloquijs, & pigro corporum onere diuiſi, per illam quam è cælo ſumpſimus partem, animis iungeremur. Index meræ affectionis vota pectorum lingua ſignaret, ſi ad deſiderij copiam militaret oris officium, & penetrale mentis reſignatum teneretur in litteris. Tunc nullo caritas neglectu vetereſceret: tunc diligenti mutuæ deuinctionis vſu polita fulgeret: nec ſcabro memoria veſtri torpore læderetur. Sed quid faciam, quòd mihi meritorum meorum nebulæ ſerenitatem bene amantis obducunt, & obliuionem mei peccata mea conciliant? Faceſſat à propoſito meo, imitari quod factum doleo, & per ſilentium ſumere de veſtra taciturnitate vindictam. Geminis ergo ſtimulis verba conceſſi. Negare non potui commercium epiſtolare, quod & cauſa popoſcit, & gratia. Scitis optimè quæ à vobis & per me, & ore proprio ſanctus pater veſter domnus Epiſcopus poſtulauit, vt expenſa quæ pro neceſſitatibus domni Papæ Rauennæ facta eſt, red-

hibitione pensaretur. Certis enim potentibus, quorum nomina tutum non est scripto signari, nouit Dominus, quia plusquam quadringentos auri solidos erogauit. Hos me fidem dicente concessit. frons mea apud ipsum libera esse non potest, donec per vos, sicut confido, pollicitatio compleatur. Idcirco direxi præsentium perlatorem, hominem religionis & fidei, vt ab hac me, quam præfatus sum, conuentione & iniuria subleuetis. Vnde salutationis honorem tota humilitate persoluens, rogo, per illum contestans, qui communia circa sanctum Papam vota respexit, vt ordinetis qualiter ab huiusmodi inquietudine releuer. Tamen, si verecundum esse non creditis, indicate, & de propria facultate restituo, quicquid me spondente à sancto Episcopo constat expensum. quia literas sancti Papæ habeo, quibus iussit, quicquid opus esset fieri, cum mea debere securitate compleri. Si mereor laborare, vestræ erit prouisionis expendere.

ENNODIVS SENARIO. XI.

SI diligentiæ memoria circa personam meã animus vester non exueretur, si reuerti eum ad iudicium sublimitas tua non cogeret post fauorem, frequentia scripta prorogares. Sed quid faciam, quia non validis radicibus nititur amor indebitus, & citò ad examen reducitur, quicquid gratiæ aura subripuit? Me

solum noui priùs debuisse diligi, quàm probari. hunc tantùm fructum de caritate possedi, quem incognitus prouisione subtraxi. Sed vos conuenerat non citò ab eo, cui imposuistis amici nomen, abscedere: ne non semper ad meam culpam redeat, quòd promissa mihi non tenetur affectio. Solet enim esse ignara districtionis deuincti conscientia, & opus est vt perpetuò teneat quicquid semel fidum pectus acceperit. Salutem ergo debitam dicens, spero, vt despicientes rancida potentum fastidia, honorem vestrum, & quam Deus tribuit possibilitatem, humilitatis fascibus sublimetis. Cuius rei fidem interpres animorum lingua confirmet, & testimonium fidele mētibus deferat caritas monstrata per literas.

ENNODIVS ABBATI *Stephano.* XII.

GEminantur Dei dona sperantibus, & duplici exuberat superna gratia beneficio. Largis meatibus cælestium munerum vnda procurrit. transeunt haurientis ambitum, quæ à Christo veniunt fluenta donorum. Sola vena est, quæ maciem nescit, & defectus abiurat, tantum cursibus suis suggerens, quantum meretur pectus sitiētis accipere. Cui aduertite quid occultus sapor infundat, quando ardorem lympha conciliat, & siccitatem labiis æstuante animo irriguitas viui fluminis gignit. Talis est vestrarum ratio literarum: quæ

quantam afferunt desideriis satietatem, tanta pariunt & augmenta. quarum profunditas & bibitur, & optatur: & ita puro ditant gurgite, vt occulto ab eis viscera suffundantur incendio. In quibus cognatas video flammas, & pocula, & diuersitatem naturæ in peregrinam coisse concordiam. Domine mi, longum terris, Deo nostro tribuente, vitæ beatissimæ exẽplum præsta, & per religionis sanctæ philosophiam non in hac vita tantùm sperandum esse contemptu sæculi præsentis ostende.

ENNODIVS APOLLINARI. XIIII.

QVantum cura mea, quæ affectuì vestro per necessitudinem militat, in dies suggerit, nulla commeantium essent damna contemptus, nisi ad vnicum illud solamen absentium, quod in literis inuenit prouidentia superna, concurrerent, Sed quid faciam, quando tanta est venientium confusio, vt nescias qui potissimum deligendus sit, cui reddenda sanctæ consciẽtiæ vestræ possint scripta committi? Trahunt enim in occasionem compendij sui viliores, quicquid nos præstamus affectui. & graue est, vt seruiat cupiditati, quod exigit vis amoris. Idcirco animum vsque ad domestici perlatoris opportunitatem ab scriptione suspendi: ne diligentiæ ratio sparsa per immeritos perlatores aliena importunitate rancescat, & ad me culpa redeat, quæ à me non sumpsit exordium. Necessitatem ergo procu-

rati ſilentii breuiter explicans, ad vſum me paginalem conuerto, per quod magnitudinis veſtræ mihi præſentiam ſecretis animorum itineribus expectata per paginas verba concedunt. Vale ergo mi Domine, & illa, quam debes generi, ſerenitate frequentibus amantem foue colloquiis: quia nullum eſt tam venerabile munus ſollicito, quàm ſi ſæpe vos agnoſcam veſtram nuntiare, meam quærere ſoſpitatem.

ENNODIVS PROMOTO. XIV.

FRequentia & neceſſitudini & amori exhiberet colloquia pectus obnoxium, niſi deſideriis remedia ſubduceret diſcretarum conſideratio ſine medela terrarum. Quicquid enim caritate iunctum eſt, quicquid ſanguinis catena ſociatur, hoc diſtractum vix reſpirat per interualla regionum. Quæ enim poſſit habere ſubſidia, cui frequens denegatur copia & paginalis alloquij? muta inter abſentes diligentia quo teſte pandatur? Aut enim opportunitas commeantium expectata ſubtrahitur, aut inueniuntur tales, quibus non poſſint reddenda caris ſcripta committi. Vix tamen vſque ad domeſticum perlatorem diu anxia vota ſuſpendi: per quem honorem ſalutati exhibens, optata vobis patefaciam meæ proſperitatis indicia, & literarum mihi ſpondeam promulgatione reſponſum, quibus, ſi in portu eſt ſanitas veſtra, amplectendis referetur affatibus.

ENNODIVS EVPREPIAE. XV.

RArum eſt vt neceſſitati amor fultus neceſſitudine colla ſubmittat. vix cõtingit vt ſeruiat qui imperator eſt. ſemper & ſuo iure dominatur affectus. quo vnquam regium diligentia nomen impeditur obſtaculo? cui libera caritas mancipatur obſequio? Excuſationem de aliquo timore non adhibet, niſi qui animum deuinctionis abiecit. Mens quæ pietate militat, & ſi ſint dura principum iuſſa, non metuit. Nulla ſunt tam barbara iuſſa populorum, quæ non reddi filio debita materna patiantur. quicquid in orbe genitum eſt, ab humanitate non diſcrepat quicquid in mundana luce gignitur, fructus vteri requirit & ſeminis: ſola nobis cum cunctis animalibus cauſa & ſollicitudo communis eſt. Cuius æſtimabitur eſſe mens illa feritatis, quæ erga curam ſobolis poſterior ab irrationabilibus inuenitur? Germanitatem tuam reſpicit præfata concinnatio. Tu vnici oblita pignoris, & miſerationem orbati, & felicitatem eius cui mater ſupereſt, abſtuliſti. Verè fateor ſub libertate propoſiti, modò maximè quando eĩ à te & colloquia denegantur, pace Deo propitio inter regionum noſtrarum dominos omni radice ſolidata, tigridem te immanitate ſuperaſſe. Quando inueniri potuit, aut quod plus amare poſſis à filio, aut propter filium quod timere? facultatum cura debuit poſt

haberi; quia nunquam bene hæreditas quæsita est hærede contempto. Ecce dico, ni Deus per sollicitudinem meam serui sui maliuolis obstitisset, omnis generis tui fuerat planta succisa. Leænæ catulos tutis syluarum aut eremi commendant penetralibus, ne partus earum præda sit hominum. Dicas forsitan, quod hæc exprobratio grauiter me ferre impactam de adolescente sarcinam monstret. Nouit Deus hoc solùm me acerbè perpeti, quòd & præsentia tua careo, & totius te per silentium immemorem affectionis esse cognosco. Beneficio tamen Dei paterna puero nostro non derogatur instantia. Imbuendus liberalibus disciplinis limē nobilitatis ingressus est. Ipsam quoque ad te dictionem, qua commendatus est, destinaui: in qua non eloquentiam, sed vota cognoscas. Vale ergo, mi domina, & si fieri potest, nostris te cum Dei ordinatione redde conspectibus.

ENNODIVS LACONIO. XVI.

DIu est quòd animus meus illa, qua solebat releuari, expectatione torquetur. In longū traxistis silentia, nulla necessitate compulsi. Non fui huius imitator negligentiæ, vt mea ego scripta prorogarem: sed ad dies conticui, superuenturi spe illusus alloquij. Nunc tamen vicit deliberationem meam iam matura amplitudinis vestræ taciturnitas. Debet euelli silentium, quod duriter in quadam

radice conualuit. Geminis ergo proſpiciunt ſcripta noſtra compendiis: & perlatorem Benenatum hominem propter fugaces ſuos venientem commendo, & deſideriorum bona non differo. Ergo vale mi Domine, & pro voto tuo circa me geri proſpera cognoſcens, paribus me attolle ſermonibus: quatinus & perlator de beneficio gaudeat, & ego ſubleuer de reſponſo.

ENNODIVS STEPHANO Epiſcopo. XVII.

POſtquam meritis veſtris dignitas veſtra reſtituta eſt, & honor quem exigit vita, collatus, nulla beatitudinis veſtræ pro peccatis meis ſcripta ſuſcepi. Aliena eſt à popoſito, vel à moribus veſtris circa ſupplices, quæ in me ſeruatur obliuio. Temeritatem meam Pontificalis non accuſet auctoritas. vix eſt, vt diligentia quid iuris poſſit habere reſpiciat. Nunquam ſe metitur, quem ſtimulat caritatis imperium. Additur quòd perlatori præſentium obuias manus adhibere non potui, niſi vt Benenatum, hominem Gallias pro certis negotijs expetentem, ad coronæ veſtræ notitiam mei perducerem ſermonis officio. quem tota humilitate commendans, rogo vt per eum vicariis releuari procurer alloquiis. Domine mi, ſalutationis ſeruitutem tota deuotione perſoluens, ſpero principe loco, vt precum veſtrarum ſerenitas meæ quoque

mentionem non omittat facere, cùm diuinitati supplicat sine intermissione, personæ.

ENNODIVS EVLALIO Episcopo. XVIII.

AD quantum me fastigium perduxerit donum spiritalis alloquij, angustia testaretur, si sermone valeret ambiri. Ad quod enarrandum idonea non est mentis exilitas, nec sufficit oris egestas. Vos enim mei memores extitisse quid aliud computabo, quàm peccata superari? Memoria vestri omne quod actuum obscænitas, potuit ministrare, iam depulit, & per sudum respicere supernum munus indulsit. Domine mi, salutationis obsequia decenter impertiens, Deum rogo, vt circa paruitatem meam illa anima, in qua omne quod Deus mandat exuberat, dignationem pollicitam sine aliqua procuret imminutione seruare. Quam rem ex arbitrio mihi contingere, frequentium declarate testimonio literarum.

ENNODIVS FAVSTO. XIX.

DEo gratias, qui iuxta desideria, ne aliquando ab scriptione temperem, negotiosa facit esse colloquia. potest enim & vtilitati prodesse, quod exigit ius amoris. Proinde, Domine, indicia meæ valetudinis faciens, fugacem puerum vestrum, Germanum voca-

bulo, qui ante triennium lapſus eſt, me ſuſpicor inueniſſe. de quo indiculum deſtinaui. qui ſi verè veſter eſt, maturè ſequenda cognoſcam.

FAVSTO ENNODIVS. XX.

MVltiplicibus veneratoris veſtri, affinis mei, Iuliani negotium Marcellini laborat inſidiis: qui ad querelam tantummodò paratus, de iudicij integritate diffidit. vitat quæ optat examina. Nam poſtquam neſcio quod præceptum ad Geuicam exhibuiſſe perhibetur, prædictus ſupplex veſter ad Mediolanenſis fori audientiam mox concurrit, & per triginta aut quadraginta dies præſentiam ſuam publico, ſicut oportebat, ingeſſit iudicis. Conteſtatus eſt ipſum Geuicam, qui ordinatus aſſerebatur impulſor: vt ſuſceptum ſuũ ad iudicia deſtinaret, admonuit. Dominum quoque Traſemundum, ſicut ex litteris ipſius poteritis agnoſcere, fecit ſcire. Sed nihil apud eum profuit, cui ſolæ latebræ in cauſa miſera poſſunt eſſe remedio. Pro quo rogo, quanquã apud vos precibus opus non eſt, vbicumque veritas innoteſcit, quia omnia huius rei inſtrumenta tranſmiſit, vt ordinatione veſtra ab huiuſmodi moleſtiis efficiatur alienus. Domine, ſalutationis obſequia deferens ſpero, vt à prædicto inquietudinem remoueri, qua ſoletis cura faciatis, & meam ſollicitudinem de proſperitatis veſtræ ſtatu litteris ſubleuetis.

ENNODIVS FAVSTO. XXI.

PAucis asserendus est, quem & notitia senior, & opinionis bonæ lingua commendat: non indiget prolixitate sermonum, qui suis apud magnitudinem vestram dotibus adiuuatur. Sublimem virum Vitalem loquitur præfata concinnatio, quem os vestrum fecit sacri consortio gaudere collegij. Ergo extraneis munietur epistolis, qui orationis vestræ beneficio curiam non peregrinus ingreditur? & cui reserastis libertatis penetralia, illi pectoris arcana claudentur? Ego autem gaudeo scriptione multiplici: qui & si parùm tribuam perlatori, nulla proprij desiderij damna sustineo. Domine, salutationem restituens, quam debeo, precor, vt & circa præfatum gratia se culminis vestri propiùs manifestet, & mihi prospiciat restitutione alloquij.

ENNODIVS FAVSTO. XXII.

ILludit mihi spes, quæ exigit frequentiam literarum. Hac enim fretus, inefficacibus animum pasco colloquiis. Diu est, quòd sine intermissione scripta prorogans, silentium, quod expugnatum esse credidi, confirmatur. Sed quid faciam, quando vix ad consilium reducitur pio amore pectus obsessum? putat remedia, & quæ comperit nihil iuuisse. Salutati ergo obsequium reuerentia exhibens con-

ſueta, commendo præſentium perlatorem ipſum Conſtantinum, cui ſuffragium honeſtas & pudor eſt: cui quamuis plura per affectum debeam, maiora tamen coactus ſoluo per iudicium.

ENNODIVS MARCELLIANO. XXIII.

APud amantes & honore pollentes beneficiorum affectus in promptu eſt: nec illa preces, cui præſtandi mos eſt, tarditate depretiat. Virgilius ſublimis vir, tã ſanguine quàm honeſtate præcipuus, imponi ſibi ab illuſtri viro ſacrarum Comite Rauennam excurrendi neceſſitatem plurimum deflet: cuius ſi hoc haberent deſideria, obuias manus ætas afferret. qui apud vos me precatore vtitur, vt ab eo huiuſmodi ſarcina fiat aliena: quia relationibus frequenter, quid egerit, inſtructam prædicti ſuggerit poteſtatem. Domine, honorem ſalutandi exhibens precor, vt conſideratione mei in teſtimonium diligentiæ poſtulatis detur effectus.

ENNODIVS MERCATORI. XXIV.

NOuo me genio infucata pectoris veſtri ornauit diligentia. eliciti vtor ſtyli teſtimonio, qui doctis ſupra inſcitiam garrulitate diſpiiceo. Coactus ſermo pretium quod non habet ex eloquentia, ab impacta neceſ-

ſtate ſubripuit. Nunquam fuit digna vltione contumelia, quam iuſſus exhibuit. Nemo obedientem iuſtè condemnat. ſibi debet illatas iniurias de eloquio ruſticante, qui prouocat imperitum. Supercilium eſt, celſioribus non parere: maius, ſi quæ noueris deſcendiſſe ab obſequente, diſpicias. Improbi deſiderij putatur aſſertio, non amare quod exigit. Adſtipulatur iudicio ſuo, qui cenſuram de obtemperante ſuſpendit. Malè pertinax diſtrictio eſt, quæ meritum in parente conſiderat. Pudorem ab ſtatione non expulit, qui quod loquitur debet imperio. Itaque in nobis quòd ſordet eloquentia commendatur obſequiis. Vos videritis quale ſit, quod iuſſiſtis offerri: ego vos ſine frontis meæ diſpendio meruiſſe æſtimo, quod deſideraſtis accipere. Taceo inter iſta, quæ principe fuerant loco narranda; Eccleſiaſticam humilitatem, quod placere poterat, abiuraſſe; orationum pompam, qui orationem diligit, non ſecutum: propoſiti conſideratione & illud me fugere quod ducit ad gloriam: quaſi vitium declinare quicquid attollit: culpam putare, quod erigit aut ſublimat: perdere iuſtæ laudationis meritum fauoris affectu. Excuſationem veritatis coloratam peniculo non prætendam: dum repliquo, quòd illud, quicquid ſtudiorum dederat cura liberalium, iam reliqui: quòd alueo quondam copioſi fluminis vix arentis gutta fundatur eloquij. Taceo, quòd linguam, quam vſus mobilem fecerat, alter

vſus

vſus hebetauit. eſſe pro facundia ſilentium, abiectionem à nobis diligi pro coturno. Ad illud redeo : quia mihi non licuit intra verecundum penetrale deliteſcere, nec debilitatem ingenij tegere taciturnitatis indumento: hoc ad defenſionem integram, quod prætuli, computabo. Sed amore prouocatus epiſtolares terminos inconſiderata loquacitate tranſcendi: Vale, mi Domine: cui honorem exhibens ſalutantis, probabo quid de epiſtola mea ſentias, aut taciturnitate aut ſcriptione multiplici.

ENNODIVS EVGENETI. XXV.

IN ſtatione apud vos non eſſe gratiam poteſt, qui fide claudus eſt, æſtimare. volo tamen ad diligentiæ teſtimonium prorogari frequentiam literarum : ne animus de amantis proſperitate ſollicitus, dum ſalus in valetudine eſt, ſuſpicionibus ventiletur. Ecce habes mi domine, vnde ſerenitatem pectoris mei ex deſiderij proditione cognoſcas. Adeſto partibus tuis, & ſicut me impetrati muneris prærogatiua ſublimat, ita vos exhibiti gratia ſermonis attollat. Ergo ſalutem debendam reſtituens, precor vt quid promoueat in me deſiderium tuum, ſub cuiuſcumque ſignificationis nube dilucides. Vale.

ENNODIVS AVIENO. XXVI.

ADest magnitudo tua partibus ſuis ; & aſſerit ſplendorem ſanguinis teſtimonio puritatis. Caritatem neſciunt pia corda deſerere : religioſam diligentiam mens generoſa cuſtodit. Gemina ergo luce fulgentia ſcripta ſuſcepi, dum quod pectus ſanctum reperit, dextera ſerena ſignauit. Deum precor, vt piam in vobis indolem, ſi Romam diligit, ſub perennitate conſeruet : & huiuſmodi circa me ſtudia ſub ea, qua promiſiſtis, cura multiplicet.

ENNODIVS AVIENO. XXVII.

NEſcio vtrum magnitudini veſtræ grata ſint crebra colloquia : ego tamen ſemper quod expecto ab amantibus, exhibebo. Patior aliis aliud eſſe propoſitum : mihi meo viuendum eſt more, vt amoris plenitudo reſecetur claue ſermonis. Ego in affectione carioſam ſubrepere taciturnitatem vſu fugiēte non perfero. Nunc ſi culmini tuo par cura eſt, mōſtretur aſſiduitate colloquij, pateſcat frequentia literarum. Sin aliis hactenus præoccupatus ſtudiis, in meam modò conceſſeris diligentia imperante ſententiam ; quantum de tuo iure ſubmiſeris, tantum de meis obſequiis poſſidebis. Ergo, vale, mi Domine, & munuſculum ſuſcipe, non vilitate ſui, ſed taxatum pretio deſtinantis.

ENNODIVS EVPREPIÆ. XXVIII.

QVamuis caritatis vestræ paginam solennibus tantùm munijs accepissem obsecutam, nec affectui, nec necessitudini congruentem: res tamen postulauit, me vicariis per styli similitudinem peregrinante diligentia respondere colloquiis: ne subtracti sermonis officium non vestram mihi innotuisse astutiam, sed nostram reuelaret infantiam. Nolo, soror Euprepia, quicquam de prouinciarum malis, vel sicut dixisti, hominum immissione causeris. Quocũque abscesseris, quãtum res docet, mentem malè credulam non omittis. vitia nostra regionum mutatione non fugimus. Circa propinquos tibi fuit tale propositum, vt nec benefacta ipsorum iusta interpretatione pensares; nec excessus debita tantùm reprehensione corriperes. Sed quid opus est doloris epistolã fieri longiorem? ingenium vestrum nulla eloquij poterit mutare affluentia. Quod restat, vale mi domina, & provt expedit, ordinem vitæ; animique compone. Me tamen Lupicino noueris, non quod tibi debeo, sed quod animæ meæ conueniat, impensurum; quia sola est, quæ maiorem à Deo retributionem meretur, affectio; cùm nullis hominum dotibus prouocata concreditur.

ENNODIVS EVGENETI. XXIX.

QVotiens sensuum pignoribus verba famulantur, quasi in quodam speculo, ita in paginis sermo sibi amicam pingit effigiem, cum qua viua voce colloquitur, & dulci simulacro desiderijs obsequente gratulatur. Nulla quidem conceptum fœderati pectoris eloquitur oris affluentia: & cùm sint faciliora verba beneficijs, nec existat quod crescere nequeat ambitione dicendi; ego in explicanda circa vos diligentia arentem testor infantiam. Vnanimitatem tamen vestram taciturnitatis incesso: quòd gemina scriptione donatus nihil de vicaria relatione cogitasti. Ecce iterum paginas mitto, sciens tribuere, quod expecto. Vale mi Domine, & amantem tui alloquere, nitore quo clarus es, foue integritate, qua præuales.

ENNODIVS AVIENO. XXX.

MIror fauis magnitudinis tuæ iniucunda copulari, & serenitatem conscientiæ verborum austeritate maculatam, dum scribis imperare me potius paginas, quàm diligentia exactrice promereri: putans vllum genus dominandi esse sublimius, quàm illud, quòd amori nos subijcit. Nulla sunt, domne Auiene, culmina à iugo caritatis immunia. quicquid in orbe libertatis est, tali non sub-

trahitur seruituti. Ecce ego loco humilis, ignotus honoribus, vestris fascibus sic iubebo, parili contentus ordine subiacere. Nunc vale, & quantum tribui tibi senseris, tantum mihi, sicut fidelis restitutor affectionis impende.

ENNODIVS AVIENO. XXXI.

QVamuis epistolarum qualitas pro ingenijs componatur, & sæpe solemnitati militet, nonnunquam affectionis testetur indicia: quas aliquando dictat sinceritas: plerumque fuci similis concinnatio; quæ candorem imaginata diligentiæ, vrbanitate qua tegitur innotescit, dum fabricatis nudata tegminibus intra velamen aperitur: ego tamen in paginis speculum puto esse conscientiæ, per quas amicitiam discernere absentia vix præsumit. Clarum est tamen, quid in illis simplex, quid artifex sermo deferat. Scindit nubes eloquij mens dictationis interpres: citò ad intellectum peruenit falcibus suis verborū valle reserato. Ergo his valdè delector officiis, quibus panditur sinceritas, nec occasio se interserit secura fallendi. Gaudeo tamen mihi vel causas scribendi, vel perlatores accidere: vt sub hac frequentia meo voto satisfaciam, & pudorem vestrum onerem, nisi à vobis suscepta reddantur. Salue, Domine, & in sententiam meam affectu imperante concede. Vale.

ENNODIVS PASSIVO. XXXII.

SI ad exequendam sufficeret sermo caritatem, si totum infantia explanaret affectũ; cui magis quàm vobis paginarum frequẽtiam præstaremus? & nisi artaret meritum pectoris, nulli dignius militaret sermonis officium. Alij affectum, quem mente nesciunt, ore testantur, & pingunt illecebrosis epistolarum momenta commerciis, quando feriatis penetralibus amor totus in lingua est, nec aliud ad interiora perducitur, nisi quantum in scriptione confertur. At meus erga vos animus, eloquij pressus macie, amicitiæ vbertate conticuit. Metuo enim, ne gratiæ terminum ponat mendica confabulatio: ne idem modus putetur esse sermonis & fœderis. Melius est plus æstimationi per silentium dimittere, quàm monstrare diligentiæ damna per litteras. Ecce rarionis colloquij causas asserui, credens apud vos à sinceritate debita facũdiam posthaberi. Quod superest, saluete, mi Domine, & diuinis vsi beneficijs, procedente vita in longum, cælestia mandata complete. Inuenit enim apud vos, cùm à cumulo cœperit benignitas, incrementum. Vale.

ENNODIVS FAVSTO. XXXIII.

PRoposito obsequuntur paginæ, quibus commendatio præstatur afflictis. In his

enim clara est religionis integritas, quæ nullo potentioribus fuco blãditæ asserunt lacrymas submissorum. Sed hinc alias. cùm perlatorem videritis, votum dictantis agnoscetis. Vtinam illo apud magnitudinem vestram supplicationis euentu alleganda conciliet, quo à me litteras impetrauit. Mulierem religiosam, pauperem, de bono negotió præsumentem sermo præfatus insinuat. æstimate si fragilitati, si iustitiæ oportuit verba subduci: si conuenit me vel officio deesse, vel moribus. Ecce ego reuerentiam salutis impendens, quid partibus meis deberem contestatus sum: vobis, quid remanserit, attendite: quia sicut personam meam pro supradictæ voluntate petitio, ita vestram affectus aspiciet. Vale.

ENNODIVS SENARIO. XXXIV.

NIhil est equidem quod non à veritate in altum ambitioso tollatur eloquio. Sed ego ad diligentiam circa vos patior meam sermonis infantiam. Nunquam par fuit lingua caritati: semper subiacuit oris officium bonæ conscientiæ. Ob hoc vtor securitate monitoris. Non credidi, tanto tempore amplitudinem tuam mei immemorem sic futuram, vt etiam solemnibus colloquiis abstineres: vt illa, quæ solent affectionem imaginata fronte simulare, negarentur inter personas catenis fœderis obligatas. Hæc si valerem narrare,

poteram ſuſtinere. Ecce iterum ſcribo, & quæ verbis aſſero, ſequenda teſtor exemplis. Vos videritis, quale ſit poſthac deſideria honeſta negligere: ego dolori patientiam vſu inſtitutus adhibeo. Vale.

MAGNI FELICIS

ENNODII EPISCOPI TICINENSIS

Epistolarum

LIBER QVARTVS.

ENNODIVS SYMMACHO Papæ. I.

BOni Imperatori s est, probatam in acie militis animare virtutem; vt fortitudo laudis pabulis inuitata, in secundis congressibus dediscat lucis affectum. Cuius robur ducis præconio non nutritur? quibus se denegent etiam minùs valida tyronis membra conflictibus, quando rectoris testimonio videt sibi non perire quod gesserit? Sola via est qua ad præliandum crescat intentio, quotiens bene gesta non delet obliuio. Vtinam diuinitas vestris mota precibus diabolicum certamen intercimat! vtinam deuotionem meam in

pace manifestet! vt cuius studium resignanit aduersitas, illius concordia commendet obsequium. Ad Marcellianum Episcopum directa est à fratre vestro instructa legatio: sed quid promouerit ipse rescripsit. Quod restat, porrectis salutationis precor officiis, vt quicquid ægrum est medica oratione curetis: & inter latentium secreta morborum, qui in generalem necem seruatur, ferro spiritali resecetis errorem. Vale.

ENNODIVS ALICONI. II.

VEnerabilis Amantius presbyter, dùm ad vos paginas exigit, rem deuotionis meæ sui esse fecit imperij. Felix necessitas, quæ votis præstat obsequium: libera præeminentis iussio, quæ seruit affectui. Debet mihi coactor, quod meæ præstitit voluntati. prospera est scriptio, quæ testimonium tribuit bis amori: dum & nouum in ius diligentiæ attrahit, & amici senioris pectus obligat. Qui dum magnitudinis tuæ fidelis præco est, prius vos per astipulationem suam fecit eligi, quàm agnosci. Rarò notitiam præcessit affectio. cui contigit antè placere, quam inspici? Quantum apud me pondus est perlatoris, aduertite, ad cuius nutum iudicia nostra flectuntur. vidimus quem didicit: quem laudat amplectimur. Sæpe in solido cõstituta mens propria amico cedit examini. Meritò ergo suspicimus, quos probatus extollit. Nunc si vbertatem gratiæ ingenij macies explicaret: si ad fontem fœderis

aridi ſermonis non laſſaretur infantia; ſi epiſtolaris qualitas, quæ etiam copioſis eloquentia frænos imponit, progredi me ad longiora permitteret; aſſererem quanta nobilitas tua mihi debeat, quòd ad epiſtolare commercium primus acceſſi, & ianuam diligentiæ reſeraui claue ſermonis. Baiulus tamen precor vt pro his quæ tribuit redametur. Eccleſiæ cauſas inſinuo: quia quod ſpei meæ impenditur, vobis creſcit ad meritum. Domine mi, effuſiſſimæ ſalutationis munus impendens, quæſo vt ſi vobis cordi eſt oblationem meam de libamine caritatis accipere, religionem amicæ conſcientiæ reſeretis alloquio.

ENNODIVS EVLALIO Epiſcopo. III.

TRinitati gratias Deo noſtro, qui faſcem, quo deprimor, peccatorum fortis apud ſe viri alacritate ſuſtentat: qui memoriam mei in illo ſancto pectoris tui templo, quo gaudet Chriſtus, ſubtilis fabricator interſerit: vt quod propriæ conuerſationis nube fuſcaui, ſplendida conſcientiæ veſtræ ſerenitate detergeat. Iam noui quia non inefficaciter funduntur lamenta peccantium. Hoc mihi principe loco oratio mea, hoc lacrymæ contulerunt, vt robuſtus pro me precator exſurgeres, vt labantibus humeris cæleſti munitam auxilio dexteram ſubrogares. Verum eſt quia ſola apud Deum deſperatio perdit erran-

tem. Ecce iam lolium noſtrum, ſpinæ, vel tribuli, hordea, triticum, vineas pollicentur. Age electe Dei, pro me humili quod cœpiſti; & partibus tuis adeſto, dum precum in me aſſiduitate diluis, quod ego collegi vbertate culparum. Frequẽtibus etiam ſuſceptum paſce colloquiis: vt inſulſum pectus, nec vlla virtutum ſtabilitate ſubnixum, admonitionis ſale confortes. Ad obſequia ſalutationis reuertor, & epiſtolarem tranſgreſſus terminum, vnum velut garrulus, ſed pro neceſſitatibus importunus adiungo, vt me ſine ceſſatione tantum iuues precibus, quantum confirmas alloquiis. Vale.

Exemplar Epiſtolæ quam ipſe dictauit.
FRATRI SOROR. IV.

QVamuis ſummatim gratiam aliqui debeant etiam malis in affectione pignoribus; nec illud quod poſteritati tribuitur beneficium, putetur eſſe debitum: cùm malignus interpres iudicium cordis naturæ ſubdit imperiis, & tollens ſaporem diligentiæ, ſola viuendum putet obiectione pariendi: quando plus creditur filij vocabulum valere quàm obſequium, & non quæritur quid in amoris lance promoueas, ſed quale ad præiudicium æſtimanti nomen opponas: cùm apud prudentes fruſtra ſobolem dicimus, niſi exhibet quod vocatur. Nam qui in prole cenſuram negligit, conceptum magis deſignat ſibi

placere, quàm meritum. Facessat in posteris hoc solum nos cogitare quod libuit. Etenim fructus vteri, nisi honestate respondeat, plus in testimonio lasciniæ videtur euenisse, quàm gratiæ. Fas enim est germanitatis semper fidele consortium etiam partubus anteferri. datur participem originis sic haberi, vt nec consideratio sanguinis negligatur, & descendens à merito laudetur examen. Et ideo ne sinuosis in longum procedant verba præloquiis, & quod re angustum est, crescat affatu. dono in fraternitatem tuam confero, & iuri tuo perpetuâ liberalitate transfundo mancipium iuris mei illud, & cætera. Vale.

ENNODIVS FAVSTO. V.

SVblimis vir Dalmatius, animæ meæ portio non defraudata, sed solida, cui ad prærogatiuam sanguinis morum splendor accessit, hoc negotio suo credidit conuenire, si meis apud culmẽ vestrum iuuaretur alloquiis. Quod supersedẽdum eius conscius non putaui, faciens vrbanitate quadam personæ tribui, quod vos noui debere iustitiæ. In Sicilia enim prædicti prædium, bono hactenus iure possessum, à consortibus perhibetur inuasum. Nunc ad iuuamen ciuilitatis impenditur, quicquid ego promouero supplicando. Domine mi, salutationis obsequia plena humilitate persoluens, deprecor vt circa memorati nobilis viri compendia pudorem, leges, ac reliqua, quæ per conscientiam vestram subsistunt, reipu-

blicæ ornamenta muniatis. Vale.

ENNODIVS AGAPITO. VI.

CRedidi, poſtquam magnitudo veſtra bonis eſt impenſa generalibus, & otium migrauit in gloriam; poſtquam Rauennatibus excubiis occupati, dum quietem veſtram negligitis, noſtram omni ſoliditate firmatis; & priuatus genius ad regni decora tranſiuit; quando nouam lucem, de domeſticis abſtractam finibus, Palatinus ſibi fulgor adiecit; & anguſtiorem fuiſſe regni ſui pompam rerum Dominus cum vos non habuit, rectè metitus eſt; pro vicinitate regionum, crebris me releuandum eſſe colloquiis. Sed inefficacibus ſpei meæ luſerunt peccata conſiliis. nullas paginas ad diligentiæ teſtimonium mens ſerena tranſmittit. Graue eſt, ſi amorem non merui: grauius, ſi quem exegeram fortè turbaui. Scio tamen hæc congruentibus veritati excuſationum nubibus eſſe claudenda. In priuatis inueniri munera literarum: non rectè ab occupatis iſta diſquiri. Sed noui firmam in affectione conſcientiam inter quæuis pondera & aduerſa diſtrictam debita ſua gratiæ non negare. Nunc nolo eſſe prodigus in querelis. Salutationis reuerentiam ſoluens, deprecor, vt ſuggeſtionem, quam apud vos depoſuerit præſentium portitor, ad votiuum perducatis effectum.

ENNODIVS IVLIANO V. I. C. P. VII.

SVscepi literas gemino splendore radianter: quibus purpura dictatoris vestræ iuncta dignationi creuit in pretium: gratias omnipotenti Deo restituens, qui votorum maciem beneficij vbertate transgreditur: vt quãdo in desideriis, meritorum conscij, sectamur angustiam, diuitis indulgentiæ copias non refrænet. Credidi satis esse, si me feceritis amplissima scriptione sublimem. Sed vos non hoc tantum contenti præstare, quod habet mendica postulatio, linguæ idoneas, & laude locupletes paginas destinatis. magni more fluminis: qui quotiens ab alueis, vt ariditatem finitimam temperet, ad obliqua inuitatur, optanti tenuem riuulum totus illabitur, & marcida profundo squalore terga per ebrietatem vndæ salutaris infundit. Fortium tamen seruans consuetudinem personarum magnitudo tua circa exiguitatem meam bene cæpta non deserat: vt in testimonio diligentiæ cura paginalis habeatur, & puri amoris adstipulationem deferant blandimenta colloquij. Occasum nesciat caritas, quam ante culmina promisistis. tantum circa me crescat gratia, quantum vobis inuicta sunt fastigia dignitatum: ne amicitiam, quam fouit mediocritas, videatur abiurasse potentia. Nam qui fastum in sublimitate castigat, docet se meruisse

quod adeptus eſt. Reſignate per probitatem conſcientiæ, felicitatem ſubmi ti poſſe amoris imperiis. Illa libera procerum colla, dum formam tribuitis, ſubiugate diligentiæ. Fas ſit de vobis aſſueſci, vt ampliſſimus in ſocietate retineat, quem minor acquiret. Ludit de illis caſus, quibus obliuionem ſuorum indicet, quos ad celſa perducit. Apud ſcientem rerum relegere bona, non eſt admonitionis neceſſitas, ſed laudis occaſio. Noui fabricatam ad bona ſtudia ingenij veſtri tranquillitatem: quam ideo ſpeciatim commemoro, vt oſtendam, vbi affectio ſoida eſt, honoribus nil licere. Sed epiſtolarem tranſcendi terminum, dum commendationi meæ multus inhæreo. redeo ad officia paginalis alloquii, & valere me nuntians, proſperitatis veſtræ actutum ſecunda diſquiro.

ENNODIVS SYMMACHO *Papæ.* VIII.

VSque ad temeritatem me Apoſtolica dignatione promouiſtis. fiducia conceſſa extitit mater audaciæ. Sed qui me humilitatis putat ignarum, obedientem probabit, ſi iuſſa conſideret. Præſumptio eſt, ſi dominorum beneficia famuli non ſequantur: obſequium æſtimandum puto, quod pariturus impendo. Ecce cauſam ſcriptionis aſſerui, quia veritus ſum, ne poſt imperatam ſtyli curam tacens præcepta reſpuerem. Huc acceſſit

quod

quòd in causa venerabilis memoriæ Marij, dum apud vrbem essem, spem meis precibus vos dedistis. Cuius negotium cum sancta Ecclesia vestra legitima pactione decisum est: sed hæredes eius per annos plurimos, debitos sibi fructus deflent fuisse subtractos. Pro quibus vestri conscius precator accedo: quia cui mos est pia iugiter facere, iusta non despiciet; & qui largitur proprium, aliena non subtrahet. Errat qui Deo proximam conscientiam credit commodis inuitari: detrimentum est sanctæ voluntati, non exhibere beneficium. Sola putatis lucra, quæ vobis de liberalitate nascuntur; qui diuitias dum tribuitis, accipitis. Auara est dispensatio sanctorum, quæ nil reseruando, vniuersa proprium reducit ad meritum. nulla sunt potiora, quàm quæ vobis eueniunt de largitate compendia. Ergo securus comprehensi superiùs, hæredibus laboris promisi vestra contemplatione iacturam. vos pollicitationem meam benigna dispositione complete: & illos effectu, me releuate colloquio.

ENNODIVS FAVSTO. IX.

SOlet epistolaris concinnatio, quando fauore rapitur, iudicia non amare, & copiosius facere beneficium, dum attollit immeritos. Ille enim debet ampliùs asserenti, qui quod moribus non exigit, gratia scriptoris suffragante consequitur: quia nullis adiutus conscientiæ dotibus, iure ad allegantem re-

portat, si quid adipiscitur. Aliud est, in eo qui commendatur, tanquam nobile germen, ita peregrinantia bona verbis inserere; aliud innata vulgare; quemadmodum si rusticum pecus Tyria confirmes purpura sponte vestiri, & virus generosum, quod vellus aheno inebriante non sorbuit, dicas rura diffundere. Tingunt alij linguæ murice, quæ nullus ad regalem vsum fucus exibuit, & discreti maris ignota cochleis lana solam lucem bibit eloquii. redditur dignum principalibus indumentis, quicquid in vili munere relatorum verba colorauerint. Sed ab huiusmodi me vrbanitate vires pariter, & vota subducunt. Nulla clarioris fuci stamina per me splendore rutilabunt: nemo dictum de aliquo inueniet, quod in eius actibus non agnoscat. Hinc pudori meo vel proposito manum porrigo, quòd illi præuium impendo oris officium, qui ad notitiam vestram rebus bene gestis occurrit. Venantium V. C. loquor idcirco à me paginale impetrasse obsequium, vt in se oculos vestræ magnitudinis inuitaret: ne eum inter curarum moles contingeret ignorari. Sunt illi suffragia sua, per quæ inter susceptos vestros mereatur adscribi. Exhibuit vobis modestiam, religionem, innocentiam, quibus penetralia serenæ mentis comitibus introiret. Exuberant, mihi credite, apud eum insignia, quæ fouetis. non laudatorem me continuò in eo probabitis fuisse, sed testem. Vos, mi domine, perlatori dignationem principe loco tribuite, ne vir bonus nouitate turbetur. liqui-

dò aderit partibus suis, & vitæ opibus pensabit damna verborum.

ENNODIVS TRASIMVNDO V. I. X.

NOn temeritas me ad paginale duxit officium, quando ad omnem communionem subditum suum regiæ stirpis germen inuitat. Est enim hæc claritas dominorum inserta natalibus, vt culmina sua dignatione subliment. Vultis quasi æquales tractare famulos, vt ab ipsa vobis per amorem conditione plus debeāt. Vnde, piissime domine, obsequiū exhibens cum generalitate soluendum, significo me ad aliqua suggerenda perlatorem præsentium destinasse. vos effectu donate supplicem, quia spe fultus precator accessi.

ENNODIVS LVMINOSO. XI.

QVi amicam conscientiam manifestis pādit indiciis, tollit otium, quibus gratiæ præstiterit dignitatem. Vix enim feriata sint ora eius, qui consueuit audiri: quia magnum dispendium pudoris est, verborum retinere beneficium, vt dum linguæ parcimus, honestatis prodiga frons laboret. Vos me garrulum fecistis, qui preces meas consuestis admittere. Sed ne præstanda circumloquar, & epistolæ prolixitate impetranda suspendam, ad rem redeo. Sublimis vir Laurentius reditus sibi debitos, quos Romana Ecclesia facta cum

autore eius est pactione pollicita, à domno Papa asserit sub nescio qua oppositione denegari. In quo negotio fauorem per me vestræ defensionis implorat: vt rem, quam debetis legibus, videamini exhibere diligentiæ, & illud crescat affectui, quod denegari non licet æquitati. Vos hanc rem iuxta desideria mea tribuite: vt quantum nominato viro commoditatis accesserit, tantum me muneris accepisse confitear. Salutem ergo dicens, spero, vt circa munia literarum, nec sincerus amor vacationem accipiat, nec facundia totius orbis celebrata testimonio conticescat.

ENNODIVS IOANNI. XII.

NAtura partum est, vt cura migret in gaudium, & mutetur querela præconiis, quotiens cupita tribuuntur. Incertus animi fui, quid sibi vellet sublimitatis tuæ tam longa cessatio. sed cùm potiri datur optato, ipse pro partibus tuis honestum excusationis genus inquiro. Vide quid faciant serena diligentiæ: quasi totum mihi ex sententia fluxerit, ita simplici munere placatus, errata concessi. Habes vnde pij amoris formam possis assumere, & circa amicitiam constantiæ exempla mutuari. Me si sequeris, nec plura te à coniunctione peccata retrahunt, & vnum benefactum sodalis tui culpas absoluet. Me silentii, frater, me obliuionis incessis? Vbi erat iste animus, quando nec promulgata colloquia meruere responsum; nec ad styli impe-

randam sollicitudinem præuius existebas? vbi fuit in abstinentia tabellarum non circa omnes in Liguria custodita? Multis à desiderio tuo peregrinantibus, in solatio doloris mei paginas exhibendo, & mihi taciturnitatem continuasti, & illis præbuisti contra vota colloquium: quia est ista humanarum rerum ratio, vt pro magna cognatione par studium semper existat. Cuius ordinis immemor, voluisti sociare quædam imperita cum literis; putans coïre posse in affectum toto calle distantia. Quid promouit suada oratio tua, elucubratis concinnata sermonibus, quando bonarum artium nescios appellabat amante posthabito? Sed hinc alias. nolo excessuum multitudinem relegere, qui breui satisfactione delinitus sum. Nam parcitate in eloquendis illis vsus fueram, nisi nosse vos crederem, de offensis illud remanere, quod tegitur, & quod in vocem erumpit, amoueri. Domine mi, precor, vt posthac ad ea quæ malè haberi didicisti, non tanquam emendationis contemptor adspires: sed crebrò mihi dulces paginas dirige, vt crescat dos facundo, dum seruat sacramenta concordiæ.

ENNODIVS CONSTANTIO V. I. XIII.

SEruat magnitudo tua circa amicos & seculares proprios illud quod sibi iungit ad gloriam. Dùm enim nos memoria dignos ducitis, vos probatis. Nam diu in con-

ſolationem ſcripta ſuſcipiens, abſentiæ veſtræ damna ſuſpiro. O artificem ſcientiam bonis cæleſtibus inſtitutam! ne liceat aliquid prolixæ ſequeſtrationi de affectu decerpere, præſentantes ſacram imaginem literas promulgatis. Nouit Deus diſcuſſor ſenſuum, me culminis veſtri recordatione macerari, & nullum inuenire de optimi viri peregrinatione ſubſidium. Reddo tamen epiſtolari cura ſalutationis obſequium, & dignationi veſtræ gratiam referens, fratrem quoque meum Ioannem per vos mihi reſtitutum eſſe confiteor. Cuius hactenus in obliuionem mei ſilentium quid gereret non tacebat; is nunc veſtro mihi reformatus affectu ad abiuratam ſtyli curam reuertit. Rogo tamen vos, vt maturetis reditum, aut ſi felix mora detinet, dilectionem manifeſtetis alloquio.

ENNODIVS FAVSTO. XIIII.

QVæ ſæpe mediocriter gratis impenſa ſunt. quotiens exhibentur verba cõiunctis, quicquid fauori obſecutum eſt, ſereno mancipetur affectui. Non depictis amorem mentitur alloquijs, qui perlatori caro reddenda dominis ſcripta committit. In ſublimis & magnifici viri Paufronij mei commendatione, ore feriato mens dictat epiſtolam. Neſcio enim in quale culmen merita apud me viri, quem ſum præfatus, extollam: in quo linguæ macies debitum pectoris nequit exprimere. Sed abdicandum eſſet mihi, etiam

ſuppeteret, facundiæ lenocinium: quia pauper ſermo vberem diligentiam rectiùs confitetur: & ſi eleuamus per effuſas paginas illos, quos arcana neſciunt, iure tribuenda amantibus in artum tabella concluditur. Cauſam ergo modici ſermonis elocutus, fœderatum fratrem quanquam paucis verbis inſinuo; tamen multis obſequiis: vt iutus magnitudine veſtra, in negotio ſuo circumſtrepentium aliquandò videatur ſuperaſſe commenta. Quod reſtat, famulantem ſalutationem exhibens, me valere ſignifico; ſi tamen proſpera veſtra certis indiciis mihi diſpenſatio ſuperna concedat.

ENNODIVS FAVSTO. XV.

PRocliuior ad impetrandum via eſt, quotiens à religioſo aliquid exigit abiectio deprecantis. coactus enim præſtat affectum, qui miſeriis ſupplicis inuitatur. non poteſt afferre obuias manus, cui imperat propoſitum afflictos audire. Perlator præſentium auito ſe cæſpite deflet abiectum: qui ſpei ſuæ reſiduum in veſtro ponit examine: ne aduerſarij eius potentia de lucro & ſecuritate gratuletur. Vos legum ſacramenta, vos defenſio reſpicit ſubmiſſorum. Ego partes meas commendatione muniui. Venerabile ergo nomen augete beneficiis: quia dum iuſta tribuitis, nec illa, quæ ad miſericordiam pertinent, poſthabetis. Domine mi, reuerentiam ſalutati accipiens, ita precibus meis effectum tribue, vt

proprium desiderium, dum honestas asseritur, possit impleri.

ENNODIVS AGAPITO. XVI.

IVre responsum multiplicibus posceretur alloquiis, si non ingratas extitisse paginas meas magnitudiuis tuæ silentium testaretur. Clamat enim taciturnitas vestra, garrulum displicere, & nouum vindictæ genus, vt opinor, inquirit, quãdo se non videt promouisse quòd siluit. Agitis epistolari abstinentia, ne ab imperitis ad vos scripta mittantur. Ademptus tamen est effectus. prouidentiæ vestræ profutura tractate. crebrior factus sum, in scriptione contemptus. Sed breuem sermonem decet exhibere eum, qui magna doluerit. Cultorem vestrum, fratrem meum Panfronium, epistolaris apud culmen vestrum cura comitatur: cui quicquid gratiæ concessum fuerit, me quoque impensorum vinculis obligabit. cui etiam aliqua de Vicariæ dignitate suggerenda commisi. Vos petitionem meam ad effectum perducite: quia adsum partibus meis, quotiens apud emendatissimos hominum cogor subire testimonium, dum certis exhibeo.

ENNODIVS DECORATO. XVII.

REctè creditur enuntiatrix lingua esse penetralium, quæ latentis secreta animæ ad lucem vocat eloquio. nesciretur amor pectorum, nisi illum sermo proditor indicaret.

Iure veterum ſapientia epiſtolis vſa, quaſi clauibus, repoſitum per eas vulgauit affectum. Tracta eſt in teſtimonium ſcriptionis mens teſtata diligentiam: mutari caritatem non licuit, quam deſiderans pagina interueniente promiſiſſet. Huic me ego conſuetudini, vel legi potius mancipaui, aſſerens literarum fide, quod de magnitudine tua ſenſibus inoleuit. Vos ſi mecum pari cura in deuinctionem conuenientes, ſi fida interpres amicitia ſe æſtimans votum videt alterius, reſponſum deferens tabella ſignificet. Ego munera ſalutationis impartiens, deliberationem meam non tanquam verborum auarus occului.

ENNODIVS FAVSTO. XVIII.

IN aſſerendis quibus ſuum non denegat honeſtas plena ſuffragium, multiplicibus non vtor alloquijs: ne prolixus ſermo tanquam à negaturo videatur impetraſſe beneficium. Soletis enim quæ poſcenda ſunt, precibus anteferre. Ad ſublimem, & magnificum virum Opilionem, parentes eius in Africa conſiſtentes direxerunt certam diligentia inſpirante perſonam: qua ad patrium ſolum remeante, hoc mihi muneris præfatus iniunxit, vt ad magnificum virum Agnellum pro commendatione ſuorū à vobis ſcripta mereatur. Quam rem emendatiſſimi hominum non negabitis, non contenti benignitatem veſtram ſolos in Italia poſitos agnouiſſe. Nunc obſequia mea literis reddens, cauſam ſcriptionis verborum

compendiis indicaui. Vos dicenti pauca præstate præcipua.

ENNODIVS APOLLINARI. XIX.

PRoducendo circa amantem vestri silentia ad absentiam corporalem animum transmisistis: retinendo paginas, in immensum creuit, quæ hactenus diuisio nil valebat. Res eò rediјt per abstinentiam tabellarum, vt veteris æui prouidētia conferat nil amori. Rancessit caritas, quam verborum auarus despicit ventilare. sine cultura est diligentia in vsum non reducta per paginas. styli frequentia viuaci pabulo insitam pectoribus nutrit amicitiam. Facilius, frater, fuerat desideriis meis te nullo tempore cupita tribuisse, quàm sæpe indulta subtrahere: quia otium corda nesciunt, quæ cibis dulcibus pastor artifex irritasti. Aliquanto enim tempore continuando scriptionem, immemorem me sequestrationis effeceras, dum effigiem venerabilem placido inserebas alloquio. at nunc commeantium vacuas manus nudus inquisitor inspicio. Ego tamen nolo errore meo alienas culpas asserere, vt quod factum doleo, admisisse conuincar. Accipe ergo, emendatissime hominum, desideriorum solatia, per cælestem gratiam absentibus attributa, & perlatores, si mei estis memores, subleuate; vt nesciant peregrinationis incommoda, dum nominatis patriam commendatio amica contulerit. qui-

bus remeantibus, nuntio me veſtræ valetudinis ſubleuate.

ENNODIVS IVLIANO. V. I. XX.

EXercetur diligentiæ bonum ſcriptione multiplici. linguæ enim indicio animorũ ſecreta panduntur. Aſſiduis curam impendit eloquiis, qui otium amore commutat. Hæc ſunt officia, per quæ tacitus innoteſcit affectus. Familiaris perlator, niſi reddendas culmini veſtro paginas accepiſſet, me oblitum reuerentiæ veſtræ teſtaretur. Neſcio enim caritatis eſſe negligens, nec partam labore gratiam quieti ſeruiens effugare. Multa debeo verba fœderi: ſed ab breuitatem cogit epiſtola. Vale, mi Domine, honorem ſalutati accipiens, & circa me adultam ſerua dignationem. Sic bono in medium adſcitus reipublicæ, de felicitatis tuæ diuturnitate gratuleris.

ENNODIVS CONSTANTIO Epiſcopo. XXI.

VIgilius Subdiaconus veſter experiri voluit, quanta mihi à vobis caritas redderetur; & ad occaſionem profectus ſui coniunctionem noſtram conatus adducere, ſtatum inter nos amicitiæ, dum augetur honoribus, vult metiri: quatenus ad ipſum fructus redeat, quem ex diligentiæ meſſe condidimus. Hunc ſi mereor, ad Diaconij ſacramenta perducite: vt dignitas præfati ad ſpem mihi

proficiat maiora poſcendi. Sed ne petitionem negatus fruſtretur effectus, ſic conceſſum meritis veſtris locum per longa temporum interualla teneatis.

ENNODIVS SYMMACHO Papæ. XXII.

QVamuis ſublimi viro Laurentio aſſiſtat pro pignorum commendatione probitas ſua, & patris prudentia cauſas ſobolis exequatur: attamen ſollicitudine genitali ad ampliora procedit, & vix credit pro filiis ſufficere quod meretur. Adiutricem in adſtipulatione germinis paginam quærit: & trepidante diligentia patrum ardorem nititur cum vniuerſitate partiri. Cogitate ſi viro optimo negari effectus potuit, & pia & iuſta poſcenti. Tribuat diuinitas effectum precibus eius, & hunc beatitudinis veſtræ nominatis conciliare dignetur affectum, vt erigat paruulos implorata coronæ veſtræ miſeratio: quatenus anxij circa ipſos genitoris vota ſuperentur. Domine mi, ſpero, vt promiſſa dudum benignitas in ea parte teſtimonium ferat, ſi comprehenſis ſuperiùs geminatam impendi gratiam, qui per me precatur, intelligat.

ENNODIVS DOMINATORI. XXIII.

OPortuerat quidem deſideria veſtra, quæ fratris Agnelli patefecit allegatio, vt tabella referaret, & ad elicienda colloquia for-

mam ſermo præuius exhiberet: quia potuit tibi reſtitui quod debebis: nec vllo me colore defenderem, te loquente, à paginis abſtinendo. In tuo iure fuit, linguæ noſtræ ferias exercitio commutare, & rubiginem ruſticantis eloquij fabrilibus ſtudiis amouere. quia ſicut damnum caritatis eſt primum cupienti non dedicare ſermonem: ita promulgatæ ſcriptioni ſilentium reddere, nec amicitiæ ſuadet memoria, nec pudoris. Nunc tamen acceſſit ad genium meum, quòd paginas imperaſti, & ſi ſubtrahitur teſtimonio, quòd nunquam in amore vires interrogo. Faceſſat ab ingeniis liberalibus, vt credas faſcem eſſe intolerabilem, quem amicus imponit. Tu tantùm exacta complectere, & cenſuram caſtigans rancida iudicantium depone faſtidia. Abſit à te eum non fouere qui paruit. In ſpem altioris meriti trahitur, etiam ſi veniat à moneta triuiali, qui tibi impoſitum oris mancipauit obſequium. Ergo vale', mi Domine. quia nolo fieri prolixa, quæ non ſunt ad perpendiculum fabricata colloquia. Tu meſſem gratiæ iuxta fiduciam meam, tanquam vber ſolum reſtitue: quia in tuo poſthac erit arbitrio, ſi crebrò epiſtolas meas accipere volueris, his me muniis inuitare.

ENNODIVS FAVSTO. XXIV.

ÆGer animus ſicut ſilentia non patitur, ita proceſſum narrationis abiurat: conteſtationi mœroris nec taciturnitas, nec col-

loquia prolixa conueniunt. artatur pagina, cui vix inter gemitus verba tribuuntur. Sed quid assero linguæ ferias plus loquendo, & coactam necessariis epistolam terminis garrulitate polliceor? Deum quæso, vt anxietati meæ de manifesto prosperitatis vestræ succurrat indicio. Ille admittat lacrymas meas, cui clausa ora fabulantur: cui ad plenam legationem sufficit ex compunctione defluens imber occulorum. Ego labefactatam non solùm quietem meam, sed & salutem, inimicorum valetudine, & rumorum procellis agnosco. Potens est diuinitas immensæ tempestatis incerta bono serenitatis amouere. Vos, si de Deo mereor, saluete: & amanti in vobis conscientiam, non Rauennates excubias, tabellarum promulgatione consulite.

ENNODIVS BASSO. XXV.

SI vetus diligentia, quæ à parentibus meis erga amplitudinem tuam fructus vberes de gratiæ messe condebat, circa personam meam pro fidei memoria seruaretur, monstraret frequentia literarum, & insepultam caritatem testis pectoris sermo recluderet. At nunc oblitum mei te sentio; nec aliquam melioris sæculi retinere concordiam; quando nulla, quæ sollicitudinem tuam resignent, scripta diriguntur. Sed ego desiderij impatientiam ad verba conuerti: qui scio tunc nouellam amicitiam habere dulcedinem, si annosa seruetur; & illud esse in affectione purius, quod nostri

examinauere maiores: sciens quia si Camillum mente retines, Ennodium non omittes. Qua de re salutationis munera epistolari cura persoluens, precor, vt baiulum præsentium, clericum meum, quem ad Gallias & suæ vtilitatis & meæ iussionis causa perduxit, susceptum habere digneris. quo remeante prospera vestra scriptione signate: vt si quid in amore damni fecit obliuio, epistolaris sollicitudo restituat.

ENNODIVS EVGENETI. V. I. XXVI

FAustum cælo omen adueniens auspicia vestra corroboret, & tyrocinia canæ dignitatis suis muniant diuina consilijs. Per vos supernus fauor regat dominum libertatis: vt ex pectoris vestri fonte ad aures principis defluat, quod in vobis æternus imber infuderit. Ecce quæ debui vota rudimentis, licet coactis in artum sermonibus, enarraui. Vos mementote promissi amoris & fœderis, vt sine mutationis dispendio debitum mihi quæstura dissoluat. Tenete circa me animum decessoris: dignitatis vestræ pollicitatio non frangatur variata personis. Domini mei, saluete pro desiderio supplicis, & in magna beneficiorum promulgatione suscipite parca colloquia. Talis enim est vsus felicium & natura meliorum, vt linguæ copias rebus & præstitis antecellant.

ENNODIVS SENARIO. XXVII.

FEstinatio perlatoris in artum coëgit epistolam: dolentem magna fecit pauca dictare. Apud eum tamen iſta non grauant, qui inter ſermonum anguſtias interpres eſt ſenſuum. Super tarditate enim Domni Fauſti & opinionum varietate diſcrucior. Vos poſt Deum anxietati meæ celeri reſcriptione ſuccurrite: quia deterius eſt incerta macerari ſpe, quàm manifeſtam deſperationem indicio amantis agnoſcere. Valete, mi Domini, & aduertentes quid cupiam, votiua vel neceſſaria promulgate colloquia.

ENNODIVS AGAPITO. XXVIII.

SI mihi ex ſententia dies fluerent, non negotioſis operam paginis potius quàm obſequentibus exhiberem; nec munus caritatis ad officia peregrina tranſducerem. Sed coactus rem diligentiæ neceſſariis commutaui. Sublimis enim & magnificus vir pro doloſis inimicorum laborat inſidiis. qui per me æquitatis veſtræ implorat patrocinium; ne praua concinnatio opinionem eius permittatur inceſſere, & fabricati rumoris ferat fortè compendium. Dominemi, ſalutationem largiſſimam dicens deprecor, vt ille, qui in vobis notus eſt, vigor aſſurgat, & quod à partibus veſtris poſcitur mei ſermonis obſequio, ad impetrationem congruam perducatur.

ENNO-

ENNODIVS PAPÆ. XXIX.

CÆlestis vtilitatem sequacium cura disponit. Inauspicata bene de Deo merentibus dona tribuuntur. Ingerit superna dispensatio etiam quod supplicare humanitas non præsumit. Agnouerunt aduersarij sedis vestræ, quo propugnante vincātur. quod proximè de Aquileiensi redemptor noster persona reserauit. Et ideo inter excellentia munerum diuinorum peto, vt mei corona vestra meminisse non abnuat. Inuitat enim ad famulandum plurimos, qui quamuis longè positum diligit obsequentem. Vale.

ENNODIVS EVGENETI. V. I. XXX.

POstquam prima spei meæ effectum dedere colloquia, ad vsum sermonis ora diu feriata laxaui. Animatur enim successibus, etiam cui per conscientiam non suppetit Latiaris eruditio. Cessantibus studijs sæpe facundum gaudia reddiderunt. mœroris nubila hilaritas depellit, mox rutilantia per sudum verba discurrunt. Itaque aut perfectos nos lætitia monstrat, aut infantes facit aduersitas. Hæc, mi domine, vobis etiam adstipulantibus confirmantur. Ergo tempus prosperitatis amplexus, reddo debendæ salutationis affectum; sperans vt circa me nobilis promissio, quæ à plenitudine gratiæ sumpsit

exordium, quaſi incrementis egena gemine-tur. Vale.

ENNODIVS AVITO. XXXI.

LIcet multam nobis per literas magnitudinis tuæ occaſionem gaudij lamenta pepererunt, cùm ad hilaritatis obſequium index funeris ſermo militaſſet: non tamen par lacrymis iocunditas contigit, nec mœroris turbidum ex toto colloquii ſerena depulerunt Retinet afflictionem mens de tanti deceſſione Pontificis; etiam poſt deſiderata colloquia: ab hoc, quia natura rerum eſt, vt quælibet lætitia vel modici angoris collatione ſuperetur. Sed quid noua commemoratione facimus, quæ animum clandeſtina hactenus iactatione domuerunt? Votis veſtris cum Dei adiutorio comitem me promitto: dummodo ſalua domni Papæ noſtri incolumitate, talem vos elegiſſe cognoſcam, quem eum, cui animæ cura eſt, laudare non pudeat. Nefas eſt enim credentem ad obliqua prouocare, & quē affectu obligaſtis, per incerta deducere. Vale.

ENNODIVS EVGENETI. XXXII.

NOn æſtimo rem obſequii frequentia poſſe ranceſcere: nec culturam diligentiæ vitio garrulitatis adſcribi. Suppetat fortè de abſtinentia tabellarum excuſatio illis, qui publicæ vtilitatis muniis occupantur. veniam non meretur, ſi à ſcriptionis aſſiduitate tem-

peret absolutus. Liquidò cõfitetur amoris negligentiam, qui cùm possit epistolas, in quibus est affectionis pabulum, non ministrat. error otiosi est, si benè comperta mens per linguæ ferias desideratis attenuetur impasta colloquiis. Sed sicut nos religionem gratiæ fouere conuenit, curis sæcularibus nil debentes: ita nisi magnitudo vestra partibus suis affuerit promulgatione responsi, damnatis probè facta reticendo: quia si tollantur virtutibus præmia, quem laborasse non pudeat? Ecce, quantum æstimo, breui elocutus vtrorumque propositum; animo meo malè esse confiteor, quòd remeante Montanario, cùm dedissem paginas, non recepi. quod debitum posco lege restitui, pudore geminari. Nunc vale, mi domine, & vestram quærens, propriam nuntians sospitatem, Deum precor, vt si mei memor est, prospera vestra multiplicet.

ENNODIVS SENARIO. XXXIII.

SI amor pudori acquiesceret, si caritatis impatientia verecundiæ lege teneretur, à paginalibus officiis temperarem, & silentii formam vestri imitator assumerem: non improuidus æstimator coniiciens illa, quibus remuneratio à vobis subtrahitur, non amari: nec suaderi faciliùs tabellarum abstinẽtiam, quàm tacendo: viros Comitatensis exercitii per linguæ ferias clamare, quid respuant. Sed non ita est magnitudo tua lineis quadrata fabrilibus, vt quolibet tecta velamine amantis ocu-

los possit effugere : quia sine obstaculo vestium penetralia respicit mens amici. Nemo æstimet, quòd latentis interna consilii apud caros aulicis excocta fornacibus celet vrbanitas. Sed credo, querelis meis illud ordinis vestri aptum excusationibus genus opponas: Non rectè ab occupatis otiosorum munia postulari: Vix ad hæc officia posse descendere obsequiis principalibus adhærentes. Audiui quidem sæpe talia: sed confiteor, non recepi: quia frequenter necessitates desideria transcendunt, & sine intermissione timor cedit affectui. Voluntas in culpa est, quæ concinnata excusatione defenditur. Ecce, mi domine, quàm magna doleam, cum officio salutationis asserui; perlatorem vtrique carum pro fide sua & nobilitate commendans, vt beneficio culminis vestri inimicorum insolentia technis suis oppressa subiaceat. Vale.

ENNODIVS HORMISDÆ. XXXIV.

POstquam votiua mihi necessitas vestra beneficio proximitatis desiderij cæpit spondere effectum, animo ad longiora transiistis; & cùm Liguriam pene manu contingitis, linguam feriis deputastis. Minus licuit absentiæ dum sanctitatem vestram prolixa viarum interualla tenuerunt. pensabat confabulatio dispendia visionis, & in remediis prouisa diligentiæ literarum commercia præstabantur : per quæ officia inter habitatione discretos nil peribat affectui. Sed credo eligitis amicis diffici-

liora tribuere: non putantes beneficium, si pascar in tanta vicinitate colloquiis. At ego casum meum versa æstimatione suspiro, ne beatitudo tua retulerit ad iudicium, quod exhibuit blandimentis; dum quod præcessit, as-adscribit tempori, nō amori. Facessat à nostro in amicitiis frons picta proposito. nos ad hanc fabricam nulla præcedentium studiorum lima composuit: nudam scimus ad coniunctionem afferre concordiam: vrbanitatem inter caros vt venena respuimus. Ergo, mi Domine, salutationem accipiens, amantem tui in hac potius parte sectare, vt & culturam fidei per frequentiam sermonis impendas, & ex secreto pectoris infucata expectanti verba concedas. Vale.

ENNODIVS APRONIANO. XXXV.

IN vsu est viris morum claritate fulgentibus religionem amicitiæ per culturam nutrire colloquij: vt dum gratiæ germina fotu confabulationis animantur, ad messem coniunctio fœderata perueniat. Per hæc enim munia voluit senior prouidentia absentiæ nil licere. Meritò de vobis emendatissimus hominum domnus Faustus prædicat singulare testimonium. Sine nube datur agnosci, nihil de eo dubitandum, quem probatus attollit. Sed nunc ad epistolæ angustias me reducens, secretis debitam laudem claudo penetralibus, ne quod apud externos faciēdum est, apud vos im-

portunitate rancescat. Vale, mi domine, salutationem obsequentissimam accipiens: Deum precor, vt prospera vestra in longum producens, mihi quoque secundis amicorum successibus spondeat auctionem. Vale.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS Epiſtolarum

LIBER QVINTVS.

ENNODIVS LIBERIO Patricio. I.

DVm pro venerandæ religione conſcientiæ verba dirigitis in Aquileienſis electione Pontificis, & diuinis initiata lingua cultibus militat conſecrando, in ignoti nos diligentia ſermonum vincula tenuerunt: quia nihil ſuperat iudiciis, quotiens aliquid probatus extulerit. Quid enim ſententiæ ſequacium derelinquat, quando iuſtitiæ obſequitur, cuius in examen definitio non vocatur? Agitis bono conſcientiæ quod veſtro vix negaretur imperio. Exhibuit

inter arbitros Marcellini venerabilis collegam maximus hominum, humilitate sublimior: & ne potestati fauor per obliquos adscriberetur interpretes, quod de proprio decerpsit genio, laudati iunxit ad pretium. Egistis mediocrem, ne præcelsi esset suspecta prædicatio. Clarissimorum testimonia vt vires accipiant, culmina castigantur. Felix sacerdotium, cui facem prætulit plena mens luminis. Beata conuersatio, quæ idcirco in discussionem deducta est, vt tanto viro adstipulante superaret: quæ non didicisset saporem victoriæ, nisi subiacuisset incertis. Semper innocentibus gloriam aduersa pepererunt. prouidet defensores fortissimos mediocris impugnatio. Sed quid epistolæ terminos loquacitate produxi, coactas lege paginas in humana concinnatione transgressus? Iungo & ego, amplissimi, partibus vestris pro modulo exiguitatis propriæ, cælo vobis obsequente, consensum: & quod mirabile inter homines habetur, consideratione vestri attrahor ad amorem. Inspirata mihi per alterum placet affectio; dum manet caritas imis inserta visceribus peregrinante persona. Comitem se tamen cælestis gratia desideriis iungat: & dum cupitis datur effectus, aut inueniat bonum pontificatus, aut faciat [Valete, mi domine, & amantem vestri crebris releuate colloquiis: vt si non exigat negotiosas frequentia paginas, præstentur affectui.]

ENNODIVS MARCIANO. II.

DVm inter ſpem & metum animus meus de te anxio iactaretur incerto, ſolida profectus tui indicia colloquij melle reſeraſti: quia domeſticam origini tuæ facundiam fidelis doctrinæ hæres inſequeris. Non degenerat, vt video, vena linguarum; & peritiæ ſucceſſio illo, quo patrimonia, iure diſcurrit. Putabam ſcientiæ dotes rem tantùm ingeniorum eſſe, non familiæ; nec duci per ſtemmata, quod labor continuus, & indefeſſus ſudor adipiſcitur. Sed quantum apparet, ordines ſuos ſeruat eloquentia, & oris pompa, quæ exundauit in veteribus, migrat ad poſteros. concordat ſcientiæ curſus & fluminum: per conſuetos alueos & dicendi vnda prælabitur. Venit ad te cum cenſu patris eruditio; & bono ſobolis Aſterium ſepulcra reſtituunt. Inuidi, fateor, hactenus annis ſenioribus, & ætatem, cui ille conceſſus fuerat, ſuſpiraui. Beneficiorum cæleſtum negligens æſtimator, quando potui deſperare de togæ fructibus, radicis manente ſubſtantia? Sed ſuperna diſpenſatio, vt det genium beneficijs, improuiſum facit eſſe quod tribuit: & dum vota tranſgreditur, potentiam ſuam liberalitate manifeſtat. Non eſt bonis partubus infœcunda Liguria. nutrit foro germina, quæ libenter amplectatur & curia. Nota proximitate ſociantur cauſidicus & ſenator. his qui benè toga vſi fuerint, reſeratis ſuſceptura finibus palmata blanditur. Vale, dulciſſi-

me, & ad hæc decora multus incumbe. totum te ſtudia honeſta ſuſcipiant. feſtina, vt ad meſſem patriam venias, linguam lectionis ſarculo, mores bonorum imitatione purgando.

ENNODIVS OPILIONI. V.I. III.

DEbeo equidem prioribus reſponſa colloquiis, & in obſequio propoſiti vel pudoris, niſi pagina ruſticante diſpliceam, accepta geminare; ne potioris dignatio ad pœnitentiam redeat de abiuratione faſtidij. Noſtro enim vitio in culmine conſtituti ſupercilij memoriam non amittunt, ſi illud mali genus ſectari & humiles ſuſpicentur. Cùm enim eminentiſſimos attollat caſtigatio ſua, & honorum plenitudo ſæcularium hoc ſolo artificio patiatur augmenta; conſiderandum eſt quid abiectis detrimenti pariat ſtatus anguſtia non metiti. Ergo ſufficiat magnitudini veſtræ, quòd poſt duplicem ſcriptionem ſentio, quid per ſilentium erroris incurrerim. Sed timui, confiteor, ne ad vitium me duceret fuga culparum; & ſermo deputatus ad gratiam, dum nulla peritiæ lima comeretur, inueniret offenſam. Refugi horrorem, qui ignatis de parendi occaſione generatur. Ecce aſſerui habuiſſe me & animam depoſitũ conſitentis, & bene de viribus conſcij in reſtitutione verecundiam. Reſtat autem, emendatiſſimi hominum, & illud placere vobis allegationis meæ inſpectione cognoſcam, quòd

hactenus accepta non reddidi. Fida enim index est possibilitatis nostræ consideratio; & sicut in omnibus præcipua; ita fama muniens circa linguæ maciem custodita, quasi crescit eloquentium dos pudore. facilè prudentiæ nomen adipiscitur, cùm per ipsum conticescat infantia. Causæ tamen, quam iniunxistis, iacturam frontis exhibeo; & dum imperata exequor, opinionem ad incerta transmitto. Agnellus de casis per varias promissionum mihi illudit effigies, volens à nobis summam pretij designari. Sed mali hominis ardorem insatiabilem esse didicistis, qui nisi contemptu pecuniæ non sanetur. Domine mi, saluto & rogo, vt religio circa me pij amoris seruetur & fœderis.

ENNODIVS HELISEÆ. IV.

DIu' quæsitus desideriis meis euenit effectus. vt detur genius beneficiis, transmissa in longum expectatione tribuuntur. Viuit in quacumque terrarum parte proximitas: sequestratione corporum sanguinis catena non rumpitur. per discreta regionum caritas damna non sentit; quando inter eos, qui habitatione separantur, præsentiæ vice tenetur affectio. Deo omnipotenti gratias refero, quia vos memores fecit esse pietatis, & prosapie sub religiosa occasione reminisci. Teste Deo, postquam mihi domna Cynegia meritum vestræ conuersationis exposuit, visionem vestram speciali ardore requisiui, si

votis copiam dediſſet optata occaſio. Domina, ſalutationis reuerentiam dicens, in deſignato literis veſtris negotio miniſterium deuotionis ſpondeo: quia tantum præſtatur animæ, quantum ſanctis exhibetur ſtudiis. Verè dico, me nunquam dilexiſſe quem deteſtamini; & veritum ne ad diri hominis profectum veſter quoque inclinaretur aſſenſus. Adſit Deus, ne ad Eccleſiaſticam dignitatem veniat nulla bonæ inſtitutionis incude formatus.

ENNODIVS AVITO. V.

VEllem produci cauſam, ſi propoſitum non grauarem, per quam frequentia amantis ſcripta promerui. Dum enim negotioſas paginas deſtinatis, miniſterium præbetis affectui. Sed apud prudentes & animorum conſcios ſufficiunt parca colloquia. Vrbanus in promiſſionibus eſſe non ſapio: nec eis, quibus animam debeo, fucata fronte blandiri. Vos tantùm cœptis inſiſtite, & mandatis cæleſtibus obſequentes, malum hominem quem dicitis, à deſideriis deducatis. Me conuenit plus rebus oſtendere, quàm ſermone polliceri: quia quod tribuo, hoc mihi reſtitui incunctanter expecto. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens rogo, vt domnæ Heliſeæ communi matri pro me gratias agas; quæ dignata eſt literis ſuis vincula proximitatis oſtendere.

LEONTO ABBATI Ennodius. VI.

SVpra meritum meum ſumma circa me beneficii cæleſtis adoleuit, dum qui pœna dignus ſum, iuſtorum præmia conſecutus exulto. Fruſtra delinquentes periculi mater deſperatio ad extrema præcipitat. In errore maximo conſtituti, meo ad ſolidam ſpem reparentur exemplo. Neſcio de quo opere mihi, de qua innocentia epiſtolarum veſtrarum fructus acceſſerit: & animam peccati vbertate locupletem cæleſtis boni melle ſatiarit: niſi quia ille, qui vulnera noſtra ſuſcepit, & pro nobis doluit, mutata meritorum conditione quos flagellis dignos viderit, caſtigat muneribus: & verſa vice noxiorum animas, dum ſecundis replet, pudore meliorat. Superni ergo ſecreti dignatione confabulationis veſtræ fruges elicui. Vos de corporis mei ſanitate ſollicitos ille reddidit, qui animæ meæ curam per ſpiritales medicos ad ſtatum indultæ valetudinis redire compellit. Quæ ſit in me ſubſtantia membrorum, religioſæ ſollicitudinis inueſtigatione perquiritis: quorum ſtatus animæ partem negligens, toto mundi iſtius grauatur imperio. Agite me talẽ oratione fieri, qualem aſſeritis blandimentis: quia fuci neſcia propoſiti veſtri claritudo, quem bonum eſſe prædicat ante tempus innocentiæ, adnuntiat mox futurum. Fratribus meis & conſeruis, quos direxiſtis, quantum exhi-

bere ſolatij potui, voto potius quàm re idoneus, non negaui. Supereſt vt accipientes obſequia mea cum vniuerſo, cui præſtis, concilio, per Dei omnipotentis miſericordiam coniurati, Deo pro paruitate mea precibus inſiſtatis, vt cui deeſt per actiones ſuas fiducia, bonorum per ſuffragia veſtra contingat.

EVPREPIÆ ENNODIVS. VII.

QVamuis ſæpe ingenij mei maciem cognouiſſes, periclitari tamen ieiunia oris olim probati iuſſionis celeritate voluiſti. Sed ego non abnuo obedire diligenti: vt ſi facundiæ deeſt meritum, gratia veniat obſequendi. Variæ ſunt donorum cæleſtium, licet ab vno auctore progrediantur, ſpecies. Alium commendat perfectio, alterum inſinuat, quod ſine tarditate aliqua vult parere. Domnæ meæ Cynegiæ epitaphium vix vna hora habens tractãdi ſpatium inelimata velocitate compoſui. Vide neceſſitatem; vt illam tantorum meritorum fœminam verborum ſaltibus explicarem. Parcat ſterilitati meæ venerabilis anima, ſuſcipiens pro ſchemate dictionis ſtudium ſine nube dictoris. Tu, Domina, epiſtolam præſentiæ meæ vice complectens, ora, vt ſpiritus illius ſcabridis nequaquam lædatur officiis.

EPITAPHIVM CYNEGIÆ.

NIl ſexus, nec buſta nocent, nil fila ſororum
Vltima, fallaci pollice quæ tenuant.

Mixta Deo mulier viuit post funera factis,
Mascula fœmineo tramite gesta ferens.
Sanguis, honor, genius, probitas, constantia, vultus,
Vicerunt tantis exitium pretijs.
Moribus asseruit magnorum stemma parentum,
Indicium generis mens cui clara fuit.
Instituit natos vitam seruare serenam,
Dum docet exemplis semper amare Deum.

ENNODIVS PETRO. VIII.

POst quam venerabilis iudicium Principis, periclitatis moribus magnitudinis tuæ, donauit te honorum germine pro messe virtutum; per linguæ ferias fouens irreligiosa silentia, & in eloquentia tua, & in meo amore peccasti. Quia naturalibus adolescit elocutio munita superciliis, quotiens prosperorum famulatur indicio: copiosior facundia honorum militat incrementis: profectus suos non imparibus significant peritorum ora successibus. Ecce inamabilis taciturnitas, & vobis dicendi abstulit genium, & mihi lætitiæ inuidit effectum. Referatis forsitan: Posses me, amice, de ignoratione culpare, si quid tibi de apice meo promiscuis dedicata nuntiis fama suppressit. Sed ego agnoscere carorum culmina rumore non patior, & manifesta gaudij colligere de opinionis inconstantia. Noueram quàm mihi deuinctionis spem simplex eruditi dudum fecisset allegatio. credebam frustra me in illa parte serenis animum auribus committere, vnde tu me hilarem esse non

iubebas. Illam ipsam mille alarum fabricatam remigijs scriptionis tuæ æstimabam pedibus potuisse superari, ne amanti expectata bona tibi fructum præripiens alter ingereret. Ecce mi Domine, honorem salutati accipiens, agnitis dolorum causis, remedia præparata non deneges. quia quantum præsumo, nec fides in diligentia, nec ad vnguem ductus sermo vos deserit in loquela. Non contentus tamen vno dicendi genere displicere, carmen adieci: vt post epulas Antenorei gurgitis, quas lauacra Aponi, coacta in artum carnis lege, castigant, dum illud, quod aquarum fœtibus distenditur, aqua desecat, ego quoque, qui Heliconis fluenta non tetigi, poeta nouus admisceat. Accipe ergo risum motura poemata; & Glouidenum tuum te solum agnouisse contentus, à publico rigore me subtrahe: quia si est quod fortè placeat, sententia mihi vestra sufficit: si quod morsu dignum sit, secretum puto, quod de amici culpis agnoueris. Dabis etiam veniam, quia oculorum pressus angore poemata fortasse clauda composui. Nō enim possunt esse versuum solidata vestigia, luminis officio destituta. Lege ergo aquas calidas, quas inuises.

VERSVS.

Tollitur adcliui tellus subnixa tumore,
Leniter elato fulta supercilio.
Verticibus nullis caput admouet illa superbum,
Nec similis pressis vallibus ima petit.

Fastiges

Fumiger hic patulis Aponus fluit vndique venis,
Pacificus mixtis ignis anhelat aquis.
Vnda focos seruat, non sorbet flamma liquorem:
Infuso crepitat fons sacer inde rogo.
Ebrius hic cunctis medicinam suggerit ardor,
Corpora desiccans rore vaporifero.
Hic pyra gurgitibus, scintillis fluctuat humor:
Viuitur alterna mortis amicitia.

Ne pereat, Nymphis Vulcanus mergitur illis,
Fœdera naturæ rupit concordia pugnax.

ENNODIVS FAVSTO. IX.

SEcundet desideria honesta diuinitas; felix auspicium bonis non negetur studijs: ingenuæ intentiones prosperorum fructibus conualescant. Votorum obsidem tradidit honestati, qui ad liberales adspirat, superis fauentibus, disciplinas. Bonarum affectus artium dirum dedignatur ingenium; ad eloquentiæ ornamenta non tendunt nisi moribus instituti. His Parthenius noster, germanæ filius, incitatus stimulis Romam, in qua est naturalis eruditio, festinat inuisere. cui magnitudinis vestræ suffragia sum paterna pollicitus. Datur culmini vestro per supplicantem genius, dum quod vsus exigit, precibus imploramus: ceu si quis credat se ortum solis, cursum fluminis oratione promereri. Non est beneficium, vbi ordo seruatur: mori obsequitur, quod obligat vniuersos. Ego tamen supra cursum, à quo nequaquam disceditis, aliquid accepturus occurro. Direxi personam,

in qua meritorum meorum ſtatus æſtimetur. Alios forſitan commendatio iuuet indebita: parentibus minus eſt, quicquid ſuperare non poſſumus. Domine mi, ſeruitia ſalutationis repræſentans, portitorem paucis eiuſque negotium elocutus, reſtat vt agnoſcam, quid mereatur perſona, cauſa, proximitas.

SYMMACHO PAPÆ Ennodius. X.

DVm ſedem Apoſtolicam coronæ veſtræ cura moderatur, & cæleſtis imperij apicem regitis, blanditur profectibus parentum, quod meis promiſſum tenetur officiis. Spem ſine labore obtinet apud conſtantem virum fideliter obſecutus. Grandis eſt pompa præſtantis, quotiens quod vnus meruit pluribus repenſatur. Superiorum inſtituta ſectantur, per quos generatio recipit, quod
Eſa. 37. perſona condiderit. Sic Iſraelitici delicta populi propter Dauid pœna non tetigit, dum genti opitulata eſt præceſſoris integritas, & fides hominis aut eripuit de errore populum, aut iuuit in gratia. Parthenius igitur præſentium portior, germanæ filius, hac ad coronam veſtram fiducia animante directus eſt; quem ſollicitudo liberalis Romam coegit expetere. Sancta ſunt ſtudia literarum; in quibus ante incrementa peritiæ vitia dediſcuntur. Hoc itinere cana ad annos pueriles ſolent venire conſilia: dum quod ætas refugit, norunt inſtituta præſtare. Fouete ergo,

veniendi causas patefacta consanguinitate di-dicistis. Habetis obsidem, in quo dilucidè meritorum apud vos meorum qualitas innotescat. Domine vt supra, salutationis reuerentiam obsequiorum deuotione restituens precor; vt perlator præsentium famulus vester felici sorte peregrini apud vos nomen excipiat: quia quod attributum fuerit precibus meis, vestrũ supra dotes suas ornat officium.

ENNODIVS LVMINOSO. XI.

VIdero apud quos plurimis asserendus est, quem instituti liberalis cura sollicitat: vos patronos meruit causa communis. Non ignari peregrinos suscipitis, nec erudiendos animatis. Expertis manus necessitatibus frequenter adhibetur, dum ad eloquentiæ palmam feriato ore eos qui titubant inuitatis. Exemplis hortatur ex peregrino potens, ex incipiente perfectus. Vtraque Parthenio, germanæ meæ filio, pars conuenit; cui ad venerabiles disciplinas Romam petenti, pro ferratis calcaribus sufficit vos videre. Si ab humanitate non discrepat, sublimitatem tuam gerens ante oculos, rebus ad virtutem potius quàm monitis excitatur. Magistra laboris est laudis ambitio, præcipuè quando in illo exuberat, quem similis retineas fuisse fortunæ. Sed si vobis cordi sum, circa memoratum patrem reddite, vt amor mutuus de vicaria impensione gratuletur. vt quicquid in magnitudine tua dudum laboris exhibui, mi-

hi per alterum reformetur. Domine vt ſupra, ſalutationis obſequia dependens, ſatis eſſe ad commendationem credidi, ſi qui eſſet portitor non lateret. Precum prolixitate vtitur de impetratione diffidens: argumentum eſt nil merentis, diu rogare. Faceſſat à moribus tuis, vt perdas beneficiorum genium, dum longa ſupplicatione producitur de effectu celeri ſubleuandus.

ENNODIVS FAVSTO iuniori. XII.

DEo gratias præfatus, qui oculorum meorum, quas inexplicabilis dolor pepererat, nubes abſterſit; iure ad ipſum beneficia ſua referens, qui lumen dedit & reddidit. Vix enim poſt innumeros dies ſanitatis fiducia animante reſpiro. Et hoc ad abſentiam culminis veſtri prolixiorem reſpicit; vt quem genius ſuus de vicinitate deſeruit, nil videret. ſed potens eſt ille, qui corporis tulit nebulas, rerum ſerenitate mutare triſtitiam. Poſt elocutionem neceſſitatis, ad negotium redeo, quod coactum impetrauit alloquium. Amabitis, vt ſpero, baiulum, quem aſſerit cauſa veniendi. Parthenius ſororis meæ filius, per liberalis ſtudij diſciplinas ingenuus vult videri. optat, ni fallor, peculij veſtri habere teſtimonium. Magnitudo igitur veſtra præteritorum tenax, memor præſentium, prudens futuri, perlatorem pro mea commendatione ſuſcipiat: & qui erit per viſionem veſtram ſcri-

bente felicior, peregrinationis non patiatur aduersa sentire. Domine mi, debitum seruitium reddens precor, vt vel per hanc occasionem qua illinc Parthenius susceptas poterit paginas destinare, desiderati multiplicetur forma colloquij.

ENNODIVS HORMISDÆ. XIII.

SCimus religiosi sacramenta propositi, ab obnoxia peccatis multitudine, innocentia & fide separari; & titulos venerabilis officij mores potiùs insignire, quàm corpora. Quis bonum conscientiæ inter homines quærat, si mundi adhibenda est circa Pontificum statuta necessitas? si sacerdotum promissio circũspecta cautione seruabitur? Nunquam habuit in affectu constantiam, cui facere aliud de pollicitatione non licuit. Sæculi conuersatio legum metu retinetur: Dei famulos quod bonum est exhibere conuenit non formidini, sed amori. Dudum dùm nobis metus instaret, & de clementia pij Regis dubio meritorum æstimatione penderemus incerto, camelos tot dandos Domno Papæ tali reuerentiæ vestræ conditione tradidimus, vt si nobis animalia ipsa non essent necessaria, iustum pro ipsis pretium mitteretur. Et quia nouit optime sanctitas vestra, nos, dum potuimus, per allegationem tuam vtilitates sanctæ Romanæ ecclesiæ subleuasse; nunc pro vicissitudine facite de veritate beneficium. Quæsumus etiam, salutatione præfata, vt quid super hac

parte deliberatio vestra habeat, indicetis: quia credimus nec præfatum sedis Apostolicæ Præsulem, nec vos, qui mediatores existitis, aliud cogitare, nisi quod & proposito & iustitiæ sine dubitatione conueniat.

ENNODIVS SERVILIONI. XIV.

DE perfectione confidunt discipuli, quotiens magistrorum præsentiam præstolantur. Spes eruditionis manifesta est, vt fruatur genio suo, inuitare doctorem. clara sunt ingenia, quæ instruentum agitantur desideriis: monitorem requirunt, qui felici sorte didicerunt. Sic ego sanctitatis tuæ affectione possessus, quanquam me de peritia iactare non audeam, vultum tamen præceptoris expecto; ne degeneri te credas Ecclesiasticū germen filio commisisse. quia quamuis memoria mea ad centenos se non valeat fructus extollere; scit tamen semina multiplicata redhibere cultori. Veni ergo, vt coràm positus segetem tuam boni agricolæ vice respicias. Deus procul auertat inuidiam. Ita vomeribus tuis Ecclesiasticæ fœcunditatis planta conualuit, vt nulla sæuientis procellæ possit impulsione subuerti. Nolo præiudicio laudis sanctitatis tuæ grauare consciētiam: inspicies quæ literatum testimonio declarantur. Superest, salutatione prælata, vt ad gaudia tua iam properes: quia diuina beneficia gradibus semper accedunt, & quibus bona conferunt, meliora pollicentur.

ENNODIVS SENARIO. XV.

NVnquam apud Deum fusa deprecatio votiuo nudatur effectu, apud quem hilaritas lacrymis obtinetur, & mœror transit in lætitiam. Affuit diuinitatis auxilium desiderijs meis, & te, animæ meæ maior portio, de prolixis gentium finibus gratia duce reuocauit. Verè non possum epistolam in multa verba diffundere, impeditus fletibus, quos gaudia in cumulum adducta pepererunt. Fac mi Domine, paruitati meæ cælestis doni plenitudinem non perire. Vnum vterque habeamus hospitium: nec de parietum angustia sollicitudo generetur; quando vnum pectus sufficiens animabus nostris præstat habitaculum.

ENNODIVS PANFRONIO. XVI.

MAgna sunt gaudiorum imperia: expers est cõtinentiæ hilaritas,&in vocem gestit erumpere. Venit optatus desiderijs dies, & ille, quem nunquam de meritis meis, sed semper de superna pietate postulaui; magnitudini tuæ splendor accessit. redditus est generi & moribus tuis apex, per quem conscientiæ fidelis in lucem prodire non formidet integritas. Deus bone, indulta custodi: auge successibus quod dedisti: fac circa seruum tuum primum esse gradum, qui summus est. Præcipio spe futura, quæ deprecor: ne-

sciunt in foribus hærere, quæ cælo auctore tribuuntur. Semper incrementis ad culmen ascenditur, vbi supernus fauor præstat exordium. Quis hoc in vita hominum, vel eorum qui conuersationem suam nulla custodiunt nube sordentem, accessisse sibi die vna gratuletur; te honorum auspicia ingressum, & dulce meum Senatium ab vltimis terrarum partibus restitutum? Breuis horarum cursus interfuit, vt & tu palatio natus, & ille sit redditus. In veritate dico, & de Dei misericordia mihi securus spondeo, fragilitati meæ præsidia cælo obsequente concedi. Spondetur mihi, quod vobis est præstitum. Domine mi, salutationis obsequia suscipiens, rogo vt si quid amori meo tribuis, dominum animæ meæ Senarium vt apud me maneat, exorare pleniter non omittas. Quod nisi obtinueris, multū mihi de hilaritatis cumulo decerpsisti.

ENNODIVS AVIENO. XVII.

BEnè magnitudo vestra, dùm origini & moribus præstat obsequium, emendationem sine interuallo coniungit errori: & quod peccatum sapienter intelligit, priusquam altero denuntietur, auertit. Quis credat deliquisse in correctione velocissimum? penè non vocandus est sectator excessuum, qui obuiam manum ponit in surreptione culparum. Hæc, mi Domine, ad ea quæ dignatus es scribere, gratia vestra duce respondeo. Cæterùm humiliorem me proposito actuum

meorum pondera reddiderunt: vix miseria remansi idoneus reformare colloquia. Domine mi, salutationis obsequia præsentans, Deum rogo, qui culminibus vestris fructum pro hac, qua humilem non spernitis, consideratione restituat.

ENNODIVS FAVSTO. XVIII.

VIx est, vt intentus rebus felicibus aduersa prænoscat. velut sinistrum enim animi omen repudiat, si quid de austeritate futurorum intellectu præcedente respexerit. certè ne & alieno tempore amaræ se misceant, ipsa molestiarum horret agnitio. Nullo credebam interuallo nunc inamabilem Rauennam, dum erat thesauris meis plena, distare. non me sic sitientem fons, æstuantem aura, vt illa ad se non lassum requies inuitabat. At nunc ipsa Roma puto ad longiora, pro peccatorum meorum fasce, translata est. Vbi est illa, quæ rara putabatur, frequentia literarum? vbi crebra visio? vbi tot solatia diligentiæ? Verè pro meis partibus loquor, detestor vitam, quæ nec in ærumna constitutis est odio. Adlegat forsitan culmen suum, sibi pro superna dispensatione cupita contigisse. Non est plena felicitas, quando nostrorum aliquis miseriis duræ sequestrationis affligitur. Deo credite, non sunt fucata quæ defleo; nec ad explicandam cordis tragœdiam, aut epistolaris concinnatio sufficit, aut sermonis angustia. Christe rerum arbiter, propriæ succurre

necessitati; ne humana fragilitas, ad immensi fascem doloris non sufficiens, pressa succumbat. Domine mi, salutationis seruitia dependens, rogo vt paginalis circa me cura seruetur: vt vel hoc remedio inter æstus mens constituta respiret.

ENNODIVS PARTHENIO. XIX.

NOn in te admiror sermonis abstinentiam: quia qui exigua condiderit, nil producit. Credis sub hac occasione profectus tui latere substantiam? & taciturnitas imperitiam prodit, & infabricata confabulatio manifestat infantiam. Interea antè inops gratiæ non fuisti, sciens quid diligentia, quid amantis sollicitudo flagitaret. factus es bonarum rerum nescius, postquam te ad obtinenda, quæ putantur maxima, transmisimus. Quod restat, vale, & accipiens monitoris verba, melioratum te scriptionis asiduitate diuulga.

ENNODIVS AVITO. XX.

DVm remedia sua quærit affectio, & æstum sollicitudinis colloquio cupit mediante releuari, ardescit animus prouisionis beneficio: vnde extingui creditur, geminatum diligentiæ surgit incendium. Sæpe mihi baiulorum copiam perquirenti inde ægrescere contigit, vnde opinabar quod prodesset accidere. Ecce medetur desideriis meis, qui suorum ad vos causa properauit. fit adiumen-

tum necessitatis alienæ, quod propriæ consideratione suscipitur. Videro quid commendatione mea Bonifacius promoueat: interim opitulatur studiis meis, quod prolixis à me precibus impetrauit. Hunc bonis ortum natalibus testis sanguinis mens designat. Germanum suum præfatus in vicinitate Aquileiensis ciuitatis asserit esse captiuum: qui vt à vobis iuuetur, exposcit. Sanctæ domus vestræ consuetudo vulgata est: talem vitam bonorum actuum obsidem iam dedistis, à qua velut debitum poscat, qui calamitate deprimitur. Domine mi, accipientes plenæ salutationis obsequium, facite exorati, quod sponte consueuistis, vt qui vestris supplex est, alteri eum esse non liceat.

ENNODIVS AVITO. XXVI.

ADstipulatorem me opinionis suæ magnitudo vestra ita supplicatione postulat, quasi ad amicitias recenti adhuc sim incude formatus: aut non genio suo defraudet, qui propositum diligentiæ sub quacũque occasione commutat. Facessat à Christianis moribus varia de amante sententia. qui officiũ oris sui dedicauerit laudibus, liberum non habet inchoata deserere, ne deuenustet præfati mella præconij vilitate sequentium. Videro, qui ingenium credat esse sectari nouitatem: ego vt tardè amicos eligo, ita in his indemutabiliter perseuero. Mihi adsum, quotiens opinionem vestrã astris æquauero: quia apud quos igno-

ti sumus moribus nostris, de sodalibus æstimamur. Verè fateor, splendorem conscientiæ vestræ, famæ vice, copiosiùs effudi. Ante aduentum culminis tui, obsequio sermonis mei in Liguria, quanti essetis, innotuit. Deo gratias, qui cum sententia mea generalitatem fecit habere concordiam. Vtinam me non humiliaret paupertas eloquij! plus habent vota de meritis tuis, quàm proferat lingua de laudibus. inops facundiæ per quoscumque strepitus, quæ gloriæ tuæ potuerunt conuenire, non tacui. Facta est lux genij vestri conscientiæ meæ demonstratio. Procul auertat diuinitas, ne vnquã testimonio meo fragilitas claris moribus inimica subripiat. Nulla est, quam opimè texuistis, in vobis erroris causa, quam recolam: & si pro meritis meis extitisset, bonorum veterũ recordatione sopiretur. Quod restat, valete mi domine, & iter meum votorum benignitate prosecuti, caritatis recordatione absentiæ meæ damna pensate.

ENNODIVS VENANTIO. XXII.

SI proximitas sanguinis ad diligentiam mentes inuitat, pij amoris obsecutus imperiis, gestio me præuium præstitisse sermonem, & orditum paginas amplectendis viam reserasse colloquiis. Diu quidem cassa expectatione maceratus, dum operior paginas, non emisi. Sed calcaribus suis animum meum fodit affectio, & ad tabellarum munia priorem fecit accedere. Habes prærogatiuam, si bene

coniicio, plus amantis: qui & post productum silentij vestri studium loquor, & debeo verecundia commendare quod tacui. Nunc tamen, ne epistolaris concinnatio transgressa terminum deuenustet auctorem, salutationis seruitia dependo, & si mereor, dignationi vestræ conciliandus occurro: quia potiorum sublimitas communione geminatur, & facem præfert eminentissimo gratia concessa subiectis.

ENNODIVS CONSTANTIO. XXIII.

SI liceret cum magnitudine vestra æqua sorte contendi: si honores, ætas, meritum, quod vobis facem prætulit, nos non in vmbram cogeret; ego potius culmen vestrum de tabellarum abstinentia iure culparem; qui postquam ad vrbem Romam profecti estis, nulla me recordationis fruge subleuastis. Sed vide per rerum prouidentiam quàm cauta est seniorum dispensatio, & fabricatis plena sermonibus præuenitur querelis innocentia: & ne dolorem suum in lucem producat, arguitur. fit rea, ne faciat. Ergo hæc mihi digrediens promissa contuleras? hac deosculatum fiducia subleuasti, vt crederẽ mei immemores vos futuros? an ad aliud attributæ sunt paginæ, nisi vt secreta pectorum oris claue manifestent? Sed abstineo prolixitate paginali, ne grandiorem generet confabulatio producta rancorem. Ad salutationis obsequia me reduco, rogans vt pro me apud Apostolos Dei pre-

ces effundas, vt eorum beneficiis mortalis angustiæ superetur obscenitas, & de puro mandatorum cælestium tramite mens serena gratuletur.

ENNODIVS LACONIO. XXIV.

BEne cupitis superna dispensatio dedit effectum, & de negotiosi occasione colloquij fraternam refouens diligentiam, quod putabatur necessarium, fecit optabile. Hinc cælestis cura nepti meæ procum non omnino à sanguine nostro peregrinantem iussit accedere: vt dum consulendi instat opportunitas sancto amori pabula præstarētur. Vix sustinēbam, fateor, procurati studia longa silentij: sed interpres mitior putabam applicandum timori, quod subducebatur affectui. Deo gratias qui ad vsum styli fraternitatem vestram reduxit, & gratiæ. Diuinis tamen legibus cognationem indiculo comprehensam in matrimonio licere sociari, sine dubitatione noueritis. Sed continuò ad vrbem Romam homines meos dirigo, exacturus à venerabili Papa super hac parte responsum, vt animum vestrum potioris præcepti firmet auctoritas. Domine vt supra, salutationem plenissimam accipientes, sanctum quoque & communem patrem parilis noueritis esse sententiæ: cuius ad vos per hominem meum, si diuinus fauor annuerit, cum sedis Apostolicæ apicibus literas destinabo.

ENNODIVS AVITO. XXV.

QVàm sæpe aliena peccata nos ingrauant, & quod à nobis non oritur iure nostro imputatur excessui! Ex me didici fidē veterum non perire, dum per negotia nouella cana poetarum reparatur annuntiatio. De me dictum æstimo, *Decidit infelix alieno vulnere.* Super expectandæ memoriæ viri Sabini filio exhibetur præfata concinnatio: qui hactenus ægritudinis tentus obstaculis, sine vitio suo constituta violauit. Fateor, penè animum meum reum fecerat magnitudinis vestræ diues assertio, & credebam culpam esse propriam, quam conscientia non habebat. Ecce, vt primùm in bonam valetudinem reductus est, Mediolanum cum summa properatione commeauit. Cætera apud vos alleganda esse non credidi: quia qui commendat magnis viris iustitiam, obliuionem videtur æquitatis opponere. Domine mi, salutationis plenissimæ munus exhibeo: & quod superest quæso, vt status circa me gratiæ vestræ, quamuis sit plenissimus, adhuc tamen recipere cogatur augmenta.

Æneid. x.

ENNODIVS AGAPITO. XXVI.

REsistunt peccata desideriis, & vt meritorum status delinquentibus innotescat, à labiorum proximitate cupita subtrahuntur. Acriùs affligunt oblata, cùm pereunt: potior sitis est, quam vndarum gustus exaggerat.

non vrunt memoriam prima fronte negata beneficia. quis ferat ingeſtam oculis æquo animo ſe perdidiſſe dulcedinem? Sed rectè iſta ad ſupernam remittuntur prouidentiam. quæ cæleſtis diſpenſatio myſterij idcirco humanis diſpoſitionibus manus opponit, vt votorum præſtet effectum. Sanctus pater veſter libenter ſe pariturum iuſſioni magnitudinis veſtræ, fuerat de mea occurſione pollicitus: ſed animum eius in diuerſam partem pro vtilitate, quantum dicit, Eccleſiæ ſuperuenientia rapuere conſilia; ſicut præfati pagina ad vos directa declarauit. Præſtolatur tamen ſuper negotio deſignato magnitudinis veſtræ ſecunda colloquia: quo manifeſtiùs in fratris veſtri Fauſti Patricij vtilitate me eſſe neceſſariũ referetur: cuius gratiæ nihil ſibi æſtimat liberum derogare. Quod reſtat, obſequij mei humilitate ſuſcepta precor, vt opifex, qui culmini veſtræ paruitatis meæ curam eſt dignatus infundere, ipſe per vos ſequenda diſponat.

ENNODIVS EVGENETI. XXVII.

SVpra modum me ſollicitant procurati ſtudia indefeſſa ſilentii: & licet animus in ſtatione ſit poſitus, contriſtat ſermonis abſtinentia, quæ viuis imaginibus ſecretum pectoris oris claue manifeſtat. Patior quidem interdum caritatem ſub paginarum promulgatione ſimulari: nunquam tamen credo his muniis abſtinere, qui diligunt; Referat fortè

magnitudo

magnitudo veſtra, publicæ occupationis curam locum ſcriptis familiaribus non dediſſe. Sed idem ſtatus erat cùm præcedente tempore colloquia culmen veſtrum crebra præſtabat: nec aulicis deputatus ita premebatur excubiis, vt promiſſi amoris memoriam non haberet. Quis fauis toxica, quis cœnũ fontibus clandeſtinus ſuſurrator admiſcuit? aut fortè quod fuerat de affectione ſubreptum, ad iudicium retuliſtis? Sed ego occupare vos paginarum promulgatione non differo: vt ad vſum veterem, ceſſantibus promiſſæ dignationis ſtimulis, vel garrulitatis meæ prouocati fruge redeatis. Domine mi, ſalutationis obſequium plena humilitate perſoluens, indico me veſtris cupidum eſſe aſpectibus præſentari; ſi tamen faciundum, perpenſis quæ vobis cordi eſſe non dubito, reſcribatis.

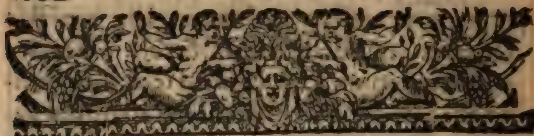

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS

Epiſtolarum

LIBER SEXTVS.

ENNODIVS PARTHENIO. I.

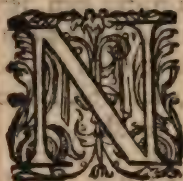

NIsi te efflictim diligerem, & pij cordis ſoliditas indemutabili radice conſtaret, poſſem iniuriarum dolore prouocatus, vel cùm pueriliter iraſceris, vel cùm arroganter ſupplicas, commoueri. Nihil enim inuenio, quod ſit fabricata humilitate ſuperbius. Præfero contumelias fucatæ frontis obſequiis: tranſit amaritudinem dulcedo ſimulata. Non opus eſt deprecationibus, ſi quæ te catena nectat intelligis. Poſcant pro exceſſibus veniam, quibus eſt liberum non parere. Ita famulos nobis cæleſtis iudicij claritudo deputauit, vt in quacumque mens parte deflexerit,

illorum necessitas inclinetur. Ille expectat clemens, qui destrictum, si velit, refutare possit imperium. Haud procul te ab hoc ordine euagari potestas mihi à Deo attributa patietur. Optare te conuenit, ne mansuetudinem, quam in me prædicas, meritorum tuorum consideratio iusta deuenustet, & pietatis tramitem culparum multitudo depretiet. Licet, ni fallor, misericorditer vindicta comitatur errantem; nec vlla est potior patientia, nisi quæ vitiis aditum non recludit: à te tamen facessat indignatio nostra: quia quod deliqueris, non inclusus dolor & gratia fallente seruatus, sed verbera castigabunt. Nunc vno modo in cicatricem cogere vulnera intemperatis sermonibus ingesta præualebis, si te per culmina liberalis studij ingenuum doctrina monstrauerit. Veniam, nisi peritia suffragante, non exiges. mutata, qua notus sum, lege parcendi, circa desidem sæuitiam sub perennitate seruabo. Quod restat, Deum precor, vt valeas, & de versibus tuis, cælesti fauore comitatus, spem augeas quam dedisti.

ENNODIVS FAVSTO. II.

SVmma gaudiorum est opportunitas perlatoris, qui minister diligentiæ per necessitates suas desideriis obsequium præstat alienis. Hunc quidem honestas commendat, & peregrinus ab officio mercatoris pudor insinuat. iungitur, quòd ei notitia culminis vestri ad fidem probitatis accessit. Nam scri-

ptionis venerandæ frugibus ipſo commeante ſatiatus ſum. Refundo ergo depoſitum, officij lege conſtrictus; & quem in Liguria poſitum pro virium mediocritate ſuſcepi, ad potiſſima patrocinia tabella proſequente tranſmitto. Quod ſupereſt, reuerentiæ veſtræ quicquid habet humilitas deuotionis offerimus; ſupplicans, vt literas veſtras vel pro mearum aſſiduitate iam merear.

ENNODIVS EVPREPIÆ. III.

RErum omnium curſus obſequiis corporis, animarum conſtat imperio. aliud nobilitat cæleſtis adfinitas, aliud abiectio terrena ſummittit. Nec liberum eſt, vt quò mens Deo parente conlata deflexerit, quod de vltimis adſumptum eſt, non ſequatur: nec licet militem obuiam manũ decretis Imperatoris adferre. Hinc Criſpus adſeruit, aliud nobis cum Dîs, aliud cum beluis eſſe commune. Huius ſecreti ratione cum abſentibus peregrinamur, & ſalua membrorum valetudine, amantum febribus æſtuamus. per hæc vincula nulla itinerum interiectione diuidimur, & ſegregati habitaculis, in vnum ſtudiis conuenimus. Noſti, ſoror venerabilis, & omnem apud me tranſgreſſa dulcedinem, quæ præfationem exegiſſet occaſio. Nunc aperta tecum & prodiga pudoris fronte congrediar. Vix quæ antè direxeras blandimenta ſuſtinui. poſt admonitionem meam duplicia in literis mella fudiſti; quæ tota pe-

Saluſt. in Catil.

ctoris ſecreta cõcuterent,& ad deſiderium tui captiuam animam relicta corporis ſede tranſferrent. Quàm timeo, ne rurſus ad incertum remittatur affectio; & cùm tota mens diligentiæ vela laxauerit, ſubducta periculum ſtatione patiatur! Animus meus, quia fuci ſit neſcius, cognouiſti; nec deteſtabilem inter amantes vrbanitatem poſſit adſumere. Tua rurſus diuerſum ſexus & natura pollicetur, vt dicit ſapientiſſimus Salomon: *Anima quæ in ſaturitate eſt fauis inludit.* Scit verborum meorum teſtis & iudex, diſpoſuiſſe me (niſi fortè ſubdolo gratiæ ſapore decipiar, & deguſtatæ caritatis ſitienti pocula oblata ſubmoueris) ſpiritalis coniugij non ſimulacrum, ſed ipſam implere veritatem. Vt dum inter nos vnum velle, & vnum nolle conſtiterit, vel quod bonos ad imitationem ſtimulet, vel quod malos adficiat, omnium oculis & mentibus exhibere. Tu tantùm, Deo medio, aduerſus omnem, quæ ex inuidia naſcitur, impugnationem firmam promitte & indemutabilem ſeruandam eſſe conſtantiam. Quocirca, vale mi domina, & breui pro maximis admonitione contenta, quia nec epiſtolaris concinnatio plura patitur, nec ratio penetralium, paginis debere committi, ſi ad hæc quæ indicata ſunt, voto & fide reſpondes, propriæ ſcriptionis teſtimonio pollicere. *Prou.*

ENNODIVS FAVSTO. IV.

NOn ſcripſi, vt amaro incommoditatis meæ indicio vos grauarem; ſed vt ſolli-

citudinem vestram, quatenus insistat orationibus conuenirem. Malè oculos meos, ante receptæ valetudinis substantiam impositus labor accepit. omne à me vobiscum lumen abscessit. Satis sit significasse, quod patior. Vestrum est prosperitatem meam à Deo, quem precibus placatis, exigere, & referanti literarum fores crebris opem ferre colloquijs. Domine mi, Deum quæso, vt illud à vobis indicari faciat, quod me delectet agnoscere.

ENNODIVS AVRELIANO. V.

NOn est fiducia mea præcognitis nudata successibus. Validus in affectione est, quem animo meo diligentiæ memorem iusta sum æstimatione pollicitus. Gratias tibi, superna dispensatio, quæ humanis rebus prosperorum fructum de aduersitatis occasione largiris; nec pateris in ordine suo tristia permanere. Nescio quid magnitudini vestræ hostilis malitia de patrimonij vbertate decerpserit: tamen sub hoc titulo inuictisſimi Domini multùm locupletem gratiam comparauit. Bona est iactura substantiæ, si inclyti notitia Principis dispendiis inuenitur. Non est facultatum formidanda decessio, si per eam qui omnes vincat diuitias, summi Domini amor adquiritur. Huc accedit, quòd nec illa imminutio, dùm facta est lucri mater & honorum via, impactæ humilitatis potuit tenere substantiam. Sic reparata sunt quæ inimicus eripuit, vt adhuc gaudiorum cumulum præ-

soleris. Supersunt quæ in spe habeantur, cùm culmini tuo contigerit maxima iam tenere. His beneficiis, cœlo auctore collatis, notitiæ & communionis nostræ bona iungamus. Quando mihi tantum virum, nisi per illa quæ præfatus sum, contigisset agnoscere? Sed augeant superna, quæ tribuunt; & ad quæ desideria porriguntur, diuina nos cura perducat. Quod restat, vale mi Domine, & amantem tui crebris foue colloquiis. quia nisi epistolaris concinnatio teneret terminum lege præscriptum, gaudia me in multa verba diffunderent.

ENNODIVS BOETIO. VI.

PAr quidem fuerat vnis literis magnitudinis tuæ respondisse simpliciter, nec geminare debere colloquia semel obnoxium. sed cautione ad hoc, non inscitia deuolutus sum. De vtrisque enim epistolis, vna obsequitur debito, altera præstatur affectui. Credite, nefas putaui, non cum fænore suo restituere, quod mens venerabilis prima contulerat. Dulciora sunt ante exemplum bona diligentiæ: nec tantum habet virium aut genii, qui amicitiarum callem secundus ingreditur. Summatim sibi gratiam non potest vindicare, cui in amore forma præstatur. impudentiæ est non respondere caritati, cùm manifestet res bene orta virtutem. Hæc in festinatione perlatoris celer scripsi. Latiùs posthac verba diffundam: nec maciem ingenij mei, dum merita vestra respiciuntur.

adſpiciam: ſi tamen deſideriis meis tabellarum frequentiam commodetis. Domine mi, ſalutationis vberrimæ ſeruitia dependens, quæſo, vt memoriã proximitatis vos habere ſignent promulgata ſine intermiſſione colloquia.

ENNODIVS AVIENO. VII.

DIu eſt, quòd deſideriis veracibus ſuſpenſus ſolo literarum paſcor officio. dum enim magnitudinem veſtram alloquor, votiuo me æſtimo non deeſſe conſpectui. Sed remediis ſuis animus ægreſcit afflicti; & quod diligentiæ pabulum inuenitur, hoc magis macerat de amoris fruge ieiunium. Verè, Domine, ſic vos lumina mea Deus ſeruet incolumes; quia ſi aut vires corporis mei ſuiſſent, aut feſtinatio domni, Rauennam totis intentionis meæ viribus expetiſſem. Sed ſi Deus voluerit, ſalua vita domni mei patris veſtri, & domnæ matris, poſt Paſcha cum adiutorio ſuperno veniam, vt vobis viſis ad opem vitæ reualeſcam. Domine mi, ſalutationem vberrimam dicens, precor, vt omnes ſanctos orare pro me inſtantiſſimè procuretis.

ENNODIVS SENARIO. VIII.

QVamuis pro peccatis meis etiam literarum veſtrarum ſolatia ſubducantur, ego tamen memor debiti, quo me per gratiam veſtram, vt Dei memores, obligaſtis, ſcribere non omitto: ſperans, domne Senari, vt

Deum, quem in me cogitasti, semper attendas, & frequenter mihi literarum vestrarum munus impertias. Domine mi, saluto plurimùm reuerentia consueta, & imploro, vt per omnes sanctorum Basilicas pro adflictione mea Deum rogare non desinas.

ENNODIVS FAVSTO. IX.

QVamuis ad tutelam Pontificis innocentia officii eius comes assistat; nec opus sit humanis solatijs ei, qui humanitatem professione superauit: scit tamen omnipotens Deus, me sancti Episcopi portitoris præsentium iussioni exactum impendisse colloquium. Diu enim renisus sum, ne arrogans videretur, si minister Antistitem, & apud sanctissimam conscientiam potissimum vix mediocris adsereret. Sed perfecta obedientia est, quicquid summus exigit, non negari. Et ideo prælato debitæ salutationis obsequio, precor, vt ad consolationem multis impugnationibus prægrauati subsidium conferatis: quatenus singularis boni rem facientes, non patiamini immeritum Sacerdotem diuturnæ subjacere mœstitiæ

ENNODIVS FAVSTO. X.

ani

DEus, qui bonorum operum mo vestro inseruit affectum, ipse obsequentem sibi longa felicissimum ætate tueatur: quia quamuis innocentia quam fouetis, indesi-

nentes pro vobis ducat excubias; obligati tamen beneficiis vestris non possunt quæ pro vobis Deo debent vota comprimere: quia pro impensis gratias non referre & Deus in carne constitutus exhorruit. Vtinam tantum valerem pro rebus verborum tribuere, quantum sentio me debere! His tamẽ, quod ad aliã mercedem vestram pertineat, suggerere non omitto, vt chartam, quam in causa Laurenti tabularij Comensis fecistis, impletam mihi transmitti iubeatis; & pro illa cœca muliere, quam Martinus conductor de Moditia opprimit, Comitis patrimonij literas tollatis; quibus iubeatur, quod ei abstulit mancipium, sine dilatione reformare: quia quod in præsenti in mandatis accepit, facere pro rustica temeritate contemnit.

ENNODIVS AVIENO. XI.

DIgresso de Mediolanensi vrbe communi domino, sola in consolatione remanserunt solatia literarum. quia dùm sermo ad vos dirigitur, aliqua præsentiæ vestræ desideriis meis imago blanditur. quod & à vobis dominis meis, vt crebrò faciatis, exposco; cogitantes absentiam vestram hac sola posse assiduitate sustineri. Habeant felicissimi votiuam præsentiam: mihi delicta mea cogitanti epistolaris cura sufficiet. Domine mi, salutẽ vberrimam dicens, precor, vt per sanctos Domini pro me preces fundere minimè desistatis. & Domino gratias referte, cuius circa me beneficia etiam insperata tribuuntur.

ENNODIVS LIBERIO, EVGENETI. Agapito, Senario, Albino. XII.

VBerioribus opus est paginis, vbi fides claudicat perlatoris. per amantem mei cultorem vestrum Stephanum Diaconum, sufficit parca collocutio: qui transgrediens epistolas in multa verba diffusas, præfert affluentibus necessaria, dum compendio fidelis arcani alleganda non supprimit. Quod restat, valere me, Deo auspice, nuntians, prosperitatis vestræ bona disquiro, & plenum reddo salutationis obsequium, deprecatus, vt fiduciam meam incorrupta dignationis vestræ non denudet integritas.

ENNODIVS AVITO. XIII.

IMportunum me facit aliena necessitas, quia debeo pro deprecante sermonem. Lex propositi intercessionis refutat auaritiam. Nam ad conscientiæ meæ sarcinam iungitur, si respuam supplicantem. Expectandę memoriæ Sabini filius ad diem constitutum sententiam præstolaturus occurrit: sed agellum suũ vtilitatis ratione est coactus expetere; quia & fideiussor & executor defuncta die defuerunt. Abiurantem me de præfati negotio vltra vilescere baiulus impulit, vt ad eum nuntios, quatenus rursus occurreret, destinarem. quod me fecisse significo. Nunc salutationis meæ dicens obsequia, in potestate est culmi-

nis veſtri, in prædicti cauſa, quid iuſtitia quam fouetis, quid fiducia quam dediſtis, mereatur, oſtendere.

ENNODIVS AVITO. XIV.

SCio mea apud vos clamare ſilentia; nec quicquam fieri, quod non ſecreta interpretatione teneatur. Ego tamen à ſcriptione non deſtiti; nec ſublimis memoriæ viri Sabini filium fabricato ingenio à iudicatione ſubtraxi, qui violentias in agello ſuo perpeſſus, hactenus operam dicitur nauaſſe cum barbaris. Credite mihi, aderit ſecurus examini, & diſceptationem veſtram ſine aliqua formidine veniet ingreſſurus. Domine mi, ſalutati reuerentiam dicens, precor, vt perſonam meam tanti habeatis inſitæ dudum affectionis recordatione fulcire.

ENNODIVS FAVSTO. XV.

BEne prouidentia ſuperna diſponit, vt dum à me beneficia poſtulantur, ſic ſollicitudo mea votiuos inueniat perlatores. Faceſſat negare aliis, quod mihi tribuo: & illud auaritia ſordente continere, quod ſubleuat largientem. Simplicianus præſentium baiulus, adoleſcens nobiliſſimus, natalem ſcientiæ ſedem Romam conatus expetere, hoc ſibi credidit pro ſingulari euenire compendio, ſi ad notitiam culminis veſtri duce pagina perueniret. Cui ego nequaquam volui cupita ſub-

trahere, sciens consuetudinis vestræ esse, quod reliqui faciunt exorati. Nunc, mi Domine, seruitia salutationis accipientes, facite, vt præfatum peregrinationis dura non onerent: meque crebra scriptionis vestræ per hanc impetratam frequentiam releuare munia non desistant.

ENNODIVS LVMINOSO. XVI.

NOn deberent esse negotiosa colloquia, quæ pro remedio sibi amor inuenit, nec religionis stipendium ad necessaria nos oporteret euocare commercia: quia dulce esset epistolarum munia soli militare concordiæ, nec rem diligentiæ in aucupia transferre compendij. Sed res ad hoc rediit, vt nisi senior caritas, quæ inter nos ab ipso vitæ lumine sumpsit exordium, & per varias profectuum vires messem gratiæ perduxit ad aream, compulsa pro meis partibus stimulo scriptionis adsurgat, grandi ingratitudinis & detrimentorum sterilitate percutiar. Meminit amplitudo vestra, quæ de expensis, quæ apud Rauennam Episcopus meus fecerat, me ei redhibitionem promittente, pro sedis Apostolicæ vtilitate, vobiscum fuerit collocutus. De qua restituenda celerem promiseratis effectum: sed pro peccatis meis nescio qui casus opposuit manus. De qua ad me prædicti Antistitis se conuertit intentio, vt vix inducias ad sacratissimam vrbem tribuerit destinandi. Nunc post Deum in vobis cau-

ſa eſt; qui poteſtis & perſonam meam offenſione Pontificis mei & detrimentis eripere; ne officium fidei mihi vni peperisſe videatur aduerſa. Domine mi, ſalutationis munera perſoluens, Dominum precor, vt animum veſtrum ad vtilitatis meæ conſiderationem incunctanter inuitet. Ego quid amplius facerem inuenire non potui, niſi vt cum allegatione manifeſta fidum mihi dirigerem perlatorem.

ENNODIVS MARCELLINO Epiſcopo. XVII.

MAgnifici viri domni Stephanioni filij veſtri facit dignatio, vt beatitudini veſtræ legendus occurram. cuius beneficio itineris caritas detrimenta non patitur, & quod præſentia non valet, ſermone compenſat. His ergo ſeruitia Apoſtolatui veſtro debita repræſentans, quæro vt me orationum ſuffragio ſubleuetis: quatenus inſertus venerabili conſcientiæ, de omni merear dignationis veſtræ fruge gratulari; quia fiduciæ meæ coronam veſtram non ambigo reſponſuram.

ENNODIVS DOMINICÆ. XVIII.

FEcit magnitudo veſtra quod & ſanctis moribus ſuis debet, & ſanguini, vt propinquitatis memoriam ſilentij non patiatur torpore langueſcere. In quacumque terrarum parte viuit affinitas: nec ſeparantur regionibus parentelæ catena ſociati. Credite mihi, di-

lectio sancta non deperit: nec vllum patitur per diuisionis itinera natura dispendium. Nam generum vestrum tantum mihi noueritis caritatis impendere, quantum ad vicissitudinem nulla satisfactio existat idonea. Quod superest, Domina mi, accipientes debitæ salutationis affectum, Deum precor, vt in bono mutuæ felicitatis videndi vos occasionem conferre dignetur; quatenus sub confabulatione votiua pia desideria subleuentur.

ENNODIVS FAVSTO. XIX.

POstquam desideriis meis videndi vos facultas elapsa est, iterum ad literas mens reuertitur. cogitur abiuratum poscere paginale subsidium, & institutam melioribus copiis animam, quasi vilioris cibi alere aut sustentare commercio. O quàm graue est, quotiens variis necessitatibus obsequentem fugitiua libertas ad noua instituta transducit! Quæ dura sunt, continuatione franguntur: multum de grauitate oneris vsus incidit. flebilis conditio ad optata, quæ non sunt mansura, perducit. leuior sors est curis iugibus occupati. Hoc sum infelicior peccatorum fasce, quòd de bonarum rerum sapore gustaui. Sed hinc aliàs. Deo relinquenda sunt, quæ humano remedium nesciunt habere consilio. Vobis interim reuerentiam salutationis impendens, reditus mei facere indicia non omisi, cupiens pari scriptionis vestræ hilaritate releuari.

ENNODIVS FAVSTO. XX.

IGnoratur bonorũ ſapor in proſperis. vix dignoſcitur ſuperni qualitas beneficij, dũ tenetur. poſt migrationẽ cupita dulceſcunt. deſiderij pretia in manibus conſtituta neſcimus. Verè fateor, quandiu Rauenna vos habuit, ſiniſtrum omen credidi cogitare quæ patior; nec inter res ſecundas, quaſi malignus propriæ felicitatis interpres, quæ per abſentiam veſtram euenire poterant, ſuſpiraui. Non debui merita mea, ſi ab homine non ſepararer, agnoſcere, nec intelligere fugitiuum eſſe, quod ſectanti peccata blanditur. Sed quid epiſtolaris concinnatio caſtigatæ terminum dictionis excedit? Ferat his rebus medelã, cuius imperio vniuerſa famulantur. Ego tamen propter quod adtributæ ſunt paginæ, valeo ſubſtãtia corporali, & per hæc munia, ſub Dei ope, vt proſperitas veſtra nuntietur expecto. Accipite ergo obſequia mea, & ſi quid inter hæc, quæ mecum geri didiciſtis, euentus dexter adtulerit, ſine diſſimulationis obſtaculo nuntiate.

ENNODIVS FAVSTO. XXI.

IN occaſione rapui ſoluendæ humilitatis perſonam domeſtici perlatoris. Deſiderijs meis militabit, quod in aliorum negotiorum efficacia prouidiſtis. Fateor, durum credidi vicinior literas denegare, qui nunquam potui

in longinquo cõstitutus abstinere colloquijs. Visus enim mihi sum, Rauennatibus occupatus excubijs, magnitudinem vestram quadam mentis dextera contigisse. Idcirco ad leuamen desiderij scripta prorogaui, vt quod viuis subtrahebatur affatibus, lectione pensarem. Ergo honorem salutati exhibens, rogo, vt me huiusmodi, quotiens opportunitas ingesta fuerit, remedijs subleuetis, in quibus absentia vnicum habet diuina prouisione subsidium. Agnouistis quæ sit curatio affectione languenti: vestrum est medelam ægris animis non negare.

ENNODIVS EVGENETI. XXII.

DIligentia est multiplicium causa paginarum. Reuerentiæ vestræ debetur, quod à scriptione non tempero. testis gaudii non patitur vox defectum: quia statum valetudinis vestræ lætus excepi. Valete.

ENNODIVS PARTHENIO. XXIII.

DEo auspice dilectionis tuæ primordia conualescant. adsit desideriis communibus, per quem vires studia sortiuntur. Declarasti te scriptionis luce vrbem amicam liberalibus studiis iam tenere. præmisisti in foribus, puod auara parentum vota superaret. Non sum dictionis tuæ rigidus æstimator;

nec respuo tenuitatem præsentium, cui secutura blandiuntur. Quotiens vomeribus terram scribimus, animus de spe venturæ frugis eleuatur. semper de herbis aristarum diuitias amicus rationis intelligit. diligens rusticandi adhuc in cano flore pomorum populos iam metitur. Facessat aduersitas, & quicquid pariunt peccata, discedat. Ductus mihi oratiunculæ tuæ, & si eloquentiæ nitore non subsistit, Latiaris tamen venæ sapore radiauit. Fluxit sermo non absonus; lectionis tamen opibus ampliandus. Sed quid ego post tantum iudicem, cuius auribus operis tui concinnationem placere signasti, quasi post olores anser, strepui? Illi quicumque placuit, examen securus ingreditur. facundia ab illo prædicata præualet fauorem etiam ab inimicis exigere. Labora ego, vt felix bene cœpta euentus extollat. honestorum te obsequiis indesinenter impende. eos qui consortio se suo polluunt, debens monitis nostris reuerentiam, velut veneni poculum fuge. profectum tuum paginis scire cupido semper adnuncia. Quod superest, vale, & omnibus superni fauoris adiutus auxiliis, familiæ tuæ de peritiæ messe responde.

ENNODIVS ARCHOTAMIÆ. XXIIII.

QVamuis ius affectionis, consanguinitatis lege constrictum, regionum prolixitate non pereat, nec catena generis, quæ ani-

mas nectit, terrarum separatione diuidatur: attamen pabulum caritatis est, aut videre, aut officio sermonis appellare, quem diligas. nesciretur secreta mentium, nisi proditione linguarum. Hæc in vsu vocauit antiquitas, vt illa, quæ pectoribus clausa sunt, non lateant. Ego Gallias, quæ totum me propter vos sibi vendicant, si oculis non inspicio, affectione non desero. Gratias tamen præsentium perlatori, qui necessitatis suæ occasione desideriis meis præstitit, vt inter æstus animorum, quibus baiulus deerat, optatum præberet officium. Salutans ergo seruitio debito, precor vt portitor beneficij sui vicem recipiat, & qui in gaudio meo opitulatus est, suis votis restitutum per me credat effectum.

ENNODIVS. FAVSTO. XXV.

SCit magnitudo vestra, quo me honorent præiudicio studiorum liberalium sectatores, tanquam rem sibi debitam commendationis meæ scripta poscentes. In vsu est, vos beneficia, me verba conferre, & magnitudinem rerum desiderium vincere postulantis. Si ab his muniis temperem, saluo munerum vestrorum genio, ego votum beneuoli non habebo. Perlator præsentium Pertinax teste apud vos natalium suorum pudore vulgabitur: qui in adstipulatione stemmatis vsurus est bono verecundiæ: per quem indiciis valetudinis meæ pro vestro desiderio factis, precor, vt fiduciæ suæ fructum capiat ex dignationis

vestræ messe locupletẽ; & quotiens votiuus commeantum cursus accesserit, ad subleuandum me, quas in amoris solatio accipitis, paginas destinate.

ENNODIVS EVPREPIAE. XXVI.

DEbentur quidem necessitati silentia, sed scripta diligentiæ. Exigit metus abstinentiam tabellarum; sed interdum cedet affectui. Vix aliquibus adquiescit obstaculis mẽs amantis. feruet ad redhibenda gratiæ stipendia potiùs cùm vetatur. Ecce prælocutus quę me causa abhis muniis suspenderet; relinquo conscientiæ vestræ, quæ faciat obsequentem. Deum tamen precatus. in bona me valetudine, vel Lupicinum nostrum esse significo: hoc de vobis cupiens, quæ à me sunt prorogata cognoscere. Nolo tamen curam vestram sequestrati pignoris fasce deprimatis. credite conscientiæ meæ; plus illi per studium debeo, quàm ipsa exhibere poteras per naturam. Vtinam ingenium illius beneficia superna meliorent! Verè dico, vobis ad longiora digredientibus, vtriusque parentis sollicitudo me respicit, quam potuimus in vnum positi cum ambitione partiri. Domina mi, salutationem plenissimam dicens, precor vt tantum mihi caritatis, & orationis suffragium concedatis; quantum me ad desiderij vestri effectum tendere comprobastis.

INNODIVS SENARIO. XXVII.

VBer conſcientiam veſtram pro ſuperna diſpenſatione viciſſitudo comitetur, reddat pro paruitate mea altiſſimus, quod agnoſcit à vobis, qui ſemper amantibus fideles extitiſtis, fuiſſe collatum. Certus portus eſt, pectoris veſtri inueniſſe diligentiam. eſtis hac conuerſatione præditi, vt amicorum ſpem beneficij collatione vincatis. Secundam admonitionem deſidero, vt iniunctum iter arripiam. Date felicem dexteram humilitati meæ, & proſpera mecum veſtra diuidite. Domine mi, ſalutationis obſequia præſtans, quæſo, vt ſi rerum Dominus apud Rauennam feliciter commorabitur, indicetis, quatenus ſine ambiguo præcepta veſtra perficiam.

ENNODIVS GVDILEVO. XXVIII

SOlent quibus felicitas & potentia, Deo ordinante, conceditur, humiles conſolari officio literarum, & proſpera ſua paginarum promulgatione partiri. Ego multo tempore vt his ſubleuarer muniis, expectaui. Sed ceſſantibus vobis neceſſarium credidi non tacere, vt quod amor non exigit, iuxta Euangelicam lectionem mereatur importunitas. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, quæſo, vt me antiquum cultorem veſtrum illo foueatis, quo olim promiſiſtis, affectu: & proſpera veſtra paginarum me faciatis directione cognoſcere.

ENNODIVS FAVSTO XXIX.

QVamuis sublimi viro, & omni integritate predito, Sabino Romam properante, tutè paginarum officia commisissem, vt resignanda per literas fidelis relator adferret: attamen sollicitudini meæ debui duplicibus magnitudinem vestram indiciis informare, vt perlator ex literis securus principium narrationis adsumat. Hæc scripto degustata sufficiant. ad illud reuertor, propter quod epistolæ destinantur. Valere me corpore nuntio; Deo supplicans, vt statum animæ de vestra faciat prosperitate reparari.

ENNODIVS FAVSTO. XXX.

NOn potest doloris magnitudinem eloqui oris infantia; qui mihi de illa re cõtigit, quòd harum perlatoribus ad Liguriam destinatis à scriptione temperastis. quorum commeationem vos ignorasse non credidi, & præsentiam magnitudinis vestræ à petitionis qualitate deprehendi. datur enim inueniri à dispositis tractatorem. Me tamen vrunt epistolarum feriæ, quas ad leuamen mœroris mei etiam occupatissimi repulistis. Nunc ad vota redéo. Valete, mi domini, & cælestem circa vos gratiam multiplici resignate colloquio. Partum est enim actibus vestris, quietis tempore de ea, quæ in laboribus sata est, innocentiæ messe gaudere.

ENNODIVS DOMNO PAPÆ. XXXI.

PEruigil beatitudinis veſtræ cura, quaſi corām poſitos, in quocumque loci ſint, obſequentes adtendit, & ſine vllis feriis, dum gratiæ ſuffragium præſtat expertis, inuitat extraneos. Etenim plures de ſpectaculo fructus capiuntur laboris alieni: quia diſcit operam nauare, in cuius oculis reddūtur præmia ſudoris & fidei. Atque vtinam par votis eſſet effectus! & quod didici pro religione, cuperem daretur implere. Domine mi, famulatus mei humilitatem exhibens, parca in maximis elocutione contentus, quid domnus Epiſcopus frater veſter ſuper directa legatione ſenſerit, patefaciendum præfati literis derelinquo.

ENNODIVS AVIENO. XXXII.

CVm ſemper ſint literarum inter amantes iocunda commercia, & ex his muniis, etiā ſi Spartana adhibeatur breuitas, gaudia prolixa naſcantur; ſintque huiuſmodi officia remedio abſentibus, votiua ſollicitis: attamen æger animus ſuper eorum, de quibus pendet, proſperitate iactatur, & hac tantùm curatione reſpirat. quam cùm negat anxiis is, qui nullo labaſcit incerto, reſignat ſe diligentia non teneri. Pauerunt diu animum meum à magnitudine veſtra deſtinata colloquia, & hilaritati congrua pabula præſtiterunt. Quorum nunc abſtinentia non affert triſtitiam, ſed cogit ad

exitium. Potuit enim saluti opem tribuere, quod ante militauit affectui abiurata est caritatis religio, quando profutura meæ valetudini verba denegantur. Agnouistis quid fecerunt silentia vestra; quibus emendatione succurrite. nam apud vos si mei non dominatur obliuio, scriptione mutantur. Domine mi, salutem largissimam referens, Deum deprecor, vt æstibus meis superni dispositio fauoris occurrat, & in solatio mœrorum meorum illa à vobis indicari faciat, quæ delectet agnosci.

ENNODIVS HORMISDA & Dioscoro. XXXIII.

SCio conscientiam religiosam grande æstimare compendium, si præstandi nascatur occasio, his maximè, quos deuotos extitisse meminerunt. Ergo quamuis prima reuerentiæ vestræ causa sit scripta mittendi, & vtilitatis allegatio sit subiicienda diligentiæ: attamen anxius animus sæpe necessaria præponit affectui. Retinet fraternitas vestra, domnum Papam de expensa, quam episcopus meus apud Rauennam pro eius vtilitate me spondente fecerat, restitutionem fuisse pollicitum. Sed actum est, vt vix ad vos dirigendi præstaret inducias: & de mea sibi satisfaciendum esse substantia protestatur. Nunc quia grandis summa nõ est quæ reposcitur; & summum est beneficium, me ab ingratitudine eius, quæ videtur iusta, subtrahere; ordinate quod vobis retributio superna compenset. Domine mi,

ſalutem abundantiſſimam reddens, Deum quæſo, quo animis veſtris, quod me ſublenare poſſit, inſpiret. Ego autem adfui partibus meis, qui cum conteſtatione mœroris per paginas indicati, direxi fideliſſimum perlatorem, qui nobis perferenda ſine imminutione ſuſcipiat.

ENNODIVS FAVSTO ALBO, XXXIIII.

QVamuis magnitudo veſtra per longum ſilentium obliuionem mei fuerit conteſtata; & dum ab epiſtolaribus muniis temperat, memoriam obſequentis abiecerit; attamen prouidentia cæleſtis deſideriis meis proſpera veſtra non patitur occultari, & variis indiciis ſucceſſum circa vos reſignat optatum. Nunc tamen animus meus vſque ad hoc deuinctione productus eſt, vt proprium ad vos dirigerem perlatorem, qui viuis paſtus aſpectibus, bona ad me manifeſta perducat. Credite domini, magna me vobis eſſe obligatione conſtrictum, nec vllas pectori meo ferias dari, quibus viſionem veſtram non plena intentione diſquiram. Supereſt, vt reducta in Eccleſia Romana concordia, occurrendi vobis contingat occaſio Domine mi, ſalutationē reuerentiæ veſtræ pleniſſimam dicens, deprecor, vt ſuggeſtionem portitoris, hominis mei, grato ſuſcipiatis auditu, & de felicitate veſtra, vel totius domus ſtatu recurrenti nos inſtruatis alloquio.

ENNODIVS DOMNINÆ. XXXV.

INter curas & moleſtias, quibus pro peccatorum faſce ſubiicior, elegi ſingulare ſubſidium, vt ad vos domnas meas literas deſtinarem; quarum precibus omnia mihi ſecunda contingerent, & ad ſerena lætitiæ, depoſitis anguſtiarũ nubibus, reformarer. Prima enim mœroris cauſa eſt, quòd proſpera veſtra, dum in longinquo degitis, vix datur agnoſci: ex quo naſcitur circa perſonam meam omnis aduerſitas. Adeſte ergo ſupplici precibus veſtris, vt per ſanctorum Dei ſuffragia ægro animo medela tribuatur. Domina mi, ſeruitium ſalutationis impendens, deprecor, & per Deũ vos, quem colitis, obteſtor, vt continuis me poſtulationibus, & lacrymis, quibus regnum cæleſte vim patitur, Domino commendetis: quia hoc munus ſpeciale computo, & omnibus commodis antepono.

ENNODIVS ADEODATO Presbytero. XXXVI.

CÆleſtis diſpenſatio religioſis deſideriis nunquam negat effectum. nam quod piè cupimus, maturo præſtat ſtudio. Deſideranti enim mihi per literas orationum veſtrarum poſtulare ſuffragia, perlatorem domeſticum vota pepererunt; vt ſtimulo ſcriptionis admoniti, pro ſuſcepti anima ſupplicetis: quia doctor gentium clamat, *Orate pro inuicem.*

Iacob. 5.

Nihil enim est quod Deum diligens, etiam pro delinquentibus, obtinere non possit. Laborate ergo promissis dudum patrociniis, & gaudia mihi per lacrymas comparate. Veniat ad me fructus innocentiæ meritis ignoratus. Hæc sunt, de quibus sanctum Dei admonere præsumpsi. Timeo enim facere prolixa colloquia; quia res necessaria strictis est postulanda sermonibus. Nunc in Christo valete, mi domine, & sentire me deprecationis vestræ munera prosperis indicate.

ENNODIVS IOANNI. XXXVII.

ERgo falsò creditur, amorem reddi diligentiæ, & tacitis animas se interrogare colloquiis: fidem mentium sensus adserere; vt quod impedimus vicaria nobis relatione debeatur? Vocem montium secreta restituunt, & in obsequio humanitatis muta famulantur. sed magnitudinem tuam in contemptu mei contigit silentium pro scriptione reddere; & in adstipulatione artificis genij, temperando à paginis, pertinaciam garrulitatis opprimere, naturæ lege calcata. Facessat à moribus meis, sequi quod admissum doleo, & subleuare culpas imitando. Ecce iterum appello linguæ ferias fouentem, & in longioribus persequor, habens promissæ caritatis memoriam. Domine vt suprà, salutationem largissimam offerens, quæso, vt debitum gratiæ vel nunc exigat importunitas, dum prouidetur quatenus ardorem desiderij prolixis satietis alloquiis.

ENNODIVS FIRMINÆ. XXXVIII.

QVotiens votiua res repentè contigerit, pretium de ipsa temporis breuitate sortitur. Cælestis enim vt crescat beneficij genius, subitum facit esse quod tribuit; ne deuenustet sperantum prolixitas misericordiam largitoris. quis enim affectum desiderij repentè suscipiens non auidiùs impetrata veneretur? Sic litteras magnitudinis vestræ sitiens, tempore profectionis accepi. Dolebam, fateor, & vehementer angebar, dùm nec obsequiorum meorum perlator existeret, nec sospitatis vestræ digressurus bona cognoscerem. Ecce vtrumque frons bona concessit. accepi pariter indicia optata, quæ refero; & vno eodemque tempore regressum me de Alpibus Cottiis, & Rauennate significo iter arreptum. Orate vt variis laborum iactato incommodis patientiam supernæ benedictionis munus infundat. Me autem quòd ad custodiam gratiæ culminis vestri splendor hortatur, faciliùs credo cursus fluminum in diuersa reuocari, & relictis fluentorum alimoniis æther vacuum pisces expetere, quàm tantorum me immemorem delicta restituant. Quod superest, valete mi domina, & redemptori nostro pro persona suscepti incessabiliter supplicate.

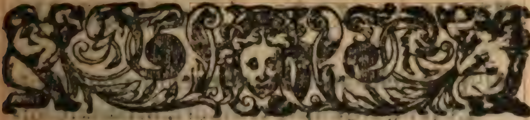

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS

Epistolarum LIBER SEPTIMVS.

ENNODIVS IVLIANO. I.

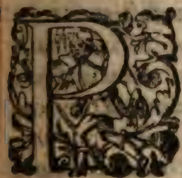

RÆCEPTIS magnitudinis vestræ ministerium deuotionis exsoluimus; quia fit æquitati proximus, qui iusti viri monitis obsecũdat. Negotiorum qualitas quæ ab amico veritats agnoscenda committitur, cautione instruit animum cognitoris integri. affectionem infudisset nobis magnitudinis vestræ consideratio, si studia non dedissent. In negotio igitur quod inter Bautonem regiæ domus conductorem, & Epiphanium chartarium vertitur, dùm anceps in disceptatione

nostra euentus nutaret, & alterna se partes intentione colliderent; adserente Bautone, se sexaginta & quatuor solidos publicos, quos de reliqua indictionis illius emisso chirographo fuerat debere confessus, idcirco non posse restituere; quia per manus sublimis viri Proiecti quadraginta solidos Epiphanio suffragii nomine contulisset, pro quibus nullum beneficium secutum fuisse doceretur; & replicaret ipse Epiphanius, se, si quid accepisset, labore meruisse; nec frustra sibi à Bautone quicquam fuisse conlatum, vel prolati testis fidem laudibus incessanter attolleret: statuimus, vt sub iureiurando mihi nominatus superiùs vir nobilis Proiectus & sperati genus declararet beneficii, & effectum, si ita esset, adsereret non secutum. quod cùm fuisset impletum, Epiphanius acceptam pecuniæ refunderet quantitatem. Nunc in potestate est culminis vestri, decisionem nostram, si placet, auctoritate fulcire.

ENNODIVS FAVSTO. II.

QVantum ad fascem mœroris adiungit interrupta tribulatio, quando vt acriùs vrat aduersitas, prosperorum mutatione blanditur! Ad cuius vnquam onus accessit, quod cõtinuatæ sarcinã calamitatis abiecit? Quàm bene me ad patientiam absentiæ vestræ longus temporum vsus aptauerat; dum hoc quod felicitas non habebat, didicerãt nec vota præ-

ſumere! Ecce iterum de inueteratis doloribus paſſio nouella me lacerat, & obductam cicatricem reſcindit ictus acutior. Implorauerам à diſcedente miſericordiam, vt quod de præſenti confabulatione perdebam, literis penſaretur; nec hanc frugem omnibus deſideriis ieiunus emerui. Ego conſuetudinis meæ non negligens, inter lacrymas ſcripta concinno: quibus de afflictione mea credidi nil potiùs indicandum, illuſtris viri domni Pamfronii relatione contentus. Nunc mi Domine, obſequia famuli veſtri dignanter accipite, & animæ in anguſtiis conſtitutæ remedia conſueta præſtate.

ENNODIVS AVIENO. III.

QVibus magnitudinem tuam diſcedentem precibus imploraui, meritò retexerem, niſi memoriæ veſtræ irrogare contumelias deuitarem. Nam qui amantem de his quæ recèns ſunt acta conuenerit, fugiendam bonis obliuionem importunus opponit: cùm hoc ſit peculiare coniunctis, vt ſub quadam præſcientia mutuò ſibi cupita ſufficiant; & ad ſubſtantiam caritatis efficaci diſpenſatione, quod votis poſcendum eſt, effectu ſeniore concilient. Cæleſtis diſpenſatio facienda ſuggerit, ſi quid amor optat, inquiras. His iungitur, quòd æſtuanti animæ, dum iter arriperes, multis in promiſſionibus ſubueniſti, dicendo ſuſtentandum me eſſe paginis, qui propriæ lucis priua-

ret absentia. Ecce & pollicitatio fide claudicat, & spe irritatus ardesco. Egit veniens de remedij præsumptione fiducia, vt difficiliùs dura tolerentur, Sed nunc, mi domine, honorem salutationis accipiens, postquam apud vos, quod malè est animo, declaraui, curatio properata succurrat; vt qui salutis vestræ status est, vel gratia Principalis, expectatis referetur alloquiis.

ENNODIVS AGNELLO. IV.

SEmper famulātes diligentiæ paginas nunc in proditione sui dolor exigit; & gaudiorum ministras in vocem referandæ traxit iniuriæ; nec contenta fuco dissimulationis vrbanæ secreta pectoris aut taciturnitate vestiuit, aut in partem aliam transtulit blandimento. Noui quidem fabricata, sed fugio: & simplicitate contentus, cùm amantibus serena animi fronte congredior. Vbi gentium fuit sub obtestatione Dei inter nos promissa deuinctio; vt proficiscentes insalutatum me, velut incognitum, linqueretis, nec potestatem remanens sortirer necessaria suggerendi? Credo prouidistis, vt imbecillus oculis totum vobiscum lumen amitteret: nec diem meum sub amici præsentia clausis orbibus intueret. Hæc si per negligentiam contigerunt, æstimationi relinquetis, quem apud vos locum obtineam: ferenda sunt acerbiùs, si intelliguntur accidisse per studium. Nunc vale, mi domine, & animo meo, quem in statione consistere

sistere suadet innocentia, origo, propositum; potiorem gratiæ partem, qua vobis sinceritate patuit, inuitate.

ENNODIVS SENARIO. V.

QVamuis te dominum meum per intemeratæ documenta fidei principalis sibi cura coniungat, & morum claritudo ita publicis rebus misceat, vt amabilis à te saporem quietis excludat: non credo tamen ita religionem amicitiæ posthaberi, vt non satisfaciens, Deo adiuuante, regnantis imperiis debita sua refundas affectui. Nostis quid poscat aula, quid gratia: vno eodemque tempore nec rerum deestis domino, nec amori; quando Christianæ mentis integritas per has partes diuisa solidatur. His ergo sollicitudinem meã credo releuari, quibus venerabilis consuetudo seruatur studiis. Tantum est, vt Dei nostri solatiis magnitudo vestra adiuta gratuletur. Domine mi, salutationis obsequia præsentans, spero vt de vestro, vel amici vestri domni Fausti statu hilarem me fieri votiuo literarum contingat indicio.

ENNODIVS FLORO ET Decorato. VI.

PErmisi hactenus magnitudinem vestram mobilitatem Ligurum vrbanæ fuco disputationis incessere: quia & me origo reddebat alienum, & vos ab eorum culpis con-

ſtantia promiſſa ſeiunxerat. Sed cùm vna ſorte ab oculis veſtris, & mente diſceſſi; præconis voce conteſtor, neminem damnare poſſe, quod ſequitur: nec ſaluo pudore ſententiam exceſſibus dictare peccantem. Fas eſt liberos à reatu vitia deteſtari: quis æquo animo ferat monitorem, quod verbis deſtruit, actibus non vitare? Euangelij ſententia eſt, *Qui fecerit & docuerit ſic*, dignum Dei gratia poſſe iudicari. Vobis copioſus ſermo eſt, quotiens error arguitur, & ſub conuerſationis negligentia puritas amplectenda verborum. Perdidiſtis lacrymarum mearum memoriam, quam diſcedentibus gemini doloris ictus effudit. Ecce quanti dies ſunt, in quibus ſub tanta frequentia commeantum, nulla neque domni mei, amici veſtri, neque veſtra, quæ de illo rem voti indicent, ſcripta ſuſcipio. Abſoluiſtis imitatione culpabiles: non quòd Liguribus euenerit propoſitum, quantum vos dicitis, infidelitatis amittere; ſed quòd eos contigerit inueniſſe in his quæ ſunt vitanda conſortes. Rogo tamen, ſeruitio ſalutationis exhibito, vt tandem aliquando, tanquam boni domini precum mearum memores, proſperitatem veſtram, vel domni mei, amatoris veſtri, referetis muniis literarum.

Matth. 5.

ENNODIVS ELPIDIO Diacono. VII.

PErfecta caritas corporalis abſentiæ damna non patitur, nec animorum ſerena coniunctio itinerum ſequeſtratione multatur: quorum animæ Chriſto in caritate ſociante conueniunt, nulla poſſunt ſeparari interiectione terrarum. Hac ego ſpe vel ſecuritate, de conſcientia veſtra ſecurus, amantem mei alloquor, tanquam in amplexibus conſtitutum. Foue, domne Elpidi, quem Deo medio ſuſcepiſti. Habeat ſuas mundus aſtutias, & vrbanitatem fallendi prudentiam damnandus appellet. Tu illi dulcedini, quam probaui, nihil admiſceas, niſi quod gradibus ad perfectæ caritatis nos bona perducat. Domine vt ſupra, ſalutationem pleniſſimam reddens, quæſo, vt proſperitatem veſtram, vel eorum qui nos diligunt, frequentibus mihi indicetis alloquijs.

ENNODIVS EVPREPIÆ. VIII.

QVàm bene animum meum ad patientiam ſequeſtrationis abſentiæ veſtræ vſus aptauerat, dum prolixa ſilentia contemptum dulcedinis rerum ſuarum neceſſitate pariebant! reſciſſa eſt cicatrix, quæ ad medicinam pij amoris acceſſerat. Confiteor, ſoror venerabilis, ad antiquum me deſiderium litteræ tuæ nimis noto conditæ ſapore, reuoca-

runt. Ecce vide qua arte contendis, cui nec ſatietatem de præſentia tua nec obliuionem de ſilentio pateris ſubuenire. Scit mentium diſcuſſor altiſſimus, lectione apicum tuorum animam meam intra penetralia ſua non potuiſſe conſiſtere,& ad præſentiam tuam diligentiæ euolaſſe melle compulſam. Habuit Arelatenſis habitatio, cùm Mediolanenſibus muris includerer: & dum ad dulcem ſedem libertas mentis excurreret, intra Italiam me corporis captiuitas includebat. O ſi ſuppeteret ſermonis abundantia ad ea,quę cupit animus, exponenda, aut ad illa, ad quæ lingua ſufficit non pudor eriperet! Paruus amor eſt, qui oris teſtimonio ſufficienter. aperitur. Confeſſio eſt tepidæ caritatis, quotiens in ea non cedit eloquium. Quod reſtat, Deum precor, vt valeas, & ad ſubleuandum mœrorem meum, quem ſcriptione tua nimis dædala arte geminaſti, bono proſperitatis mutuæ reſerueris.

ENNODIVS AVIENO. IX.

POmpam, quam in literis fugitis, obtinetis: nec aliud eſt loqui veſtrum, niſi declamationum inſignia cuſtodire. hoc in vobis natura, hoc peritiæ mater indeficiens lectionis cura congeſſit. Sed miſeriis meis euenire nulla conſolatio poteſt, quando ante oculos ſunt locata, quæ merui: & quantum prælatus indignior extiterit, tantum in aperto fiunt peccata ſuperati. Quid animum meum, illuſtriſſime hominum, conaris attollere? quid

in vita,quæ plena mœroris eſt,reſeruare liceat tribulationibus meis? pro bono diſpenſationis cæleſtis finem vel cum vita conſtitui. Vobis tamen inſufficientes refero gratias, qui illam circa me ſeruatis diligentiam, qua potiorem nec digniſſimis præſtaretis. Domine mi, ſalutationis reuerentiam ſoluens, ſpero vt orare pro me minimè deſiſtatis, & ad calamitatum ſolatia ferentia opem ſcripta mittatis.

ENNODIVS FLORO ET DEcorato. X.

COmpulſoris functus officio, ad redhibitionem promiſſionis ſuæ vix aduocatum coegi, vt quod aduocatis debebat exſolueret. Genus duræ profeſſionis, vt à vobis dicenda præueniam, ad verecundiam clericus inclinaui. Quale ſit, quo molliuntur obſtinatiſſimi, & quid ſibi velit, qui raptores ſpoliat, æſtimate. Argenti librã, quam frater Epiphanius dedit, fratri Gaiano ad vos perferendã tradidi, pactis tamẽ adhuc apud me, quæ ſuſcepi, conſtitutis. Reſtat, vt ſi tradere debeam, deſignetis. Domine mi, ſalutationem pleniſſimam dicens, rogo, vt primùm pro me ſanctos orare dignemini. Deinde domnis amatoribus noſtris obſequia mea ſub illa, qua me cupere ſcitis, humilitate reddatis.

ENNODIVS AGNELLO. XI.

MAlè eſt animo meo, quòd de facundiæ ſuæ dotibus mihi abundantia veſtra nihil tribuit: & ita eloquentiæ opibus incubat, vt partem ex eis facere, ſacrilegium computetur. Turpis eſt equidem vniuerſarum rerum auaritia: contigit tamen, ſi verba deneges, plus pudenda. Sæpe etiam euenit, vt frequenter ſcribentes minùs diligant: nunquam tamen acceſſit, vt aliquid caritati reſeruet, qui in perpetua taciturnitate perdurat. Poteſt naſci de epiſtolaribus blandimentis ambiguitas: certa fides eſt, ab eó, qui ſeruat ſilentium, non amari. Hæc ſunt, quæ in feſtinatione perlatoris celer ſcripſi, geminis ſtimulis incitatus, vel properationis baiuli, vel doloris. Ergo tædio animi mei remedia in cunctanter adhibete: vt quamuis defuerint hactenus affectioni pabula ſua, in ſtatione eſſe tamen promiſſa caritas innoteſcat. Domine mi, ſalutem pleniſſimam dicens, quæſo, vt expectationi meæ quod ſufficit loquendi peritiſſimo non negetur.

ENNODIVS HORMISDÆ Diacono. XII.

NVllus remaneret imperitis locus veniæ, ſi plura loquerentur: ſola breuitas commendat indoctos. Supra errorem eſt prolixa narratio ruſticantis. quando ab igna-

ro extortum fuerit,quod diu legatur, sibi rancorem suum debet exactor. Quisquámne hominum in longum vult fastidienda procedere,& nullo sapore condita breues terminos non habere ? Romana hoc, frater, & nimium artifici subtilitate flagitasti. Sed nos contra fabricatos munit simplicitas nullis colorata præstigiis. Etenim quamuis me delenifica epistolæ tuæ oratione produxeris,mei immemorem non fecisti. Scio artare paginam, cuius pretium promulgator intelligo. Noueris me tamen meis partibus non deesse, quamuis vocet in medium & vrbanus & clericus. Sed quid produco paginam, cuius superiùs angustiam pollicebar ? Hæc mihi cum amante concertatio. talis fructus est literarum. Domine mi, salutem vberrimam dicens precor, vt Dei nostri tribuente misericordia, crebrò salutem vestram votiuis mihi,dum meam quæritis, nuntietis affatibus.

ENNODIVS BOETIO. XIII.

SI liberum esset imperata differri, concederetur adhuc mihi ornaméta silentij non perire. Nã taciturnitatis munus est,quòd non inhumanum loqui me posse credidistis. Videte quantũ linguæ geniũ vox pressa contulerit. Sed res est vacui pectoris, periclitata remedia nõ tenere. Agit sermonis cura,ne promulgãtis

celetur inſcitia; quando otij labor gloriam intercipit. Ecce ego ille ante probationem laudatus ſubdor examini, & ferias meas, ne videar prædicatione dignus, inrumpo. Nam dum humilitas reddit obſequium, impetrata per ſilentium non habemus. Tu in me, emendatiſſime hominum, dignaris prædicare virtutes, quem in annis puerilibus, ſine ætatis præiudicio, induſtria fecit antiquum: qui per diligentiam imples omne quod cogitur: cui inter vitæ exordia ludus eſt lectionis aſſiduitas, & deliciæ ſudor alienus: in cuius manibus duplicato igne rutilat, qua veteres face fulſerunt. Nam quod vix maioribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine. Verè dediſti pretium loquacitati meę, dum deſiderantem conloquia primus aggrederis. Contigit noua res garrulo, vt vſque adeò produceretur, donec exigerent ſcripta reſponſum. Deo gratias, qui occultis itineribus de propinqui vos neceſſaria affectione commouit. Ecce geminæ cauſas iniuriæ iam tenetis. nam poſtquam agreſtis innotui, præſumo me dicere parentem. Domine mi, ſalutis officium dicens, ſpero vt circa litterarum munia frequentiam commodetis: in quo opere aſſiduitatem & amans exhibet & facundus.

ENNODIVS ARCHOTAMIÆ. XIV.

ITa supra claritatem generis morum luce profecistis, vt quos etiam vobis non nectit propinquitas, actuum vestrorum bona subiiciant. Quis enim non perfectam reuerentiam sit paratus impēdere animæ in Dei cultura sublimi? quia peregrinum se facit à redemptoris gratia, qui Deo non suspicit obsequentes. Indicium enim est conuersationis præcipuæ, Christi nostri amare cultores. proximus est emendatissimis, qui diligit iam probatos. testimonium dat bonorum sine dubitatione meritorum, si studeas laudibus prosequi sub debita continuatione perfectos. fit sanctis proximus, qui in illis sine fuco prædicat sanctitatem. quemcumque diligentia hortante prætuleris, dispendium pudoris est, ni sequaris. Quis salua verecundia per spinosa gradiens, purgatum iter attollat, & viam salutis adspiciens, calles eligat noxiorum? professio cœcitatis est, bona ante oculos in exemplum locata respicere, & vnde imitatione proficias, non tenere. Hæc, mi domina, de te non incertis fama nuntiauit indiciis; non loquax vulgus per ignara iudicij ora iactauit; cui mos est de humanis actibus, dum scintillas in rogos animat, amplificatas fidelium flammas extinguere. Hoc nostrorum relatione propinquorum, præcipuè tamen domna & sorore Euprepia referente, percrebuit: non

solùm vos dignas esse præconiis, sed instituisse celebrandum, & venerabili filio cum prosapieradiis facem conuersationis ingerere. Habet, quantum comperi, Lirinensis habitator, quod de sancta matre discat, etiam quæ vrbana domicilia non reliquit. Si mihi credit pietas tua, plus est in acie vicisse sæculum, quàm vitasse. resignat timorem fuga certaminis, nec spes est vlla virtutis, quando ante congressionem declinatur aduersarius. Conscientia roboris paucis adquiescet ad latebrã: hoc est secrerum eligere, quod ostendisse formidinem. Hæc ego non dominum meum, & familiæ nostræ iubar, Presbyterum arguens scribo: cui nec ibi credo impugnationes deesse, quas superet; in quo loci visus est declinasse conflictum. Tunc enim vniuersa sæculi blandimenta calcauit, quando ætatis, opum, natalium profectionem eius retinere catena non valuit. Sed vobis quantùm sexus infirmior, tantùm debetur potissima de palmæ adeptione laudatio. Prope est, vt etiam illius tu sis tutela propositi: quæ mala viduitatis & orbitatis patiens, de venerabilis filij meritis solatij tui occasione pateris nil perire. Ecce vbi femina fragilitatis oblita, castelli vice, & virum & iuuenem abhostili impugnatione subducit. Huius facti dux gloriosa perdures, & vsque ad illud in sæculo perseueres, quo illum, si ita res proposcerit, iam maturum mundi istius campus accipiat. Vellem, confiteor, si epistolaris pateretur concinnatio, in

longum verba producere, & de actuum vestrorum ornamentis pauca sub loquendi vbertate narrare. Sed hæc ad alios scribenda reseruentur. Sufficit vos scire, quia quamuis à me nunquam sis visa, coguosceris, & adorandis inserta monumentis radice animi iam teneris. Scriptum est, meministi, *Laudent te proximi tui.* *Prou. XXVII*
Verè sola mihi vellem causa existeret Gallias expetendi, vt cum domno meo Presbytero, vtrique osculantes manus & oculos tuos, beatam te in quauis afflictione temporis redderemus. Domina mihi, propter quod mittuntur epistolæ, corpore me valere significans, prosperitatis vestræ statum requiro: deprecans, & per Deum coniurans, ne vnquam mihi orationum vestrarum adiumenta denegetis.

ENNODIVS AGNELLO. XV.

DEo gratias, qui circa magnitudinem vestram licet protulerit cupita, non repulit Etenim ne fides claudicet supplicantis desideria differuntur: quia deuenustat sequuturæ hilaritatis genium velox impetratio. Et vos quidem honores meruisse, non optasse, manifestum est: sed præcedens concinnatio eloquitur vota diligentium. Nouit omnipotens, & generis vestri luce permotus, & gratiæ, quam polliciti estis, inuitatus fiducia. præcessit in prosperis vestris

quicquid vos disciplina aut ratione cohibetis. Sufficiant in foribus stricta colloquia. respondete de prosperitate vestra sollicito, quamuis de amore non dubio. Domine mi, salutationis plenissimæ obsequia dependens, litterarum portitorem commendo, quia mihi fide & honestate compertus est, volens vniuersis quid dignationis vestræ habeam, non taceri, vt sperantes de communis gratiæ melle pascantur.

ENNODIVS AGNELLO. XVI.

SOlet prosperorum indicia dispergere sermonis iocunda festiuitas: dum quicquid boni facundis accesserit, germana gaudiorum per populos voce discurrit. Facilius est ignem in pyras animatum lingua comprimere, quàm silentium inter optata seruare. Humanitatis lex est & naturæ imperium, hilaritatem mentis opibus scriptionis effluere. Emanant enim vel si artentur secunda conclauibus. Sed in magnitudine vestra, sicut ætas cana est, pudoris & scientiæ dote maturescens: ita lætitiam frænis moderationis adstringitis. Sed nunquid in damnum gratiæ disciplina debet excurrere; & hoc minui amicorum diligentiæ, quod ad morum ornamenta sociatur? Quamuis monetam Latiaris eloquentiæ teneas, non potes tamen inuenire quemadmodum iure factum adseras, quòd expectanti mihi verba non tribuis. Decet ergo beneficia superna sola amantibus opinione nuntiari,

& de solida gratularione trepidare gaudiis iam potitum? Hac ergo necessitate puerum direxi, qui non reposcat scripta, sed exigat. Nostis quæ sit fiducia simpliciter amantum; eorum præcipuè, quorum spem retinetis gratiæ promissione firmatam. Domine mi, salutationem plenissimam dicens, quæso, vt frequentes & non in artum coactas epistolas destinetis. Videte animi mei securitatem. prolixas posco paginas, qui adhuc nullas accepi.

ENNODIVS AVIENO. XVIII.

SI vobis de paruitate mea fuisset vlla curatio, tanti temporis silentium non maneret: maximè cùm inæqualitas domnæ meæ, matris vestræ, per varios rumores sine remedio affligat absentem. Scio enim hoc solo sanctam fæminam fasce prægrauari, quia immodicam pietatem exhibet non merenti. Sed quid produco verba catenis obligata tristitiæ? si bonam valetudinem eius cælestis fauor refudit, properatò literis nuntiate. Expecto enim, vt tunc mecum prospera concilientur, quando cum illa esse comperero. Didicistis causam mœroris: indifferenter post Deum date remedij. Domine mi, salutationis obsequia præsentâs, Domino pro me, supplice vestro, obsequia digna porrigite.

ENNODIVS AVIENO. XVIII.

SI iudex vilium perſonarum laboret iniuriis, neſcio vtrum poſſit ab hoc onere alios ſubleuare, cui ipſe ſuccumbit. Grauibus medica manus eſt adhibenda vulneribus, ne impunitate morbus adoleſcat. Sublimis vir Vicarius hæc à me, quamuis pro iuſtitiæ conſideratione deberentur, tamen extorſit alloquia: quid pertulerit, ipſe manifeſtet. Vnum ſcio, quia niſi ſuccurritis, generale futurum eſt malum, cui ipſe eſt diſciplinæ tutor expoſitus. Hoc non eſt alienum à Chriſtianitate, cùm defero: quia impium eſt rerum ordinem ſub hac permixtione confundi. Domine mi, ſalutationis honore prælato, vos vocem ſupplicis gratanter accipite, vt qui tanti faſcem laboris arripuit, conualeſcat effectu.

ENNODIVS SIMPLICIANO. XIX.

DIuini fauoris adiumento adoleſcentiæ tuæ rudimenta ſolidentur. Ipſe det ſucceſſum frugibus, qui contulit ornamenta principiis. vt quod in cano flore præmiſiſti, in pomorum maturitate non ſubtrahas. Eſt propoſiti noſtri prima curatio, vt de incipientis laude ſolliciti, ad Deum vota mittamus; quatenus quod in bonæ indolis eruditione præſumptum eſt, de ſuperna ope matureſcat. Ille ingenij ſegetem perducat ad horrea, qui altricem hominum herbam exegit è ceſ-

pite: ipſe de terreno lacte expreſſam in triticum formet effigiem, cuius imbre ſoli facies maritata fœcundatur. Tibi autem, erudite puer, habeo gratias, quod quamuis dicendi ſplendore nituiſſes, & in illa vrbe literarum ſcientia adſtipulante lauderis, mei quoque deſideras adiumenta præconij. Acceſſit tibi fructus diligentiæ meæ, & ſi nulla tribuuntur ruſticantis ornamenta teſtimonij. Libens dicta tua cum facundiſſimis prædico, cum quibus ſententiam meam, vt bonorum diteſcam ſocietate, coniungo. Proximum eſt, vt non diuidantur meritis, qui in qualibet iudicatione conſentiunt. Vnus eſt, nec enim procul euagatus ab arce ſublimium, qui ad hoc quod illi pronuntiant, non diſpari admiratione concordat. Ad epiſtolæ tuæ tamen, dictioniſque mella me refero. cui ſic eſt blanda de præſenti, & tenera ætate præfatio, vt non ſubtrahatur virtus, & genius de futura. Conſtitit concauatis Latiaris elocutio, dum per alueum ſuum Romanæ eloquentiæ vnda prælabitur. Ad quæ ſe porrigat, vix comprehendit æſtimatio, qui maximus appareſcat in foribus. In matutina luce meridiano fulgore rutilaſti. Tueatur circa te cæleſtis gratia munus ſuum, & vt frequentibus amantem epiſtolarum colas muneris, ſalus noſtra Chriſtus inſpiret.

ENNODIVS MAXIMO. XX.

DVm prælorum famuli autumni dotem complerent, & teneras vuarum tunicas properata calce disrumperent; ego ad summatem virum parentem, fratremque meum & oculos & verba reuocaui: iustum esse coniiciens, dum vineta vberem tribuunt liquorem, me sobriam alloqui cum iocunda hilaritate personam. Solue ergo Pythagoricam taciturnitatem, & mecum peritiæ & facundiæ tuæ bona partire. sit inter nos felicium vindemiarum vice colloquium: currant dulcia musta sermonum. Habes quæ cum Diacono sanctissimo de institutis morum nota dicendi vbertate communices. Nam qui Ecclesiastica, vt vos, probitate subsistunt, silentij apud illos iusta vitatio est. Scribite qua aurea castitas districtione teneatur: per quem callem obscæna fugiatur auaritia: quibus modis turpis fallendi declinetur obscuritas. In summa sine dissimulatione docete, quæ geritis. Illud præcipuè scire cupidum dignanter instruite, qua sponsæ, vel blandimenta sæculi religionis districtione respuantur. Domine vt supra, salutationis munera præsentans, precor vt gratanter accipias, quod inter curarum moles exigit fieri iocorum non respuenda subreptio.

ENNO-

ENNODIVS MAXIMO. XXI.

VBi eſt fides ſplendentis periclitata conſcientiæ, quam & in annis puerilibus cana reuerentia non relinquit? quam per æui præiudicium obſeruantia honeſtatis irradiat? quæ in tempore iuuentutis actibus matureſcens infantiam ingreſſa prælabitur? Nunquid æquum fuit, amantis paginis tantùm mandata reſtitui? aut par fides eſt liberæ ſcriptionis & famuli? Nunquid dignum probatis moribus cenſuiſtis, prouocantem ad officia religioſa non ſubſequi? vel nefas putaſtis epiſtolas reddere; quas vobis inter exceſſus contigit non cepiſſe? Hæc igitur eſt tua diſciplina? Non talem te probitas olim manifeſtata diſſeminat. Ego tamen loquacitate, qua notus ſum, indurata nitor mutare ſilentia. Nunquid impar eſt tibi lingua natalibus? aut non teſtimonium generis adnuntias flore ſermonis? Nunquid oſtrum loquendi deſeret pectoris fæcunda dictatio? Nihil niſi malitiam deſignat, qui cùm poſſit deſideranti verba non tribuit. Ecce inter ructationes Lyæo debitas, qualia Silenus alter, verba compono. Scribendum ſciatis nomen veſtrum ad genii mei purpuram, & libellis propriis inſerendum: vt etiam ſi nihil tribues de reſponſo, ego tamen arcem teneam, quòd ad doctos viros dirigo ſine trepidatione aliqua, quod legatur. Domine mi, accipe noſtræ ſalutationis obſequia, reddens debita literarum.

Sit tibi virginitas mansuro constet in æuo;
Nec pereat quicquid vita beata dedit.
Sic tua non maculent nigrantes membra puellæ;
Nec propter iaceas Tartaream faciem.
Vt cupidum sanctis releues per scripta loquelis;
Deque tuis fratri fontibus vnda fluat.

ENNODIVS MAXIMO. XXII.

FIdeliùs à sublimitate tua vocem suscipiunt aut interrupta montium, aut secreta syluarum. Præbent hominibus naturæ institutione & muta responsum. redit ad mortales vicissitudo clamosæ solitudinis. non perit, quod linguæ acceperint vel lustra beneficium. quare istud in magnitudine tua laudis & philosophiæ genus est, nihil dicere, & silentii tenere inter declamantium incerta cautionem? Homo, quem nec infæcundum natura protulit, nec infabricatum doctrina dereliquit. Sed, credo, me dedignaris affatu; opicis nolens pretiosa dare verba iudicio. Quid quod signum est diuitis eloquentia viri, nec indoctis sermonum cupita subtrahere? mendicus fluminum cursus est, qui tantùm nobilissimorum satiare putatur ardorem. vbertas imbrium & nihil paritura saxa perfundit. Liquidæ rationis ordo est, vt paupertatem resignet qui damna formidat. quicquid non procurrit, exile est. De volucribus tamen munus singulare destinaui,

quod cepit accipiter. Nam progreſſi ad Bromium & Bacchi orgia, inter aues bel- commiſimus. profuit quæſtui noſtro certamen ſociale pennarum. Memento quòd ſolam anatem direximus; ſcientes quia *numero Deus impare gaudet*. Dona noſtra inſtitutio eſt. ſume ſi diligis, pro dogmate quod iocamur. Fac meam frugiferam eſſe lætitiam. Si tibi perpetuæ diligentiam caſtitatis indixerit, laborabit in laudibus tuis lingua, quæ modo exercetur in monitis. Vale domine, & amanti, vt doctus, ſi mereor, ſequeſtrata diſſimulatione reſponde.

ENNODIVS MAXIMO. XXIII.

PRoducit magnitudo tua nuptiarum feſta temporibus. dum rem, ad quam coactus es, ſub diuturnitate proſequeris, ſubitò neceſſitas tua facta eſt deſiderium. Aliquis negotio illi perenniter iucumbat, ad quod deſcendit inuitus? Sic receſſiſti à cuſtoditæ beatitudinis diligentia, quaſi prolixis temporibus didiciſſes, qualiter inſtitueretur vxorius. Triginta feliciter dies abierunt, & te ciuitati adhuc meis oculis longa me macerans expectatione ſubducis. Verè quicquid vis facias, ſi vixero, qui tibi dicenda texui, non tacebo. tamen honore ſalutationibus accepto, guſtum de guttulis

vt fratrem decet à fratre, directa suscipite. Erubesce tu, quia nec ægrum requiris, nec de nuptialibus delitiis, quæ possent fastidium releuare, transmittis.

ENNODIVS STEPHANO. XXIV.

EXigit à me filij communis Marcelli adhortatio, quem natura vobis, mihi dedit affectus, vt ad scriptionis munia prçuius adspirarem, & solatium literarum, per quod vetustas voluit absentiæ nil licere, amore victus impenderem. Iam debes mihi duplicem gratiam, & si responsa restitueris, ob hoc quòd primus incepi. Ille dilectionis ianuam pandit, qui in colloquiis præstat exemplum: propositam custodiunt formulam, qui scripta restituunt. Ergo, auctore Deo, nuntiam prosperitatis nostræ epistolam destinamus. Illud ad gaudium vestrum, quo vberiùs paterna mens exultet, adiungimus, filium vestrum in studiis liberalibus ingenuitatis testimonium iam tenere, & talem se in hac cura præstare, vt auara suorum vota transcendat. Spes perfectionis est, honesta in adolescente inchoatio: nec ab erudito distat, qui inter exordia boni gloriam occupat instituti. Salutans ergo affectione qua debeo, spero, vt reparata opportunitate, de bono me faciat vestræ prosperitatis attolli.

ENNODIVS SYMMACHO. XXV.

LEx desiderijs scripta vix creditur. Impatiens rigidioris præcepti diligentia, non iugiter dignum facit reprehensione quòd libera est. Redditur sæpe amabilior de reatu, cùm per effrænationem sortitur genium plus placendi. nam delictum suum quodam ipsius præsumptionis melle commendat. Egò à præfatione me tueor, quia ad epistolas primus adspiro. Restat in potestate celsitudinis vestræ, si sustinere eligetis garrulum, non tacere; & de originario Symmachi fontis lacte me pascere. Vale in Christo nostro, Romanæ gentis nobilitas, & me iam vt clientem, & famulum, pro morum & naturæ luce dignare.

ENNODIVS AGNELLO. XXVI.

PRo voto meo produxistis epistolam, dum res nulla fuscatas nube purgatis. Felicissima defensionis sorte adsumus innocentiæ, & dextro semper omine per se splendentibus vsuram vocis impendimus. Facile eius lucem qui nitet affirmas: nec deest sermo qui commodetur absolutis. Sic de caballo promisso processistis affatibus, quasi vobis aliquando obscena mentiendi fuisset affectio. Verè per animam meam faciliùs sacros crederem labi in hanc foueam posse Pontifices. Vitia maturos nesciunt, nisi

quos primæuos imbuerint. Inficiatio in hominibus noua non germinat: quicquid in moribus nostris est, & sequitur, & præcessit. Proinde valete, ostrum Latiaris eloquii, & mihi vicissitudinem amando restituite: illud prouidentes vt pro compensatione tarditatis, dignus mihi munere vestro equus succurrat.

ENNODIVS PROBO. XXVII.

ELigo iacturam pudoris, ne subeam dedecus non amantis; sciens faciliùs sarciri posse frontis damna, quàm fidei. Indoctum esse infelicitatis est: virtutes familiæ vestræ odisse, res criminis. Potuimus disciplinis liberalibus defuisse non delinquentes. nulli sufficit, vnde mores excussit. Ego in amplitudine vestra tot coaceruata epistolari sermone bona non venerer? ego non illud generis lumen amplificatum studiis & probitate suspiciam? Videtur mihi non longè ab honestate desciscere, qui colit emendatos; dum creditur quicumque sectari posse quod diligit. Proinde vale per gratiam Dei, & studium meum approbans amantem tui amplifica muniis literarum.

ENNODIVS ADEODATO *Presbytero.* XXVIII.

VOto meo obſequitur, quæ miniſtra ad vos ſcriptionis exiſtit occaſio. Nam & præſentiæ vice blanditur alloquium, & promittit ſibi de paginarum promulgatione quod exhibet. quia emendatiſſimi homines, ſicut derogari virtutibus ſuis æſtimant, aliquos in diligentiæ teſtimonio præuios extitiſſe; ita ignominiam reputant, exempla negligere. Vixit inter ſanctos viros iſta communio, vt per intimi hominis prouidentiam nil noceret terrena ſequeſtratio. Par eſt, domine, vt & votum meum ſequaris & formam. Ergo ſalutans principe loco, vt mei memor ſis deprecor; vt quod mihi per negligentiam ſubtrahitur, diuinæ gratiæ per vos ſuffragio conferatur. Indico ergo non mentiens, nocte tertia à profectione mea, ingratam mihi domnam meam Cynegiam apparuiſſe in ipſo lucis exordio, & multùm ab ea me de itineris properatione culpatum, quare etiam nullis verſibus ſepulcrum eius eſſet honoratum. Hæc quidem ego non ad imaginem propheticæ veritatis accepi; nec nocturnis fortè illuſionibus operis mei ſudore litaui. Sed quia facilè ſuadetur amantibus, debitum opus non laborauit exigere, qui monebat. Salua eſt dominæ reuerentia. Verſus quos direxi, per diem iudicij te coniuro,

vt in pariete supra ad pedes scribi mox facias. Gratum noueris & filio tuo futurum. vult enim merita illius multorum ore celebrari, sed in eo modo quo illos hic inuenit. Domnam meam Stephaniam, & domnam Sabianam, sed & Domnam Fadillam pro me saluta. Si scripti fuerint, mox rescribe. Domno Papæ dignare dicere, vt aliquid per secundias Hoscorum de mea causa ordinet. Quantum in festinatione veredarii potui, scripsi. dominum & fratrem Hormisdam satis pro me saluta: cui dicite, vt clauem illam mittat.

ENNODIVS BEATO. XXIX.

NOn ego epistolam meam intra breues terminos, Spartanæ memor concinnationis, includo; nec formam tuam studio coacti sermonis irrideo. abest à me loqui pauca cum modicis. Vrbanorum est exiguis producta subtrahere, & sine aliqua necessitate paginas, quales poscit hominum mensura, formare. Quod in me de his quæ præfatus sum subtile putaueris, festinatio non semper amica artis, & casus exhibuit. Magnum mihi est, si dederunt fortuita, quod mireris. Ergo causam scriptionis insinuo, quam tibi prælata salutatione cõmendo. Digresso mihi vrbe procul domnæ meæ Cynegiæ occurrit admonitio, quare sepulcrum eius non honorassem laude ducti in carmen eloquii. Quod quamuis reuerentia viri ip-

ſius facerem, tractaui, quia quod radiat luce meritorum, ſtyli vbertate celebrandum eſt. Nam nec Deus officium reſpuit imperiti, & contentus ipſe quod tribuit, à ruſticantibus verborum diademata non requirit. His ergo verſibus ſcribendum Epitaphium deſtinaui. De quo quid ſentiatur, ſic pater tuus viuat, & Roma te, quantum ad illa quæ in ipſa reprehenduntur, non ſuum faciat, vt ſimpliciter & purè indices; nec auribus meis, aut ſenſui fuco mentitæ gratiæ blandiaris. Non erubeſcas, & etiam aliquibus, præcipuè tamen dominæ, & merito dominæ Barbaræ paginam meam recenſere; quia tecum locatur. Opto tamen vt tantum tabella mea, quantum ſpes tua ſapiat: quæ in cano flore, & mea, & parentum ſuorum, quamuis ſint auara; & vota tranſgreditur. Dominum Cethegum, & Dominam Bleſillam ſororem eius, pro me ſaluta. Fidelem, Marcellum, Georgium, Solatium, Simplicianum pro me ſaluta. quibus dic, ſi vobis cordi eſt diſciplina domnæ Barbaræ, dominum, vel patres, aut fratres eius, frequentate; quia eſt caſta, luxuque carens. qui aliud fecerit, ad me non ſperat ſe eſſe rediturum.

EPITAPHIVM CYNEGIÆ.

Obtinui pretium votorum munere Chriſti:
Quæ mihi vita fuit crux, dedit hanc tumulis.
Diſſoluens carni ſobolem ſine vulnere mentis,
Quòd Fauſto felix coniuge præmorior:

Disiecit lacrymas medela cordis.
Quæ seruat meritis torum fidelem,
Exoptet similem matrona sortem.

ENNODIVS FAVSTO. XXX.

SOlida est spes adolescentium, quam magnorum cultura prosequitur: si cessat curatio, vbertas tritici transit in lolium. Parthenium, sororis meæ filium, diu circa diligentiam literarum, quantum patris ipsius reserauit allegatio, culminis vestri metus attraxerat. Sed nunc per absentiam vestram venerandæ solutus lege formidinis, molitur obscæna. ætas illa peccatis amicior multos reperit ad errata ductores. Implorat fidem propositi mei pater, & incolumem filium loco deflet extincti. Sic faciunt, quibus de profectu suorum fiducia nulla responderit. Nihil mihi residuum fuit, quod remedij loco precibus victus ingererem, nisi vt eminentiæ vestræ conscientiam de excessibus antedicti iuuenis festinus instruerem. Vos medicam manum, vos opem præstate consuetiam: ne vitiorum profectus vniuersa in eo, quæ boni aliquid potuerunt ferre, succidat. Commendate amicis quæ agantur: insinuate doctori, & quicquid potest subuenire, concedite: quia hæc sunt quæ præfatis salutationis obsequiis, consanguineo possim, professionis meæ memor, sine dissimulatione præstare.

ENNODIVS PARTHENIO. XXXI.

PAr quidem fuerat, ſilentio degeneri vicem taciturnitatis opponi; vt per ipſum callem vindicta, per quem venerat error, exiret. Numquid æquum eſt, vt in exceſſibus tuis vox, quid deliqueris, & non mutus dolor oſtendat? Crede mihi, manifeſtatæ indignationi vicina curatio eſt. Te per longum ferire debuit incluſa commotio; ſi tamen non ex toto ab humanitate diſceſſiſti. Quid deliqueram, poſtquam primoribus litteris veniam fabricata humilitate popoſceras? hæc eſt correctionis fida promiſſio, vt poſtquam delenifica oratione conceptam iram extorſeris, erubeſcas te minora peccaſſe? Quantum video, poſt conteſtatam verecundiam, ſolas errorum vitas anguſtias. nefas æſtimas circa parentem, & nutritorem tuum, non in tantum extolli ſupercilium, quanta debuiſti pro tot beneficiis communione ſummitti. Aut fortè putas quòd me puerilis ira ſollicitet, aut vlla neceſsitas maturum expugnare poſsit affectum? nunquid genitori natorum non grata ſunt verbera? aut creatores reptantium paruulorum non & mulcentur iniuriis? Nihil amarum putāt, quibus inter deſideria, quod votis pro parte aduerſetur, efferbuit. Inuenimus inter triticeas ſegetes ſpinas, & loliū; & dū frugiferā herbam carpimus, infæcunda ſuggeruntur. Nunquid ideo culturæ reſpuenda diligentia eſt, aut ceſſandum eſt à vomeribus, ſi non in toto ſatisfe-

cerit terra cultori? Deum precor, vt à te quod deteſtor excludat. ego tamen nunquam, ſi credis, deſeram monitoris officium. Audiui te, patris tui relatione, circa ſtudia iam remiſſum, & quaſi arcem ſcientiæ adeptus ſis, ita nullatenus eſſe de lectionis inſtructione ſollicitum. Noſti, fili, iſtius rei ſummam, niſi aſſiduitate nimia non teneri. Non profuit in hoc opere laboraſſe aliquando hominem, qui à laboris intentione deſtitit. pernicibus alis negligentes fugit ſcientia: & quicquid mora, & ſudore partum eſt, ſub celeritate transfertur. Te ſalutatum & vigilem volo; vt profectus tui meſſem quotidianæ catenis lectionis adſtringas. Ad me vel nunc, ſi quid te deceat cogitas, reſcribe. quia ſi credis, nunquam ſimilem dictionum tuarum inuenies in qualibet orbis parte fautorem.

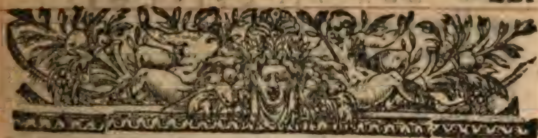

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS Epiſtolarum

LIBER OCTAVVS.

ENNODIVS BOETIO. I.

OPTIMÆ ſpei plenus, cui fautum cupio, ad curam officij epiſtolaris adſpiro. Decet enim veſtris faſcibus hac præfatione delibari; & inter purpuras, poſſeſſoris luce creſcentes, qualicumque non abſtinere colloquio. Nunquid ſolius doctrinæ beneficijs amor agnoſcitur? nec fas eſſe credendum eſt, prodire in medium deſideria ruſticantis? ſimpliciùs innoteſcunt vota nullo peritiæ velata præſtigio. Ergo nos hoc ſumus ore, quod pectore. non amara præcordiorum delenificis poſſumus mutare ſermonibus. pudens laudator eſt, cui in concinnatione blandimenti dicenda mens ſugge-

rit. Deo ergo omnipotenti gratias, qui in võbis, dum vetera familiæ veſtræ bona cuſtodit, noua multiplicat, & quod plus eſt apice dignitatis, dignos facit eſſe culminibus. Redditur quidem veſtræ gloria iſta origini: ſed quod eſt clarius, merito impetrante perſonæ. Fuerit in morem veteribus, curulium celſitudinem campi ſudore mercari; & contemptu lucis honorum luce fulgere: ſed aliud genus virtutis quæritur, poſtquam præmium facta eſt Roma victorum. Noſter candidatus poſt manifeſtam decertationem, debitum triumphum, dum nunquam viderit bella, ſortitur. Iudicio exigit laureas, & congredi non neceſſarium duxit armatis. Inter Ciceronis gladios, & Demoſthenis enituit, & vtriuſque propoſiti acumina quaſi natus in ipſa artium pace, collegit. Nemo diſſonantiam Atticæ perfectionis metuat & Romanæ: nec præcipua gentium bona in ſocietatem dubitet conuenire. Vnus es, qui vtrumque complecteris, & quicquid viritim diſtributum poterat ſatis eſſe, auidus maximarum rerum poſſeſſor includis. Eloquentiam veterum, dum imitaris, exſuperas. dicendi formam doctiſſimis tribuis, dum requiris. Eſt apud me epiſtolæ veſtræ, quæ huius rei fidem faciat, veneranda compoſitio. Vtinam quæ à vobis diriguntur, tam eſſent crebra, quàm ſuauia! Dicatis forſitan: Par fuit propinquum laudare, in commune augmentum laborantem: quia non eſt proprium, quod

quaſi ſingulariter videtur palmata conferre. Venit ad me equidem portio de curuli. ſed, ſi mihi creditis, plus erigor de genio & ſtudiis ſublimati. Interdum acceſſerunt iſta de caſibus: ſoli contigerunt illa virtuti. Prope inops ad ſcipionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantùm de parentibus gloriatur. Tibi vtrumque in peculio eſt, Latiaris ſcientia, & vena purpurarum. O ſi mihi non ſtyli epiſtolaris conſideratio in longum equidem producta manus opponeret! quod alii relatione ditant, ego crudum, & ſi confuſis ordinibus explicarem. Redeo ad tabellarum fidem. Valere me nuntio, & vtrum valeatis, imploro: ad ſummam beneficij poſtulans, vt dignatio me reciproci ſermonis attollat. hoc quoque deprecans, vt domum, quam in Mediolanenſi ciuitate, & abundantia veſtra, & neglectus propemodum iam reliquit, mihi quo vultis genere concedatis. Iuſtum eſt enim, vt parentes veſtri habeant quod de patrimonii mole deſcendit. Credite mihi, Deo teſte, quia ſi impetrare ſine detrimento cenſus veſtri meruero, quaſi dono obligatus, obſequiis potioribus reſpondebo. De qua parte, ſic vobis feliciter vniuerſa contingant, ſi ſecurus eſſe debeo, plenarii mihi documenti dirigite firmitatem.

ENNODIVS AVIENO. II.

PAr erat magnitudinem veſtram ingenij ſui opulentiam, dum ſancti patris ſectatur inſtituta, depromere, & multo acquiſitam ſudore doctrinam pro diligentiæ teſtimonio ventilare. Gemina vobis contingit antefata concinnatione laudatio. quando creſcente ſuſceptorum deuotione fertur in medium palma ſermonis, res quæ nobis amorem veſtrum reſerat, vos extollit. Vnó eodemque vſu & oris pompa multiplicatur, & fidei. In pace conſtituti illam ſubiectis affectionem putantur impendere, quam loquuntur. Hæc, mi domine, ille occupatiſſimus pater, & in humana locatus arce cuſtodit. Nam contemptum manifeſtat, qui in otio degens verba non tribuit. Legiſſe me memini, *Sermonis auari nullus honor*. Nunc ergo ſeruitijs ſalutationis exhibitis, indico me valere. Supereſt, vt ſuggeſtio mea eliciti gaudeat vbertate colloquij

ENNODIVS MESSALÆ. III.

POſt vnam epiſtolam, quam victus crebris ſcriptionibus emiſiſti, in continua taciturnitate perduras; & credo neceſſitate, non ſtudio, ſeruas philoſophiam nil dicendi: non reſpiciens veteres, vt loquerentur meliùs, in præſentia nil locutos, & illam ſilentij curam nutricem fuiſſe ſermonis. Tu videris

mihi

disciplinas Atticas in muta fideliter parte sectari; nolens silentio acquisita vulgare. ostende post oris ferias, quæ tibi per aurium callem diuitiæ commearunt. Destinasti mihi dictiones tuas; in quibus & si non fuit optanda sublimitas, non tamen deprehensa est quæ sorderet abiectio. Egi Deo gratias, quia iam te de vinculo, in quo negligentia constringebaris, exemeras. Promisi sequentibus potiorem successum æstimatione principij. Sed vos inchoationem, quantum ad me, cui nihil dirigitis, cum extremitate iunxistis. Domine Messala, quotidie cuius sis filius, habere ante oculos cordis Dei nostri dispensatione contingat. Sed nolo prolixa esse, quæ aspera sunt. Vale, officio salutationis accepto, & correctū te suggestionibus meis, frequentibus resigna muniis literarum.

ENNODIVS ARATORI. IV.

AD longinqua digrediens caritatis immemor extitisti. non licuit tecum piam diligentiam muros exire. Dum vrbis habitator es, fabricatas blanditias, non sine dædala arte custodis. at vbi rus petendum esse decreueris, quasi graues sarcinas amicorum memoriam derelinquis. Tu villares delitias expetisti, & nos apud te inter mœnium mala remansimus. Non habuit radicē affectio, quam velut curarum tormenta separasti. Dicas, vnde tam velox exprobratio? nec æquum esse parari ante delicta tortorem. Scripturum te,

mox fuiſſes ad optata peruectus, ſine cunctatione promiſiſti. quantum pater tuus ſemper culparum tuarum vulgator expoſuit; iam à te pueri paginis vacui commearunt. Timeo ne iſta taciturnitas diuturnitate conualeſcat; & in vſum ſilentij turpis creſcat incuria. Domine mi, ſaluto ego, & promiſſi te memorem debere eſſe conuenio, quatenus inter cana nemora redimitus hederis efferaris.

ENNODIVS FAVSTO. V.

DIrectos à ſancto Epiſcopo artifices proſequi commendatione non opus eſt. Res enim plus ſuo placitura genio, de deuotione laudatoris abiurat iniuriam. Familia eſt, quam cùm videritis, non poſſitis ambigere ab Eccleſia deſtinatam, & de eius theſauris & gremio ſub hoc ſtudio proceſſiſſe, vt tractata liberaliter pariat vobis in illa melioris ſæculi commutatione mercedem. In quibus mancipiis, iuxta adnunciationem beatiſſimi Laurentij martyris opes eſſe maximas quis negabit? Sunt enim fœminæ, quæ quamuis exterioris hominis lumina perdidiſſent, mentium ſplendore radiabunt. quicquid enim corporibus de proſperitate ſubducitur, ad frugem creſcit animarum. Nolite malè accipere, quòd nec videre poterunt, nec videri. procul à maturitate veſtra illiciens decore formoſitas. Qui vitam ſuam, ſicut vos in hac innocentiæ calle diſpoſuit, ſi tales paſcat, in cælis eſt. crede mihi quamuis vobis gaudia pa-

tiat fusa ad Deum vbertas illa lacrymarum, contẽti eritis possidere sub cõtinuatione plãgẽtes. Inter ista bona, quæ præfatus sum, licet magno vobis labore & pretio cõstitissent, adiicio quæ sequuntur. Vna inter ipsas, & ingenua, & sine filiis, & puto, quod sit sanctis vicinum desideriis, nec habebit. Est enim in Christianis hominibus fœcunda sterilitas, & maximum solatium sæculi adiutoria non habere. Sed ne fortè animus vester in occupationes publicas debeat de anagnostici prolixitate fastidium; quamuis bona in principiis locata vos animent; & quemlibet rancorem detergeat in exordio, iuxta oratoriam disciplinam, locata dulcedo; tamen ne desideria vestra fabricata dissimulatione suspendam, nulla ex illis documenta promerui. Quia cõmemorationem mularum facerem, Episcopo durum videtur. & quamuis famuli vestri fratris Gaiani institisset efficacia, & supra modum nos pressisset importunitas, nihil communi actione profecimus. Hoc tantùm volunt inseri. Multis sanctum patrem vestrum beneficiis vestris, & gratia inuitatum, muneris vobis vicissitudinem prospexisse. quod genus documenti si placet, sine cunctatione rescribite; aut quæ eius forma esse debeat, intimate. Nunc ego ille periclitatæ vtilitatis, & in obsequiis vestris annis pluribus iam probatus, quantum egerim, quod vix alter per infinita chartæ damna narrasset, pernicibus sum verborum saltibus elocutus.

ENNODIVS AVIENO. VI.

CRedo ad iuſtitiam pertinere, vt quod à vobis expecto, primus exhibeam. Decet enim, vt qui bona opera præſtolatur, inuitet exemplo. Expugnat calcaribus tarditatem, qui formam miniſtrat officij. His ergo ſalutationis munus impertiens, ſanum me eſſe poſt inæqualitatem, quam pro peccatis ſum paſſus, enuntio; & ſtatum veſtræ proſperitatis inquiro, ſperans vt in huius rei ſolutione multus incumbas.

ENNODIVS SENARIO. VII.

APud ſanctas conſcientias non negat caritati debita ſua gratiæ principalis occupatio; nec eliminat pij amoris aula feruorem. Teſtimonium dat ſolidæ affectioni, qui eam inter impedimẽta obliuione non obruit. Commendate mihi ſcriptione culmina veſtra; quæ voto importunus emerui. cuſtodia communionis, honor eſt dignitatum. His ergo obſequentiſſimè ſalutans, epiſtolas breuitate conſtringo, ſciens poſſe productas horreri: faciens vt pro me Domino gratias referatis, qui moleſtiam, quam pertuli, antequàm eam diſcere potuiſſetis, abſterſit.

ENNODIVS ELPIDIO Diacono. VIII.

QVibus modis fraternitatem tuam ad ſcribendum, quáue arte ſollicitem, quãdo homo verborum locuples in me ſilentia peregrina cuſtodis? Elegi vt te loqui loquendo faciam, & illam Atticam eruditionem ad epiſtolas alia garrulitate producam. Iuſtum fuit, vt tot diebus à promiſſione deſiſteres, & qualiter perueniſſes, nulla paginæ directione ſignares? aut fortè contra me illam tuam cautelitatem æſtimas eſſe ſeruandam? Dedignaris colloquio, quorum gratiam multo ſudore quæſiſti? Crede mihi, niſi ab hoc te vitio ſub ea, qua ambulare ſoles, velocitate ſuſpenderis; neceſſe eſt, vt ad alios noſtra patrocinia transferamus, qui memores conſtituti amorem munerentur obſequiis. His ergo ſalutans, amico & medico indico, me graui corporis inæqualitate laborare: quam niſi te dictante pagina iocos exhibitura curauerit, diſtenſam per tormenta ranulam longis hominibus coæquabo.

ENNODIVS MESSALÆ. IX.

SI iam te fauor diuinus à propoſito negligentiæ ad votiua ducit ſtudia, ſi quò te vena, quò te domnus Fauſtus vocat, attendis: optata non taceas ſcriptione. Sed timeo, ne dum officioſum deſidero, ſuſti-

neam rusticantem: & incipiat hoc desideriis meis resistere, quod cupiui. Cælestes diuitiæ illam inertiam stimulo pietatis exsuscitent, & mendicitatem oris tui superna ope locupletent. Ecce iniuriis prouocatus scribe. Salutem ergo dicens, rogo, vt quid circa te agatur, tabularum promulgatione cognoscam.

ENNODIVS MAXIMO. V. S. X.

BEne disponantur superno vota nostra iudicio. Ipse ad nuptias tuas veniat, qui primo parenti, dum adhuc natiua immortalitate gauderet, supernæ benedictionis munus indulsit. Faciat tibi Christus noster, nec custoditæ integritatis fructum perire, nec munera nuptiarum. Sic virginitas prosit ad sobolem, vt castitati tuæ fæcunditas nihil decerpat: & miro dispensationis arcano, nec sæculo dum pater es, pereas, nec Dei gratiæ, dum pudicus.
Gen. 27. Tob. 27. Veniat super te, quod Isaac iuniori filio piè inductus optauit. Illis domum socrus auspiciis vxor introeat, quibus ad Tobiæ penetralia nurus accessit. Sit tibi causa perfectæ dilectionis in coniuge, in te virginitas custodita. Solam illam deputatam tibi noueris, cui te quasi non esses, ex mundi fæce seruasti. Ecce quia venire non potui, oratione non desum. Domine mi, spero, vt honore salutationis accepto, quæ à me directa sunt, dignanter accipias.

ENNODIVS ARATORI. XI.

MIror, cur deuenuſtes turpi ſilentio ad Romanum decorem politiin te bona colloquij: & coactas multo ſudore diuitias fugiens diſpenſationem taciturnitate conſumas Quicquid dignis collatum fuerit, dum in vſu eſt, ornat auctorem. ingeniorum elegantiam qui concludit, extenuat. vnus error eſt, prodire ruſticantem, & dignum laudis honore deliteſcere. Nunquid non habuiſti digna memoratu? aut ego tibi viſus ſum non colendus eloquio? Fuit aliquando materia, quæ ſic omnium linguis & literis celebranda ſit, quãdo ad nuptialem copulam perductus homo eſt, cui cùm magna ſit lux natalium, abundantia facultatum, diſciplina & pudor vtrumque transgreditur? qui vitia carnis abiurans, pro blandimento turpi reſpuebat quicquid leges dedere pro remedio: & nolens vxoris corpus deputare ſeruitiis, putauit ſe addicere, ſi quicquam mundo impẽderet liberam caſtitatem? Hæc & ſi non diligis, debes tamen pro ingenij tui oſtentatione laudare. Poſſumus credere te bonum fieri, ſi audiamus quæ honeſta ſunt prædicantem. Nunc ſalutem largiſſimam dicens, vt reſcribas admoneo. & non me de epiſtola mea æſtimes; quam, Deus teſtis eſt, dum de Baſilica remearem, tranſcurſione dictaui.

ENNODIVS FLORO. XII.

QVa te deuinctione teneam, qua diligentia complectar, ex animi tui potes qualitate colligere. Vix enim amari continget, nisi quos sinceriter amare constiterit. Congreditur inter se cælestis vigor animarum, & studia sua mutis sibi pandit affatibus. & ideo vicissitudinem mihi reddere disponis. Insiste Domno, vt suburbanum illud, si dignatur, dato à me pretio comparari iubeat. quod dum in Liguria fuero, feliciter habeam, & post obitum meum, ipse, suíque possideant. Mihi tamen post Deum libertatem, substantiam videtur ipse conferre, si hoc beneficii per ipsum fuero consecutus. Sed sic filia tua viuat; sic de illa quales optas filios teneas: sic Deus animam tuam sanctis suis faciat coæquari, & frater tuus viuat, vt insistas suppliciter, importunè, quatenus ad effectum petitionem meam perducas. Cogites Deum, cogites necessitates meas: quia nihil est, quod potētia ipsius, quod affectus circa me majus possit præstare.

ENNODIVS AVRELIANO *Presbytero.* XIII.

AFfectionem mentior, si vobiscum digrediens non remansi, & beatitudinem vestram mecum, quamuis locatam in statione, non detuli. & quia animus in me, vt in cęteris,

imperator est corporis, ipse circa diligentiam vestram est tota intentione captiuus. Ergo salutationis honorificentiam debita humilitate persoluens, nihil valetudini meæ de itineris confractione indico decessisse. Ecce qua sollicitudinem vestram benigni studij cura remuneror. facite quod scriptum est, accepta restituentes, de prosperitatis vestræ me significatione gratulari.

ENNODIVS FAVSTO XIV.

TAcerem molestias meas, nisi intellexissem, quòd sollicitudo vestra me sublevat. Nam dum cognoscitis, quàm varijs morborum fatigor incommodis, pro peccatis meis febribus frequenter addicor, & vires, quæ videbantur restitutæ, franguntur. Ergo vos remedia consueta præstate, & vsum illum sanctę conuersationis impendite: vt quicquid medicina mortalium non valet, fusis ad Deum nostrum precibus impetretis.

ENNODIVS EDASIO. XV.

ANte experimentum amicorum fides occulta est. postquam in lucem processerit, eorum qui aliquid saporis habuerint, sibi mentes obligat. Est tamen minùs libera seruitus, quæ caris exhibetur. Confiteor magnitudini tuæ: latebat me ante relationem hominis mei, quid in sublimitate tua, & saporis & gratiæ, sub nobili humilitate delitesceret.

didici hominem, qui canam in fide beatitudinem, dum amicorum absentiam bene tractat, ex superat. Plura quidem discedens promiseras: sed ad genium conscientiæ tuæ maiora præstitisti. Domine fili, salutationis effusissimæ munus impartiens, ago atque habeo insufficientes gratias de his, quæ mihi in prima potitiæ fronte collata sunt. Quod restat deprecor, vt residua illa mancipia teneri iam facias. Ecce fiduciam de bonis præcedentibus descendentem. qui ante ignoto preces metuebat offerre, iam non dubitat imperare.

ENNODIVS BARBARÆ. XVI.

NOn ego debiti immemor ab officiis temperaui; nec constituta despiciens garrulitatem meam ab obsequij exhibitione suspendi. Sed postquam ab vrbe regressus sum, continuò me variæ ægritudines, & quicquid ad mortem vocat, artauit. Verè domna mea, sic vobis, vestrisque læta cõtingant, quia ad testimonium veteris mysterij Christus noster iterum quamuis peccatorem, nec vt illum, qui amicus dici meruit, sed rursus vocauit Lazarum de sepulcro. Est facti vnitas in distantia personarum. & nunc amplior magnitudo diuini operis; quia quod ille meruit, mihi cessit indebitè. Hæc causa me ab officij promulgatione reuocauit. Postquam tamen ad vitam reductus sum, continuò me ad seruitia vobis soluenda conuerti: rogans deum, vt vos, vestrosque superno tueatur auxilio. Promitto

mihi etiam,& desideriis meis,quòd cum felicitate vestra & gaudio, ad Comitatenses excubias, quæ votis meis satisfaciat, dignitas adepta vos euocet. Noli,domna, huic te labori, huic oneri submouere. Videant bona Romanæ ciuitatis prouinciæ, & quæ monitis vix instituuntur,per bona quæ vobis Deus contulit,formentur exemplis. Rogo tamen reuerentia salutationis exhibita, vt expectatissimo me releuetis alloquio:sed nec alterum dictare patiamini,quæ ad me scribetis:sic nunquam ab impetratione oratio vestra pellatur.

ENNODIVS STEPHANIÆ. XVII.

CRedo vos & ignorantes meis periculis subuenisse. aut quare confidam nescire quicquam,quos per Deum contingit vniuersa prænoscere? Postquam enim ab vrbe redij, reparata sunt in me diuina mysteria: & quod senuerat temporibus, nouellis resurrexit exẽplis. Iterum vocatus est Lazarus de sepulcro: non quidem illius par merito, qui amici redemptoris nomen emeruit; sed in diuersitate actuũ vnius conuenit forma mysterij. Deductus per ægritudines multiplices ad sepulcra, sed cælesti voce reuocatus,ad hæc primũ,quæ vobis soluũtur,officia me cõuerti:credẽs placere Deo,si cultoribus eius per linguã,quã ipse reddidit, principe loco exhibeãtur obsequia. Ergo reuerẽtia salutationis impẽsa,deprecor vt pro me,sicut poposci,orare attẽtiùs procuretis

vt per meritum veſtrum diuina clementia dignetur confirmare quod tribuit: & frequenter me pia literarum veſtrarum promulgatione ſubleuetis. Rogo vt nullum alium dictare facias, per domni Aſterij animam & profeſſionem tuam. Sic ei nitor, quem optas, vſque ad conſummationis tempus adſiſtat.

ENNODIVS FAVSTO. XVIII.

COegit me ad ſtudia mea portitor præſentium literarum, & quod volebam, propè importunus exegit. Sic contulit beneficium, qui exigebat. Iſte in negotio ſuo probatum mundo iuſtitiæ veſtræ poſcit examen: nec ab aliquo veritatem cauſæ ſuæ diſcerni æſtimat, ſi ceſſetis. Pro hoc precator accedo, vt dum adeſtis mandatis cæleſtibus, & veritatem tota intentione perquiritis, afflicti hominis neceſſitatibus ſuccurratis. Spero etiam ſalutationis officio impenſo, vt indicio me proſperitatis veſtræ, non neglectis, quæ frequenter ſe ingerunt, occaſionibus, ſubleuetis.

ENNODIVS FAVSTO. XIX.

QVamuis omnis frequentia literarum videatur rara ſollicitis; nec ſufficiat prouidentia pro pietate ſuſpenſo: tamen pars iſta, cui impenditur, niſi reſponderit, ab humanitate ſeiungitur. Ergo ſalutationis officia præfatus, Deo tribuente indico, mecum ſancto-

rum suffragiis, & vestris precibus iam meliùs agi, & illam desperationis & febrium intepuisse valitudinem. Nunc, quod restat, spero vt petitionem meam, quam per confamulum meum fratrem Florum destinaui, suscipere solita benignitate dignemini. quia & si mihi ad præsens res videtur esse compendij: vobis, quibus magis futura cordi sunt, vtilitas ex hac parte summa respondet.

ENNODIVS AGNELLO. XX.

SI valerem corpore prosequi, verbis abstinerem. at cum illa res valitudini deficit, ista succurrit. Scit secretorum discussor, me & diuisum præsentia à vobis abesse non posse. Proinde sollicitudinem vestram nuntio meæ prosperitatis releuo: & propter quod concessum est epistolare commercium, vestrum requiro. indicans, honore salutationis impenso, puerum me ad suscipiendum caballum direxisse. Tantum est, vt talem mittatis, quem & vos dedisse clareat, & ego pro honoris summa me gaudeam suscepisse.

ENNODIVS BEATO. XXI.

SI possem scribendo delere paginam meam, multiplici hoc facere intentione procurarem. Sed quia non est fas hominem non errare; ego ille canus, sed pater tuus, ne vnquam prioris epistolæ meæ sis memor, exposco. Sic te pater & patria talem, qualem per sin-

gulos dies omnibus proteſtor, excipiat. Alienis ſcriptis credidi, vt ſtyli mei importuna feſtinatione morderem. Tu feceras, quod ſapiens; qui ſoli domno Probo, artem tenenti inter doctos, verſus meos relegeras: quod facere decuit. Ego importunus, qui alteri credere non debuiſſem, quantum video, fruſtra commotus ſum. Vade ergo ad domnum Probum; (ſic pater tuus viuat: ſic me, quem ſemper amaſti, viuentem audias: quia iſta pene mortuus dictaui) & oſculare illi genua pro me, & dic illi, de illo extremo verſu, Terentianus me induxit in illo exemplo, *Sic fatur lacrymans, claſsique immittit habenas.* omnia tamen quæ fuerunt digna correctione, præuidit. Saluto, amore quo debeo. Si euaſero, verſus ipſos emendo, & ſic dirigo. Nam literas tuas, quas per infantem Rufinum direxiſti, Iulio menſe ſuſcepi. Vnde me contigit neſcire quod actum fuerat, vt taliter mouerer.

ENNODIVS FLORO. XXII.

QVi iuſtiùs proſperitatis meæ cognoſcit indicia, niſi qui ſinceriter & indeſinenter optauit, nec conuenit priùs alterum deſideria aliena cognoſcere? Ergo ſeruitio ſalutationis exhibito, indico me, cæleſti beneficio, poſtquam ceſſauit humana curatio, mox ſanatum. reuocauit ad ſpem proſperitatis res illa, quia medici deſtiterunt. Nunc gaudia veſtra, ſicut de me æſtimo; cognoſcentes, mecum laudibus proſequimini tanti beneficij

largitorem: & si adhuc vos longior mora detinet, quàm benè valeatis, literis intimate.

ENNODIVS FLORO. XXIII.

SPectabilis vir Eleutherius in negotio suo, quod à domno Præfecto audiendum Vicarius susceperat, ad amplitudinem vestram à me commendatitias sperauit: credens, salua iustitia, opem sibi integram posse suppetere, si meis apud vos iuuaretur alloquiis. Rogo ergo honore salutationis exhibito, vt ei, si verè contra æquitatem laborat, manum medicam porrigatis: quia nefas est, vt in præiudicio bonæ causæ prodesse sibi calliditas videat, quod molitur.

ENNODIVS FAVSTO. XXIV.

VSum suum benignitas vestra supra homines locata custodit. Verè medicina est cura sanctissimi. nam venerabilis conscientia Deo semper insinuat, quod requirit. Digressis vobis, acrior me calor exussit, & ad omnem desperationem præcipitante diabolo vela patuerunt, Venit ad me medicus, & dixit se quod faceret non habere. Hinc mihi maior spes, quando homo cessauerit. Continuò me cum lacrymis ad cælestis medici auxilia conuerti; & domni Victoris oleo totum corpus, quod iam sepulcro parabatur, contra febres

armaui. Scit Deus meus: mox affuit magni militis imperator, & quod per testem eius idoneum poposci, incunctanter obtinui. Mox feruor ille æterni frigoris procurator intepuit, & hora nona, sicut legitur, Domino meo mandante discessit. Scio orationis vestræ tempora: scio lacrymarum copiam in illo quoque momento iuuisse laborantem. Ecce indicia votiua non tacui: sed portitorum raritas desiderium commune suspendit. Nam me multum iuuat releuatio vestra, quæ à vobis minimè, qui læta respuistis, optetur.

Ioan. 4.

ENNODIVS FAVSTO. XXV.

MOx vbi me gratia superna respexit, & animam de iudicij cælestis vicinitate trepidantem, concesso, vt melioraretur, viuendi laxauit spatio, magnitudini vestræ beneficia per literas diuina non tacui. Verè, cessantibus medicis, illius, qui innocentia & lacrymis emitur, medicina non defuit. Credite, nisi mihi subuenisset destitutio curantium, nil valerem. Nam quia ægrescebam hominum studiis, cœpi negligentiá iam sanari. Hæc quidem prioribus intimata sunt: sed ne occasio præteriretur adieci: sperans obsequio salutationis oblato, vt me de prosperitatis vestræ, de qua pendeo, subleuetis alloquiis.

ENNO-

ENNODIVS AVIENO. XXVI.

NEcesse est, vt qui desiderat scripta vestra, non taceat: nec silentij exemplum tribuat, qui cupit alloquium. Iuxta orationũ vestrarum suffragia, quos innocentia & deuotio Deo nostro facit acceptos, meliorem me esse iam sentio: desiderans honorificentia salutationis impensa, quàm benè valeatis agnoscere: quia post receptam salutem, vnicum est solatium bono vestræ prosperitatis attolli.

ENNODIVS BARBARÆ XXVII.

QVamuis adhuc inter extrema sim positus, & pro peccatorum meorum mole, somni mei beneficia, dum mereor in longum conteri, non sequantur: reuerentiæ tamen vestræ obsequiis quod debet pendens anima nõ omisit. Penè iam vocatur ad iudicium, & adhuc suspicit in hac luce quos coluit. Quàm vera est illa sententia, quòd sanctus affectus nec morte pereat! Ergo, domna mea, seruitiis vos debitæ salutationis prosequens, rogo, vt agnitis quæ circa me geruntur, pro illo quo omnibus eminetis & sanguinis nitore, & conuersationis radiis, domno meo Apostolo, & ceteris eius fratribus supplicetis: vt per vos exorata Dei potentia clementiæ suæ, quæ tarda esse non solet, beneficia non refrænet.

ENNODIVS BEATO. XXVIII.

QVa mihi viciſſitudinis, qua obſequiorum cura penſabitur, quòd te & in frequentibus paginis alloquor, & officio ſermonis tui in lucem exire publicam non deteſtor? Non me ætas tua, non ingenio meo poteſt reuocare par formula. Eligo benignis plùs credere, quàm peritis; vt bona originis anteferant ſtudiis. quòd fidelis es, diuini eſt muneris: in natura: eruditio per Deum veniet res ſecunda. Neceſſe eſt vt totum tibi amor integritatis exhibeat, primarum partium inſignia iam tenenti. Ergo honore ſalutationis accepto, noueris me iuxta petitionem veſtram, epiſtolam ad vos admonitionis, quamuis ſub feſtinatione, dictaſſe. quam ad dominum patricium Symmachum idcirco dirigere procuraui: vt quod in ea emendatione dignū eſt, corrigatur. Sed propter ſurreptionem negligentiæ, te quoque eius exemplaribus informaui. qua de re tu apud te eſto: & caue, ne tibi ad te perlatam manifeſtes comprehenſo ſuperiùs eminentiſſimo viro, ceu rem nouam poſtulans. quia ſi eius eam magiſterio placuiſſe cognoueris, ad notitiam eorum perferre, qui ſapiunt, non timebis.

ENNODIVS BEATO. XXIX.

NOn mihi tuus error illusit, nec retrouersa decepit affectio : tu ætatis, naturæ, propositi ordinem custodisti. ego deliqui, aliter de te, quàm poscebat veritas, iudicando. Ad hoc redeunt, quos diligentia insulsa captiuat. proinde iam sine circuitione loquendum est. Quò te immemorem tui duxit insana præsumptio, vt sancto Presbytero diceres, in versibus illis, quamuis in temporis momento compositis, aliquibus videri affectum coniugalis gratiæ non expressum ? Aut ego diffamare volui, quod scripseram ? aut epitaphia hoc poscebant, aut ratio ? Quis hoc imperitus, quis tecum sanitate vacuus dixit ; vt carmen, quod in summam gratiam domnus Faustus excepit, te & participibus tuis rodentibus læderetur ? Fortè de tertio Phaleucio, qui Terentianum nesciunt, habuerint, quod de vna syllaba quærentes occasionem loquerentur. Verè dignus fui ista quæ pertuli, quia scriptum est, margaritas ante immunda animalia non esse mittendas. *Matth. 7.* Quamuis dictionum, & imperitiæ meæ bene sim conscius, te tamen nec scire aliquid, nec sciturum antè didiceram. Vale, & ad alios te, quibus debeas loqui, conuerte.

ENNODIVS ADEODATO Presbytero. XXX.

ACerbo ægritudinis impetu, & valida febrium nimietate contritus, cùm vt fidem veteris teſtimonij Chriſtus noſter in me, quod in Lazaro fecerat, oſtendiſſet, & Euangelij fidem præſentibus declararet exemplis; literas veſtras accepi. Ordinauit ille, qui potuit, vt diebus, quibus vitam reſtituerat, amicorum quoque ſuorum eam & confirmaret, & fulciret alloquiis. De verſibus, vnde tibi portentum illud dixit, riſum mihi ſtulta iudicia fecerunt. Scias illos in ſummo pretio apud Domnum habitos: quamuis in temporis anguſtia, & viridarij tranſcurſione conſcriptos. Sed ſi eos non ſcripſiſti, nec facias. Mihi ſufficit, dum feci, vota compleſſe. Nunc ad eam partem me confero, quæ ſpecialiter à ſanctis poſcenda eſt; vt pro ægro & amante attentiùs ores, ſi mereor, crebra mihi & inſtructionis, & conſolationis præſtes alloquia.

ENNODIVS BOETIO. XXXI.

COnſideratio magnitudinis veſtræ exegit epiſtolare commercium; ſed feſtinatio portitoris epiſtolam breuitate concluſit. Non potui morari properantem: ſed nec his vacuum muniis propter res neceſſarias emiſi. Crebras ſuper domo, quam popoſci, literas

destinaui. Si possibile est cupita tribui, iam referte, quia omnia ædificia eius sub negligentia consenescunt, Domine mi, salutationis obsequia dependens, rogo, vt vos iuuetis sine vestro dispendio supplicantem.

ENNODIVS SYMMACHO [Papæ.] XXXII.

REm necessariam prouidet, qui parenti omnium orbatos & peregrinos insinuat. vnica via est Apostolatus vestri solatium, quæ medetur externis. Absit afflictos dicere, quos ad vos cõtigerit peruenisse. creatoris patriam, opes alibi non requirunt, quos coronæ vestræ cura susceperit. Presentium baiulus, ortus nobiliter, profutura ad testimonium ingenuitatis studia Romana requirit. Nunc beatitudini vestræ mea supplicis vestri commendat assertio, vt salutationis seruitiis dignanter acceptis, quod vsu facitis, pro mei consideratione geminetur.

ENNODIVS HORMISDÆ Diacono. XXXIII.

ET quod es, miseratione ornatur; & quod futurus es, pietate conquiritur. & Diaconum his studiis extulisti, cuius rei promittit cura Pontificem. Præsentium baiulus, honestus moribus, natura sublimis, gemini solatij orbatus præsidio, Romam pro honestis artibus, licet peregrinaturus expetiit. Vide si

mereantur à religioſo, bene nato, locupleti iuuari iſta, quæ prætuli. Nunc officio ſalutationis exhibito, rogo, vt ſi me, ſi bonam quam coemiſti, opinionem diligis, impenſis portitor adoleſcat auxiliis.

ENNODIVS PORTIANO Abbati. XXXIV.

DIuinis declaratur exemplis, niſi per Dei gratiam viſitationem hominum cæleſtium non venire. Quæ enim recordatio poteſt eſſe peccãtium, niſi occultis itineribus fauor cæleſtis operetur; & per viam mentibus inſpiratam, quę propter peccata ſurrepere poterat, eliminetur obliuio? Impetratæ iam diuinæ miſericordiæ fiducia eſt, cultorum Dei animis non deeſſe. Ergo gratias refero Trinitati Deo noſtro, qui vt me reuerentia veſtra alloquiis viſitaret, exegit. Suſcipio obedientiam veſtram. nec enim exiguus cultus debetur obſequentibus, cùm Chriſti gloria maneat imperantem. Orate pro me, qui humanitatis imbecilla, dum adhuc eſtis homines, euitaſtis: quos contigit, necdum corpore ſequeſtrato, ponderibus carnis abſolui. & ſeruitiis ſalutationis acceptis, frugem circa me gratiæ, dum ſermonis adoleſcit cultura, concedite.

ENNODIVS AVRELIANO Presbytero. XXXV.

INamabilis quidem desideriis meis militauit occasio, & votis aditum necessitas vix ferenda patefecit. amplexus paginam præfatione blandientem, sequenti eius elocutione confusus sum. Nam dulce principium, & sereni mella colloquij, relata calamitas, quasi veste noctis, obnubit. Verè loquentibus vobis ingesta sunt oculis, quæ legebam. Nam dum absentiæ felicitatem pagina sapientis intercepit, coactus sum illam Ætheriam nimis vidisse terrenam, & à sublimitate vocabuli in Tartarum duce culpa depositam. Taceo quid debuerit parentibus, quid pudori: ex qua domo infelix processit ad scelus: quod secuta est, relictis Dei cultoribus, lupanaris vice coniugium. Credite mihi, vltionem criminis, dum admittit crimen, exsecuta est: & turpi mersa contubernio, & flagitium & pœnam flagitij reperit in marito. Secum rei personam portauit. & iudicis mulier, dum elegit indignum. Producerem litteras, nisi memoriam infaustæ fœminæ desiderarem obliuione sepeliri. Vos, vt Galliæ expulsione illorum subleuentur, eligetis. nos, ne Italia coinquiretur. expetant potius Libycas Syrtes: & ab humanitatis consortio diuidantur: quia si inde domnum Aurelianum fugerint, hinc Ennodium, ad quæ loca declinabunt? Domno Præfecto

quæ iussistis, pressiùs intimaui. qui præcepta regia mox exegit, per quæ credimus viros bonos & amicos occasionem inuenisse præstandi. & vos tamen animum ab anxietate remouete: quia cælestis sufficiet ad vltionem malorum vigor examinis. Domine mi, salutationis obsequia præsentans, precor, vt crebrò me prosperitatis vestræ, quia commeantium opportunitas ingeritur, releuetis alloquiis.

ENNODIVS BOETIO. XXVI.

PErdiderat eruditionis pretium linguá, dum retices. quia dum venustatem eloquentiæ taciturnitas includebat, credebatur non esse, quod nuper efferbuit. Produxisti in lucem nouum iubar eloquij; & dum diem in epistola facis, splendorem recèns adeptus crederis iam maturum. Gratias ago, quòd me ad amicitiæ custodiam paginæ tuæ flore compellis. Sed si fidei meæ esses conscius, dubitationem de rebus constantibus non haberes. Timeo, ne ambiguitatem, quam credis, exhibeas; & dum amantis teporem metuis, in affectione frigescas. Domine vt supra, salutationis gratiam persoluens, spero, vt crebrò ad me epistolarum commercia dirigas, quia in his muniis & diligentia te admonet, & perfectio, vt multus incumbas.

ENNODIVS BOETIO. XXXVII.

QVamuis tenui effectu petitionis surgit eloquium . & conciliant, & dotant facundiam res secundæ. in qualibet verborum saturitate paginæ si repudientur, ab impetratione ieiunant. plùs felicibus epistolis debetur laudatio, quàm peritis. Iure loquitur verbis nitore sublimibus, qui summates viros dicendi venustate captiuat. quoduis oratorium schema sinistra sors dissipat. ditescit enim lingua nutrita beneficijs. Dudũ ad eminẽtiam vestram direxi qualicumque audacia producẽte colloquium. quod ita responsi genio subleuastis, vt crederem me perdidisse digni fauoris tempora per quietem; quando modicus sudor iudicium arcem tenentis illexerat. Promiseratis etiam domum, quam popósceram, non negandam. Geminis eleuatus successibus incedebam: si & opinio perfecti adstipulatione, & census locupletissimi creuisset impẽdio. Sed detestor moram, quam sterilia quidem peccata pepererunt. Nam & homo culminis vestri quem prestolabar aduenit: & nihil sibi mandatum esse, quod desideriis meis prodesse posset, asseruit. Vide meritorum meorum fusca commercia. quorum contra me nitentia fidẽ frangere nequeunt, exigunt tarditatem. Absit à conscientia mea, de vestra claritate diffidere. obscenæ mentis est, putare constituti memoriam non manere. Sed rogo, vt dum

propoſiti veſtri lucem aſſeritis, eorum quæ mihi debentur, obſcura ſuperetis. Ergo præſtationi veſtræ genium dono celeritatis infundite. Domine mi, cultum ſalutationis impertiens, preces adijcio, vt Conſularem ſportulam cum reſponſo præfatæ petitionis accipiam.

ENNODIVS SYMMACHO [*Papa.*] XXXVIII.

NOn inefficaciter poſcit, qui parenti omnium peregrinos inſinuat. nobilibus generalis debetur aſſertio, maximè apud eos, qui beneficia tribuunt non rogati. Beatum ſublimem adoleſcentem, præſentium bajulum, ſi corona veſtra dignanter accipiat, præclarum iuxta morem Pontificis ornat officium. Eſt enim, qui gratiam veſtram & natalibus & moribus mereatur. ſufficit dignis ſtricta laudatio. Nunc ſeruitijs ſalutationis exhibitis rogo, vt me amantem veſtri crebri releuetis promulgatione colloquij.

E*NODIVS HORMISDÆ* D*iacono.* XXXIX.

SI dignatio circa me promiſſa duraret, aſſereretur frequētia literarum. vix reſpiciunt humiles, quos ad arcem euentus proſper euexerit. graue eſt, ſi ſpes ſecundarum rerū caritatis nexus incidat. non debet præiudicare diligentiæ, cui ſecundum vota blanditur.

Si tamen aliquid circa me gratiæ custoditis; si viuit amoris polliciti scintilla, Beatum commendo nobilissimum adolescentem, præsentium portitorem; cui iustum est vt consideratione mei, & parentem beatitudo vestra impendat, & patriam. Esto specialis tutor, omnium mox futurus. Domine frater, salutationis humilitate depensa, rogo, vt sub celeritate quàm benè valeatis, scriptione signetis.

ENNODIVS BOETIO. XL.

PRecum iteratio bonam conscientiam obliuionis accusat. Sed facessat stimulare currentem, & constantem virum ad memoriam promissionis impellere. Hæc de his, quæ à me dudum culmini vestro sunt scripta, perstrinxi; vt domum, de qua iam paginali indicio voluntas vestra est patefacta, percipiam. Reliqua epistolæ salutationis nuntio mancipaui; vt sicut apud nos valetudo in statione est, ita de culmine vestro cælestis faciat fauor agnosci.

E*NNODIVS AGAPITO.* XLI.

IN solabiliter amantum ferretur absentia, nisi opem darent remedia literarum, quæ ieiunas desiderantum animas pascunt esca colloquij. Benè enim per stylum dilectio amicam sibi pingit effigiem; cum qua sine laboris patientia misceat mella sermonum. Ad hoc magnitudo tua artifex ne impastam

gratiam linqueres, scripsisti. Debeo vicissitudinem, quia memorem mei te esse cognoui. Honore ergo salutationis exhibito, rogo, vt quod scis apud caros, & affectione præditos esse pretiosum, sub continuatione facere non omittas.

ENNODIVS AVIENO. XLII.

AEgritudinis vestræ indicium, in meæ contigit incrementum. Nam talis semper est vsus, & pene natura solliciti, vt vix credat transisse, quod metuit: & quæ fecit redemptor noster cælesti benignitate præterita, quasi sint in occultis locata suspirat. Verè domne Auiene, iam in me nihil de vsura lucis istius, nisi vestra tantùm, post amorem Dei, remansit affectio. quando meliùs mecum agitur, talis sum, qualem me in desperatione dimisistis. Superest, vt precibus vestris, & peccatorum remissio concedatur, & si ita Deo videtur, pro vice remedij obitus celer eueniat: ne amarius sit morte quòd viuo. Domine mi, salutationem debitam tota humilitate persoluens, rogo, vt per vos, quid in causa vestra de Roma nuntietur, agnoscam.

ENNODIVS MESSALÆ. XLIII.

NVnquid aliquando ab effectu destitit, qui Deo cum fiducia supplicauit? Si animus in fide non claudicet, & vota & votorum copia coniunguntur. Ecce egit apud vos si-

lentium meum, quod tanti temporis non valuit obtinere loquacitas. Quantum video, ſcripta veſtra, niſi taciturnitas, non meretur. quos mutos putatis, alloquimini: ab his, quibus lingua eſſe creditur, abſtinetis. Feciſti tamen, quod decuit domnum, & vt ipſi dicitis, & parentem: vt me graui ægritudine depreſsũ dignum putetis alloquio. Rogo, vt hoc ſub continuatione faciatis. Domine mi, ſalutationis reuerentiam ſoluens poſco, vt pro me per omnes Dei ſanctos ſupplicare non deſinas, quatenus vitæ redditus, de viſione veſtra gaudeam.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS Epiſtolarum

LIBER NONVS.

ENNODIVS ARATORI. I.

Elim ita labori meo faueas, vt ieiuno veniam præſtes ingenio, quia nefas eſt in deuotionibus deſpici amabilem diſcendi cupiditatem: quando quod gratioſus obtulerit, durus rerum interpres euacuat. Laudandus eſt in ſtudiis, vel qui facundum æquare non putatur eloquio. Inter benignos & eruditos, quid eligatur, incertum eſt: cùm pars vtraque det pretium. Ergo crede diligenti, & amaritudinem tẽporibus legitimi amoris amolire. Nolo rem voti facias neceſſitatem: & deſideria quibus humanum genus na-

tura peperit, digeras in mœrorem. Non habiturus continentiam, nisi nuptias optet, in culpa est. cōiugalis copulæ vitans remedium, electurus est aut virtutes, aut crimina. Tu te vt metiaris, imploro: vt nec supra hominem plenum casibus iter arripias; nec intra hominem, quæ sunt plectenda mediteris. Vix delinquit, qui à natura, & lege non deuiat. Ergo post Musarum castra, & inanes ætate nostra cantilenas, ad curam te serendæ sobolis muta. vita, quod viluit. quia inter imperitorum exercitus furor est nolle rusticari. iuuat sapientem, hoc esse, quod plurimos. Facessat philosophia in nostrorum nota conuentibus. ego donasse curis cupio, quotiens infelicem inscitiam sequitur, qui præcedit. Ergo honorem salutati accipiens rescribe mihi, quid cum animo tuo pagina mea egerit. Nam si quæ mihi sit sentētia flagites: ego ipsa studiorum liberalium nomina iam detestor.

ENNODIVS FAVSTO. II.

STat apud conscientiam culminis vestri, quid sublimis viri Faustini voto debeam & generi. & ideo quamuis apud vos credat sufficere, quòd pro filio parer rogauit: per me tamē, quia parum putat eius sollicitudo quod egerit, preces frequentat: sperans vt noster adolescens ad maturos, Deo auspice, mores erigatur. vos detis præcepta, quid sequi debeat, quid cauere. vos apud quos necessarium credideritis, scriptione prosequamini.

Hoc scio culmen vestrum, etiam si taceam, esse facturum. sed nec debui tanti viri precibus deesse, nec potui. qua de re permotus lacrymis superiùs comprehensi, & ego flens supplico per illam, quæ vobis à Deo concessa est, conscientiam, (sic petitiones vestras pia martyrum saluatori nostro commendet assertio) vt efficaciter apud vos & creator pro filio & domnus Faustinus pro Ambrosio supplicet. & ordinate prædictum iuuenem, & orate pro ipso, vt adolescentem Roma nec vitiis possit, nec moribus extinguere. Scio vos plura apud homines, sed maiora apud Deum præualere. Et ideo securus iam effectum illis polliceor, quos commendo. Ergo reuerentiam salutationis exsoluens, paucis multa contexui. Sufficit Deo placentis viri instructam esse pietatem. & causa, & persona, cum Dei solatio, vestro disponatur studio.

ENNODIVS MERIBAVDO. III.

QVasi solem facibus adiuuet, & mare exiguo humore locupletet, ita superfluis laborat impendiis, qui per se placitura commendat. Sed stultum est perire occasionem beneficij, quando auxilium fortis implorat. opum largus supra copias ditatus est, si credit subsidium, quod pauper obtulerit. Regale munus fit, cui insigne pretium præstat accipiens. Domnus Faustinus de prolis suæ profectu, supra quam poscit paterna cura, sollicitus, Ambrosium nostrum hac apud vos

credi-

crediditprosecutione communiri. æstimans quòd sanguis eius, quòd prudentia, quòd census, intra Liguriæ angusta delitesceret; & quòd artis fama nobilis artaretur obstaculis. alieno præsidio claritatem suam in Romanam lucem putat erumpere. Facessat ab studiis meis negare testimonium, quod plùs opitulatur auctori.qui enim bonos asserit approbatur. Videte quæ de vobis fiducia sit;cui quicquid præcipuum habet nobilis terra; commisit. Nolo putet apud nos, quod hac sit familia potius, inueniri. Sufficit honorum cupidis sic plures vincere, vt potissimis comparentur. Honestatem iuuenis vulgatus natalium pudor ostendit. faciat diuinitatis dispensatio, vt per vos principia eius hîc benè locata solidentur. Ergo honorem salutationis accipite, & petitioni meæ paterna, sicut præceptores vocauit antiquitas, pietate respondete.

ENNODIVS PROBINO. IV.

SI apud eminentiam vestram supplicatio mea recordatione subsisteret,crebra scriptione patuisset: nec quos apud Liguriam vestros dignatione vocabatis, sepeliret obliuio. Sed quia loco & opibus diuisi, nec diligentiæ lege comparantur: ideo perfectam subiectis caritatem,si digni sint allocutione,præstatis. hac in amicitiam discretione coeuntes, vt vos cogamini tantùm respicere, nos amare. Erit vilium superba con-

ditio, si plus à potentibus, quàm verba præstolantur. Ad querelam descendi caritatis imperio. debuistis me post periculum quod videratis, dignum putare colloquio, vel quia recentis mysterij reuiuiscentem commendabat assertio. puto quòd digni sint bonorum gratia de sepulcris redemptoris nostri potentiâ restituti. Ego tamen, quamuis sim prodigus frontis & garrulus, nec dum de me fiduciam gerens, propinquos insinuo. Præsentium portitor, domni Faustini filius, sufficienter bona pollicetur merita de parente. hunc vt vos foueatis, imploro. quia bene nostis qua sit creator eius morum luce conspicuus: nec debet ad alios festinare, nisi ad vos, quemcumque vitæ auctoritas armat & generis. Ergo, domne mi, obsequio salutationis impenso, rogo, vt prosperitatem vestram epistolaris cura manifestet.

ENNODIVS HORMISDÆ Diacono. XXV.

CÆlestis dispensatio epistolaribus beneficijs iunctos caritate consociat: dum quos discernit itinerum prolixitas, in remedio sollicitudinis iungit affectio, si sit cura sermonis. Silētium tamen vestrum nimis admiror, quòd post depositæ sarcinas ægritudinis nulla me allocutione subleuastis. Sed quia loquēdo opportunè cogimus, vt loquaris, vel garruli imitatione responde. Bene enim res desiderij & poscitur & impetratur exemplis. Ergo honorem salutationis impendens, indico me, Deo propitio, iam valere: supplicans, vt vicaria

mihi ſtyli promulgatione benedicas.

ENNODIVS BEATO. VI.

SI proferenda temporibus de eruditionis meſſe pectoris horreo condidiſſes, ieiunæ ab epiſtolis tuis commeantium dexteræ non venirent. Sed quia negligentiam & ſterilitatem tuam ſermonis prodit abſtinentia, nos neceſſe eſt iterum ad culturam admonitionis aſſurgere, & terga iactis infœcunda ſeminibus recidiuis ad vbertatem ſulcis vrgere. Vbi ſunt monita, quæ apud te aſſerebas eſſe victura? vbi ſtudium colloquendi, per quod & ſcientia pateſcat, & caritas? Clamant ſilentia tua, te non aſſecutum, quod boni dignum poſſit eſſe iudicio. Nam ſicut rara doctos, ita continua prodit taciturnitas imperitos. Ergo erubeſce, & tandem aliquando rumpe vincula, & impedimenta ſermonum. Oſtende quid valeas, oſtende quid promoueris; ſi tamen te iuxta votum noſtrum gratia ſuperna non deſerit. Nunc ſalutationis honorẽ accipe, & breui contentus epiſtola, agnoſce patri tuo, quæ longa correptione referentur, fuiſſe mandata.

ENNODIVS AVIENO. VII.

BEnedico Dei noſtri triplicẽ in maieſtatib. vnitatem, quæ me inter anguſtias meas, perfectæ ſanitatis loco, de cõiunctionis veſtræ munere ſubleuauit. Venit ad me ſera quidem relatio, ſed votiua. adſit redemptor noſter,

& impleat, quod inclinatus ſupplicatione conceſsit. Domine mi, ſalutationis reuerentiam ſoluens; rogo vt actionis veſtræ ſummam de ſuburbano illo cum parente veſtro domno Liberio, Chriſto vobiſcum adnitente, compleatis. quatenus ſi euenit commutatio, pretium dignetur accipere; ne diutius ſub promiſſionis nutemus ambiguo. quia vos noſtis, nihil plus eſſe, quod in hac ſupplici veſtro mundi conuerſatione præſtetis.

ENNODIVS VICTORI. VIII.

DVm inſcitiam ſublimitas tua præloquitur, eruditionis ſecreta patefecit. impugnas perfectione, quod aſſeris. Nam dum te ſaluo pudore illiteratum eſſe confirmas, quid naturæ vigor, quid ſtudiorum lima contulerit, declaraſti. Credat mihi ſublimitas tua, imbuendum liberalibus diſciplinis iam ſuis bonis ditauit. Si talis lingua proſequitur fratris Pauli filium, facunda adſtipulatio & commendat, & edocet. Nihil longè degentibus magiſtris opus eſt, quando digna laude loquitur, qui dirigit ad docentem. Erubeſco inſinuatum minùs inueniſſe, quàm detulit: Deum rogans, vt quod de me per affectionem præſumitis, ingenij valeam virtute complere. Vos tamen honore ſalutationis accepto, quibus libet officium ſermonis impendite; dummodo ſollicitudini meæ de proſperitate multiplex ſcriptionis cura reſpondeat.

ENNODIVS CAMILLÆ. IX.

INtercepisti nostrum, nescio quem secuta, consilium. Nam paruulum tuum, quem studiorum liberalium debuit cura suscipere, ante iudicij conuenientis tempora, religionis titulis insignisti. Veneranda quidem Ecclesiastici forma seruitij, sed quæ ad duas partes animum non relaxet. vnum & difficile iter est, quo itur ad Christum: nec occupatos multipliciter aliquando vita arta suscepit. Properantes ad se de disciplinis sæcularibus salutis opifex non refutat; sed ire ad illas quenquam de suo nitore non patitur. Iam si eum mundo subtraxeras, mundi in eo schemata non requiras. erubesco Ecclesiastica profitentem ornamentis sæcularibus expolire. Adnueram quod per Patricium Diaconum, quantum ipse asseruit, postulasti. quid oportuit eum aliter ad me, quàm diebus ipsis inuentus est, destinari? Si iudicium meum consulis, volo ad me pertinentes magis merito sanctos esse, quàm titulo. Verè animum meum de quietis statione ad cogitationum pelagus expulisti. Suscepi tamen, Deo auspice, sanguinis mei vernulam. Nunc restat vt conatibus meis fauor cælestis arrideat, & negligentias hominum piæ moderationis vbertate componat. Domina vt supra, salutem debitam dicens, precor, vt nunc geminam sollicitudinem pro vtrisque suscipias, & Deo nostro commendare assiduis precibus non omittas.

ENNODIVS CELSO. X.

LEnocinium eſt, non gratiæ ſacramentum, quod tantùm præſentibus exhibetur: amicitiæ ſinceritas & longè poſitos non relinquit. Quid poſſit vera fides intelligat, qui tunc adipiſcitur beneficia, quando deſinit ſupplicare. ego mihi debeo, quod ad ſtationem precum trans Gargara poſitus peruenisti. Tu luce conſcientiæ amicos & literas vno à te tempore diuiſiſti; ſectans non ſolùm longinqua, ſed abdita: ita vt nuſquam te ſagacis boni perſecutor inueniat. Semper & hîc quidem latentia inter lepores cubilia diligebas; ſed ſæpe latebram tuam, qui preſſo ore veſtigia rimatus eſt, inuenit. Nunc altiori conſilio credo, vt maiores accenderis, te hominum cœtibus ſubmouiſti. Ergo ſolam pueritiam debuiſti Mediolanenſibus tuis? & virum te tenere debuerant, qui puerum poſſederunt; & quos lætificaſti de amplexibus, debuiſti iuuare conſiliis. Sed hinc aliàs. tu tibi prouiſionum tuarum aut gaudia debebis aut lacrymas. Ego interim ſalutationem præfatus, memor debiti, donationem de puero deſtinaui, hoc apud me reputans, vt nec importunus in tempore diffidentiæ ſuæ vinceret, & ceſſans inter deſperationis mala gauderet.

ENNODIVS FAVSTO. XI.

SVſcepi literas multiplici gaudiorum dote locupletes, & gratiā circa vos Dei quam

nouerant nuntiantes. Protinus testibus Christi nostri cum lacrymis, quas suggerebat hilaritas, indicata patefeci: & quod per ipsos impetratum fuerat, gratias referens, quasi nouus relator asserui. Verè, domne Fauste, simpliciter in hac causa vulgatum est, quid haberet meriti, quid virium in precibus illa sancta anima, quæ præcessit. Nam & si sit spes nostra adhuc cæca mundi luce vestita; sed quod conueniens esse nouerat sine nostræ actionis labore promeruit. cũ à nobis diuideret res in manib. collocatas, obtulit longa statione distantes, feliciùs tribuens necessaria, quàm cupita. Ergo mundus iste veri aliquid habet: aut si non habet, non de eius ditione mox rapitur. Mentiti sunt homines, qui se iurabant accipere beneficia, si dedissent. etiam superna dispensatione coniuncti sunt, à quibus nec accepimus blandimenta, nec dedimus. certa de desperatione confidentia, & nebulosum de publicata promissione constitutum. Verè dicerem, si doleret ista discissio, quòd tales homines nec illa, quam dicitis nutricem mendacium esse, Liguria potuisset mittere. Quid arguam priùs in illis? fallaciæ, aut fatuitatis obscena? perdiderũt duos, qui inter se sanctorum impetratione sociantur, per quos potuisset diu iacentis, & in vmbram coactę familiæ scintilla reparari. Memores estis, domnum Auienum vobis in Ecclesia dixisse, Deum se de illa puella specialiter non rogare. Vidę progeniẽ sanctis creatoribus ad vsuram vitæ procedẽtem. Intelligebat plùs se parentum fletibus, quàm actione promotu-

rũ. Gratias tibi omnipotẽs Deus, gratias rector fideliũ, qui ancillæ tuæ vota respiciẽs, prophetiæ in ea pollicitationes implesti, dicẽtis: *Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hæreditabit terram.* Perfice, pie arbiter, quod remansit, & in alterius serui tui copula serenus adspira. Mihi si hæc videnda morbus, qui iam vitalem præoccupauit substantiam, non relinquit; videat de illis bona pater; & aui, proauique ante transitum suum nomen accipiat. Me tamen, quamuis peccatorem, adhuc gratia superna non deserit: qui admonitionem cautione præuenio. Nam desideria mea ne legati Prouincialis nomen acciperem, licet cum dolore, suspendi. Timui ne aut rerum Dominus, vobis disponentibus hæc à se exigi crederet, quæ cogit necessitas postulari; & ego redderer officijs onerosus, & actionibus infæcundus, quamuis nec exequi, nec iniunctis par esse sufficerẽ. Rogo vt supplicetis Deo, vt me, vel vsque ad votorum communium tempora, in mundi istius seruet incerto.

Psal. 24.

ENNODIVS MESSALÆ. XII.

FEro vestrarum absentiam literarũ, si sic ad incrementa gaudij mei pertinet, quòd tacetis. Non est molesta paginalis intermissio, si cum splendidis dictionibus iunguntur rara colloquia. Quod de gratia circa vos Dei, quod de sanctis parentibus præsumatur, accipio. Iam suffragijs amicorum Dei, qui tibi pater & frater est, agnouisti. Verè dictionem tuam sine lacrymis, quas dabant gaudia,

non relegi. Nolo apud te, quæ de te ſentio, verborum importunitate producere. Labora vt quod ſuggerente in ſenſibus vena inuenis, componas eloquentia. Nihil tibi à domni Fauſti, & domnæ meæ matris tuæ filio minus eſt; niſi quod ipſe ſtudioſè ſubtraxeris. Parcat tibi tamen Deus, vt credas me immemorem eſſe tui, dum impedientibus morbis frequenti te ſcriptione non veneror. debes noſſe dignum eſſe venia, quicquid neceſſitate delinquitur. Domine mi, ſalutationem pleniſsimam dicens, benedicere me Deum in operibus eius de domni Auieni coniunctione ſignifico; & de te, quod eius pietas pollicetur, exſpecto.

E*NNODIVS PANFRONIO.* XIII.

PEregrinari me in ſolo patrio vobis abſentibus crederes, etiam ſi valerem. At cùm ægritudo mihi & quorumdam inſiſtat infirmitas, inter vtraque quid faciam? quis vno tempore, & morbos ferat, & perfidos? Scias nulla cautione, nulla innocentia, in ciuitate noſtra, quæ Deo medio promiſſa ſunt, cuſtodiri. totum felicitati tribuitur, nil amori. circa humiles rara dignatio; optimus ille, qui celſior. Sed hæc ego non pro mei, cui nihil ſupereſt quod ſperem, conſideratione ſuſpiro. dolet mihi illos perire, quos diligo. Plenius vobis rem omnem, & quam propter ſtudium veſtrum inuidiam contraxerim, homo veſter inſinuabit. Ego honorem ſalutationis impertiens, rogo, vt ſcripta mea, &

domno Auieno, & domno Liberio protinus contradatis; & per ipſum, qui vobis Pamfroniam noſtram ſanam contribuat, coniuro, vt vos me quid reſponſi dederint inſtruatis. quia ſi regius occupatione aliqua negatur aduentus, ego ad vos, Deo meo ſuffragante, ſub quauis membrorum meorum fragilitate venire feſtino.

ENNODIVS ELPIDIO Diacono. XIV.

DEus ſanctitatem tuam miſericordiæ ſuæ & gratiæ proſequatur inſignibus; qui de humilitate mea, rem amici faciens, dignaris eſſe ſollicitus, & me, meoſque promittis peculiari affectione te colere. Scio quia Deus propitius tibi ſic gratiam inuicti Principis contulit, vt humilitas Eccleſiaſtica non periret. Verè, domne Elpidi, ſi dignatur pius rex de ſeruo ſuo eſſe ſollicitus, tu feciſti: cuius animo nullus amicorum vicem poterit repenſare. Scias me tamen quotidie diuerſa affligi qualitate morborum; ita vt de vita deſperem. Rogo tamen, honore ſalutationis accepto, vt domnum Fauſtum, & filios ipſius, memor animæ tuæ, ſinceriter diligas; & pro anima mea, quantùm præuales, orare non ceſſes: quia non remanſit in luce quod ſperem. Rogo etiam, vt me frequenti digneris alloquio, & ſi domnus noſter ad Liguriam venturus eſt, intimare procures.

ENNODIVS STEPHANIÆ. XV.

BEne eſt animo meo, quòd grauatum peccati faſce meminiſtis; & inter illas ſacri pectoris curas, quantum epiſtolæ ad domnum Auienum deſtinatæ manifeſtāt, perſonæ meæ non emergit obliuio. Deo gratias ago, qui per indebitam delinquentibus clementiam ſolita miſeratione ſuccurrit, dum eos ſanctarum animarum interceſſione ſuſtentat. Non credo, quòd inter orationes deſeratur, quem nobilitatis alloquio. Saluto ergo humilitate, qua dignum eſt, & rogo, vt illi aſſidua orationum donetis ſuffragia, quem commemorationis paſcitis vbertate.

ENNODIVS *ADEODATO.* XVI.

OLim ad beatudinis tuæ ſcripta reſponderam, ſi facile fuiſſet Romam pergentium itinera deprehendi. Eccleſiaſtica humilitas à mundi potentibus, quaſi res peregrina, tranſitur. Vt primùm tamen domnus Dioſcorus Romam perfunctus pij laboris remeauit officio, ad reſtitutionem debiti, reuerentiam veſtrā ſuſpiciēs, adſpiraui. Vos filios veſtros, domnū Paulū, vel ſanctam progeniē ipſius redire Romā cupitis, nos manere. diſpar ſentētia ad vnū affectionis callē ſine errore reuertitur. Deus tamē optimus diſpēſator, quod felicitati eius ſcit cōuenire, diſponat. Mihi domni Fauſti, ſuorúq; proſperitas præſētię vice blāditur.

Domine mi, ſalutationis cultum pleno amore diſſoluens, codicem, quem dediſtis, filio veſtro domno Præfecto remeante, tranſmitto. vos meum, aut illum, quem promiſiſtis, ſi placuerit, deſtinate. Illud tamen ſpecialiter conferentes, vt orationum veſtrarum nunquam me propugnatione nudetis: quia nullus mihi murus potior eſſe aduerſus peccati arietem poterit, quàm ſi illarum me tutela defenderit.

ENNODIVS APODEMIÆ. XVII.

NOn clauda fides opinionis antiquæ, quæ perhibet, quòd propinquitas generis non defrudetur longinquitate regionis. Manent familiarum ſuis iura cardinibus; nec quæ ſunt diuiſa habitaculis, diſſociantur animabus. percurrit ætherius vigor, vbicumque carnis cognatione producitur; & illa cæleſtis portio vnius patriæ non continetur anguſtijs. Sic tu, domna mea, longè à corpore degentem Ennodium perquiſiſti, efferendo deſideratis nobile munus adſpectibus. Accepi cucullam, qualem debuit dirigere religionem profitenti. Sanctiſsima, ora, vt dignum me humilium indumentis, & ſi non inuenerunt dona veſtra, tamen meriti ſui nobilitate perficiant. Domina mi ſalutem largiſſimam dicens, rogo, vt crebrò venerandis releuetis alloquiis. Lænam & racanas, cuius vos volueritis coloris, rubei, aut fuſci, mihi ſub celeritate dirigite.

ENNODIVS STEPHANIÆ. XVIII.

SVfficeret equidē pro epiſtolari commercio meritum portitoris, cui & vena ſua quod loquendum eſt, & pura circa me miniſtrat affectio. Sed animus meus ad duplicatum feſtinat obſequium; nec ſimplici, quam reuerētia veſtra exigit, humilitate contentus, domno Auieno ſcripta con[illegible]ngit: illi, quem de ſtirpe veſtra procreatum & vita prodit & oratio. Grauiter tamen fero, quòd ruſticas voces nimis vrbana, & ſubtili elocutione narratis. Non ita circa familiam veſtram gratia cæleſtis innotuit, vt aliquem in ea liceat maioribus ſuis aut lingua eſſe, aut actione diſſimilem. niſi fortè quòd vos ſupra claritatem ſeniorum ſanctæ viduitatis in vobis fulgor irradiat. Nempe illius domni Fauſti germana es; in cuius Præfectura, quod monachos inſtituat, inuenitur; quem plus eſt actione venerabilem eſſe, quàm titulo. Rogo vos ſeruitio ſalutationis exhibito vt nunquam ſcholaſticorum indociles compoſitiones ſanctis dictationibus miſceatis. ſufficit mihi quod admirer, quod ſi mereor ſequi debeam, in veſtris ſenſibus inuenire.

ENNODIVS AGNELLO. XIX.

LOngo animus meus pependit incerto, vtrum pro diligentia notitiæ veſtræ ianuam ſcriptionis amabili præſumptione pul-

ſarem, & excellentiſſimi hominis per hunc callem pectus ingrederer, an per homines veſtros vaga ſalutatione contentus, ſecreta quibus obſidebar irrumperem, quia viſum mihi eſt non eſſe in hominum numero computandus, quem hominũ potiſſimus ignoraret. Et planè illi nec mores ſuggerunt fiduciã, nec natura, qui in arce locatis abſconditur: vobis præcipuè, quos vterque orbis amica & ſocia diuerſitate complectitur: quod Dei timor gratiæ ſuæ comitate firmatos fecit iam honorum ſumma largiri, & ad quos vix præcipui perducuntur, ad opinionis gloriam dare ſubiectis. Laudandi ſunt apices: ſed ad eos ſudore maximo vix venitur. Quod tamen feliciter dictum ſit, & inter munera veſtra ſunt culmina. Ergo ſalutans reuerenter, epiſtolam breuitate concludo; ne ante dignationem veſtram videatur importuna laudatio. Latius poſt reſponſum paginale, quod moribus, quod potentiæ veſtræ conuenit, eritis mundo mecum atteſtante lecturi.

ENNODIVS MASCATORI. XX.

ET me ſperare quod pium eſt, & vos decet annuere. Nam diſparibus vijs ad vnum finem remuneranda tendit intentio. Vos ſolatia rebus impenditis, à me tenui ſermonis præſtolatur auxilium. Sic fit, vt cui incumbit per officii conſiderationem præſtere potiora, vix poſſit exigua. Reddat ingenuitatem homo palatij; quia Ec-

clesiæ nihil ampliùs sufficit, quàm precari. Scitis pro ascinis à quo veniat retributio, si iuuentur. Succurrite his, quos & patria terra captiuat: quibus & inuidia est cum originariis, & conditio dolenda cum profugis. Pluribus Christianum & sapientem non decet admoneri; ne longa deprecatio fructum sibi videatur adscribere laboris alieni. Saluto ergo humilitate qua dignum est, & vt præfatos cum gaudio ad me remittatis, imploro.

ENNODIVS ELPIDIO. XXI.

ETsi te immemorem mei Pontica facit inhumanitas, me tamen imitari non decet, quod accuso. Sic de ciuitate Mediolanensi quasi Icarus auolasti, & nec mandati me salutatione dignatus es. Sic faciunt quos potentium lateribus iungit inopinata sodalitas. Musca moritura, iustum est, vt si per naturam non potes, ad effectum meo inuiteris exemplo. possunt tibi alii pro abundantia facultatum vtiliores existere; esse tamen non valent dulciores. Sed redeo ad considerationem patriæ; cui debes bonorum obliuionem & miseriam qua laboras. Nunc ergo, honore salutationis impenso, seruum tuum ad hoc direxi, vt filio tuo domno Præfecto & tibi nuntiaret in Christi nomine, me de suburbano illo documenta legitima succepisse, vt vos cum filio vestro domno Triggua, quod necessarium videris, agere non omittas.

ENNODIVS FAVSTO. XXII.

SPero in Trinitate Deo nostro per suffragia veneranda Sanctorum, quod seruos in quocumque loco positos, quemadmodum munitur oculi pupilla, custodiat; & ad bonam valetudinem reducat, quicquid inimica fregit inæqualitas. Ego tamen & si corpore nequeo, sequor officijs. Nam imperio sollicitudinis verba congessi, deprecans, vt quàm sani sitis edocear. Ecce vix fero breuem, absentia longa fatigandus. sed potentes sunt & amici domni, quibus vos anima sancta commisit. Ego memores, vt depositum seruent, sine cessatione conuenio: aderunt partibus suis, & quod ab eis susceptum est, sine imminutione seruabnnt. His addo, præstante omnipotentis Dei misericordia, seruos vestros de Venetiis iam regressos exhibuisse documenta confirmata de legibus. hîc introductionem solemnem illico fuisse confectam. Nunc vtrum amico à vobis dici aliquid debeat, illa qua soletis maturitate consulite.

ENNODIVS LIBERIO. XXIII.

DAtum est mihi, cælestis infusione mysterij, libera habere iudicia, etiam cùm sim beneficijs obligatus. Est enim superni muneris, vt ingenuam sententiam ferat obnoxius; nec delectetur immanitate gratiæ vigor

gor examinis. Diuinum eſt, quando ſine corruptione de te loquitur cui multa contuleris, nec iniquum ponit aliquid in lance veritatis donorum tuorum opibus ſubiugatus. Nam vbi de potiſſimis ſermo eſt, & in aures mundi itura formantur, publicum teſtimonium priuata actio cur obumbret? Debeo quidem celſitudini veſtræ pluſquàm vniuerſitas; ſed nolo majus aliquid, quàm vniuerſitatis poſſunt ora depromere: & epiſtolaris anguſtiæ lege contentus, ſatis modicum de illa meritorum meſſe prælibo. Feliciſſime hominum, hoc totis hoſtilitas virium ſuarum laborat impendijs, vt per totum orbem tu ſolus diſſipata componas. Æſtimationi remanet, qualis ſit ille cui militas, quando lapſa, exuſta, perdita, cùm te aſpexerint, conualeſcũt. Vix paſcebatur Italia publici ſudore diſpendij, quando tu eam ſine interuallo temporis, & ad ſpem reparationis, & ad præbitionem tributariam commutaſti. Læti cœpimus te moderante inferre ærariis publicis, quod cum maximo dolore ſolebamus accipere. Fuit ſemper vbertas noſtra diſpenſatio tua. Iuuerunt venerabile ſuperna conſilium. Nam vires vectigalium tu vel nutriſti pro bono publico, vel dediſti. Culminibus omnibus ſublimior, tu primus feciſti regales copias ſine malo priuatæ cõcuſſionis affluere. Tibi poſt Deum debetur, quòd apud potentiſſimum dominum, & vbique victorem, ſecuri diuitias confitemur. tuta enim tũc eſt ſubiectorum opulentia, quando non indiget

Quid quòd illas innumeras Gothorum cateruas, vix ſcientibus Romanis, larga prædiorum collatione ditaſti? nihil enim amplius victores cupiunt, & nulla ſenſerunt damna ſuperati. Taceo, conſideratione paginalis eloquij, communionis & blandimentorum tuorum mella præceptis cæleſtibus inſtituta, non minùs rebus nobilitata, quàm verbis. orationem meam ad ea, quæ eminentiæ tuæ debentur, vota tranſduco. quia mecum Galliæ in hac adſtipulatione conueniunt, vt Chriſto Deo viuo diſponente, ordinatis illis, quibus ciuilitatem poſt multos annorum curriculos intuliſti, quos ante te non contigit ſaporem de Romana libertate guſtare, ad Italiam tuam, & poſcentibus nobis, & illis tenentibus reducaris. Sic vtriuſque orbis per ſanctas actiones indigena, venerabilem domum, & ſummates filios cum vniuerſis Italiam poſſidens videntibus, felicis præſentiæ tuæ dote ſublimes. Ego autem ſeruitiis ſalutationis exhibitis, valere me nuntio, & de vobis, quod voto meo ſatisfacere poſſit, expecto.

ENNODIVS AVIENO. XXIV.

BEne erat auimo meo, ſi vel ad ſcriptionem frequẽs portitorũ ſuggereretur occaſio. quia in remedio deſiderij ſenior prouidentia munus literarum comparauit, in quo ad vicem præſentiæ formato æſtuantibus blanditur alloquio. & licet de ipſis remediis mens ægreſcat abſentium, & de medicina ſol-

licitudinis cura geminētur: attamen non ſunt deſerenda, quę ſola ſunt. Ergo infante Valentino Romam petente, quantum ſub celeritate potui, de his quæ erant loquenda, ſubripui; breuiter ſignificans valetudinem corporis mei fuiſſe turbatam. Satis eſt tamen, ſi nuntio proſperitatis veſtræ, dum fit hilaris anima, conualeſcam. Domine mi, ſalutationis muniis, ſicut reuerentia veſtra poſtulat, exſolutis, rogo, vt iam me de votorum effectu, & de bonis veſtris epiſtolaris ſubleuetis promulgatione colloquij.

ENNODIVS AGNELLÆ. XXV.

GRatum mihi eſt ad magnitudinem veſtram literarum munera promulgare; quia & generi, & conſcientiæ veſtræ, non tam exhibetur honor iſte, quàm redditur. Iuſtum eſt, vt religioſi homo propoſiti ſanctam viduam, & nobilem veneretur ingenuus. Ago Deo meo gratias, quia bonus opinionis veſtræ ad nos odor emanauit. Ille vſque ad conſummationē vitæ fructus tribuat, qui bonam radicem in hac ſæculi conuerſatione plantauit. Bene feciſti, domna Agnella, mundi iſtius blandimēta reſpuere: & dum celſiora ſequeris, etiam quæ potuerunt venire à legitimis remediis, non habere. ſciſti non ſolùm veniam quęrere: ſed coronam. Gaudeant de medicina languentes. propè eſt, vt proximior ſit integritati, cui conceditur, vt feliciter dediſcat illecebras. Ergo, domina mi, ſalutationis

gratiam, honorificentiamque persoluens, rogo, vt pro me amico & parente tuo Apostolorum liminibus non desinas supplicare, vt merear seruare, quod prædico, & quod in aliis extollo, ipse non negligam.

ENNODIVS MESSALÆ. XXVI.

SCio equidem vos pro desiderio meo fuisse subtractos. sed aliud spei de sollicitudine vestra præceperam. Nam & qualiter domnus Deo præstante valedixerit, & qui vobis itineris ordo fuerit, si mei memor esses, agnouerã. Sed quid facio, qui negligentiam vestram, nec suggerendo formam affectionis expugno? Ergo si te; Christo Deo nostro tribuente, spes nuptialis afflauerit, Ennodij memoriam non fugabis. quando nulla sic cessit maior diligentia. & pius amor exclusus est, tantùm à pectore tuo, quantùm ab oculis submouebor. Sanus esto, salua vita patris, & fratris tui, Deus vobis benefaciat. agnoscant quod pascat auditum, quale vultis circa me exhibete propositum. Vnum te rogo, honore salutationis exhibito, vt apud domnos Apostolos pro me digneris preces offerre; vt ipsi miserias meas medicinaliter curent, nec patiantur me quicquam velle, quod non decet: castigent præsumptiones mẽtis, & corporis. Quod si facias, credo pro innocentia & puritate tua te melius pro me, quàm si essem coràm positus, audiendum.

ENNODIVS AVRELIANO.
Episcopo. XXVII.

DEbeo equidem dolori meo vocem, ſed reuerentiæ veſtræ taciturnitatem. Et fortè meliùs mœrorem de abſtinentia ſermonis veſtri ſequeretur muta diſſimulatio. vrbanũ enim & ſubtile erat, vt eiſdem lineis, quibus in me delinquitur, potiorum delicta ferirentur; vt ſecum haberet culpa vindictam. Sed quò me vertam, qui immemorem mei, & humilium notitiam reſpuentem, pertinaciá amoris inſequi non deſiſto? Nunquid non repudiati importunitas mater horroris eſt, cùm placendi per aſſiduitatem deſiderium materiam exigit diſplicendi? Nam quicquid mente fugimus, ingeſtum oculis vix videmus. O ſi mihi liceret adhuc æquali cum beatitudine tua ſorte contendere! ſed dormiunt apud coronam tuam propinquitatis priuilegia, poſtquam pater eſſe meruiſti. Retinet quiſquam hominum perire ſuis iura neceſſitudinis incrementis; & acceſſione piæ dignitatis & generis, & diligentiæ vincla diſſolui? Ergo decuit euectionem meriti veſtri inſtabili mihi eſſe rumore compertam; & de communibus gaudiis adhuc pendere opinione contentum? Electus ſum, cui bonum generale taceretur, vt rem aurei ſæculi ſolus pro conſcientiæ meę obſcuritate neſcirem. Nobilis vita & genere apicem Eccleſiaſtici honoris aſcendit, & me dedignatur alloquio. Verè tale factum aut

ſtudio, aut negligentia euenerit, non probatur, Ego tamen ſeruitia ſalutationis impendo, & Italica ſimplicitate, vnde triſtitiam habuerim, ſine diſſimulatione manifeſto.

ENNODIVS AGAPITO. XXVIII.

DVriter officium geſtientis animi ad memoriam triſtium mens recordatione ſtimulanda reuocauit. Nam ſemper remedium obliuio doloris eſt; quia quod ratione non poſſumus, temporum prolixitate ſepelimus. Bene eſt, quia diuturnitate ſeneſcit afflictio, & magni doloris conſolatio per ſilentium procuratur. Nam in huiuſmodi negotiis plus agitur, nil agendo. Sed quid facio, quia epiſtolæ noſtræ lectio iam obducta cicatricis penetralia reſcindit, & ſepultam immaturi funeris recordationem amara ſorte viuificat? Ergo ego communi fratri conſolationem dare poteram, cùm, ſi quid humanitatis in me eſſe creditur, ſic dolerem? aut vnquam flens placuit conſolator? ergo expectatur medicina de morbidis? Non de me, domne Agapi, bene iudicas, ſi & in germani tui mœroribus, & in obitu ſpiritualis filij, ego quaſi opinioni tuæ diſputator occurro. Sana pectora iter curationis inueniunt: nemo alterum vnde ipſe laborat, abſoluit. Sed hinc aliâs. potens eſt Deus, qui ſolus ad iſta valet occurrere, & communis mali ſubleuare preſſuram. Vos tamen honorificæ cultu ſalutationis imper-

tiens rogo, vt crebrò mihi epiſtolaris commercij munera conferatis: ad quæ ſtudia pigrum eſſe nec amantem conuenit, nec facundum.

ENNODIVS LIBERIO. XXIX.

SI poëtarum ſpiritus diſciplina paginalis admitteret, centena ora, & vox ferrea vix, quod celſitudini veſtræ à me debetur, verborum vbertate reſeraret. Sed quia magnis obnoxius, vix ad pauca ſufficio, prouidi poſt Dei miſericordiam veſtræ gratię repenſorē. Nam frater veſter domnus Fauſtus, dū debere ſe beneficium, quod mihi tribuiſtis, eloquitur, ab imbecillis ceruicibus grauis oneris ſarcinas amolitur. Sunt inter duos præcelſos iſta communia. vos vobis & dare digna noſtis, & reddere: me ſub faſce veſtri muneris cōſtitutum ſola manet de obnoxietate confeſſio: dum præuentum gratiæ veſtræ mole quod voti compotem fecit, hoc imparem. Adſum tamen partibus meis, & inter orandum, quãuis peccator, Deum, vt pro me quoque vobis reddat, imploro. Ecce duo iſta ſufficiunt. nam & de cælo pro me expectatis, quod vos exhibuiſſe meminiſtis: & eſt æqualis, qui ſe debere fateatur in terris. Expecto tamen beneficij veſtri celeriter ſupplementum, vt litteras, quales per ſublimem virum Tranquillinum ſum precatus, accipiam.

His tamen aliam vobis miserendi viam benè morum vestrorum conscius exhibebo. Camilla parens mea, intra Gallias & viduitatis miseria, & geminę iam captiuitatis succubuisse fertur incommodis. Nemo est, qui tam multiplices necessitates præter celsitudinem vestram possit auertere. generis mei patronus, quod in Italia positis præstitit, non neget in Gallia: vt de casellulis ipsius, ordinatione vestra, dum ab eis fisci onera deriuantur, ad prędatæ alimenta sufficiant. Domine mi, salutationis seruitia dependens, rogo, vt portitorem presentium, hominem meum, quem ad hæc exequenda destinaui, Deo vobis inspirante, ad meum effectum eminentia vestra iubeat commeare. Nunquid dubitare de postulationibus suis eum conuenit, qui se nouit, & illa, quæ non popolcerat, impetrasse?

[SYMMACHO PAPÆ.] XXX.

NAtura rerum est, vt etiam idoneus ore vel pectore possit de præsumptione culpari. quia omnis verborum commoditas humilitatis terminos egressa calcatur. & sicut habenda sunt quæ exiguntur in pretio, ita ingesta vilescunt. Importunitas cùm facundos opinionis nobilitate dispoliet, dedecore vestit indoctos. Sed hac me ratiocinatione sustento; quia est quidem audax, sed amabile præuium præstitisse sermonem: & sicut vicinum temeritatis, ita proximum diligentiæ ad caritatem

pertinens iter aperire Inter Ecclesiarum homines nunquid reatus est, si pari amore contenderint dispares dignitate? aut excedunt modici honoris angustiam, qui desiderant suffragio gratiæ summatibus comparari? Non habet superbi conscientiam, qui se tantùm in affectionis muniis non metitur. Præsumo dicere, directus subditorum error est, qui in hac re præcedentes anteuenit. Ecce sic partes meas, quasi voluntariæ allocutionis fuscatas nube purgaui. Sed dico, quod ad defensionem spectat vberrimam. Filius vester domnus Rhodaniuscoegit à me in vsum styli præsentis erumpere. Fateor tamen, in studio meo fuisse quod iussit: quia quivolentem coegerit, non laborat. DEO GRATIAS principe loco, & tota epistolæ concinnatione referamus, quia in societatem capitis sui aliquando Romana membra coierunt. Iustum erat, vt & B. Petrus Apostolus sedi suæ Ecclesias, & senatui liberiori per Dominum partes debitas reformaret. Dignus regnator, dignus in quo cum ætate votorum summa contigerit. Nam & si itura ad posteros felicitas perseueret, litandum illi est laudatione præcipua à quibus sumpsit exordium. Deo efficaciter supplicastis, vt illius vos virtus erueret, cuius potest seruare clementia. Didicistis eius euentus prosperos, quem videtis dum mandat secutam bella victoriam. Parum superest, vt mansuetudinem mentis illius ita profundam teneatis, quasi sit ignara procinctuum. Deo tribuente, nec pax eius turbari dubiis potest,

nec fortitudo qualibet obiectatione confringi. Nihil apud illum tutius supplicante. solus euasit præliares acies, qui rogauit. vicit armorum impetus qui obtulit deuotus obsequium. Quod vix veteres Principes præsentiæ suæ sudore potiti sunt, hoc semper regis nostri breuis procurauit epistola. Per excursus dirigitur felix exercitus ad triumphum. Quis credat militem eius in labore & perfectione habere quidem superantis gloriam, sed continentiam subiugati? Consummatis congressionibus de iræ hæreditate nil remanet. vno tempore, quos perniciosos aduersarij viderint, blandos sentiunt tributa pendentes. Et hæc quidem cælesti præparantur pro hac repensione suffragio. quia fides nostra apud eum, [cùm] aliud ipse sectetur, in portu est. Mirabilis patientia, quando tenax propositi sui, claritatem non obumbrat alieni. nam & Ecclesiarum nostrarum patrimonia relabi, nisi aucta fuerint, ingemiscit. Sic factum est, vt & statum suum locupletes pauperum substantię teneant, & mediocres ad supremam opulentiam conualescant. In sacerdotibus virtutes & innatas colit, & non repertas inspirat. Sed cur beatitudinem vestram præiudicio diffusi sermonis anticipem? Continuò experientia vestra & spiritalis illa perfectio ieiunum me fuisse in filij vestri laudibus accusabit: & cùm soleant amplificari facta colloquiis, sterilem me relatorem de virtutum eius messe causabitur. Iam sæculares apices, curules & trabeas, patricias etiam dignitates qualiter aut naturæ reddat, aut moribus, domestici

perlatoris adſtipulatione vulgetur. Nam & veteres in antiqua generis luce durare facit,& nouos ſplendore inopinati fulgoris irradiat. Faciliùs reſpublica eius bono diſpenſationis in priuatam migrat opulentiam,quàm famulantum cenſus in Palatina lucra commutetur. Nunc quod ſuperrſt, meæ ſeruitiis ſalutationis acceptis,proſpicite vt Chriſtus redemptor noſter quæ in præfato clementiſſimo Rege ſeruientibus ſibi contulit, longa ætate conſeruet. Det etiam regni de eius germine ſucceſſorem: ne bona tanti hominis in vna ætate vetereſcant, & antiquata temporibus pro ſola aurei ſęculi commemoratione nominentur.

ENNODIVS AVIENO. XXXI.

DVm iocundis adhuc, Deo diſpenſante, fruerer de præſentiæ veſtræ vicinitate conſpectibus,& amabilia colloquiorum mella venerabili mendacio retineret auditus, occaſio mihi ſcriptionis oblata eſt. Fateor, diu nolui medicinam deſiderij,dum altera procuratur,irrumpere. Delectabat ſeries animo meo pia ludificatione blandita. nolebam conſcius deprehendere,quæ paſcebat in amore fallaciã. Benè enim ſapit ſtudiis noſtris obſequuta ſeductio,& pro vero libenter admittimus dulciũ imagines nũtiorum. grata ſomnia quoties fugãtur vigiliis,ingemiſcimus:& illud mortis ſimulacrũ de placidis deceptionibus plùs amatur. Ergo nunc mihi,quia illud quod præfatus ſum ſtare non licuit, exequendum eſt quod remanſit. Aliquis hominum pro peccati ſui onere ſic laborat? affligerer,niſi vos viderem: ad cupita perductus maceror, quia quæ

poſcebamus, Deo tribuente, conceſſa ſunt. Nunqnid alicui acceſſit de lætitiæ occaſione, quod torqueat, aut de meſſe gaudiorum egreſſa eſt planta triſtitiæ? Gratias inſeparabili Trinitati, Deo vero, qui vt vota impleat, aliquotiens vota contemnit. Ipſe ergo coniunctionis tuæ copulam reſpiciat: ipſe vnum faciat ex duobus, qui in primi hominis corpore, dum adhuc natiua & intemerata immortalitate gauderet, vtroſque formauit. Iungatur tibi vxor, vt Abrahæ Sarra, vt Iſaac Rebecca, vt Iacob Rachel cæleſti benedictione ſociata eſt. Habeas continentis præuiam frugem, & dulcedinem coniugati. legi Dei pareat ſolutio virginalis, dum quod in ſe ſubtrahit, reddit in ſobole. Neſciat externam diligentiam bene in vobis ſolidata communio. illa matrem tuam moribus & conuerſatione reſtituat, tu parentem, Non pereat mundo maiorum tuorum, dum in te renaſcitur, amplectenda formatio. Nequaquam peregrina vitæ exempla; nec non aduentitia poſtulantur, in oculis locata ſectamini. Ecce ego, qui hymenæis tuis intereſſe non potui, hac te precum mearum profecutione conuenio. vos ad viciſſitudinem exhibete crebra colloquia. Salutationis amorem & reuerentiam perſoluens, rogo vt ſi memoriam mei de illa locupleti recordatione non truditis, & orationibus me, & colloquiis ſubleuetis.

ENNODIVS ADEODATO *Pesbytero.* XXXII.

QVantum à me merito, quantum actione ſis clarior, orationum tuarum reſerabit effectus. Ecce domni Fauſti filij tui abſtractam dè ſolatio meo partem maximam tu tenebis. Ego quidem ſanctis & legalibus deſideriis precum impedimenta non attuli: ſed tanta me domni Auieni perculit pro eius caritate diſceſſio, vt lacrymis proſequerer & ad optata tendentem. Patuit humanarum rerum in hac cauſa de diuerſitate formatio. Illum euocant, Chriſto duce, votiua; me feriunt. Illi blanditur de coniunctione vicinitas, me de ſequeſtratione compungit. Ecce de precum mearum fruge ſollicitor: & adeptos nos, ſi quid in hac parte poſtulatum eſt, quod cum Chriſti pace dici liceat, ingemiſco. Sed inter hæc tali diligentiæ curatione ſuſtentor: quia domnum Auienum ſuperantem vota reddidimus. Habet de origine eius Roma iactantiam, Liguria de profectu. ibi domno Fauſto filius naturæ lege conceſſus eſt, hîc eruditione patefactus. Minus fuit cum generalitate hominem naſci, quàm quod inimitabile videbatur, Fauſti ſobolem comprobari. Referamus ad Deum beneficia ſua, & ipſi pro illo redhibeamus gratias, à quo popoſcimus quæ tenemus. Vos ſalutationis meæ obſequia pro ſancti pectoris veſtri puritate ſuſcipite; & codicem

recipientes meum, cum illo, quià vobis promissus est, destinate.

ENNODIVS CÆSARIO Episcopo. XXXIII.

QVod spe præceperam, literis indicastis. Nam venerandi promulgatione colloquij, quid cælestis imperator domnum regē circa vos facere compulisset, agnoui ego sum, cui postquam meritum vestrū patuit, nequaquam se felicitas actionis abscondit. Qui hominum nobilissimo in Christi seruitute Pontifici terrenas dominationes nesciat esse subiectas, & minacem reis potentiam innocentiæ obiectione superari? quando principalis purpura aut cilicia despexit, aut pallium? quando libertas illa potissima credidit, sibi ante Christianam humilitatem licere, quod voluit? aut quando ei licuit velle, quod læderet? Quod si inter hæc canæ ætatis exempla recolantur, & seuitiam circa cultores Dei tyrannicam reducas in medium, scimus quia ab illis nostri dogmatis sectatores, ne vnquam morerentur, occisi sunt. Tunc militibus suis vitam, æternitatem, obsequente gladio perpetuus ille dux contulit. Illi inimicorum suorum ministerio perdiderunt originariam vilitatem. Te, mi Domine, in orbe iam Christiano diua lex peperit, & Apostolici vberis lacte nutriuit. tu cæteros velut solis magnitudo astris minoribus com-

parata transgrederis. te qui interioris hominis oculis inspexit, instructus est. Nam & cùm facie ipsa foueas puritatem, delinquentes feriato ore castigas. Boni de conuersatione tua, quocumque processeris, imitanda inueniunt: malis fugienda demonstrantur. Beatus tu, cui à Deo tributum est, vt & monitis doceas & exemplis. qui ad pij itineris directũ semper existens præuius inuitasti. quis non optet, te loquente, vt sciat plura, non legere? Tu dum libris genium relatione concilias, & magistros informas. tibi debet quicumque ille scriptorum maximus, quòd eum dote elocutionis amplificas. In te lux conuenit sermonis & operis. Vnde hæc prerogatiua Transalpinis? vnde parentibus meis inauspicata sublimitas, vt talem virum miserint? Sed cur inter terrena quæritur res cælestis? Potuit ergo ante te quodlibet palatij supercilium non iacere? potuit tibi cupita subtrahere, quem mitiorem ouibus sola faciunt errata pugnacem? Latiùs me & meritum vestrum vocat, & diligentia: sed loquacitatem meam lex epistolaris includit. Quod superest, benigni seruitutis meæ munus accipite, & me Deo nostro orationum suffragijs intimate; frequenter de his quæ vobiscum aguntur, vel acta sunt, informantes. Deprecor etiam, vt quid apud vos promouerit Rustici supplicatio, qui quantum audio, fornicationes suas nomine vestit vxorum, & vocabulo legis putat excusari posse rem criminis, mihi manifestes ministerio literarum.

mihi manifestes ministerio litterarum.

ENNODIVS AVIENO. XXXIV.

VBi sunt, qui dicunt inter habitatione discretos diligentiam non durare, & affectionis calorem terrarum diuisione tepescere, nec longiùs procedere mentes posse, quàm oculos? Ecce amoris mei plenitudo violentia sequestrationis exæstuat, & colloquij medicina languidior corporis sedibus non tenetur. Deum tamen, qui circa vos respexit vota nostra, benedico, qui vos non solùm nobili, sed quantnm fama nuntiat, sancta moribus vxore donauit. Cultores Christi perfecta omnia promerentur. ipsis solis in coniunctione, opum, mentium, & sanguinis claritas non negatur. Ipse præcipiebam, quòd possit talis effici, qualem ad te audio iam venisse. Transit æstimationem meam quid de eius hominis profectu sentiam, quem audio ab optimis inchoasse. Domine mi, gratiam salutationis impertiens, spero vt petitionem sancti Episcopi patris vestri dignemini incunctanter efficere: & homini ipsius classici illum, de quo securus sum, gratè animum condonare.

ENNODIVS MESSALÆ. XXXV.

SOlent inauspicata felicitate superbarum mentium colla mollescere, & rigidioris propositi nouo gaudio supercilia temperari.

Nam

Nam benignitatem ſeminat quicquid votis obſequitur : nec plùs aliquid humiliat potiſſimos, quàm optata ſublimitas. Indicium communionis & obſequij eſt , ad apicem perueniſſe. Tu poſtquam ad cupita prouectus es , ignorato hactenus tumore me deſpicis ; & quid in melle tuo reſpicias oblitus , de ſola amicos veteres futuræ vxoris opulentia contemnis : neſciens ſarcinam venire , vnde æſtimas commeare rem præmij. primùm quòd mobilem eſſe non decet , qui originis ſuæ radios non obumbrat : deinde , quia vnde deſpicior , vindicabor. Ergo ad vſum promiſſionis benignè reuertere , ne videar manifeſta ſuſpicatus. Ego,quia hactenus ab ſcriptionis munere temperaſtis , in hæc verba prorupi. vos aut factum diluere , aut affirmare innocentiam conuenit nobilitate ſermonis. Domine mi , ſalutationis pleniſſimæ officia perſoluens ſpero , vt qui diligentem neglexiſti, ſaltem alloquiis facias dignum arguentem.

MAGNI FELICIS ENNODII

EPISTOLARVM

FINIS.

INDEX RELIQVORVM operum Ennodij.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS OPVSCVLA miſcella.

I.

PANEGYRICVS DICTVS clementiſsimo Regi Theoderico.

ILLVM, princeps venerabilis, in laudibus tuis proſcribat profeſſio, illum à præconiis propoſiti repellat conſideratio, quem à defenſione tua aliquod ſubtraxit officium. Refundat tibi generalitas rebus obligata ſermonem; dum inæqualis viciſſitudo compenſat laudibus, quod adepta eſt de ſudore. Armis tuis libertas obnoxia, quod ſolum poteſt, hilaritatem didicit annuntiare præconiis. Tuum eſt, inclyte, deuotioni pretium dare, quam intelligis vires ſubditorum non poſſe tranſcendere, erit

dispensationis sacræ, de famulis æstimare quid exigas, in quibus cognoscis totum tibi militare, quod præualent. Propriis maiestas tua oblationem litterariam dignetur altaribus; quia ne senescat claritudo operum, aduocanda sunt linguarum exercitia. quid egeris, ne vetustas sibi vindicet, obliget catena referentum. disciplinarum enim quietem vos tribuetis, per quas vobis continget æternitas. Nihil amplius cælestis dispensator arcani ab humanis poscit ingeniis, nisi vt intelligant, quo veniat auctore quod sapiunt. Inter Deo proximos agnouisse qui præstitit, reddidisse est beneficium. quod descendit à superis, sola hymnorum licet mercede taxari. fabricator mundi ad potiora mûnera modulatis inuitatur eloquiis. Dicite, si non prȩmij loco opifici suo lingua blanditur. Iungitur, quòd de sacrario mundi pectoris laudatio debet principalis effluere: nec solum linguæ nitorem postulat commemoratio numinis tui, bono adserenda conscientiæ. In diuinis obsequiis feriato ore peragit mens serena sacrificium. actuum munitus claritate, in ætherio cultu etiam mutus obsequitur. Ergo & me titulus, qui obstare putabatur, inuitat. vtinã mundior professio habeat concordiam cum secretis, ne dissentiat splendor cordis à corpore.

Salue nunc, regum maxime, in cuius dominio saporem suum ingenuitatis vigor agnouit. Salue status republicæ. nã nefas est, separatim à te simul collata narrare; & vnius bona temporis verborum diuisione discernere. Si

bella regis mei numerem, tot inuenio, quot triumphos. congressui tuo nullus hostium, nisi qui laudibus adderetur, occurrit. militauit trophæis, qui restitit voluntati. nam semper aut pietati tuæ peperit subiectus gloriam, aut qui præsumpsit tela, virtuti. Qui te in acie conspexit; superatus est; qui in pace, nil timuit. nec promissio venerabilis claudicauit inter prospera; nec passus est moram vigor in præliis. Callis tuus multo vallatus obstaculo, & cotidianas victorias vidit, & profectionis detrimenta non attulit: sic inimicorum interclusus agminibus, vt negaret accessum: sic tuo patefactus impulsu, quasi hostium prouidentia nil noceret. Hæc si felicitati tuæ adscribenda sunt, est plena dos principis: omni honore augustior, si labori. Prima dextris ominibus contra naturam certamina suscipiens, ne resistendi spes relinqueretur inimicis, varias tibi loco principe cæli leges, terrarum munimina, fluminum superbia subdidisti. Mentior, si vnquam dispositis tuis impedimentum exhibuit ardor, aut frigus: si tumore gurgitum, si bibendi necessitate constrictus es: si Alpium iuga, connexis poli sublimitate sociata, cursibus tuis attulere tarditatem. Nescierunt resistere, quos deuictis locorum munitionibus inuenisti. quia securos faciunt interrupta, quos protegunt; & laxatis in otio animis viuunt, qui tutiora possederint. Aduersus te nec campestris habitatio pares protulit; nec quos amplexa sunt inuia, nisi extiterunt supplices, à deprædatione subduxit.

In posſeſſione tua poſitus ſine formidine diuitias indicauit:nec rebellem iuuit, ſi pauper innotuit. nemo indignationi tuæ niſi humilitate ſubtractùs eſt; cùm in ſociorum profeciſſet numero,qui rogauit. Non tibi ignotus eſt algor Scythiæ:non Meroem, aut anhelum æſtibus Cancrum, vt alterius poſſeſſor orbis, ignoras. didiciſti vniuerſa ſubigendo, quæ nobis vix auditu patuerunt. Hæc quidem maiora ſunt homine: ſed qui ad mundi paratur gubernacula, neceſſe eſt vt vniuerſis veniat cardinibus inſtitutus. Nimis velociter tempus maturæ laudis arripui:& quaſi non in primordiis fluuius etiam torrentis fatiſcat ingenij, ſic per narrationis famem fruges perfectæ ætatis inuaſi. Laurearum ordines quærit, qui & celeritate earum ſuperatur, & numero. Citiùs à te, inuictiſſime, inſignia quæ reteximus impleta ſunt, quàm dicantur. Quis ferat in geſtorum ſuorum elocutione torporem, quem in actione non pertulit?

Educauit te in gremio ciuilitatis Græcia, præſaga venturi. quem ita ingreſſum vitæ limen erudiuit, vt dum adhuc de puero haberet hilaritatem, mox eam ſequeretur ſecuritas de tutore. Adhuc in cano flore degebas adoleſcentiæ, nec virtutum meſſem lacteus ante experimentum culmus attulerat: adhuc blanda erat imago pubeſcentis, nec tingens faciem lanugo veſtibat: quando æui purpura & floſculus superuenientis imperij promittebat ſollicitis de gratiæ commutatio-

ne terrorem. cùm in probationem roboris & clementiæ tuæ ruptis vinculis furor emicuit: & euiſceratas diuturna quiete mentes occaſionis pabulo ſubiugauit. Pulſa eſt extemplò principalis vrbe reuerentia, & in vacuam poſſeſſionem nullo adſcitus ſanguine tyrannus acceſſit. qui aula potitus, definiuit, poſtquàm metu hoſtes ſuos debellauerat, nihil ſupereſſe quod gereret. cùm animos tuos ſine annorum ſuffragio impulit lux naturæ, ne aut cauſa melior te coràm poſito ſubiaceret: aut non beneficium neceſſitatis tempore redderes, quod pacis acceperas. In ipſis congreſſionis tuæ foribus ceſſit inuaſor, cùm profugo per te ſceptra redderentur de ſalute dubitanti. Ventilemus hiſtorias, interrogentur annales. apud quos conſtitit, refuſum exuli, quem cruore ſuo rex genitus emerat, principatum? Caſtrenſis gloria turmarum participatione diſpergitur: nec ad vnum referri poteſt quod venerit collatione multorum. Singularis boni fructus eſt, ambitionis refrænatio. illo maximè tempore, quo ſine opinionis damno poſſis adquiſita retinere. Par te, inclyte domine, laus reſpicit donati diadematis, & defenſi. Si te illarum rector partium non amauit, perculſus præfuit reipublicæ: ſi dilexit, obnoxius. vſus es in tuorum fide meritorum teſte purpurato.

Iam tunc in ius tuum ſe palatia ipſa contulerant. nemo credidit, non te poſſe ad quem voluiſſes trànsferre, quod reddideras. Sed parcus in exigendis præmijs, quaſi

ſufficerent ad viciſſitudinem operum tuorum, faſces accepiſti. non quo tibi accederet genius de curuli; ſed vt de te pretium palmata mereretur. Quis hanc ciuilitatem credat inter familiares tibi viuere plena executione virtutis? Ille annus habuit Conſulem, qui rempublicam non tam ſollicitudine, quàm opinione tueretur. quo in ſegmentis poſito, quæ ab hoſtibus ſumpta fuerunt arma, tremuerunt. Quando talis contigit ſorte lictoris, qualem dedit ab ipſa mundi infantia regum examinata claritudo? Nolo per caſus errare dominatuum. in tuo ſtemmate probati ſunt, qui reperti. Serranum ſcipionibus aratra pepererunt: qui dum grandia ſulcis ſemina commendaret, honorum ei meſſis oborta eſt. Sed minùs diligo proſpera, quæ ſumunt à deſperatione principium. vix paucos contigit degenerare nobiliter, cùm familiæ tuæ debeas actus generis nobiliter cuſtodire. Quid mihi, vetuſtas, obiicias agreſtia membra paludamentis decorata? Ego tibi, quod admirationem vincat, oppono Principem meum, ita ornatum, vt eum non liceat improbari: ita agere, quaſi inter imperatores adhuc precetur adiungi.

Sed quid faciam, cui fæcunda actuum tuorum ſeges occurrit, vbi vniuerſa eligentem ſuperant? neſcio quas ariſtas horreis inferam, quas relinquam. Stat ante oculos meos Bulgarum ductor Libertem dextera tua adſerente proſtratus: nec extinctus, ne periret monumentis; nec intactus, ne viueret

arrogantiæ : in gente indomita domeſticus adſtipulator ſuperfuturus roboris tui. qui ſi ſufficiens leto vulnus excepiſſet, perſonam viceras : quod in luce ſubſtitit, ſubmiſit originem. Hæc eſt natio, cuius antè te fuit omne quod voluit : in qua titulos obtinuit, qui emit aduerſariorum ſanguine dignitatem : apud quam campus eſt vulgator natalium. Nam cuius plùs rubuerunt tela luctamine, ille putatus eſt ſine ambage ſublimior. quam ante dimicationem tuam non contigit agnouiſſe reſiſtentem : quæ prolixis temporibuss ſolo bella conſummauit excurſu. Hos non montanæ ſtrues, non fluminum obiectio, non negati egeſtas alimenti in artum neceſſitatis lege continuit : dum credunt ſatis eſſe ad delitias equini pecoris lac potare. Quis ferat aduerſarium, qui pernicis iumenti beneficio currit & paſcitur ? Quid quòd & illis animalibus indicunt ſtudioſæ famis patientiam, per quæ eſuriem vitare didicerunt ? quemadmodum fit, vt ieiunæ cornipedis ſeſſor viſceribus cibos extrahat, quos illa ne conderet, diligentia inſtruente proſpexit ? His antè mundus peruius eſſe credebatnr. nunc illam ſibi tantum orbis partem intercluſam æſtimãt, quam tueris. Curſim multa tranſcendo ; ne pigrioris ſtellæ vitio ſerus aduenias. ne Romanæ fax curiæ diu in vmbram coacta tardiùs eluceſcat. Inter vitæ tyrocinia, & triumphorum maturitatem, pectori ſacro affectum noſtri cæleſtis fauor infudit, Iam diuturnæ quietis diſ-

pendio, per gubernantum vilitatem potens terra consenuerat: iam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum: cùm apud nos quotidianæ deprædationis auctus successibus intestinus egeret populator: qui suorum prodigus, incrementa ærarij non tam poscebat surgere vectigalibus, quàm rapinis. sæuientem ambitu pauper dominum odia effusione contraxerat: sed nec defrudatis viribus, quod minuebat opulentiæ, iungebatur affectu. Tunc enim aulæ angustia in artum res priuatas agitabat: nec micare vsquam scintillas famulantum exstinctus tyranni fomes indulserat. Metuebat parentes exercitus, quem meminisse originis suæ admonebat honor alienus. nam ire ad nutum suum legiones, & remeare pauore algidus imperabat. Suspecta enim est obedientia, quæ famulatur indignis: & quotiens prælatos conuenit conscientia stirpis vltimæ, & illud metuunt, quod timentur. Nata est felicis inter vos causa discordiæ; dum perduelles animos in propinquorũ tuorum necem Romana prosperitas inuitauit. Generata est ab inualidis causa certandi, & ne vel à negotio perituris veniret fiducia, pars fugacium prælia concitauit. Tunc à te commonitis longè, latéque viribus, innumeros diffusa per populos gens vna contrahitur migrante tecum ad Ausoniam mundo, nullus præter parentem iter arripuit. Sumpta sunt plaustra vice tectorum, & in domos instabiles confluxerunt omnia seruitura necessitati.

Tunc arma Cereris & ſoluentia frumentum bobus ſaxa trahebantur. oneratæ fœtibus matres inter familias tuas oblitæ ſexus & ponderis, parandi victus cura laborant. Tunc in campo hyems & iugi pruinarum candore velata cæſaries barbã ſtiriis implicuit crine poſſeſſo. Nam quod diligentius indumentum matrona neuerat, durante gelu, vt adhæreret corpori, frangebatur. Paſtum agminibus tuis aut indeuotæ nationes, aut educata luſtris fera ſuggeſſit.

Inter hæc, quæ tibi cum glacie aut ardore ceſſerunt, vnam certaminis tui lineam ſummotenus libet adtingere. Vlca fluuius eſt tutela Gepidarum, quæ vice aggerum munit audaces, & in iugorum morem latus prouinciç quibuſdam muris amplectitur, nullo ariete fruſtrãdis. Ad hunc te callis tui rigor adduxit: vbi pro legatis & gratiæ poſtulatione, obſiſtendi animo gens diu inuicta properauit. cùm penè cohortes tuas ante inimicos famis neceſſitas obſideret. Dic quæſo, clementiſſime Domine, quid præter te ſpei erat reſiduum in populo arenæ aut ſideribus comparando? Inſtantibus Gepidis, amne, peſtilentia, iter quod declinaſſet fugiens, contra nudatos vagina gladios tranſuolaſti. nullius inſcij merſa cœno hæſere veſtigia. nullus vitæ prodigus periculum ignarus incurrit. Vincitur humanæ mentis auctoritas præuiſione diſcriminis: labaſcit fortium conſcientia, quotiens formidanda oculis ingeruntur. Stetit ante indo-

mitam iuuentutem certa de mortibus optio, cùm nulla videretur securitas de salute. Quid Catonem extulistis prisca monumenta, quòd per Libycas Syrtes duxit exercitum, dum humanas neces ludibria faceret esse serpentum: vel cùm sine virtutis pretio educatum cæli vaporibus veneni frigus expertus est? Neminem contigit chelydos antè videre, quàm exitium: dum per flamē prodigiosum & corporis fabrica, vt adsolent animæ, in auras euolaret. Non cum viri fortis laude perimitur, qui vnde venit nescit occasus. Nec illius militis cuneis tuis fortitudo comparanda est: nec par est in duce sapientia. Illum ciuilis belli furor agitabat: te orbis domina ad status sui reparationem Roma poscebat. Sed quid differo, quod tibi euentus dexter exhibuit? Cesserũt confertissimis hostium tuorum turmis, quos vlterior ripa susceperat. Vrgebantur telis, quos vorago aut irruptio non tenebat: ieiunas pectorum crates acta validioribus lacertis lancea transmeabat: cùm inter naufragia terrena, & cruoris vndas, inuictissimus ductor apparuit, tali muniens adstantes alloquio. Qui
» in hostili acie viam desiderat, me sequatur.
» non respiciat alterum, qui dimicandi poscit
» exemplum. Virtus multitudinem non requi-
» rit. ad paucos vadunt bella; bellorum fru-
» ctus ad plurimos. De me æstimabitur exer-
» citus: & in his quæ gessero, gens triumphat.
» Attollite signa, per quæ ne lateam, prouidetur.
» nouerint quem petant, aut cuius iugulis ac-

quiescant. Qui congressui meo occurrerint, nobilitentur exitio. His dictis, poculum caussa poposcit auspicij, & laxatis in prælium habenis, effusus est. Vt torrens sata; vt leo armenta, vastasti. nec concurrens quisquam substitit, nec euadere potuit insequentem. Portabaris per vniuersa, iam deficientibus telis, adhuc ira crescente. Extemplò Gepidarum versa conditio est. palantes visi sunt mutata sorte victores. Nam tu, venerabilis, qui incomitatus gustum luctaminis arripueras, vallatus millibus incedebas. Cæsa est multitudo aduersaria, donec paucos eriperet nox vicina: dum ad vaga horrea copijs vrbium referta veniretur: quæ non solùm satisfacerent necessitati, sed subleuarent inter delitiarum secunda fastidium. Ita prosperis tuis militauit aduersitas: & contra famem tuorum esuries pugnauit hostilis. vicit inedjam inimica congressio: nec redisses ad valetudinem, si certamina defuissent. Hæc de innumeris actibus in ordinem digesta sufficiant. Transeo Sarmatas cum statione migrantes, & plebem conflictuum numeratam sileoe dtrophæis.

Tibi cum rectore meo, Odouacar, occurro. qui vniuersas contra eum nationes, quasi orbis concussor, excieueras. Tot reges tecum ad bella conuenerant, quot sustinere generalitas milites vix valeret. deprehēsum est varias esse mentes coaceruatæ multitudinis, nec spem victoriæ venire de numero. Ad huc tuórum

dextræ de præcedenti tabe titubabant; nec peragebat votiuos impetus membrorum imbecillitas: ſufficit tamen vnum velle pro viribus, & indiſcretum conſilium de inimicis loco roboris attulit vltionem. Non te caſtra longo munita tempore; non fluminis profunda tenuerunt. datum eſt hoſtibus tuis vallum conſtruere, non tueri. Repentè æquora fugacium diſcurſus obnubit, per quæ ſuperandam domeſticam tempeſtatem abeuntibus indixiſti. interea acies tuæ adſpectu conſummant prælia, non labore. Illic tibi fores reſerauit felicitas, manifeſto detegens, quòd qui primo te loco ceſſerant, ſecunda eos luctamina non manerent. Sed inſtruxit rurſus in deceptione ſui mens vaga conflictum: dum apud Veronam tuam apparatum nubeli laxis manibus pugna inſtruebatur impendiis. Nihil fortius aduerſariis tuis ante aciem: ſed cùm belli cecinerunt claſſica, nihil infirmius. maxima in luctaminis promiſſione virtus, & ſi ſufficeret lingua pro dexteris, copia ſumma verborum. Electus eſt locorum ſitus, non tam congreſſui vtilis, quàm pauori: prouidentes ne adſcriberetur caſui prima etiam diſceſſio perfugarum. & tamen reipublicæ candida fortuna perurgebat, ne cœpto deſiſteres. Itineris tui permenſus interualla, conſpexiſti ignes hoſtium aſtrorum more rutilantes: vt ſi aliquando tibi fuiſſet nota formido, in abruptum te pendere didiciſſes. Nunquam animi tui ſtatus, aut ſecundarum rerum tumore elatus eſt, aut dubiis acquieuit. Inſtabat certandi:

dies multis tenebras allatura. Cùm primùm aurora bigis in croceis ortum iubaris indicauit: cùm de Oceani lymphis solis flamma surrexit: iam raucum buccinæ concinebant, iam te sui oblitus quærebat exercitus. Qui dum munimentis chalybis pectus includeres, dum ocreis armarere, dum lateri tuo vindex libertatis gladius aptaretur, sanctam matrem & venerabilem sororem, quæ ad te diligentiæ causa conuenerant; dum inter spem & metum fæminea sollicitudo penderet, dum de euentu attonitæ vultus tui sidere pascerentur, talibus alloquiis confirmasti. Scis, genetrix, partus tui honore vniuersis nota nationibus, quòd natalis mei tempore virum fœcunda genuisti. dies est, quo filij tui sexum campus adnuntiet. telis agendum est, vt auorum per me decora non pereant. sine causa parentum titulis nitimur, nisi propriis adiuuemur. Stat ante oculos meos genitor, de quo nunquam fecit in certamine fortuna ludibrum: qui dextros sibi ipse peperit valitudine exigente successus. hoc oportet duce contendi, qui omnia incerta non timuit, sed ipse sibi secũda cõsciuit. Vos tamen elaboratas vestes, & liciorũ tormẽta deuehite. cultiorẽ me acies suscipiat, quàm festa consuerunt. qui me de impetu non cognouerit, æstimet de nitore. Inuitet cupidorum oculos honor indumẽti: pretiosor species feriendos exhibeat. habeat laboris solatiũm, cui iugulum meum fortuna præstiteris. inhient iacentis splendori, quos non contigerit

„ videre pugnantem. His dictis, excepit te tergo „ sonipes, lituorum desiderijs inquietus. Sed dum indulsisti affatibus, inimica legiones tuæ premebantur instantia. Dedisti inertibus fiduciam, dum moraris. & hoc credo prouisione cælicolum, ne deberetur multitudini, quòd vicisti. Protinus aduentum tuum indicauit hostibus populus occisorum. executorem prodidit cædis enormitas Sed nec illis remedia defuere consueta. Continuò alas, quas tribuit formido, sumpserunt: cursu præpeti interitum metu mortis eligentes. Qui me veritati nescit obsecutum, Athesis vndas videat tua vice opulentas extitisse cadaueribus: & dum tumefaceres gurgites de cruore, in parte alia sistebatur impetus fluentorum. Itaque ne ensibus non sufficeres, pro te & lympha militauit. Salue fluuiorum splendidissime, qui ex maiore parte sordes Italiæ deluisti, mundi fæcem suscipiens sine dispendio puritatis. Ecce ille tectus armatis campus enituit humanorum ossium candore nobilissimus. habemus, quotiens vetusti doloris vrgemur memoria, quod tueri. Scenam pulcherrimã seruet terra. Sublimes tandiu maneat quod passi sũt, quandiu deleat obliuio quod fecerunt. O vtinam voracibus abripere aliquid bestijs non liceret! Perit desiderabili spectaculo, quod adquisiuerint furta beluarum.

Illic vellem vt ætatis immemor, Roma, commeares. Si venires lapsantibus tremebunda vestigiis, æuum gaudia commuta-

mutarent. Quid ſemper delubris immerſa concluderis? hîc actum eſt, vt plures habeas Conſules, quàm antè videris candidatos. Agnoſce clementiam domini tui. ſaporem te voluit haurire triumphorum, quam dubia elegit neſcire certaminum.

Ecce iterum ad deditionem ſibi cognitam hoſtium leto debita pars cucurrit: & cùm exceſſiſſent occumbentes numerum, ad ſeruitium tamen armis inſtructa radiantibus agmina conuenerunt. Flexus eſt animus tuus pronus ſemper ad veniam. Credidiſti quòd fidem adſueſcerent magiſterio neceſſitatis, quam numquam exhibuerant ſtudio conciliante principibus. Seruauit te, regum præcipue, quòd abieciſti ſacramenti confidentia cautionem. Pependimus anxii, ne mererētur, quos de hoſtibus tuis receperas, non perire. Gratias tibi, mundi arbiter Deus, qui conſcientias veterno errore poſſeſſas ad vltores gladios impuliſti. Puderet me receſſere leuitatē originariam, niſi eam viderem tuis laudibus obſequentem. quid diſſimulo geſta perſequi? Libuit eos rurſus tendenti inermem dexteram Odouacri regna polliceri. Innotuit illico rebus in luce deprehenſis hoſtilium error animorū. Aduocaſti prouidentiā actuum tuorum comitem: & ne impunita eſſet libido diſcurrentium, vltionis vexilla concutiens, feciſti conſiliorum participem in ſecretis populum iam probatum. Neminem aduerſarium agnouiſſe contigit, quod tecum pars mundi potior diſponebat. Mandata ...

per regiones disiunctissimas nex votiua. Quis hæc præter supernam voluntatem præstitit, vt vnius ictu temporis effunderetur Romani nominis clades longa temporum improbitate collecta? Hîc quò me vertam nescio. Gradum referam, qui suscepi officium laudatoris; an arreptum præconiorum tuorum iter ingrediar? Consumpta res est prospero, fatalique bello. succisa est Odouacris præsumptio, postquam eum contigit de fallacia non iuuari. Quid Herulorum agmina fusa commemorem? qui ideo aduersus te deducti sunt, vt hîc agnoscerent, etiam in propriis sedibus quem timerent. egit causas longæ quietis tuæ furor alienus. Taceo vbi tibi iniuncta est pax diuturna, Burgundio: quando sic fæderibus obsecutus es, vt deputetur, quòd viuis feriatus, constantiæ, non pauori. Illud quoque quis patiatur notitiæ perire, quòd bono felicitatis tuæ concurrentia inter se vidimus tela perfidorum, & inimicas acies te occupatum in aliis pia congressione cæcidisse? Quotiens tibi vicit qui contra te sumpserat vota pugnandi? Dicat Fridericus, qui postquam fidem læsit, hostes tuos interitu comitatus est; contra illos arma concutiens, quibus fuerat errore sociatus; quando nata est inter sceleratos de hoc quod intelligebant se vnum velle discordia. Adsit diuinitas, & beneficia sua in æuum producat: qua disponente votiua inter reos euenere litigia. Nam Fridericus, postquam tibi de aduersariis tuis po-

regit triumphum, de se præbuit.

Trahit me ad aliam partem venerabilium pars magna meritorũ. Video insperatũ decorem vrbium cineribus euenisse, & sub ciuilitatis plenitddine palatina vbique tecta rutilare. Video antè perfecta ædificia, quàm me contigisset disposita. Illa ipsa mater ciuitatũ Roma inuenescit, marcida senectutis mẽbra resecando. Date veniam, Lupercalis genii sacra rudimenta: plus est occasum repellere, quàm dedisse principia. Huc accedit, quòd coronam curiæ innumero flore velasti. Nullum de honoribus tetigit desperatio, quem iuuerunt deprecantem bona conscientiæ: nescit de effectu petitionis dubitare, qui splendidis inops meritis non rogauit. Aut boni sumus proposito nostro, aut tuo informamur exemplo. Creuerunt reipublicæ opes cum priuatorum profectibus. nusquam in aula tua ambitus, & opum vbique diffusio est. nemo indonatus abscedit, & nullus incommoda proscriptionis ingemiscit. Legationibus tuis inest vigor immortalis: mandatorum ordinem digeris, priusquam legatos adspicias. nec replicationibus tuis reperiuntur contraria; nec obiectionib. facilis occurit resolutio. Excubat pro armis opinio principalis: otia nostra magni Regis sollicitudo custodit. nec tamen desistis castella propagare, curas tuas in longum producens: nec viri fortis in te deest securitas, nec cautela metuentis. O

geminam in vno principe virtutum plenitudinem! quæ dominum resignat auctorem: quia non habet inter homines, à quo videatur sumpsisse quod exhibet.

Sed ecce rursus post quietem solidam ad acies verba reuocamus. iterum ad se tuba vocat eloquium. Sirmiensium ciuitas olim limes Italiæ fuit: in qua seniores Domini excubabant, ne coaceruata illinc finitimarum vulnera gentium in Romanum corpus excurrerent. Hæc postea per regentium neglectum in Gepidarũ iura concesit. hinc cotidiana insultatio, & incomposita legationum frequentia mittebatur. Vrebant animum principis dolosi blandimenta commenti; & circa alios Gepidas, quorum ductor est Gunderith, intempestiua Traserici familiaritas. Credebas in tua iniuria perire, quia diu licebat Italiæ possessionem te dominante retineri. Nec sufficiebat consolatio, quòd eam tu non perdideras: cùm immensus esset dolor, cur illam retentator non inter dominationis tuæ exordia reddidisset. minui æstimas quod non crescit imperium. Postquam tamen liquidò Traserici patuere commenta, Gothorum nobilissimos Pitzia, Herduic, & pubem nullis adhuc dedicatam præliis destinasti; vt si oblatis pactionibus adquiesceret, semel inuaso locorum potiretur arbitrio. Sed vsus inconstantis fælicitati tuæ obsecutus est. fugit sponte aliena, & sine impulsu exercitus tui deseruit quod debebat. Continuò Pitzia, qui & de

te euentus vtiles sumpserat, & consiliorum momenta librabat, non adquisitam esse terram credidit, sed refusam: nec rapinis vt lucratiua populatus est; sed dispensationibus seruauit ut propria. Quibus ibi ordinationem moderantibus, per fœderati Mundonis adtrectationem Græcia est professa discordiam, secum Bulgares suos in tutela deducendo; quibus inter Martios conflictus castelli vice vsa minitatur. Tunc Mundo credens ad præsidium sufficere, si cohortes tuæ quid pateretur agnoscerent, pernicibus nuntiis periculi fidem commisit. qui ante defensoris inire pro partibus suis conspexit certamina, quàm moliri didicisset: tamen eminus Pitzia indomitam Bulgarum iuuentutem speculatus est, ardentes adolescentium impetus potioribus verborum armauit incendiis. Meministis, socii, cuius ad hæc loca com- „
meastis imperio. nemo absentes credat re- „
gis nostri oculos, pro cuius fama dimican- „
dum est. si cælum lancearum imber obtexe- „
ret, qui fortiùs telum iaceret, non lateret. Fer- „
ro pectora immergite, vt veniat de horrore „
vitæ spes manifesta victoriæ. Credo regii te- „
stem roboris iam defunctum; nec superesse „
qui illis, quem habeamus dominum, consue- „
uerat indicare. aut fortè gentem nostram de- „
dignãtur æstimare de principe. Intelligant ab „
eo fluxisse quod gerimus. nec liceat illis, quod „
rector noster transmisit ad originem, vni tan- „
tùm debere personæ. Hæc eloquia lituis com- „
mutauit. continuò vt adsolet ater nimibus

tectis crepitantibus procellarum mugire discursum : sic se præcipitem plebs Martis immiscuit. Incerta diu conflictus lance titubauit : dum par ex vtroque latere pugnandi surrexisset asperitas. Concurrebant duæ nationes, quibus nunquam inter gladios fuga subuenerat. miratæ sunt mutuò sui similes inueniri, & in humano genere vel Gothus resistentem audere, vel Bulgares. Interea dum anceps esset fortuna certaminis, & pennatæ mortes sibi æthera vindicarent, superauit nostri memoria principis, dum agerent, vt singulorum apud eum merita campus adsereret. Versa est in fugam natio punita grauiùs, quòd euasit. tellus excita tremuit concussione cornipedum. cum ingenti lamentatione properabant, postquam viderunt non esse se dubios de salute. Cæli arbiter Deus, munera collata multiplica. Illi nunquam dubii de triumphis; illi, quos suspexit vniuersitas, perditis bellorum signis, & perculsi incolumitate discedunt; terque & quater beatos esse clamitantes, quos oppetere contigisset. Quid strages militum reuoluam, & Sabiniani ducis abitionem turpissimam? cùm à ratione diuidatur, retexere exterminatis patrociniis quid euenerit indefenso. Tunc ne videretur celebrandus sæculis Pitzia non tam militasse gloriæ, quàm cupiditati, liquit feris aut auibus campi laborem, cùm ieiunum militem opulentis detrahere cadaueribus nihil iuberet. Sed hæc quibus linguis sufficienter ex-

plicanda ſunt ? qua poterunt facundiæ dote reſerari ? Diu tu viciſti in vniuerſis congreſſibus tuis, nunc incipiens in obſequio habere victores. Interea ad limitem ſuum Romana regna remearunt. dicta more veterum præcepta Sirmienſibus. de ſuis per vicinitatem tuam dubitant, qui hactenus noſtra tenuerunt.

Quid caſtigatas Vandalorum ventis parentibus eloquar deprædationes, quibus pro annua penſione ſatis eſt amicitia tua? Euagari vltra poſſibilitatem neſciunt, duce ſapientia. affines eſſe meruerunt, quia obedire non abnuunt.

Hæc de geſtorum tuorum cumulis, maior voto quàm eloquentia, ſtrictim digeſta replicaui, melioribus intacta derelinquens. Videro quis me vincat facundia, nemo circa te tranſcendere valebit affectu. Habes hanc, Deo inſpirante, manſuetudinem, vt te plus credas poſſe diligentia, quàm timore. Excellentia bona ſunt gloriæ tuæ inſerta monumentis, vt cùm te reges metuant, famuli ament. nam quæcumque tibi, meritis ſubiectorum viribus, dari imperas, credis poſſe denegari. O regem omni tranquillitate compoſitum, qui deuotioni noſtræ imputat, quod impendimus ſeruituti!

Quid quod à te Alamanniæ generalitas intra Italiæ terminos ſine detrimento Romanæ poſſeſſionis incluſa eſt? cui euenit habere regẽ, poſtquàm meruit perdidiſſe. Facta eſt Latiaris cuſtos imperij ſemper noſtrorum po-

pulatione grassata. Cui feliciter cessit fugisse patriam suam. nam sic adepta est soli nostri opulentiam. Acquisistis quæ nouerit ligonibus tellus adquiescere, quamuis non contigerit damna nescire. Sub te vidimus euentus optimos de aduersitate generari; & fieri secundorum matrem, occasionem periculi. Vluis liberata gratulatur, terram incolens quæ hactenus dehiscentibus domiciliis solidiori chænicem mergebat beneficio.

Par fuit etiam, vt eloquentiam laudis præmiis incitares; ne adoreas tuas silentio perderemus. Nullarum artium cessat industria. solers, vbicumque latet, inquiritur. magistratum, etiam si longè degüerit, exiget qui meretur. nunquam absconditur, quem prodiderit innocentia: dum subtilis arbiter non placaris voce, sed actibus. Parentum nostrorum, qui occubuerunt, apud te bene acta seruantur. cuius mansuetudini tuæ fides innotuerit, hæreditatis iure quod auctori debueris, soboli mox refundes. Habemus de maiorum obsequiis fructum; & tamen de excessibus supplicia non timemus. Finitur indignatio moderata cum homine; cùm propter retributionem quærat tua pietas successorem. Restant adhuc multa, quæ dicerem: sed inter plures actuum tuorum præcones conuenit illibatum aliquid reseruari. Debent tibi veneranda studia, quod loquuntur. Amauerunt præcessores tui inscitiam, quia nunquam laudanda gesserunt. Sordebat inter aratra facundissimus, & quod peri-

tia dederat, vis negabat. mutó mœrebant auctore tribunalia, nec vlla concedebatur palma dicenti. In casum negotiorum nutabat euentus, quando literis genius non dabatur. vnus vbique ingenia mœror oppresserat; quia atterebant otia eloquentium facultates. pompam seniorum edax negligentia possidebat; nec accendebatur tyro æmulatione sectanda. Vide diuitias sæculi tui. tunc vix fora habuere perfectos: nunc Ecclesia dirigit laudatorem.

Eat nunc, & coturnatis relationibus Alexandrum iactet antiquitas; cui famæ opulentiam peperit dos loquentium; vt per adiutricem facundiam videatur crescere rebus mendica laudatio. Regis nostri merita solatium non postulant adserentis. minora sunt eius veris actibus, quamuis aucta sint veterum gesta mendacijs. Simulastis, poëtæ, grandia; sed fateri vos conuenit præsentem dominum gessisse potiora. Pellæus ductor præconiorum suorum summam Chœrili voluit constare beneficio: ne fallendi votũ multitudo deprehenderet; & fieret testis impudentiæ, qui adsciscebatur in adstipulatione victoriæ. Nihil detraho senioribus, quos præcipuos habuisset antiquitas, nisi Romani nominis erectio te dedisset. Illum veræ religionis ignarum obtinuit erroris mater inscitia: te summi Dei cultorem ab ipso lucis limine instructio vitalis instituit. Nunquam applicas laboribus tuis, quod euentus dexter obtulerit. Scis in te curam penes Deum perfe-

ctionis esse substantiam. agis vt prospera merearis adipisci: sed potitus vniuersa adscribis auctori. exhibes robore, vigilantia, prosperitate principem, mansuetudine sacerdotem. Quid frustra maiores nostri Diuos & Pontifices vocarunt, quibus sceptra collata sunt? Singulare est, actibus implere sanctissimum, & veneranda nomina nonhabere. Rex meus sit iure Alamannicus; dicatur alienus. Vt diuus vitam agat ex fructu conscientiæ: nec requirat pomposæ vocabula nuda iactantiæ, in cuius moribus veritati militant blandimenta maiorum.

Vellem, fateor, ad orationis terminum, victus gestorum tuorum enormitate, descendere, & nouellas adoreas hebetatus priscorum luce transire. Quemadmodum si ætherii axis in numerum redigere ornamenta voluissem, & Trionum fulgore comprehenso, cœli decorem impotenti lingua describerem, cederet diuino splēdori mortalis obscuritas; iubaris lampadi non sufficeret humilium scintilla sermonum. hæc me conditio resignat imparem, quæ testata est obsequentem.

Nam illud quo ore celebrandum est, quòd Getici instrumenta roboris, dum prouides ne interpellentur otia nostra, custodis; & pubem indomitam sub oculis tuis inter bona tranquillitatis facis bella proludere? Adhuc manent in soliditate virium victricia agmina, & alia iam creuerunt. durantur lacerti missilibus, & implent actionem fortium, dum iocantur. agitur vice spectaculi, quod sequen-

ti tempore poterit ſatis eſſe virtuti. Dum amentis puerilibus haſtilia lenta torquentur: dum arcus quotidianæ capitum neces dirigunt, Vrbis omne pomerium ſimulacro congreſſionis atteritur. agit figura certaminum, ne cum periculo vero naſcantur. Ad hæc quis credat vnum pectus poſſe ſufficere, vt per procinctus indomitos vincat in præliis, & agat conſilio, ne dimicandi cauſa contingat? Rutilium & Manlium comperimus gladiatorium conflictum magiſtrante populis prouidentia contuliſſe, vt inter theatrales caueas plebs diuturna pace poſſeſſa, quid in acie gereretur, agnoſceret. Sed tũc feriatis manibus fruſtra ſocię mortes ingerebãtur adſpectui. Numquam bona ſunt, quæ à crudelitate veniunt inſtituta. vt armarentur contra inimicos animi, priùs videre exitia ſuorum. Interea illa congreſſio (quod docuit exitus) non tam peperit incrementa robori, quàm pauori. inter ſecundas res didicit imbelliũ animus, quid timeret. Vide adinuentionũ diuerſitates pleno calle diſtantes. illis vera cruoris effuſio animos à dimicatione ſubmouit: hîc adoleſcentium vigor de imagine mentitæ concertationis incanduit. quos præcox ætas tot mortes aduerſariorum repoſitas docuit habere, quot ſpicula. non per exoticos diſcurſus adſueti pharetrarum diſpendia negligẽter effundere; nec in auras exitia manifeſta torquere, tot exacturi animas, quot tela vibrauerint.

Sed inter præliares fortè ſucceſſus, quibus omnes inſtruis, & concilias omina

ſecunda vincendi, ciuilitatis dulcedini nil reſeruas. Quis credat heroas tuos peregrinam non reſpuere, dum ſint tranquilla, formidinem? Nam indomita inter acies ingenia lex coërcet: ſubmittunt præceptis colla poſt laureas; & calcatis hoſtium cuneis, quibus arma ceſſerint, decreta dominantur. Solus es meritis & natura compoſitus, cuius magnanimi iuſſa ſectentur. Origo te quidem dedit dominum, ſed virtus adſeruit. Sceptra tibi conciliauit ſplendor generis: cuius ſi deeſſent inſignia, eligi te in principem mens feciſſet.

Sed nec formæ tuæ decus inter poſtrema numerandum eſt, quando regij vultus purpura oſtrum dignitatis irradiat. Exhibete, Seres, indumenta, precioſo murice quæ fucatis, & non vno aheno bibentia nobilitatem tegmina prorogate. diſcoloribus gemmis ſertum texatur; & quem vehementior vipera cuſtodit, lapis adueniat. Quæcumque ornamenta mundo obſequente tranſmiſſa fuerint, decorata venerandi genio corporis plus lucebunt. Statura eſt, quæ reſignet prolixitate regnantem. nix genarum habet concordiam cum rubore. vernant lumina ſerenitate continua. dignæ manus, quæ exitia rebellibus tribuant, honorum vota ſubiectis. Nullus intempeſtiuè poſitum iactet. quia quod agunt in aliis dominis diademata, hoc in rege meo operata eſt, Deo fabricante, natura. Illos faciunt tot diuitiarum adiumenta conſpicuos: ſed hunc edidit ſimplex, & indemu-

tabilis figura meliorem. Quid cultu laborent, qui cupiunt peregrinam obtinere pulcritudinem? Italiæ rector in amicitiam colligit duo diuersissima: vt sit in ira sine comparatione fulmineus, in lætitia sine nube formosus. Feriato ore legatis gentium, aut pacem blanda promittit effigies, aut bella terribilis. Tantis constas insignibus, quanta facerent viritim distributa perfectos. Sed vtinam aurei bona sæculi purpuratum ex te germen amplificet! vtinam hæres regni in tuis sinibus ludat! vt hæc quæ tibi offerimus verborum libamina, sacer paruulus à nobis exigat similium adtestatione gaudiorum. Ecce satisfaciens debito, & obsecutus officio, orationem meam oratione conclusi.

II.

LIBELLVS ADVERSVS EOS QVI CONTRA SYNODVM SCRIBERE præsumpserunt.

PRÆFATIO.

SOlet dicendi affectum multarum rerum ardor exigere: si auarus laudis est animus

&c fauorem desiderat sudore mercari; & per blandimēta gloriæ crucem narrantis ignorat: aut lucri adstrictus compedibus, linguæ vendit obsequium; vt dum animus habendi cupidine subiugatus præsumptum æstimat iam tenere compendium, sic ingruentia per styli exercitiū nescit timere discrimina: aut necessitate conclusus profert eloquiū sine quacūque lima captiuū & nesciam pudoris frontē monstrat in mediū, vt dū intentioni famulatur, diligentiā decoris abiuret. quia dicēdi ornamenta nō sunt negotii, sed quieris; nec militiæ sunt picta verba, sed otii. cāpus fortē postulat, pax profunda redimitum. qui profutura asserit, loquelam, quæ peniculo artis est colorata, contemnit. His ergo ita se habentibus, caussam narrationis insinuo, & coactam vocem prauorum latratu religiosis mentibus commendo: scriptum esse reminiscens, *Tempus tacendi, tempus loquendi*: vel post fidem Prophetici oraculi, cuiusdam oratoris exemplum, qui refert, nisi cùm necessariam, dicendi nimis ineptam esse conditionem. Oris ergo ministerium pro ingenij valitudine sacerdotibus dedo, aduersus quos sibilantium effusa sunt venena linguarum: licet scuto munita fidei spiculorum imbrem patientia religiosa non timeat, & ad auctorem redeant tela, quæ sine bellādi arte dirigūtur. Quibus enim pro lorica Christus est, vim non metuūt, & inimicos lōga expectatione prosternūt. Quisquāne tamen in hac acie præliū putet esse formidini, in qua Deo & Pontificib. infertur sine viriū æstimatione certamē? quisquamne fluxum, & la-

Eccles. 3.

essentem hostem videat, & præliorum causis aduersarium debilem expauescat! Inuidet sibi ipse victoriam, qui conscientia vulneratum aggredi cessat inimicum. Ad lucrum hostis sui procedit, qui in conflictibus non priùs causas, quã aliud expẽdit. dat vires iaculis innocentia, & mucronẽ acuũt ex æquo veniẽtia vota bellãdi. percutiẽdi impetũ plus iustũ dolorẽ scim⁹ dedisse, quã brachia. Inde paucorũ telis multitudo non substitit. Dicente ergo mecum propheta, *Plures nobiscum sunt, quàm cum illis:* placiturum bonis, quantum æstimo, opus incipiam. 4. Reg. 6.

SVFFICERET quidẽ schismaticã imperitiam propositione cecidisse: maximè cũ secum habeãt obiecta respõsũ, & mereatur titul⁹ sine lectionis discussione cũ auctore damnari. cùm in prænotatione ipsa significantia operis innotescat immundi, dicentium ADVERSVS SYNODVM ABSOLVTIONIS INCONGRVÆ. Ego tamen nunc sic agam, quasi opus sit alieno ense perire mala proponentem. Istud præloquium potest, dementissimi hominum, tantùm inscientiæ adscribi? Estne aliquis præter vos, sic inter oues vlcerosas deputãdus, & erraticas, qui magnum regem potuisset lacessere pastorũ? dicente propheta, Esa. 1.
Filios nutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me: & Domino de Apostolis, *Qui vos spernit, me spernit.* quos Episcopos fuisse propheta testatur, de Iuda dicendo, *& Episcopatum eius accipiat alter.* Apostolo æquè Paulo proclamante, *Obedite præpositis vestris, quoniã ipsi exorabũt pro vobis,* Luc. 10. Psal. 108. Hebr. 13.

Sed redeamus ad grauem, & venerabilem non solùm ex ala productam, sed mysticam propositionem. Non omnes, inquiunt, Sa-
» cerdotes Regis ad Concilium adciuit aucto-
» ritas, nec omnes in iudicatione senserunt.
» Mancipia Tartari, & liquidò Satanæ ministri, quoscumque non euocauit scriptum Principis, nouis nexibus, & actuum vestrorum spiritis causa pertraxit. Nolo dicere, in quo fuerint voto, in qua deliberatione discedentes: quibus tædium illa peperit expectatio, cùm viderent venerabilem Papam longas in vita contra fas suum inducias accepisse. Videbant æther tantùm directis à se iaculis verberari. His ne liceret infelicibus in malorum actuum consolatione secretò delitescere, libris vestris nudantur absconditi, & per vos in turpi facto habere solitudinem non siniuntur; dicente Domino in Euangeliis, *Omnis malus odit lucem.* Ioan. 3.

» Post hæc asseritis, aduersarios Papæ Roma-
» ni dici non debuisse, qui prædictũ prolatis pe-
» tionib. accusabãt. Dolosè videlicet hoc agentes, eo quòd aduersarios, suspectosque, canonica Synodalibus clamãte in decretis auctoritate, in suã recipi accusationẽ Episcopos minimè oportuisse, vos non latuisset. ad assertionis fidem iungentes, quòd eos isto nomine præce-
» pta regia non vocassent. ô homines omni ar-
» tis lima compositos, & caminis fabrilibus excoctos, qui ad stipulationẽ dictorũ desudata inuenere testimonia! Amamus, reuerendi viri, sententiam vestram, &, vt aiunt, in ipsam pedibus

dibus imus. cognoſcimus errata, quæ dicitis. Inimicum vocet aliquis accuſantem, & tragico nomine appellet contumeliam non merentem? Dehinc ſubiunctam quæſtionem rhetorica fibula momordiſtis, allegando: Teſtis eſt Romana ciuitas, ſi omnes Epiſcopi ſenes & debiles conuenerunt. Ecce orationem veri neruis nitentem, & ipſi Cepaſio præferendam nitore ſermonum. Ergo quia ſe ætate valentes & corpore imbecilles eſſe dixerunt, ipſi ſe ineptos iudicio eſſe teſtantur, quoniam membrorum ſe dixerunt iam ſuſtinere diſpendia. maximè ſi hoc ingerere clementiſſimi Domini auribus præſumpſerunt. Vos putatis, ab vniuerſis Dei conſpectibus pulſi, illo veſtrorum more congreſſuum vbique narranda confundi, & apud Principem de collectione Pontificum alios protuliſſe ſermonem, niſi quos ætatis maturitas ordiendæ loquelæ fecit autores; quibus anni veteres reuerentiam contulerunt, qui putabantur bonorum meritorum ſuffragio in longum fuiſſe ſeruati. Ipſos ergo de grauidæ ætatis fatigationibus queri decuit, quos ætas iuſſerat allegare. Viri optimi, ſubdidiſtis, ex præceptis regiis euocationis cauſam fuiſſe iam cognitam, & Italiæ ſumma moderantem non fuiſſe, quaſi de nouo negotio, conſulendum: plus chartæ & ſcriptioni religionis debitum, quàm præſentiæ principali. Nullus ergo in prædicto negotio titulus remanſerat, ad cuius inquiſitionem pergentes illud iure præloquerentur exordium. Exhinc digreſſi

„ bonarum rerum in rege laudatis affectum,
„ & colitis verbis innocentiam, quam actibus ignoratis. Si tamen cultus est in loquela vestra, quam scabro vomere, velut agentes per deuium aratra, proscinditis, marcenti solo lolia commendantes, recepturi pro tali impendio paleas, quibus gehennæ in perniciem vestram ignis animetur.

Virg. 4. Æneid. Sed nunc, vt quidam fertur dixisse, *quæ quibus anteferam*? Contra Apostolum dicitis impu-
„ gnatores summi Pontificis non auditos, qui
„ cælestis mandati memores partem suam à
„ consortio adulteri subduxerunt. Hîc non incesso ignorantiam: rimosam memoriam non accuso. Nolo dicere, quòd prophetæ verba Apostolo contulistis: quia noui & ipsos Apostolos rectè vocitari, quos missos esse non nescio. Dauid enim dicit, *furem videbas & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* (Psal. 49.) Deinde quis se de illa vestra enodem fa-
„ ciat quæstione, qua dicitis: In criminibus ob-
„ iectis, quod non excluditur, approbatur? En vocem Romanæ Ecclesię militibus congruẽtem. in qua nescias vtrum priùs nitorem prædices, an saporem. Putasne, audistis legi: *Quod iustum est, iuste exequeris*? (Deu. 16.) Audistis, de malefactis hominum, si tamen aliquando conuersatio humana vos tenuit, quicquid non suis ordinibus approbatur, excludi? Vbi est illud Prophetæ, *Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui*: (Esa. 3. 14.) & de vobis dictum: *Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt: væ animabus eorum.* (Esa 3. 9.) Sed quid facto opus est, quotiens nulla desperatis medela succurrit, nisi implorandus est do-

minus, qui promisit per prophetam, futurum *Esa.2 12.*
se super omnem superbum & excelsum, &
super omnem arrogantem, vt humilietur? Sed
fœtidum opus vestigiis insequar, & ferrata, si
valeo, calce contundam. Vt verè dicam, res
cum re, causa cum causa, ratio cum ea quam
putant, ratione pugnabit. Oblocutos sacerdotes præceptionibus regiis allegatis, & quoddam sacrilegium creditis, mali aliquid, cùm
cælestem nesciatis, de terreni domini iussione
sentiri: opponendo, quis regi debuit dicere,
Papam oportuisse Synodum cõuocare? certè
quod in hac parte constat exemplum? Illum
præcipuè, qui criminosis multorum propositionibus iam iacebat, quem hoc fuerat damnare, quod argui; cui prærogatiuam cælitus
adscriptam hostium suorum oblocutio iam
tulisset? Ad hanc vos dementiam malorum
actuum per gradus suos incremẽta traxerunt,
vt hoc credatis esse lacessere, quod conuincere? nec apud vos habeant à veritate differentiam odia, quæ plerumque contra meritum
impetiti, studiis, non rationi obsequentia vota
concinnant? Vbi est illud, *Priusquam agnoscas, ne* *Eccli. 11.7.*
adiudices quemquam. Olim vos accepit grex positus in sinistra collegas: apud quos ex præiudicio excepisse sententiam creditur, qui meruit ad examen adduci, & hoc est reum existere, quod libram disceptationis intrare.

Prælocutioni tamen optimè diuinũ subdidistis exemplũ: quod ita quadratis cõstat alloquiis, vt ipsũ in eo Archisippũ tenere lineã putes. Peccatori dicit, De⁹ *Quare tu enarras iustitias* *Psa.49 16*

meas? Huic dicto cōferētes, quasi ad sacerdotes apostrophem, quia B. Petri Apostoli vicarius æstimatur. Prohibetis archiatrum eius corpo-
" ri afferre medicinam : quomodo vos animæ
" eius curationem exhibere renuetis ? Magnum
" per diuina ridiculum, an maxima lamēta sint, nescio. Vos alienæ febri curam quæritis, vos fatiscenti animæ medelam adhiberi cupitis, & in leti proximitate positi, vestri immemores de alterius salute tractatis. Quid si illud
Esa. 7. 13. verè vobis à propheta dictum, *Nunquid parum est, quòd molesti estis hominibus, molesti estis & Deo*
Luc. 4. 23. *meo*. & iterum, *Medice cura te ipsum*? Sed hinc aliàs. Nouimus, quia sanari non potest conclamatus, & improbus in profundum deueniens mira temeritate contemnit. Sed credo viuit in istis, & in malæ conuersationis suæ morte, consilium; & potest optare quis alteri, quod ipse iam perdidit. Nunc rectè vobis
Esa. 8. 12. cum propheta dicam, *Omnia quæ loquitur populus iste coniuratio est, & timorem eius ne timeatis, nec formidetis*. Facessat à nobis, qui in vobis est, pruritus iste linguarum. quos verè idem propheta
Esa 10. 1. arguit; *scribentes iniustitiam scripsistis*. Non nos B. Petrum, sicut dicitis, à Domino cum sedis
" priuilegiis, vel successores eius, peccandi iudi-
" camus licentiam suscepisse. Ille perennem me-
" ritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros : quod illi concessum est pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par conuersationis splendor illuminat. Quis enim sanctum esse dubitet, quem apex tantæ dignitatis attollit, in quo si desint bona acquisita

per meritum, sufficiunt quæ à loci decessore præstantur? aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut qui eriguntur illustrat. Prænoscit enim quid Ecclesiarum fundamento sit habile, super quem ipsa moles innititur. Sed hinc actibus vestris cælestem potentiam putatis esse suffragio, quòd ad præsidium B. „ Apostoli adiutricem, vt dicitis, dexteram „ commodatis. Nescitis, stolidi, solem facibus non iuuari, nec ad præsidium diurnæ lucis lychnos accendi? Scriptum enim est, *Scrutatur cor da, & renes Deus.* Psalm. 7. 10.

Sed in illa parte quis audeat argumentis vestris respondere, nisi quia sine arte dicitur verum, & fides mendacio sermonum technis assuitur? Cur, inquiunt, ad Principem con- " uenistis, si audiri non licebat impetitum? Sic " vos in stuporem pecualem peccati nebula, aut diuinus horror oblimat, vt verecundam excusationem, aut fraude mens vestra transeat, aut belluarũ pressa hebetudine nõ agnoscat? An fortè aliud putatis fuisse, quod dictum est, ipsum debuisse Synodum conuocare, cuius opus erat officio? vt vos videlicet per pontificale examen sententia percelleret, quos à capitis sui compage in salutis detrimento insanus feruor absciderat.

Pòst, Esau mentionem operi vestro, nescio verbis, an latratibus indidistis, comparantes ei Antistitem nostrum, qui senioris naturæ beneficium vnius cibi commutatione perdiderit, & primogeniti canam dignitatem amiserit faucibus obsequen-

do. Ad iſta quid referam, qui ex omni obiectorum parte concludor? Quis rogo veſtrûm Symmacho benedictionem, dum patri plus deſeruit, eripuit? cui tantorum munerum Iacob vice eſt collata nobilitas? quis ex vobis cœci parentis deſideriis pariturus occurrit? quis veſtrûm deuotione ſua genitorem venerabilem captum oculis nulla fecit lucis damna ſentire? Nonne collatione tenebrarum veſtrarum nox putatur per ſudum rutilans iubar oſtendere, & omnis obſcuritas, actibus veſtris collata, decorem ſolit adſumit? Præterea tunc Iacob quamuis congruentem moribus filij, benedictionem tamen contulit iam promiſſam. Nunc quid his longiùs immoramur, cùm docendi non ſint, qui calces ſtimulis intulerunt? Credite mihi, pacis inimica ſunt, impugnationi non ſunt idonea, quæ profertis.

Sed ſequitur vinculum cum ænigmate, quod neſcio qua replicationis arte ſoluamus. Tullianæ enim profunditatis pelagus ingreſſi cymbulam noſtram quæſtionum flatibus per litorum incerta tranſmittunt. In qua tamen, Chriſto clauum tenente, portum ingrediar, & ſigillatim de turbinibus veſtris vniuerſa diſcutiam, habiturus in ductu illorum facultatem non meam. Aiunt enim, ſi vera eſt Epiſcoporum aſſertio, ſedis Apoſtolicæ Præſulem minorum nunquam ſubiacuiſſe ſententiæ; cur ad iudicium diſtricta conuentione productus eſt? Multum quidem annoſa hîc in nobis laborat infantia: cui ille aduocandus eſt, qui in-

eluctatæ nobiscum semper pondus propositionis exsuperat. cùm manifestè pro sacerdotibus cum propheta clamitem, *Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, qui trahit eam?* vt sit mihi illud suffragio diuinum oraculum, *Quomodo si cessauit exactor, tributum quiescit, ita contriuit dominus baculum impiorum.* Tribue, domine, quod prædixisti in illis: vt sicut errat ebrius & vomens, ita pereat incredulus, qui infideliter agit. Propter hoc, propheta vobis insultans vociferat: *Audite verbum domini, viri illusores.* Quisquam ne causarum ex præcognitione sancit euentum, & rabidis terminum positura conflictibus sic metitur, vt pernix decisio, dum inquisitione esse senior innotescit, fauorē censentis accuset? Nunc paulisper ore, actibus, annis indignus, pontificali voce vos arguam. Nos, qui statuta nostra non vna apud vos volumus lance constare, quibus de impugnatorum qualitate lati sunt canones, apud quos nefas est cana patrum diffinita transcendere, quibus scriptum est in Carthaginensi Concilio, quod Apostolicæ sedis per Faustinum Episcopum, qui tunc ab ea missus interfuit, approbauit auctoritas, Accusatoribus de inimici domo prodeuntibus non credendum; in quibus odio succensa vicinitas per nutrimenta arida flammam persecutionis exsuscitat, & vniuersam doli fabricam sumptu, & machinis cohærentibus secreta dispositione componit: istos quæ domus euome-

Esa. 18. 15.
Esa. 14 4.
Esa. 8. 14.

ret, qui ſcire potuiſſet noſtra collectio, niſi præſentes? & impugnationis qualitatem vnde niſi ex ſcripta propoſitione didiciſſet? in quibus ſentinam criminum, dùm ſimulatò ferunt perſecutionem ſe debere criminibus, agnouiſſet?

Poſt illa, quæ de accuſatoribus prolata ſunt, addidiſtis; cur perſonæ iuſſæ ſint præſentari, quas ſæpè imperialis flagitaſſet auctoritas, ad defraudationem genij pertinere eius, qui nunc in ſede Apoſtolica, quaſi in quadam arce conſiſtit. Verè vobis dicit Sapientia, *Homo infirmus, & exigui temporis ad intellectum non perueniet, ſed laboret, vt ſciat quid acceptum ſit apud dominum*: & iterum dicunt Prouerbia, *Odit ſe qui negligit ſtudia, imperitis enim obuiat mors.* Quid enim illam, quæ ex viperina ſcientia deſcēdit ignorantiam fingitis? quid adhibetis mira latrocinandi arte præſtigia, ſimplicitatem fronte monſtrando? De vobis verè dictum eſt: *Qui loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Iſtam lætitiæ faciem, ex iudiciorum cenſura venientem, vafra prouiſione ſacerdotis noſtri oculis abſtuliſtis; vt eum talibus aduerſus acies veſtras inſtructum munitionibus, & innocentiæ in teſtimonio orbis tela deferentem, ab ipſis iudiciorum adytis pelleretis: prouidentes vt nec ſine impugnatione inſons viueret, nec haberet ſolatium de incorrupta iudicum inquiſitione pulſatus. Vos præfato & dediſtis & inuidiſtis examen, cùm vno eodemque itinere à vobis diſceptationum dubia ſubire & prohibetur, & cogitur; & per ſingula-

Sap. 9.5.
Prou. 15. & 10.
Ioan. 8.

rem callem ad causam arcendus euocatur; ne manifestam salutem aut non lacessitus obtineret, aut subriperet absolutus. Adolescentiæ meæ memini me legisse temporibus de quodam dictum: *Exuli exilium imperas, nec das.* Vos impetit Prophetæ sententia: *Isti sunt viri, qui conturbauerunt terram, & qui concusserunt regna.* Esa. 14. 16.
& iterum, *Excidentur ramusculi eorum falcibus, & quæ derelicta fuerint, abscindentur.* & rursus, Esa. 18. 5.
Dum non speratis, veniet contritio vestra, & comminuetur multitudo vestra, sicut lagena figuli. Nec non Esa. 30. 14.
propheta ad hanc causam specialiter locutus intonuit: *Dominus inclinabit manum suam, & corruet qui fert malis auxilium, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.* Redeo tamen, post vetusta exemplorum suffugia, ad nouellas canonum definitiones. Clamat in alio loco Carthaginense Concilium: Quascumque ad accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam submouemus. &, Nullæ accusationes à iudicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibentur. Quæro à vobis, viri quibus indita est ad vnguem polita perfectio, cuius conditionis fuerunt ista mancipia, quę postulata scriptis principalibus intimastis? Si ea seruilis adhuc in potestate alterius catena retinebat & nulla ab obscęnæ obligationis compedibus vestigia in libertatem missa laxabant, vel vobis disceptantibus fidem aliquã prędictorum verba portassent? Sed, credo, replicabitis: veritatem, quam sponte prolata in illis vox habere non
Esa. 31. 3.

poterat, hāc diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor exegerat; vt dum pœnis corpora soluerentur, quæ gesta fuisse nouerat anima non celaret. Sed quæso, primùm ad leges publicas, deinde ad iudices ora conuertite, qui possunt in defensione sua sic eloqui: Nos, quos Dei seruitium post istarum rerum abiectionem fecit ingenuos; qui seruulorum insultantium contumelias, aut despicimus, aut ridemus; quibus scriptum est de famulis per Apostolum, *Mementote quia vester & illorum*
Ephes. 6. 9. *in cælis est dominus*, ad hæc sæculi mala reuocabimur? faciendum à nobis est, quod facientem alterum profanum esse contendimus? quod per ministerium iussionis & manus alienæ incestaret aspectum, nostro peragetur imperio? Nolite hanc ad vniuersas Ecclesias mentem rapacium luporum more & natura seruare: quia postquam nos maculasset fortè pro desideriis vestris cruenta discussio, effectum in his, quò tenditis, non haberet. Sed dicente
Esa. 37. 29. vobis propheta; *Ponamus circulum in naribus vestris, & frænum in labiis, & reducamus vos in viam qua venistis.* qui eodem propheta asserente impugnamini, qui dicit: *Erunt quasi non sint,*
Esa. 41. *& peribunt viri, qui contradicunt vobis.*

Hoc etiam nouo aduersus nos subdidistis inuento, ipsum dominum & redemptorem nostrum, seruorum subiisse judicia; & cæli operatorem particulæ cuidam sponte subiacuisse terrenæ: dum testatur, & loqui-
Esa. 5. tur, *Homo Iuda, & qui habitas Ierusalem, iudicate inter me, & vineam meam*: hoc etiam B. Petrum; hoc Paulum Apostolum non

horruisse narratis, & illam vestram elegantiam adius pertrahitis, exemplorum nexibus præcedentem. quasi vobis in hac parte remanserit cum renitente contentio, & validis facundiæ vestræ digitis exigantur oblata. Samuelem etiam prophetam mirificum de cõscientiæ suæ serenitate vulgi dicitis implorasse testimonium. Quid enim Samuel dixit? scire dominum, quòd nullius vnquam substantiam, nullius pecus abegisset, aduersatum se muneribus, &, quod est supra hominem, sponte venientia dona vitasse: prouidens scilicet, ne per suspicionum præiudicia, opinionis damna pateretur. Postremùm sub diuina attestatione patefecit innocentiam, ne humanum subiret examen. Redemptor noster iudicium, quod inter se, & vineam suam optat euenire, dum vestra in præsenti negotio mala respicit, magis implorat. S. Athanasius Alexandrinæ vrbis Episcopus, dum participum vestrorum argueretur inuidia, agnoscens sibi per contumeliarum multitudinem exercitium contingere, non timorem, verè ad coronæ pretium iunxit, quod de dignitate submisit: & ante cælestem de absolutione sententiam, personam rei innocentiæ bonus æstimator impleuit. Sic enim Christi milites sudore suo honorũ sibi incremẽta parturiunt, dum cõcessa fastigia celsiore humilitate castigãt: inde laudum cumulos mercaturi, vnde indepta culmina sublimi parcitate moderãtur. Sed quamuis B. Athanasiũ Romano Antistiti, quantũ nosse datur, imparem locus ostendat;

facto tamen in negotijs comparantur. Ille præsto fuit iudicibus: iste, quantum & vos dicitis, aduocauit. Ille intentatā discussionē vt Dei famulus non refugit: iste triũphi sui spē in discussorũ collectione cõstituit. Sed quid his longiùs collationibus immoremur? Iudicia & iste voluit, amauit, attraxit, ingressus est: & quod posset fideli corda doloris iusti aculeis excitare, venerādo Concilio auctoritatem etiā contra se, si mereretur, indulsit. Quis in hac allegationis ipsius fronte nesciret fultum ad coepiscopos puritatis testimoniis conuenisse, qui hoc quod districtionem eorum minus licebat, exhorruit, æstimans illud magis quolibet modo labefactandum, quod statuisset censor inualidus? Quid præfatum incessistis canina loquacitate? quid læditis non merentem? Votum eius est, quod vestrum putatis esse terrorem. sed astutior in vobis, quàm in Athanasij aduersariis nouelli virus serpentis insibilat. Illi nescierunt, quod vos optimè calletis, qualiter triumphus tolleretur impetito. Illi prouocatum, ne audiendus nõ occurreret, formidabant: vos moram quam habebant examina non ferentes, venientem iaculis repulistis; & tædium vobis de sententia præparatum armorum vltricium assumptione commutastis. O malorum commemoratio, quæ vocem & præstat, & subruit; dum illos quos in clamorem coegerit, eorum etiam grauitate facti verba confundit.

Quis patiatur vos æquo animo garrientes? Ergo nos secundùm assertionem vestram, nouellæ vtilitatis commoda non amamus, dum

definitis senioribus præstamus obsequium? Hîc tota ingenij vela suspenditis: hîc resupinę ceruicis ex secessu pectoris quicquid habuit flaminis ructus euomuit. Aiunt enim: Moysi „ à vobis ieiunia, & Elisæi miracula quæ egit „ dum mortuum suscitauit, si annosa tantùm se- „ stamini, condemnantur. Quid hic rationis inuenit scrutator idoneus? non si auri pallidus inquisitor occurrat, in sensibus vestris latentium venarum motus inueniat, & insuetis lucem latebris sermonum fossor admittat. Idcirco ergo cana miracula non probamus, si iuuenilibus consensum non præbemus excessibus? Si seruum domino, discipulum magistro Euangelij memores subiugamus, quicquid potuit prodesse negligimus? Alia sunt, improbissimi hominum, quæ ad vsum recentem sine iniuria vetustatis adhibemus.

Nouam deinde culpam, & quam inuestigatio nostra transierat, reclusistis: quare Papa, „ sine exempli instituto præcedentis, Synodum „ conuocauit, vt de criminum eius obiectione „ cognosceret. Post hæc nos falsitatis arguitis cur à Principe, quæ in præfato negotio scrip- „ pta sunt, dicimus postulata. Præsta, Domine, „ vt labyrinthi huius sine errore sinuosos superemus anfractus. dirige semitam, quam flexilis coluber iuxta fabricam proprij corporis Psal. XLV. 8. aut mentis operatur, vt verè dicamus: *Dominus virtutum nobiscum, adiutor noster Deus Iacob.* & cum Salomone exultemus dicente: *Equus paratur in die belli, apud Dominum est autem omne* Prou. XXI. 31 *præsidium.* Superforaneum quidem est absurdis respondere propositionibus, dicente pro-

eius. Sed si quid contemptus transierit, vereor ne quasi validum putetur non tetigisse formido. Melius est nobis cum B. Paulo insultationis causas incidere; & plena voce testari: *factus sum insipiens, vos me coegistis*. Hoccine ergo nullo constabat exemplo, vt sacerdotum Papa Concilium conuocaret, cuius arbitrium est collectio synodalis? aut parua erant, quæ de vestris cum hac multitudine facinoribus damnarentur? Nonne directa verba sunt canonum: Quicumque Clericorum ab Episcopo suo, ante sententiæ tempus, pro dubia suspicione discesserit, manifestam in eum remanere censuram? Ad huius rei ministerium deuotum Deo oportuit agmen occurrere, vt perditi & profligati gregis vlceribus medicorum exercitus subueniret. quia quotiens morborum violentia celeri gressu ad animæ secreta festinat, obuias manus afferre non potest salutare consilium, nisi ex collatione multorum. Nam & hoc à Rege nostra poposcit allegatio, vt abscissis Clericorum præiudiciis de accusatorum Papæ merito per humanum os supernum indicaret imperium. Videamus tamen si placet, & illas didascalici libelli vestri relegamus argutias: habentibus etiam nobis ante oculos patrum sanctiones, quibus excessuum vestrorum sentina ponderetur. Lex Ecclesiastica Pontificem ab aliis accusatum, priusquam sub lucem obiecta constiterint, exigit non relinqui. Vos verò diuini, vt puto, iuris memores, qui leuia errata despicitis; qui peccati nobilitate gaudetis, ne vna

2. Cor. XII.

VIII. q. IV.

vos ex desertione sacerdotis culpa respiceret, accusastis cum incrementis delictorum. Ad hanc vos valitudinem ille, qui est præuius vester, adduxit, vt post desolatum, post impetitum Pontificem, sine vllius vigore sententię, totius pene Italiæ improbandam Antistitum crederetis esse censuram. quomodo quidam dixit de cohorte vestra, *Festinantem animam morti non credidit vni.* Potestne mens indocilis, criminum iam ditata successibus, à detestabili proposito, velut effœta feriari? Ille vos locupletes malis effecit, cui elatiouum copiæ opes Angelicas sustulerũt, & diuinũ cẽsum nocendi, quo exuberat, thesaurus inuidit.

Sed promissi memores vniuersa, quæ operi ipsorum recolimus inserta, tangamus. Arguitur stylo splendidissimo Papa Symmachus, „ quare conuentionem præueniens, cum populorum „ cœtibus examẽ intrauit, & postea iudi- „ cia, cùm euocatus quater fuisset, spreuit. Sic à vobis veri discessit affectio, vt mendaciorum nebulis vrbis testimonium putetis inuolui, & fallaciæ peniculo depicta verba plùs virium credatis habere, quàm veritatem Roma quam retinet? Ergone ille disceptationem vel importunus adiit, vel expectatus aufugit? Ergone illam multitudinem deuotæ deo plebis, non pro fidei diligentia Christiana magis expectatio, quàm furor euocauit? Quisquamne ad inferendam violẽtiam currens lacrymas comites habet, & qui studet esse formidini, vultũ timentis ostendit? Multitudo illa iuncta sacerdotis officiis attulit ad nos lamẽta, nõ iacula: nec venit telis minax, sed fletibus miserabilis:

vna tantũ intentionẽ veſtrã oſtẽtatione grauatura; quia vberibus oculorũ fluminibus demõſtrabat, quàm eſſet per acerbitatem veſtram conditio dolenda pulſati, & in ſobrietate venerandi examinis afflictione propria commendabat, quem voce non poterat. Sed habetis manifeſtum ex hac re qui bilem furor accendat: quia penè abſolutus ad iudicia venit, pro quo orbis illacrymat, & dum rebus extraneam in prædictum inuidiam ſermone colligitis, pauliſper reuerentiæ noſtræ diu ceruix ſuperba ſubmittitur. Sacram enim congregationem tunc vocatis, quando extinctorem noſtrum Symmachum vultis aſſerere: & crudeli pietate honori noſtro putatis accreſcere, quod reſidens in Eccleſiarum arce perdiderit. Nos iſta non ſolùm non ſenſimus, ſed diuerſa ſentimus. ad alios magis tutelæ veſtræ venena conuertite. Non habet teſtimonium defenſoris, qui repugnanti impendit oris obſequiũ. perdit quam eſſe putat beneficij gratiam, qui aliquid præſtat inuito: quia non eſt munus niſi quod velis accipere.

Nunc longa non opus eſt admonitione iam perditis. odium debemus operi, de cuius iam non ſupereſt quod damnetur auctoribus. Mulierum turbas aſſeritis vrbanis coloribus cum præfato ad iudicia conueniſſe: & illa veſtra ſubtilitate oſtenditur ſexus, qui maiorem Antiſtiti debuiſſet affectum. Profaniſſimi hominum, ſcriptum retineo: *Aliud eſt maledicere, aliud accuſare.* & prophetam dixiſſe: *Reprobantes verbum ſperaſtis in calumnia, & in tumultu,*
Eſa. 30.12.

tu, & estis in eo. propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio. quia pro nobis dicit Dominus: *Eos qui iudicant vos, ego iudicabo*: & iterum ad seruos suos dicit: *Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis.* rursus etiam vobis clamat: *Accedite huc semen adulteri, & fornicarij: super quem lusistis, super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? nunquid non vos filij scelesti estis, semen mendax?* Esa. 49. 25. Esa 57. 4. Esa. 51 7.

Quæ quibus copulatis aduertite, dicentes, " Indicta causa, derelictis defensoribus, Papa " decessit: fori nobis in negotio præsenti, & platearum, quarum estis hypocritæ, exempla proponentes. Nobis scriptum est per Paulum Apostolum: quibus crucifixus est mundus, quid illis cum foro? sed ista nescitis, aut quod est grauius, nota contemnitis. Peregrinum credo aliquid, & à ratione separatum postulans Papa discessit. Nonne hoc sperauit pro statu labentis Ecclesiæ pastorali cura constrictus, quod & religiosa prouidentia, & causæ ipsius ordo flagitabat? Quæ enim iudiciorum forma præcesserat, vt vobis hostiliter disruptis, etiam per suggestionem vestram sublatis Ecclesiæ opibus, qui diu fuerat cibus esurientium, famis mancipium videretur effectus; dum alimentis distributor egebat, vt fieret in dominatu seruitus, & in seruitute dominatus? Quæ hoc qualitas præcedentis æui per memoriam in medium transacta reddebat? Qualis habuit effici ex censura conuictus, in quo causam adiudicatio præcedebat? Non fuit priuilegium, quo spoliari potuit iamnu- 1. Cor. 6.

datus. Vnum vobis putastis residere in sacrà collectione subsidiũ: vt ad tuendorũ immanitatẽ criminũ sacerdotes vobis comites iungeretis, & fieret impunitum facinus pollutione multorũ. Nunquã conueniẽti tempore cẽsor adsciscitur; qui ad decisum penè negotiũ conuocatur. criminosi & si est meritum tollit accusator, qui in eo plus furori suo vult licere, quã iudici. Dicit enim vos impetẽs propheta:
Esa. 17. 14. & 18. 2. *Hæc est pars eorũ, qui vastauerũt nos, & sors diripientiũ nos. Ite Angeli veloces ad gregẽ conuulsum & dilaceratũ, & populũ terribilẽ.* Ad vos Angelus miss⁹ est, scilicet per sacerdotes, quorũ voce atque merito perferẽda Christo dona suscipiunt, & placato dominante impetrata mortalibus vota cõcedunt per quos vobis oblata sunt munera repudiata concordiæ: qui pœnam merentibus dilectionis pręmia detulerũt, qui dum se considerant, in nullo, quod merebamini, respexerunt.

" Quis eum, inquiũt, vidit cum accusatoribus
" suis aperta, vt aiunt, pugna cõfligere? Impudẽtissimi hominũ, quem cum quibus vultis decertare, respicite: & vtriusque partis, si quid salutis in vobis resedit, loca, tempora, personas attendite. & si vos nefariè congesta cordis adhuc praui non subegit opulentia, oculos ad Deum paulisper attollite, & vel breui tempore sinistri monitoris iussa cõtemnite. Agnoscitis summi regis præceptionibus vos, in his quę meritò plectenda sunt, non muniri. Quia quãuis responsi qualitatem dictent dogmata postulati, & petitio dum existit præuia, quæ sint secutura, describat: nunquam tamen cassibus vestris libera regnantis verba cepistis: nunquã

desideriis per aucupia calliditatis imperialia vobis scripta militarũt. quotiẽs vanis hiatibus nocẽdi inefficax morsus increpuit? quotiẽs de accusato quicquid spe tenuistis, effugit, & vacuos imago pręsumptione occupata deseruit? Deo gratias, qui hanc prouidentiã indidit ei, cui rerum humanarum summa commisit. Spes certa quietis est, & salutis, perfecta in gubernatore sapientia. Puppis, cuius magister ad claui regimen intellectus dote præparatur, vbique stationem, vbique portũ habet in fluctibus. Certa est generalitatis securitas, quãdo rempublicam nobilibus regit artibus institutus. Sçit imperatoris nostri cælo infusa dispẽsatio obuiam manum famosis in fallendũ ingeniis exhibere. Labore apud eum non opus est, quem sortita est olim nuda veritas defensorem. Cessent impij commẽtitia apud illum simplicitatem fraude mentiri: quicquid se aduersus iustitiam mouerit, mox tenetur. nihil apud prędictum tutius innocentia est. legatione valida vtitur, qui æquitati res congruentes insinuat. quæ grauis est plerumque principibus impugnatio, minùs fidelium blanditiis non legatur. Sed hæc Deo melius narrantur, à quo frugis huius planta descendit.

Ad vos me reducit propositi operis non amica conditio, qui melioribus hactenus operam volui nauare sermonibus; dum captiuam orationem exigit imperiosa necessitas. Dixi-
„ stis enim.: Quomodo de causa, vel qualitate
„ eius primitus tractabatis, cũ necdũ haberet Synodus firmitatem? O frontẽ dictionis immũdæ, & faciẽ libelli, quã non sola maculauit im-

perita. Tractatus nostri prouinciam & narratis & quæritis. Hinc eramus nempe dubij quia quemadmodum loquimini, non habebat Synodus firmitatem. transibat negotij qualitas audituros, & plus adhuc remanserat in reuerentia pulsati, quàm esset in nostri integritate collegij.

Deinde pro quæstionum tormentis vene-
" rabilem Laurentium, & Petrum Episcopos, à
" communione Papæ se suspendisse replicatis,
" & quicquid prouidit cautio conuocatorum, ducitis ad crimen impetiti. Vllóne ergo tempore, dum celebrarentur ab his sacra Missarũ, à nominis eius commemoratione cessatũ est? Vnquam pro desideriis vestris sine ritu Catholico, & cano more, semiplenas nominati Antistites hostias obtulerunt? Aliquando, quod capiti vestro adscribatur, facta est apud Deum offensa per gratiam, & extitit nutrix veniæ, peccati mater oblatio? Fuerunt quidem corporis tantùm conuentione separati, quos loqueris: animarum tamen præsentiam non vitarunt. Si eos putas à consortio mutuo dissociatos, quos fibula religionis pio mordens dente coniungit, procul te ab æstimatione catholica culparum duxit affectus. Mandati cælestis habitatio nos aut miscet, aut separat. non interest quæ interualla nos segregent, si vno in supera mansione conclaue retinemur. Verè hinc conijcimus esse vos seruos ventris & corporis, & per hanc sententiæ
1. Cor. 2. vestræ vilitatem declaratis mancipia vos esse terrena. Scriptum est enim: *Animalis homo non percipit quæ sunt spiritus.*

Post hæc, versis in fugam ordinibus, lymphatici more sermonis addidistis: Ergo Concilia sacerdotum Ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præsentiā Papæ non habent, valitudinem perdiderunt? Legite, insanissimi, aliquando in illis præter Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutum, & non de maioribus negotiis, ad collationem si quid occurrit, præfatæ sedis arbitrio fuisse seruatum. Sic enim habes: si quis Episcoporum iudicio prouinciali depositus fuerit, Romanum Papam, si placet, rursus appellet; & ipse, si videtur, reparet iudicia in opitulatione damnati. Ecce enode est, quod ad laqueum præparastis: nisi fortè artissimis in illa parte nexibus adstringamur, & replicationum nobis itinera non patescant; dum callis antè peruius dumetis nouella interclusione vestitur. *Syn. Sardic. c. 3.*

His enim nos eloquij vepribus, dum gradimur per plana, retinetis, cùm dicitis, læsum principem, quare attributum Visitatorem, contra Ecclesiasticas regulas prima voluimus fronte discedere. & nihil amplius liceret hunc vitiis, ne durescerent lolium, ne profana messis, nulla disciplinæ ante maturitatē succisa falce decumberet, & putaretur licere quod iudices non vetabant. Vnde ex aperto constat, nulla vos, extra præstantiam piissimi regis, quam frustra desideratis noxæ copulari, exēplorum auctoritate fulciri. Superest, vt & ipsum doceā in his excessibus, quod bono vniuersitatis cō-tigit, non teneri: quia directū non occasionem

litis,nec fomentum iurgij, ſed cauſam voluit eſſe concordiæ. præuidens ſcilicet, quòd niſi ſimplicem iuſſionum ſuarum tutela vallaret, citò in eſcam diſcidij toxica veſtra ſubreperent. Scriptum eſt enim, *Vir ſimplex credit omni verbo.* Idcirco mandati limitem fixit, quem nulla liceret tranſgreſſione violari. Præfatum ad B. Petri Baſilicam, mox Romam perductus fuiſſet, mandauit occurrere, faciens de ſacerdotis voto regis imperium. Quis enim non putaret Pontificem ſponte pariturum in ea parte, quam licere ſibi Princeps non credidit, etiam ſi vetaret? Ibique Papam ab eo ſalutatum ſuo ore iuſſit affari, vt traderet Coëpiſcopo mancipia, nullis ſubdenda tormentis; ſeruanda profectò ad diſceptationem Synodalis examinis. O caſtitatem præcepti, quæ dum facem præſentibus præfert temporibus, in vmbram cogit antiqua! quę rapit lumen veteribus inauſpicato ſplendore nouitatis! Quis taliter commentitiis laudibus locupletauit fama dominum actuum ſuorum veritate mendicum? Non derogo vobis de ſcriptoribus, quorum beneficio contigit ornata ad nos maiorum geſta perduci: ſed Dei beneficia non tacebo. quia Princeps noſter rebus ſuperat decora ſermonum. Obnoxiā linguis gloriam venerabilis cauſarum trutinator inſpexit: vt cùm petitioni veſtræ effectus artifex præſtaretur, in omnibus tamen iura Eccleſiaſtica cuſtodiret. Quæ ad hanc æſtimationem, quamuis acutiora cæteris corda, ſufficiunt? vno tempore, vna ſcriptione,

Pro. 14. 18.

ſine æquitatis detrimento , deſideria veſtra ſupplentur, & eadem charta ad miniſterium religionis, & veſtrum deſtinatur ad gaudium. Boni enim principis præuidit inquiſitio, ſeruilem aſſertionem innocenti examine non probandam. In electione enim venerandorum iudicum ipſe accuſantes extra ordinem repulit, ipſe ad ſpem retulit accuſatum.

Videamus tamen iſta ſi facta ſunt : ſi Dei inimici, etiam terreni domini non fuiſtis, dum Chriſtum & Regem parili temeritate deſpicitis, & vnus vobis ad vtramque contumeliam ductus eſt criminum. Deſtinatus Antiſtes ab ipſo complendæ iuſſionis confinio oris veſtri ſpiris abripitur , & ad incentiuam confuſionis aptatur , qui paci militaturus aduenerat. Inuiſis Beati Apoſtoli liminibus ad vſum furoris veſtri iam neſcius ſui aduocatur; & illud , quod ex omnibus orbis cardinibus deuotos attrahit , poſitum in vicinitate tranſitur. Eccleſiarum fundamentum adire non permittitur ſtructura mediocris. tunc ſpem bonorum fructuum perdidit à radice ſeparatus. Dicatis forſitan , Apoſtoli genio decerpi, ſi putatur cæli ciuis terrarum locis includi. Tamen quamuis benedictio poſcentibus vbique præſtetur , & exigat præſentiam martyris fides & deuotio ſupplicantis : negari non poteſt , diligentiæ natali ſolo plus tribui , & maiorem affectum loca impetrare , de quibus ad ſuperna tranſitur. Quam fidem allegationi curationum multitudo iam præſtitit ; & vtimur poſt obſi-

dionem diabolicam testibus iam sanatis. Hæc licet per redemptorem nostrum in toto orbe celebrentur: est tamen non modica monumēti illius per frequentiam comparata nobilitas, quia per eum qui hominem mutauit in Angelum, illustrari potuit natura telluris. Hanc Visitatori vestro inuidistis gratiam, æstimantes quia errorum vestrorum sectator esse desisteret, si reuerendæ passionis penetralia contigisset. Ecce non habetis in regia auctoritate subsidium. ecce post cælestem commotionem iustè vos & principalis, quam sperni fecistis, censura percellit.

Videamus si superest aliqua de regulari propositione defensio. Visitatores, inquiunt, & „ aliis Episcopis ipse dedit, & iustum est, vt fa- „ cti sui lege teneatur. Non vos in hoc titulo falsitatis incesso: diu mendaciis adhærentia verba non arguo. Dico tamen, latorem iuris definitionis suæ, nisi velit, terminis non includi: & nisi Princeps fastigij summa moderetur, frustra ad illud, quod dederit, ius vocatur. Lex probitatis & mentis est, quæ hominem viuentem sine lege castigat: propriè moribus impendit, qui necessitati non debet disciplinam. Aliorum fortè hominum causas Deus voluerit per homines terminare: sedis istius præsulem suo, sine quæstione, reseruauit arbitrio. Voluit Beati Petri Apostoli successores cælo tantùm debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam exhibere conscientiam. Nolite æstimare eas animas de inquisitoribus non habere formidinem, quas

Deus præ cæteris suo reseruauit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quando ipso factorum vtitur teste, quo iudice. Dicas forsitan, omnium animarum talis erit in illa disceptatione conditio. Replicabo vni dictum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: &, *quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cælo.* & rursus sanctorum voce Pontificum dignitatem sedis eius factam toto orbe venerabilem, dum illi quicquid fidelium est, vbique submittitur, dum totius corporis caput esse designatur. de qua mihi videtur dictum per prophetam, *Si hæc humiliatur, ad cuius fugietis auxilium? & vbi relinquetis gloriam vestram?* Matth. 16. & 18. Esa. 10. 3.

Quid si immunda mihi labia habenti, & nullis succensi carbonis, vt Isaiæ concessum est, vndis abluta, ipsum ad possessionis suæ tuenda priuilegia Petrum Apostolum liceret euocare, & quod agit precibus, humana voce loqueretur? quem si audiretis, hoc diceret: Psal. 4. 3.

FILII HOMINVM vsquequo graues corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suum. Quid stabilita Christi manibus cupitis fundamenta subruere? quid canum possessionis genium illius, qui per culpas iuuenescit, ariete pulsatis, & diuisione Ecclesiastici gregis nouis me & post carnem passionibus subiugatis? Inauditum sacrilegij genus est, quod mentitæ religionis honore coloratis. dehonestat venerandi reuerentiam nominis, qui adiutorem se in his, quæ in Deum iactat commissa, polli-

cetur. Contumeliæ genus eſt, quaſi in ſolatio
Rom. 14. 4. adeſſe ſublimi, iuxta Apoſtolum: *Tu quis es, qui iudices alienum ſeruum?* Quid auribus imperitis illuditis, & grauiorem vindictæ ſpeciem facitis eſſe, quàm culpæ? Si odium debetis exceſſibus, vos mundate. cur liberiùs condemnatis ſcelera, quàm vitatis? Sui impugnator eſt, qui fornicationis officiis vrget adulteria, & per animarum ſtupra carnis accuſat.
Pſal. 72. 27. Scriptum nempe retinetis, *Maledicti omnes qui fornicantur abs te.* Fœda ergo à nitore Domini ſui obligatione diſſoluitur, qui ſtatutis cœleſtibus minùs mera fide dependit officia. Poſſeſſionis noſtræ vobis, vt video, claritas mouit inuidiam; quam ſimulata in mali poſſeſſoris indignatione transfertis, dum deſudatis impendiis. Arcem, qua fuiſtis conſpicui, crebris labefactatam ictibus, niſi obſiſterem, propoſuiſtis obruere; & cælo ſtabilitam machinam, quanta ſit, oſtendere per ruinam. Nolite præſtolari de clade veſtra victoriam: nolite triumphum ſuperando perdere, meis laboribus, meo ſudore quæſitum. Quicquid ad trophæum ducit, obtinui: quicquid vos illuſtres faceret, in ſede congeſſi. vobis tribuit claritatem fax iſta quam viperino liquore putatis extingui. In perniciem propriam accenditur, qui ſic ſæuit in gratiæ ſuæ germina, vt plantas abſcidat. liberior iuſto iracundia pluſquam alios laceſſit auctorem. Symmachi quos vocatis exceſſus, ſi ſunt, illa, qua & vos, expectatione ſuſtineo. nefas eſt, peccantem patientiam iudicis non amare.

Quid nisi vltionem flagitat, qui dum reus & ipse sit, vindictæ in altero moras accusat? Hæc illis à me vox debetur studiis: quia Deum dixisse teneo, pronum esse hominem in malitia, & omnem carnem amicam esse peccatis. Nolo occasione personæ innumeris datura dignitatem fiat in abiectione possessio: ne dum homo incessitur, lex diuina frangatur. Mihi credite, si sunt ista, quæ dicitis, respicio: quia & in illis, quibus nihil tale dicebatur, quid fuisset inspexi. Errat, qui falli Deo proximum credit: *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus.* Deu. 32. 35. Vos potius olim filij, de quibus spiritalis ventrem partus onerabat, ad abiuratam redite concordiam. pio vos sinu, sicut habuit hactenus, Ecclesia mater accipiat. Nunquam est sera correctio: scit diu expectare immodico labore quæsitos: nescit pro vilibus despicere magno pretio comparatos. Multis gradibus recursus est ad salutem. præter desperantem nullus excluditur: fructus veniæ proximus est coronæ. Nolite Symmachum Papam pressuris vestris iuuare. si reus est, mihi credite, cùm cessauerit humanæ impugnationis ministerium, diuinum mox succedit arbitrium. Nonne in splendidissimi cognitoris lance predicto aut pœna debetur, aut præmium? Syllogismos à me sermonum, & schemata non quæratis. Antiquo adhuc vtor reti post hominem: & irrisam à sapientibus sæculi cymbulam non reliqui. Illa me per mundi freta sustentat:

ditat probatum in captione hominum rete, quod cernitis. Redite ergo, quia fuga vos nec dum essetis agrestes eripuit currite ad ouile, ne luporum vos exponatis insidiis:ne per moram amittatis gratiam sponte venientum; quia contemptam inuitationem gehenna subsequitur. Ego, si quid dulcedinis vt pater debui; si quid districtionis, vt attributus à Deo magister, impleui. Prouidete ne diutius qualemcumque crucis meæ angulum rara Leuitarum corona circumdet: ne dolenda etiam extraneis in longum solitudo dominetur: ne labor vteri mei sterilitatis vice hostilem peperisse familiam, & numerosa proles per sinistros actus infæcunditatem parentis ostendat. Pauca sunt quæ asserui, sed quanta ex his pendeant, æstimate. Venite filij, audite me, timorem Domini docui vos. Romam respicite, quam ab idolorum seruitute sine auri, sine argenti pretio liberam sanguinis Christi fecit effusio: cui etiam meam seruuli sui mortem iussit impendi. Quæ per multa tempora famosis cultum delubris exhibuit: quę diu venerata est in imaginibut dæmonum, quem laborante censu indiderat manus magistra terrorem: quæ suspexit potestatem numinum emptam pretio metallorum. cui sublimiores Deos peperit exercitatior manus artificis: & diuinitatem, quam homo per fabricam contulit, apud homines Dei habuit forma maiorem. Ecce iam, Christo propitio, ad nouas fornaces simulacra redierunt. ecce iam de obsoleta superstitione vsus vester accipit, quod lætetur:

dum de veteri Tonante noua meritò vascula præparantur. Quid hanc adnitimini interrumpere quietem? quid ludere vanis intentionibus felicitatem? excusationem non habet furor iste, si creditis. non interest quibus itineribus ad mundi principem currat, qui à à sancta vnitate desciscit. pingues hostias litat Diabolo, qui contristat Ecclesiam. Vanas ergo repudiate tendiculas: simplicem habet defensionem pacis affectus. nimis armatus est, qui illa, quæ aduersarius concordiæ ministrat, tela contemnit. sufficit contra omnia iacula iurgiorum fidei nuda oppositio. Quid Eulalij & Bonifacij tempora, dum malorum solatium quæritis, reuocatis in medium? quid incrementis excessuum præsentatis vetusta contagia, & per iniquam voluntatem senectuti in operiendis delictis facitis nil licere? Alia tunc fuit causa discordiæ: & nisi narrando cogerer sustinere transacta, ostenderem vobis nullum euenire solatium de comparatione factorum: quia illos, quos ad Pontificale fastigium intentioni obsequens feruor euexerat, vtrosque repuli; hunc elegi: quia de illis, teste exitu, nemo mihi placuit: de istis, contra regulas nitentem profugum feci; prouectum legitimè mundo impugnante seruaui. Scitis ista, non noua sunt: quia dum ille truditur, iste firmatur, vester mihi militauit assensus. Deinde cur in perniciem vestram læditis sacerdotale Conciliũ? cur laceratis sententiam, in qua inspirante Christo oracula superna patuerunt, & inter Deum atque homines interpres extitit

lingua Pontificum? quid generalis Ecclesiæ dolorem facitis, quamuis in principali, tamen in vna commissum? Illa enim cæli curia, variarum dotibus aucta curulium, & multo redemptoris nostri auro, ostróque decorata, nihil in illa discussione auctore se protulit: sed per humanæ linguæ ministerium diuino militauit imperio. Intellexit non esse suum, quicquid impulsa constituit. nihil habet in illa sententia, nisi vnde de sola deuotione gratuletur. peregrinum stylus sensit eloquiũ, inde sumens solam gloriam, quòd infusa sibi seruauit & coluit. Quid his de exemplis Euãgelicis præparastis calumniam? sicut de vobis scriptum est, *Errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium.* Nam dum profanis memoratos verbis cæditis, & inscitiã proditis, & liuorem. Isti ergo resurrectionem coporis quam, prædicant, non credentes, hæreticis se miscuere contagiis? Isti quod abiurant linguis, corde sectantur? Ergo quia dixerunt, eum timendum esse, qui potest corpus occidere, & animam mittere in gehennam; ideo à fide aliena texuerunt? ecce profundam imperitiam. En beatum Lucam, cuius potestis assertione conuinci, qui clamat: *Timete eum, qui postquam occiderit corpus, habet potestatem animam mittere in gehennam.* Quis hîc locus erroris, vbi congruentia pari ductu exempli & historiæ verba concurrunt; nec diuersum est ab intellectu catholico, & lectionibus quod profertur? Nunquam benè nodus in scirpo quæritur. non inuoluit nebula prædicatæ lucis

Esa. 28. 7.

Luc. 12. 5.

auctores. Resurrectionem ergo carnis non credunt, quia posse corpus confitentur occidi? quia peccatricem animam gehennę mancipari? Densis cor vestrum vepribus suffocatur, & interna vitia aliis certat adscribere. Ioannis etiam Apostoli iactatis scripta violari, quia ex verbis eius dictum est, *Si dicamus, quia peccatum non habemus, mendaces sumus, & veritas in nobis non est.* 1.Ioan.1. 8. De codicum diuersitate nil queror. Ideo ergo corrupta sunt Apostoli monita, quia non iunxerunt, *Nos ipsos decipimus*, & quia iunxerunt, *mendaces sumus*? Non solùm diuinæ, sed etiam humanæ rationis ignari, qui veritatem non habet, mendax rectè censetur: nec alia re nisi falsitate plenus est, qui integritate vacuus innotescit. Sed hæc in vobis non curanda sunt linguæ oratione, sed gemituum: nec magis sunt vobis exhibenda verba, quàm lacrymæ: quia liquidò nocens est, qui insõtibus aut meritum culpabilis, aut nomen opponit. Reliquá obiectionum vestrarum capita non reuoluam. præstat silentio damnanda sepeliri. Nobilitatẽ dat facinoribus, qui ventilationem ipsorum multiplici ad aures posteras relatione transmittit. B. Pauli est sequenda sententia, qui monet per discipulum cunctos, & clamat, *Inanes quæstiones euita.* Multa enim sunt in 2. Tim.2. propositionibus vestris, quæ ita fæculentis vlnis peccandi amor amplectitur, vt fiant indigna memoratu. plura leuitas dehonestat, dum subductis euiscerantur verba vestra ponderibus, & de religionis causis elocutio

ventoſa componitur, auris congruam ſortita grauitatem: quæ in palearum abundātia nihil eſt horreis illatura de tritico, dum infæcundā frugibus culmorum parturit vbertatem, & ſpem de herbæ luxuria mentitur agricolis: de quibus nihil lucri ventilabra reperiūt, igni debita, incendióque peritura. de his ſcriptum eſt
Pſal. 75. 6. *dormierunt viri ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt.*
Nihil eſt, cariſſimi, pace dulcius, ſi tamen saporē eius non plenum amaritudine pectus excludat. Breuiorem quidem admonitionem debueram, quam prolixam non parua veſtri conſideratio, & diu in vobis iurgiis exercitata frons protulit. Vſus eſt multa peccantum, ſtricta allocurione nō corrigi: & effuſionem plurimi, quam in delictis habuerunt, in monitoris ſermonibus hanc requirunt. Me ſatis eſt & diligentiæ veſtræ, & iuſſis cæleſtibus obſecutum. In his quæ ſecutura ſunt, locum ſermonibus non relinquam: quia hæc refero; Mundi caput Romam per veſtras intentiones eſſe proſtratam, & nutricem Pontificij cathedram, quaſi vltimum videre ſedile deſpectam.

Cuius vocem Beatus Paulus excepit, & illa qua ſemper vſus eſt eloquij intonuit libertate: Apoſtolorum principem lenitatis inceſcens, quòd fluxis & profligatis mentibus parentis adhuc ſeruaret affectum: nec in profundum ductis vlceribus ferro medicante ſuccurreret. reſciſſenda docens laniēnis ſecreta morborum, & manifeſtæ deſperationi ſalutiferum eſſe vulnus adhibendum. ne-

dum

dum manus medici per pietatem à sectione carnis corruptæ suspenditur, de abstinentia teli inuitetur exitium : quia dum parcit ægris dextera, curandos interficit ; nec grandis est differentia, vtrum letum inferas, an admittas : mortem languentibus qui cùm possit non excludit, inflixit. His ergo aduersus eos oris ianuam patefecit alloquijs.

OMNIS QVI IVDICAS, in quo alium iudicas, te ipsum condemnas. eadem enim agis quæ iudicas. Scimus autem quia iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt : & iterum : *Beatus qui non iudicat, in quo probat seipsum.* Quæ, malùm, ratio est, vt prædicet non furandum, qui furatur : & prodigam verecundiæ frontem nube vestiat impugnationis alienæ ? Nemo rectè monitoris personam suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat, & amorem innocentiæ conuersatione demonstrat. Nam adiacet etiam publicanis, amica moribus vitia damnare sermone, & sceleratioribus linguæ officiis punire quod diligant. Quasi non quoddam genus sit maiorum excessuum, dare rei affectum labijs, quam mente despicias, & ingenij virus colloquij melle vestire. Hæc sic ago, quasi si vobis esset pudor, pudicitia, venustas affectui; liceret accusare doctorem, & aduersus electum oris liuidi morsus aptare: cùm antè futuri præscius per epistolam ad vos datam plena voce monuissem, *Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat : quis condemnet.* Et iterum : *O homo, qui iudicas eos,*

Rom. 2. 1.

Rom. 14. 22.

Rom. 8. 33.

Rom. 11. 3. *qui talia agunt, & facis illa, putas quoniam effugies iudicium Dei?* An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Accuſatis malitiam repleti iniquitate, fornicatione, auaritia, nequitia, inuidia, homicidiis, condemnatione, dolo, malignitate; ſuperbi, elati, inuentores malorum, parenti non obedientes, inſipientes, incompoſiti, ſine miſericordia. Docetis fornicantibus neminem eſſe miſcendum, adulteri Laurentij aut ſequaces, aut præuij. per quos ille aut exeruit quæ habebat toxica, aut quæ effundens monſtrauit, accepit. Poſt illam illecebroſæ communionis maculam, & peſtem toto orbe execrabilem, ſacerdotes Dei, quaſi obſoleta comparatos communione, culpatis: reos putatis eſſe, qui ſubiere conſortium nullo teſte conuicti: & ſectamini hominem toto Eccleſiaſticæ inſcriptionis, non dicam ſtylo, ſed enſe perfoſſum. Quod licet, non licet; & quod non licet, licet. Quemadmodum Iamnes & Mambres reſtiterunt veritati; ſic & vos mente reprobi, circa fidem proditores, proterui, inflati, amantes voluptatem magis quàm Deum; habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ipſius abnegantes. O vim doloris interni! qui nequit expedire quod concepit; qui profundis ingeſtum viſceribus loquendi affectum, quem imperauit, irrumpit. Nihil vobis vltra plus eloquar: quod de oratione remanet, lamenta ſupplebunt.

Poſt hæc ſi inter manus medicorum curatione ægreſcitis, nec aliqua à cœpto ſalutis conſideratio vos reducit, ſaltem orbis parentem vrbem veſtram reſpicite. ipſa vos poſt defenſores ſuos Apoſtolos mœrens aggreditur, ipſa compellat, & ſi quid eſt pietatis in reliquum, orditur impetratura ſermonem.

ME QVAM DEI ſummi templa, repudiatis fanorum cultibus, & nouæ lucis nitore gaudentem, fecerunt eſſe conſpicuam; quam poſt ſacella ſordentia, & multo pecudum tabo polluta, ab hoſtiarum cruore, Dominici & Apoſtolici ſanguinis effuſio purgauit: quam reducta poſt longum ſanitas febrium fecit delubra contemnere; quam à victimis liberauit oblatio; quæ pacem Chriſti per idolorum inimicitias acquiſiui; cui non fuerunt penè numeroſiora dona, quàm numina; quam religioſus reddebat varia deuotione mendicam, quam egeſtas oppreſſerat frequentia à Diis ſuis beneficia poſtulantem: quæ Curios, Torquatos, Camillos, quos Eccleſia non regenerauit, & reliquos miſi plurimæ prolis infæcunda mater ad Tartarũ, dum exhauſtis emarcui malefœta viſceribꝰ: quia Fabios ſeruata patria nõ redemit, Decijs multo ſudore gloria parta nil pręſtitit. profligata eſt operũ ſine fide innocẽtia: criminoſis iunctus eſt æqui obſeruãtiſſimus, quia Chriſtũ ignorauit, Scipio. Per totã vellẽ ſtylũ ducere, ſi orbatę pectus pateretur, infantiã. Sed quiſquis lamentationis tranſacta relegit, lacrymarum tempora videtur optare. Nemo creditur non

odiſſe, quorum relatione non læditur. qui ſiccam faciem de filiorum funeribus referens ſeruat, certo teſte crudelitatis arguitur. Illa poſteritas plus mæroris attulit perdita, quam iucunditatis acquiſita. Relegamus tamen quibus mutata ſint iſta ſucceſſibus. Ecce iam in illo ſacrario libertatis nihil ſeruile de idolorum cultibus inuenitur. ecce honorum corona, orbis genius, flos Romanus, quæ diu venerata eſt, plena ſanctitate calcat altaria. Ecce iam curia mea ad cælum vocatur, laudatur, accipitur. nec poſſum dicere, perdidiſſe me ſobolem poſt gratiam baptiſmi, quam vel repentina mors abſtulit. Multos trabearum vel curulium poſſeſſores ſupremus regnator ſine diſpendio cultus, aut dignitatis amplectitur. Penè iam terreni munificentia triumphi diuinum mercatur affectum; & hoc ad Chriſti gratiam proficit, quòd mundo ſtudetis eſſe venerabiles. Mentior, niſi egena agmina Conſulatus veſtri in ſubſidio miſeriarum præſtolantur aduentum. Etenim purpura veſtra, qua anni vocabulum nobilitatis, ſubripientem miſeris veſtimentorum largitate pellit algorem. Prope iam iterum neceſſitatibus ferunt auxilium decora faſtorum; & veteri infidelitate depoſita, in tali præparatione cenſus diſpendia efficiuntur lucra animarum. Ecce nunc ad geſtatoriam ſellam Apoſtolicæ confeſſionis vda mittũt limina candidatos, & vberibus gaudio exactore fletibus collata Dei beneficio dona geminantur. Quis tempore, quo pretioſis ſic-

camus vbera partubus, quo prolem noſtram æterna genitrix rurſus paritura nunc ſuſcipit, cuius poſt primam natiuitatem grandæuis fætibus aluus impletur, quæ mihi prolem regenerando dulcem facit eſſe, quam peperi, quæ ad ſe venientes ſenium facit exuere, & ad vitæ principia redire confractos, quis hanc felicitatem, rogo, interpellatione commutat? Quis per diſcordiam viperina mẽte compoſitam aurei mihi ſæculi iubet perire beneficia? quis in renouatione mea occaſum clandeſtinus inſpirat, & per blãdæ frontis ſpeciẽ inimicitijs vires acquirit? Generoſam in tali negotio proſapiẽ non agnoſco. Si qui ſunt tamen ſummorum, quos vilibus tempeſtatis huius procella ſociauit, aliis auctoribus facinorum participatione maculantur. Splendor ſanguinis, & ſi communionem criminum incurrit, neſcit tamen ducem ſe præbere peccãtibus. Habet forſitan reatum de neglecta cautione: non habet dignum ſupplicium de ſcelerum principatu. Sub quadam verecundia iungitur delinquentibus, qui ad adulta iurgia conuocatur. non meretur deſperationem perditi, in quo facilis tantùm credulitas improbatur. Vos potius video, triuiorum germina, vos agnoſco: in quibus naturæ vilitas conuenientes ſibi mores peperit. quos degeneraſſe claritas fuerat: qui per mentitæ titulum religionis gaudetis impunitate vitiorum: quorum labia nunquam aut honorum ſapor tetigit, aut quietis: qui fas omne origini paren-

do violatis : quos de latebris & specubus productos præsens causa monstrauit. Quis ante concinnationem mali huius, qui essetis, agnouit? diu fouistis secreta, quib. vos nox generationis abdiderat. Redite potius ad amicam cœcitatem: nobis serenam, & diurnam lucem relinquite. concordiam Ecclesiæ, aut absentia, aut correctione præstate. Si tamen vultis vos numerari inter splendidas prosapies, actuum emendatione cognoscam.

III.

VITA BEATISS. VIRI EPIPHANII EPISCOPI TICINENSIS Ecclesiæ.

QVAMVIS me vrgeat suscipiendi operis anceps necessitas, & è regione impositus sit, nec meo labore vacuus, nec maledicorum disceptatione tractatus; in quo gemina cautio dictionis, hinc vbertatem expectet ingenii, inde etiam lingua diuitibus narrandi frænos imponat; cùm ipsas eminentissimas, vt putantur, in sæculo vana inflatione personas si quis ventoso nimium studuerit eleuare præconio, aut intra gestorum terminum inopia eloquij continere, vtrumque apud eas iudicetur ingratum. In laudibus enim ipsis turpe est illa

laudere, quæ nec ille, de quo narrantur, agnoſcat: ſic iniurioſum, & dolore dignum putatur, illud præterire ſilentio, quod relatio vera poſſit attollere. Etenim res bene geſtæ veterum noſtrorum pro referentis apud nos accipiunt facultate virtutem. Nam veræ aut perit notitiæ, aut attenuatum tranſit ad poſteros, quod ad explicandum pauper verborum vena ſuſceperit: & illa haud iuſto liberior laudatio tantum decerpit gloriæ, quantum falſitatis adiecerit. Fit verò plerũque, vt fide carens cumulus minuat probè facta multorum, & ſit vana narratio, quæ creſcit ex mendaciis: intempeſtiua & mendica nimium, quæ non pertranſit ad terminum. Quocirca vitam beatiſſimi Epiphanij Ticinenſis Antiſtitis narraturus, inuoco Spiritũ ſanctum teſtẽ actuum eius, & comitem, vt ipſius auxilio gloriã conſcientiæ ſereniſſimæ, quam eidem conceſſit, tradã chartis victuris in ſæculo; vt exemplum præbitura virtutum nũquam fama moriatur. In quo tamen opere, ſi me anguſtia non coartauerit eloquentiæ ſub certa lege currentis, vt ſaltem cruda per ordinem digerã facta meritorũ: nihil tamen de laboribus eius tam mediocre, vel humile inueniam, vt neceſſariis illud bullis, vt plerique ſolent, viuidi ſermonis amplificem. Teſtes etenim calentium citabo negotiorum, & trophæa illius adhuc fumantia, & exornata de manubiis diabolicæ nuditatis oſtendam. Nemo enim ſub oculis præſentia penè & nimium nota commemorat, niſi qui de veritate confidit: vt quos

forsitan ficta dicturus, velut impudentiæ meæ conscius, euitarem, eorum auribus relegam illa quæ cognouit adspectus.

IGITVR præfatus vir insignis Epiphanius oriũdo Ticinensis oppidi indigena fuit, patre Mauro generatus & matre Focaria editus, quę sancti etiã Mirocletis Cõfessoris & Episcopi tãgebat prosapię, hominibus ex liquido ingenuitatis fonte veniẽtibus. Sed quid illorũ retexam sanguinis pręrogatiuam, quorum familiæ & nobilitatis caput est filius? Qui sub decessore suo, viro integerrimo, Crispino Pontifice cælestis militiæ tyrocinium sortitus, annorum fermè octo Lectoris Ecclesiastici suscipit officium, signo ante cælitus demonstrato. Nam dum esset in crepundiis lactentis infantiæ, fulsisse eius cunabula superno lumine videre complurimi: vt futuram mentis claritatem lustrans eum & præcedens fulgor ostenderet, secuturúmque splendorem in moribus iam tunc typica luce signaret. Notarum in scribendo compendia, & figuras varias verborum multitudinem comprehendentes breui assecutus, in Exceptorum numero dedicatus enituit, cœpitque iam talis excipere, qualis possit sine honorum oblocutione dictare. Igitur processu temporis & laboris ad sextum & decimum ætatis annum diuino fauore perductus, cana consilia in annis puerilibus meditabatur. Vernabat in illo præ ceteris mater bonorum operum verecundia. Ita famulabatur Antistiti libens, vt si quid operis gereretur ab altero,

grauiter ferret subreptum sibi fuisse seruitiũ. Accipiebat senes grauiter, iuuenes comiter, & coërcebat iam tunc facinorosos audacter. erat prin.is subiectus, prioribus sancta iniungentibus obsecundans; æqualibus blandus atque officiosus; sequentibus mera caritate communis: nulli se præferens, cùm religioso cursu per cælestem tramitem omnibus anteiret: laudationis amore vacuus, cùm quotidie in eo laudanda adolescerent. cúmque res gloriæ dignas per horarum momenta consummaret, perire fructum gloriæ opinabatur atque mercedem, si prætulissent homines, quod soli Dei exhibebat abscondité. In summa Apostolici memor oraculi, adsentationes respuens, in semetipso, teste conscientia, pro boni operis recognitione plaudebat.

Illud verò libandum esse non abnuo, quòd formositas in illo lucis corporeæ index animæ fuit, & tantum contra studium illius formæ decus enituit, vt nec forti viro posset oppugnante subuerti. Ridebant genæ, etiam cùm animus mœstitudine torpuisset. nitida simul labia commendabant dupliciter mella sermonum: nec non quocumque vertisset oculos, serenitatem mentis nuntiabat adspectus. frons cereæ pulcritudinis, & candoris illius, quæ solis passa radios colorem traxit ab æthere: nares in tanto naturaliter splendore formatæ, vt illas nequiret imaginibus corpora repræsentans pictor æmulari. manus teretes, prolixi digiti, de quibus aliquid & alie-

nigena gauderet accipere. Staturæ proceritas decens, quæ eminentiam ſecuturæ dignitatis præfiguraret in membris; nec tamen modum ornatiſſimæ prolixitatis excederet.

Sed ne quis forſitan malitioſus interpres intempeſtiuè poſitum iactet, in viro tantarum virtutum de lepore carnis factam eſſe mentionem : cùm in illa veteri mandatorum cæleſtium radice ſit inſitum, ſacerdotum corpora ſagaci debere inſinuatione luſtrari : ne quid debile, vel deforme, ne quid plus, minuſue eſſe contingat , neue inolitam maculis cutem ſuperficies fœda dedecoret ; ne fractura manus , aut fractura pedis, aut gibbus indignum altaribus reddat Antiſtitem . & clamet doctor gentium , & electionis vas, hominem mundum ad eiuſmodi debere officium peruenire : quod non ſolùm de animæ, ſed etiam de corporis creditur nitore dixiſſe. Qui deformem ac debilem à libaminibus ſuis mandat arceri , inuenitur eos, qui multipliciter grati ſunt , admittere libenter : præſertim in quo lucem membrorum animæ fulgor exſuperat; nec naturaliter illud terrenum decus aliquibus artificiis adiuuatur.

Præſtrictis ergo his , quæ oportuit non omitti , vt cui innoteſceret opere vir immenſus , præſentaretur & vultu : tranſeam ad illa , quæ de cultoribus Dei non mediocriter laudanda fronte narrantur . E-

rat in eodem ſermo ad doctrinam congruus, fabricatus ad blanditias, ad interceſſiones iam tunc artifex, ad corripiendos ſingulos auctoritate plenus, ad exhortandos quoſque neceſſario lepore dulciſſimus: vox ſonora, ſucco virilis elegantiæ condita, nec tamen agreſtis, ac ruſtica, nec infracta, gradatimque à maſcula ſoliditate depoſita. Illum quicumque vidit, cùm necdum dignitatum aliquod limen intraſſet, omnia eum tranſiſſe credidit, quæ ſequebantur inſignia.

Talis iam ad decimum octauum ætatis ſuæ peruenit annum. In quo, ſecundo à Leuitis numero dedicatus, ſenum cœtibus puer adiunctus eſt. Stupuerunt plurimi, ſed externi, qui mores illius cum ætatis immaturitate iungebant: ſeram credebant dignitatem hanc redditam eſſe, qui nouerant. At ille venerabilis Criſpinus Epiſcopus, fauoris neſcius, pertinaci tenens diſtrictione cenſuram, & quem nunquam niſi bona conſcientia duxit ad gratiam, ſic eum mulcebat ſenſibus, vt morderet obtutu; & ſub ſpecie frontis rigidæ clandeſtinum circa diſcipulum nutriebat affectum. Paſcebatur alumni ſui optabili conuerſatione pater, & omnibus eius actibus oculos amœnabat. In quo tamen ille Subdiaconi ordine nihil ampliùs quàm biennio commoratus, meritorum ſuorum ſaltibus euectus exſiluit. nec ſe diu

intra angustias modici honoris anima est dies passa refrænari. Festinabat ad Leuiticam dignitatem conscientia, quam nunquam vota præsumpserant: exigebat conuersatio, quod desideria penitus ignorabant.

Circa metas tamen præfati honoris & terminum, vnum eius opusculum summotenus libet attingere. Summias vocitatur ager, qui in eo loci situs est, in quo terrenum marginem gulosus Padani gurgitis morsus atrodit, & flexuosè serpens fluuius largitur in compendio alterius quod furatur ab altero; simulque fit lucrum finitimi aliena calamitas. De huius prædii finibus antiqua cum Clericis Burco quidam lite certabat. ad quod iurgium dirimendum senile nimis, & præter quàm coniici possit annosum, adhuc puer iste dirigitur. Electus est enim, qui & fortiter illas intentiones exciperet, & maturitate consilij inferendas temperaret. Attulit tamen, quod solet omnium criminum mater intentio. Nam processu sermonis, & scandali, ipse Burco, qui malitiæ suæ sordido lenocinaretur assensu, summum facinus sine aliquo timore commisit. nam sanctum virum ita fuste percussit, vt sanguis protinus ebulliret. At ille paratissimus iram repressit, nec vindictæ spe prouocatus efferbuit; turbatúmque potius & attonitum percussorem blandissimo delinibat affatu. Illico miseram se clamans, & orbatam filio ob atrocitatem facti, Capraria Burconis mater occurrit. Crederes eam circa funus pignoris sui illa, qua fugatur omne consi-

lium in carorum mortibus, lamentatione iactari. Lambebat veſtigia ſanctiſſimi iuuenis eiulans mater, & Parce clamabat illi, quem nunquam ad indignationem vis vlla compulerat. At ille ſupplicantem prohibebat, ne ſibi inuidiam rogando concitaret, ne ſe non merentem delati honoris ſarcinis impediret. Turbata eſt repentè ciuitas: omnium Chriſtianorum in furorem verſæ mentes. Burco ad exitium poſcebatur, & in tanta hominum multitudine nemo placidus, niſi qui iniuriam fuerat paſſus, inuentus eſt. Flebat egregius Pontifex, de infirmitatibus ſuis & moleſtijs gaudente diſcipulo. Nam ita ſatisfaciebat pro eo, qui putabatur inimicus, ſingulis, vt nec gloriam parcendo iactanter quæreret, nec vindicando mandata cæleſtia præteriret.

Breui pòſt ad Diaconij euectus infulas, vicesimum annum ætatis aſcēdit, facie nec dum bene barbata. Turbabatur ſuſcepti honoris tyrocinio homo, qui iam ducem poterat implere Chriſtianum. ſingulorum pro pudore declinabat adſpectus, quem vniuerſa ciuitas, quaſi ſalutis ſignum aliquod attendebat. Interea ſupradictus Antiſtes omnem Eccleſiaſticæ conuerſationis ſubſtantiam, & diuitias pauperum ſuorum in eius poteſtate committit, volens ante Epiſcopatum cognoſcere, qualem futuris temporibus præpararet Epiſcopum. Et cùm vix ſit, vt ab eorum perſonis, de quibus ſucceſſionis ſeritur quantulacumque ſuſpicio, inuidia temperetur, in iſtius gra-

tia ſibi credebat perire ſanctus pater, quidquid fuiſſet minus exhibitum. quædam in illo ſua, quædam volebat eſſe maiora. At iſte quotidianis profectibus, etiam cupidiſſimi in oratione genitoris vota tranſcenderat. Erat enim genitor, cuius eum per Euãgelium conceptum verbi cæleſtis ſemine fœta aluus effuderat. Nam de pudicitia iuuenis mei quid loquar? in quo domum ſibi ſtatuerat caſtitas, & continentia radices fixerat in profundum? Virum ſe eſſe, niſi per laboris patiẽtiam, ignorabat: carnem habere, niſi cùm moriturum ſe eſſe meminerat, neſciebat. Quoties tamen illum corporeus appetitus, ſicut ab ipſo didici, ludebat imaginibus ſomniorum, illico ad vigilias ſanctas, continuata ieiunia, ſtandi diutiſſimè neceſſitatem plena auiditate currebat; talemque bellatrix dextera animæ ſuis certaminibus reddebat carnem, vt illi opus eſſet poſtea pro neceſſitate ſuccurri. Nec tamen refecto corpuſculo indulgebat otio. vtebatur lectione pro requie, librorum venerabilium pro blandimentis inſtrumenta ſuſcipiens: memoriter ſemel tranſcurſa reddebat: & ne crederetur ſcripturarum diuinarum tramitem verborum tantummodo celeritate tranſuolaſſe, pingebat actibus ſuis paginam quam legiſſet. Si propheta fuiſſet in manibus, prophetantem videres codice amiſſo lectorem: ſi teſtamenti veteris recenſuiſſet volumina, Moyſi dignus æmulator incedebat; taliter ac ſi illum Iſraelitica per deſertum agmina ſequerentur. Si Apoſtolicũ lac verborum

& mel dominicæ paſſionis ſeueritatem legis condiens ſcriptura index reuelaſſet, continuò ex ore ipſius dulciora fauis verba fluxerũt. Poſtremò quid libri docuiſſent, vita ſignabatur.

Domum taliter regebat Eccleſiæ, vt nec profuſione immoderata commiſſam penum exhauriret, nec odia ſordenti parcitate contraheret. Interceſſionum etiam tunc certamina proludebat. Nam vbicumque pro remediis miſerorum Epiſcopi mittebatur imperio, tantà exigebat beneficium arte ſupplicandi, vt ſentirent ſibi in cauſis profuiſſe complurimi, ipſum per ſe Epiſcopum non veniſſe. Augebatur circa eum per dies ſingulos popularis affectus, & magnis ſucceſſibus cumulabatur amor, qui ex iudicio deſcendebat. Deſiderabatur in eo ſacerdotium, cùm nemo nutritoris ſui optaret interitum. Ipſum tamen ne odor quidem huius opinionis afflauerat. arbitrabatur ad profectum ſuum ſufficere, ſi cum bona ſemper æſtimatione ſeruiret. Poſtquam tamen inualida ſenectus, & ſemper de infirmitatibus querula venerabilem virum Criſpinum Pontificem occupauit, iſtius ſuſtentabatur manibus, in huius nitens erigebatur amplexus, pes illius erat, oculus, dextera; cuius miniſterio, quidquid optaſſet fieri, ante iuſſionem ſuam videbat impletum. Præſentiunt enim bonæ mentes eorum deſideria, quibus cum integritate famulantur. Talis in Diaconatu, à vigeſimo incipiens, octo annos expleuit. & quidem tunc ſtatus Eccleſiæ Ticinenſis bona Clericorum fruge pollebat.

Erant cæleſtes viri, quos iſte à perfectione incipiens amabat. fuit Silueſter Archidiaconus ea tempeſtate, homo in vetuſta diſciplinarum inſtructione probatiſſimus. fuit vir inſigniſſimus Bonoſus presbyter, tam nobilis ſanctitate quàm ſanguine; Gallus quidem proſapia, ſed cæleſtis indigena. fuere alij & numero plures, & virtute præſtantes: quorum idcirco facio mentionem; quia parua laude dignus eſt, qui tantùm miſeris antefertur.

Circa finem tamen vitæ, quem ſpiritu præuidebat ſanctus Antiſtes, Mediolanum vicinam expetiit ciuitatem, vbi nobilium germina meſſe quadam mundæ ingenuitatis excreuerant. Quos viſitationis gratia requiſitos, talibus vir Dei ſermonibus appellauit. Ecce, filii, iam me ætas compellit ad tranſitum. Iam originariam ad ius ſuum reuocat terra particulam. Commendo ciuitatem, commendo Eccleſiam, commendo hunc, cuius labori & gratiæ debeo, quòd vſque ad hoc tempus vixi, & grandæuus & debilis. Corporea ſoliditas & virtus animæ imbecillitatem meam portauit ſine faſtidio: cuius ambulaui pedibus, tenui aliquid manibus, vidi oculis, ordinaui ſermone. duo videbamur intuentibus, cùm vnus, vnus per concordiam fieret ex duobus. Hæc Ruſtico illuſtri viro dicta penitus inſederunt, qui in omni dicendi genere exercitatiſſimus, tali eſt orſus eloquio. Scimus, ſancte Pater, ſcimus, & profunda conſideratione perſpeximus, iuuenem

iſtum

istum non oportere pro ætatis immaturitate
censeri; nec debere grauis consilij hominibus
teneros pro quadam obice annos afferri. vir
namque cana morum integritate probabilis
geminata laude dignus est, si illi ad venerabile
mentis imperium puerile corpus obtempe-
ret. Viue tu tamen viue, exemplum & forma
bonorum operum, & vberiores in eo, si ad-
huc possunt crescere, lucidæ conuersationis
fructus adiunge. His dictis conticuit. At ille piissimus Pontifex beneuolentiæ eius impendens gratias, quòd secum pari de discipulo existimatione sentiret, dicto vale, discessit; atque Ticinum quasi ad sepulcrum festinans regressus est. qui aliquantis diebus emensis morbo regio perfusus, lucem sæculi nostri superna habitatione commutauit.

Extemplò in istum bonorum omnium consensus adducitur. magnus illico in tota vrbe concursus: rapitur à lamentatione funebri in gaudium populi consecrandus Antistes. Flebat iste intemperanter dolore mortis paternę, cui reddi debitas aliquas lacrymas promiscuæ multitudinis lætitia non sinebat. Resistebat in quantum poterat, & indignum se iam Apostolica imitatione clamitabat. sed tantùm magis surgebat in eo dilectio cunctorum, quantùm in multitudine magna solus erat, qui se vocitaret indignum. Nunc quid pluribus vtar, qui omnia explicare non valeo? Finitimarum ciuitatum iunguntur studia, & attrahitur tanta collectio, ac si initiandus esset totius orbis Episcopus. Ducitur Mediolá-

num adhuc reluctans, & magna si dimitteretur munera promittens, qui, vt fieret, noluit spondere vel minima. Consecratur cum omni celebritate cunctorum. Exultabat mundus de tam sanctæ ordinationis insignibus. Extranearum habitatores vrbium tanto se tripudio iactabant, quasi ipsis propriè profuturus infulas sacerdotales excepe-rit. Aliquos tamen magnarum vrbium incolas edax consumebat inuidia, quòd tantum oppidi Ticinensis angustia habere meruisset Antistitem, cùm apud ipsos sola Pontifices Metropolitanæ iactantiæ vocabula tuerentur.

Exacto ergo dedicationis suæ die, Ticinum rediit, conuocatisque vniuersis presbyteris ac ministris, talibus eos instruxit, & confortauit alloquiis. Quamuis me, fratres carissimi, inter primordia immatura titubantem iudicij vestri & susceptæ dignitatis pondus oppresserit; memini tamen quid gratiæ vestræ debeam, cui maxima contulistis. Et licet parendi vobis magis quàm iubendi habuerim voluntatem, mutaui tamen per officium personam seruiendi, animum non amisi. Estote pacifici, estote vnanimes; onus meum mecum diuidite. fit enim ad portandum facilis sarcina, quam multorum colla sustentant. meam vobis communionem seruãdam cum omni humilitate polliceor: neque futurum esse quẽquam, qui me, nisi cum Deo nostro, possit offendere. auctorem bonorum omnium seruate pudicitiam, &

me iniuriosum putetis, quòd grandæuos & presbyteros de continentia & integritate seruanda puer appellat. conuersatio, non anni, aut adolescentiam aperit, aut senectam. Speculamini meæ conuersationis interna;& si indignum aliquid agnoscitis, coërcete. Nemo vt Ecclesiæ principem admonere timeat, si probat errantem. His ita dictis, conticuit. Surrexerunt omnes ; & consona, quasi ex pristina meditatione, sub momentanea tamen voce dixerunt. Aue, Pater probatissime, aue Pontifex singularis. bonum te quidem vniuersorum sensit electio : sed optimum etiam tua testantur alloquia. crescis sanctis meritis apud cōscientiam nostrā,& aperiris luce operum, supra quàm porrigebatur opinio. Quibus breuiter perstrictis, suscepto omnes munere discesserunt.

Mox sibi Beatus Antistes proprio ore leges, quibus se posset tenere, dictauit. Primùm statuit non lauandum, ne nitorem animæ, & interioris hominis fortitudinem balnea magis sordibus amica confringerent. Deinde decreuerat nunquam esse prandendum. sed ne propositi sententiam superuenientium vis vlla temeraret,& aut iactantiæ nebulis, aut auaritiæ fama læderetur, diffiniuit nunquam sibi cœnandum : vt commutatio horarum, ac per hoc semel in die reficiēdi tempus afferret. Cibos iussit sibi placere viliores, nihilque in apparatione ferculorum nares , saporemque suum posse offendere, nisi quod aromatibus conditetur. Olerum & leguminis pascebatur

epulis; ſed neutrum horum vſque ad ſatieta-tem capiens: vini quiddam parum, quam tamen exiguitatem Apoſtolicæ admonitionis memor ſumebat ob ſtomachi cauendam debilitatem. Procedendum cenſuit omnibus in quolibet aëris terrore maturiùs: ita vt vigiliarum formam lectoribus antecedens ad Eccleſiam præberet Epiſcopus. Poſtquàm verò ad altaris confinia perueniſſet, nullam deliberauit futuram eſſe neceſſitatem, qua inde niſi impletis ſolemnibus poſſet abduci. Iunctis pedibus vſque ad conſummationem myſtici operis ſtare ſe debere conſtituit: ita vt humore veſtigiorum locum ſuum depingeret, & lõgè adſpiciẽtibus indicaret. Interceſſionum tantam ſibi propoſuit curam, vt ipſum ſe miſeris inferre crederet moleſtiam, quam per negligentiam à quibuſcumque permiſiſſet inferri. Ad patientiam laboris tempore otij, neceſſitati vt ſufficeret, corpus aptauit. Hoc ſibi viuendi pragmaticum vel diſciplinæ dogma propoſuit, aggreſſus eſt, ſeruauit, impleuit.

Mox verò per vniuerſum mundum ſanctam illius conuerſationem illa, quæ licet in glorioſis actibus tardior eſſe ſolet, fama non tacuit. Sed ad aures Ricemeris, qui tunc ſecundis ab Anthemio principe habenis Rempublicam gubernabat, detulit. Nam imperatore Romæ poſito, ſeminarium inter eos iecit ſcandali illa, quæ dominantes ſequeſtrat, inuidia, & par dignitas cauſa diſcordiæ. Surrexerat enim tanta rabies atque diſſenſio, vt mu-

quò bella præpararent; & præterquàm origo irarũ proprios ſuggerebat ſtimulos, lis iſta circunſtantium conſilio nutriebatur. Nutabat ſtatus periclitantis Italiæ, & affligebatur ipſis diſcriminibus grauius, dum expectabat futura diſcrimina. Interea apud Ricemerem Patricium, Mediolani ea tempeſtate reſidentem, fit collectio Ligurum nobilitatis: qui flexis genibus, ſolóque proſtrati, pacem orabant Principum, & vt ab ſcandalo vtræque partes deſinerent, occaſiones gratiæ ab vna precabantur offerri. Quid plura cõtexam? mulcetur Ricemer, & velle ſe reparare concordiam permotus multorum fletibus pollicetur. Sed quis ait, potiſſimum huius legationis pondus excipiet? quem tantę molis cura maneat? quis eſt, qui Galatam concitatum reuocare poſſit, & Principẽ? Nam ſemper, cùm rogatur exuberat, qui iram naturali moderatione non terminat. Tunc vno omnes ore reſponderũt. Veſter tantummodo ad pacẽ declinetur aſſenſus. Eſt nobis perſona nuper ad ſacerdotium Ticinenſis vrbis adſcita, cui & belluæ rabidę colla ſubmittunt: cui ante preces offeratur beneficium, quod à quolibet petiturus aduenerit: cui eſt vultus vitæ ſimilis. quem venerari poſſit quicumque, ſi eſt Catholicus: & Romanus; amare certè, ſi videre mereatur, & Græculus. Iam ſi ad ſermonem illius veniamus, nunquam ſic diras aſpides verborũ digitis incantator Theſſalus violentis poterit euocare carminibus, quomodo ille effectum petitionis ſuæ à negaturis extorquet. Pendet in arbitrio eius, cùm

„ loqui cœperit, ſententia audientis. Perdet ius
„ ſuum, qui excuſare diſpoſuit, ſi illi allegandi
copia concedatur. Tunc patricius Ricimer
„ ita reſpondit. Detulit ad me hunc hominem,
„ quem exponitis, fama glorioſum: & in hoc
„ magis admirationi mihi eſt, quod omnes ha-
„ beat laudatores; nullos eius, quibus per inui-
„ diam abundare ſolet nouitas, prodit inimicos.
„ Ite ergo, & rogate hominem Dei, vt ambu-
„ let. iungite etiam meas preces. Egreſſi de con-
ſilio, ſtatim Ticinum perunt, cauſam narrant, fuſis, vt iſtum laborem ſuſciperet, Beatus Epiphanius rogatur lacrymis. qui ne extenuaret beneficium, ſi filios diutina ſupplicatione torqueret, anteceſſit deſideria poſtulantum: quos tamē taliter allocutus eſt. Quamuis tan-
„ tæ rei neceſſitas probatiſſimæ perſonæ pon-
„ dus inquirat, & titubet ſub graui faſce porti-
„ tor immaturus, affectum tamen, quem debeo
„ patriæ, non negabo. Quibus breuiter narratis, quomodo erat loquendi parcus, ad Ricemerem patricium perrexit: à quo ſimul viſus & electus eſt.

Mandato ergo ſibi legationis ordine, Romam petiit. In quo itinere quid moleſtiarum ſuſtinuerit, quidue virtutum geſſerit, feſtinans ad maiora prætereo. Mox tamen vt ſupradictæ vrbis portas ingreſſus eſt, fama, quæ abſentem illum notum fecerat, digito cœpit oſtendere. Conuerſi illico omnium oculi, ſtupuerunt mentes attonitæ, quòd tantam ſibi exhiberi reuerentiam imago eius index ſan-

ſtitatis requireret. Inexplicabilis ſe culpæ reum fatebatur quilibet potentum, ſi tantùm genua eius amplexus eſt. tollebatur clamor in cælum: nemo illum in mortalium numero computabat, cui omnia cæleſtis gratiæ videbant bona conſtare. Perfertur ad Principem Anthemium, ſtudio legationis Epiſcopum veniſſe Liguriæ, hominem, quem nullus poſſit etiam diues eloquio ſufficienter exponere. At ille, Callida mecum Ricimer & in legationibus ſuis arte decertat. tales dirigit, qui ſupplicatione expugnent, quos ille laceſſit iniuriis. perducite tamen ad me hominem Dei: qui ſi poſſibilia precatur, admittam; ſi difficilia, ſupplicabo ne excuſationem meam grauetur accipere. Dubito tamen, an Ricimer apud me, quod poſcit, obtineat: cuius ſcio votorum intemperantem eſſe perſonam, & in conditionibus proponendis rationis terminũ non tenere. Sed veniat directus Antiſtes, & laudatam iampridem præſentet effigiem. Egrediuntur officia vrbe tota palatina. Iube, rogaris. audiebat Epiſcopus.

At venerabilis, & ſæculis omnibus probatus Pontifex, poſteaquàm introgreſſus eſt, & proferendi ſermonis donatus licentia, quamuis fugitiuæ poteſtatis inſignia, oſtrum, gemmaſque rutilantes reuerendæ imaginis fulgore compreſſerit, (etenim quaſi abſente Imperatore, ita in ſe oculos traxerat ſingulorum) tali narratione incipiens, ianuã oris reſerauit. Summa cæleſtis domini, venerande prince-

ceps, est ordinatione dispositum, vt cui tan-
„ tæ Reip. cura mandabatur, per Catholicæ
„ fidei dogma Deum, & auctorem, & ama-
„ torem pietatis agnosceret; per quem bello-
„ rum furorem pacis arma confringunt, &
„ calcans colla superbiæ concordia superat,
„ quod fortitudo non præualet. Sic namque
„ Dauid prædicabilem parcendi magis inimi-
„ co animus reddidit, quàm intentio vindican-
„ di. Sic perfecti sæculorum reges & domi-
„ ni, supplicantibus indulgere cælesti arte di-
„ dicerunt. Supernæ namque dominationis
„ instar possidet, qui imperium suum pietate
„ sublimat. Hoc ergo Italia vestra freta iu-
„ dicio, vel Ricimer patricius, paruitatē meam
„ oratu direxit; indubitanter coniiciens, quòd
„ pacem Romanus Deo munus tribuat, quam
„ precatur & barbarus. Erit enim triumphus
„ vestris propriè profuturus annalibus, si si-
„ ne sanguine viceritis. Simul nescio quæ spe-
„ cies fortior possit esse bellorum, quàm di-
„ micare contra iracundiam, & ferocissimi
„ Getæ pudorem onerare beneficijs. Grauiùs
„ enim percellitur, si postulata impetret, quē
„ puduit hactenus supplicare. Tractandus dein-
„ de anceps bellandi euentus. in quo tamen
„ si ita præualuerint peccata certamine, ve-
„ stro regno defraudabitur, quod partes vtræ-
„ quæ perdiderint. Nam quæcumque apud
„ Ricimerem, si amicus est, salua sunt, cum
„ ipso à vobis Patricio possidentur. Cogita-
te pariter, quia benè causæ suæ ordinem di-

rigit, qui pacem primus obtulerit.

Hactenus admirandus Pontifex prosecutus, loquendi finem fecit. Tunc Princeps erigens oculos, desertum se omnium vidit aspectibus, atque in eum inuitatos vultus esse cũctorum: quem admirari nec ipse desinebat. Tunc alto trahens verba suspirio, ita orsus est. Quamuis inexplicabilis mihi, sancte Antistes, aduersus Ricemerũ causa doloris sit; & nihil profuerit, maximis eum à nobis donatum fuisse beneficiis. quem etiam (quod nõ sine pudore & regni & sanguinis nostri dicendũ est) in familiæ stemma copulauimus, dum indulsimus amori Reip. quod videretur ad nostrorum odium pertinere. quis hoc namque veterum retro principum fecit vnquam, vt inter munera, quæ pellito Getæ dare necesse erat, pro quiete communi filia poneretur? Nesciuimus parcere sanguini nostro, dum seruamus alienum. Nemo tamen hoc credat propriæ causa factum esse formidinis. nam in tanta circumspectione salutis omnium, solùm pro nobis timere non nouimus. Bene enim apud nos compertum est, perire Imperatori laudem suæ virtutis, qui pro aliorum cautela non metuit. Sed vt tuæ venerationi ad liquidum conatus illius aperiamus; quotiens à nobis maioribus donis cumulatus est Ricemer, totiens grauior inimicus apparuit. Quanta contra Rempublicam bella preparauit? quantas externarum gentium per illum vires furor accepit? Postremò etiam, vbi nocere non po-

„ tuit, nocendi tamen fomenta ſuggeſſit. Hu-
„ nc nos pacem dabimus ? hunc inteſtinum ſub
„ indumento amicitiarum inimicum ſuſtinebi-
„ mus, quem ad fœdus concordiæ nec affini-
„ tatis vincula tenuerunt? Grandis cautio eſt,
„ aduerſarij animum cognouiſſe. etenim ho-
„ ſtem protinus ſenſiſſe, ſuperaſſe eſt. perdunt
„ ſemper deprehenſa odia ſtimulos, quos occul-
„ tata conceperant. Sed ſi in his omnibus reue-
„ rentia tua, & vadis, & mediator accedit, qui
„ potes ſpiritali indagine conſilia nefanda in-
„ uenire, & inuenta corrigere; pacem, quam
„ & tu poſcis, negare non audeo. Poſtremò ſi
„ ſolitæ calliditatis aſtutia etiam te fefellerit,
„ certamen iam vulneratus aſſumat. me tamen,
„ ſtatumque Reip. tuis committo & commen-
„ do manibus, & gratiam, quam ſupplicanti, &
„ profuſo per ſe Ricemeri negare diſpoſueram,
„ per te primus exhibeo. Profunda enim deli-
„ beratione compendiis noſtris in hac parte
„ conſulimus, ſi in incertis procellarum errori-
„ bus nauem ex veri gubernatoris ordinatione
„ flectamus. Quis enim tibi excuſare præſumat
„ beneficium poſtulanti, cui oportuerat ante
„ preces offerri ? Hæc Imperator. At vene-
„ rabilis ſacerdos, Gratias, inquit, omni-
„ potenti Deo, qui pacem ſuam principis
„ menti inſeruit; quem ad inſtar ſuperni do-
„ minatus vicarium ſuæ poteſtatis voluit eſſe
„ mortalibus.

Quibus breuiter narratis, accepto etiam pro concordiæ firmitate ab Anthemio ſacra-

mento, discessit, festinans ad Liguriam reuerti, quando resurrectionis Dominicæ tempus instabat: per quod maceratis ieiuniorum cruce corporibus, carne frigida spiritus hilaris recalesceret; dum à redemptore nostro moriendo mors vincitur, & fidelis spei cibis anima saginatur. Vicesimo à se, cùm Romam egressus est, futurum Pascha dies promittebat tanta tamen iter celeritate confecit, vt quarto decimo die improuisus, & famam præueniēs, Ticinum ingrederetur, comitibus sane plurimis in via derelictis, quia nec abstinentiam eius sustinere poterant, nec laborem. Ecce concursus præstolantium tanti Antistitis aduentum, domi positum videre, quem nondum Romam egressum fuisse cognouerant. Lætæ vrbis tripudia attonito Ricemeri indicantur: pacem factam consono omnes ore clamitabant. Exnltatio infinita prouinciarum: & sicut hominum mos est, gratius habere quod redditur, quàm si omnino non pereat, dulcior erat concordia, quæ post litem reuocabatur, & pax, quæ iam pene desperata contigerat. Et vocabatur reuerendus Pontifex, vt diu expectatum Mediolanensibus præsentaret aspectum. At ille, ne velut debitas gatiarum actiones præsens videretur exigere, visitationes eorum sub colorata specie declinabat. Igitur processu temporis, & laboris, quotidianis successibus

vitæ in eum meritum geminabatur. Erat illi germana natu minor, religione non impar, Honorata nomine, cuius vitam per ſingula virtutum genera longum eſt eloqui. Sufficit tamen ad laudum eius cumulum, dignam tanti viri ſororem dixiſſe. Hanc in ipſo, quo de legatione rediit, conſecrauit anno. quam tamen imbuendam diſciplinis cæleſtibus, quaſi ſancta illi natura non ſufficeret, Luminoſæ cuidam fæminæ ſtupendæ ſanctitatis & ſingularis exempli commiſit: cuius oporteret fortaſſis natalium culmina relegi, niſi inſignior fuiſſet vita, quàm ſanguine. Hæc enim fuit talis, de qua ſe crederet habere & ipſe quod diſceret, qui erudiendam conſortem vteri committebat. Nam breui apud hanc depoſitum Antiſtitis pignus effloruit, & ad maturitatem bonæ frugis plantaria onuſta perduxit. Interea per propoſitum ſibi callem vitæ curſu præpeti ſacerdos venerabilis incedebat. eleemoſynis ſine retractatione operam dans. quod munus accipientibus vultu & animo blandiſſimo commendabat: ita vt cuicumque ſermonis ſolius gratiam præſtitiſſet, nequaquam ſe indonatum putaret abſcedere. erat enim ſummum præmium, talem ſaltem vidiſſe Pontificem. Creſcebat in dies ſingulos fama glorioſis ſucceſſibus, & totum penè mundum illius prædicatione complebat. Defuncto tunc Ricemere, vel Anthemio, ſucceſſit Olybrius: qui in ipſis exordiis diem clauſit extremum. Poſt hunc Gycerius ad regimen accitus

est. apud quem quanta pro salute multorum gesserit, studio breuitatis incido. Nam supplicante sancto viro, inlatam matri à ditionis suæ hominibus concessit iniuriam: cùm apud illum reuerentia præfati sacerdotis esset etiam decessore sublimior. Post quem ad regnum Nepos accessit. Tunc inter eum & Tolosæ alumnos Getas, quos ferrea Euricus rex dominatione gubernabat, orta dissensio est: dũ illi Italici fines imperij, quos trans Gallicanas alpes porrexerat, nouitatem spernentes non desinerent incessere: è diuerso Nepos, ne in vsum præsumptio malesuada duceretur, districtiùs cuperet commissum sibi à Deo regnandi terminum vindicare. Hinc vtrimque litium cœperunt fomenta consurgere. Et dum neutræ partes conceptum tumorem vincendi studio deponunt, sic exsuperabat causa discordiæ.

Attigerat iam beatissimus vir octauum in sacerdotio annum; cùm repente Nepotis animum summouendæ dissensionis amor infudit: vt repulso simultatis veneno seruaret inter reges caritas, quod tueri arma vix poterant. Euocantur ad consilium Liguriæ lumina, viri maturitatis, quorum possit deliberatione labans Reip. status reuiuiscere, & in antiquum columen soliditas desperata restitui: tantique ad tractatum coiere ex iussu Principis, quanti poterant esse rectores. Seritur de ordinanda legatione sermo, in beatissimum virum Epiphanium mentes om-

nium & oculi diriguntur. fiunt cunctorum sententiæ, quasi vnius & ore proferrentur & pectore. Quid plura? cum lætitia Christi miles occasionem laboris amplectitur, & spe effectum præcipit. de negotij æstimatione confidens, agendi speciem melioraturus inquirit: actionem pene conclamatam, & valdè difficilem cælestis potentiæ præsidio percunctatus est, suscepit, impleuit. Cuius itineris molestias, necessitatesque nō valeam per ordinem digerere; nec si mihi centum linguarum fluminibus per meatus irriguos verba fundantur. Nam egressus Ticinensi oppido, donec ad destinata loca pertingeret, tali viæ suæ fatigationem arte geminauit, vt si temperius, iumentorum defectum considerantes, in futuræ mansionis diuersoria successerunt, præter psalmorum continuationem, præter lectionis perseuerantiam, quorum nihil nisi stando faciebat, eligebat secessum nemorosa fronde conclusum, vbi connexis arborum brachijs nox domestica texeretur: quod solum refugus per vmbracula opaca sol nesciret, & torum viridanti cespite gratia naturalis sterneret. Ibi profusus, in oratione continuis fletibus exortem pluuiarum terram oculorum imbribus irrigabat. Reddebantur arua illa fœcunda orationum copia, quæ frugum esse non poterant.

Tali exercitio se macerans Tolosanam, in qua Euricus tunc Rex degebat, vrbem ingressus est, quem iam præuia opinio

Gallorum auribus, qualis esset, intimauerat: sacerdotibus præcipuè eiusdem regionis, quos attonitos de aduenientibus inquisitio profunda sollicitat. Erat præterea ea tempestate consiliorum Principis & moderator & arbiter Leo nomine, quem per eloquentiæ meritum non vna iam declamationum palma susceperat: qui cum summo gaudio aduentum pontificis indicauit notitiæ publicæ. Euocatur ex tempore regi præsentandus Antistes, ad quem illico vt ingressus vidit, salutauit, aggressus est. Quamuis te, stupende „ terrarum Princeps, multorum auribus red- „ dat virtutis fama terribilem, & gladij, quibus „ finitimos continua vastitate premis, segetem „ quandam inimici germinis metant: nullam „ tibi tamen superni gratiam numinis dira bel- „ landi præstat ambitio: nec ferrum fines tue- „ tur Imperij, si cælestis dominus offendatur. „ Regem te habere memento, cui oportet con- „ siderare quid placeat. qui cum susceptum „ hominem portaret ad cælum, pro immensæ „ hæreditatis munere pacem discipulis iterata „ sæpius admonitione commendat. Cuius nos „ præcepti necesse est esse custodes: præcipuè „ cùm nouerimus virum fortem dici non posse „ quem vicerit indignatio. Deinde perpendere „ nos conuenit, quòd nemo diligentiùs propria „ tuetur, quàm qui aliena nõ appetit. Quocirca „ Nepos, cui regimen Italiæ ordinatio diuina „ commisit, ad hæc nos impetranda desti- „ nauit; vt reductis ad fidem mentibus, terræ

ſibi conuenæ dilectionis iure ſocientur. Qui licet certamina non formidet, concordiam priùs exoptat. Noſtis in communi, quo ſit dominorum antiquitas limitata confinio. qua ſuſtinuerint partes iſtæ illarum rectores famulandi patientia. Sufficiat quod elegit, aut certè patitur amicus dici, qui meruit Dominus appellari. Hæc vir inſigniſſimus Epiphanius.

At Euricus gentile neſcio quod murmur infringens, mollitum ſe adhortationibus eius vultus ſui ſerenitate ſignificat. Leo verò nominatus ſuperiùs tanto allocutionis ipſius tenebatur miraculo, vt crederet verbis huiuſcemodi expugnari poſſe mentes, ſi fas eſt dici, etiam ſi contra iuſtitiam poſtularet. Taliter tamen fertur ad interpretem Rex locutus: Licet pectus meum lorica vix deſerat, & aſſiduè manum orbis æratus includat, nec non & latus muniat ferri præſidium; inueni tamen hominem, qui me armatum poſſit expugnare ſermonibus. Fallunt, qui dicunt Romanos in linguis ſcutum, vel ſpicula non habere. Norunt enim & illa quæ nos miſerimus verba repellere; & quæ à ſe diriguntur, ad cædis penetralia deſtinare. Facio ergo, veneranda Papa, quæ poſcis: quia grandior eſt apud me legati perſona, quàm potentia deſtinantis. Accipe nunc fidem, & pro Nepote pollicere, quòd ſeruet intemeratam concordiam; quando te promiſiſſe, iuraſſe eſt. His dictis, inito etiam pactionis vinculo, verendus Pontifex vale dicto diſceſſit. Ad quem ſtatim

precatorum turba dirigitur, vt secuturo die Regis epulis interesset; quem ille iam compererat iugiter per sacerdotes suos polluta habere conuiuia. cui excusauit, dixitque sibi non esse in more positum alienis aliquando prandiis vesci: perendie se magis velle proficisci. quod constitutum maturauit implere, & Tolosam tantis comitantibus egressus est, vt penè deserta vrbs discedente nostro Pontifice cerneretur. Tantos enim in breui deuinxerat sibi caritate sincera, vt captiuitatem flerent, quos apud patriam remanere necessitas constringebat. Inde tamen regrediens singula sanctarum habitationum loca visitauit. Medianas insulas, Stœchadas, Lerum, ipsamque nutricem summorum montium planam Lerinum adiit. Vnde singulos vitæ flosculos decerpsit ex omnibus, quos in se boni germinis fomes insereret, & ad maturitatis tempus grauida pomis cælestibus arbor adduceret. Interea expectatum Italis lumen redditur, & reuertente singulari sacerdote per sudum rutilans iubar aperitur. Ticinum diu desideratus ingreditur: Nepoti effectum peractæ legationis insinuat. & crescētę laudum cumulo, humilitas in eo pariter sentiebat augmentum.

Igitur dum talibus se disciplinis & laboribus Christi & Dei nostri operarius exerceret, ecce ille quietis nescius, & scelerum patrator inimicus, magna dolorum incrementa conglutinat, & inquirit quibus virum integerri-

mum passionibus lacesseret. Exercitum aduersus Orestem Patricium erigit, & discordiæ crimina clandestinus supplantator interserit. Spe nouarum rerũ perditorum animos inquietat: Odouacrem ad regnandi ambitum extollit. Et vt hæc pernicies in Ticinensi ciuitate contingeret, Orestem ad eam fiducia munitionis inuitat. Episcopus cum omnibus ad se pertinentibus præsens inuenitur; fit maximus in vrbe concursus, prædandi rabies inardescit: vbique luctus, pauor vbique, & mortis imago plurima discurrebat. Ille sollicitus poscebatur ad pœnam, cuius substantiam notiorem fecerat amicitiarum fides antiquior. Alij flaminas ruituris ædibus supponebant: alij ad exitium poscebant dominum, pro cuius conuenerat salute pugnari. Currunt ad Ecclesiæ domum, totis direptionis incendiis æstuantes, dum quem videbant erogare plurima, perimmensa suspicabantur abscondere. Pro nefas! thesauros cruda barbaries quærebat in terra, quos ille ad cælestia secreta transmiserat. Diripitur etiam sancta eius germana, & seorsum ab eo captiuitatis sorte deducitur: omnes nobilium à suis familię sequestrantur: Luminosa gloriosissima fæmina parili necessitatis conditione cõstringitur. O dolor! vtręque Ecclesiæ flammis hostilibus concremantur: tota ciuitas, quasi vnus rogus, effulgorat. Cunctorum voces sacerdotem requirentium audiuntur. nemo periculi sui meminerat, dũ maior ab illis salutis portio diuideretur. Cui quamuis confusa in singulorum exitium tur-

ba fremeret, honor tamen & inter gladios impendebatur. Nam illico non fuerunt, quos potuit videre captiuos. venerabilem germanam suam, priusquam in vesperam diei illius lux funesta laberetur, eripuit. Plurimos etiam ciuium absoluit precatu suo, antequam durissimæ conditionis vincula sentirent: matres familias præcipuè, quas immanior in hac necessitate poterat manere commoratio. Postremò status ciuitatis, quem multitudo barbarica succidebat, vnius fortissimæ columnæ sustentatus resurgebat auxilio: nec tantùm ad delendum sufficiebat exercitus, quantum ad reparandum vnius persona Pontificis. Sublato tamen Oreste, & propter Placentinam vrbem extincto, deprædationis impetus conquieuit.

Post quem adscitus in regnum Odouacris tanto cultu insignem virum cœpit honorare, vt omnium decessorum suorum circa eum officia præcederet. Interea ne diu fauillis domicilia diuina premerentur, antè gloriosus Antistes reædificandi sumpsit animum, quàm expensas aut substantiam præparandi. Ingentis pretij fabricas sine nummorum attollere condito non expauit, Apostolicæ admonitionis haud inscius, quòd cælestia regna quærentibus indeficiens iugiter census exuberet; & de pleno semper impertiat, quem non opprimit in largiendi voluntate paupertas. Dicebat enim, Vix est vt animum diuitem possibilitas deserat, & difficillimum vt sequatur abundantia hominem mente mendicum. Iam iamque

tamen fastigia perfectionis maioris Ecclesiæ opus attigerat, ædificio & dedicationis insignibus adornato. Extemplo alterius Ecclesiæ tùm columnatus repentè paries impulsu callidi serpentis eiectus est. Voluit experiri, si multiplici eius possit vexatione subuerti. At ille violentior, ne malis eius cederet, assurgebat. & continuò, sine alicuius passionis indicio, ad reparationem ipsius plena se auiditate succinxit. Nimio tamen vniuersitas tenebatur miraculo; quòd ab ipso templi tholo artifices cum ingenti machina corruerunt: nullus tamen eorum aut crure debilis factus est, aut aliqua membrorum parte truncatus. Quod orationibus Episcopi contigisse cunctorum sensibus patuit; vt molem propriam ruina sustineret, & à casu suo lapides suspenderentur. Stupendo tamen ordinationis eius cursu, supradicti operis perfectionem labor accepit. Nam consummato maioris Ecclesiæ præparationem orditus, raptim ad fastigia priscæ incolumitatis surrexisse conspexit domum Dei, qui nec dum compererat inchoatam. Quibus tamen ab eo celeriter exactis, mox se in illum diuinus fauor ostendit. Nam in eiusdem anni curriculo summa dæmonum turba de obsessis cœperunt clamare corporibus, flagris se & cruciatibus nimiis, vt fugerent, sacerdote Epiphanio imperante compelli. Quos ille modica cũ fletu oratione profusa, ad extima terrarum confinia transmittebat, ac diuersis vocibus eiulantes meritorum suorum vrgebat imperio. Sed cùm ta-

lia per Christi gratiam iugiter faceret, nihil sibi de præsumptionum flatibus assumebat. Tollit enim illis boni meriti potentiam, quibus supercilium fiducia benignitatis attulerit.

Interea ne solis ciuitatem templorum ædibus videretur ornasse, fessis eiusdem vrbis habitatoribus remediorum vtilitate prospexit. Nam directa legatione ad Odouacrem, quinquennij vacationem fiscalium tributorum impetrauit. ad quæ beneficia per singulos dispertienda, tanta se castitate continuit, vt nemo ex his minùs acciperet, quàm is, quo fuerant impetrante concessa. Dum hæc tamen gererentur, in perniciem Liguriæ possessorum Pelagij, qui ea tempestate prætorio Præfectus erat, repositus malitiæ ardor efferbuit. Nam coëmptionum enormitate grauissima tributa duplicabat, reddebatque onus geminum, quod simplex sustinere non poterat. Vnde mox ad sanctum virum oppressorum turba confluxit: qui lætus succurrendi occasiones amplectitur, & pro cunctorum necessitate alacer ambulauit, poposcit, obtinuit. Sed quid frustra gestio singulorum species laborum eius vel formas eloqui, dum quod non explicat possibilitas, præsumit affectus, datque terminum latiora opinantibus sermonis angustia? Fuerunt tamen ista sacratissimi vatis desideria, vt cum innumerabilia faceret, optaret de laudibus suis aut nulla, aut pauca perstringi. Vnde si quid minus lingua pauper aperui, audientium

& legentium ſenſibus derelinquo.

Poſt multas tamen, quas apud Odouacrem regem legationes violentia ſupplicationis exegit, diſpoſitione cæleſtis imperij ad Italiam Theodericus Rex cum immenſa roboris ſui multitudine commeauit. ad quem vir integerrimus, dum Mediolani iam poſitus eſſet, excurrit. Quem cùm ille regum præſtantiſſimus cordis oculis inſpexiſſet, & ſolita iudicij ſui ſacerdotem noſtrum libra penſaret, inuenit in eo pondus omnium conſtare virtutum, cuius integritatem velut fabrilibus lineis ad perpendiculum mentis emenſus eſt. qui tali apud ſuos de illo ſermone vſus eſt.
» Ecce hominem, cui totus Oriens ſimilem
» non habet: quem vidiſſe, præmium eſt; cum
» quo habitare, ſecuritas. Fortiſſimo muro Ti-
» cinenſis ciuitas incolumi iſto vallatur, quos
» impugnantium nulla vis poſſit obruere, quos
» nequaquam Balearis fundæ tranſcendant ex-
» curſus. Si qua neceſſitas inter vndas certa-
» minum acceſſerit, tutum eſt apud iſtum ma-
» trem familias deponere, & expeditum excur-
» ſibus militare bellorum.

Interea perduelles animos dedititij exercitus mutationum incendit ambitio. quorũ caput Tuſa fuit, homo in perfugarũ infamio notitia veteri pollutus: qui cõcepit mente, vt ſe deſperatis partibus cum ingenti multitudine redderet. quod dum Theodericus rex principali ſollicitudine cognouiſſet, continuò omnem illam, quam totus Oriens vix ſuſtinuit, contraxit manuum, atque ad Ticinenſis ciui-

tatis angustiam contulit. Videres vrbem familiarum cætibus scatentem: domorum immanium culmina in angustissimis resecata tuguriis. cerneres à fundamentis ædificia immensa migrare; nec ad recipiendam habitantium densitatem solum ipsum posse sufficere.

Inter hæc ille in bonis vir exercitatissimus, in quo animorum amplitudo cunctis pandebat accessum, opportunum sibi coniiciens tempus offerri, quo benignitatis suæ pleno Austro vela laxaret, & portum gloriæ per variarum notitiam gentium & actuum celebritatem secunda nauigatione pertingeret: primore in loco, quod nullæ chartæ veterum, nulli librorum de quocumque loquuntur annales, quod cum stupore relator affirmet, vel cum admiratione lector admittat, vt cum sagacissima gente habitans, & quam nulla suspicionum aura præteruolat, in rebus dubiis, quando metus periculi etiam mitia contra quoslibet corda sollicitat, sic illis fidelissimus extitit, vt inimicos eorum toto deuinctos teneret affectu, & inter diffidētes principes solus esset, qui pace frueretur amborū. Applicabat enim ad compendium vnius, quidquid præstabatur ab altero: & reuerentia personæ suæ atque dulcedine sic largientis temperabat animum, vt nullatenus accenderetur, si aliquid à se beneficij per Episcopum & inimicus acciperet. Ille fuit, circa quem concordiam & pugnantes seruarent, & cuius quietem bella non læderent.

Iam si ad illud veniamus, quòd cotidiana & ipsos pascebat humanitate raptores, & illis intra ciuitatem sumptuum necessaria ministrabat, qui foris prædia illius continua vastitate deleuerant. Nam tot millia hominum vno eodemque tempore, cùm diuersa poscerent, reficiebat blanditiis, humiliabat alloquio, pascebat muneribus. Si cuius liberi, vxorque, inimicis à qualibet parte fuissent intercipientibus occupati, illicò supplicationis illius pretio reddebantur suis, quos auri redimere non potuisset effusio. Regi aptissimus, & præ sanctis omnibus venerabilis existebat, vt quoscumque Romanorum bellandi licentia hominum eius fecisset esse captiuos, mox illi restitueret, quem sola intelligebat aliorum libertate ditari. Deinde enumerare nequeam quanta ille subiugatorum agmina solo proprio reddidit; quanta, ne vexarentur, imposuit. Iam si illa retexam, quas inimicorum sustinuit insolentias, quibus laborauit immissionibus, quali procellas pessimorum virtute contempsit, ad hæc enarranda lingua non sufficiet. Iuuat enim certa quæque decerpere, vbi sunt omnia admiranda quæ referas. Sub tali cruce triennium duxit, soli Deo dolorum suorum secreta manifestans, à quo ministrari sibi clandestinum poscebat auxilium.

Post hinc digressis Gothis, ciuitas Ticinensis Rugis est tradita, hominibus omni feritate immanibus: quos atrox & acerba vis

animorum ad quotidiana ſcelera ſollicitabat: diem putabant periſſe, qui illos ſine facinore caſu aliquo interueniente fugiſſet. Quos tamen beatiſſimus Antiſtes ſermonum ſuorum melle delinibat, vt effera corda auctoritati ſubmitterent ſacerdotis, & amare diſcerent, quorum pectora odiis ſemper fuiſſe dedicata cognouimus. Mutata eſt per meritũ illius peruerſitas naturalis, dum inhonoris mentibus radix peregrinæ apud illos affectionis inſeritur. Quis ſine grandi ſtupore credat dilexiſſe & timuiſſe Rugos Epiſcopum, & Catholicum & Romanum, qui parcere regibus vix dignantur? Cum quibus tamen integrum pene biennium exegit taliter, vt ab eo flentes diſcederent, etiam ad parentes & familias regreſſuri.

Poſtquam verò perfuncta res eſt miſero, exitialique bello, & vicit is, cuius poſt triumphum ſpoliatum vagina gladium nullus adſpicit: qui præſumptionem exercitus ſui cum prælio terminauit: illicò aggreſſus eſt venerandus Pontifex de vrbis ſuæ reparatione tractare. quam vt primùm dignis compleret habitatoribus, ſpiritalis proſpexit deliberatione conſilij. Et licet eam, precatu illius faciente, nullus in vaſtitatem temporalis procellæ turbo diſpulerat; parum tamẽ credebat poſſe ſufficere, ſi poſt ruinam omnium Liguriæ ciuitatum Ticinus ſuis tantum contenta indigenis exultaret. Cœpit vicinarum vrbium finitimos quoſque de ciuibus floſculos legere,

atque ad suos hortos cultor diligenter plantaria iam probata portare, de quibus frugi & idoneus aptissima caperet poma possessor.

Interea subita animum præstantissimi regis Theoderici deliberatio occupauit, vt illis tantùm Romanæ libertatis ius tribueret, quos partibus ipsius fides examinata iunxisset: illos verò, quos aliqua necessitas diuiserat, ab omni iussit & testandi, & ordinationum suarum ac voluntatum licentia submoueri. Qua sententia promulgata, & legibus circa plurimos tali lege calcatis, vniuersa Italia lamentabili iustitio subiacebat. Itur rursus ad illum, qui manu medica publicis consueuerat subuenire vulneribus: cuius fonte ærumnarum sæpe fuerat ardor extinctus. Qui dum se diceret solum ad tantam sarcinam sustinendam non posse sufficere, rogatur pariter venerabilis Laurentius Mediolanensis Episcopus. qui profecti vnâ Rauennam etiam pariter peruenerunt, suscepti reuerenter. Postquam illis agēdi aditus reclusus est, beatus Laurentius necessarium duxit illi potissimum perorandi copiā dari, cuius vestigia frequentium legationū laboriosus callis attriuerat, & per tramitem huiuscemodi itineris cursitantem non semel hispidum castrensis puluis effecerat. qui tali publicas petiones est orditus eloquio. Quantus, „ inuictissime Princeps, per innumerabiles „ successus felicitatem tuam fauor diuinus

euexerit, si per ordinem relegam, agnoscis te votorum parcum, maiora semper à Deo nostro beneficia accepisse, quàm optasse memineris. Sufficit tamen hoc vnum narrare, sed maximum, quòd apud te principem ibi seruorum tuorũ causas agimus, vbi solebat inimicus tuus huius solij possessione gaudere. Habes plurimum Christo redemptori nostro quod debeas: pro quibus rogamus, ipse largitus est. Cauendum nobis est, ne offendatur auctor muneris, si quod præstitit non amemus. Diu suspendo fiduciam meam. placet ire per singula, quæ fando comperi, quæque perspexi accessisse tibi diuinitatis auxilia. Scis quæ te pollicebaris acturum, quando confertissimis inimicorum cuneis vrgebaris, & circa muros Ticinensis ciuitatulæ hostis tuis clangor streperet, quando armis numero aduersarij præstantiores subsistere, sola tecum dimicante cælitus inuisibili virtute, non poterant. Audebat te aggredi, qui exercitus tuos nuda æstimatione pensabat: solatiorum tuorum pondus omnis bellandi apparatus sustinere non valuit. Quoties vtilitatibus tuis aër ipse seruierit, si recenses, tibi cæli serena militauerunt, tibi conuexa pluuias pro voto fuderunt. Quis resistere dextræ tuæ ausus fuit, & cũ gratia superna pugnanti? quoties inimici tui ceciderũt mucronibus sodalium suorum? quoties tibi vicit, qui pro hostium tuorum vtilitate certabat? His ergo donis cælestibus vicissitudinem impensa circa homines pietate restitue. Mysticæ obla-

„ tionis holocausta sunt, supplicantum lacrymas non sperni. Illud certè perpende, qualibus in regno successeris: quos si, vt liquet, malitia expulit, casus illorum necesse est, vt sequentes informet. Ruina præcedentum posteros docet. cautio est sẽper in reliquum lapsus anterior. Non sine exemplo militat, qui respicit qua causa decessor eiectus est. His freta Liguria vestra nobiscum profusa supplicat, vt legum vestrarum beneficia sic tribuatis innocentibus, vt noxios absoluatis. Exigua est apud Deum nostrum misericordia, si illos tantùm læsio non sequatur, qui reatu carent. culpas dimittere cæleste est; vindicare terrenum. Post hæc siluit.

At eminentissimus Rex infit. quo loquente, attonita de voluntate eius corda pauor artabat. „ Quamuis te, venerabilis Episcope, pro meritorum tuorum luce suspiciam, & multa apud me confusionis tempore reposuisses beneficia, quibus frui te conuenit tranquillitate reuocata: regnandi tamen necessitas qua concludimur, misericordiæ, quam suades, non vbique pandit accessum. & inter res duas nascentis imperii, pietatis dulcedinem censuræ pellit vtilitas. Exemplorum cælestium testimonio affectio mea nititur. Offendisse legimus principem, qui cœlitus destinatum nec inimicum subduxit exitio. pœnam meruit lenitas, quam potuit intulisse districtio: vltionem suscepit, qui detractat inferre. Vim diuini iudicij aut attenuat, aut contemnit, qui hosti suo, cùm

potitur, indulget. Iuſtitia coërcendi ſunt, quos conſtat gratiam non ſecutos. Vitia tranſmittit ad poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit. Nam quod de Redemptoris noſtri patientia loqueris, illos verè amplectitur lac gratiæ, quos auſteritas legis informat. Nunquam à medico ad pleniſſimam curationem æger adductus eſt, niſi ab illo qui primum putria ferro membra deſecuit, & latentem penitus è ſinu viſcerum produxit illuuiem. Qui criminoſos patitur inpunitè tranſire, ad crimina hortatur inſontes. Tamen quia precibus veſtris, quibus ſuperna aſſentiunt, obſiſtere terrena non poſſunt, omnibus generaliter errorem dimittemus. Nullius caput noxa proſternet, quoniam poteſtis & apud Deum noſtrum agere, vt ſceleratæ mentes à propoſiti ſui peruerſitate diſcedant. Paucos tamen, quos malorum incentores fuiſſe cognoui, locorum ſuorum tantùm habitatione priuabo; ne fortè exurgens neceſſitas vicinos inueniat nutritores, & malorum adiuta ſucceſſibus bella conſurgant. His præcellentiſſimus Rex dictis, virum illuſtriſſimum Vrbicum acciri iubet, qui vniuerſa palatij eius onera ſuſtentans, Ciceronem eloquentia, Catonem æquitate præceſſerat: cui præcepit, vt generaliter indulgentiæ pragmaticum promulgaret. quod ille ad omnem benignitatem paratiſſimus illicò tanta breuitate & luce contexuit, vt & illa culparum genera cognoſcerentur

abolita, quæ putabantur fuisse reseruata.

Interea secretiùs rex præstantissimus sacerdotem venerandum Epiphanium imperat euocari : quem tali compellat affatu. Iudicij nostri ex ipsa sententia, gloriose Antistes, pondus intellige, vt cùm tot in regni circulo Pontifices esse videantur, tu potissimum in tanta re quasi vnicus eligaris. nec eneruata per meritum tuum huiusmodi æstimatores illudit opinio. Solus esse iustè crederis, cuius splendore, tanquam globis lunaribus minorum syderum lumen obtunditur, & modicæ lucis radij præfulgida conscientiæ tuæ luce fuscantur. Quis quærat noctis lampadam, vbi solis iubar effulgorat? quis candelæ præsidium, vbi caminis indesinentibus fidei pyra succenditur? Postremò talem à me oportet dirigi, qualem suscipiens libenter auscultet. Vides vniuersa Italiæ loca originariis viduata cultoribus. In tristitiam meam segetum ferax spinas atque iniussa plãtaria campus apportat: & illa mater humanæ messis Liguria, cui numerosa agricolarum solebat constare progenies, orbata atque sterilis ieiunum cespitem nostris monstrat obtutibus. Interpellat me terra, quocumque respicio vberem vinetis faciem, cùm aratris impexa contristat. O dolor! nullus humor illorum labris infunditur, quos à vini copia Oenotrios vocauit antiquitas. Hæc quamuis Burgundo immitis exercuit, nos tamen, si non emeidamus, admisimus. Populatæ patriæ cen

ſamus ſuccurrere, & aurum apud nos habe-" tur in conditis? Quid intereſt, pecuniis an" ferro aduerſariorum animos inclinemus?" obtuliſſe quod mentes capiat hoſti, vi-" ciſſe eſt; occuluiſſe, ſuperari. Suſcipe ergo," Chriſto adiuuante, huius laboris ſarcinam, ex" qua communem habeamus in cæleſti repro-" miſſione mercedem: quia nouus iſte propriis" inſignibus titulus laudis adcreſcit, per manus" tuas de oppugnationibus noſtris ſine ſan-" guine triumphare. Princeps eorum Gundo-" uadus eſt, cui reuerentiam tui vetuſtas inſe-" ruit, quem videndi te nimia cupido ſtimulat." Mihi crede, pretium captiuitatis Italicæ erit" veſter aſpectus: redemptos eſſe putabo, quos" cupio, ſi ad terras illas talis redemptor acceſ-" ſerit. Quàm magno ſuffragio vincuntur oculi" quibus te offerimus! Sed quid demoror ma-" nus arua poſcentia? polliceor tibi rediuiuum" ſtatum Liguriæ: polliceor ſoli lætitiam," & poſt Tranſalpinam peregrinationem redu-" cem fæcunditatem. ex accidenti aurum tibi" cõmodatur, pro qua talis legatus acturus eſt."

Ad hæc Epiſcoporum lux Epiphanius. quã-" to, venerabilis Princeps, pectus meum tripu-" dio repleueris, ſi ſermone poſſit ambiri, pro" diuitiis meritorum tuorum immeditata &" continua verba profunderem. Sed quàm ſer-" moni meo interceptus denegetur ſucceſſus," monſtrant lacrymæ gaudiorũ, quas dolorum" alumnas nũc parturit exultatio. Proinde intel-" lige, ad referendas regi tam pro nobis, quàm" pro ſeipſo gratias, plùs me ſentire poſſe quàm"

» eloqui. Iustitia priùs, an bellorum exercitatione, an quod his præstantius est, omnes retro Imperatores te pietate superasse commemorem? Habes vnde gentis nostræ rectores accuses: tu redimis, quos illi persæpe aut permiserunt fieri, aut fecerunt ipsi captiuos. Dauid legimus, pro singularis laudationis exemplo, idcirco maximè cælorum proximitates indeptũ, quòd oblato manibus suis Sauli pepercit inimico, & in testem concessæ potestatis exuuiarum eius particulam rapuit; per quam & licentiam probaret, & votum. Deus bone! in quanta remuneratione huius factum suscipis, pro tot millibus oppressorum libertate tractantis, qui illum pro vnius seruati hominis sanguine sublimasti. Perage ergo cepta festinus, & fœlicitatis tuæ oblationem lætus apporta: meque, quamuis sim paratus, stimula, ne in offerendo tam odorato sacrificio tarditatis obice refræneris. Christi redemptoris nostri erit concedere, sicut ex operibus futurum conijcimus, vt verè holocausta tua per manus meas possis offerre. Precor tamen, vt indultu clementiæ tuæ Victor, Taurinatis vrbis Episcopus, comes mihi & particeps huius itineris adiungatur, in quo clarum est epitoma omnium virtutum: quo socio adhibito, de Deo nostro securus respondeo, nullum effectum proprijs petitionibus abnegandum. Quibus auditis, rex eminentissimus annuit. At tremendus Pontifex dicto vale, discessit.

Ex

Ex tempore portandæ pro redemptione pecuniæ destinantur, suscipiuntur. egreditur, Ticinum impiger venit. Et quamuis adhuc hyemali tempore Martius mensis glaciales fluminibus frænos imponeret, & cana niuibus iuga Alpium transituris minarentur exitium: sed mortiferum frigus, & concretas algore glebas fidei ardor exsuperat. nunquam in gelu labitur, cuius fundamentum petra solidauit. Ordinato ergo itineris sui viatico, profectus est. diceres quòd vniuersa impelleret, quæ poterat retinere necessitas. nec cibi ipsius capiendi mora sustinebatur. & cùm singulos cum ipso positos ille plenus discriminibus callis turbaret, solus inter pericula timere non nouerat, quem spes vitæ certa comitabatur. Interea illa, quæ itineris eius fuit semper præuia, & in apparatu diligens, præcessit fama; & tanta Gallos insignium eius relatione compleuit, vt quasi superni numinis aduentu præsentia turbarentur. Concurrebat omnis ætas & sexus, & quos à vicinitate uiæ ipsius longa interualla seiunxerant, ardor animi proximabat. Quidquid habuit quisque pretiosum obtulit, & si non habuit, aliunde mercatus est. patria vbique opulenta diffusio. Inemptis dapibus mensæ cumulabantur peregrinorum: & illis, quas nisi comparatas incolæ habere non poterant, escis sine pretio vtebantur externi. Tunc quoscumque indigentium reperit, illis quæ erant donata dispersit. Domi, forisque pascebat miseros: neque fieri potuit, vt quod

ad ipsum delatum est, pauperum vsibus subtraheretur.

Hoc ordine mira celeritate Lugdunum ingressus est, vbi Rusticius tunc Episcopalem cathedram possidebat, homo qui & in sæcularis tituli præfiguratione sacerdotem semper exhibuit, & sub prætexta fori gubernatorem gessit Ecclesiæ. qui trans Rhodanum fluuium aduentui ipsius spiritalis lætitiæ copia repletus occurrit, causam commeationis inquirit, quæ essent astutiæ regis, edocuit. quem ne inopinantem obiectionum aut responsionis calliditas inueniret, intra penetrale pectoris certaminum se prolusione formabat. Quem postquam Gundobadus terræ illius dominus venisse cognouit, Ite, inquit ad suos, & videte hominem, quem & meritis & vultu semper ego Laurentij martyris personæ coniunxi: qui quādo nos velit videre inquirite, & cùm iusserit inuidete. Mox ad eum omnis Christianorum principis assistentium turba confluxit. qui affatim admiratione capiebantur, quòd illa tot linguarum fama tam minorem se in isto, quamuis esset ampla, monstraret: cui nunquam sufficeret paupertate sermonum, quamuis ditior iusto esset in reliquis. Constitutus ergo videndi regem dies. ad quem cùm ingressus est, salutauit, & sua vterque visione lætati sunt. Dedit summo viro Victori licentiam, si iuberet ipse, principium legationis ordiri. qui ad illum omne pondus retulit, vt fuit ad cunctam humilitatem paratissimus.

E vestigio decus Italiæ Antistes noster talib.

verbis regem cæpit affari. Inexplicabilis mihi iãdudum, probatiſſime Princeps, veſtri amor impoſuit, per iter iſtud cõtra naturam & tempus bella ſuſcipere, & cruſtati montis pericula non timere. quibus dum in metallum aquas artauerit, coagulatum ex liquore minatur exitiũ. Trãſcendi alienis menſibus ninguidos ſaltus. poſui greſſus, quos in ſuis locis vis frigoris obligabat. Poſtremò mortem nõ timui, vt tibi celer præmiũ æternæ lucis afferrẽ. Inter duos optimos reges teſtimoniũ in cæleſtibus dictu- rus adhibeor, ſi quod ille miſericorditer poſtulat, tu clementer accommodes. Munus repromiſſionis dominicæ æqua lance diuidite : & cùm ambo amplius habueritis, damna nemo lugebit. Certate, duces inuictiſſimi, & alterutrũ vos exequẽdo præcepta myſtica ſuperate. In qua cõflictatione ſic brauiũ victor accipiet, vt victus præmiũ non amittat. Sequimini cõſilium meum, & ambo ſuperiores, ambo pares extabitis. Redimere cupit ille captiuos: tu ſine pretio redde genitalibus glebis. Mihi credite, nemo vberius in hac cauſa, nemo majus accipiet, quã qui nihil acceperit. defrudabitur pręmium partis illius, atque ad tua cõpendia lucrũ tranſit alterius, ſi quos & vendere glorioſum eſt, donare diſponas. Prò quãtum diſpendij de pollicitatione diuina offerenti aurum in hoc negotio, ſi remittatur, infliget; vel quantã pauperiẽ, ſi ſuſcipiatur, apportat! Diuites exercitus tuos faciet contempta pecunia, adquiſita mendicos. Audi Italorum ſupplicum voces, & de te præſumentum preces ſerenus

„ admitte: Audi Italiam nunquam à te diui-
„ ſam, & multùm de animi tui clementia con-
„ fidentem: quæ ſi vna voce vteretur, hæc di-
„ ceret. Quoties pro me ſi reminiſceris, ferra-
„ tum pectus hoſtibus obtuliſti? quoties pu-
„ gnaſti conſilio, ne bella ſubriperent? ne ali-
„ quis eorum duceretur in quacumque orbis
„ parte captiuus? quos nunc detines, tu nutriſti.
„ dolosè mihi virtus tua beneficium præſtitit,
„ ſi quos ab extraneis tutatus eſt, cultos inua-
„ ſit. Quis catenarum nexibus impeditus duræ
„ ſorti non vberiores lacrymas exhiberet, cùm
„ ſe ad conditionē liberator impelleret? quis ſe
„ ſubduceret, cùm armorum tuorum crepitus
„ audiretur, in quo in neceſſitatibus tutiſſimum
„ habuere præſidium? Eliſis collo manibus ma-
„ trona ſublimis, cùm traheretur ad vincula,
„ promiſit ſibi vindicem te futurum. Virgo ab
„ ſtupratoris inſidiis pudorem ſuum tibi crede-
„ bat diſplicere poſſe, ſi perderet. In ſummam
„ capti ſunt, quos nemo fugientes inuenit. Agri-
„ colarum laborioſæ ſtirpes, & duris exercitata
„ ligonibus ſoboles, quos per terrā ſuam paſcit
„ infabricata ſimplicitas, cùm loris colla necte-
„ rentur, & palmas vinciret arta connexio, ni-
„ hil pro defenſione ſua aliud clamitabant:
„ Scimus, & euidenter agnoſcimus. nonne
„ vos eſtis Burgundiones noſtri? Videte, ne an-
„ te pium regem quæ facitis, excuſetis; & illa
„ vrbanorum conſuetudine crimina ſupprima-
„ tis. Quoties iſtæ, quas ligare præſumitis,
„ manus domino communi tributa ſoluerunt?
„ Nouimus quia ille fieri iſta non iuſſit. Hac

auctoritate miseri pro solatijs vtebantur. „
Multos tamen integritatis tuæ fiducia fecit „
interimi, dum capti superbiùs responderunt. „
Redde ergo residuos patriæ, redde origini, „
redde gloriæ tuæ. Antiquus dominus prouin- „
ciam diligit, quam & modernus amplectitur. „
Remitte quamuis ad alienam ditionem, qui „
se & ibi positi tuos esse cognoscant. Parum „
enim gratiæ impendimus illius imperio, cuius „
misericordiæ nihil debemus. Vacua sentibus „
illam, quam bene nosti Liguriam, & reple „
culturis. Quantum obnoxia sit muneribus „
tuis intelligit, si faciem suam aliquando co- „
gnouerit. Domesticum tibi semper est indul- „
gere supplicibus, sicut superbos opprimere. „
Sic in vtroq; fortissimos, ibi per gladium, hîc „
per tēperantiam triūphos adquires. Nostris „
nostrorum commouere fletibus. Sic in suc- „
cessione regni istius legitimus tibi hæres ad- „
crescat, & per spem adultæ progenies ad Bur- „
gundionum gubernacula reuiuiscas. Et li- „
cet hoc Deo tribuas, adijce & illud; quòd „
nec hominibus externis istud impendis. Iam „
tibi Italiæ dominus & necessitudinis affini- „
tate coniungitur. sit filii tui sponsa Latia largi- „
tas, absolutio captiuorum. offerat pactæ „
suæ munus, quod & Christus accipiat. Hæc
cùm dixisset, commonito sancto collega Vi-
ctore surrexit, & vsque ad pectus regium la-
crymantes, & cum omnibus propter adstanti-
bus capita submiserunt.

Tunc rex probatissimus, vt erat fando lo-
cuples, & ex eloquentiæ diues opibus, & fa-

cundus aſſertor, verbis taliter verba repoſuit. Belli iura pacis ſuaſor ignoras:& conditiones gladio deciſas concordiæ auctor euiſceras. lex eſt certantium, quem putas errorem: frænum neſciunt inimicitiæ, quem tu, Chriſtianæ lucis iubar, oſtendis. Præliis temperantiam nullus annectit, quæ oris tui nitore egregie moderator, attollitur. Statuta ſunt dimicantium, quicquid non licet, tunc licere. Iſta fortè quies vindicet, quæ narraſti: hoſtem ſuum qui non leſit, adiuuat. Paulatim aduerſarius à regni ſui mole ſucciditur, cuius imperij radices viribus amputãtur. Repoſui regi partium illarum cõtumeliam, quam putas illatam. Ludificatus ſpecie fœderis nihil egi ſtudioſiùs, niſi vt quod eſt cautelæ apertos inimicos agnoſcerẽ. Concedat tamẽ diuinitatis aſſenſus, vt ſolidatũ inter nos fœdus lõga ætate ſeruetur. inuenient partes illæ conſtantẽ in amicitia, quem ſenſerunt ſibi pernicioſum fuiſſe dum litigatur. Vos tamen, ſancti viri, ad domos, in quibus manetis, ſine tribulatione diſcedite: dum ego animæ meæ & regni vtilitate diſcuſſa, quæ me conueniat præſtare pronuntiem. His auditis Pontifices abceſſerunt.

At ille vocato Laconio, cui & rerum & verborũ fides ab illo ſemper tutè mãdata eſt: quẽ & prærogatiua nataliũ, & auorum curules per magiſtræ probitatis inſignia ſublimauere: cum quo confert quoties & pia & religioſa meditatur: & ſicut non eſt cũ vitijs ſociata nobilitas, nec adſtringitur ad illecebras lux naturæ; ſi quid ille benignè facere voluerit, duplicari iſtę

hortatur adhibit⁹. Cui princeps; Vade, inquit, „ Laconi; & tota votorum tuorum vela suspen- „ de. Et sacerdos à nobis, & beatus Epiphanius „ libēter auditus est: cuius te precibus fuisse per- „ motū, cùm apud nos verba faceret, animorum „ indices lacrymæ testabantur. Vade, pleno pe- „ ctore dicta sententias, per quas pactionis illius „ durissimæ nexus irrumpas. Liceat Italis omni- „ bus, quoscumque Burgundionum nostrorum „ metus captiuitatis fecit esse captiuos; quos fa- „ mis necessitas, quos periculorum timor „ aduexit: postremò quoscumque concessit „ aut addixit consensus principis sui, noster „ absoluat. at paucos, quos quasi ardore præ- „ liandi tunc ab aduersariorum suorum domi- „ natione rapuerunt, pro illis pretij quantu- „ lumcumque percipiant: ne detestabiles apud „ illos fiant certaminum casus, quorum cùm „ discrimina sustinuerint, lucra non sentiant. „

Post præceptum venerandi regis impiger ille verborum saltibus indulgentiæ species aut formas exposuit, & chartas ad insignem Antistitem detulit. quas ille cum expectatissima deuotione suscepit, & portitorem tanti doni ambiēter amplexus est. Qui postquā rumor innotuit, tanta istius iam liberæ multitudinis frequentia subitò adstitit, vt desolatá crederes esse etiam incolis rura Gallorum. Nam testis huius rei ego sum, per cuius manus pictacia ad clusuras iussio sacerdotis elicuit, quadringentos homines die vna de sola Lugdunensi ciuitate redituros ad Italiam fuisse dimissos. Identidem per singulas

vrbes Sapaudiæ, vel aliarum prouinciarum factum indubitanter agnouimus. Ita vt istorum, quos solæ preces beatissimi viri liberarunt, plus quàm sex millia animarum terris propriis redderentur. Eorum verò, qui redempti auro sunt, numerum ad liquidum agnouisse non potui : quia inter eos etiam multos fuga eripuit. Sic factum est, vt tunc ad liberationem omnium subiugatorum trãseundi occasio concessa sufficeret. Postquam tamen pecuniarum ille cumulus effusus est; continuò ad expensas redemptionis suggessit necessaria illa, quæ ibi est thesaurus Ecclesiæ, Syagria. cuius prolixam quærit vita narrationem : sufficit tamen, vt ex operibus agnoscatur, quam verba transcendunt. Dedit etiam præstantissimus inter Gallos Auitus, Viennensis Episcopus, in quo se peritia, velut in diuersorio lucidæ domus inclusit. Quid pluribus? auro illorum ex maxima parte actũ est, ne Gallis diutius seruitum pubes Ligurum duceretur. Nec in vno loco summus vir in illa regione se continuit, ne forsitan in longinquo degentes dominorum feritas impediret. Fuit Genauæ, vbi Godigisclus germanus regis larem statuerat. qui famam fraternæ deliberationis secutus, bonis operibus eius se socium dedit. Breui tamen tantæ liberatorum phalanges emissæ sunt, vt videres longè, latéque agminibus feruentia itinera cum laude Dei, tum etiam splendidissimi Sacerdotis Epiphanij, cuius ministerio atque labore erepti fuerant, redeuntiũ. Et ne tãti lux nostra tropheo muneris

priuaretur, atque ab oculis ipsorum pulcherrimum spectaculum tolleretur, ipse cum his remeauit. Videres duci in triumphis cælestibus vulgus liberum, pro mactandorum sanguine terram madefieri lacrymis exultantium: cùm Heliæ currum istarum cohortium ductor scanderet, & quadriiugum ad cælestia pro merito suo raperetur excursu. Non sic Pellæus princeps Alexander, quem pacatorem orbis vocauit vana laudatio, captum gentium duxit examen, vt iste reuocauit. Ecce hinc comperimus armatorum mentes sanctitate superatas, & cessisse precibus electi Principem, qui obuium semper lanceis pectus ingessit. Quãtùm fuit acutior verborum, quàm ferri lamina, hinc lector agnosce. expugnauit sermo, cui se gladij subduxerant. Dum ergo tertio mense cum tali trophæo Ticinum remearet Antistes, vt Tarantasiam venit, (sic enim vocitatur oppidum Alpibus vicinum) ibi quædam mulier graui immundi spiritus vexatione laborabat. quæ continuò percepta benedictione absoluta discessit. Ipse tamen suis inopinatus nec suspicantium oculis adstitit. Visus est subitò, de quo vix credebatur aliquis posse rumor audiri.

Mox tamen vt redijt, curis ex more animum fatigat, ne fortè quibus absolutionem Deus per illum dederat, proprij census possessione turbarentur. præcipuè ob nobilium considerationem personarum: quibus immanior apud suos poterat constare calamitas, si

vitam inopem reduces ſuſtinerent; & de peregrinationis incommodis ſola miſericordiæ ſolatia perdidiſſent. Ad regem inuictiſſimum Theodericum per ſe mox ire noluit: ne fortè laboris ſui viciſſitudinem in relatione gratiarum, aut in exhibitione munerum coràm poſitus videretur exigere. flagitat enim quaſi debitam retributionem, qui profligatis Principum iuſſionibus, ipſe quid actum ſit auctor annuntiat. Hoc ergo ille totius acuminis vir proſpiciẽs declinare geſtiebat. Scripſit tamen, & quæ geſta ſunt, loqui commiſit epiſtolis; ne aut tacendo contemptor, aut occurrendo per arrogantiam pronuntiaretur intemperans. Quantũ tũc, admirande Pontifex, tua plus egit abſẽtia, quantũ impetrauit humitas deprehẽſa; dicãt illi, quos de exulib. ditiſſimos reddidiſti. Igitur omnia, quę à piiſſimo rege pro miſeris per paginã petiit ſingularis Antiſtes, incũctanter obtinuit. Serenus pręſtitit copiã ſupplicãti, cui pro cõpenſatione laboris ſui hoc credebatur poſſe ſufficere, quicquid per illũ beneficij redemptũs & pauper acciperet.

Poſtquam tamen omnes, qui reuocati fuerant, indultu præferendi principis iure ſuo donati ſunt, perfunctam moleſtiarum ſuarum molem admirabilis cenſebat Epiſcopus: cùm necdum biennio exacto, à deliberatæ quietis gremio, tanquam à portu cymba, aliis inlata tempeſtate propellitur. Nam infirmis Ligurum & labantibus humeris vix ferenda tributorum ſarcina mandabatur. Rurſus ad te, afflictorum cõſolator, adcurritur. Doceres fruſtra reddidiſſe patriæ ciues, ſi illis in ſolo aui-

to periclitantibus non adesse. Et quia apud te nunquam fatigatus est qui rogauit, suscepisti causas infelicium, & te protinus ad recidiua onera præparasti. Rauennam pro nobis regem rogaturus excurris quam, ne te ibi quisquam post Gallicana insignia laudaret, effugeras: Minas cæli, procellarumque discrimina, adhuc quasi qui integer, aut valētia corporis munitus, exsuperas. Nunquam tibi ad officium animorum se membra quamuis inualida subduxerunt: frigus, pluuiæ Padus, ieiunia, nauigatio, periculum, tonitrua, sine lecto mansio in ripis fluminis, incerti penè sine terra portus, virtuti tuæ dulcia fuerūt, & grata successui. Contristatus est de præsentia tui, & ille eminentissimus rex, qui te videre ambienter optabat. Exposuisti necessitates nostras aduentu tuo, antequam diceres, & quales tecum habitantium lacrymæ te compulerint, docuerunt superata discrimina.

Ast vbi ad principem tamen ingressus est, ita loqui cœpit. Solita, Rex venerabilis, mentis tranquillitate famulorum preces intellige. & me ad postulanda necessaria, & vos ad tribuenda vsus informat. Lex tua est, ductor inuicte, misereri iugiter. tu semper nutristi spem intercessionis in posterū, dū præsentibus non resistis. viā supplicationi nostræ patefecit ad reliqua, semper apud vos beneficij fides impetrati. Liguribus tuis largire quod proferas: tribue quod reponas. futurorū quæstus est, tēporalis indulgētia. Boni principis mos est, cū virtutibus amare famā; & regnū ita ordinare, tanquā ad stirpis suæ posteros transiturū. Nu-

» tâtes domini hæc tantùm, quæ accipiunt, di-
» ligunt: firmissimi illa potiùs, quæ dimittunt.
» Sic terris semina parua committimus, vt mul-
» tiplicata capiamus. fœnus sine crimine fit
» triplicatum. boni Imperatoris est possessoris
» opulentia. Concede immunitatem anni præ-
» sentis Liguriæ, qui eos externis, qui suppli-
» cant, reduxisti. Quàm vberem præsentem
» natiuitatem habuerimus, clementia vestra
» adstantes interroget. Nemo illi mentitur, cui
seruiunt qui conuincant. Ad hæc Princeps:
» Licet nos immanium expensarum pondus in-
» licitet, & pro ipsorum quiete legatis indefi-
» nẽter munera largiamur: tamen ius merito-
» rum tuorum tractatibus nostris reuerenter in-
» teruenit. Opus est fieri quidquid iniunxeris.
» iuuat omne, quod præcipis. æstimamus
» enim compendijs nostris adijci, quod ipse
» decerpseris. Nihil tu quasi ex accidenti de-
» preceris, qui habes à nobis plurima quæ re-
» poscas. Duas tamen præsentis indictionis fis-
» calis calculi partes cedemus; tertiam tan-
» tummodo suscepturi, ne aut ærarij nostri an-
» gustia Romanis pariat maiora dispendia, aut
» supplicatio tua expectata patriæ gaudia non
» reportet. Taliter præfato regi egit gratias
summus Antistes: à quo vale dicens abscessit.
Heu dolor atque gemitus! omnibus quasi su-
premi officij, vel vltimæ visitationis studio
impiger occurrrebat. Et cùm domus ipsius
Christianæ multitudinis turbas emoueret, ip-
se tamen omnium penetralia adibat: nullum
humanæ mentis crassitudine hebetatum tan-

gebat tam funesta suspicio, quod instaret transitus eius, quem ille spiritus reuelatione cernebat. Ninguido aëre, & quali solent homines ad tecta confugere, Rauennam egressus est, & per omnes Æmiliæ ciuitates celer venit, tanquam ad sepulcri receptaculum properãs: omnibus sacerdotibus in itinere positis mũnificus, communis, affabilis, & quasi exagellam relinquens, seipso præstantior. Vt Parmam tamen eiusdem viæ ingressus est ciuitatem, continuò eum coagulatus in vitalibus humor infudit, quem catharrum medici vocant. qui se medullitus inserens in ruinam publicam seruiebat. Sed quid formidas oratio? quid velut nauis fragos scopulos perhorrescis? Velis, nolis, & si strictim, cuius vita dicta est, narrandus est obitus: quoniam nulla protensione libelli, nullis dilatationibus promulgatę laudis, transitus ipsius poterit occultari. Et quamuis velut Scyllæos canes, & patulas Charybdis fauces, fragosa discrimina murmure minitantes velificans carina diffugiat, obitus eius naufragiũ non omittit. Quid fletus narrare metuo, quos continua semper necesse est vt monstret effusio? Ergo dum se oppido Ticinensi, nunc misero, propinquauit, quasi alacer, & sanus apparuit. quod licet cum omnibus exultationibus ob reditum suum introisset, illico gaudia vertit in lacrymas, ægrum se esse ipsa die significans, altera grauiorem. Et cùm grandior per dies singulos appareret infirmitas, adiuta est imperitia medicorum. Stabant musitantes &

attoniti populi, casum in vno homine totius prouinciæ considerantes, & funus mundi metuentes. Septimo tamen die inopinatum scelus, ineffabilis calamitas, inexplicabilis luctus accessit. Sed cùm beatissimus cerneret Pontifex, sarcina carnis abiecta maturius se ad purum ætheris euolare fulgorem: cuius
Philip. 1. vox illa semper fuit, *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum*, læto animo ac vultu sereno illos
Psal. 88. versiculos Dauidicos sæpius repetebat, *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo. In generatione & progenie pronuntiabo veritatem tuam*
Psal. 30. *in ore meo*, & illud, *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*. Nec non adiiciebat de
1. Rex. 2. perfectione securus, *Confirmatum est cor meum in domino, & exaltatum est cornu meum in Deo salutari meo*: vt hymnis & canticis & in morte resonans ad sedem suam cælestis anima remearet. quæ quinquagesimum octauum ætatis annum duxit ad tumulum: triginta in hac sacerdotali, qualem, & si excerptim, lector attendis scalptam conuersatione exemit.

Illud namque silentio præterire non debeo, quòd eius sanctæ reliquiæ vsque in diem tertium, quo cum summa veneratione reconditæ dinoscuntur, tanto lumine ac decore vestitæ cunctorum visæ sunt oculis, vt splendorem vitæ vultus signaret defuncti & depositā gloriam iam nūc percepisse gloriosum vas crederetur, inquo verè fuit thesaurus magni regis inclusus. Quæ ibi fuerunt flumina lacrymarū, quanti planctus, silebo, ne post annos ac curricula nouellum dolorem scriptor incutiam.

Quæcumque ibi mater venit, liberatum clamauit ab illo filium: quæcumque vxor, maritum: quæcumque ſoror, fratrem: qui celebs, ſeipſum. Poſtremò in illa tanta hominum multitudine & conuentu, vt audenter dicam, totius orbis nemo fuit qui beneficijs illius aliquid non deberet.

Sed quæſo iam temperemus à luctibus: contractam triſtitia reſoluamus frontem. Excelſa cum Deo poſſidet, ob cuius obitum mœremus in terris. Sed quid faciam, quòd remediatoris veſtri ſingultus verba diſſiciunt? lacrymæ ora perfundunt? mugitum reſonat omne quod eloquor? & intelligo quòd nunquam ad flentem flens bene veniat conſolator. Hæc ſancto Patri & doctori peritiſſimo idoneus affectu non ſcientia impendi, vt aliquos de conuerſatione illius floſculos relegerem: vt eſt longum iter agentibus in vſu poſitum, quì non omnes obuios conſalutent. Tu mihi, anima apud redemptorem noſtrum præpotens, tribue, vt cura vacuus, & pectore liber, munda tibi ſicut debētur præconia mundus exſoluam. De cætero habentem in te poſt Deum fiduciam non relinquas, & quem religionis titulis inſigniſti, religioſorum in diuinam repromiſſionem redde participem.

IV.

MAGNI FELICIS ENNODII DE VITA BEATI ANTONII. Monachi.

PRÆFATIO.

VT præliantes aſſurgunt buccinis; vt equorum celeritas ad potiorem curſum ferrata calce prouocatur: ita dum maiorum virtus ſollicitat, ingenia nouella confortat. Qui cana exercitia, & veterum geſta relegit, ad diſciplinarum frugem propoſitis laudum præmiis inardeſcit. Imago præcedentis gloriæ, vt ad poſteros veniat, linguarum catena retinetur. non licet per ætates perire, ſi quid lectio ſerenis actibus amica ſuſceperit. Itaque eloquentiæ diuturnitas, mortalis naturæ ſine congreſſionis periculo vincit anguſtiam; per quam optimorum conuerſatio, ipſis decidentibus, neſcit occaſum. Reſtituetur quidem corpus origini, & deſtinatus à ſuperis ſpiritus ad proprium recurrit auctorem: quorum tamen probitas libris mandata fuerit, eorum vitalis eſt obitus. Dicat forſitam interpres auſterior, Abiurat prædicationis dulcedinem perfuncta mens ſæculo, & carnis vinculis abſolutus non deſiderat quę inter incerta mũdi geſſit, agnoſci: ſed illos humanus

humanus carcer, ſine libertatis diſpendio, refudit opifici: dum inter polluta gradiens, nitorem ſuum anima Deo noſtro intenta geminauit; & per mandatorum cæleſtium lineas lenocinantem huius lucis non ſenſit errorem. Nobis verò iſta reuiuiſcant, nobis profutura ſeruentur; quibus ſi à ſtudio deeſt ſectari meliora, de illorum, qui facem conuerſationis ſuæ præferunt, venire debet exemplo. Tu autem, venerabilis Abba Leonti, qui id mihi operis iniunxiſti, adiuua oratione titubãtem, & ſiccitatem ſtyli ſanctarum precum imbre locupleta. facies enim, vt confido, meritis pręcipuum, quod adgredi me ipſe iuſſiſti. Pronũ eſt, beatitudini tuæ ieiunam eloquentiam fœcũdis innocẽtiæ ferculis ampliare. credite mihi, vos reſpiciet extortæ aut culpa, aut genius dictionis. cuius niſi ſubſtantiam religioſa auctoritate firmaueris, videbitur iudicij tui clauda fides delegiſſe minùs idoneum, cui venerandi laboris prouinciam commiſiſti.

IGITVR B. Antonij narraturus inſignia, primùm Spiritus ſancti mihi majeſtas inuocanda eſt, vt qui illum rebus diuitem fecit, me in his explicandis per linguæ fræna moderetur, & labiorum ſordes Prophetici carbonis diluere maturet incendio, ne conſcientiæ nebulis lucem conuerſationis illius, aut ampliſſimis pauperem faciam laudibus, aut infantia arente deuenuſtem. Benedicitur indiuiſa Trinitas Deus noſter, qui ſeruum ſuum Antonium, tanta virtutum dote ſublimem, circa Danubij fluminis ripas in ciuitate Valeria, Se-

cundino patre lucis huius ianuam iussit intrare. Qui quamuis de splendore natalium conscientiæ iubar hauserit, tamen fulgorem stirpis præcipuæ morum radiis obumbrauit; vincens decorem sanguinis ingenij claritate; dum coruscantem germinis sui lampadam actuum serenitate transcendit; & factus est victor stemmatis sui, per quod vniuersos nascendo superauit. Qui dum adhuc de matris penderet yberibus, quem præsciuit Dei gratia, non reliquit: nec passa est inopem fauoris existere dispensatio cælestis, quem remunerandis plenum studiis approbauit. Qui ne sancti instituta propositi per parentum blandimenta frangeret, annorum ferme octo genitoris, tutela nudatus est. mox tamen ad illustrissimum virum Seuerinum ignara fuci ætas euolauit: qui dum eum mulceret osculis, futura in puero bona quasi trāsacta relegebat. Fuit enim, cuius meritis nihil esset absconditum. Ille hunc sibi futurum participem, pia vbique voce prædicabat: credo, vt incipientis tyrocinia spes annuntiata solidaret.

Sed postquam beatus vir humanis rebus exemptus est, Constantij Antistitis, ea tempestate florentissimi, iunctus obsequiis, gloriosis operibus vitæ rudimenta dedicauit: qui eum inter Ecclesiasticos exceptores cælestem militiam iussit ordiri. erat enim venerabilis sacerdos Antonij nostri patruus. Sed nunquam ille magisterij rigorem consanguinitatis lege molliuit: nec fecit securum de necessitudine discipulum non timere, cui gratiam do-

ctoris nisi censura non præstitit. Tantus fuit circa sectatotem diligentiæ modus, quantum iudicia contulerunt. meritum suum in facie monitoris agnouit. Sed iam peccatorum consummatio Pannoniis minabatur excidium. Nam succisa radice substantiæ regionis illius status in pronum deflexerat. Per incursus enim variarum gentium cotidiana gladiorum seges messem nobilitatis absciderat, & fœcundas humani generis terras ira populante desolabat. Iam Franci, Heruli, Saxones, multiplices crudelitatum species belluarum more peragebant. quæ nationum diuersitas superstitiosis mancipata culturis, Deos suos humana credebant cæde mulceri: nec vnquam propitia se habere numina, nisi cùm ea æqualium cruore placassent. cessare confidebant iram cælicolûm innocentis effusione sanguinis, qui vt in gratiam redirent cum superis suis, propinquorum consueuerant mortes offerre. quoscumque tamen religiosi titulus declarabat officij, hos quasi sereniores hostias immolabant; æstimantes, quòd piorum iugulis diuinitatis cessaret indignatio, & fieret materia gratiæ locus offensæ. Inter quas temporum procellas Constantius Pontifex, ne quid in mundo haberet subsidij, terra hostilibus deputata, humana lege liberatus est.

Post cuius resolutionem, Antonium nostrum famuli ad Italiæ partes, quibus cælitus fuerat deputatus, Christo duce perducunt.

Principe loco Tellinæ vallis, quæ id sortita est vocabuli, limen ingreditur: quam montium ex vtroque latere brachiis fabricata naturæ ditat amænitas, & de verticibus fæcundis amnium plebe locupletat vber solum: quod auaris respondet iuxta desideria immoderata cultoribus: non tamen ita aristis prægrauidum, aut dotatum pascuis, aut arbustis compositum, aut fluminibus lætum, vt non plus superuenientis personæ gratia præstaret, quàm ipsius originis variata & distincta formositas. Illîc Mario presbytero, qui spiritibus immundis dominabatur, adiunctus est: quia hæc est rerum conditio, vt noui hominis mores diuulget inuenta sodalitas: & qui ignoratur per originem, similium clarescat affectu. Deprehenditur mens secreta per socios, & cui non licet ad liquidum superuenientis æstimare conscientiam, conceditur, vt de suis deprehendat externos. Nam cùm eum beatus Marius illis oculis, quibus mentes videntur, inspiceret, & interioris decorem hominis absconditis percontaretur obtutibus, voluit eum clericorum sociare collegio, & inter Ecclesiasticos cætus præstantem meritis dedicare personam. Sed fugit honorem, velut veneni poculum, qui semper potentiam credidit subiacere, & seruire patienter prætulit regali dominatui.

Ne tamen diu humanæ conuersationis mixtus illecebris, societatem contagionis hauriret, elegit secessum haud procul à beati martyris Felicis sepulcro, vbi Larius

Ionij marmoris minas deponit; quando, ne euagetur longiùs, obiectis ripis resistunt fræna telluris. Illic inserto nubibus vertice mons coruscat, qui sublimitate sua vincit aspectum. Sed quàm superbus est magnitudine, tam difficilis ascensu. Nam nullis ante monachum nostrum patuit gressibus; nec per prærupta saxorum humani generis admisit, formidine repugnante, vestigium. In præcisis cautibus tuta feris longùm præbuit nullo exterrente cubilia; eo bestiis blandior, quo terribiliùs agricolarum minatur excursui. In hoc Dei famulus sedem diligit; in quo sola fuit placendi causa, quia nequaquã lenocinabatur adspectibus. Nihil secum amplius, nisi parum leguminis, & ligonem, quo terram sollicitaret, de mundi beneficiis assumens dedicauit callem subiecta asperitate nescitum. Iuga illa indomitam naturæ legem Antonio congrediente perdiderunt: reserata itinera post ingressum eius patuere cupientibus. Inuenit illîc tamen duos senes, quos iam ita inter lustra belluarum habitatio longa miscuerat, vt nihil de illis mundo fama nuntiaret. quorum vitam, scientiamque plenè videor elocutus, cùm expetitam pro Dei timore habitationem sine nube vulgaui. Breui pòst horum vnus assumptus est, & terreni carceris mole depòsita, ætheriam valitudinem felix anima resumpsit. nam absolutionis eius tempore columna ignea Beati Antonij oculis est in

gesta, ad cælum vsque pertingens : credo, vt venerabilis viri fides, & ardor ille vitiorum decoctor typico monstraretur incēdio. Tunc dum ibi Dei cultor tota disciplinis cælestibus virium suarum vela laxaret, & per sinus animæ corporisque extrudentia paleas flabra susciperet. cuius vigilias, ieiunia, lectionis assiduitatem iure replicarem, nisi haberem digniora memoratu. Nunquam ille cibum sumpsit, nisi fatiscente corpusculo, nunquam nisi exemptis officij muniis, sollicitudinem quiete laxauit. Sed quid retexam, quæ perfectionis habuerit instrumenta perfectus, aut per quos gradus ad cella cōscenderit, quem liquidò declaratum est obtinere sublimia ? Sciuit ille sic per labores varios disciplinarum lineamenta sectari, vt nunquam assumeret arrogantiam de labore: & cùm omnia essent digna præconiis, quæ gerebat, dispendium virtutis credidit, fuisse laudatum. Sic totum de eius actibus opinionis luce radiabat, vt nihil præberetur ostentui : præminebat censura mentis in corpore, & iracundiam, quam contra culpas anima eius susceperat, facies infucata pingebat. Videres aduersus flagitia mundana toruos oculos, & indefessa contra sæculi blanditias Christi militem bella tractare. Quando illa imago statum suum resoluit in risum, & ab ordinis proprij rigore lætitiæ debilitate confracta est? Interea dum velut obsignatum monachi in vniuersis implet officium, vir quidam quem sponsæ suæ amor in facinus impule-

rat, & ad effusionem humani sanguinis affectu & indignatione prouocarat; dum conscientiam se credidit fugere mutatione terrarum, & in aliis prouinciæ partibus innocentiam reperiri, quam furore duce perdiderat, velatum simplicitate ad secreta eremi portauit homicidam, putans in Dei obsequio constitutis de actibus suis præter effigiem nil patere. Artifici humilem simulauit obtutu: & per dolosi commenta consilij, fabricata subiectione compositus, cautioribus scelerum sordes texit obstaculis. Difficile est præter Deum deprehendere, quicquid obsequendi argumentis inuoluitur. proindè flagitium celat abiectio: rarò in lucem erumpunt crimina, quæ auctor obtemperandi scierit fuco sepelire. Protinus tamen adfuit ille index consuetus, & latentis secreta conscientiæ diuinæ vocis claue reserauit; in his sermonibus adorsus Antonium, quando eum plusquam homo possit docuit cognouisse: illum denudans, qui crasso indumento latronem tegebat: "Caue, inquiens, ne tanti criminis reum sancto velis miscere collegio: "ne lupum ouibus, agnis viperam negligens æstimator adiungas. Iste animam "Dei manibus concessam per elisi fragmenta gutturis effugauit, & internecino fratris furore constricti vitam è sedibus suis, dum infert faucibus vincula, dissoluit. hunc debitum exitium sequitur, nec à iugo supplicij erit alienus, qui hu-

„ mano sanguini non pepercit, misericor-
„ dia est, circa facinorosos seruata districtio.
„ Ergo sopori terminum ponens, mandatorum
„ celestium hostem depelle, ne candida conuer-
„ satio tecum habitantum fusca superuenien-
„ tis contagione violetur. Illicò diuinis obse-
cutus imperiis hominem vocat, mentientem conuincit, seriato ore malè conscij omnia eius gesta persequitur. Expauit deprehensus, cùm flagitia sua recenseri videret ab homine; quæ sine teste humani generis commiserat. viaticum poposcit, fugam tremens apparauit. continuò tamen pedisequa reum vltio comprehendit, & expiatum scelus patratoris morte nuntiauit. Ita sermo iusti viribus carere non potuit. Interea sanctus vir per regiones finitimas insidiatricis famæ linguis innotuit. quæ ne pareret de celebritate iactantiam, antè prouisa sunt remedia, quàm morbus adolesceret. qui enim grandæuus aut debilis, duce diligentia, non itineris illius transmeabat abrupta, cùm dantibus valetudinem desideriis etiam ægritudines corpora non tenerent? Hac perterritus frequentia, ad secretiora eremi Beatus Antonius credidit euolandum, ne singulorum deuotio inamabilis arrogantiæ mater existeret, & de multiformi gratia rigidioris propositi ruina nasceretur. Mox tamen secessus, quem pendula rupes commendabat, electus est. in quo annis pluribus solus, & verè monachus vitam sine humani generis consorte transe-

git. Dabat feras pro sodalibus montana solitudo: mugitus vrsi, aliarumque belluarum minax immurmuratio, pro blandæ confabulationis communione ponebatur. Denique ea tempestate vrsus petulantior, gloriæ plus daturus, caules ipsius puberibus foliis lætiores, & quadam domino hilaritate gestientes, immani ingrediens contritione vastauit, ita vt nusquam de simplici fruge spes residua linqueretur. quem ille baculo mulcatum districtiùs abire præcipiens, testem virtutis suæ, & nuntium passionis ad alias ire bestias mox coëgit. vt impleretur Domini fidelis pollicitatio, quæ sectatoribus suis totius veneni & omnium ferarum promisit obsequium. Rursus tamen gradienti ei per destinatum callem rugiens se fera suggessit: quam ille sola iussione turbatam iter fecit aperire, & occupata viæ claustra deserere. Sed ecce iterum alis pernicibus, per proditionis suæ ordinem, Dei seruum in quo loco degeret fama vulgauit; aliud de ipso, pro sententiarum varietate, diuersis opinantibus. Tunc liquidò patuit per occursus multiplices nihil obstare cupientibus: planari ardua, solidari scissa, pendentia non timeri. Sed potioribus insidijs, ne per arrogantiam hostis surriperet, fortiori consilio manus opposuit, ne iam grandæuus perderet, quod inter tyrocinia virtute seruasset. acriùs enim circa robustos diaboli certamen est, & maioribus co-

pijs illos adgreditur, qui conflictus eius experti roboris ſudore domuerunt. Vniuerſa tamen ſecum ipſe pertractans, breui animnm ſuum allocutione firmauit. Quid agimus,
» mens adhuc mundani oneris faſce depreſſa,
» quam nondum ad auctorem ſuum corporeus
» carcer euomuit? non tibi certa eſt de perfe-
» ctione fiducia, dum adhuc includeris fragili-
» tate carnali: periculis plena ſunt, quæ viden-
» tur eſſe tutiſſima: lenocinia hoſtis tui intel-
» ligis, dum vniuerſorum voce laudaris. Vide
» quantis labores inſidiis. abſconditum eſſe
» non licet, quod adimus: latebram noſtram
» perſecutio manifeſtat hoſtilis. Sanctorum
» petamus exercitum, & illam Lirinenſis in-
» ſulæ cohortem irriguo inquiramus ardore.
» quem ſolum hactenus pulſauit aduerſarius,
» timebit inter inimicam ſibi multitudinem
» conſtitutum. Instructa præliis acies illa ſem-
» per inuigilat, & variis perfoſſum ictibus abi-
» git infeſtantem. quot bella illis diabolus in-
» tulit, numerant tot triumphos. non me-
» tuunt quotiens adeſſe Satanam, vt dimican-
» tes acuant, claſsico fuerit ſtridente nuntia-
» tum. ſemper eruditos & fortes reddidit quo-
» tidiana decertatio, quomodo prolixior pax ſolutos. His dictis dimiſſa fratribus cellula, quos ibidem prædicti amor congregauerat, apud Lirinum improuiſus apparuit. Nuntiauit virum inſignium meritorum, facies ieiunij pallore decorata. Nam dum ſecreti nitorem hominis ſplendiſſima macies indicaret, non defuit actuum eius præco conſue-

tus, immaculatam conuersationis ipsius speciem, sub verborum abundantia, & relationis vbertate describens. Mixtus grandæuis & præcipuis gestorum suorum lampadam non minori intellexit igne rutilare: metitus est fomitis sui lucem, dum vidit alieni. Quasi inter ornamenta cæli, & sidera pleno fulgore micantia, superuenientis astri claritudo societur; certant sine inuidia geminare radios, & per augmenta luminis speciem superare nouitatis. Alia prolixiori crine facem suam stella commendat; alia puriore: vnam ditat potior flamma, nobilitat alteram per spatia nocturna sincerior. Sic Antonium nostrum per vniuersas locorum mutationes à Christo veniens disciplina comitata est. Prouidit tamen, ne cui in illa nutrice sanctorum Insula, cùm præstaret meritis, præferri videretur honoribus. sciens in humilitatis radice plantatum ad centenos fructus assurgere. Blandus inuenibus, grauis maturis, doctus peritis, submissus existendo simplicibus, totam illam dominici gregis legionem, distinctam actu, variatam gentibus, quasi vnam animam in sua affectione collegit. Ibi biennio, seipso potior, mundi istius sarcinam deponens, victor insidiarum, quas antiqui serpentis parat astutia, diem nostrum & lucem præsentis sæculi perpetui luminis adeptione commutauit. Taceo qualiter vitam ipsius mortis claritudo signauerit, ne vniuersa digerens, non tam veritatē narrasse, quàm prædicti laudibus videar immoratus.

Veluti si quis consitum lucum frondium densitate repererit; ex quo coronam ferro stringente subripiens, genium syluæ, dum præsumit parua, non amouet; melioribus equidem de Antonij nostri factis, quæ stylo non attigi, narranda seruaui. Vincar fortè eloquentiæ flumine: nemo me circa illum superabit affectu. Habeat qui secutus fuerit, de peritiæ messe iactantiam: mihi gratiam beati hominis nemo præripiet, qui ad explicanda eius bona primus accessi.

V.

EVCHARISTICVM DE VITA SVA.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITVS SANCTI.

ORaculũ est scientissimi Doctoris gentiũ quòd pariat infirmitas nostra potentiam, & quòd terrena contritione anima conualescat. Cùm virtus, quæ de substantia carnis fluxerit, currat ad spiritum; & dum labefactatio nostra cælestem hominem, & in diuina locandum arce componit ad frugem spiritus; si quando sine cultura, aut messe sunt corpora, dulce est, & cùm accesserit propter augmenta diminutio. ad diuitem Dei gratiam peruenitur ieiuna & sterili paupertate membrorum. Ergo tibi debetur post Deum, imbecillitas nostra, quòd de rerum sublimium

affectione ſurreximus. Votiua febris meæ neceſſitas, & exuſtio amplectenda medullarum, dederunt mihi & timere Deum de abitione ſoſpitatis, & in ipſo gaudere de reditu. Lætatu nunc in auctore noſtro mentis ſanitas procurata languoribus. Vbi eſt ſuperbia diuinæ ſalutis quæſita ludibrio? vbi ſupercilium, per quod omnium munus credebas eſſe rem propriam? repentè deſeruit te conſtantia roboris tui, & ægritudinis ſubiecta pōderibus eliſa ceruice iacuiſti. poſtquā fugit proſperitas tua, ſeram meditata pænitentiam, quòd præualueras, Dei noſtri fuiſſe cognoſcis. Gratias tibi, cæli moderator & conditor, qui diſpenſatione ſubtili, & occultis miſerendi itineribus, vias noſtras & de afflictione componis, & ad virtutem perfectam pia laceratione nos reparas. Ad medicinam tuam venire, niſi ſuffragio vulneris, non valemus: cùm duritiam cordis aſſueſcimus te percutiente mollire, & ſuggeſtionem terrenæ vilitatis nobili & dulciſſima moleſtiarum noſtrarum paſſione comprimere. Ecce ego ille, qui in longum ducta mihi alacritate plaudebam, qua dum perpeti fruerer, quaſi nulla intermiſſione ſolueretur, quærebā qualiter peccati ſtipendium mors veniret. Nā eleuatus inſanis ſucceſſibus, poëtarum me gregi, ignarus venerandæ profeſſionis, indideram. delectabant carmina quadratis fabricata particulis, & ordinata pedum varietate ſolidata. Angelorum choris me fluxum aut tenerum poëma miſcebat: & ſi eueniſſet, vt eſſem clarorum verſuum ſeruata lege for-

mator, ſub pedibus meis ſubiectum, quicquid cæli tegitur axe, cernebam. Ineptum diu volutauit vita mortalis, & certa miſeriarum cæcitas de falſa dicendi felicitate perextulit. Quotiens acclamantium flatibus propter religionem vertex nudatus intumuit, & mendacibus labiorum luſus illecebris, credidit amorem ſui habentium pectoribus imperari? Tu autem, qui in cælis habitas, irridebas me: tu quem non deliniunt verba, ſed puritas: tu apud quem ſæpe muti loquimur, & clamantes tacemus. Sic dum me concinnationis ſuperfluæ in rhetoricis & poëticis campis lepos agitaret, à vera ſapientia mentitam ſecutus abſceſſeram, nihil aliud cupiens, niſi auris vanæ laudationes aucupari. Erat orandi faſtidium, dum perorandi tenebar cupiditate mercari. Infelix ego homo! quis me repararet de corpore mortis huius? gratia Dei, medicabilis morbi conceſſa miniſterio. Nam ecce repentè ad ſedem animæ formidantis dolor ingreſſus, & ſecreta cordis hoſtili pauit incendio. tunc quicquid homo eſt iugi conſeneſcebat ardore, & per aditus naturales coctio ſe interna reſerabat. Nam dum è latebris ſuis pelleretur arrogantia, quamuis adhuc aliqua de ſuperſtitioſo, tamen iam de ſuperſtite nihil habebam. Hoc ſolùm remanſerat de conſcientia viuentis, quòd à te, Deus meus, ſanari mè poſſe confidebam, quem ad

commotionem errore perduxeram. Nec tamen vaſtatrix illa, & magiſtra peſtis latebat, viſcerum inmiſſa conclauibus: nec contenta velamine, totum me luridi coloris nube veſtierat; vt quicquid in cæteris paſſionibus medicorum quæritur digitis, hoc propoſitum pro correptione ſui vulgus videret. Vrebat amantes mei longa calamitas; vrebat inimicos alios deſperatio obitus mei,alios angebat inſtantia. concors erat ciuitatis in ſtudij diuiſione ſententia. Interea me edax ignis interno vaſtabat officio, & continuis curantium nutriebatur ſtudijs. Nam quaſi morbos aleret, ita quicquid contra ipſos prouidebatur, acceſſit. Tunc illa ſæcularis pompæ philoſophia Hippocratis & Galeni contrita ſubſidiis, ad adiutorium fidele ſe tranſtulit, aliquando ſentiens mundi blandimenta vaneſcere, & humanis hominem præſidiis non iuuari. Iam duorum fermè menſium curriculis cladis huius me ſibi preſſura ſubmiſerat. Iam remedij vice tranſitum præſtolabar, & nihil ſuaue de vſura lucis iſtius recolens, abrumpere moras, & ſi cum peccati iturus faſce, cupiebam. Expendite legentes, quæ hîc flagella, quæ tormenta me manſerint; vt ſuppliciorum præſenrium metu, gehennæ pœnas expeterem, & vt ad illa immortalis camini, & dirum anhelantis piacula feſtinarem. Sed non defuit mihi Dominus, qui mortificat &

1. Reg. 2. viuificat, deducit ad inferos, & reducit, maiestate sua ille, cuius est promissio, Adhuc
Esa. 48. verba in ore tuo & ecce adsum, dicit Dominus. Nam cùm vnus se ex his, qui assidebant mihi, & per singulos dies ditabant inæqualitatem meam dispendio facultatum, lassatum se fuisse testaretur, nec aliquid remansisse, quod fieret; illicò mihi spem vitæ detulit desperatio curatoris. Nam illîc promptiora sunt cælestis bona iuuaminis, vbi se subtraxerint obsequia infausta languentibus. Continuò me ad B. Victoris martyris præsidia sæpe experta transuexi, & opem fortissimi precatus, Deo per ipsum cum lacrymis alleganda commisi. Satis esse ad promerendam clementiam eius, si semper ante oculos suos statuat, vnde nos sumpserit; nec facile ad sublimitatem mandatorum illius cum velocitate extremam migrare posse materiam. Quamuis per secundam pij naturam baptismatis ablutum sit quicquid de limo parente sorduimus: tamen quia dum inimicus salutis nostræ inclusum blandimentis fucat interitum, dulci vitia sapore condiuit, & dum pruritu aurium, dum gustandi oblectatione producimur, mors per fenestras ingreditur; quò fugiendum est ab ira ipsius, nisi ad misericordiam eius, qui redu-
Luc. 15. cem filium, & concessæ prodigum portionis, quem postquàm cum porcis per obscenum siliquarum cibum addixit immunda communio, ad stolam candidam, ad anulum pretiosum, ad diuitias illas paternæ possessionis, quasi semper seruasset iussa, reuocauit? Pre-

catus

catus sum per electum eius, vt debita mihi plura dimitteret, vt plus diligentiæ absolutus exhiberem. Et hoc eum promissionis suæ chirographo, & casta sponsione conueniens, poposci, vt daret etiam per præcepta sua amabili deuotione me currere. quia cùm sit illius, quod vocamur, illius quod vocati acquiescimus, à nobis tanquam sint orta munerantur. & velle recta, & perficere ipse suggerit: tamen ceu pro nostra obnoxius deuotione dat præmium. Promisi etiam, si clarioris studij me per gratiam suam donaret affectum; de manu linguæ meæ confessio ista procederet; de muneribus ipsius ingenioli mei eidem adipem litarem; vt nunquam styli cura de sæcularium rerum ventosa executione lassaretur, reliquas etiam quibus suggillabar fœditates abnuere; si tamen ipse, quod loqui inspirauit, velle me faciat. Supplicaui vt adesset in me beneficiis suis; nec auerteret se ab eo, quem genuini præsidij tutela destitutum fouisset misericorditer, & illis, qui parentum lætabantur defensione, prætulisset: & vt hæc tribuerentur non vicem innocentiæ meæ reddidit; sed quantum gratiæ eius deberet felix & eruditus peccator, ostendit. Nam si recti custodiam pietatem secutus non linqueret, & nos terreret vt arbiter, & non vt pater fóueret; nusquam via salutis, nusquam euadendi aditus pateret. Deus meus, redemptio mea, quæ mihi occurrunt de

his quæ fecisti mecum : quæ de illis, quæ gessi aduersum me ! quæ si conferantur, nullum tempus aut ope tua, aut delicto meo sit vacuum. Libet ex innumeris in me collationibus tuis vnam libare, & prætereundo populos largitiorum tuarum, singularem summotenus attingere. Tempore quo Italiam optatissimus Theoderici regis resuscitauit ingressus, cùm omnia ab inimicis eius inexplicabili clade vastarentur, & quod superesset gladiis, fames necaret : cùm excelsa montium, castrorúmque arces penuria perrumperet ; & in culminibus locatos armis sæuior egestas obsideret : ego annorum fermè sedecim, amitæ, quæ me aluerat, ea tempestate solatio priuatus sum. remansi solus, inops re & consilio destitutus, cui sola remedium tribuere possit aduersitas. Ne inter parentes, quod est captiuitatis sorte amarius, subsidia viuendi liber poscerem, extemplo porrexisti consuetam dexteram, defensio mea; & domum censu & religione prædinitem, vt solatium meum non respueret, compulisti. Poposci in matrimonium cuiusdam nobilissimæ & tibi bene compertæ paruulam filiolam : protinus, te vt ad te veniret procurante, quasi hoc à me sperari debuisset, exceptus. contulit mihi placentium tibi consortium, & vt alimentis adfluerem, & ad culturam tuam fugiens infidelitatis obscura commearem,

penè ante agnitionem desolationis meæ, cœperunt mihi largienda suppetere. Tunc primùm ex mendico in regem mutatus, afflictorum orditus sum mala deridere, & quasi debita mihi fuisset prosperitas, sic illorum negligere auctorem. Non tamen perduellis animus, & duræ ceruicis continuò à te tumor elisus est. produxisti vltionis tempora, ne fortè compungerer, & hoc tantùm, quis esset præstitor, sanatus sentirem. Sed quia homo non corrigit ex iniusto, nec facilè ad candidum post maculas sedetur; steti in sententia mea illa, qua caderem, vici patientiam tuam continuatione peccati. Et quia, cùm sis clementissimus, non semper iustitiam reponis, nudatus præsidio tuo, vocem illam, quæ directa est ad aures primi parentis, accepi, *Adam vbi es?* In confusione mea, quantos amiserim clementiæ tuæ thesauros, & qua nudatus sim dote, numeraui. rerum à te collatarum æstimatio tunc concessa est, cùm mihi periret. redij ad me, atque ad ærumnas meas, & propter gaudia producta lacrymaui. Statim quidem alio itinere, non tamen impare, subuenisti. Ordinasti, vt per officium Leuitarum coactus sanarer, & impacti honoris sarcina quod premebat à me pondus amoueret. Sed postquam venerandæ me pressura dignitatis absoluit, habui de titulo genium, non de actionis nitore conscientiam,

ô mens rigore inebriata venefico, nec exemplis instructa, nec monitis! Si desunt tibi venerabilium magisteria librorum ad profectum, informare suppliciis: & nisi te cæno perditionis immergis, habere potes de pœna doctrinam. Sed hæc faciat in nobis ille, qui præcepit, & vt pares eius existamus imperiis, ipse nobiscum quod iniungit, operetur. Hæc & alia plura, sicut præfatus sum, per testem probatissimum beatum Victorem intimanda suggessi. nec requies, nec mora procuranda lentauit. petitionem meam suscepit, replicauit, obtinuit. Hoc ampliùs suffragator meus emeruit, quàm poposci, vt illa, quæ mecum matrimonij habuit parilitatem, religiosæ mecum habitudinis decora partiretur, & fieret præclari dux fœmina tituli. Sed vtinam sexum fragilem in animi virtute sequeremur, & actione nobili non tantum excelleret merito, quantum fæmineæ imbecillitatis sequi videretur obtentu. Illa pretiosæ vigore constantiæ mala carnis vota perdomuit, & affectiosam seruauit pudicitiam, non coactam. Illa recti obseruantiam, dum obstinatè diligit, ire compulit in naturam. Vtinam non mihi in illa districti proponatur hora iudicij; & dùm in infirmitate sua fortis apparuerit, ego in naturali virtute sim fragilis! Ecce Domine, recensui ipsa quæ noueras, & in ea tantùm fui fidelis parte, vt non raperem, quod tenebas. Adesto, rex gloriæ,

adeſto ſupplicanti, & ſecundum benignitatis tuæ conſuetudinem, ſecutura diſpone. GLORIA PATRI, ET FILIO, ET SPIRITVI SANCTO.

VI.

PARÆNESIS DIDASCALICA

AD AMBROSIVM ET BEATVM.

DEo obſequimur, dum eius conuenientia monitis imperamus. nam quod petitioni veſtræ ſtudio caritatis adquieſcimus, myſtica ſunt præcepta. Multis etenim ſupplicationibus exegiſtis, vt pagina vobis concinnationis didaſcalicæ fingeretur. Volens me in multorum iura ſubmiſi: quia videbo, quid in verbis adhibeatur examinis; ſufficit ſi me in voto prædicetis. Ego tamen in foribus ſcriptionis quod viuificat non tacebo. Deum tota mentis intentione mundis tenete viſceribus, & circa vos precum frequentatione mulcete, nullis ab eo animarum fornicationibus, nulla tranſactione deducti. Fouete etiam proximos, quos facit

naturale collegium; & ne quod vobis factum dolori esset, vos fecisse gaudeatis. Huius boni fructus est, quicquid optatur. Me tamen diu tenuerunt anxium deliberationis incerta, vtrum ad vos per carmen, an epistolari lege verba promulgarem. Elegi affectionem meam circa vos vtroque dicendi calle patefacere: quia & præcipientem decet fortis elocutio, & pressis admonitione mẽtibus mollioris styli cura subuenitur. Ergo benignè exacta suscipite.

LAVS VERSVVM.

Quamuis sit tenerum madore mellis,
Quodcumque strepuit parens Camœna,
Et fictum lepido nitore carmen
Captiuet docilis momenta cordis.
Nec semper deceat poëma virtus,
Quod lex præcipiens tenere fluxum
Resoluat studio iubente fortes.
At nos Pieriæ modum loquelæ
In tantum sequimur, monente cura,
Quantum dat genius, vigorque veri.
Christi militis insitum rigorem
Elumbem patimur cauere ductum.

ERgo dictorum aliquotiens amæna fugientes, materiam solidam suo ore celebremus, ne sentiat virilitas operis eneruati damna sermonis. Non refugit professionem meam monitoris officium, quia decet præcedentes emendatio. & sicut post tergum relictis par est facem de innocen

tia proferri: ita ratio flagitat, vt etiam verbis iter, quod sequantur ostendas: cùm diuini voce constet hortaminus, *Argue sapientem & amabit te*: & non reticeat sæcularis assertor, Qui præceptorem sancti voluere parentis esse loco. Iure enim in affectionis supercilio collocatur, quem benignitas corrigendi promptiùs asserit, quàm ipsa natura generis. Genuisse etenim libidinis testimonium est, erudisse pietatis. Ergo ad disciplinarum arcem properantes, matrem bonorum operum amate verecundiam: quæ ita ex se variarum species virtutum fæcunda & virgo parturit, vt impudentia procax, & corrupta vitiorum. Hæc vos hac voce, vt ad eam tendatis, hortetur.

VERECVNDIA.

Tinguite candentes roseo de murice vultus,
Atque fidem morum pandite de facie.
In niueo spargens maculas sis pulchrior ore,
Cùm sudans tenerum roscida colla feras.
Nil tibi plus lingua tribuas, quam schemate frontis.
Quidquid amare libet, hinc tibi concilia.

NEfas est huic tam sacro manus negare consilio: quando & ipsa, quæ loquitur, quæstuosi decoris dote redimita, nobilitatis vel amplificat bona, vel suggerit. Pudori ergo cognatam semper sociate pudicitiam: quæ ætatis præiudicium cana moderatione temperans, annis feruore tumentibus peregrinæ frigus dispensationis admisceat: & edo-

mita erroris appetentia, carnem sapore sanctæ conuersationis illiciens, recti diligentiam studiosam in vobis videri faciat, non coactam. Hæc tamen ventris castigatione procuretur, nec inimica eius ferculorum populosis nutriatur erroribus. Exigit enim comessatio, magno quæsita dispendio, etiam bonorum damna meritorum, & vno calle morum veniũt detrimenta, vel censuum. Hæc si ad vos gressum protenderit, his eam tonare oportet eloquiis.

CASTITAS.

Nil moror afflictos constanter prodere vultus,
Dum mihi prænitteant casti monumenta decoris.
Pinguia nam tenuem suffocant corpora sensum,
Et malè farta suas conculcant viscera mentes.
At mihi crux cuspis, crux scutum, cruxque thoraca:
Hac tegar, hac feriam, hac pacis fœdera firmem.
Hæc mihi dux belli est, quo victrix lubrica calcans,
Dira cupidinei detestor mella veneni.
Ad me currentes puerum seponite factis,
Deque meo iuuenes canam præsumite vitam.

HAnc admittentes fidei ornate consortio. quia sicut in emendatis moribus principem locum obtinet, ita suis spoliata dotibus non tenetur: nec fas est quasi singulare occupari, quod constat expluribus. Nobilia serta nisi multiplicibus pratorum non componuntur spolijs: ex variis gemmis vna dia-

dematis ſolet conſtare formatio. Semper admirabilis electri corpus numeroſa metallorum membra pepererunt. Proinde, quia nihil eſt, quod fidem poſſit anteire, foueatur, & ita in diligentiæ meſſe coaleſcat, ne lacteus alimenti diuitis culmus importuna demeſſus falce moriatur. Ergo recedat ab inſtituto veſtro clauda pollicitatio, & per vſum in naturam tranſeat res ſequenda. Hæc tamen his vos conuenire putetur affatibus,

FIDES.

Qui cupit cælo ſociare terram,
Linquere & luxæ vitium parentis,
Me petat, certum decus, & coronam
Muneris alti.
Ille nec dirum metuit tribunal,
Nec per vrbanos volitat potentes:
Conſcius recti tenet inter vndas
Stagna ſalutis:
Barbarum quamuis tumeat Gelonus,
Parthica & latret Morinus figura,
Omne quod mundi rabies ſuſurrat
Deſpicit, arcet.
Intrat excelſi penetrale regis,
Diuitum tutis manet in ruinis.
Ille nec legem patitur ſepulcri,
Nec mala vitæ.

DE præfatis virtutibus faceſſat ſtudiorum liberalium deeſſe diligentiam, per quam diuinarum bona rerum quaſi pretioſi monilis

luce ſublimentur: quia non multum à fœditate ſeiungitur imperfecta formoſitas: & qui non ſufficienter magnorum tetendit ad culmina, miſerorum infima vix reliquit. Iſtæ tamen præ foribus quaſi nutricem cæterarum anteponunt Grammaticam, quæ adoleſcentium mentes ſapore artificis & planæ locutîonis illiciat, & ad Tullianum calorem ſcintillas præfigurati vaporis adducat. Fabricatum Martius campus militem ſuſcipit, quem ſimulacrum mentitæ dimicationis animauit: nec pedem retorquet à claſſicis, cui buccinarum clangor, & miniſteria belli inter pacis blandimenta crepuerunt. Vſu enim virtus nutrita grandeſcit, & de inſtitutione naſcitur periculorum tolerantia. conſummati roboris viros principia viderunt timentes. Bene eſt, ſi rhetorum dextera, & libertas illa linguarum formatos Grammaticorum fornace enſes accipiat: qui ne manifeſtis cedant ictibus, frequens contulit imago feriendi. In hac cautione opus eſt, vt ſupra ætatis immaturæ naturalem pene licentiam artis creſcat affectio: & de continua per pedagogos, & indicta neceſſitate clari operis ſpontanea cura proſiliat. oſtendit tamen ad bonam voluntatem ſe tendere, qui vt cogatur adquieſcit. Iam penè in ſtudio habet honeſtatem, quem non offendit ſollicitudo monitoris. Tamen ſectatoribus iſta ſic loquitur.

GRAMMATICA.

Mentibus damus saporem, dum polimus fabulas.
Iudicem tenemus æquum, si quid errat paruulus.
Abstinens manu, pudorem aure & ore verbero:
Quidquid ars habet pauendum, ars loquendi temperat,
Cum pusillis & iocamur inter ipsa dogmata.
Nam iubet rigor magister, ne per omne terreas.
Nos parentes dixit ætas illa maior optimos.
Quòd fauore computamus esse nostra pignora,
Quæ dedit venter tumescens litterati seminis,
Nec libido subiugauit iura clari pectoris.

HOC vos digredientes iam instituto, rhetoricis lituis euocat Mauors eloquentię, & quasi loricam hamis, ita componit variis & connexis causarum munimenta particulis. Nam nodosis orationis artubus in solidam & simplicem formam coactis, vnam sermonum pingit effigiem. in qua ita quadratis sociantur diuersa mensuris, vt nec diuisio deroget coniunctioni, nec viritim aggreganda valeat, cùm opus est, segregare partitio. Vos præmisso laudis sapore mascula dictio, & humani saporis Latiare supercilium sic adhortatur. Post " apicem diuinitatis ego illa sum, quæ vel " commuto si sint facta, vel facio. quantisuis " actionum tenebris inuoluto lux sufficit, " quam loquendo contulero. Ego sum, per " quam expectant homines reatum de turbida, " & innocentiam de serena: per me fusca " splendorem conscientia, per me luce "

„ sua radians aduentitia nocte tegitur. vel si sit
„ ignara tenebrarum, est quod nec confidit
„ puritas, nec culpa suspirat. Ad meum compẽ-
„ dium vbicumque est Romanus inuigilat. fas-
„ ces, diuitias, honores, si non ornaueris, abie-
„ cta sunt. nos regna regimus, & imperantes sa-
„ lubria iubemus. Quid quod declamationum
„ nostrarum oblectatio vincit vniuersa, quæ
„ sapiunt, & opinionem quam conciliamus,
„ æterna est? Ante scipiones & trabeas est pom-
„ posa recitatio. de virorum fortium factis,
„ quod volumus creditur. actum nemo æsti-
„ mat, quod silemus. nobilia germina, ex nobis
„ fusa, orbem totum sole claræ perfectionis ir-
„ radiant. Poëtica, Iuris peritia, Dialectica,
Arithmetica, cùm me vtantur quasi genitri-
ce, me tamen asserente sunt pretio. Audite ta-
men & carmen, alieni quod nobis suggerit
ludus officij.

RHETORICA.

Sit noster tantùm, non strigunt carmina quenquam.
Nos vitæ maculas tergimus artis ope.
Si niueo constet merito quis, teste senatu,
Cogimus hunc omnes dicere nocte satum.
Et reus, & sanctus de nostro nascitur ore:
Dum loquimur, captum ducitur arbitrium.
Lana Tarentinæ laus vrbis, gemma, potestas,
Quid sunt ad nostrum iuncta supercilium?
Qui nostris seruit studijs, mox imperat orbi.
Nil dubium metuens ars mihi regna dedit.

HÆc ergo, dulcissimi, & assequi contendite, & adepta custodite. Sed replicetis, quibus ad ista magistris, quibus vtamur institutoribus, quorum erigamur exemplis, cùm Faustum & Auienum, sæculi nostri beatitudinem, & Latiaris flumen eloquij, aulicis districtum teneat sors secunda consilijs? quos dum manet cura, à generalitate nescitur: quorum tentare præconia idem est, ac si lucem solis, & potentiam velis diuinitatis asserere. Sed istis in bono publico desudantibus, Patricij Festus & Symmachus, omnium disciplinarũ materia & constantes forma sapientiæ, ab vrbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis curiæ principatus: quos vidisse, erudiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec Pantomimorum vix ignoscenda commemoratio. Illi auram popularem per pudoris detrimenta non capiunt: contenti rectis magis placere, quàm plurimis, sortiuntur de innocenti actione testimonium. Istorum quamuis in omnibus iussa sequenda sint, est tamen in illis, & magistra taciturnitas, & eruditi forma silentij. Est etiam Probinus Patricius, placidi germinis examinata claritudo; quem eruditorum familiæ mores ad vnguẽ ducti contulerunt: qui & de patris, & de soceri hausit fonte, quòd mundus est. Est Patricius Cethegus, eius filius vir consularis, qui canam prudentiam minor transgrediens, sine ætatis præiudicio habet & prouectorum saporem, & mella pueritiæ. Est Boëtius Patricius, in quo vix discendi annos

reſpicis, & intelligis peritiam ſufficere iam docendi: de quo emendatorum iudicauit electio. Eſt Apapitus patricius,&honeſtate diues & ſciẽtiæ. Eſt Probus V.I. quem ſi ſequamini, illum Fauſtum, & Auienum,quos prædixiſtis, præſentes, etiam cùm deſunt, habebitis. Cæteros claros viros,quos tantum ad me opinio detulit, ſilentio relinquo. per vos,ſi vobis iam cordi eſt maturitas, aut per eos quos ſum præfatus, agnoſcite. manifeſtis enim patet indicijs amicus bonorum: nec in altero mores quiſquam hominum,niſi quos in ſe formauit, amplectitur. Iam ſi matronarum delectat aditio, habetis domnam Barbaram, Romani flos genij, quæ teſtimonio vultus patefaciat lucem ſanguinis & ſaporis: in qua inuenietis & verecundam ſecuritatem, & de bono actionis confidentem verecundiam: ſermonem naturali & artifici ſimplicitate conditum, vt nec lepos deuenuſtet alloquij, nec duris ſplendor fæminarum rigeſcat affatibus. in qua ſic in naturam tranſijt honeſtatis diligentia, vt ſi vel mentiri velit, non poſſit errorem. Sonat pudicam lingua dulcedinem; nec mentis nubilum tecto ſereni ſermonis operitur. hoc eſt pectoris, quod loquelæ. Det veniam feminarum diadema præſumenti, quòd eius inuideo quieti. velim illam omnibus Italiæ partibus imitationem præferri, vt quæ non acquieſcunt monitis, formarentur exemplis.

Eſt illic etiam Stephania, ſplendiſſimum Catholicæ lumen Eccleſiæ, cuius natales ita maiore luce fuſcantur, ſi mores intelligas, ac ſi facem mundi oculus ſol obumbret: ſi ingenitæ conuerſationis radios ſeponas, plus eius ſanguine nil lucebit. Iſtorum, quoſcumque præfatus ſum, cæleſtis vos diſpenſatio iungat obſequiis. Ecce habetis gratiæ meæ obſidem paginam, quam velut pædagogum ſectamini. Det autem vobis Deus, quod decet, & velle ſemper & facere. Ergo ſi pompoſa oratione non valui, oratione vos, memor profeſſionis, adiuui.

Per te, per qui te talem genuere parentes,
Symmache, ne noſtram maneat ſors dura tabellam,
Da dextram tenui, & tecum me tolle per vndas.
Non facit ad mores credentem fallere ſanctos.
Nil moror, en ſupplex venio: miſerere precanti,
Vilia diuitibus commendans dicta patronis.

Germina clara
Sumite ſicti
Verba parentis.
Nobile dictum eſt,
Quod bona monſtrat.

VII.

PRÆCEPTVM,

QVANDO IVSSI SVNT

OMNES EPISCOPI CELLVLANOS HABERE.

NVLLI dubium eſt, hominem qui carnalis concupiſcentiæ illecebras ſacri amator inſtituti, magiſtra viuendi arte domuerit, & præceptorum falce cæleſtum erraticos palmites de conuerſationis ſuæ radice ſuſtulerit, vitali traditurus incendio, fructuoſa plantaria ad ſupernum fouere valitura compendium, vnde annuas diuina iuſſa capiunt penſiones, & eum ſicut ſinceritate innocentiæ, ita opinionis luce gratulari. Nec bonorum facem meritorum maledicentis credendum eſt extingui poſſe conflatu. quomodo & ſi dēte tangatur inuidi ſplendor vitæ, vmbram venenatæ oblocutionis excludit. Auctorem repetunt tenebræ; quæ ad inuoluendum iubar aptantur: nitorem ſiderum nox infuſa non obruit: ad genium claritatis proficit cum obſcuritate conflictus: lunaris globi miniſterium die recedente plus rutilat, & placet ſuo lumine, dum fugat alienum. Sub externum ius non mittitur, qui lucem facere,

auctor, assumit. Sed quomodo noxiæ mentes definitis se æstimant senioribus non teneri, putantes prophetarum præcepta dicentium, Os detrahentis eradicabitur, cum ætate veterescere; & valetūdinem non habere per tempora? quasi nouellis tantum timor debeatur statutis, & ad pœnam reos lex annosa non teneat: cùm temporum operator Deus, prophetæ vsus officio, & antiqua iusserit, & moderna disponat; & vnus atque idem boni fabricator instituti, circa homines, quod præmisit in parentibus, seruet in posteris. Sed ad propositum reuertamur. Exercentur quidem sanctæ animæ sermonibus æmulorum, & ad gloriæ augmenta deputant, quicquid contra earum meritum accusator ingesserit: sicut Doctor gentium clamat, homines oblocutionibus exerceri. Vt solent arbores, quæ ad terræ penetralia validis radicibus peruenerunt, despicere flabra ventorum, & certamina procellarum stabilitate propria animante contemnere: sic illi repudiantes superstitiosi quæ impacta fuerit caligo figmenti, per sudum radios bonæ conuersationis ostendunt. Nam dum quis illorum obiectis, conscientia teste, congreditur, ad triūphi spem interna æstimatione percurrit. Nos tamen, quos pastoralis cura cōstringit, quibus tuendarum commissa est animarum diligentia, ne summorum quispiam, minimorumque dispereat; maximè cùm mali ipsius recens oculis offeratur exemplum, cùm Apostolicæ sedis Præsulem, & omnium penè Ecclesiarum gubernacula tractantem,

per proximi tumultus incendium inimicorum rabies tali ore momordiſſet,& in ruinam ſuam aliquorum furor ſine iuſta indignatione ſurrexerit. Hanc ergo volẽtes morborum deſecare perniciem,ne in locum iniquæ aſſertionis noſtrorum aliquis negligentias aucupetur, & ſimilitudine veritatis ad impugnationem fultus occurrat:qui,vt aiunt, viua hominum teſtimonia non formidãt, dum,quod nefas dictu eſt, conuicti loco deputatur incautus, & feciſſe ſcelus creditur, qui potuiſſe facere perhibetur. Nemo Dei oculos,quàm hominis, iudicat plus timeri. errorem ſcreditur fouere ſolitudo, & profundam nequitiam incomitatus admittere:quaſi cœlo facinora penetralib. incluſa non pateant, & vindicari malum non queat,quod homo nõ reſpicit. credẽtes quòd rem ſtudii poſſint deputare neceſſitati:& dum homo homini cuſtos eſt, alio maledicendi ordine,pudicitiam valeãt accõmodare formidini. Nos quidem vel ex vna parte carpendi occaſiones incidimus. nos ſupernæ memores diſciplinæ,qualemcumque ſacerdotalẽ dexteram volentibus perire porrigimus; & à ruinæ præcipitio diabolicis actos ſtimulis retardamus: vt diſcant loquaces,vel poſt decreta præſentia religioſum amare ſilentium.

Nullum ergo ſacerdotum, antiquis & modernis legibus obſequentem, nullumque Leuitarum, ſine bene probata volumus in quocumque loci manere perſona: vel quem ſubſtantiæ exilitas non permiſerit habere conſortem, ipſe concellaneus fiat alterius. Publi-

cum ſit apud religioſos omne quod geritur; clandeſtina repudietur obſcuritas; multos habeat actuum conſcios, qui Deo debet innocentiam. Videant æmuli, quia qui teſtes adhibet, vult probari. malè deprehenſa iudicetur conuerſatio, quæ non optat agnoſci. Certè vel ſi mens ſit recti conſcia, vindicta dignus eſt, qui alii exiſtit cauſa periculi. dum enim ſuſpicionibus patefacit acceſſum, fit fraterni origo diſcriminis: & qui peccandi fomenta tribuit, ipſe iugulum mortis impingit, vt ait diuinus & beatus præco, *Noli detrahere, ne eradiceris.* Confeſſor Ambroſius: Multi non dederunt errori locum, & dederunt ſuſpicioni. Suſpicio iſta eſt interitus ſuſpicantis, & quam non caret peccato qui dederit. Vnde manſuro cum Dei & redemptoris noſtri ordinatione conſtituto ſancimus, Apoſtolicæ ſedis B. Petri, vel præſulis eius auctoritate Papæ ſubnixi, quæ vitia deſiderat radicitus amputari, vt nullus religioſorum de memoratis ordinibus aliter, quàm præfati ſumus, audeat conuerſari; vel quicumque præſumpſerint, cum amiſſione pudoris honorum damna ſuſtineant. Quomodo grande malum eſt, dicatam Deo perſonam ſalutaribus monitis non parere. Nullus ſecum extraneas habeat mulieres, præter perſonas Canonibus deſignatas; ne agendo taliter, etiam ſi vita ſit innocens, damnum opinionis incurrat.

VIII.

PETITORIVM

QVO ABSOLVTVS EST GERONTIVS PVER Agapiti.

DEvs arbiter vniuersitatis & conditor illa res humanas lance dispensat, vt & fideles pręmium & pœnam rebelles accipiant. Lassis enim deuotorum obsequiis valetudinem tribuit, dum muneris oblatione succurrit. perdit laboris memoriam mens terrenis obligata carceribus, quotiens illi vicissitudine subuenitur. in antiquum sudoris iuuenescit affectum, qui necessitatem gratiæ melle commutat. Sanctorum pœnæ, dum corona quæritur, abiurantur. Cui dubium est, quòd nec ad cælum sine fiducia remunerationis acceditur? Imitanda sunt mortalibus duce sapientia illa, quibus æternus ordo componitur. secuturus est animus actibus, vnde sumpsit originem, dum Deo deuotè famulantes quod præstolamur, offerimus. A superna enim conuersatione non discrepat, qui talem obsequentibus impendit dominum, qualem sibi vult esse salutis auctorem. Gerontium itaque, cuius à me comperta fides, pudor, integritas, & exigit libertatem, & suis dotibus innotescit, per præsens petitorium à beatitudine vestra Romanæ deprecor ciuitatis gau-

dere conſortio. cuius ego abſolutionis non tam largitor, quàm teſtis exiſto. abiecta enim eſſet natura deſignati, niſi moribus vulgaretur. Hunc quidem ſum dudum interueniente commutatione mercatus. ſed quia nullum eſt maius commodum, quàm illud, quòd ſerenum examen aſſequitur; elegi palmam iudicii, quàm de acquiſito habere compendium. oſtendit mihi iuſta prædicti ſeruitus perſonam non eſſe ſeruilem. Ergo nominato non tam cupio ingenuitatẽ tribui, quã refundi. ſcio quod rectè vile nomẽ expulerit, qui antè ingenuus credi meruit, quã vocari. Remiſſo ergo ab eo, quod mihi debebatur, obſequio, quam ſuã eſſe conuerſatione docuit, eidem reſtituo libertatẽ: ſupplicans coronæ veſtræ, vt geſtis Eccleſiaſticis ex omni obnoxietate ſoluatur; vt perpetuo Romanæ vrbis poſsit exultare collegio, omni peculio ſuo ſine aliqua imminutione conceſſo. nec fas eſt enim de acquiſitis quicquam minui, quem polliceor donis etiam potioribus ſubſequendum.

IX.

BENEDICTIO CEREI. I.

DIgnum & iuſtum eſt. Verè dignum & iuſtum eſt, vt quod à te, Domine, accepimus, prece ſaltem & voce ſoluamus. Et licet noſtra lingua auctoris ſui beneficiis digno nequaquam reſpondere poſ-

ſit affatu: vult tamen diuino myſterio profeciſſe, quòd facta eſt. Nam cum cæteris animalibus hebetata caligantium craſſitudo ſit ſenſuum, vernat in hoc diſpoſitione Dominica hominũ factura præſtantior, quòd ſola vberiùs poteſt ſentire factorem. quæ tamen cernuis eſt ſocianda rectè pecudibus, ſi cæleſtis ignara muneris, velut elinguis, beneficia diuinitus conceſſa concludat. Nam vt abſoluitá crimine in holocauſtis myſticis, non habere quod offeras: ita digna piaculo res eſt, offerenda ſubtrahere. Parili namque iudicio cenſendus eſt, & qui nunquam loquitur per naturam, & qui quod loquitur, non reddit auctori. Idcirco, Domine ſtupendi huius opifex elementi, aliquam tibi à nobis reddi credimus humili ſatisfactione particulam, quòd totum cognoſcimus nos debere. Quis enim alius præter te mundi fabricam perpendiculo repentinæ iuſſionis exactam bifida auctoritate ſolidauit; cùm primùm præcepti tui miraculo terra coagularetur in pelagus; & deductis deinde aquarum impreſſionibus illa naufraga pòſt ſitiret? Cuius etiam, niſi tuæ inueſtigabilis fotu iuſſionis ſuſcepta germina nutriuntur? qui calorem gignit infuſis, qui humorem ſtillat arentibus? Qui, niſi Deus noſter, ſuccidua iungit temporibus tempora, quorum terræ fætus nunc igne ferueſcant, nunc glacie temperentur, nunc tepore animentur, nunc bibulo liquore conſpergãtur? Quis hæc omnia & fecit ex nihilo, & per lucis ianuã à perpetuę noctis furua

densitate discreuit; fecitque pereniter laudanda dispositione piissimus, post lucis claritatem non horreri tenebras reuertentes per dierum dies? Quis te vel dignus aut facundus laudator eloquitur, cuius terminata distributio succedente varietate fit gratior: quo iubēte dulcior lux est, quæ aliquando desinit, quàm si iugiter permaneret? Ecce illa nox, quæ mundū hactenus iugo crudelissimæ deditionis oppresserat, populos à nexibus violentæ cōditionis absoluit, & fit libertatis altrix, quæ mater fuerat seruitutis. In huius tibi, Domine, sanctissimæ noctis ministerio hoc cereū lumē offerimus, per quod caligo vetusta pellatur: in quo species trino cōpaginata consortio, societatis propemodū mysticæ glutino cōiungatur. quarum cerā parauit nectareis partub. fœta virginitas, papyrum ad alimēta ignium lympha transmisit, lumen adhibetur è cælo. Nihil hîc habet vox humana, quod consecret, vbi totū dirigit superna cognitio. Agnoscit hîc odorē suum salutiferæ virginis filius, vbi sine coitu nascitur quicquid offertur. Non enim hîc turicremis Panchæus adoletur ignis altaribus; non ad triste ministerium extremùm mugiēs bos percussa litatur; nō bidentū fætus carnificis potiùs, quā sacerdotis mucro desecuit. Sufficit ad reparationem æternitatis perditæ, quòd non à nobis, sed pro nobis, agnus occisus est. Procul hinc aberit lanista Iudaïcus; qui per cicatrices inguinum animas sibi acquisitas tot solet numerare, quot vulnerat. Christi nostri libamina infucata simplicitate com-

plentur. Peragit dedicationem corporis nostri, crux, vnda, confeſſio. Te ergo quæſumus Domine, vt ſicut typico priſca myſterio, ita renouanda agmina ducat hæc columna trans gurgites. æſtuet nobis ſemita præparata per maria, & ſitiat callis puluerulentus in fluctibus. Nihil hîc eſt, in quo diſcrepent antiqua nouis, aut moderna veteribus. Tu ſemper idem Dominus & ſacerdos, memoratus per prophetas. Hîc eſt, ad cuius precatum fluenta ſiccentur, vt Hebræus tranſeat, Ægyptius deprimatur, & merſis in aqua corporibus, ſola ſentiat culpa naufragium. Hoc autem tibi, Domine, caſtæ operatricis munus, & hanc intactæ matris ſobolem commendamus; per quam meretur habere terra quod cæli eſt: quæ per domos cereas diuino, ſtipant mella compendio: quibus cauſa eſt numeroſæ progeniei neſciſſe coniugium: ne dum copularum nexibus occupantur, laborandi tempus effugiant, & expectent, vt prolem ſuam turgida aluus effundat, quam herbarum lucro diligentiùs poſſunt ore profligare, quàm ſemine. In huius autem cerei luminis corpore te, Domine, poſtulamus, vt ſupernæ benedictionis munus accommodes. & ſi quis hinc ſumpſerit, aduerſus flabra ventorum, aduerſus ſpiritus procellarum, tua iuſſa faciens, ſit illi ſingulare profugium: ſit murus ab hoſte fidelibus. Simul etiam quæſumus te, vt quia ad vernantis anni faciem paſſionis ac reſurrectionis tuæ tempus aptaſti, cùm poſt concretas hyemali torpore gle-

bas, & infrænata glacie flumina, nouellas frondium tunicas gemma conſcendit, & cum auctore germinum Domino nobis omnia reuiuiſcunt: da multiplices fructus in terris, noſtrum effice quòd oſtendis, & ſacerdotis noſtri, vel totius cleri incolumitate ſeruata, vbertatem temporum ſine aduerſa tempeſtatè concede.

X.

BENEDICTIO CEREI II.

DIgnum & iuſtum eſt. Verè dignum & iuſtum eſt, vt principe loco fores beatæ noctis, adhibito præſenti miniſterio, digna quaſi claue reſerentur: vt nobilis nuntius vitæ teſtetur aduentum, vt præconis merito ſecutura ponderentur, ſacris fidem myſterijs venerandus præceſſor accommodet. Iuſtum eſt, vt proximitatem ſalutaris aquæ flamma manifeſtet: elementorum diuerſitas in peregrina pace conueniat: lympharum in promptu eſſe remedia ſacer ignis oſtendat: agnoſcatur non eſſe naturæ, ſed redemptionis, quòd concordat vnda cum lumine. Lætetur in operibus ſuis fabricator ille cæleſtis, cùm benedicit ipſe quod tribuit: cùm illud quod ſecreti ſui producit origine, nobilitat ſacramento. Intelligat linguæ noſtræ miniſterio ſpecialem quàm nobis conceſſit diſtantiã. Mancipetur laudibus eius quicquid à cæteris animalibus

iuſſit in homine eſſe prętantius. Quia optimi conditoris aperta ſunt beneficia; & ira à pietate non diſcrepat, quãdo & artem nos ſupplicandi docuit, & ſuis muneribus vult placari. Ipſe enim hominem ſibi templi vice dædala prouiſione formauit. Ipſe penetralia cordis noſtri ſancto eruderata pandit introitu, niſi per propoſitum libertatis fœdo obſtruantur interna contagio. Quare vniuerſis rerum liquet arcanis, vitalem per ſapientiam factoris machinam, niſi per ſuum ſtudium, non perire. Qui nos & ad meliora formauit, & quibus itineribus ſalus peteretur oſtendit. Cùm enim ex humo hominem fingeret; cùm terra victuram migraret in formam; cùm putre ſolum nouam tranſiret in faciem; cùm inſufflatione ſpiritus ſui mouerentur arua veſtigijs, & tellus reſpiceret poſſeſſorem ex proprijs abſtractum ſinibus inopina dote præſtantẽ, habentem quod ipſa, quæ mater putabatur eſſe, non dederat; cùm referret gloriam nobilitata per ſobolẽ; imperfectio erat, ſi actuũ callem non ſuo iure diſponeret. Cotidianus tamẽ, Domine, beneficiorum tuorum ſucceſſus munera ſeniora tranſcendit, & æſtimatione ſequentiũ vetuſta ſuperantur. Ille enim perpetuã deſtinatus ad vitam, ille de parente limo cæli ciuis effectus, ad originem voluntario errore detruſus eſt. Et quia dum liceret, noluit ſectari meliora, ſublimitatem perdidit, quam feliciter degenerans dono conditoris acceperat, & ad proſapiem duce culpa reuocatus exilium fleuit. Hunc niſi omnipotentia tua, Domine, regeneraret perditũ, parũ poſſet prodeſſe quod

feceras. & nisi opẽ ferret & numero & prosperitate secunda natiuitas, prima, in qua mortẽ error peperit, non iuuaret. postremò, nihil esset quod ad fabricam nostram materiã humus præbuit, nisi vnda succurreret. vnicum nobis sacramenti huius solatium contulisti, quòd aquæ diluunt peccata telluris. Ergo iam typus recedat, & qui imaginibus adnuntiauerunt sequentia, conticescant. In veritate tenemus quicquid colorata legis vmbra promiserat. Tempus est quo corpora nostra, vel animæ redemptori Christo feriato mucrone dedicentur: quo salus per vulnera nõ quæratur: quo sacerdotis dextera lanistæ opus abiuret: quo consecrationem impleat fides, lympha, signaculum; quo humanũ genus vnde decidit, fons reducat. In huius ergo suspiciẽdæ noctis officio, venerãdis compactã elementis facem tibi, Domine, mãcipamus: in qua trium copula munerum primùm de impari numero complacebit. quæ quòd gratis Deo veniat auctoribus, nõ habetur incertũ. vnũ, quòd de fætib. fluminũ accedũt nutrimenta flammarũ: aliud quod apũ tribuit intemerata fœcũditas, in quarũ partub. nulla patitur damna virginitas: ignis etiã cælo infusus adhibetur. Redemptor enim proprio aquas dedicauit baptismate: integritatẽ diligit, quã & nascẽdo in matre seruauit: vt à propheta posset inspici, innocui corp⁹ suscepit incẽdii, cũ frõdib. in rubo crepitãtib. nulla frutex detrimẽta sẽtiret; cùm arida pabulũ flãmis, dũ lãberẽtur, ligna nõ fierẽt. Ergo propriũ tibi est, Domine, quicquid in hoc cereo seruorũ

tuorum præparauit obſequium. Serenis in iſto reſpice oculis, quod contulit cælũ, fluenta, pudicitia. Tu ad tribuendam benedictionem euocatus miniſterio humani ſermonis, inlabere. Tu reſurrectionis tuæ tempore, quo vernat anni reuiuiſcentis infantia, ſumptam ex hoc contra procellas, vel omnes incurſus, fac dimicare particulam: vt ſacerdotis noſtri votiua omnibus, vel totius cleri eius incolumitate conceſſa, vbertatem terrarum, cum actuum innocentia, & proſperitate concedas.

ENNODII OPVSCVLORVM MISCELLORVM FINIS.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS DICTIONES.

I.

DICTIO IN NATALI Laurentij Mediolanensis Episcopi.

VOVSQVE me iners diffidentia intra angustum patitur penetrale delitescere? quousque nimia cautio, terminos honesti pudoris exsuperans, dispendia opinionis quæ euitat, incurret? Vsu enim rerum venit inter homines, vt quantum famæ decerpitur per audaciam, superfluum non minus pereat per timorem. Non enim debet notari velut auaræ laudis assumptor, non ei adscribi cupido affectatæ deuotionis ostentui, apud quem res obnoxia pudoris stimulis adacta

completur. quia ſicut in vmbram cogit gloriæ appetitus, oratione dum quæritur: ita non reddere quod deberi noueris, proximitatem noctis indicit. Superflua ſcribere, res iactantię eſt: neceſſaria reticere, cõtemptus. Sæpe vituperationis noſtræ mater eſt doctoris occultata laudatio. Dicat forſitan aliquis animo cõſulendi, quòd operis preſſa magnitudine exhauſti macies areſcat ingenii, & deſtituta dicẽdi valitudine garrulitas defectum mercetur ex copia. ceu ſi in alueũ magni fluminis ſtillantis guttam fundas eloquij, nequaquam ad curſum proficis liquoris impendio, & vix humorem parturit, quòd ad vndas aptatur. Sed æſtimamus animo quæ dicantur ad pretium meritum dictionis: & vena, quæ eſt per naturam torrida, frequenter currit à themate. eloquentiæ exilitas propoſitione pingueſcit. Sæpe pro eorum meritis, quibus ſe mancipauerit oratio, dicenda tribuuntur: maximè ſi mera affectione laudando militet narraturus. tunc verborũ abundantiam tranſmittit affectio: tũc amor ſuggerit, quod negat ingenium. Sancti Laurentij aliquatenus pro mea mediocritate bona dicturus, plenũ quidẽ laboris opus aggredior, ſed plenum caritatis. Faceſſat ergo formido venerãdo inimica propoſito. fugitiua eſt gloriæ mens ſubiecta terrori: clamante Paulo Apoſtolo, *Perfecta caritas foras mittit timorem.* hoc eſt dicere & indicio certo monſtrare, quia non diligit, qui paueſcit. Sine culpa vincitur oneris immenſitate, qui ad portandam ſarcinam & ſi

1. Ioan. 4.

impar,tamen deuotus occurrit. His ita ſe habentibus,feſta naſcentis anni cur non votiuo ſermone concelebrē? cur lucidi natalis exordia ſilentij fœditate dehoneſtem? Manca eſt ſine ſermone hilaritas, & ſimulacrum mœroris eſt, occultare quod gaudeas; & afflictioris imitatio,vocem in lætitia non habere. Erno tibi, ſancte pater,officij conſcius verba nō gribuam? Libet tamen dicendi principia conrecrationis tuæ deriuare de tempore, & cum ſanni renaſcentis infantia,florulenta, ſi valeo, dictione vernare. Nunc cùm terræ ſuccus per venas arentium virgultorum currit in germina, & aluus ſicci fomitis humore maritata turgeſcit:cùm in blandam lucem nouelli pręſegminis comæ explicantur arboreæ,&omnis ramorum plectura diffunditur, vel quæ intra tunicam natura artauerat frondium decora ſoluuntur:cùm auium cantilena comitur ſapore modulato: cùm vita ſegetum glebis ſepulta hyemalib., quaſi algoris repagulo emiſſa &tepore fota concipitur. Nūc in cano flore ſpē fructuū metitur agricola,cū mutuis palmitū brachiis vinearū texitur aprica formoſitas, & ante maturitatis tēpus vultū frugiferū cultura cōponit, dans venuſtatē falce domitrice, & luxuriā infœcundā ferro fructificante compeſcens. Cùm profundi gurgitis rabies blandum tranſit in ſibilum, & eneruata tepore ventorum ferocitas migrat in delitias nauigantis. dum tutum eſt cymbam ſalo laxare, & ancorarum morſus abſoluere: dum fractura procellarum, quæ nautas

hactenus terrebat, inuitat, & per vda æquoris ſpatia ſomnum gubernantis admittit. cùm colore diſtincta geminato verni opibus prata diteſcunt; & in ordinatione ſummi Pontificis naturæ gaudium elementa teſtantur. Tibi ergo, Antiſtes, nunc non reddam, quod alijs præſtare iam didici? quem ad pontificalem apicem grauitas, pudor, pudicitia, venuſtas adduxit? qui tot dotibus velut in aceruum coactis, canam dignitatem præſentis officii ſuſcepiſti, habens tantarum honeſtamenta virtutum, quantarum ſingulæ probatum facerent ſpecies ſacerdotem? Taceo vniuerſitatis in electione tua conſonantiam, & diſcretarum nationum concordem ſententiam non reuoluo. ſtatuat iſta loco laudis, cui non ſuppetit, quod poſſit prædicare de moribus. Momentis enim plerúmque incerti fauoris aura popularis impellitur, & neſcia examinis turba Quiritum, dum ſtudijs rapitur, amat incognitos. In te libram tenuit, qui petitionis tuæ aut ſocium ſe præſtitit, aut auctorem. Imperitæ cœtus multitudinis meritum tuum expendit lance perfecti; & dum in te ornamentorum varietas placet, quaſi vnus hæres diuerſiſsimi fueris inſtituti; ſic ſinguli hoc de claritate tua cenſebant ſufficere, quod probabant: quia bona omnia nequaquam omnibus nota eſſe potuerunt: & ſpeciatim ad fauorem ſideris tui vniuerſos illexeras, alteri oſtendendo quòd pius es, alteri quòd ſeuerus, alteri quòd bene acquiſiti diſtributor patrimonii, alteri quòd ſcires rectè

parta

parta seruare. Id studij sumpsit vniuersitas, vt cùm de proposita laude vnusquisque vinceret, collatione tamen in præconiis tuis melioris tituli ab altero vinceretur. Nolo istis diutius immorari. Veniendum est ad laboris tui exercitia; quia ego, qui non sum in laudatione tua idoneus maximis, nescio esse paruæ contentus. Nouellis te adhuc impositæ dignitatis labantem vestigiis ineluctati temporis suscepit aduersitas: & tyronem Pontificij exercitatissimum militem aduersus libertatem impacta bella reddiderunt. Tu prædonis nescisti timere sæuitiam; tu blandimentorum, quod in malitiosis nocentius telum est, scuto constantiæ venena respuisti. Quotiens te qui certamine non potuit, insidiosa honorificentia lacessiuit? Quotiens in damno bonæ opinionis seruitij sui te credidit figmenta suscipere, hoc à te postulans, vt adhibito hostem colludio intra vrbis muros concluderes, & ouium tuarum dissipanda lupis membra præstares? paris facti, quod dictu nefas est, multorum exempla suggerens. Quæ quidem tu vitanda despiciens, & ad vindictam sereni temporis seruans memoriæ commisisti, detestabilia retinens, ne per obliuionem impune transsirent, & maiorem horrorem excessibus debens, dum ruinam metuis aliorum. Sed remotis dicēdi obstaculis, veniamus ad illa, quæ religioso sunt digna memoratu. Cùm hostilis irruptio more pecorum Christianum populum per diuersa distraheret, tu variorum

generibus cruciatuum capiebaris inomnibus. tu paterna conuentus pietate ſuſtinebas tormenta multorum, vt ait Apoſtolus. *Quis veſtrum cruciatur & non ego?* Inter iſta tamen fractum te non vidit aduerſitas. hoc triumphis ſuis decerpi ſenſit inimicus, quòd capti ſacerdotis animum non ſubegit. Pugnabas adhuc pro abſolutione plurimorum, & tibi nihil metuens, de plebis tuæ anxietate pendebas. Nolo diutius triſtibus immorari: nolo tragœdiam maligni temporis aperire. libens de illuſtri conuerſatione tua aliquanta præteruolo, ne te narrando cogam denuo ſuſtinere quæ paſſus es. quanquam Doctor gentium in tribulatione exercitum ſe fuiſſe commemoret, vociferans, *Cùm infirmor, tum potens ſum.* Taceo inediam, frigus, & iniurias, & illa, quæ tibi inimici animus prouidit, augmenta morborum. Sed credo, hæc puerilia, & ſucco antiquæ valitudinis robuſta membra tolerabant. Nonne emortuis per compages artubus, & à poſſibilitate propria longa iam ætate diſtractis, ſola anima flecti neſcia ſuſtinebat, & imitanda intentione aduerſus impugnantes muro conſtantiæ ſtabilita certabat? Poſt hæc ad rediuiuum ſtatum libertatis optatæ nunquam pia vota deſpiciens Chriſtus redemptor noſter occurrit, & fractas Romani nominis vires artifici medela ſolidata in vigorem ſalutiferum res contrita remeauit. Cùm exalto benignis oculis cæleſtis dominator adſpexit, Mediola-

2 Cor. 11.

2 Cor. 12.

nensium vrbi lux eſt proprij reddita ſacerdotis. Tunc cùm rarus habitator, tunc cùm error in domibus,& per dulcia cubiculorum limina confuſa diſcurſio ; tunc cùm vbique pauor & luctus, & Dei templa ferarum habitationi deputata ſordebant ; cùm marcens incuria ſplendidiſſima dudum atria ſitu vetuſti humoris obnuberat, lætitiam cæteris tuo dediſti de reditu, tu regreſſus ad lacrymas. Tunc more auium,quibus, dum terra niuibus veſtitur, & alicuius loci in ſpem cibi ſpoliatur anguſtia, videres quæ remanere potuerunt plebis reliquias confluxiſſe, & ad boni paſtoris præſentiam vndique fatigatis balatu nemoribus greges accurrere. Alios tunc, multiplici ſuſtentandi genere, mulcebas affatu ; alios reficiebas impendio ; alios hortabaris exemplo. Breui pòſt in antiquum ſtatum, qui tibi pòſt Deum debetur, vrbs iam ſepulta reualuit, & quæ non credebat in ſe reparari poſſe quod fuerat, cœpit iam meliora æmulari. Tunc qui vitæ vſus eſt, iam cernere erat omnia ad latiorem profectum bonis ſucceſſibus inuitari. Curro per ſingula, ſtrictim referendo, quibus opus eſt larga narratio ; ad agonem vitæ tuæ, ad ſummi celebritatem propoſiti peruenturus. Secunda poſt dubium temporis nata eſt in Eccleſia Romana captiuitas, quæ te quaſi iam diu deſidem, & laboris fugacem de longæ ſinu quietis abſtraheret ; cùm vix

ſpe pacis laboris tui arma depoſita reſumuntur. Deberetur quidem, niſi me laudis tuæ cenſura pertraheret, in lugenda cauſa ſilentium, vt in vna ætate memoriæ pereat res nefanda. Senatus ille curiæ cæleſtis accitus eſt. ibi ex variis prouinciis Epiſcoporum turba confluxit. vbi cætus ille, quot hominum genera, tot ſententiarum varietates aduexit. Sed quibus inerat ſpiritualis ſapor intelligentiæ, quaſi ducem te principalis deliberationis caritate tenuerunt. Tunc quo minantium impetus blandimentorum melle domuiſti, qua ſuperborum corda veneranda humilitatis erectione fregiſti, qua labantium animos conſilij radice fundaſti, explicare non valeo. Rei geſtæ notitiam ſcire cupidum ex facti contemplatione compello. Vnum te ſecuti ſunt tot electi, & in ſententiam tuam reciderunt tantarum principes ciuitatum. Coquitur lamentationis æſtibus, qui à te cruda obſtinatione deſciuit; & nihil habet in ſolatium præter calamitatis lacrymas, qui diuiſus eſt. Dicat aliquis forſitan, rerum geſtarum malignus interpres, quam ſortita eſt de huiuſmodi conſtantia præſens cauſa deciſionem: quærat, qui fines de laudato ſudore contigerunt. Huic ego fidens replicabo; te præſule factum, ne ſacerdotes miniſtros acciperet furor alienus: ne cruentæ indignationi Pontificum ſententia militaret: ne in vſum malè commoti traherent euenire poſſe quod vellent. Poſtremò improborum

loquacitas obmutescat, huius saltem æstimatione secreti; quia odiorum incendia, quæ non ex impugnati merito, sed ex studiorum fomentis arserunt, nec sanctæ deliberationis potuerunt fonte restingui. Tibi ergo debetur venerabilium custodia canonum. Tibi quod sine Episcopali nota contigerit, quicquid in præsentia sæuit improbitas. Tibi patuit, quod aliis accusantes clandestina fraude texerunt. apud te compertum fuit, non satisfaciendum odiis, quotiens fide deseritur, qui lacessit. Sed hæc meliùs aliis seruantur narranda temporibus. Salue, Ecclesiarum sidus, & ad senectutem bonam Abrahæ æmulator accede. quia testimonium probitatis est, diu hominem in Ecclesiastica arce seruari; vt scriptum est: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Psal. 54. Tu æuo maturus, & ad religiosum sudorem primæuus exsupera. Tu pietate laudabili bonis disciplinis exempla suggere; malos seueritate compesce; & boni vtriusque fibula operis in testimonio summæ gloriæ siue labe perdura.

II.

DICTIO MISSA

HONORATO EPISCOPO NOVARIENSI, IN DEDICAtione Basilicæ Apostolorum, vbi templum fuit idolorum.

SACRA II.

CRedo ego vos, fratres carissimi, tota mentis cura venerari, quòd in loco hoc, manente templi nomine, vetus perierit pro religione cultura: quòd delubri reuerentia fugatis instituatur libaminibus; quòd sacrarium appelletur meritò, postquàm seniores hostias abiurauit, & in adolendi mutatione sacrificij diuinæ ædis nomen assumpserit. postremò quod in alium statum inconcussis migrauerunt fundamenta culminibus: & cùm ad structuram parum humanus sudor adiecerit, quæcumque fuerunt innouata sint, dum persistunt. In summa, cuius æstimandum est miraculi, vbi dum modum teneat machina, adhuc non desistit ascendere, & in antiquis constituta vestigiis attollitur incremento? Requirendum sanè, quis huius operis, quis innouationis auctor extiterit. prædecessor nempe paruitatis meæ Victor antistes. Futuræ annuntiatrix innocentiæ diuini-

tas nomen impoſuit. nam qui de his, quæ ſuſcipiuntur aduerſus vitia mundana, certaminibus prædicto euentus acceſſerit, cùm vocabulum didiceris, geſta cognoſcis. Iſte per ſpiritalem dimicationem, vt victorem decuit, de criminibus triumphauit: & quicquid portio ſiniſtra mortalibus ingerit, de eo caſum non requiras, cùm nominatum intelligas fuiſſe quod dictus eſt. Cuius merita orationis campum poſtulant, ſi me ad latiora progredi aut ingenij macies pateretur, aut meriti. quædam enim actuum nobilitas eſt dignum inueniri laude magnorum. Hunc mediocritas noſtra in ædificationis cura dum ſequitur, ad conſummationem, Deo auſpice, vota perduxit. Nemo æſtimet arrogantiæ eſſe, quod dixi. fas eſt cum eo vota coniungere, cui par eſſe nequeas actione: quia aſſertio conſcientiæ eſt, meliorem in quacumque parte ſectari. numquam tenebroſum callem, ſicut æſtimamus, incurrit, qui eum, quem nouit prætendere vitæ lumen, inſequitur. Luculentiùs tamen geſtarum fidem rerum ſermonis pandamus officio. Hîc antè fallacibus dedicata præſtigiis, & turpi pecudum cruore perfuſa veteres ſimulacra coluerunt. hîc in diuinitatis iniuria, per altare infauſtis cumulatum muneribus, res cœlo debitas dæmoniis obtulerunt. hic iunicum exta ſemiuiuis palpitantia motibus miſero inquiſitori futura cecinerunt hinc fumus ſordidis aërem ipſum polluit ſparſus per

multa contagiis. Ad vltima, hinc mactata per laniſtas hoſtiarum multitudo, quicquid Deus eſt effugauit, dum farra, ſanguis, tura, veruinæ idolis exhibentur: dum ſimplicem ritum ætas Chriſto inimica non recipit, & multifariis cenſura laborante oblationibus ſupernam mercatur offenſam. Liberet ire per ſingula, & funeſtorum ſecreta linguæ claue reſerare, ni meritò æſtimemus oris iniuriam narrare ſordentia, & quod illos actione perculit, nos loquela contaminaret. Explicemus interim, quibus ſint iſta mutata ſucceſſibus, quanto præuenta nox ſplendore fugerit. Vbi ſunt ſigilla numinum votis imaginata facientum? quorum facies in poteſtate pependit artificis? quibus pretium, aut ſollicitudo peperit operantis, aut metallum? vbi ſunt Dij, quibus potentiam dederunt homines fulgore gemmarum? En video, omnia iſta, vt credo, fugerunt: Chriſtus ingreſſus eſt. reſpiciamus quibus fultus auxiliis. Venerunt cum eo cælorum radij, Apoſtolorum diademata, Petrus & Paulus. Qui enim in reſtauratione ædis eſſent neceſſarij, niſi architectus & petra? niſi lapis & ſuperædificans? niſi fundamentum & opifex? Quid trepidatis pericula mortalium? quid anxio fugam paratis excurſu? ille eſt, cui nullus verſutiam veſtram lapſus abſcondit: qui cum loco non moueatur, quocumque abieritis inſequitur. Veni ergo, piiſſime Domine, & ad cõſecrationem operis tui plenus illabere, vice humani per baptiſma pectoris purgentur hæc tem-

pla turpi hactenus dedicata patrocinio. Institue, Domine, vertendo ſacrificia: & dum puris cumulamns altaria ſancta donariis, præſentiam tuæ maieſtatis interſere, euocatus ſanctorum merito ſacerdotum, electi ſeorſum præſentis patris noſtri Laurentij conſcientia: qui tot plenus dotibus ad Eccleſiæ faſtigia creuit, quot feciſſent ſummum ſingula quæque Pontificem. In quo vernat princeps boni operis, & mater honeſtatis verecundia, religionis ſanctæ nutrix patientia, Deum ſemper placatura pietas. qui Eccleſiaſticis membris non ſermone vitæ inſtituta tribuit, ſed exemplis: qui omnem callem, quo ad Deum itur, dum præuius incedit, oſtendit. adiuuante ſe Domino noſtro Ieſu Chriſto, cum patre regnante in ſæcula ſæculorum. Amen.

III.

DICTIO DATA STEPHANO V. S. VICARIO DICENDA

MAXIMO EPISCOPO.

PRODIT religioſæ votum conſcientiæ mens laudibus deuota Pontificum. aſſertio ingenij eſt, Deo obſequentibus mancipare quod loquimur. In quorum præco- SACRA III.

niis fortè angustus sermo vulget imperitiam: manifestat tamen, si abstineatur, infantiam. Quis mendicam narrationem æstimet, quam vota locupletant? Sæpe in facundiæ dotibus pauper inuenitur vena prædicantis, & è diuerso thesaurus cordis irradiat in egestate verborum. Qui vice Dei iudicat, non desiderat picta colloquia, sed quæ infucatus commendat nitor ingenij: quia in his eiam sine amore blanditur eloquentia, in illis splendorem suum veritas nuda commendat. Sine phaleris est omne quod dictat affectio: ad vnguem fabricantur illa, quæ volumus non tam speciem recti habere, quàm similitudinem. Ad te, venerabilis mihi Antistes Maxime, sermo est: cui in meritorum testimonio virtus cœpit à vocabulo, in quo actus eloquitur, qui nomen appellat. prouida parentum tuorum diligentia priùs te eligi voluit, quàm probari. Te olim sęcularibus inhærentem titulis castrensis sudor excoluit, & ad ecclesiæ gubernacula pars aduersa solidauit; sicut Deus loquitur per Prophetam, *Qui in modico fidelis, & in magno fidelis est.* Te sacrarum Iudex & consilij comitem meruit, & laboris. Bene venerandis initiandus altaribus & in laica conuersatione quod sacrum esset elegisti. Tu pudicitiæ in illa ætate custos inuentus es, in qua & lex obsequitur desideriis. Satis enim est pueritiæ ambitum, quem licentia fulcit, horreri. Christus milites suos, quos in per-

Luc. 16.

ſonam ducis attollat, inter acies quærit hoſtiles. Adſcitus Eccleſiæ, Pontificem actibus impleſti ante tempora dignitatis. Non fuit aduena benignitas, quæ naturæ innixa radicibus, de cano flore germen oſtendit. Temporale eſt omne, quod fingitur: perpetuum, quod cum ætate matureſcit. Non tibi ſacerdotium rem doni credimus eueniſſe, ſed præmij. Alius vulgi aura, gratia lenocinante, commendatur: tibi rigida circa culpabiles diſtrictio dedit affectum. Manet te ſingularis ſapientia: quæ licet generaliter optanda eſt, tamen exiſtit in magiſtro neceſſaria. Fruſtra monitoris perſonam ſuſcipit, qui impacti non præualet æſtimare pondus officij. viliſſimis comparandus eſt, niſi præcellat ſcientia, qui eſt honore præſtantior. Dedit tibi apicem res iudicii, non fauoris. dignus Pontifice amor eſt, quem cenſura conciliat: deuenuſtat inſtitutionis genium, qui per ſolam gratiam vult placere. Tu his conditus & formatus cæli beneficiis, plus agendo populum inſtituis, quam loquēdo. Illa monita diſcipulorum conſcientiam eruderant, quæ præbentur exemplo. ſine pudore inuitat ad innocentiam, qui illam non fuerit ipſe ſectatus. Te inter ſecreta penetralium quaſi teſtem metuunt, qui peccare diſponunt: naſcentibus culpis metus, & reuerentia tua negat effectum. qui inter exordia occurrit vitiis, & occaſionē lapſus adimit, &

concupiſcentiæ purgat auctorem. Hæc beatitudini tuæ quaſi ſtrictim pro linguæ meę commendatione dedicaui. Si precibus tuis vitæ ſucceſſus arriſerit, geſtorum tuorum plena me relatione conſecrabo: vt quæ vniuerſis nota ſunt, manſuris in poſterum literis, quatenus gaudeat ætas ſecutura, ſeruentur.

IV.

DICTIO IN DEDICATIONE MISSA MAXIMO EPISCOPO.

SACRA IV.

NVnquam pauper vena timeatur ingenij, vbi diues eſt cauſa dicendi. Tranſit hominem, quotiens cæleſtibus militat mens noſtra culturis: nec in anguſtum redigitur narrationis exilitas, ſi opifici ſuo obſequium referat narraturus. Poteſt enim linguam facundiæ dotibus ornare, qui contulit; & dare verbis genium, quem fatemur dediſſe ſermonem. Nam Prophetici dudum maciem iuuit eloquij, dum ad perfectam magiſtri eloquentiam, & fortiſſimi monitoris tubam imbecilla Moyſi erigeretur infantia: qui nullis gradibus dum peritiam meditatur effloruit, nec per ætatis alicuius ſcientiam ad meſſem perfectionis adſcēdit: qui diu militem infabricato portauit ingenio: officium ducis iuſſus arripere, quia verecundè renuit; conſtanter

impleuit. Sic nos dedicationis festa celebrantes, inter spiritalis lætitiæ bona præstolamur gratiam, dum paremus. Absit formido debilis: remoueatur fiducia inaniter concepta per studium. Nos de humanæ perfectionis schemate nec præsumimus aliquid, nec timemus, Deinde quis in beati Ioannis prophetæ, cuius templum hoc sanctificauit ingressus, vel muta dubitet ora laxari? cuius senior gratia, quàm natura, dum ante lucis ingressum pij vatis impleſſet officium, limen vitæ huius virtute signauit. Nam vno eodemque tempore, & matrem fœcunditate nobilem fecit, & inofficiosa genitoris labia in loquelam pristinam vsu remeante commouit. Nemo Ioannem nominans, post exempli præcedentis miracula, pristinam linguæ habiturum se suspicetur imperitiam. Post sacratissimum Zachariam, cuius faucibus eliminata per istud vocabulum remeauit humanitas, ab vniuersis iure creditur Ioannes Apostolus clauis esse verborum. In huius comitatu Antonius, vetusti heros sæculi, & beatissimi Cassiani iuncta claritudo, faciunt de æde sacramentum, de terrena habitatione cæleste collegium; de manufactis quod nulla possit senectute violari. Occasum enim Deo oblata non sentiunt: nec ad vetustatem tremulam pietate fulta mittuntur. stat soliditas machinæ, quam Christus ingreditur: & originariæ oblita fragilitatis, adipiscitur de possessore virtutem. Tecta vilia de consecrantis nobilitate deco-

rantur, dum rei caducæ pretium tribuitur habere de Domino. Tu autem, frater ſanctiſſime, huius oblator ædificij de mercedis retributione gratulare. Neſcit ſpes titubare, cui bonæ fructus promittitur actionis: ab exercitio deſcendit retributionum fiducia, nec vllo nutat incerto, qui laudanda meditatur.

V.

DICTIO INCIPIENTIS EPISCOPI.

SACRA V. PAR quidem diſcipulis incipiens magiſter eſt, & inter exordia doctor nulla eſt ab auditoribus ſorte ſublimior. expertis honor debetur ingenijs: vix mediocrem cultum exigunt non probati. Illa ſunt vera prę-conia, quæ longus ſudor elicuit: blandimentum eſt, non iudicium, quotiens laborem gloria ingeſta præceſſerit. Inter maculas numeret, quoſcumque triumphos ante diſcuſſionẽ campi miles adquiret. Qui properatis ſubeunt Olympiaca bella veſtigiis, nunquid eis ante conſummationem certaminis ſuppetit ſpes coronę? dicente Apoſtolo, *Non coronatur, niſi qui*
2. Tim. 2. *legitimè certauerit*. Ecce nec illos decet ante meritũ prędicatio, à quibus iuſtè poſcitur poſt laborem. Noſtra è diuerſo prolixo diſtat calle conditio: quibus tantũ decerpitur de fruge innocentię, quantum acceſſerit de fauore. Nã ſicut

positi in tyrociniis ęstimam⁹, plenũ necessitatis & periculi iter est, in quo & sectãda est vita laudabilis, & sit probris vberrima, si desideret ab humanitate laudari. Actio nostra, si de bonis suis fuerit elata, sordescet, protestantibus diuinis eloquijs, *Qui vos laudant, seducunt vos, & subuertunt semitas pedum vestrorum.* Splendorem Pontificis res, non lingua testetur. plus lucet claritas huius officij veritatis indicio, quàm loquelæ. Ecce cernitis quàm tuta sit causa subiecti; & quantis discriminibus sociata præpositi. Munia mea plus poteritis fulcire gemitibus, quàm clamore. Nemo quòd auribus lenocinatur credat eximium. sermo noster, nisi animæ medetur, abiectus est. illum præferte, qui spiritali falce sentibus purgat interna. Tunc pretiosum pastoris diadema est, quando suasioni eius grex Ecclesiasticus, dum ad probitatem graditur, non repugnat. Ille sine fuco monitorem & feriato ore diligit, qui eius instituta sectatur. Additur, quòd imperitia nostra iustam iustinet de ipsa nouitate formidinem. qui nuper de ouilibus ad custodiam præparati, assuescimus de vniuersorum fieri necessitate suspecti; & cui vix fuit pro se fida cautio, suscipit officium cuncta metuentis. Scimus quantum erit humilior famulantibus, qui ad religiosum vocatur imperium. Necesse est, vt etiam extremæ conditionis personis obtemperet, cui imminet sic iubere. Ait enim doctor gentium, *Omnibus omnia factus sum, vt omnes adquirerem.* Modò diuinitatis operatio adsit muneri suo, & quem dignum apice tanto non inuenit, efficiat.

Esa. 3. 1. Cor. 9. 1. Cor. 9.

PRECATIO MISSARVM.

DIgnum & iuſtum eſt. Verè dignum eſt, vt inter exordia dignitatis tibi principiorum Domino ſupplicemus, qui mũdi ipſius in nouam lucem prodeuntis infantiam, quanto bonorum tuorum ſecreto orditus es, tanta potentiæ virtute ſolidaſti. Stabat in admiratione ſui ternera orbis inchoatio, & pene decoris proprij concuſſa ſtupore titubabat; ante agnitionem ordinis ſolam ſortita de auctore ſubſtantiam. requirens quo eſſet rotanda lux adtributa moderamine; qualem finem diei tempus exciperet: ſi per aſſiduos ſemper renaſceretur occaſus; ſi nox mundum fuſcis ambitura complexibus, quaſi rem originariam perenniter non teneret. In hoc ambiguo, vt certis famularentur per longum confuſa temporibus, Dei noſtri extitit lex voluntas. Omnis diſpenſatio ſtatutis præfixa limitibus tantum potuit, quantum præſtitit qui creauit. Sic nos, pie opifex, inter ſacerdotalis tituli auſpicia, ſole conuerſationis irradia. per ſudum de meritis noſtris fulgeat dies officij. nulla ſubreptione, nullis diaboli blandimentis pereat quod vocamur. non liceat admiſiſſe, quod non decet. recti ſtudium, te imperante, tranſeat in naturam. adſit muniis noſtris æqualis operatio. compoſita ſeruitute beatum creſcat imperium, nec ſubiaceat moribus, qui præminet dignitate. per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

ORATIO

ORATIO ANTE MISSAM.

COllator bonorum Deus, cui effectus in voto est: qui de medio populi Moysen in Prophetæ persona dedicasti. nam dum queritur de imbecillitate, te auctore conualuit: sumpsit meritum Pontificis, dum iustus sui arbiter se vociferat nil mereri, cui apicem actione sublimem conciliauit humilitas. da parem nostris exordiis gratiam, quia propensiorem deberi actibus declaramus offensam. Non sunt inusitata quæ poscimus: benignitas tua testimonio tenetur exempli. eo circa nos eris bonorum largitione clementior, quo substantia nostra facta est de peccati fasce procliuior. Da, bone imperator, dignam tua electione virtutem: quia sub pio principe nulla militem decolorat abiectio. per dominum nostrum Iesum Christum.

VI.

DICTIO DE HÆRETICIS ET SYNODO.

PRo ratione soluendum est, quod pro ratione tacuimus. nam vt pateat, & linguæ nostræ officia & silentium ordinatis seruisse temporibus, fide hortante in officium sermo- SACRA VI.

pis erumpimus. Idem enim eſt ſuperuacuè
loqui, quòd neceſſariè non locutum. dicente
1.Cor.9.16. enim Apoſtolo, *Væ mihi eſt, ſi non euangelizauero*; & alibi, *Tempus tacendi*; nos præcipuè, quos prælati cæteris hortatur pondus obſequij, decet aut bona facientes eleuare, aut mala comprimere. Et quidem vos docere non aliud eſt, quā ſtimulos admouiſſe calcaribus. nam quòd ex propoſito facitis, ſuperbi ſumus, ſi noſtris debendum credimus inſtitutis. ſed qui bona ſtudia probat, amplificat. Stat apud conſcientias veſtras, quanta Neſtorius & Eutyches, gemina diabolicæ informationis oſtenta, diu caſtam Eccleſiarum Orientalium diſciplinam perfidiæ fornicatione corruperint. qui iuxta Apoſtoli ſententiam, dilectionem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent. & ideo miſit illis Deus operationem erroris, vt crederent mendacio: dum per ſurripientem ſcandali occaſionem Chriſti milites ille contentionum
1.Cor.11.19. campus examinat: ſicut ſcriptum eſt, *Oportet eſſe certamina, vt probati manifeſti fiant*. Apud quem Calchedonenſis non viuit commemoratio veneranda Concilij, in quo Dioſcorus cum ſectatoribus ſuis ſtylo piæ diſtrictionis addictus eſt; & ſanctæ memoriç Flauiani adoranda monimenta exultans Conſtantinopolitana ciuitas recepit, cuius iam pridem firmauerant cæleſtia decreta ſententiam? Vbi gentium Timotheus ignoratur, qui propter ſuſcipiendæ recordationis Proterij cædem fieri pluſquam patricida non horruit? nam

ſacri perſecutione Pontificis, & genera criminum vicit, & nomina. Scitur Petrus, & Cyrus, & Timotheus; qui dum iacenti manum Dioſcoro porrigunt, corruerunt. hi de præceſſore ſuo, & ſtudiorum hæreditatem adepti ſunt, & ruinæ. Proinde, fratres, manentem in ſupernis patrum, & adhærentem B. Petro tenete ſententiam. quia nos mundæ Eccleſiæ, & non habentis maculam optamus vnitatem. Patienter ſufferre non poſſumus vana in Chriſtum noſtrum. & blaſphema ructantes. ſcimus quia qui in putribus membris non vtitur ferri medicina, ſerpentibus morbis præſtat obſequia. nam niſi ſecentur tabefacta, contaminant. Pacifica eſt cum his, qui rectum nituntur impugnare, congreſſio. quis à bellis talibus timoris reuocetur obſtaculo; de quibus vitali poſſit morte gaudere? quibus mundi huius potentibus, vel ſi minentur, acquieſcendum credimus, quando aliud imperat qui regna moderatur? dicente Apoſtolo, *Non ſunt condignæ paſſiones huius mundi ad ſuperuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Rom. 8. 18. Fluxa Eccleſiaſticorum corda aut turbant quæ in præſenti vita ſunt, aut delectant. quibus Acacius, qui diro diaboli à ſententia ſua motus imperio, erubuit diu propugnatorem ſe fuiſſe veritatis; & clari deſerens ornamenta certaminis, triumphum ſuum, quẽ ſub Baſiliſco pio ſudore meruerat, debellauit. qui ſolis præmiis ſuis penè tempore adeptionis inuidet; ſpem bonorum fru-

ctuum perfidiæ falce ſuccidens. Grauius enim eſt, deguſtata bona quàm intacta calcaſſe. Nihil defenſionis ſupereſt homini, poſt dulcem iuſtitiæ ſaporem, ad mortifera ſchiſmatum venena redeunti. De his quæ præfati ſumus natum eſt, quod in Conſtantinopolitana nuper Eccleſia fertur admiſſum. Inde patimur ſine vocis vſura triſtitiam. qui enim oblatis remediis non obediunt, meritò nihil conſolationis tempore, quo premuntur, habuerunt.

VII.

DICTIO IN DEDICATIONE AVDITORII QVANDO AD forum tranſlatio facta eſt.

SCHOLASTICA I. VT campus militem, mare nauitas, fora cauſidicum, ſollicitant incerta raptorem; ita auditoria linguas exercent. Nam quæ malum ratio ſuadebit ſilentium in loco, in quo ſunt præmia conſtituta verborum? vbi orationis palma, ſi hic gratia taciturnitatis? Benè ſoluuntur ſudoris pretia, vbi ſunt templa victoriæ. bene effugatur ſeruitus inter atria libertatis. Vincta hîc ora teneat mens captiua. non agnoſcit forum Romani populi, non liberalis erudi-

tionis gymnasium, qui adhuc quasi in secessibus conticescit. Sint muta fortè diuersoria: hîc nihil est tam familiare, quàm pompa dicendi. Fescenninos sales hymenæis dare genium consuetæ professionis plausus hortatur: eriguntur lituis bellatores: virtute debiles grauis buccinarum cantus attollit. data sunt vniuersis amica incitamenta propositis. Quid ego faciam, doctorum optime, te loquente? si infabricata verba intra verecundum penetrale contineam, instituti me esse similis non agnoscas. Amicitiarum religionem in gratia parcus offendam, si nec translationis festa, nec debitæ tibi laudis munus exsoluero. Salue ergo, nutritor profectuum, fax & splendor ingenuitatis: qui nobilia germina laboriosis purgando sarculis in fructibus facis agnosci: qui in cano flore nouellæ posteritatis, quantum horreis paretur, ostendis: qui de ferarum cubilibus, & bubonum habitaculis ad fora nos reuocas, vnde maiores penè iam longa ætate discesserant. Non enim patent eruditis loca ista, quibus scientiam non primoribus labris ipsa contulerint. Cuius enim tuba cognoscitur eloquij, nisi cuius puerilia innotuerint rudimenta sermonum? Tibi ergo debentur hæc beneficia, quòd citaturus reum causidicus inter atria iam probata dictionem metuendus incipiet. Tibi spes vnica honestę professionis adscribenda, quòd nobilitas decursis breui temporibus liberali sudore placitura est. Sed quò me ignarum virium tui rapit affectio, narra-

tionis pelagus non pendentem? sufficit in loci amici & diei celebritate vota testatum. Ad vos reuertor, quibus paterna conuentus affectione vocem debeo commonentis. Reddite vos studendo origini, reddite natalibus lectione. naturæ lucem iubar dictionis ostendat. multiplicate suffectu scientiæ parentum titulos: ornate eruditione decora maiorum. Fului nobilitatem metalli nisi ad vnguem manus ducat artificis, maternis pene hebetatur tenebris: & si non magistra politione venustetur, nihil ei prodest sublimitas, quam vena concesserit. Adiuuatur quidem doctoris instantia dotibus sanguinis mundioris; sed nisi limata non rutilant illa, quæ se erigunt prærogatiua nascendi. Incrementum rusticum matris mammas inter sulcos euacuat; & per pascua pecus agere, dum ab vberibus pendet, assuescit: patris brachiis, dum iuuencos fatigat, adiungitur: prensat dexteram grandia terris semina committentem; & sudorem originis suæ in ipso lucis limine meditatur. Quid vos faciatis, quos liberalibus pepererunt matres optimæ disciplinis? peregrinandum vobis est à germine ditiori, nisi vos nobiles instituta monstrauerint. Habetis præuium eloquentiæ, morumque doctorem. currite prosapię stimulis incitati, & cùm vos ad agonem præmia promissa perduxerint, mei meminisse dignamini: qnia sunt quæ à vobis post cælestem retributionem suffragia hortator accipiat. Hæc sunt, quæ vos nostris licuit vocibus admoneri. Vos diligentiam pectoris mei expendite conside-

ſatione verborum. non phaleratus ſermo, non illecebroſa tantùm, & depicta fucis narratio delectet. quærite apud me non blanda ſed neceſſaria;non delitioſa, ſed fortia. Nunquid iuuat pompam texere præcepta daturum? qui probari non magis ſenſibus, quàm ſermone diſponit, affectum monitoris euacuat. Ponderibus ornetur dictio caſtigantis. lancem in exhortatione teneat, qui geſtit audiri. Inſtitutor virtutis plauſus excludat. benè morata oratio imperat quod ſuadet. Hæc ſi explicare nequeo facultate dicendi, amare tamen didici conſideratione propoſiti, & lectione conſilij. Pars quædam probitatis eſt, ſi implere nequeas, noſſe meliora. Sequitur examinatam intentionem effectus operis: proximus magiſtro eſt, qui diligit ornamenta doctrinæ. Deus tamen voti ſe comitem iungat. & quod nouellis præceptor commendo ceſpitibus, in pomis tanquam de hæreditaria poſſeſſione decerpam.

VIII.

PRÆFATIO DICTA LVPICINO, QVANDO IN auditorio traditus eſt Deuterio V.S.

QVotiēs amomi floſculus, aut meſſis caſſiæ per deprædationem laſciui pollicis viduantur, & ad dotem manuum humanarum SCHOLASTICA II.

nobile germen adiungitur, meritum ceſpitis odore ſignificat, & naturæ genium prima viſione teſtatur. occultari ſe non patitur ſætura ſublimis: decus clari ſanguinis non tenetur abſcondito: vox mundæ originis, licet in receſſibus, ſemper auditur. Sed quamuis ita ſe res habeant, humanitatis intereſt, nõ tacere quod geſtias. parum ſuſcipit oneris, qui quod ſcit amore dignum eſſe, commendat. feritatis maculam non euitat, qui non feſtinat aſſerere, quod meritis nouit eſſe placiturum. Diem laudare quis abnuat? attollere ſolis radios quis metuat qualibet nocte ſermonum? ſi themati obſequium præſtat oratio, ab ipſo ſuſcipit dignitatem. Proprij ergo macie non turberis ingenij, quando eloquij vilitas pretio ſuſceptæ dictionis eleuatur. erigere mens faſce depreſſa imperitiæ: dextera impacti oneris ſubleuaris. Sed cur longis inuoluimur? Præſenti adoleſcentulo militat præfata narratio, quem rediturum ad proauos, non denuntiatione augurum, ſed poſt Deum fultus ſpe mihi veſtræ perfectionis ſpondeo: nec futurum ambigo, ſplendorem te iſti ſuorũ poſſe reddere, quem aliis contuliſti. Poteſt enim facilè veterum decora ſuſcitare, cui fas eſt noua cõſtruere. Non credas, hæc eſſe ſolius incitamenta facundiæ. Tibi vni conceſſum eſt, claritatem aut dare, aut reparare maiorum. Stant ante oculos tuos non annoſa pueri monumenta, ſed recentia. Peritiam tuã Firminus & Licerius, ætatis ſuæ ſidera, hac voce conueniunt. Suſcipe, doctiſſime hominum, vtriuſque plantam familię,

& culmum,in quo grauidas ariſtas parias, ſecundus attende. Scalpe ſarculis vberem terram, quæ ſi noſtri eſt germinis fibula, fit tuis profectò laboribus reponſura. Doce vdo libro adoleſcere maritata plantaria. nouelli dentibus virgulti fructum ſurculi melioris accommoda .veniat pomorum ſucceſſus, dum ore tenero ſublimior ab illo te docente planta mordetur: quia niſi edomitam terram terque & quater agricolæ ligonibus ſcripſerint; triticeam meſſem paliurus ſuperabit & lolium. Munus Palladium, & cana nemora bacis plurimis cultura locupletat. India multo ſudore, quo ſe iactat, hebenum nutrit. Sabæi virga ceſpitis manu ceſſante nō proficit. Induſtria fecit, quod Pæſtaneis roſas dumeta pepererunt; quas de ſpinis, ceu terræ ſidera, labor exigit. Felix eſt operantis inſtantia, quotiens glebis vberibus manus adhibetur. Tunc feſſa brachia ſucco effuſę valetudinis intumeſcunt, quando integrum fœnus ruricolis arua diſſoluunt. naſcitur exercitij deſiderium de fertilitate telluris. vomeribus agendum eſt, vt per palmites exuberet dos autumni. Nunquam ſpumantia labris muſta meruit, niſi qui vitium luxuriem curua falce reſecauit: & in diuerſis cultibus pluſquàm vini acciperet, liquoris effudit. Talis eſt natura mortalium. ritè comparantur arbuſtis rudimenta paruulorum. Quos poſtquam parentum ſollicitudo à matris radice decerpſit, prouidendum eſt cui ſolo iuxta vota commendet. Poſt deliberationem doctoribus iura noſtra tranſcribimus.

Tunc fiunt institutione vestri, quos nobis natura concesserit. tunc incipit sibi tantum studiorum lima vindicare, quantum origo vix præualet. Pene enim non iniurium est, vinci prosapiem collatione doctrinæ : quia patris officium habet luxuriem comitem ; præceptoris, sollicitudinem : genitor fit delitiis, institutor laboribus : libertatem origo tribuit, dignum libertate monitor facit. Ergo magis vestrum est, quod laudatur in homine. nemo enim, si desit testimonium facundiæ, poterit prædicare quod nascimur. Splendorem familiæ prodit lingua, quam tribuitis : fit præco generis, magistri beneficium: inerudita nobilitas cæleste munus abiurat. Adstringite ergo artioribus vinculis per ætatem erratici palmitis lapsus: fine sobole ramos ferro castiga: nouellum cespitem fotu, quo cuncta frutificare soles, attolle. Habet adolescens noster, quodcumque de suis respexerit, quod sequatur. nobis crede, actus tot stimulis peruolat, quodlibet scientiæ fuerit æquor ingressus. fodietur prosapiæ suæ calcaribus: per tot ordines nihil nisi quod ad literas inuitat, inuenit. Stat ecce ante te paruulus noster felicibus initiandus auspiciis : & sicut iusti hostia deuotionem sacerdotis expostulat. Paternam conuenit ore pietatem, vt qualibet oratione constitutam in vitæ limine commendet infantiam, quam de parentibus non sermone exigit, sed quid desideret error ostendit. cogimur subuenire in necessitate paruuli, quam formido manifestat. Sponde tuis adolescentule digne primor-

diis. ſpem ſolidam de tua perfectione concipimus. bonum ingenium doctori optimo mancipamus. Sacri iam rudimenta venerare collegij. ad Latiaris curiæ proficiunt ſidera, quos vides ſcintillis modicis futurum lumen oſtendere. Hoc a vos dixiſſe ſufficiat: mihi remanet ſtricta inſinuatio. Propinquũ ad te conſanguineus, orbum parentibus religioſus exhibui. Quæ res mihi affectum pueri faciant, iam tenetis. Si neceſſitudo reſpicitur, liber ab amore eſſe non poſſum: ſi pietas amica propoſito, noſtri fiunt filij, qui parentũ ſuorum præſidio denudantur. Vnum ergo vinculum venit à proſapie: alio nos adſtringit officium. Reſpice, venerabilis magiſter, tot pro iſto ſupplices manus, & in ſpe paruuli maiores eius, me, teque conſidera. Genus eſt ſingulare laudis in doctoribus, diſcipuli eruditio. Achillis lingua Chiron innotuit: fecit ſequacis meritum opinionem illius plùs amari, cuius per ſe fortè facundia in lucem non potuiſſet exire. Maro veſter tantis inſtitutores ſuos commendauit, quantis ipſe notus eſt. & certè illos per merita ſua fama non prodidit. Hieronymus noſter, niſi pręceptorẽ ſuum Gręgoriũ diceret, illo melior cẽſeretur. ſed illi applicanda ſunt bona nominati, à quo sũpſiſſe vidẽtur originẽ. In sũma, vt dixi, cælum pulſat magiſtri opinio perfectione diſcipuli. Apud ſcientẽ rerũ nõ obiicio obliuionẽ, quia nota cõmemoro. auara sũt vota diligẽtũ. Deũ precor, vt ſtudiis veſtris gratiã suã comitẽ iũgat, vt quos à me limãdos accepiſti, doctiſſimos reddas: & illorũ eruditio veſtra quidẽ gloria, ſed meũ efficiatur obſequiũ.

IX.

PRÆFATIO QVANDO ARATOR AVDITORIVM INGRESSVS EST.

SCHOL. III. NOtum cunctis bene mortalibus, quòd dicendi laborem negotiorum feriæ pariant, & eliminatis curarum procellis orationnm ſerena plus rutilent. Diem ſuum ingenia, niſi occupationum nebulis ſuſcata, non perdunt. ſentẽtiarum iubar cura vacuos reſpicit, & expeditus animus declamationum pompam commendat. Qui cæca remis temerarius freta proſcindit, nudum ſollicitudine gubernaculis pectus accommodat: & claui regimen ſola, qua magiſtrum nauis conuenit, inquiſitione perpendit. Tũc ſtuppea in vẽtos ex voto fræna laxantur. tunc rudentum vinculis diu libera maria vinciũtur; & imperioſis vndarum cumulis homo dominaturus ingreditur, viarum incerta aſtris recludentibus agniturus. Tunc Phoſphorum, Pleiadas, Cynoſuram, & quicquid iter monſtrat inſpiciens, ad cæli ductum callis hominis ordinatur; ſi tamen mens nullo extraneæ occupationis mordeatur ambiguo; nec peregrinantem notitiam magiſter inertiæ mœror affligat. Quod ſi aut pigro torpore hebetatus animus dormiat, aut

diuerſis excitatus ſtimulis per deuia diſtrahatur, neſcit ad propoſitum ſuum totus occurrere, cuius membra prudentiæ laniſta animarum cura diſcerpit. Inefficax ſemper eſt, & à molis ſuæ valitudine diſſociatus oſtenditur, qui non poteſt, quantus eſt, vna tractatuum forma monſtrare. Eſt tamen boni doctoris expendere origine ſerpentis riuuli, qui ſcalpente ad ipſam terram vngue perducitur, quid ſit eius in vnum collectus alueus, quid ſit vbi naſcitur æſtimare, & vires fluminis non de his quæ accepit, ſed de illis, quæ potuit accepiſſe, colligere. Quorſum, venerabilis magiſter, libertatis index, boni teſtimonium ſanguinis, ingeniorum lima, fabricator ſenſuum, hæc verba præmiſerim, ſi requiras; me me locutus ſum, fateor, me digeſſi: quem inter inſcitiæ dormientis infantiam occupationes variæ, & triſtitia fortis imperitiæ mater oppreſſit. cui non datur duris ſoluere colla laboribus, vt ſtudiorum lupatis ora decorentur. Meus ſermo quòd ſcaber eſt, & nullo ſplendeſcens dictionis attritu, intelligentiæ eſt, & exercitij quod dediſco. Te inter palæſtra tua originaria linguæ palma ſollicitat. te inter ciues, mei immemor, ſuperba Delus adnumerat. Tu Caſtalii gurgitis lautus poſſeſſor incedis; & ego vix arentibus labiis ſtillantem guttam marcidi liquoris infundo. Te ſudore continuo, nulla diuerſitate interpellante, vt pote colonum ſuum, doctrinæ meſſis amplificat. At mihi vix

de magnorum horreis pauper faseli esca porrigitur. Tu in sustentationem ruituræ libertatis felix dextera subrogaris: me Ecclesiæ angulus etiam bona metuētem seculi præsentis includit. Quid rogo visum est dudum insignia eloquentiæ tuæ in me tam longè positum oculos destinare? Fuerunt magis alij, quos dictionis tuæ ornamenta componerent; quibus verborum phaleræ per Latiales elegātias adquisitæ victurum & apud posteros nomen offerrēt. Me tacito teneri tantùm conuenit affectu dictis imparem & officiis sequestratum. Quid erigeris animos quos alter iam sibi vitæ ordo subdiderat? Quid ad te reuocaris per longa iterum interualla distantem hominem, apud quem sicut nefas est non meruisse laudari, ita crimen fuisse laudatum? Tua sunt, tua, ne dubita, aut eorum si tamen inueniri potuerint, qui sequuntur. Ad adolescentulum tamen, quem præsentis diei auditoriis tuis auspicia dedicarunt, cum quo mihi parili infantia conuenit, si venia me donatis verba conuerto. Cuius primordia quamuis infabricato sermone commendem, imperiis amoris excusor. Sub iugum mittimur dilectionis necessitate constricti: & dum caris prospicimus, quid nos deceat non videmus. Hunc licet paterna debuisset oratio prosequi: non est tamen à patre aliena, quam porrigo. Debuit tibi, macte, orationem professio & mea. Felix istud nominis apud doctos auspiciū, ditandoq; scientię frugibus laborem circa studia necessarium promittit & nomine. Finde, ado-

lescens egregie, pinguium dorsa terrarum. imprime dentem vomeris nouella adhuc incude formatum. exerce in studiorum solo qucquid optimū cōuenit aratorē. Si scrutatus penitus fueris latentium secreta camporum, inuenies illîc Deuterium, qui vbertate linguarum germina tibi multiplicatis seminibus, & sudorem remuneretur impensum. Disce iam nunc verborum luxuriem artis falce truncare; vt nouellus cespes sub ferri disciplina proficiat. Resecetur quicquid infæcunda palmitum vmbra transmiserit. ad solam vuarum spem vites tuæ ramos extendant. Talis ad genium tuum redeas necesse est: talis ad vota nostra respicias. & cùm te grauidis scientiæ culmis ornaueris, tunc te magnum dici conueniet Atatorē. Quocirca spes inte præmij nutriat laudis ardorem. Legi quia non est fortunę lusus si quando inter fęculentos, quorum ego primus sum, imperitorum greges profecerit literatus. Non metuas pressuram, qua grauantur instructi. magis laudis habet iacens peritia, quàm culmina rusticantum. Erigit doctos conscientia sua, & si quando incertis temporū flatibus opponūtur, sustinent mala, quæ sæculis magis sunt adscribenda, quàm meritis.

PROSECVTIONEM meā, quam verè rusticā in Aratoris cōmendatione contexui, felici tantùm dicunt aliqui personæ blanditam; cui fauorem de patris potestate cōciliet dilectionē mentita necessitas. In cuius laudis ministerio viuis & præsentibus, tantùm seruiens, temporalē exhibet lingua famulatum. Quæ quoties in aliquorum præconio fucatis verborum

imaginibus ludit, fortiori studio conceptũ mentis abscondit. Nonnunquã enim doctis tribuit stylus profundiorum cogitationum latebram, si dulcibus aures non bene merentium fomentis illexerit. Sed sequestrentur à nostro talia instituta proposito. Nos & scire hæc conuenit, & odisse. Cautiùs enim à prudentibus nota quàm inopinata fugiuntur. Mihi ad laudationes amicorum nisi amor verba transmiserit, quæ in penetralibus conscientiæ caritate magistra dictantur, inter relationum vias sub fasce suscepti oneris palpitabo. Ergo classico meo, cui proprium sine fraude seruiuit ingenium, indices animi mei dictiones attuli; quia sine adulationis suspicione est inter æquales amiticia personas: & tunc fida diligentum sinceritas approbatur, quoties nõ venit à potestate quod metuas. Mihi classicus non meretur imperijs, quicquid non imponit obsequio. Ferunt tamen aliqui, orbo parentibus fideli, auspicato gymnasia literarum, personam religiosam debuisse magis verba præsentare. Orbum parentibus dixi, cui per felicia naturæ damna communis pater & Episcopus factus est proprius. Ille afflictorum consolatio, ieiunorum cibus, cæcorum oculus, pes claudorum, tot pietatis suæ species, tot misericordiarum gradus ad huius conuertit personæ profectum. Et illud domni Laurentij, quod mundi necessitatibus succurrit, ingenium, in ministerio huius exercetur infantuli. Cui talis non sit, vt verè dixerim, gratiosa calamitas? quem non iuuet amisisse patrem,

patrem, sub lucrosa commutatione si talem cōceditur inuenisse? Tāti viri insignia, quę implere nequeo, per profana verba non temero. Ipse est, cuius est dulcis auctoritas, aut horrida dulcedo. qui magistrum in Ecclesia, magistrum in domo, magistrum in conuiuio, magistrum implet in iocis. qui nunquam facit, quod sequentes nolit imitari. Cuius ad vnguem polita conuersatio cæleste iter discipulis dum incedit ostendit. minor enim laus est docere bene, nisi opere docenda monstraueris. Huius viri suscepto adolescenti quid mea præstitisset oratio; quem euentus dexter de institutoris meritis manet, & de orbitatis prosperitate perfectio? Huic sufficiunt patroni preces: per quas merebitur institutis optimis imbutus degenerare sublimiter.

X.

GRATIARVM ACTIO GRAMMATICO, QVANDO PARTHENIVS BENE recitauit.

QVando debitas beneficijs reddimus gratias, credo quòd abiuramus iactantiam necessarijs obsequendo. nullo enim arrogantiæ tumor honestatis velatur indumento, cùm non gloriæ militant verba, sed sanguini. Aliud est enim, vt lauderis dicere; aliud dice- SCHOL. IV.

re,ne carparis. Ibi mens auara famæ est subiecta iactantiæ: hîc seruata ratione iure in locum gloriæ redigit, quod ex dictionis sudore contigerit. Iustis nāque & superfluis declamationibus, & si pari fauor sermone, discretis tamen mentibus exhibetur. vno quidem tyranni laudationes, & bonorum principum ore celebrātur, nec est aliqua inter eius, qui meretur præconia diuersitas, & illius qui vsurpat. Quòd nisi grauia iudicantum ingenia dicendi causas expenderent, nullum daret hæc, quæ etiam indignis contingit, acclamantium aura discrimen. Susceptarum secreta dictionum ab audientibus non examinantur lingua, sed pectore. In summa, aliud est recitantem blandè & libenter audire: aliud affectum, quo recites, approbare. Sed iam omissis thematis commēdationibus, rem potius mediocriratis nostræ eloquatur. Parthenium quōdam ad studia tua properātem, optime magister, sub oratiunculę meę insinuatione perduxi, tūc cùm liberalium disciplinarum limen intraret: tunc cùm incertum esset, vtrum prosapie nitorem eruditione loqueretur. nullo enim teste nobilitatis vtitur, cuius sanguinē nō prodit instructio. Tunc ergo prędictū prosecuti sumus eloquio, quādo fas nō erat sermone nostro, qualis esset natus, ostendi: quia bonorū semper meritorū labes est habere lucem sanguinis, & nocte rusticitatis includi: prodi stemmatū vocib., & imperitia fuscāte delitescere. Aurū nihil est, nisi manu cōponatur artificis, & fuluo pretiū metallo lima fabricāte iungatur. cessante industria, exigua est claritas, quæ venerit à natura. Fabri-

lib. debet ſtudiis, quòd in partu ſuo terra laudatur. fornacis beneficio de latentium fæcibus venarum quod in ſolidi traxit ſpeciē ferro dominatur; & effera hominū corda, domitrice affectione captiuá, victum, niſi exercerentur, mortalibus non præberent. Artis eſt, quod liquidum maris elementum homo ſecurus ingreditur; & paruo diſcrimine per ingenia iter mortis exſuperat. magiſtra agricolarū ſimplicitas telluris faciem dum brachiis diſtinguit, vineta cōponit, & de prole arborū liquorem, quo ſalus nutriatur, extorquet. Multis manifeſtatur indicijs, operantium diligentia, aut infundi quod origo non tribuit, aut quod bona tribuit cuſtodiri. Et ſi talis eſt rerum vniuerſa conditio, quanto, doctor eruditiſſime, ſollicitudo tua eſt eleuanda præconio, per cuius dexteram libertas iam iamque ruitura releuatur? per cuius peritiam aut inſtituuntur nouella, aut ſeruātur decora maiorum? Verè fateor, niſi eſſes, breui ſuccumberet quidquid mōſtrat ingenium. Sed quid obligor maximis, qui ſuſtinere parua non valeo, & generalē facio gratiarum relationem, qui vix pro perſona ſufficio? Vberes tibi coram multis, emendatiſſime hominum, grates refero, qui agnoſci à me Partheniū inſtitutione feciſti. Tu de eius pectore ſcientiæ ſarculo paliurum, & loliū ſubmouiſti. tu triticeā meſſē, quá propinquos paſcat, eleuaſti: felici in eo euētu per familiarū diſſonantiam, vnū quod ſequeretur, & aliud quod fugeret, demonſtrando. ô laudāda ſupra hominem tui virtus ingenij! In vna, eademque perſona,

qua arte, quod vtrumque descendebat à sanguine, quid disceret, & quid dedisceret, indicasti. Læto Deus gaudia nostra disponat euentu. procul sit quodcumque minatur aduersitas. plùs in te laudandum est, quia discipulus tuus scit prosapiem vitare, quàm quòd prosapiem certat imitari. Ecce Parthenium propinquitas sua ex vtroque generis calle descēdens, alia agnoscit feliciter, alia feliciter nō agnoscit. Quā timui, ne præfata permistio dum ipsa diuersitate discordat, in deterioris iura melior vita concederet, & pro vilitate temporum facilius in ipso pars indocta regnaret! Sed ostendisti mihi, ætatis tuæ ornamentum, quia plus in consanguineo obtinui, quàm poposci. Cælestia imitatus es vbertate beneficii, quando impensione multiplici commendantis vota vicisti. Ecce iam ex hyemali pectore, & corde algido dictionum flosculi vernant, & ridentia verborum germina depingunt calathos exhibentis: ecce post gentile murmur de ore eius, quæ humanitatem significent, verba funduntur. His ergo muneribus tuis nisi reddam vicissitudinem, præstitisse te æstimes non merenti. Quisquis enim feriata lingua successus meliores susceperit, ostendit se quod attulit prosperitas non amare.

XI.

DICTIO QVÆ DICTA EST, QVANDO EVSEBII FILIVS TRADITVS EST ad ſtudia.

Licet ſicut nouitas, ita habeant intermiſſa formidinem, & hoc ſit cùm de attrito fauoris publici frons refugit, quod fuit antequam diſceret; dum ad eluctatam reducitur vſu dicendi pereūte ſenectus infantiam. Exercitus Olympicis certaminibus de palma confidit eculeus, & ſi non otio debilitetur, in ſuo iure credit eſſe victoriam. ſemper ei coronam blandimentis efficacibus ſpes promittit, niſi velocitati præmium deſidiæ languor excutiat. Artifex iaculandi de triumphis ſecurus optat incerta: & cui occurrit ſemper in acie gloria, longa pace ſuperatur. poëtarum hederas nobilioribus corymbis & viridanti ſpecie nutrix ingenii comit aſſiduitas. ceſſante frequenti probatione muteſcunt ora cauſidici. educatus in puppibus æquor liquidum ſine terrore nauta perluſtrat: qui ſi ad terrenam vitam ducat officia, nec itinera aſtris, nec euentus deprehendit auſpicijs. Agricola ſi aliquando vomerem illectus vrbanitate contemnat, in deuium bobus dum ſcribit terga rapietur. SCOL. V.

Ergo ſicut artium in ſuo quæque opere inuenitur mater inſtantia; ita nouerca eruditionis eſt negligentia. Talis eſt noſtræ, quam poſt temporum interualla producimus, conditio dictionis. non notum ſchema deferens, non põpam, quam ætate mercari debuiſſet, oſtendit, totam fiduciam de auditorum benignitate concipiens, ſufficere credit veniam pro fauore; ſatis eſſe pia vota pro merito. Abſiſte procul, debilis timor. inſinuandum orbitatis miſeratio, orationem religioſum commendat officium. Quid faciat ſermo peritiæ ſplendore dotatus, vbi cauſa etiam ſine inſinuatricis linguæ placet officio? res impetrauit gratiam; ſufficit vt verba mereantur affectum. vtraque ſecundis ad audiẽtiam veſtram ominibus conuenerunt. Dicam ſanè quod reſtat, quia tantum defrudo laudibus meis, quantum remanſerit in præſenti cauſa ſilentijs. Huic Euſebius nobiliſſimus genitor, par moribus quàm natura, dum extremis preſſus, humanitatis ſortem profuturo in longum velit ſuperare conſilio; dum vitalis animæ vigore terreni carceris anguſta calcaret, ac ſe ſpiritalib. habitaculis, cùm à Deo vocaretur, refunderet; nihilque in mente eius eſſet de homine reſiduum, niſi immaculata filij diligentia, illud, quod nec inter cæleſtia vlla delet obliuio: hunc mihi quaſi bene cõſcius fouendum, prout vires tribuunt, dereliquit. confuſa ſunt ſupremis deponentis verba ſuſpirijs. Videro quid alijs reliquerit: mihi ſub Dei obteſtatione dimiſit hęredem. Cui ſaporem vitæ

labris primoribus contingenti gustum deprecor vbertatis infundi: vt prouocatus disciplinarum melle & fauis scientiæ, de domibus cereis ipse sibi liquentis elementi nectar assumat. Habet, doctor venerabilis, laus tua per hunc ad cumulum perducta, quod capiat. ex talium profectu, meritorum tuorum plenitudo non refutat augmenta. quia discipuli elegantia assertio est sine labe doctoris: eius maximè, cuius prosapiem splendidam tempus postulat scientiæ tuæ radijs adornare, vt decus originis in diem serenissimum procedat, quando oris in ipso iubar effulserit.

XII.

DICTIO DATA ARATORI QVANDO AD LAVDEM PROVECTVS EST.

THEMA. LAVS LITERARVM.

PRÆFATIO.

SCHOL. VI.

Litera de proprio laudetur splendida censu,
Aduena nam cultus nil tribuet genij.
Ebria vestito plus lucent vellera Sere:
Persica candentes colla decent lapides.
Nil iuuat externo componere membra nitore,
Lux naturalis sidera nobilitat.

NARRATIO.

SCHOL. VI. OMnibus rebus, quæ æſtimantur præconiis, exhibenda eſt pro dicendi facultate laudatio: ab eloquentiæ dote radiantibus reddenda ſunt literis quæ debentur. quia ſicut gratuitum munus, & opes, & animum indicat largitoris: ita accepta denegari, auaritiam, & impudentiam referat ſupprimentis. Libemus literarum numini quod de ipſarum fluxit altaribus. quantiſuis enim materia iſta copiis prædicationis honoretur, qualibet effluat vbertate dictorum, de poſſeſſionis ſuæ frugibus paſta ſatiatur. quia dum inter vireta, quæ diſpoſuit, propria oculos amœnitate captiuat, habet quidem ipſa iucunditatem de graminibus ſuis, ſed maiora capiunt meſſes ingeniorum incrementa per dominam. Itaque qui fœnus literis ſoluerit, plus diteſcit: dum per ſecretiores meatus, quaſi per magnos alueos, quæ ad illas directa ſunt fluenta, reducuntur: nec quod per guttas emiſeris, aliter quàm ſi relabentis Ionii ius habeas; poſſidebis. Quis peritiæ depoſitum neget, niſi qui deſiderat mendicus effici dum reſeruat? Iſtius rei fructus (quod mirum dictu eſt) in abundantiam refuſus exæſtuat, dum ieiunos faciat incubantes. Ergo poſt opem cœleſtem, poſt ſuperni fauoris auxilium, miniſtra quibus vtaris, ars veneranda, præconiis; & inuentionis tuæ bono de his, quæ à te fuerint directa, gratulare. A te orta in vſu

laudis amplectere. nos nihil manet in hac parte, quod dignum ſit vltione vel præmio. Fideli oris noſtri famulatu ſi parum in eleuatione meritorum tuorum ſuggerimus, hoc dediſti. nos horum amnium fiſtulæ ſumus, nec quicquam de copiis commiſſi liquoris ebibimus: tu vt per nos meritis tuis ſatisfacias, quaſi Ægæum pelagus, vt Pegaſeus gurges illabere. Ante oculos veſtros ſunt morum veſtrorum, ſi bene exempla retinetis. Saluæ ſunt quaſcumque de cenſu veſtro ad vſuram gemmas admouemus. Ecce verticem meum coruſcans luce veſtra diadema nobilitat, & pretioſorum lapidum fulgore variato, creſcit ex genio, dum competenter oſtenditur. A vobis radicem ſumunt inſtituta ſapientiæ, per vos informata proferuntur. Nullus ſine vobis pectori ſapor eſt, nec libertas eloquio. vos ingenui teſtimonium ſanguinis, vos materia pudoris. per vos, quod cor bene dictauerit, lingua proloquitur. ad inueſtigandam iter iuſtitiã vos præbetis; dum oppreſſum callem dumetis quo expetũtur ſuperna, purgaſtis, vos triticeam de lolijs ſegetem, vos fœcundas de ſterilitate ingeniorum glebas efficitis, & grauidas ariſtas ad ſcientiæ horrea, ne fames infantiæ poſſit præualere, portatis. Mundæ nitorem familiæ ſeruando, obſcenam proſapiem peregrina luce perfunditis. Deo proxima res eſt veſtro infuſa beneficio, dum per curſus elucubrationis traditæ, ne optimi degenerent, & vt mali degenerent, ſalua ſtemmatũ veritate præſtatur. Per vos de innocen-

tum actibus, quæ ad instructionem sequentium pertinebant gesta non pereunt. vestris in medium catenis transacta reducũtur, & sepulta reuiuiscunt. vos instrumenta memoriæ, vos causa pietatis. vestris vomeribus humani pectoris tellus ad fœcunditatẽ præparata describitur. vos religionis auctores, vos hostes criminum: vobis ducib. quæ per vsum subripiũt, dediscuntur scelera, per quas bona discuntur. aut ad directum homines augetis propositum, aut mutatis obliquum. Vestro exules ornãtur indicio, & à mũdi culminib. sejunctos vos cœlo sociatis. malas consciẽtias aut intrare contemnitis, aut in sacrariũ ingressæ dedicatis. Facessat à literis vel mutare quod dignũ est, vel nõ mutare quod noxiũ. vestris vulnerib. nulla per chalybem vestitos subducit instructio. ad penetralia, illorum, & quos ferrum texerit, peruenitis. vestris vmbonibus directa ab aduersarijs tela repellũtur: nec spiculis peritiæ vestræ vlla clypeorũ crates opponitur. Vos in adflictione constitutos erigitis: vos positos in corporũ cruce mulcetis: sic gaudijs augmenta tribuẽtes, vt modum hilaritas & producta custodiat: si à vobis veniãt blandimẽta dulcescunt. Non licet contra imperiũ vestrũ vel defunctũ flere quẽ diligas. vos nuptiis, vos aptæ funeribus. scientiæ istius studiũ diuersissima in concordiam tenet, & vtrãque partẽ amplexa gratulatur: vtinam vos longioribus coli liceret affatibus, & non vestris legibus deberetur breuitas, à quibus copia votiua suggeritur! Per literarũ species in lõgum itura vox tutò committitur, & sine imminutione sui relegẽte so-

lidatur. Ante vos ignara ordinis vixit humanitas, & ructãtia glandẽ pectora sine modis verba vomuerũt. vos inter vnius naturæ homines distantiam facitis, dum cælestibus notitia vestri, pecudibus similes reddit ignoratio. In propatulo est, qualis ante hãc frugem fuerit mortalium deserta prosapies. cum illis enim quibus nobiscum par aduentus in luce est, per discretionem vestrã non est conditio vna sapiendi. Valete, ornamenta melioris sæculi, & mundum, quem eruderastis concessæ à Deo, in temporum remedio possidete.

XIII.

DICTIO QVANDO PATERIVS ET SEVERVS TRADITI SVNT ad studia.

SI nauta secundis flatibus feliciter humidi directum transit itineris: si bellatorem ducit successus melior ad triũphum: si per rhetoricos cãpos literarũ miles iudicis fit fauore sublimior: nostrum est hodierno die momentis paribus gaudere de themate. Quid mihi est cũ ingenij mei publicata & degeneri paupertate? ecce de susceptæ dictionis messe ditescimus iucũda sorte, quando relatorẽ meritum relationis amplificat, & actorẽ causa commẽdat. Vbi est pauor, qui nos sibi propter imperitiæ conscientiam subiugabat? vbi frontis trepidatio, vsu & exercitatione fragilior? SCHOL. VII.

obliuiſcimur meriti noſtri, dum claritatem loquimur alieni. Nūc diſcimus potentes & alios eſſe, vos facere, quando tantum & fama nobilis dat præconi. Nihil mihi cum dubiis: ſplendor laudantes illuminat: & immerſos tenebris, ſi eius meminerint, ſol recludit. Sed rurſus hilaritas iungitur cum pauore, & fit ſocia exultationis trepidatio. quando impar in modicis ſufficit in ſupremis? nam qui claritudinem non ſtyli luce commendat obnubilat: & ſicut ingenio facundorum creſcunt modica; ita ſiccitate deuenuſtantur ampliſſima; & niſi æſtimatis viribus aggrediaris ſarcinam, ſubiacebis. Ecce Paterius & Seuerus, ornamenta curulium, & parentiua vocabula purpurarum, eruditionem originariam in ipſis vitæ præſtolantur exordiis: dedignātes non ſtudiorum diligentiam cum ſapore haurire lacis, quos indiſcretis tēporibus Dei natura donauit & literis. Pro quibus, quid parētum decora, quid inſignia vetuſta nouus mentibus relator inſinuem? Leuabor hoc onere, ſi faſtos pro me, auditor, interroges. mecum campi ſolemnis illa vociferatio, mecum Seuerum, & Paterium & aula veneratur & curia. quorum quamuis familia meruit ſcipiones & trabeas; ſepoſita tamen ad tēpus dote ſanguinis, quòd occaſum per dignitates & poſt ſepulcra neſciunt, moribus exegerunt. Mentior, niſi viuit Paterius in opinione doctorum, & perenni ære formatus, illam eloquentiæ palmis nobilem inter peritos præſentat effigiem. Horum proſapies adhuc quidem parua, iam

maxima, gemmata pubeſcentis floſculi ora præferens, vocis præſidium, quod exhibebit, implorat, hoc taciti poſcens allegatione colloquij. Iuuate paruulos, quos habebitis patriæ mox parentes. impendite præſidia defenſoribus, & pugnate pro teneris, ne maturiores æuo ſuccumbamus pro vniuerſitate bellantes. Scitis quæ domus pro generali calamitate deſudet, cui debeatur pro cōmuni ſecuritate litatio: à qua fluxerit quòd inter aduerſa inter vos ciuilitas non vacillat. Debet vobis origo noſtra hanc tubutariam functionem, vt ſemper nutriat patriæ ſuæ ſine intermiſſione cuſtodes. Ergo ſi nota ſunt vobis bona germinis noſtri, inſerenda ſuggerite: vt quod nitet in ſemine, cultura melioret. habeat ceſpes radici obſecundans poma, quæ tribuat. Non ſunt peregrina, non fugitiua quæ poſcimus. Si Elæis & Olympicis conflictibus nutritur eculeus de parentibus æſtimatus; nos adhuc proficientium creatorum muniamur exemplis. Vobis tantum præbuerunt obſequii res ſecundæ, quando propugnatorum veſtrornm & adoleſcit poſteritas, & adhuc patris, auique tutela non deficit. Ergo his ſtimulis incitatum, doctor venerabilis, ſuſcipe vniuerſorum voces afferentem, & eleuatus conſideratione meriti parem te multorum forma ſententiæ. labora vt munitio noſtra te ſuſtinente ſolidetur & ne inimica arietum vincat impugnatio, tu muris patriæ ſtudiorum arma coniunge.

Scimus quorum tibi ſoboles committatur, vt quod natura validum peperit, confortet induſtria. Ducis erit, nõ originis, ſi de viri fortis ſtirpe editus habeat inter bella formidinem. Sufficit te ſic inſtructionis tuæ ſudore creſcere, vt præſentes pueros formam veterum facias obtinere. Sed dicas forſitan: licet te profeſſio ſanctior vrgeat, me in iſtis nõ habet cura poſtremum. Ego ſum cui. Paterium filiũ mater & virgo ſacri fontis aluus effudit. ego in animæ eius ſecunda natiuitate, aut recreatione ſum genitor. ergo peculiaris eruditionis eius me prouiſio reſpicit, cuius pater & inter cæleſtia ſum vocatus.

XIV.

IN LEGATVM, QVI PATRIAM HOSTIBVS PRODIDIT.

CONTROVERSIA. I.

SI excellentius crimen eſt, quod digna veneratione perſona commiſerit, habetis, iudices, in vno homine duo diuerſiſſima, & proditoris meritum, & ſacramentum legati. Sed vincitur in ipſis vox ſuperata primordiis. facinus vix credo, quod arguo. quis æſtimet in vocabulo integritatis conſummatam cecidiſſe perfidiam? Cogimur dicere, quia nil mali aut proditor metuat, aut verus legatus admittat. quid accuſationi meç pro innocẽtia

nomen opponis? insequentem posses effugere, si esses meritus quod vocaris. Nemo cautiùs malus est, quàm qui absconditur sub appellatione pietatis. tutum est iniquitatis exercitium, quod honestatis tegitur indumento. Facessat propositum præstigijs potiùs quàm mẽte constare. eneruata defensio est, quæ nudi honoris nititur nihil valitura testimonio. Vt nocentior contra patriam existeres, viam tibi consilia nostra pepererunt. nos egimus, vt fortior hostis, dum propugnatorem quærimus, appareres. non sentiremus quæ irrogasti patriæ inimicitiarum pondera, nisi sumpsissent ab amicitiarum religione principium. Externis aduersariis sine labore congredimur. inerme pectus inuenit, qui de gratiæ fruge in affectum prorumpit inimici. egimus fœderis tempore, vt generalem aduersarium, quid grauaret patriã, non lateret. Iste enim, cognitorum splendidissimi, si negligentiùs in suscepto functus officio, per animi tædium sociorum cõmodis institisset, capitale mereretur exitium: quale est enuntiasse hostibus interna patriæ, pro quibus segniùs certasse sacrilegiũ fuit? quib. sunt expianda tortoribus, quãdo illud perdideris, quod nefas est non iuuisse? quantis colorum varietatibus, & vrbanitate letali ad hoc perductus æstimatur, vt legati personam putaretur implere? Solet virtus, quę innata non fuerit, cura & nutrimentis institui, & trãsire in affectũ, quod feceris studio falsitatis. vsu honestatis robur adipiscitur, qui bonũ sub diuturnitate mẽtitur. Seruasses adhuc beneuolentiam captiosam, nisi inspexisses læ-

dendi callem legationis claue reseratum. Tale est, ac si ægris sub febrium iactatione languentibus allaturus salutem curator adueniat,& animam in penetralibus suis sub medicinali specie exclusurus inquirat. quis rogo huic non pandat secreta vitalium,& in quibus adhuc locis vigor subsistat, adnuntiet? facilis extinguendi ministratur occasio illi, à quo sanitas postulatur. Sic te, impurissime hominum, aduersus nos intimorum reseratione muniuimus. Ex vestro nunc, cognitores, pendet arbitrio, si qui peccatis vicit vniuersos, non debet omnes reos superare suppliciis. Nascituras in posterum culpas incidite. eueniet ex vnius cruciatu generalitatis emendatio. Genus pietatis est, circa hostem patriæ esse districtum; ne dum personæ parcitis, ad incrementum vitia prouocetis.

XV.

DICTIO IN NOVERCAM, QVÆ CVM MARITO PRIVIGNI ODIA SVADERE NON POSSET, vtrisque venena porrexit.

CONTROVERSIA II.

ADest, iudices, nouerca; quæ vt satisfaciat odiis, non parcit affectibus: quam ne priuignus euaderet, elegit miscere eius casibus

ſibus, quem dilexit: quæ ſæuiſſimarum more belluarum, de confuſis mortibus teſſeram fecit, dignos leti ſorte æſtimans, quicumque cum inimico illius potuere trucidari. Ruptis repagulis accepit furor eius exercitium, quaſi neci deputatum perimens quicquid occurrit. Generalitati pernicioſa eſſe deſiderans, niſi defeciſſent toxica, adhuc ira creſcebat. hauſta ſunt à duobus venena, quæ reperit: quod in aliorum ſeruaretur exitio, non remanſit. Heu! quemadmodum gemuit defectum poculi, cùm cadauera pauca conſpiceret; indignata ſibi, quòd de funeſto liquore plus defunctis, quàm quod occideret, dedit. Quæſiuit de extinctorum viſceribus pretium mortis alienæ, ſi licuiſſet, abſtrahere: vt plurimis per guttas fata diſpergeret, vt animarum penetralia virus nobile poſſideret. Ante experimentum pernicioſus effundebatur humor in poculum: fecit eam, quid perdidiſſet, agnoſcere, poſtquam de ſuccis abundantibus paucos extinxit. Vbinam gentium fuit animus coniugalis diligentiæ? vbi maritalis ſacramentum copulæ? plus egit priuigni, quam tori recordatio: dum immanitati obſequitur, effugatus eſt viri præſentis affectus. credidit in quocumque, viuente priuigni remanere poſſe ſubſtantiam. Lucem voluit profana confundere, & humani generis meſſem mundo labente ſuccidi: quidquid in occaſum potuit ire præcipitans; veternis Erebi legibus diem noſtrum cupiens ſcelerata ſubmittere: ne illam vel poſt inferna odioſus inſpiceret. Quantis

gradibus & profectu scelerum ad venena descendit? Diu exitium distulit, quod aliquando in tormentis constituto ingessit vice beneficij. Antè flagris, fame, frigore inimicum corpus afflixit: postrema est in nouercali indignatione necis executio. Vellem in accusatione, iudices, diutiùs immorari, nisi facinorosæ pœnā prolixior lingua differret. Nolumus quas peroranti conceditis, vt addicēda in luce mereatur inducias. Quotiens, scelestissima fœminarum, subdolis priuignum fouisti complexibus matrem mentita? quotiens innoxiis potionibus egisti vt de manu tua mortem securus acciperet? Captata sitis, tempus & bibendi necessitatem, fortè vt citiùs letum porrigeres, exorabat. habuisti misericordis opinionem priuigni desideriis obsequendo. quotiens matrum loca tenuisti, vt nouercam tutiùs exhiberes? Solet, libertatis præsules, in coniugali consortio, vnius sobolis vt commune pignus attendi, dum affectio, quam pater obtinuit, transit ad filium. decedentibus matronis, virorum prouidentia, dum ad educandam posteritatem curarum participes quærunt, sic nouercas inueniunt. Sæpe tamen sub hoc vocabulo mater accedit, eo cautior circa germen alienum, quò sollicitiùs nomen tragicum vult vincere. Genitricem munit securitas, & sacramentum nominis sui: quæ etiam misericorditer creduntur irasci. Vestras, infausta, blanditias iure respuimus, quibus per fucum malitiæ interna vestitis. Erubesco, cognitores sanctissimi, damnatam meritis suis diuturna impu-

gnatione sustentare. non est anceps sententia, quam labore suspendo. Vtinã exquisitis effugetur de luce cruciatibus, & lentis secta vulneribus existat superstes corpori suo! non vno tempore de propriis sedibus nocens anima uellatur. In affectum reducitur puritas, quotiens generalitatis oculos expiaueris cruce noxiorum.

XVI.

IN EVM QVI PRÆMII NOMINE VESTALIS VIRginis nuptias postulauit.

CONTROVERSIA III.

CReditis, iudices, per hunc victoriis lamenta misceri, & triumphorum saporem displicere de præmio? æstimatis offendi Deos in effectu rerum, & deduci ad pænitentiam numina, quæ vota iuuerunt? Adest homo nequissimus, qui gemere nos imperat, quod patriæ nostræ vicit inimicos. qui consummatis præliis, dum laboris pretium flagitat, & hostes & bella commendat. qui exhausta putat laboris esse suffragia, nisi quæ iratis cælicolis conferuntur: vt possit ciuitas eius perdere, quod per ipsum creditur acquisisse. Confidit genium bellatoris pictis tabulis & imaginibus non teneri; nec requirit vt seruetur sæculis ære formatus. sola opinatur esse gaudia, quibus euenit munus adulterij. Si ad hoc te casibus obtulisti, vt pro sudore

tuo nominari pudeat quod requiris, nos non poſſumus ſcortis debere, quòd vicimus. Non pro amore bella geſſiſti, qui poſt aduerſarios in ciuitatis medio cum pudore congrederis. ſine cauſa hoſtes depuliſti, qui eorum vicibus fungeris in triũpho. Habuimus ſtatum honeſtatis liberum, dum caſibus ſubiacemus. fugienda eſt virorum fortium felicitas, per quam iungimur miſeriis ſubditorum. Etenim, curiæ lumina, per minutias ſcelerum hunc opinamur ad immania vota perductum? quantis gradibus exercitatum facinus peruenit ad hoc, vt vitia laudibus mercaretur? Credebamus eum, dum vitam in tentoriis ageret, & ad inſignia roboris duris corpus ſucceſſibus inuitaret, ciuico amore conſtringi; vt per militiam eius, nec incendium vrbis, nec ſacras corruptela virgines poſſideret. Iſte enim emit tot vulneribus, ne alter facinorum fruge potiretur. Quid tibi debeam, crudeliſſime hominũ, datur intelligi, per cuius beneficia ſuperati exitum victor ingemiſco. Dicite, præſules libertatis, quem potius habuimus, qui animos noſtros poſſedit, in tubarum clangore terrorem, dum ferri ſeges equorum fremitu minaretur exitium? Credo, ne libera patrum colla catenarũ rigor adſtringeret: ne inuiolabilis matribus pudor ciuitatis excidio deperiret: ne votiua virginitas ſacris mancipata culturis prædonis igne raperetur: ne famula caſtitas hoſti pretium fieret inſultanti: ne corporibus ex humana conditione liberatis, vis inimica ſubriperet, & aduerſariæ pudicitia libidini ad

vltimum deducta, seruiret. Quæro à te, heroa magnanime, quid de patria tua mali depuleris, si hæc quæ timui victor optasti, dum mortes hostium ictibus tuis numinum fauor addiceret. Percunctor, vtrum poposceris superos in illa necessitate fautores? Si fecisti, perfunctus periculis sacerdotibus eorum pro debita oblatione minitaris? si non adhibuisti pia vota certamini, quid tibi debeo, quem sine precibus suis generalis prosperitas comitata liberauit? Si intelligis, multum est quod debes numinibus, si studuerūt supplici: maius, si dederunt victoriam non petenti. Credo, digressus è prælio, loco principe delubra veneratus es, & ibi gratiam retulisti, vnde prædam feriatis manibus certas abripere. Vereor, ne templis nulla face consumptis, ducat Vestalem virginem sors secunda captiuam.

XVII.

IN EVM QVI SENI PATRI CIBOS SVBTRAXIT.

Data Aratori.

CONTROVERSIA IIII.

NEscio, iudices, vtrū inueniatur pœna, quę criminibus satisfaciat impetiti. Interim deest linguæ copia, quando facinoris nouitas superat arguentem. Iste est filius, qui gran-

dæuo patri, cùm poſſet præbere alimenta, denegauit: id genij ſceleribus ſuis aſſocians, vt eſſet patre incolumi parricida. Putas euaſiſſe te debitum de non illata genitori morte ſupplicium? vt eſſes innocentior, pepercisti. Potuiſſes cruciatus, quos intuleras, vltimo patris fine concludere, ſi manum iugulo medicam præſtitiſſes. prima eſt malorum tuorum adinuentio, creatoris proprij exitium nec remouere vt pium filium, nec vt crudelem decet inferre. Quid eſt quod inter vtramque viam, exquiſiti inuentor periculi, neutram ſectatus paſceris promulgata tabe genitoris? vixit, te procurante, eo infelicior pater, quòd mori, te procurante non meruit. Nemo, ſanctiſſimi, dubitat mundi iſtius mala aduocata nece ſepeliri; & communem ſortem votum eſſe inter aduerſa conſtitutis. neceſſe eſt optari, quod modum ponit amaritudinis. Rogo, quibus eſt belluis comparandus, qui procuratione ſua infert dura ſine termino? cuius doli, dum manus abſtinet ab auctore lucis, leto commutanda pepererunt? Iam erat genitor iſtius annorum faſce contritus: iam per tremenda ſenis membra æui depopulatio veſtigia olim robuſta ſubuerterat: iam diuturnitatis morſibus in rugas, quæ declarabat hominem, forma vergebat: non tamen ſine ſpe ſubſidij ad maturitatem peruenerat, cui iam maior ſoboles arridebat. Potiori fiducia ad victum congregata diſperſit, quem ſemper ſcimus horrea ſua in pignoris alacritate poſuiſſe. Omen putauit cogitare de ſubſtantia, cui exi-

ſtebat natus incolumis: ad gelidam canitiem hoc putans poſſe ſufficere, quòd reparatus in proſapie annis viridioribus non peribat. cùm repentè egregius iuuenis tali patrem ſecuritate nudauit. Vellem pauliſper, venerandi cognitores, ad hunc verba conuertere: ſed reor perire monita, quæ profligatis moribus exhibentur. Putamus, venerandi hominum, ad hos vſus prolem cuiuſpiam magiſterio peruenire? ſufficit germini inſtitutio naturæ; quando, quod ſolent facere doctores, infundit eorum pectoribus lex humana. Non eſt ex accidenti bonum, debita complere: nec deeſſe poteſt ratione præditis, quod auibus probamus inſertum. Verſa vice, aquilas legimus fœtuum miniſterio paſci: & beneficium parentum, quod implumes nati, quando ouorum tunicis exuuntur, indepti ſunt, quadam diſtricti æquitate reſtituunt. Non putant volucres eſſe liberum, accepta denegare. quale eſt ingenium quod circa diligentiam ſuorum alites neſcit imitari? Tranſeo multiplicibus exemplis luporum rapacitates. ieiuno eſcas parentibus ore deferunt, & impaſta viſceribus fera ad creatores ſuos currit ore locupleti. Vos perpendite conſcientiam rei, quali pœna digna ſit, quæ inuſitata commiſit. quia propagantur impunitate vitia: & niſi iudicantium cenſura ſuccurreret, peccandi vis per generale corpus exiret.

XVIII.

IN TYRANNVM, QVI PRÆMII NOMINE PARRIcidæ ſtatuam inter viros fortes dedit. Data Aratori V. C.

CONTROVERSIA V.

QVamuis, iudices, virorum fortium effigies manſuro perenniter ære ſeruentur, & per hæc ſimulacra neſciant obitum vel ſepulti: quamuis in æternitatem migret per has artes imago mortalium, & anguſtam humanæ naturæ legem vincat induſtria: tamen virtutis pretium nec parricida aliquando meruit, nec tyrannus exſoluit. Quando munus innocentum aut ſceleratus elicuit, aut oppreſſor libertatis ingeſſit? Statua, venerandi præſules, ſudoris fructus eſt, iudicio reddenda puriſſimi: vt in vtroque congruus nitor nec ſuſcipientem deuenuſtet, ſi indigno auctori prouenerit, nec, ſi conferatur immerito, maculet largientem. Si libera aduerſus tyrannum vox eſt vitia deteſtantis, ſi licet ſub tutore criminum culpas vrgeri, dicam quod ſentio. Inter duos nefarios res honeſta volitauit, & neutro munita præſidio, nec à quo procederet, nec ad quem deflueret, cognoſcebat. Res dudum decreta fortibus, & ſanguinis comparanda ſuffragiis, ad quorum peruenerit

iura, reſpicite: vt eam tribuat vſurpator imperij, & accipiat patris extinctor. Quo me vertam, neſcio. inter virtutum tuarum, venerande princeps, deprehenſus abrupta, neſcio vtrum accuſem, quòd tyrannus es, an quòd honoras præmio parricidas. Vtrique digni crucibus, & de præſenti vita culleis effugandi. Non creditis ſufficere, vos debitum vitaſſe ſupplicum, niſi & tu quod non licet tribuas, & ille quòd non meretur, acceperit. Iam dudum à te iſta per audaciam præſumpta sũt, cùm arcem iuſtitiæ profligator intraſti, his ad dominatum euectus ſuffragijs, quibus in altero ſtatuam cõtuliſti. Neceſſe eſt, ampliſſimi hominum, vniuerſos fouere quòd fuerint: nec vtiliter, niſi ab emendatis, corrigũtur exceſſus. Prodigus frõtis eſt, qui punitorem mali credit facinorũ ſectatorem. Iudicis conſcientia conſtringitur neceſſitate ſecreti, & non putat liberum condemnare in ſubiectis, quod ipſa non dubitauit admittere. Quantis ſucceſſibus aut quàm varijs incrementis ad hæc ſentina criminum perueniſti, vt tibi liceret ad ſublimia peruenienti in tantum peccare, cùm velles, vt probroſos ad potiora ſtatuis inuitares? Tu libertatis ſaporem felle ſeruitij commutaſti: ille obſequia patri debita vertit ad gladios. Quantum laudanda ſint quæ læſiſtis, aduertite: & feriato ore accuſantis quid mereatur pater & ingenuitas æſtimate. Tu abſoluta colla iugo miſerrimæ conditionis adſtringis: apud illum nihil preualuit lex naturæ. hoc tu circa patriam geris, quod intulit hic parenti:

in eo fortasse crudelior tu credendus, quòd dura imperia sub vitali quadam morte dispensas: nec illis quibus est desiderabilis obitus, quasi medica manu præstas exitium: ille non passus genitorem in mundo subsistere, pernici ictu eripuit vitam lucis auctori. Nescio qua sunt criminum diuersitate discreti: interim si liceat, pœna iungendi sunt. Si te circa ciues alicuius supercilij tumor eleuasset, reum te designaret læsa communio. & priuatæ abiuratorem dulcedinis immoderata nuntiaret erectio. Si ille creatorem toruo lustrasset aspectu genitore incolumi, habuisset meritum parricidæ. Videte, quid dignum his sit, qui ad delictorum fastigia peruenerunt. Nihil est quòd residuum aut afflicta credat patria, aut pater extinctus. Facessat à nobis, principes viri, argumentis acerbare commissum. Sufficiunt nuda reorum vocabula, nullo defensionis muniēda priuilegio. Addam sanè delicto quędam, quæ sunt præcelsa reatuum, ne vlla res videatur actione subtracta, quam sagacibus, vt æstimo, vestigijs inuenistis. Ambitur parricidæ statua, fortium vallata lateribus, & simulacrum, quod aut literaris cura peperit, aut Martius campus refudit, huius imaginem posthabetur. Duriter, si creditis, ferunt tot euecti titulis, nulla ab effusore se paterni sanguinis retributione distare: & si qui animatus reliquus vigor est, deflent præmia sua, quæ annisu roboris exegerunt. Vbi honestas, vbi studij liberalis efficacia, vbi munus pro patria dimicantis, si æreas

formas artis possessor exhibet, & qui genitoris funus procurat, obtineat? Vos tantùm digna meritis exhibete tormenta: ne si impar pœna impetitos addixerit, nec vobis debeatur laudatio directa censendi. Vno itinere vita pellantur quibus pene par exstitit sors delicti.

XIX.

DICTIO DATA AMBROSIO, IN ALEATOREM QVI AGRVM, IN QVO PARENTES eius erant positi, pro ludi pretio dedit.

POstquam, iudices, deforme aleatoris studium deductus ad exilitatem census euaserat, & crescentem certandi curam facultatum defectus addixit, cœperunt à turpi premio nec parentũ sepulcra subduci: cœperunt expectari dubia casuum de fauillis, & ridenda proponi contentionũ momenta de lacrymis. Vbi sunt, qui dicunt persunctas luce animas nihil cum huius mundi cultoribus habere cõmune, & post sæculi segregationem diem suũ habere translatos? Ecce iam maiores istius prope quæ obtinuerant sepulcra senuerunt, & de ipsis per diuturnitatem fiunt busta iam tumulis: CONTROVERSIA. VI

& tamen apud comessatorem improbissimum adhuc creduntur in illis intentionis pretia non perisse. Post longa vitæ curricula fortuito nil debentes, euentum manes iubentur expectare de tesseris: post profligatas, quas parentes tui per longam parsimoniam opes collegerant; post multa argenti, aurique pondera, quæ iutura hæredem parcitas sub dimensione seruauit: vrnas veterum, vt essent in præmio tabulæ, sterilitate deterior proles honorasti. Si mausolea præcedentium minor posteri cultus ornaret, esset plectenda negligentia, & spectaret de illis pœnam iudicibus, qui filiorum suorum mores in alienis cupiunt emendare commissis. Pro festiuitate certa temporum lege redeunte, pro sertis, & quibus animæ pascuntur muneribus, credidisti nefas, si genitorum tuorum sepulcra dominos nō mutarent. Non tibi licuisset domos vltimas pro abducta ab hostibus pignoris tui redemptione distrahere. quæro quę sit necessitas, quòd alienum video in parentum tuorum cineribus possessorem: & nihil mihi aliud nisi ludus opponitur. ô misera mortalis conditio, & cùm denegantur desideria, & cùm infelicius conceduntur! Quotiens creatores tui sollicitis Deum mouere suspiriis, ne de huius vsura lucis, quod infaustissimum creditur, sine legitimo hærede transirent? Editus, institutus, eruditus, ad hanc messem, iudices, ieiuna pudoris mente peruenit, ne in iure suo patiatur esse, postquam vniuersa perdidit, patrimonij

largitores. Damnamus in ſcelerato voluntatē turpiſſimam. nam contigit forſitan, vt ad probos dominos priorum tuorum oſſa beneficio leuitatis emiſeris. Cōmunis eſt vniuerſis defunctorum reuerentia, & circa religionem ſorte vltima conditorum dignam poſcit humanitas vniuerſa culturam. excellentius tamen maioribus noſtris debita ſuprema redduntur, quos ita ſibi veneratio proponit ante oculos, vt Diis credamus exhibitum, in quibus defunctorum mandata peraguntur. Seruamus vniuerſa quæ iuſſerint; non credentes impunè contingere, quod de eorum fuerit præceptione violatum Non inuenio; nouum facinoris genus qua explicem nouitate ſermonum. Quibus fuit ſacrilegium non parere, quale eſt eorum ſuprema domicilia pro ludicris vendidiſſe? Credite, cognitores, ſtare ante oculos veſtros tot iſtius atauos vindictæ tempora præſtolantes: quorum placatione manſura in poſterum circa parentes diligentia poterit ſine labe ſanciri.

XX.

IN EVM QVI IN LVPANARI STATVAM MINERVÆ LOCAVIT.

SEmper venerādorum iudicum ancipitem credimus fuiſſe ſententiam de confuſione peccati. Ibi cognitoris, quo potiſſimum ver- CONTROVERSIA.VI.

geret, hæsit deliberatio, vbi dubia extitit scrs delicti. Nam definitionem æquitati congruā sicut vitia manifesta exigunt, ita obscura suspendunt. Quando in luce est facinus; quid spei remanet addicendo? Percipite, quæso, animis, & interna æstimatione tractate, qualis sit, qui & virginitatis oculos, & lupanaris secreta violauit: & in vtroque sacrilegus, nec flagitia veneratur, quibus inimicam testem adhibuit; & castitatis profligat ruborē quam indignis adsociat. Expostulo à te, humani generis ostentum, qui leuitatem tuam ad erigendum Mineruæ simulacrum religionis cultus adduxerit, dum integritatis hostem illata de loci fæditate monstret iniuria; nec reuerentiam te exhibere Veneriæ pollutioni clamat publicata corruptio. Nesciunt peccandi terminos, qui ad transgressionem sceleris excessuum amore prouocantur: modum in erroribus ignorant, qui crimina excelsa moliti sunt. Dum Dionem & Palladem, diuersissima numina, peregrinantibus mancipata sententiis, in vnum fabricata deridens arte coniungis; fecisti religione tua acerbius quod delinquis. Res summo digna piaculo, miscere discordantia, & in vnum colligere, quibus nisi secretum præstiteris, contumelias irrogasti. Creditis inueniri hominem de hac mundi gemina conuersatione neutrum tenentem, & nec amicum virtutibus existere, nec fidum vitiis inueniri? Solēt aliquos erigere ad despectum boni operis patrocinia culparum, & qui de sapore laudis alieni sunt, de licentiæ fruge gratulari. At

te quæ iſtarum rerum inuenit ſectatorem? meliori ordini contrarias manus attuliſti: nec improbis ſinceriter obſecutus colla ſubmitteris. Odi, principes viri, morum ſuorum remiſſos iudices: condemno, qui per negligentiam ſerenorum actuum in dubium trahuntur. execrabiliùs tamen deteſtor, qui in vtroque deprehenſi, nulli exhibent ſtabilem conſcientiã. Pollicentur enim pœnitentiæ tempore honeſtatis affectum, quos fidẽ videris exhibere peccatis. Si te, ſceleſtiſſime hominum, ante Veneris delubra poſitum ſtimulaſſet Mineruæ recordatio, vtramque poteſtatem malè diligens ingenij tui memoria læſiſſet? fugiſſes illius domicilium, cuius aduerſariam mente retinebas. qui honor eſt ibi eius ſtatuam collocaſſe, vbi Dea pudicitiæ potuiſſet commemoratione violari? Neſciendo, infauſtiſſime, gradibus ad faſtigia execrandi erroris accedere, penè poſtliminio bellum inter cælicolas excitaſti. Vident illi oculi ſemper turpia, deteſtati iunctos quadam obſcenitatis lege complexus. Dum procurante te intereſt lupanaribus captiuum numen; ſolus es, qui oſtendiſti ſeruire humanæ libidini ſuperorum potentiam; & illis eos conſtringi locis, quibus fuerint à mortalibus deputati. Quàm diſſona erit in adolendis impenſa ſacrificiis? vnius oblatio numinis alteri dabit iniuriam. Nam dum per prouidentiam tuam ſimplex puluinar gemina ſuperorum poteſtas obtinuit, & in vna æde pudor & luxuria conuenit, neuter deuotionem noſtram fauor adſpiciet. quas tu habita-

tatione miscuisti, nos propriis habebimus offensas sacrificiis. qualia erunt munera, quæ gregatim portanda sunt per incestas & virgines? vna offendenda est hilaritate, & lasciuia placanda altera. Inter verbenas & tura hostiarum erit causa certamen, & inde efficiendà sunt irata numima, vnde mulcentur. Submouero sacrilegis prolixam narrationem. moras, quas in luce reus accipiet, inter supplicia consumat: quia deuenustat referentem & alienorum actuum turpitudo.

XXI.

IN PATREM QVENDAM, QVI CVM FILIVM à pirata captum redimere non dignatus esset, ab eo tamen ali petebat.

CONTROVERSIA. VIII.

THEMA. LEX. Liberi parentes alant, aut vinciantur. cuidam duo filij, frugi & luxuriosus: piratas vtrique incidere: scripserũt patri de redẽptione. Pater verò venditis facultatibus piratas expetiit. cui optio data est, quẽ vellet, redimeret, quia parũ pretii detulisset. Ille elegit luxuriosum, quia æger erat, redimere. qui cùm reuerteretur, in via mortuus est. frugi piratas euasit. pater petit vt alat. ille contradicit. Actio contra Quintilianum sus-

ſcepta. Ille enim patrem tuetur, nos filium. Rogo, ne arrogantiam putes, qui legeris.

PRÆFATIO. Nunquid fas eſt aduerſus Quintilianum niſi pro veritate dicere? aut immemorem ſui loquendi facit auiditas, qui tribuit verba iuſtitiæ? Fallentes decet vrbanitas, dum peniculo fucata mendacij peregrinum decorem laudanda verbo tenus ſumit elocutio. Sanè ſolatio oratoriæ artis æquitas adſcratur. eligo pompam, quam probitas defenſa parturiet. Procedat contra eloquentiſſimum virum cæleſtium fauore munita ſimplicitas. de fiducia partium noſtrarum oritur quod audemus. Vos tantùm, principes viri, benignitatem veſtram, ſalua aurium, animorumque cautione præſtate: ne coturnus ille ſublimior, oris facultate qua præualet, in poſſeſſione ſua credat eſſe victoriam. Quid eſt aliud aduerſus eius impetus nos iuuare, niſi peregrinantem reducere poſt interualla iuſtitiam?

PRINCIPIVM. Gauderem, cognitores ampliſſimi, euaſiſſe me pedorem carceris, vincla piratarum, niſi regreſſo mihi myoparonũ loco pater exiſteret. Quærit à me alimenta, quem nec auro ab hoſtibus, nec lacrymis liberauit. Putat quòd illi debeat regreſſus eius proficere, quem cùm potuit non redemit. Fruſtra paſtum beneficio legis imploras, qui factis tuis naturæ iura ſoluiſti. Exhiberi victum patribus ius decernit. non eſt tantummodo ſacramentum iſtud in nomine. Dicat vel pirata, ſi pater es. Meliorem me fuiſſe mortuo ſæpe cùm loqueris, nunquam oſtendis eſſe, cùm

iudicas. Viam culparum germani decedentis attendite. ipſe magis genitoris moribus paruit, qui prælatus eſt. ego quo omine vitam meam per extraneos ab iſtis actus exegerim, declaratum eſt, cùm me pater prædonibus ſponte dereliquit. Valida ſibi videtur aduerſus ſobolem argumenta proponere, cùm propenſiorem gratiam meruiſſe iactet culpabilem filium, & proximum ſepulturæ. Quæſo, iudices, pronuntiate quid debeam. Interim clarum eſt, me & cineribus vitioſi fuiſſe poſtpoſitum. Non erubeſcit quicquam ab eo auctoritate parentis exigere, in quo eſſe noluit quod vocatur. Vtinam mihi ad hos vſus valetudinem piratarum catena reſeruaſſet! facerem præbitione indebiti alimenti patrem meum pudore captiuum: vt iniuſtus arbiter de propriæ gemeret iniquitate ſententiæ. Cibus enim, qui ab illo præſtatur, cui nihil boni mereris, exhaurit. ieiuna ſunt ſaturitate ſua viſcera, quæ non habent conſcientiam beneficij antè collati. Neſcio quid de duobus filiis homo ille ſpei ſuæ reſiduum putet, qui vnum terræ reddidit, alterum paſſus eſt in perpetua raptorum dominatione ſeruari. Accipiat, niſi confunditur, quicquid exhauſta ſuppliciis mēbra generūt. Nō noui quid ſenex à debilitato flagitet. interea quod aduerto, ſumus ambo paſcendi. Quid mihi rationem modicæ facultatis adducis in medium? qui vnum redimere voluit, ſic ſubſtantiam ſuam vendidit, ne pretium pro vtroque ſufficeret. Quis infelicitatem meam, quis miſerias poſſit exponere? cui poſt Cilicas & ipſa, quam reſumpſit, eſſe fer-

tur libertas obnoxia? Dicite quæsumus, iudices, si & in patria mea debitores pronuntiabimur, quid euasi? Addidit creator sanctissimus, dolere me, quòd emisissent vincla germanum. Quasi verò tantum à nobis exigat natura seruitium, vt compenset erepti fratris hilaritas quòd remansi. Amorem debemus carnis sociis absoluti. credite dicenti manifesta: nesciunt intrare de altero gaudia hominem pro se timentē. Illud enim improbati more clamat examinis, ditiorem esse quodammodo à quo aliquid poscitur. Talem technam in supplicationibus fucata seruat vrbanitas, vt vtatur composita humilitate pro iaculis; quatenus commento superbæ abiectionis nihil ei relinquat liberum, qui rogatur. Licitatum pro ambobus censum testatur, quem pro vno constat expensum. expectat geminam gratiam de beneficio singulari. Nescio vtrum quærendum sit, quid cogitauerit; cùm apud vniuersos liqueat, quid fecerit. Exhausit partium tuarum defensiones pirata, qui de nobis præstitit optionem. teneat quæ sola desiderauit sepulcra de filio pater, qui tantùm moriturum redemit. nam qui sano languentem præposuit; denuntiauit se horruisse victurum. quid de superstite poscas, nescio, habens in consolatione lacrymas, quas emisti.

NARRATIO. Perpetuò, iudices, honestatis culturam & in ætate peccatis amica seruaui: subtrahens impensas desideriis puerilibus, vnde posset æui gaudere maturitas. Huius rei frugalitate fecimus, vt remaneret patri,

quod pro luxurioso filio posset offerre. Quid de patrimonij exilitate causaris? si par moribus extitissem, vsque eò perducta res fuerat, vt neuter potuisset absolui. Inæqualis est arbiter, qui proficere voluit alteri, quod nostro pudore condidimus. Quantùm adserit paterna districtio, causa nobis diuturnæ captiuitatis probitas fuit. Sanus, diligens, patri fratrique sedulus, talis reduci non meretur in patriam. & nisi extitissemus vna sorte captiui, sorduisset suspicione nostra regressio. æquales calamitate fuimus; sed patris amore distantes. Felix luxuriæ suffragio iuuenis, & antè magnam partem communis exhausit substantiæ, & ipsi profuit quod remansit. Me miserum, & semper paterna iudicatione captiuum! Prolusi in pace antè, quod pertuli; & dum recti iter teneo, indicio parsimoniæ, qualiter inter hostes viueretur, agnoui. Hinc est, quòd cibo, quem ministrauit feritas illa, contentus, vixi inter vltima solatio consuetudinis, non humanitate raptoris. Quæro cui me seruauit vsus ille frugalior, si æqui obseruantia patrum meretur offensas?

OBIECTIO. Quid quòd barbarus dixisse se perhibet, Vnius pretium pertulisti? debitum semper accipiunt obiecta responsum. De nulla pependisti auctione sollicitus. aurum quod exhibueras, ante preces inimicorum oculis obtulisti. Dum sic tibi vniuersa procederent, à nullo potuit ambigi, quod sufficeret desideriis tuis vnius liberatio. Mox tamen vt illa antra repleta squalore mortis intrasti,

quid esses electurus, antequam optionem tribueret pirata, cognouit. non descendit ista de amore trepidatio. nihil ostẽdit ambiguum qui de duobus filiis per omnia signa diligentiæ, quasi ad vnum venisset, annuntiat. Post egressum tuum fortiores me artauere custodiæ. diuinitati gratias, si libertatem meam & hîc tutauerit, quòd euasi. Tua interim ad inimicos vocem videtur emisisse sententia, Nisi studiosè quem relinquo seruetur, elapsurus est. Diis ducibus fuga nostra ante oculos hostium locata efficax fuit.

EXCESSVS. Præterea, vt est fandi locuples pater, & viuendi diuturnitate didicit præsentare quod loquitur, callens imponere necessitatem mentibus per auditum, dicit, omnibus in humanitate degentibus cibũ esse communem, & ab vno flagitat quod non licet quẽquam negare: generaliter allegans, deberi vniuersis quicquid terra produxerit. Sed quando in communem vsum seges triticeam sobolem, & liquorem vineta fundebant, nec viritim tellus erat distributa cultoribus; nullus inter hostes filium sic reliquit, vt crederetur gemitus prætulisse seruitiis. Ignoro, iudices, postquam elegerit lacrymas, de superstite quid requirat. Sed metum nobis legis obiectat, & quod inter parentes & liberos scriptum est, sibi deberi vult, qui nihil exhibuit de parente. Voluntatem nostram dum cogimur, quærit: & desiderat hoc nos exhibere pietati, quod ipse professus est excusantem non posse negare formidini. Nunquid misericordiæ locus est, vbi in-

ſtat imperium? quod non licet ſubtrahi, non poſſumus dicere liberalitate cõferri. clementia niſi ingenua non vocatur. quicquid non dare preuales, ceu intermunus computa, ſi dediſti. At frequens nobis naturæ iteratio & ſanctum creatoris nomen obſiſtet. Quaſi vſura lucis, dono parta cæleſtium, inter illa, quæ ab hominibus tribuuntur, poſſit adſcribi. ſacrilegium eſt, ſuperorum indulgentiam ſemen dixiſſe mortalium. de ſola habet libidine teſtimonium pater crudelis. Iungit etiam oneribus meis, dum repoſcit ſolatia deſtituti; dicens ſibi ciuitatem potuiſſe ſuccurrere, ni rediſſem. Quid aliud voluntas iſta manifeſtat, niſi vt rurſus me pirata ſuſcipiat? ſi grauis eſt inempta vſſio prolis tuæ; certè vel quod ſoles magno comparare, meum buſtum ſine pretio poſſidebis. ætas quidem pollicetur vitam: ſed tormentorum magnitudo, quam acerbiorem te digreſſo pertuli, promittit exitium.

EXEMPLA. Deinde protuliſti exempla paterno digna propoſito: ſed interpretatione viluerunt. quaſi ætas cana deſideriis tuis formam, & non imitationem ſanctis præſtiterit inſtitutis. Quid magni Æneæ humeri ponderis de creatoris faſce ſenſerunt? aut preſſit filium corpore, cuius ipſe fuit ſæpe baiulus actione? Vis ſcire quia eripi de hoſtibus meruit? ante oculos locatum eſt quòd noluit, ne grauaret, credens ſibi ſepulturam procumbentis Ilij ruina præſtari: & ne procedentem natum vita digniorem ſenilia membra retinerent, occaſum ciuitatis dixit ſatis eſſe pro tumulo.

Ille prædonibus euadente filio remanere voluit, remeasti ad patriam tu relicto. Quid nobilia Scipionis pro genitore suo facta commemoras? cùm ille pro auctore sedulo dum se obtulit, totum dedit; sed non consumpsit vniuersa quæ debuit. Semper votorum bonorum est causa consimilis; nec discreta sunt studia benignitatis. Pronuntiat quid de filio mereatur, qui eum ad officia naturæ, nisi coactum, æstimat non venire. Vincla, nisi paream, lex minatur. quid refert? Ad hanc me consuetudinem suppliciorum à te procurata formauit diuturnitas; quamuis longa pœnarum tolerantia non faciat contumacem. Miror tamen, nisi quòd effugi de barbaris, pater intulerit. nihil est, vnde declinentur prædones, si sors ipsa sequatur in patriam. vna est, quantum video, genitalis soli & peregrinationis aduersitas; nec dispar amaritudo redeuntibus & captiuis. Nequaquam tamen quid intersit inuenio, nec quę potissimum ceruices meas catena nectat, inquiro. rigentis ferri nexus incurram, aut gulæ vectigal exhibeam, vna conditio est. Ieiunus epulas portabo satiato, & quod est deterius, non amanti. Quantis oblata à me proiiciet alimenta fastidiis? quo deuotionem meam rancore calcabit? homo, quem misericordem habere, & dum essem inter extrema, non potui. Ex æquo me & germanum meum redemptionem literis poposcisse denuntiat: paribus absolutionem implorasse lacrymis; in simili epistolas constitutos sorte dictasse. Non renuo, non refuto: habeat

de hac obiectione victoriam. Illud tamen flagito; quæ causa fecerit, vt quod duo poposcerunt, duobus est debitum, vnus acceperit? Pro vtrisque maria intrasti, & liquentis elementi minas, quantum adseris, pietate duce transisti. Quis de gemina caritate credat homini cum vno redeunti? Nunquam misericordia nisi periclitata laudatur. quo pudore cessante effectu prædicatur affectio? Nunquid semper secretum pectoris innotescit veraciter claue sermonis? pietas, quæ non etiam muta rebus tenetur, ostentum est. Inter omnes homines inconuulsa amor radice subsistet, si valet ista iactatio. Lex dicit, *Aut alat, aut vinciatur.* clamat pater, *Passus iste parenti, vel si non redimat, iam debetur.* Ad has te equidem partes, cùm ab officio cui eras per naturam obnoxius cessaris, armasti. proficit ventoso munimini, quod genuinæ negatum est turpiter puritati. Crede mihi, lex cùm parentem locuta est, non tacuit redemptorem. hortata est, iussit, extorsit vniuersa sufficienter impleri religiosi operis sacramenta per nomina. Calamitas mea sensus tuos ad huius rei intellectus obnubit. redemptio filij, quæ est in diligentia necessitudinis, esse non potuit in præceptis. Impietatem meam, & in liberatione fratris inuidiam, dum Ledæa pignora laudas, accusas. Nescis, quia si inter illos tuæ distributionis processisset æquatio, generasset errorem. nam vnum in perpetuo decore lucis, alterum in iugi noctis possessione damnasset. Mentior, si alia iudicia tua ex-

titere de filiis. Quidnam esse censuisti, cùm vnum nunquam habiturus pirata dimitteret, alium nunquàm relicturus quasi patre tradente retineret? quicquid post oculos tuos in illa ferali terra sustinui, à te processisse non dubito. Spes mihi vniuersa consumpta est, postquam sine me de solo barbarico redēptor abscessit. Quas naues ad litora inhumana tendentes non primus inspexi, & quicquid vanescente visione nō sequebantur oculi, mente comprehendi; quia sagaciùs inspiciunt aliquid, qui promptiùs præstolantur. Quotiens ante aduentū tuum, si quando nos lustrare aerem pirata permisit, in extraneis mihi personis pater occurrit, & vidi has, quas sibi amor sine mentiendi dedecore pingit effigies. His imaginibus diu sollicitata corda feriuntur? Heu quotiens renuenti mihi cibos, quos pirata præstabat, hac barbarus consolatione subuenit, Nil metuas, nil de hac afflictione suspires: si creator tuus superest, parum à libertatis statione seiungeris! Ecce aliquando adfuit sors cupitis. alacer mihi aduentum istius & prædo nuntiauit. Non longè fuit ab integræ amore clementiæ, qui redemptorem lætus excepit. Non habuimus, iudices, dominos inhumanos: fuerunt qui potuissent & prece molliri. si auri inopiam compensassent lacrymæ, vno tempore vtrosque reduxerat. testatus est noluisse fieri, quod non est magno precatus impendio. Expendite, quæso, quid à me iure postulet, qui

mihi in vltimis nec ſupplicatione ſubuenit. Adieciſti, quòd priuilegiis naturæ munitus ſis, & quod in me deliquiſti, non liceat vindicari. Sed non habet innocentiæ prærogatiuam, qui defenſionē ſuam locat in apice. Inſons actionis luce niteat. citra diſſimulationem crimina confitetur, qui in hoc tutelam ſuam æſtimat quod præcedit. reos nulla defendit auctoritas: in facinoroſis ſacramenta nominis euaneſcunt.

EPILOGVS. Et hoc, ſanctiſſimi cognitores, ita poſt cuſtodias latronum alio labore pectoris allegaui, quaſi & ſi eſſem debitor, valerem exhibere quod poſcitur. Non conſiderat ſpoliata carnibus oſſa, dominorum inhumanitate ſordentia, & patefacta per carnifices naturæ ſecreta non reſpicit. In corpore meo in lucem quicquid homo eſt protulerunt tormenta: & penetralia viſcerum inſtante cruciatibus barbaro, cùm pater mihi dedignaretur adeſſe, vulgata ſunt. Modum tranſit atrocitas, quæ vel in debitis exigendis nō principe loco vires interrogat. Tu cùm videas ætatis in me valetudinem miſeriarum faſce mollitam; cùm æui robur multiplicium calamitatum varietate contritū; cùm & neceſſitates ſenectæ habeam, & inuidiam iuuentutis; non à me deſiſtis poſcere, quod & hoſtis remiſiſſet exhauſto. Tu accipies tributariam functionem; & adhuc me magnitudine nominis, & genio parentis inceſſis: cùm miſerationem, quam debes cuicumque homini, deſpicias exhibere vel pignori. Superna diſpenſatio hac intentionem

tuam mercede locupletet, vt rurſus prolis tuę funera votiua reſpicias; & qui grauaris de viuaci præſentia, deſideriorum ſummam capias de ſepulcris.

XXII.

PRÆFATIO.

COpioſè quidem egregius adoleſcens inuentorum ſuorum diuitias in ordinem digerens, verborum quoque vbertate ditauit, & quæ pro religione eſſe credidit digno reuerentia ore deprompſit. Sed procul opinionis inſidias. ceſſent malignorum commenta tractatuum. Nos contra Aratorem dictionis pectus opponimus. Sed nec erumpentem in lucem laudis palmitem inimica falce truncamus: ſed quem verborum callem ſequi debeat demonſtrantes, ſcimus in illo nobis clariùs, ſi eum præferri contigerit, triumphandum: quia de noſtris hauſit, quicquid Deo amplificante de ſcientia opum largiùs effuderit.

THEMA LEX. DE CAPTA CIVITATE HOSTIVM SACERdotes & Veſtales virgines liberi dimittantur.

POſt ſecundos bellici certaminis euentus, inter triumphos & laureas vires habere non poteſt lex ad reſiſtendum CONTROVERSIA IX.

recitata victoribus. Quid gladiis per affectionem mortis egimus, ſi erit quod poſt prælia formidemus? Iacet ante oculos meos quicquid hactenus minabatur exanimum: & poſtquam fuſa eſt inimica congreſſio, neſcio quid nobis afferunt defunctorum Principum decreta terroris. Neſcit probatæ qualitatem virtutis expendere, qui de chartarum fræno ſuperbit armatis. Acquieſcant iſtis inertia corda repagulis: ego quicquid mihi licentiam tollebat, enſe diſperſi. Illud tantùm poteſt nobis quiſque negare, quod noluimus. Illum contentus ſum habere terminum, ad cuius me tranſgreſſionem deſideria non vocarunt. Mihi quicquid præualuero habere lex tribuit. Otium & toga denegantes aliquid ferant: mihi totum natura peperit, quicquid in procinctu conſtitutus extorſero. Sola nobis ſcripta iura ſunt, nil timere. Et hæc quidem auribus veſtris, quaſi bona eſſet formula, quæ obiectabatur, aſſerui. Nutrix tamen virorum fortium lex, vindex libertatis, patriæ munimentum, iubet poſt certamen heroas ſuos recidiuam intentionem habere de præmio; & geſtis non contenta felicibus, dum tollit ſudoris pretium, frangit ſtudia dimicandi. Ergone bona ſint præcepta, quæ ne boni efficiamur occurrunt? Quæcumque fructum adimunt laborum, cenſores prudentiſſimi, de aliena nos facultate caſtigant. Nun-

quid æquum est habere valetudinem sanctiones de externo iure conscriptas? aut videtur rationi vicinum, spem de futura possessione præcidere? Quid nobis religionis in sacerdotum personis opponitis? Deo duce, quem in illis veneraris, obtinui. Cuius intuitu desideras eos de iugo nostræ seruitutis euadere, ipsos noueris teneri illo imperante captiuos. Contra superos nititur, qui quoscumque illorum sententia prosternit, extulerit, quos festinas eripere, nequaquam fuerant effecti hominum, si meruissent ministri esse cælestium. Ecce tecum de sapore legis, quasi non habeam quæ responsi loco obiiciam tela, contendo. Quam iustitiam putas in illa iussione, quæ vt hostem fulciat socios imperia propagantes addicit? Tolle spem prædæ, tulisti vota certaminis; & si defrudatur genius laureati, ad pœnitentiam rediet quicquid contemptu lucis expetiit. Facessat à prudentibus æquitatem huiusmodi non dico lege, sed tyrannica inscriptione requirere, quæ ingrata numinibus, inimica virtuti, contra fas & iustitiam pugnat mentito colore pietatis. Nescis, loquacissime hominum, quàm iustus dolor de amissa laboris fruge nascatur. Hoc est dicere, quicquid Diis ducibus adquisistis, eripimus: Vbi vrbem inimicam quasi vno incendio senescentem, & illas cælicolum sedes desertas & spoliatas diuinita-

te prosterni: & putas remansisse quicquam, quod non debeat esse victoris? Quid quod ipsa friuola et inanis constitutio obscuritate confunditur? Dicit enim; Sacerdotes vel Vestales virgines debere libertate gaudere. Credo illos nominat, in quibus domicilium suum esse cæli habitator ostenderit, quos maiores esse hominibus ætherius fauor sua luce signauerit. Indicit eorum reuerentiam, quos agnosci volunt diuina Pontifices. Vidimus miseros, quos tuetur iste, inter fauillas lapsę vrbis de sola expectãtes lamentatione præsidiũ; & nihil habẽtes fiduciæ de proposito, inter turbas captiuitate pressas errare. Non illis erat diuinus splendor in vultibus; non quæ officium nunciaret hilaritas. Nesciunt inter aduersa turbari, quibus in sæculi tẽpestatibus de innocenti conscien:ia portus occurrit. Vidimus afflictiores cæteris trepidãtibus, quibus nuda nomina lex ridẽda cõcedis. Quis remansit locus in meritis, si sacramentum istud solo restat in titulo? Dici credo aliud, aliud esse Pontificem. Vidi sæpe ante confectas ieiunis facies directa in iugulum tela cecidisse, et retusos ab inermibus gladios rigentem perdidisse naturam. Si creditis religiosa dicturo, non fuit templorum minister, qui inter quælibet discrimina humano eget auxilio. Scit supremus arbiter possessionem suam noua luce vestire. Non latet cælestis illa permistio; & quamuis humanæ fragilitatis tunica vestiatur, effulgorat. Quid quòd ipsi parati ad famulandum veniunt, qui trahi ad seruitia non

merentur? Hac extremitate qui in dignus eſt, non rebellat. Occurrunt ad obſequia, quorum mens eſt digna culminibus: et peruicaciam mortalitatis eliminant, quos nefas eſt ad inhoneſta conſtringi. Iſti tui pericula, ſi nequaquam abſolui mereantur, intendunt. Non poſſunt ſubtrahi hominibus, quos non intelligimus quicquam amplius habere de hominibus. Iuuate me, ſocij, iuuate conſortes: & garrulitatem impugnatoris mei auxiliante veritate comprimite. Agitur res, de qua quid ſenſerit ſuperorum ſententia, iam tenemus. Addicantur immeriti, vt bonos poſſimus habere Antiſtites. Inſtituantur per iſtos, quos ſuos eſſe non conciliatrix fabula, non incerta defenſio, ſed ipſe ſummi Dei fulgor enunciet.

XXIII.

IN ABDICATVM, QVI PATRE NECATO MATRI quoque inſidiabatur.

Poſtquam, iudices, abdicatus filius in iuſti executionem doloris, patris factum, matris conſenſum, gladio vindicauit, turbare ſe æſtimat innocētiam cognitorum, & aliquid de manifeſti facinoris abſolutione ſurripere. CONTROVERSIA. X.

Nescimus quæ in defensione sui verba commentatitia sceleratus inueniat, ad cuius nos confutationem vulnus ostendimus. Malo perseuerantiæ perditus filius, postquam necauit patrem, opinionem matris contendit extinguere. dolens quòd euasimus pugionem, telo famã insequitur, cui pro sexus verecundia plus timemus. Nos ruptum patri nos scelerati iter ostendimus. Ille contra verba non pænitet. Ne quod nobis fidũ videatur extitisse subsidium, ad sententiam suam traxit paruulum nostrum, quem fuci nescium fabricata verborum arte subuertit, faciens & illum perire, qui putabatur esse residuus. Quid præstigiis nudam desideras velare iustitiam? nec odiosus parcere potuit, nec quem mentiris amasse, percutere. Nunquid argumentis opus est, vbi factum suum propria voce veritas testatur? perdidisti spem defensionis, cùm genitricis ferro membra describeres. Sed licet procurator formosus & nitidus, nos ad hæc inspicienda oculos non habemus.

XXIV.

DICTIO EX TEMPORE, QVAM IPSE DEVTERIVS INIVNXIT.

THEMA.

Persunctus pelago Diomedes, tutus in armis
Naufragium defiet, quod sine lymphis fuit.

Quam propter varios contendens vicerat æstus,
Vxor ad alterius transierat copulam.
Causa querelarum simulato nomine vera est.
Huius verba, precor, comite vos placidi.

ADLOCVTIO.

O Numina, si vobis non eueniunt cuncta disponentibus, diuisa potestas est, aut & malorum estis auctores. Quod si humanarum rerum quenquam ex numero vestro cura sollicitat; felicitatem mihi redeuntis tribuite, aut errorem, quem finistis ingrati. Si cælum vocanda piorum possessio, si propter momenta lætitiæ mortalibus orata tribuuntur; nolite beneficijs vestris sociare vindictam. Cur taliter ad affectum vota tetendimus, vt pararetur cælitum suffragio de occasione prosperitatis aduersitas? Reddite, quæso, propitij incommoda quæ tulistis. restituatur pelagus, ne terreno pereat fama naufragio. Secundis rebus proximum est, quæcumque accesserint mala nesciri. Ignominia, quæ me in facie percúlit, non tetigisset absentem. Vxorem, pro nefas! nisi ad eam rediissem, amisisse non crederer. inflexit statum meum abiurata calamitas. Stationi propior fuit liquentis error elementi. portum in genitali solo perdidi, quem sæpe in vasti gurgitis finibus adquisiui. Hæccine est domus optata, cuius desiderio periculorum promittebatur obliuio? cùm spe sequentis gaudij præsens male- ETHICA I.

rum poterat forma nesciri? Cui vnquam de miseriarum terminis sunt nata principia, aut de perfunctis casibus euenit exordium? Aliquando optata contigit non amari? aut accessit, vt hominem læderet fuga discriminis? Me nouis semper pessima ictibus fortuna perculit. cuius si in deterius vergit mutatio, simplicem nocendi seruet speciem, ne successionibus insolescat. Vxorem, malorum comites, habui ad pudicitiam naturæ luce transmissam. cui splendor oriundi creuerat institutis: vt gemino defensa propugnaculo nullatenus facinorum crederetur ictibus subiacere, nec dura castimoniæ obscenitatis euisceratione mollire. Illa nunquam fuluum metalli quæsiuit ornatum; nec pretiosorum candore lapidum niuem corporis imitata est. non vlla habuit decoris adiumenta, dum placuit. sciuit coniugalis iura sacramenti fucatis studiis non iuuari: nec obligatum tenuisse coniugem, quando alium præter eum, qui descendit à moribus, quæsiuit nupta fulgorem. Mansit illa educandorum pignorum seruitus libera, dum talem se præbuit, quæ & desiderari meruerit, & virum nunquam putaret absentem. Illa sexum mentis firmitate durauerat; dum illa muliebris imbecilla consilij de virili ceperant auctoritate substantiam. Iam lapsibus ordinis sui doctrina medicante repugnabat,& translata in vsus alteros fœminarum ridebat excessus. In summa, talis perijt, quales solent à maritis lacrymas impetrare. Circæo, vt

aiunt, poculo à se translata est, & in votum migrauit adulteri. Sed quid agamus inter anxia & incerta deprehensi? Recipiat nos pro remediis exosa nauigatio: lassatæ manus rudentibus stuppea rursus vincula meditentur. hæreat clauis dextera, vt frænatæ puppis per gubernaculum iura moderetur. depictus sideribus axis reddatur aspectui: dispositionis nostrę itinera noctium dirigantur indiciis. Sit solatium luminibus meis, si profanati non videatur terra coniugij. fugiamus patriam, in qua tale effectum est matrimonium nostrum, quod & amisisse pudeat, nec audeant vota recipere.

XXV.

VERBA THETIDIS, CVM ACHILLEM videret extinctum.

INtercepta est pio quæsita fraus materna consilio. Inuenerũt Achillem nostrum fata & ab alia natura subreptum: nec profuit quòd sexum, quem ei origo dederat, astutia commutauit. fœminam diuturnitate non didicit, & viri fortis animũ mollis consuetudo seruauit. Quis credat inefficacẽ fuisse prouisionẽ, quã & Dea & mater inuenit? Non est præmiũ immortalitas, quã nec genitrix transmittit ad sobolẽ, nec per eã quod filiũ casibus furetur occurrit. Vt nunquã dolorib. subduca- ETHICA II.

mur, numina ſumus. Quæ eſt iſta conditio quando de penetralibus viſcerum noſtrorum quod leto ſeruiat exhibemus? Cælicolûm potentiam aut liceret poſteritati conferre quod poſſidet, aut caris decendentibus pro lamentationis termino daretur occumbere. Inferiores hominibus ſumus, quibus ſimiles paremus: in hoc deteriùs Parcarum ludibrio ſubiacentes, quia neſcimus exitia pignoribus obligatæ. Superorum maxime, aut proſapiem noſtram ſubduc fortuitis, aut nos pro beneficij collatione ſubmitte. Liceat pro caro, ſi non vincimus interitum, vel ſubire. Stat ante oculos meos orbitas, idcirco deterior, quia illam pro æternitatis meæ ſublimitate præſciui. ô lugendam numinum felicitatem, cùm illud, quod de aduerſis ignorari non licet, non donatur auertere! Recordor præteriti ſollicitudinem temporis, & curas meas, quibus nequicquam inuigilaui, reminiſcor. Quid profuit Stygiæ paludis auxilio nati corpus armatum, dum illud quod à nobis ſumere debuit, quæreremus à gurgite? In membris prolis noſtræ, quem Dea tenuit, locus eſt vulneris. Cur non laxioribus digitis lympha ſe miſcuit, vt ex toto excluſiſſet ictus ſuperis vnda ſublimior? quid etiam iuuit Chironis elegiſſe magiſterium, qui ætatis lubricum doctrina ſolidaret? Credo diuerſis inſtitutionum callibus, vt bellum filio placeret, inuenimus. apud monitorem fortiſſimum actum eſt, vt vires quæ ſequebantur, conſilia non haberent. Quis miſcendum feminarum late-

bris virum ſaporem vellet haurire certaminis, & inde prouideat pignori, vnde facit perire, quod prouidet? Iam duratas ſpiculis manus ad calathos frangebamus, & illos humeros, quos ſpoliati leonis terga calefecerant, auro diſtincta vel murice palla claudebat. Non facilis tranſitus fuit, iuuenem noſtrum puellam poſt guſtum laudis imitari: nec aſtutè componitur, quod non in teneris ætatis primordijs imperaui. Sed quid tranſacta recolo, cùm animum futuræ calamitatis pulſet immanitas? Video Troiæ fumantis excidia, & ſtatu eam manente ſubuerſam: video Hectoris prælia acerba Graiugenis. qui idcircò creuit opinionibus, vt ſoboli meæ, dum occumberet, triumphi creſcat ad pretium. raptatum quadrigis adhuc bellaturi corpus agnoſco, & Achillis mei minui commodis, quod de pondere decreſcit extincti. video, quod iræ proficit, perire compendio. Sed quid his laudibus paſcor orbanda? reliqua ſilentiò tegam, ne ante doloris tempus narratione cõficiar. Habeat conſolationẽ de taciturnitate æternitas noſtra, quã non habet de natura.

XXVI.

VERBA MENELAI, CVM TROIAM VIDERET exuſtam.

ETſi grauibus dolorem meum raptor inflammauit incendiis: & ſi pertulimus fa- ETHICA III.

ces iniuriæ: debito tamen rogo immensi auctor sceleris cum coniuncta sibi vniuersitate consenuit. Pene felix contumelia est, quæ talem meretur, & si cum maximo sudore, vindictam. Quis respuat suscipere necessitatem, triumphi termino concludendam? sapor sequentium amaritudinem rei præcedentis excludit. dulce sit quod doluimus, quia doloris nostri pœnitet prouocantes. Abductæ mulieris turpiter occasio, nostri extitit mater augmenti. peperit à nobis sequestrata vxor imperium: & de adulteri complexibus nobis edidit patriam, quam tenemus. qui riserunt cælibem, videant superba hostium colla calcantem. Habuimus coniugem honestis per longum moribus institutam, alieni ignaram contubernij, quæ non optaret desiderare, quod non licet. Non illam vsus præcipitauit in vitia; sed scelerati prædonis impulsu secuta est Paridem voluntate captiua. Nunquam ad hoc illam erexit forma conscientiæ, vt se crederet adamari: quia vt confidimus, turpissimis sunt moribus quæ pulcras se esse meminerunt. Talis vltio decuit magna peccantem. funditus procubuit, qui sibi venerandæ sumpsit culmen vxoris. Talibus vtere, adulter, hymeneis. His te Alecto pronubum sectatur insignibus. & placari nos sic conuenit, & Paridem sic perire. Dictauimus matrimoniorum iura non sermone, sed gladijs: præsumptionum segetem vltrici falce vastantes. Multis ad conseruationem proderit, nos perdidisse

coniugium. Dicite, quæ vbicumque accepistis nomen vxoris, si non quotiens vitia subripuerint, Menelai & nomen, & virtus occurret. Quibus non est in studio pudicitia, erit, ni fallimur, in necessitate: & par per omnes disciplina seruabitur, vbi vnam formam & volentes custodiunt, & coactæ.

XXVII.

VERBA IVNONIS CVM ANTÆVM VIDERET PAREM VIRIBVS Herculis extitisse.

TAndem aliquando qui iudicio nostro responderet inuentus est: qui de inimico nostro, & dum vincitur, triumpharet. Herculeæ vires, nisi eliserint, non iacebunt: quem prouidimus, & de casibus est superbus. Stat propriis magnus viribus: sed erit maximus per ruinam. Nescio vtrum Hercules valeat par esse, vel si Antæum non liceat vlla ratione prosterni: at si hosti nostro blanditur aduersitas, nos ad laureas peruenimus. Scimus futura, sed conuenit superos loqui quasi humana mortalibus. Prouideat Hercules, quid eligat esse faciendum. Vincendus est congrediente inimico: vincendus est & ia- ETHICA IV.

cente. Qui venena lusit in cunis, qui pacauit Erimanthi nemora, qui ceruam velocitate præcessit, optionem habeat, quid sequatur. aut hostem periturus deijciet, aut si certamen metuerit, cum suis cautibus iam sepultus. Lernæum periculum, nisi fallor, orietur de consummatione certaminis. Quis non credat nihil superesse. quod peragat, cùm humi fusus adspicitur? At nostræ partis intentio de oppressione suscitabitur: & augmentandi roboris causam feliciter pro inimico perfuncta res suggeret.

XXVIII.

VERBA DIDONIS CVM ABEVNTEM VIDERET ÆNEAM.

Nec tibi diua parens generis.

ETHICA V.

QVantum docet inclementia, perdidisti testimonium generis, quod opinione mentiris. Constat Veneris non esse filium nil amantem. ordo rerum est, vt prosapiem mores adnuncient, & quo quis auctore in lucem venerit, eius facta sectetur. Diua Idaliæ nescientem respondere beneficiis non agnoscit. Non fama filios, sed conuersationis monstrat æqualitas. si diuersa sit conscientia, vix credenda est esse soboles quæ vocatur. Te potiùs Caucasei rigoris prærupta genuerunt, aut

conceptum in recessibus montium saxea aluus effudit: & ne dira nutrimentis natura mollesceret, eripientes salutem Cytheris Hyrcanæ tygrides alimenta præbuerunt. nutriuit te illa feritas, quæ trucidat. Nam quid mihi dissimulatione pollicitor? aut quid sperando meliora sustentor? Non reddidit fletibus lacrymas, quas eius amore torta fundebam: non gemitus meos proprijs mens cruenta est consolata suspirijs. In doloribus meis, quod vnicum est remedium, non exhibuit pari dolore collegam: quia pene solus est in ætate terminus inuenisse participē. Sed quæ eloquar nescio, quæ relinquam. Hæc nec dexter Iunonis oculus, nec summi tonantis patietur adspectus, vt pro tot impensis sequestratione consumar, nec aliud pietate promouerim, nisi vt merear non amari. Heu fides ab vniuersis proturbata mortalibus, & quod hactenus numinibus homines iungebat expulsum! Suscepi miseranda naufragium, & eius ditioni reginam subdidi manente felicitatis sorte captiuam: feci vt ageret dominum profugus imperator. Nunc furore succensa discrucior, quare possessor me deserat, ingemisco. Ergo Apollinis vocatus auguriis abscedis, & sortis Lyciæ casum certis & apud te iam manentis præponis imperiis? Scilicet cælestibus crudelitas ista procuratur auctoribus, & interpres superorum ad hos hominem compellit excessus, vt diligéntis litora quasi solum hostile diffugiat: vt per tempestates salutem prodat, qui solum fugit affectum. Vade, vlte-

riùs non morabor. Habet vindictam mei via, qua deſeror. habebit pelagus in furore iudicium. raucos tumentium procellarum æſtus exaudiam. vocabis inter pericula Didonis nomen, quæ & fuit portus, & præbuit. aut certè, quod timeo ne dum vindicor me viuente moriaris, euentum expetitæ nauigationis poſt vſuram lucis agnoſcam. Vide ſceleribus indebitam mercedem. perire innocens antè cupio, quàm merentem.

Durus & indomitus Veneris ſe ſemine cretum
Iactat, & abiurans collaudat ſtemmata Diuæ.
Edidit ergo Venus fugientem nomen amoris,
Pectoris & rabidi fudit clementia virus.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS Carminum lib I.

I.

ITINERARIUM BRIGANTIONIS castelli.

CElsior aſtrigerum Titan conſcenderat axem,
Lampade cùm plena totus in orbe patet.
Flammiger ardenti ſorbebat flumina Cancro,
Cùm ſegetē meſſor falce domat propriam.
Siccatur dū fōte bibens, dū mundus anhelat:
Iuſſus in occurſum Gallica luſtra ſequi,
Torrida non timui quæ vincunt arua Syenem.
Puluis, flamma, ſitis, dos fuit obſequio.
Quid iubar, & validos renouas mihi, Muſa, vapores?
Plus erit algentes me ſuperaſſe vias.

Quidquid plana calet, quidquid ſublimia rigent
Frigoribus, paſſum dic ſine lege poli.
Bellum naturæ, quod diſcors fecerat annus,
Æſtatem atque hyemem detulit vna dies.
Indutum nebulis canas ſuperare pruinas
Edocuit Vates feruidus imperio.
Preſſerat æſtiuo corpus ſub faſce lacerna,
Veſtitus tenui tegmine nudus eram.
Cùm fugit ex oculis conſtanti tempore tempus.
Lampada nam Phæbi dux fuit ad glaciem.
Optanti brumam deuoto contigit horror,
Quæſituſque calor nil dedit indicij.
Matronas taceo, ſcopulos atque inuia dictas,
In foribus blandas, cætera difficiles.
Illexit miſeros facies depicta viantes,
Calcatæ diras mox peperere neces.
Nominibus proprijs nil fallit ſacra vetuſtas,
Tot leti formas ſic vocitare volens.
Scrupea deſciſſis pendebat ſemita plantis,
Nec viſu facilis, credite, callis erat.
Quid labyrinthæos priſcorum fama receſſus
Inuoluis linguis, quod timeat relegens?
Illic artificis laudandus conſtitit error,
Cùm torſit rectum Dædalus ingenio.
Hîc natura homines per ſummũ portat Olympi,
Quò liquidum tranans ire columba valet.
Parcite, Pierides, pelagus fluuiale ſilendo,
Ne reparet ſermo, fors bona quod pepulit.
Duria nam Seſsis, torrens vel Stura, vel Orgus
Marmoris Ionii ſæuitiam ſuperant
Dulcia cùm variis ſuccedunt læta periclis,
Effectus rerum cor ſolidare ſolet.

Nil mihi cum dubiis, prosunt obliuia tristi:
  Ebria lethæo pectora fonte fero.
Limina Sanctorum præstat lustrasse trementem,
  Martyribus lacrymas exhibuisse meas.
Ecce Saturninus, Crispinus, Daria, Maurus,
  Eusebius, Quintus gaudia magna parant.
Octaui meritis da Aduentor, redde Solutor,
  Candida ne pullis vita cadat maculis.
Hostiles laqueos scindat mens conscia recti:
  Hoc semper placeat quod decet, hoc liceat.

II.

DICTIO DATA DEVTERIO V. S. GRAMMATICO, NOMINE IPSIVS EVGENETI V. I. mittenda.

GAudia transcendunt vires, vox læta superbit,
  Ingenij maciem prospera non metuunt.
Dulcia temporibus famulantur fila secundis:
  Quod felix meruit, nobile carmen erit.
Vox iusti Quæstor, legum substantia, nobis
  Ceu Phœbus mittet tympana, plectra, lyram.
Docta Camænarum coeat pia turba sororum,
  Offerat arguto pollice quod loquitur.
Turgida fatidici vix possint pectora vatis
  Virtutum species enumerare tuas.
Tu decus Italiæ, spes tu fidissima recti,
  Fax, tuba causarum, purpura nostra vale.

Luminibus locuples ſolem te Roma vocauit
   Celſa, Quirinali ſuſcipiens gremio.
Eloquio lyncem, tu ſubdes voce leonem,
   Melle tuo ſerpens gutturis arma premet.
Fœtibus orbatæ ferrent tibi munera tigres,
   Quæ dolor & feritas aure pauente daret.
Te pene demeſſum ceu florem dextera fati
   Dum lacerat, Chriſtus perculit exitium.
Reddita ſe meliùs nunc vincit vita beati,
   Actibus aſſeritur quod venit à ſuperis.
His fretus, non legatos, nec verba precantum,
   Callida fucatis artibus elicui.
Ipſe ego, mendicæ tranſmittens verba Thaliæ,
   Donum more Dei te precor vt tribuas.
Hortulus exigua ſociatus parte retardat
   Spem ſolidam, fieri ne merear dominus.
Hanc mihi largiri non ſpernas, lumen honorum,
   Sic voti compos ſæcula noſtra colas.
Sic te regnantis ſublimet celſa poteſtas.
   Sic currant meritis aurea fata tuis.
Amphion Dirceus tetigit quod pectine, vixit;
   Nulla mori rerum tunc animata poteſt.
Commoda de Muſis nunquam fluxere tot annis;
   Affectu pretii quas mihi concilia.

III.

PRÆFATIO NEPOTIBVS PROCVLI DICTA

SVB DIE XV. kal. Mai.

EXprimit in ſpicam tellus iam fœta papillas,
Lacte maritatis turgida ceſpitibus.
Stringitur in prolem ſparſus per gramina ſuccus,
De guttis faciens progeniem ſolidam.
Veſtitus gemmis protendit brachia palmes,
De gremio ligni pampinus ecce viret.
Iuſſa per augmentum nunc ſyluam perdere vites
Frugibus vt creſcat, vulnera conciliant.
Euocat, inquirit gaudens infantia mundi.
Nutricem, tepidi quam dedit aura poli.
Ludit per faciem camporum ruſtica pubes,
Reſpiciens duri dulce laboris onus.
Annus reptat ouans tractus per murmura veris,
Fracta locuturis mella ferens labiis.
Cum rebus noſter balbutit carmina ſenſus.
Aurea principiis dextera portet opem.
Blandior ad falcem meſſor perducit ariſtas,
Si raſtris ſegetem pectere continuet.
Nunc ſtirpē Proculi dans vernū ſuſcipe, Doctor;
Ne feruor teneros decoquat immodicus.
Seruentur leges; ceu cenſus littera currat.
Horum Pindareus flumina vicit auus.
Docta Camænali cecinit qui carmina plectro:

Cuius Apollinei nil tacuere chori.
Phæbus in auxilio repetat mox fortior illum,
Artis nobilitas Marsia si veniat.

IV.

EPITHALAMIVM DICTVM MAXIMO V. S.

PRÆFATIO.

ANnus sole nouo teneras dum format aristas,
Natura in thalamis orbe tepente sedet.
Pingitur & vario mundus discrimine florum;
Vna soli facies, gratia, cultus, amor.
Arbuta vitali coalescunt vda vapore;
Ignea concretus semina succus alit.
Erigitur genio tellus tumefacta marito;
Torrida lasciuis sylua viret spoliis.
Lactans cespitibus in nodum truditur herba,
Vitea gemmatos brachia dant digitos.
In rerum cultu lex iungit pronuba tædas;
Aura poli vt sponsum germina cuncta facit.
Ergo pari voto lux, cœlum, flumina, Nereus,
Montes, prata, feræ gaudia concipiunt.
De te quòd vernat sortitur, Maxime, mundus;
Et naturalem dos tua comit opem.
Cui sanguis, census, genius, mens, vota superstāt,
Musarum primo fulta supercilio.
Sæcula te fidei monimentum nostra dederunt,
Corporis & cordis virginitate parem.
Vincentem meritis sponsam dat candida vita:
Quæ cùm te superat, sic tibi palma venit.

Huic

Huic niueis concors arridet flamma labellis,
Alba verecundas ſpargit in ora notas.

ADſit oro fons loquelæ voce, mente, pectine;
Ars, nâtura, Muſa, Phœbus qua tumet facũdia.
Vile nil decet ſonare in Maximorum laudibus:
Conterunt Phœbeia celſum ſæpe dicta verticem.

ORbe captiuo Venus alma fuſis
Dotibus florum per amæna ludens,
Dum facit vernum pretio & micantis
Sidere formæ;
Spreuit aurati decus omne pepli,
Aduenæ pompam nôluit metalli,
Ditior cultu ſtetit effugato,
Sparſa capillos.
Nobilis ſi quod bibit arte virus
Lana, mentito potior colore,
Dic & algentis pelagi lapillos,
Nuda ſuperſtat.
Fulſerant raro ſub hiante filo
Pectoris gemmæ in roſeis papillis.
Inuidum membris abigens amictum
Altera lux eſt.
Proditum riſit ſine nube corpus,
Carcere irrupto nituit ſerenum:
Quódque ſeruabat malè tuta veſtis,
Proditur arte.
Aliger laxo remeabat arcu,
Marcidam damnans otij pharetram;
Sanguine in nullo madefacta lætus
Spicula geſtans.

TVnc ſic alloquitur matrem fluitantibus armis.
Perdidimus, genitrix, virtutis præmia noſtræ,
Iam nuſquam Cytherea ſonat, ridetur Amorum
Fabula, nec proles naſcenti ſufficit æuo,
Frigida conſumens multorum poſſidet artus
Virginitas feruore nouo: ſublimia carnem
Vota domant: mundus tenui vix nomine conſtat.
Primæui tremulos fractis imitantur ephebis.
Rara per immenſos ſæclorum, reſpice, campos
Coniugij meſſis. per flores ſola vetuſtas
Exerit albentes ieiuna & pallida canos.
Vna fides rerum nulla dulcedine flecti,
Et ſi quid teneros potuit tranſducere mores,
Præceptis calcare malis. ſeruatur vbique
Iuſtitium: culpa eſt thalamos nominaſſe pudicos:
Tu remiſſa iaces, & tanti neſcia iuris
Nuda per effuſos reſpectas membra capillos.
Surge, age, & obſtantē properanter diſcute ſomnū.
Nec te, quod turpe eſt, captiuum numen habere
Iura pudicitiæ, vel lex male ſuada putetur.
Talibus arſiſſent dictis & viſcera ponto.
Colligit in nodum paſſos lux aurea crines,
Et naturalem concludens veſte decorem,
Mutauit formam. Tunc quicquid fulget iaſpis,
Quæ viret in pretio paſturæ ficta ſmaragdus,
Et latet in conchis melior cuſtode veneno
Alba venit, niueum ſumptura ex corpore lumen.
Palla per accinctos decreſcit ſplendida lumbos,
Et zona teneras compreſſit dura papillas.
Affatur natum, Quem, ſpes mea, figere tentas?
Quem ſequimur? quóue ire iubes? poſt otia maior
Flamma decet. diſcant populi tunc creſcere Diuam,
Cùm neglecta iacet. Superos nil perdere ſomno

Ostendant geminis reparata incendia curis.
Maximus ecce, vides, generis spes vnica summi,
Dulcibus illudit per longa obliuia tædis.
Sectatur matrem, quæ cœlo purior ipso est
Fœmina, quam scimus mulierem vincere mente.
Hic domuit puerum, mores sortitur auorum,
Quod pudet heu, longo nobis nescitus in æuo est.
Huius ad abstrusas veniat mea lampada fibras:
Suspiret, cupiat, discurrat, ferueat, oret.
Hæc ait. & sobolem fotu complexa benigno,
Mollia mellitis artauit ad oscula labris.
Ille volat celeri tranans per nubila vento,
Omnia lasciuo socians elementa furore.
Vt stetit, & iuuenem formæ conspexit in ostro,
Túne Dionæum tumefactus despicis? inquit.
Huc Venerem culture veni. qui tardiùs arsit,
In multum calet ille rogus, celeresque fauillas
Restituet quæcumque pyræ subducitur arbor.
Deprompsit iaculum, quo Diuos fixerat omnes.
Tum pulcher teretem flexuram perculit arcus:
Singula diuerso traxerunt brachia calle.
Pennigeri vultus præsentet dextera fatum.
Moxque ferit, læto factum clamore salutans.
Ille ego, qui trepida semper contemptus adhæsi
Visceribus fugitiue tuis, hac victima matri
Litamus, multis quam tu non suspicis annis.
Ecce iterum magno rimatus sanguine cretam
Quam thalamis iungat, cernit sublime puellæ
Sidus, & attonitus ad matrem lumina flexit,
Germanam credens collaudat nobile furtum.
Sed teneram leuiore ferit puer ille sagitta,
Inque virum totos contorsit fortior ictus.
Post hæc digrediens permulcet pectora dictis.

Nostra tuas, iuuenis, confortent vulnera vires.
Nam quicũque mea est percussus cuspide, crescit.
Hæc faciunt multos, si credis, bella nepotes.
Sis felix, sempérque feras mea vulnera tecum.

NVnc me Pierio fauore iutum
In læta, proceres, locate fronte.
Sustentent gracilem per omne carmen,
Qui doctum faciunt benignitate.
Quod nunc ingenium premunt pruinæ,
Distendat refouens decore vernum.

V.

ITINERARIVM PADI.

INgenij cultor, fons oris, copia linguæ,
Humor Castalius veniat, quo Thracius Orpheus
Naufraga diffuso succendat pectora fluxu.
Adsit, & arentis coniungat cordis hiatus.
Eridani dicturus aquas, nisi flumine largo
Sicca Pegasæo pertundam membra liquore,
Torrida ieiuno vix stillant verba relatu.
Vndarum cumulos vt narrem, suggere lympha.
Quã bene pãdit aquas, cui blãdus murmurat amnis?
Anni tempus erat, quo vernat mitibus vuis
Palmes, & autumni proponit dotes in orbe.
Imbribus externis madida cùm veste Lyæus
Distendit tunicas vuarum carcere musti.
Vberibus pluuijs petrarum lege subacta

Tunc sibi fortè Padus captiuos texerat agros,
Canebant spumis & turgida dorsa minaci.
Currebant stantes per fluctus culmina villæ.
Seruauit raptum pelagus tunc littore tectum,
Et mutans terras mansit fortuna casarum.
Respiceres syluas stationem perdere iussas
Ad flammas properare Pado ducente voraces.
Tunc ego feruenti germanæ tractus amore,
Cui natum Parcæ demessum pollice diro
Sustulerant, viduamque domum constante marito
Reddebant, vrbis peperit quæ semper Auerni.
Hanc vt solarer vel vitam prodere legi.
Regnator Ligurum fluuiorum maximus ille
Sub iuga transmissus gemuit sub pondere cymbæ.
Intumuit, rursusque minas, flatusque remisit,
Quique polos vicit, soli mihi cedere iussus.
Sic pietas elementa domat, sic cuncta coercet
Cuius grata Deo tenuit miseratio mentem.
Ecce iterum madidis contectus nubibus æther
Hausit aquas, quib' omne tuès sit mergeret arum.
Non cæli faciem conspexit naufraga tellus,
Et stellis viduæ micuerunt dira tenebræ.
Errauit piscis sed non captiuus in ædes,
Et populus fluuij per mensas lambuit escam.
Euomuit pelagus hominũ penetrale profundum,
Humida puluerihus clauserunt æquora campos.
Perfunctus primis recidiua pericula vidi.
Ille triumphator tyro ad certamina Nerei
Frigida per liquidas gestabam pectora lymphas,
Nec siccis oculis respexi marmoris iras.
Cùm subitò absorptum vidit vetus accola potum,
Risit & obiecti restantia signa pauoris.
Ditia permixto fulgebant arua metallo:

Eridanus claris radiabat comptus arenis.
Nauita me lætus suscepit protinus alno,
Sarcina cui felix dudum concesserat omen.
Indoctus clauum rexit de pondere tutus,
Et me festiuis, Christo duce, pertulit oris.

VI.

DICTIO ENNODII DIACONI QVANDO ROMA REDIIT.

AMICA est homini ad genitale solum reuertenti semper hilaritas; dum metus quoscumque ei peregrinanti mens anxia peperit, quasi præfinitos & cælo grauante dispositos se euasisse confidit. Debetur ergo vox serena lætitiæ, ne muta gaudia mœroris imaginem sortiantur. Cui enim pateat exultantis animi secretum, nisi oris claue reseratum? Reduces etiam cycnos alis ludere Mantuanus asseruit. Quid ego faciam in medio deprehensus abrupto, qui & regressui meo debeo dicendi fidem, & proposito tacendi necessitatem? Secede, quæso, ad tempus officij censura grauioris. nunquam te opportunè gaudiis miscuisti. Prophetarum insignissimi sub legem versuum verba redigentes, carmine desideria sua & vota cecinerunt. diuino pectora dedicata colloquio plectris Ecclesiastica per populos iura diuiserunt. Cur ego in ordinis & meriti constitutus infantia æmulari summorum facta non studeam: maximè cùm narrandi simulacrum altaris militem ad excipienda, quæ contra fidem eueniunt, bella corroboret? Nec dubitabo dicere quod præsenti constat exem-

plo. Didicimus iam quo turbine pro amore fidei hasta iacienda sit: neque nos virtutis pretio vel titulis mediocris conflictus eleuauit. Dicam ergo libens musico stylo gaudia mea: quorum perfectionem maximis promitto me, Deo adnitente, eloquij literis nuntiaturum. Pulsabunt me oblatrantium venena linguarum. sed professionis & ingenij exercitiis aggregabo quicquid contra accusati meritum maledictor ingesserit. Vsus iste est bene nitentis conscientię, opinionis lucro iungere morsus æmulorum, & famæ compendia de inuidia aucupari. Malè pertinax dens liuoris infringere; & qui oblocutionis fomitem de loco gloriæ quæris, obmutesce. Dic vnde fructus eueniat meritis, si iactantiæ deputas quod sudori nostro placemus. Labor est disciplinæ amicus, & religioni quadam cognatione sociatus. Velut vda præsegmina peregrinis maritata fomitibus nobilitatem fructuum ramis tribuant, quam parturientia diu nesciere plantaria: ita dotatus liberalibus institutis bona mentem cura grauidam ad spem germinis melioris attollit. Pelluntur animo consiliorum toxica humanis præparata necibus, humor succi letalis aboletur, quotiens huiusmodi occupationibus ingenia se submittunt. Hinc ad clariora digredientibus diuinorũ patescũt secreta librorum: quorũ ianuã sensu pulsante dũ referat, populis se duce peruiũ facit iter ignoratũ: dum fastidiosos eloquij splẽdore, parũ doctos fabricata latinitate, & vt aiũt artifici rusticitate perducit. Quis talẽ salutis nõ diligat indicẽ, nõ sequatur, qui necessariis dulcia, dulcib⁹ seuera miscẽdo amare vitę dogmata, & velle cogit inuitos? Sed istinc aliàs. cœpti cõpleãtur honesta vota propositi.

Apud scientes rerum loquimur. res virtutis est gaudium continere: secundæ diligentiæ per elaboratum tramitem luculentæ dictionis ostendere. hodie maximè, cùm mei portio limen ingressa facundiæ dat parenti exultatione eloquentiam, quam negat ingenium; cùm donat causa, quod natura non præstitit. Macte insignium adolescens virtutum, qui in cano flore pomorum numerum monstras. Das pellere afflictionis glaciem, & ad vernum me dictionis inuitas. Nam dum quod tu debes studiis, ego impendo lætitiæ, puto ambò proficimus. Simile est enim, rudem instituere, & ad declamationis affectum reuocare iam desidem:

POst canas hyemes, gelidi post damna profundi,
Tranquillum quotiens nauita carpit iter:
Mœret, & infidi desperat prospera ponti,
Quámque videt faciem non putat esse salis.
Sibilat aura leuis, validas timet ille procellas,
Fluctibus & blandas æstimat esse minas.
Lintea si crispant Zephyri pendentia malo,
Et dulci ludit spiritus obsequio;
Confusam ventis naturam perdere leges
Iurat, & antiquum credit adesse chaos.
Gaudia sic tollunt placidis discrimina rebus:
Nulla fides lætis integra, nec dubiis.
Non aliter variis tenuit quos Roma periclis,
Littoris optati reddidit ad gremium.
Permulcent pelagi numen venerabile cantu,
Ancora quòd proprium mordet obunca solũ.
Flamina sed lassis tenerum factura soporem
Perturbant mentem militis æquorei.

Arma ratis ſubigit, remos & lintea vibrat:
Sic mens naufragium ſuſpicionis habet.
Adueniat ſiccis qui preſſit cærula plantis:
Nam portus felix ille ſalutis erit.
Qui latices vinxit fundens in pocula ſaxum,
Qui lapides ſoluit, qui ſolidauit aquas:
Quem genitrix fudit ſæclis ſine ſemine fœta,
Ad matrem iungens virginitatis onus.
Qui mortem propriæ ſuperauit munere mortis,
Dans vitam mundo, funere quem peperit.
Ille per excelſum videat me dexter Olympum.
Tunc patriam teneam, tunc ſtationis opem.
Nubila laxati verrant licet æquora venti,
Rimoſam puppim nil nocitura petunt.
Dulcia compoſitis quatiã tunc tympana chordis;
Floribus & pingam carmina noſtra nouis.
Vt fatear, dictis conſtat bene dicere lætum;
Triſtia nil capiunt pectora verſiloqui.
Sed redeat vernum, ceſſet iam bruma timoris:
Stringite quæ nectant frondea ſerta comas.
Cantem quæ ſolitus, dum plebem paſceret ore,
Ambroſius vates carmina pulcra loqui.

VII.

AD FAVSTVM DE CARMINIBVS EIVS.

PRÆFATIO.

Niſi didiciſſem quòd ſerenitas conſcientiæ veſtræ huius mali ſcabiem abiuraret, inuiſum

mihi eloquij vber adstruerem. Facessat à bonis actibus res amica perfidiæ. Me tamen nocitum cautela vestra denuntio. Suspendistis hactenus ab ingenioli mei ariditate imbrem fructuum nutritorem. Deus bone! quàm peregrinas in me & ex vestri oris diuitiis acquisitas dicendi opes intelligo. Adacet dictis locupletibus, quantum sentio, rubiginosos lingua & sensu hebetes peritiæ lima componere. Est vobis quoddam cum hominum factore collegium. Ille finxit ex nihilo, vos reparatis in melius. Gratias ego refero de suscepto carmine, cùm de dilato mœream beneficio. Ad Camænalem ignominiam, quibus nunquam gluuidenus deest, versus adieci; & perituræ, vt dictum est, chartæ prodigus non peperci. Legite iocunditatem motura poemata, & familiari stupenda, vt aiunt, decora comprimite.

FLuminis in medio succendis viscera, Fauste,
Cuius alit magnam carminis vnda sitim.
Quis ferat ardorem laticum, flammasque fluentis
Cognatas sicco sorbeat ore potans?
Fonte vaporiferum pariunt tua verba calorem:
Æstuat vnde iecur, pocula prospiciunt.
Ingenij quisquis festinus tendit ad amnem,
Non putet ambiguum, sic bibit, vt sitiat.
Nobilis occultum condiuit lympha saporem,
Computat & damnum, si minus inde feram.
Lubrica Cecropio confidens lingua coturno
Nil iactet priscos nobilitate senes.
In veterum morem pangit noua carmina Faustus,

Qui per membra ſuum deſecat arte melos.
Doctus ad incudem verba infabricata referre;
Quoſq; facit verſus, térque,quatérq; probat.
Ætas cana refert digitis animaſſe Maronem
Quod fingebat opus viuificante manu.
Tu verbis faciem tribuis,modulamine membra.
Quod natura Deo,hoc tibi dant ſtudia.
In vetulum dexter ſi vertas plectra cadauer,
Primæuum facias ædificante lyra.
Si flores ſimules gelidi per plauſtra Bootis,
Mox Helicem vernis ſibilat aura modis.
Ninguida luſtra roſas, fundāt tibi frigora muſtum,
Feruenti Pallas ſidere dona ferat.
Piſcis in æthereo quem portas vertice tranete
Si iubeas verſu,marmora ceruus amat.
Faucibus è mediis impaſto viſcere prædam
Ore potens tollas,quam tenet ore leo.
Iam ſcio Caſtalij quo me traxiſtis amores;
Accedunt culpis munera veſtra meis.

Sutilis ad tumidas rapitur mea cymba procellas,
Hybernos paſſura Notos. quam nauita pauper
Rimoſam tenui fingens de cortice puppim
Compoſuit,nomenque dedit ſine laude phaſeli.
Illa nec Ægæum pelagus,nec littora Phryxi,
Nec quæcumque valet trux æquora verrere fundo
Æolus,agnouit:placidos ſed gurgitis alti
Prælegit bene cauta ſinus,vbi ſeruiat Auſter,
Non vbi regna petat: quotiens ibi remige lento
Sibilat in tremula diſcurrens aura carina.
Lintea nam ſummis dum criſpant nexa ceruchis,
Quæ portāt mortes,præſtāt mihi flamina ſomnos.

Huc vertam puppim, certis mea carbaſa ventis
Commendans, curſus artis opiſque meæ.
Flecte viam velis, clauúmque ad littora, Phœbe.
Ancora proſciſſum mordeat vnca ſolum.

MVſa dictorum caput optimorum.
Herbidam fingens hederis coronam,
Quam per exactos numeras poëtas,
Necte capillos.
Sulcat immenſum pelagus carina,
Neſcit ad clauum manus apta ferri,
Quò vocat dextrum regimen per vndas
Artis amicus.
Pergis ad Fauſtum trutinam loquelæ,
Ore qui vaſtum valet vt profundum.
Luce quem mundus veneratur ipſa
Dexteriorem.
Aurium libram tenet in Camænis:
Illius ferrum ſecat omne vulnus,
Quodquod internis latet in medullis
Carminis ægri.
Si meos vellet modicos thyrambos
Mente qua cunctum moderatur orbem,
Inter infantum triuiale murmur
Pendere, laus eſt.

Lux mea, Fauſte,
Speſque, ſaluſque,
Litterularum
Munera parua
Suſcipe lætus.
Sic tua ſummus
Germina Chriſtus
Lucida ſeruet.
Porrige dextram
Nominis almi.
Grata tonanti
Farra piorum.

VIII.

AD OLYBRIVM, DE EIVS ELOQVENTIA.

PRÆFATIO.

NON canit fiſtula, quotiens ruſticum pecus agreſtis paſtor inſpexerit. Muta nemora formidoloſam ſolitudinem pariunt; & vbique metus eſt, quando nullus in ſolatium deſerti ſonus auditur. Sed ſi aurarum ſibilis arborum comæ linguæ ſpeciem mentiantur, & ridente frondium motu appellet hominem iocunda concuſſio; putabitur ambientibus latera cætibus intereſſe. nec aliquam ærumnam gemit, quem inter ſecreta ſua ipſa natura quibuſlibet alloquitur. Iuuat tunc exulationis comitem fiſtulam labiis admouere; & flatibus per teſtudinis rimoſa diſperſis quandam de ſpiritu & aura componere rationem. Tunc Palæmonem ſuum rudis & infabricata lingua compellat. tunc numerat quantis ſeruare caulas ſit opus excubiis. tunc multiplices luporum inſidias, quas acuit fames magiſtra, ſuſpirat. tunc in ſermonem cadit quicquid efflauerit. huius ſe ſolari, huius nititur mulcere collegio. Cui talia agenti ſi quis ſermocinantem fidibus citharam doctus admoueat, & loquacia fila irriſor vrbanus apportet; in ancipiti eſt quid eligat nuda ſimplicitas, dum lyræ tactus, licet errantibus digitis, dulcem & qui animam frangat, crepitum reddit: nefas tamen putat, ſi alieni tra-

ctus amore propositi, auitam discat scientiam non amare. vt dum infrænis ambitus rusticantis doctrinæ terminum non metitur, superiorum affectu, & ipsa se possibilia intelligat perditurum: cùm nescientem quid valeat mapalium alumnus, ipsa paternæ institutionis mediocritas quasi externa contemnat. Non aliter me, vir amplissime, inter maxima curiæ sidera computande, iubar facundiæ, ingeniorum flamma, splendor eloquentiæ, dictionum census, per nemorum inuia ad instar pastoralis fistulæ quæ viliter narrantur oblectant, metuentem citharam tuam, laudantem plectra, quæ, vt superiùs texui, agrestibus digitis meis vrbanus adiungis. Amoue, quæso, quam adhibes ad inuitandum me, elucubrati sermonis illecebram. Absint quibus etiam apud peritos vteris vincula colloquii. Compesce verborum digitos, quibus soletis renitentium animas ad desideria vestra compellere. Liceat me aut silentio inscitiam tegere, aut per stridentem stipulam alijs triuiale carmen afferre. vobiscum fabulari, res est meriti veteris, & nouæ felicitatis. Quod si mei immemor ego tentauero, adeptus contra vtilitatem propriam solis currus, iustè subeo Phaetontis exemplum. De quo quia sermo contigit, & formâ cautionis accessit, quid facto opus sit, subiectum Carmen ostendit.

FAma refert, veterum quæ nescit perdere gesta,
Quæ loquitur semper quicquid in orbe fuit.
Germina dum lucis Titan dispergit in axem,
Et ditat mundum nobilibus radiis:

Vda vaporiferas cohibent dum lora quadrigas,
Et nitidum gurges mittit vbiqne diem.
Vndantes doctis manibus Sol flexit habenas,
Artificem dominum lux bene nota tulit.
Sed Phaetontæo postquam dare regna precatũ
Non exploratis viribus instituit:
Degenerem primis rectorem motibus astrum
Sensit, & excussis currere cœpit equis.
Tunc totam sonipes lucem de naribus efflans
Non tenuit legis tempora certa suæ.
In flammam cessit splendor, quod luminat vssit,
Quodq́ue animat terras exitium peperit.
Tunc & Hyperboreas dũ frangit lampade crustas,
Epotis Tanais siccus abibat aquis
Crystallum fluxit, sed cursus fluminis arsit:
Quod lapides soluit, nexuit Eridanum.
Sic ego Rhetoricum tentans transcurrere callem,
Aggredior currus Solis, & imperium.
Nescio quid variis impendam sideris oris,
Nescio quid teneam, cuncta calor superat.
Curia te pollens teretem formauit ad vnguem,
Et patribus iussit lumina ferre tuis.
Tu Phœbum reddis: fumat tibi victima pinguis,
Pro qua cessissent fulmine cælicolæ.
At mihi vix illud transmittunt pauperes horti,
Rubra quod acceptum testa refutat olus.
Sum fateor, cuius distillent verba relatu,
Quæ maciem monstrent pauperis ingenij.
Carmina nulla cano, nec me modulante Camænas
Mansurum dabitur pollicis ore sophos.
Quicquid Apollineo loquebamur pectine, cessi
Oblitus linguæ, quam mihi fila dabant.

Rustica per teneras errat mihi dextera chordas,
 Confringunt dulces barbara plectra modos.
Ah quotiens vitreis Helicon mihi fluxit in herbis,
 Arridens labiis quæ facit vnda sitim!
Ah quotiens hederis redimitus tempora duxi,
 Aonium mulcens carmine concilium!
At nunc per syluas, inter spelæa ferarum,
 Agrestem certus ducere militiam,
Grandia per validos commendo semina sulcos,
 Vt germen vitæ destituant lolia.
Lactea'ne mentem denudent verba solutam,
 Et dictis mollis dicar & ingenio.
Non mihi per campos discurrat lingua patentes,
 Mascula nec lituis dicta feram grauibus.
Ne mea grandisono flammentur corda coturno;
 Et tumidus scriptis moribus esse puter.
Qui mihi tunc portus famam petit vndique lector.
 Sed stabilis pudor est, si taceam, proprius.
Tu cælum teneas, me terris linque quietum,
 Qui solùm noui, quòd bene nil didici.

DICTIO

IX.

DICTIO QVÆ HABITA EST IN NATALI SANCTI AC BEATISSIMI Papæ Epiphanij, in annum XXX. sacerdotij.

PRÆFATIO.

SENTIO quid plerique taciti loquantur in sensibus, & apposita cordis aure vocem cordis intelligo. Clamant enim ista silentia, quid sibi alienæ professionis homo quærat ex themate. quid insignitus humilitatis titulis per crepantes ex more vulgi cuneos vocum plausus expectat, quos tumescentibus fautorum bullis aura popularis exsuscitat. Olim talia dicunt debuisse componi, cùm adulantibus adolescentiæ floribus & pueritiæ adhuc in illo, & sæcularis licentiæ verna riderent: cùm reboantibus efferri decuit acclamationibus: tunc cùm capi potuit etiam fucatæ voluptatis specie. nunc cur recitet publicè, quem laus nec decet publica, nec delectat? Hi meminerint, quòd ego rem nostri muneris ago, quem in Sacerdotis præconiis constat sentire quæ debeam. Cui quamuis nunc intempestiuis laudibus reddam modica, tamē maxima pòst debebo in cuius ministerio quicquid valeo præstat impendi. Simul etiam percepi animo, quòd si reddenda est de otioso sermone ratio, non minùs de otioso silentio. Erant enim otiosa

ſilentia, ſi lætãtibus circumfuſis omnigenûm mentibus ſolus, cùm dare poſſem, verba ſubtraherem. Quippe cùm etiam in obſequiis cæleſtibus hymnos deceat adhiberi: & credamus exortem humanitatis Dominum hominum meris laudibus demulceri: & hoc ab his ſpeciali quodam iure quos donauit lingua repoſcere. Quid Antiſtes faciat, qui propriis orationibus egit vt poſſim? Scriptum eſt
Eſa. 50 4 enim, *Dominus dedit mihi linguam eruditionis, quando oporteat ſermonem dicere.* Oportet nunc, vt cenſeo; & ad loquendi tempus oſtium cordis aperitur. Sed nunc non ego in poëticis laudibus ora laxabo. Abſit à me ſentina carminum; quæ ſicut vera non laudat, ſic nec verè laudatur. Nunc fauete mentibus certa dicturo. In quo opere ſi minora pro ingenij exiguitate non dixero, pro iactantia maiora non fingam.

VATIBVS antiquis dicendi maxima virtus
Illa fuit, doctis ſi ſcirent fallere verbis.
Laus erat in laudem mentitum pangere carmen.
Tunc operi fraus apta fuit. nam more poëtæ
Seruantes quod crimen habet, vetuere pudore
Vera loqui, carménque fides deſpexit vbique,
Ars placuit, quam culpa decet. nam doctior error
Extorſit certis metuenda poëmata linguis.
Lex docuit ſine lege loqui, cùm vindicat arte
Quicquid iura negant fandum: retinacula morum
Numina fallaci finxerunt ſordida cantu.
Phœbum, & ter ternas dixerunt eſſe ſorores,
Caſtalium laticem, varias quoque Palladis artes.
Tum laurus, tripodas, cortinam, tympana, plectrum

Narrabant. illos à veri tramite fugit
Senſus,& errantes viſus deluſit imago.
Nunc linguam citharæ,quæ cantat pollicis ore,
Sperne fides. magis ille veni nunc Spiritus,oro,
Cuius in exhauſto reuiuiſcit ſemper in anno
Quicquid terra creat , gignit mare,parturit æther.
Qui freta diffundit,ſolidum dat corpus in aruis,
Saxa ciet iuſſu,metuit quem cautibus horrens
Caucaſus,aurito famuli cùm fortia ſenſu
Corda domat: qui cũcta videt,quẽ cũcta tremiſcũt:
Fons,via,dextra,lapis,vitulus,leo,lucifer,agnus,
Ianua, ſpes,virtus,verbum, ſapientia,vates,
Hoſtia, virgultum,paſtor,mons,rete,columba,
Flamma,gigas,aquila,ſponſus,patientia,vermis,
Filius excelſus,Dominus, Deus,omnia Chriſtus.
Nunc precor vt dictis adſit,qui pectora priſci
Vatis vt ingreſſus,Pharaonis tempore regis,
Adiuuit gracili locuturum voce Prophetam.
Se ſtupuit tunc ipſe,reor,bene conſcius oris,
Murmuris & ſoliti,complentem Principis aures
Pondere,voce,ſono,ſenſu,probitate,pudore.
Tu famulum tu,ſancte,mone. da ſoluere grates,
Quas debere iuuat. ſanctum complectimur omnes
Ecce diem,voluit quo ſe iubar indere terris
Promptiùs & radiis animas animare propinquis.
Quo gaudet mundus,cùm non ſint gaudia mundi.
Cernis adorantem pauidos ſubmittere vultus
Vatis in obſequium? Natalis tempora ſentit
Feſta , nec admiſſis contemnit triſtis alumnis.
Iſte dies cunctis vitæ, cunctiſque ſalutis
Cauſa fuit,veteris diſſoluens vincula noxæ.
Chriſtus in hoc tribuit decus & tutamen in aruis

Ausoniis, parili populos qui mente gubernet,
Et gentes pietate regat. quibus auctor Olympi
Pollicitus simili regem probitate parauit,
Dexter & ipse Deus solio dat iura corusco.
Proximus hic cœlo, cui recti conscia mens est,
Semper erit, quem iusta probant, quē iudice mūdo
Publica vota legunt. fateor, suffragia magna
Contulit, vt sedis gremio frueretur inemptæ.
Libera te dominum posuit sibi turba perennem,
Seruitio laudanda suo. Proh quantus vbique
Feruor erat! sancto mundi plaudente tumultu,
Omnibus idem animus, turbis vox omnibus vna.
Sic tamen alterutrum certabant vincere votis,
Ceu sibi cum diro bellandi cominus hoste
Causa foret. vulgus proprio tunc sanguine vicit,
Pollicitum quotiens fuerit sufferre pericla.
Caspia non aliter cum tigris fœta Niphatem
Circuit, aut catulos rapiendi format ad vsus,
Ardet in absentes, sæuis mortalia mandat
Mēbra animis, hominúmq; necē petit ore cruēto.
Alter in hoc senium teneris miratus in annis,
Alter in antiqua iactabat stirpe parentes:
Alterius contenta parum de sanguine mens est,
Digna referre viri virtutum stemmata mille
Commemorat. quanta tituli tunc laude superstāt,
Vincuntur quotiens, & morum gloria victis
Parturit insignem per sæcula longa triumphum?
Ille pudicitiam, quæ pulcro in corpore vernat
Pulcrior, & casta ridentem luce figuram
Laudibus ad cœlum portat. decus illa profectò
Attulit huic facies, quæ multis causa pericli
Sœpe fuit. pulcrum satis est mansisse pudicum.
Hæc nisi de summo non dantur culmine Olympi.

Sicubi contingant, vel formæ commoda sanctis
Mentibus accrescant, bello se vincere certant
Tunc homines, funditque decus vel munera terra
Dextra animæ, viuitque sibi, dum deperit illi.
Hæc cùm multiplici populus narraret ab ore,
Vna fuit cunctis sententia fixa cateruis.
Turba sacerdotum, venerandáque curia sæclis
Elegit, voluit, meruit, suscepit, amauit.
Ecce aliud dictuque nouum, mirabile cunctis
Transierã, quod quisque pauet, quod suspicit orbis.
Vix primæuus erat, tremulis cùm limina lucis
Calcantur plantis, cùm matris ab vbere raptis
Blandior à tenero succus subducitur haustu:
Callida mentitum genitrix cùm fortè saporem
Herbarum querulis infundit dura labellis,
Nesciat vt natus gustu cognoscere matrem.
Vnde subornatum sorbetur, lacte negato,
Faucibus insuetis ridenda fraude venenum.
Istius illa fuit, cùm signum contigit, ætas.
Nam fulsisse ferunt huius cunabula magno
Lumine, cùm tantus micuisset splendor in illo,
Quantus in obsequium potuit tum fungier æther:
Cùm iussus seruire viro mortalia raptim
Membra leuat lapsu gradiens celer ignis Olympi,
Cornipedum pernix cursus imitatus equorum.
Prospera non aliter puerum tunc flamma pererrãs
Circuit, illustrat, veneratur, suspicit, ambit.
Tum pauidus genitor submisso lumine fatur.
Summe Deûm, sancti custos qui culmine cæli
Omina dextra facis, quæ cernis lumine dextro:
Hunc tibi de primis & adhuc reptantibus annis,
Sancte pater, voueo, quem necdum cassibus arctis
Lubrica terrenis innectunt sæcula culpis.

Nec faciant. ſit, ſumme Deus, tibi munus opimum,
Hæc ait, & lacrymas, quas promunt gaudia, fundit.
Criſpinum petit inde libens, quem dicere digno
Non datur eloquio, nec ſi modò ſurgat Auerno,
Qui potuit rigidas de rupibus Apennini,
Flumina cùm ſtarent, ad plectrum ducere ſyluas.
Helias fuit hic mage. nam quis Heliſæum
Linqueret in terris, duplicato munere palmæ.
Nutriuit quem lacte pio, quod ab vbere Paulus
Preſſit, Euangelicis plena eſt cui dextra papillis.
Salue, ſancte parens, ſemper ſaluete recepti
Criſpini cineres, ad cuius iura redundat
Quicquid in hoc Chriſti miramur dogmate dignũ.
Tu bene tranſmiſſum tibi cenſum poſſides hęres.
Res non parua docet triplicatis iuncta talentis.
Monſtrat ab Occidui reuocatum partibus orbis
Quod ſupplex captum tranſmiſit Gallia vulgus,
Effera te viſo didicerunt pectora flecti,
Armatum precibus ſuperaſti, maxime, regem.
Sic pugnax gladios obtundit verbere lingua,
Sic ferrum expugnat verborum lamina fortis.
Nam ſi fanda ferunt, ſociant qui maxima paruis,
Sic dominum expectat domitatis villicus aruis,
Cùm bene molitos incurui dente ligonis
Scribit agros, faciémque ſoli ſic pectit aratris,
Vt ſpumet plenis currens vindemia labris.
Inſerit externas pere‚rino in ceſpite plantas,
Aduena coniunctis ſociatur nexibus arbor,
Truncantur ſtirpes, demeſſum falce maritat
Virgultum, tenero lignum mordetur hiatu,
Germine nobilitas conſurgit non ſua paruo,
Surculus ignoto coaleſcit munere diues,
Dum madefacta nouo iungit plantaria libro.

Pæstanis pariter depingit terga rosetis,
Regius agresti vestitur murice campus:
Lilia pro nitidæ funduntur lumine calcis:
Tunc pingit violas, cythisos, colocasia, calthas,
Cinnama, serpillum, narcissos, balsama, costos.
Tunc rediuiua serit quæ portat germina phœnix.
Hunc iubet aduenies Dominus discumbere seruũ;
Surgit, & ipse suis manibus dat fercula mensæ.
Sic tua ter denis, animarum cultor, in annis
Halant rura rosas, interpellata nec vllis
Frigoribus marcessit humus, quam vere perenni
Seruat odorato meritorum cespite doctor.
Arbuta siccantur quotiens tua rore negato,
Infundis lacrymis: cophinum quoque congeris illic
Stercoris immundi. tunc ramis surgit opimis
Tum fœcunda Deo nascendi iura superstat.
Suscipe nunc dexter, vitæ lux aurea nostræ,
Gaudia, quæ faciunt modicũ tibi promere carmen.
Cùm mea vota Deus produxerit ordine cœpto,
Fulserit & docilis quem plantat dextera palmes;
Debita post centum reddam tibi fortiùs annos.
En statui quodcumque tibi nunc scalpere carmen;
Nodoso sub iure, pater, quod nexuit arctis
Diuersa sub fronte modis lex proxima pœnæ,
Vsquam ne fallax mutaret syllaba. Dixi.

X.
HYMNVS VESPERTINVS.

NIgrante tectam pallio
Iam terra noctem suscipit.
Vt viua dulci funere
Reconualescant corpora.
Mortis figura blandior
Bustum soporis admouet.
Anhela lucis æstibus
Dum mens tepescit otio.
Lux, Christe, vita, veritas,
Ne fusca somni tempora,
Tetris parata vmbraculis,
Nos ad tenebras euocent.
Nox nulla nos subdat sibi,
In noctis atræ tegmine.
Sed nec caloris ebrij
Mentita pingat corpora,
Verum reatum nesciis
Falsi ministrans criminis.
Tu per quietis munera
Adsiste custos peruigil.
Hostis procul sit callidus:
Quod lædit, illud dormiat.
Qui dente sæuo mandere
Certat cubantes lectulis,
Hic membra vinctus lugeat
Pulsare sese quos foues.

Madente carne ſpiritus
Non enecetur naufragus.
Ornet cubile caſtitas,
Quæ prima virtutum micat:
Viuat fides in pectore,
Quæ luce vernat perpeti.

XI.

HYMNVS II. IN TEMPORE TRISTITIÆ.

DEus perenne gaudium,
Pax, Chriſte, cordis anxii,
Portuſque fluctuantium.
Quem nec procella, turbidis
Si verrat ima motibus,
Poteſt fugare à pectore.
Qui merſa ponto ſubleuas,
Qui ſubiugata ſarcinis,
Qui dux prophetæ naufragi,
Dum viuit eſca belluæ,
Dum neſcit æquor, quod tenet,
Tutum ferino gutture
Exactor abrumpe cibum.
Diro reductus remige,
Cuſtode ſaluus peſſimo,
Vates locutus te Deum
Tunc iuſſa geſſit fortior.
Immunda lymphis ſobriam
Per buſta terris vixerat

Viuens ſepulcra pertulit,
Viuentis ornet prandium.
Secreta ceti prodidit
Teſtis verendus intimi.
Sic nos precamur, rex Deus,
Mœrore fractos vt cibum
De ventre curarum rape.
Viuit medullis quod necat,
Turbantur alta viſcerum,
In fonte carnis ardor eſt,
Qui mergit, vrit, afficit:
Sed ſi ſerenus adſpicis,
Preſſura gignet gaudium.

XII.

HYMNVS III. DE S. CYPRIANO.

VAtis Cypriani & martyris
Cor lingua, ſenſus, dignitas
Mortem ferendo proferunt.
Vitalis ictum nex dedit,
Mucrone parta lux micat.
Dictis fuit præfulgidus,
Et ore diues vnico,
Torrentis vnda gurgitis
Impacta cornu ſpicula
Sermone vincens promulo.
Opes verendi pectoris
Qui iure Chriſto reddidit.
Nunc munus implet priſtinum,
Orator orat, obtinet.

Et dura causis temperat.
Facit beatos ex reis,
Peccata rumpens carmine.
Non flamma, carcer, vinculum
Potest nocere quos iuuat.
Mactare iussus hostias,
Lugenda risit numina.
Instante mox periculo.
Fugit pericla funere.
Paruas loquendi schemate
Moras remisit ictibus.
Acciuit enses lætior,
Currente leto plus celer.
Proconsul esse sæuior
Nequiuit ille Maximus,
Dum quod minatur munus est:
Nec tardat ira lenior
Christum volentes visere.

XIII.

HYMNVS IV. DE PENTECOSTE.

ET hoc supernum munus est,
Quòd linguis lingua militat,
Quis non tonantis præmia
Per dona eiusdem proferat?
Facit loquendo qui sapit
Dignum loquatur vt Deo.
Infundit ecce Spiritus,
Et ora rursus instruit.

Intrat veterno pectora
Euiſcerata nubilo:
In hoc Apoſtolis die
Dum verba Verbum diuidit.
Sermone mundi præpotens
Et corda mundi contulit.
Summis feratur laudibus
Homo habet ora gentium.
Thrax, Gallus, Indus vnus eſt.
Quod blanda ludit Græcia,
Quod ſæuit atrox barbarum
Stridor Canopi murmuris,
Quod lingua latrat Parthica
Pectus repleuit hoſpitum.
Mundi ad ſalutem curritur
Nolente mundo tot vijs.
Quod ſacra nunc remiſſio
Paſchalis inſtar gratiæ
Dum myſticam ſeptemplici
Ornat coronam munere.
Augmenta plenitudinis
Opes miniſtrant diuiti.
Nunc mente, voce, pſallite,
Hoc noſtra vox & mens Deo.

XIV.

HYMNVS V. DE S. STEPHANO.

QVid Stephano potentius?
Dicas coronam, martyr eſt.

Hoc eſt homo, quod præmium,
Fructus laboris nomen eſt.
Laus hæc breuis prolixa ſit:
Sic euocantur inclyti.
Necis miniſter, aſpice,
De morte vitam conferens.
Hoc dat ſalutem, quod necat.
Felix ſub iſtis ictibus
Fit ſempiternus exitu.
Cruore lucem præparat,
Cœlum ſepulcri munere,
Hoſtem vt triumphus effugat:
Ceu palma ſic congrêditur.
Hic primus intrauit viam
Nullis ſubactam greſſibus.
Secreta luſtrauit poli,
In veſte carnis abditus
Clamauit, Ecce filius
Conſiſtit in dextra patris.
Dum ſaxa ferrent impij,
Dum mille leti machinas,
Solus bonorum conſcius,
Orabat ex fide loquens,
Ne neſcientes noxios
Cœleſtis ira perderet.
Inſons erat veſania,
Reum furor prouexerat,
Per vota currebat labor:
Crucem gemebat carnifex,
Creſcente quem ſubegerat,

XV.

HYMNVS VI. DE S. AMBROSIO.

COelo ferunt Ambrosium
Nomen, honor, vel actio.
Nil debet hic facundiæ,
Dos omnis est à moribus.
Fortis iuuantem non cupit
Vmbone munitus suo.
In carne carnis nil agit
Regina mens in corpore.
Confregit omne lubricum.
Sic vixit ille non sibi,
Sed totus auctori Deo.
Adiectus hinc Apostolis,
Reduxit expulsam fidem,
Dixit triumphos martyrum
Linguæ virentis laureis.
Hic ore prædam sustulit
De fauce serpentis feri.
Qui bella Christi militat,
Nudus timetur ensibus.
Viuit sepultus & iuuat,
Clauum tenens Ecclesiæ.
Iustina vires perdidit,
Dat pœna Vati præmium.
Sedis memento lux tuæ,
Exorna, sancte, posteros.
Auctore fultus nobili

Ne dux sereni culminis
In nube tectus horreat.
Qui pastor est Antistitum,
Quod fucat, omne submouet:
Gregem gubernat Principum,
Magister est docentium.

XVI.

HYMNVS VII. DE ASCENSIONE DOMINI.

IAm Christus ascendit polum,
Necauit antè funera,
Letum sepultus expulit,
Mors mortis impulsu ruit.
Cantate factum sæcula,
Funus subegit Tartarum,
Vicit peremptus exitum?
Mors inde luget pallida,
Præsumpsit vnde gaudium.
Escis vorator captus est,
Est præda raptor omnium,
Iam rete vinctum ducitur,
Iacet catena in nexibus.
Serpens venena protulit,
Mitis terit superbiam,
Agnus leonem euiscerat.
Plus istud est potentiæ,
Quòd nostra, Christe, suscipis,
Et veste serui absconditus
Nos ad triumphum prouehis:

Quàm si è coruscis sedibus
Fulgore terreres reos.
Deus patet per omnia,
Nullo remotus tegmine:
Sed vt iacentes erigat
Dignatus esse quod sumus,
Redemit ipse ius suum.
Ouem reuexit perditam
Pastoris ad custodiam.
Leuate portas, Angeli,
Intrat tremendus arbiter,
Maior trophæis hostium.

XVII.

HYMNVS VIII. DE S. EVPHEMIA.

QVæ lingua possit, quis valeat stylus,
Tantæ triumphos virginis eloqui?
Nunc mente molles discite masculi:
Exempla præstat, sumite desides,
Puella fortis cùm superat viros.
Virtus teneri nescia semper est,
Nec iura sexus, fractaque mens ei,
Quæ corde Christum conciperet semel.
Soluunt caducis pectora vinculis,
Quibus repostus mentibus est Deus.
Tormenta torsit fortia corpore:
Lassante pœna creuit amor crucis.
Si scire posses vincere Martyrem,

Vesane tortor, parcere disceres.
Flammas, flagellum, carnifices, rotas,
Cui crux sequenda est, non metuit nimis.
Hanc cùm caminis igne crepantibus
Iussisse fertur præcipitem dari
Priscus, veneni fonte nocentior.
(Nam sic feralem tempore sordido
Dixere sanctæ virginis arbitrum)
Huius ministri dum cuperent nimis
Fornacis escæ tradere martyram,
Lux tunc olympi luce serenior
Opus remouit sæua volentium:
Cum voce monstrant qui gladium simul,
Nos hinc precamur dirige Tartar,
Nam nostra sanctam non violat manus.
Turgescit illi felle iecur calens:
Mox saxa, fossas, verbera, bestias,
Maius venenum blanditias parat,
Quibus virago fortiter obstitit.

XVIII.

HYMNVS IX. DE S. NAZARIO.

ANgusta vitæ tempora,
Paruis coacta terminis;
Mors sancta donat crescere,
Æterna fines præparat.
De fruge caluum venit,
Quo surgat humanum genus:
In stirpe Nazarius bona
De morte lumen addidit.

Nerone felix Principe
Diuerſa perpeſſus mala,
Luſtrauit orbem non graui
Pauore cordis algidus,
Sed vt profanis inderet
Quo calle conſcendant polos,
Verus magiſter actibus
Exempla, non verbis dedit.
Nam ductor ille fortis eſt,
Qui bella viribus docet.
Quem dicta militem trahunt,
Si dux gerendis abſtinet?
Ventoſa linguæ hortatio,
Quod forma præſtat, non habet.
Sed magna poſtquam ſemina,
Scribente terram ſarculo,
Glebis refudit optimis,
Mediolanum mox petit,
In qua triumpho nobili
Carnis ruinam reppulit.
Qui cæde non digna iacens,
Vatem tremendus mox monet,
Vt clara rurſus munera
Mundo refuſus adderet.

XIX.

HYMNVS X. DE S. MARIA.

VT virginem fœtam loquar
Quid laude dignum Mariæ?

Det partus, ornet, exigat
Quod clausa porta, quod patens
Exposcit, ipsa suggerat.
Sint verba ceu miraculum.
Quid mens requiras ordinem?
Natura totum perdidit.
Hoc est salus, quòd vincimur.
Cùm sola virgo degeret,
Concepit aure filium:
Stupente factum corpore,
Turgescit aluus spiritu.
Quod lingua iecit semen est,
In carne verbum stringitur.
De matre cunctis noster est,
De patre nil distans Deus,
Vtrisque partus integer,
Quæ gignit & qui præcipit.
Nil maior ille seruulis,
Sed nec minor creante fit.
Fons dicta clausus accipit,
Fons membra clausus egerit:
Nec rima cessit arctior,
Et vera proles emicat.
Dic, mater & virgo, precor,
Quisquámne claudit exiens?
Arctantur exta fœtibus,
Vinclum pudoris natus est.

XX.

HYMNVS XI. DE S. MARTINO.

CVm geſta Martini loquor,
Nil laude dignum tranſeo:
Diuiſa virtus omnibus
Vnum coacta prætulit.
Labore magno martyr eſt,
Victore carnis ſpiritu:
Hoc eſt triumphis proximum,
Si bella calcent intima.
Perdente vires corpore,
Res fixa conſtat laureis:
Sublimat hoſtem mentium,
Qui vota membrorum facit.
Hic fontis ignem neſciens,
Calore feruebat Dei:
Vndis vapore iunctus eſt,
Chriſto dicatus actibus.
Qua veſte nudum texerat,
Hac rex nitebat ætheris:
Sordente panno acquiritur,
Quo fulget aſtrorum globus.
Quàm iuſta commutatio!
Aſtrum rependit indigens:
Et regna mendicus parat,
Mox ſacra vitæ contigit,
De plebe luſit Dæmonum,
Iuſſit fauilis ſurgere:

Vixere tactu funera,
Flagella passus est libens,
Quibus coronam nexuit.
Compulsus ad Antistitem
Votum repugnans induit,
Quod sancta compleuit fides,

XXI.

HYMNVS XII. DE S. DIONYSIO.

Dionysio Christus dedit
Quot bella, tot victorias.
Exul piorum ciuis est,
Vrbis supernæ particeps.
Constantius Vatem loco
Quondam tyrannus expulit.
Non cessit iste turbido,
Creuit periculis fides.
Hoc sancta dic professio,
Te pœna tradit prosperis:
Optata mercaris malo.
Persiste tortor adiuuans,
Lux hæc negando ceditur.
O quàm beata aduersitas,
Si sic triumphant exules!
Nihil verendo martyre
Confessor ille destitit.
Dispersa mors quos afficit,
Ad vota mortis euolant.
Nil lenta perdit coctio:

Intrat latenter abdita.
Vitale funus mœror eſt,
Velox medela tranſitus.
Riſit furorem Principis,
Fide manente curſitans:
Fixus per orbem ducitur,
Quà ſol coruſcat acrior,
Negans bibendi copiam.
A te, tremende, ſumimus
Ceu noſtra, quæ remuneras.
Tu mitte ſanctum poſcere,
Quod ipſe nobis conferas.

MAGNI FELICIS ENNODII EPISCOPI TICINENSIS EPIGRAMMATA.

EPITAPHIVM HOMINIS BONI. I.

Ente bonus, probitate nitens, & nominis auctor
Sic iacet angusto dic dolor in tumulo?
Spes domus immensæ modico contecta sepulcro est,
Artantur paruis culmina cespitibus.
Quid decus in pueris, quid præstant limina vitæ?
Non expectatis mors venit ordinibus.
Quid iuuat hũc, teneris seniũ quòd prætulit annis?
Funeribus iunxit funera multa suis.
Occidit, heu, iuuenis, qui texit crimina vitæ
Tempore culparum viuificante Deo.

Aſpice, primæuos metuis qui forſitan annos,
Ætas vincentem non tenuit puerum.
Exemplum terris linquens, ad ſidera raptus
Confeſſis rectum quàm bene monſtrat iter!
Bis denas hyemes, totidem tranſcendit ariſtas,
Quem ſubito ex oculis ſors inimica tulit.

EPITAPHIVM HABVNDANTII V.I. II.

Nunquam morte perit meritis poſt buſta ſuperſtes,
Funera ſublimem non capiunt animam.
Sanguis, honor, genius, probitas, conſtantia, cenſus
Interimunt multis dotibus exitium.
In commune bonus non ſentit damna ſepulcri,
Fila legunt Parcæ quæ dederant miſeris.
Pendula laſſantur quæ plebem ſtamina portant,
Fortia contingunt licia nobilibus.
Cana venerandi renouabant ſæcula mores:
Inque vicem templi pectora munda tulit.

DE EPIGRAMMATIS PER ARMA-
ria domni Fauſti factis. III.

Conſona diuerſis finxiſti carmina libris,
Suſcipiat gaudens littera quod tribuit.
Neſcio qui tantum non laudet, Fauſte, pudorem;
Cùm reddis ſi quid lecta dedere tibi.
Depoſitum perdit mens recti neſcia ſemper,
Ad mores redeunt hæc documenta probos.
Si tamen admittis dexter mea verba, fatebor,
Qui pollet magnis paruula iure fugat.

Laudentur tereti quos pingis carmine vates,
Maſcula rhetorico ſchemate lingua tonet.
Ceu Paulus Chriſtũ docuit hominemque Deũque,
Quo præſtat cunctis gaudeat eloquio.
Attica per Graios ditentur dogmata ſenſus,
Et noſtrum ſtupeat Græcia docta decus.
Moralis ſtrictis, narretur Phyſica certis,
Hiſtoriam monſtrans indicet Hiſtoria.
Comica per limam numerentur, fortia plauſu,
Conueniunt operi lucida dicta tuo.
Non valet hæc alter: ſed Fauſtum dicere ſumma
Ludus erit ſemper, ſi bene nota loquor.

[DE PLAVSTRO QVOD EPISCO-
pus donarat.] IV.

Antiſtes ſummus plauſtro te nobile donat.
Pandit iter magnis, omina dextra facit.

EPITAPHIVM RVSTICÆ. V.

Ruſtica, perpetuæ non te ſors pallida vitæ
Suſtulit, interitum nec tibi morte dedit.
Purior ætherias graderis ſine carne per arces:
Sic vitam caſtæ funera nobilitant.
Quid mirum, viduata tibi ſat conſtitit ætas,
Coniugis ad natum cùm bene ductus amor.

EPITAPHIVM MELISSÆ. VI.

Corpore deuicto moritur quicũque, ſuperſtat:
Dant leti legem crimina ſola homini.

Nil tibi, virgo, perit: carnem mens pura refudit,
Quæ nunquam mundi vixit in obsequiis.
Funera, busta, rogi, scelerum stipendia cessent:
De vita ad vitam transitus iste placet.

[SERPENS ÆNEVS IN CRVCE.] VII.

Occisor mortis, dux vitæ, planta salutis,
Aspice, nunc serpens ecce venena fugat.
Et quod supplicij species, & mortis imago
Iam fuerat miseris, est mihi certa salus.

VERSVS IN BASILICA SANCTI *Xysti Episcopi facti & scripti, quam Laurentius Episcopus fecit.* VIII.

Antistes genio pollens probitate, pudore,
Ornauit donum meritis, & lumina vitæ
Ad pretium iungens operis, hæc templa locauit.
Lapsa per incertos non spargit fama recessus;
Sed veteris facti viuit lex aucta per æuum,
Quam dexter capiat Laurenti munera Xystus.
Sic manet officium, quod sanctis contigit olim.
Obtulit hic templum, veniens quod consecrat ille.

ITEM IN BASILICA SS. QVIA *arserant ædificia, quæ prius ibi fuerant, & sic facta est.* IX.

Vilia tecta priùs facibus cessere beatis,
Sic splendor per damna venit, sic culmina flammis
Consurgunt habitura Deum. Si perdita crescunt
Ignibus innocuis, si dant dispendia cultum;

Qualis erit reparans crepitantibus aucta ruinis?
Laurenti tua bella gerens incendia vince.
Sordida marcenti latuisset terra recessu,
Si status faciem tenuissent antra vetusta.
Sed postquam superi flammas misere secundas,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum.
Huc oculos conuerte pios, qui cuncta vapore
Prædicis mundanda, pater, rebusque docendos
Instrue, ne verbis titubet mens nescia recti.

IN DOMO MEDIOLANI. X.

Ædibus ad genium duo sunt concessa per æuum,
 Si niteant crustis, aut domini merito.
Herbida pasturam simulantia saxa virentem
 Illiciant oculos nobiliore dolo.
Pellat opus tamen arte, regat natura figuras,
 Viscera dum lapidum fingit imaginibus.
Candorem roseo perfundat doctor ab ore,
 Depingat sparsis congrua mem bra notis.
Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas
 Non datur humanis plus rutilare bonis.
In pretio cautis sors & sine lege iocatur.
 Moribus vt constes, crede, laboris erit.

[IN BASILICA APOSTOLORVM *Nouariæ*. XI.

Antiquum ecce nitet templum, quod sorduit antè,
 Cui faciem veterem lux noua composuit.
Perdidit antiquum quis relligione sacellum,
 Numinibus pulsis quod bene numen habet?

Di quibus hoc patuit, possessas linquite sedes.
Quod fecit Victor, victor vbique tenet:
Addidit ad cultum merito successor & actis,
Qui morum nomen hinc, Honorate, geris.
Nubila viperei qui gestat corda veneni,
Non datur vt faciat culmina pulcra Deo.

[ITEM IN DOMO MEDIOLANI.] XII.

Aspice de cuius biberit domus arcta fluentis,
Atria quòd superat porticibus modicis.
Pontificis summi studio constructa renidet,
Laurenti proprium possidet ista diem.
Splendida per census consurgunt tecta ruinam,
Occasum nescit quod venit à domino.
Vix caries senium comitata hoc deterit vnquam,
Gloria factoris quod bene condiderit.
Fabula de magnis nunquam tacitura reseruat,
Quod vincens æuum nomen ad astra ferat.

* XII.

Ille fuit rigidi semper seruator honesti,
Terribilis culpis, supplicibusque pius.
Quem nunquam flexit vitium, miseratio semper,
Iudicium facie certus vbique dedit.
Crimina corripuit vultu, compuncta refouit,
Conscia secreti detulit ora tui.
Hunc vtero genitrix cœlestem fudit in aulam,
Vbera subducens tradidit vberibus.
Cana venerandum stupuerunt sæcula Vatem:
Moribus antè fuit, quod gerit officio.

* XIV.

Qui poſſeſſa diu felix habitacula liquit,
Quæ creuit domino ſic viduata domus.
Aulica ſuſcipiens moderamina raptus inemptum
Quod pretio mentis quæritur, obtinuit.
Nunc locus irriguo retinet quod ſorbuit hauſtu,
Proſpera cuſtodiens faucibus acta ſemel.
Extemplo quiſquis ſucceſſit manſor & hæres,
Ingreſſo dextrum contulit iſta pedem.
Quid præſtet conſors ad ſanctam diſcite vitam,
Si reddunt mundos tecta dicata viros.

* XV.

Da, pater omnipotẽs, per ſęcula lõga precamur,
Spes & certa piis hoſpitibus veniat.
Candida ne meritis fuſcentur ſtamina noſtris,
Neu metis ſiſtat palma parata meis.
Surgat qui propriæ genitricis fotus in aluo
Ad guſtum vitæ per tua dona venit.
Tu mea vel tenui perfundis corda ſapore,
Tu teſtem linguam ſanguinis eſſe facis.
Celſa tenebroſo frondeſcunt arbuta luxu,
Quæ nullis ſtrinxit falcibus agricola.

* XVI.

Eloquium certus naturæ conſtitit index,
Perfecti fontem quærere qui ſitiat,
Libertas ſemper ſtudiis reſeratur honeſtis,
Infabricata latet nobilitas ſtudiis.
Captiuum venis ſeruaſſet terra metallum,
Ni daret inuentor quod vocat in medium.
Scrutator fuluum conceſſit pallidus aurum,
Qui polit, ingenium ſic facit eſſe ſuum.

Hactenus Ionium perlustrans remige pauco
Ad portum cymbam flecte, Thalia, meam.

SVPER REGIAM TRICLINII IN *Domo.* XVII.

Nauita per postes suspendit munera ponti,
In foribus propriis flumine parta gerens.
Venator portis apponit missile ferrum,
Vestibulum galea comitur armigeri.
Discitur in valuis ars, virtus, nomen, origo.
Nos frontis signo credimur esse Dei.
Sic nostrum pande studium dux littera recti,
Vt domus ingenium non taceat domini.
Qui gestas Latium satiatus pectora rorem,
Aspice serpentes hîc Heliconis aquas.

IN MISSORIO, QVOD HABET LO-*ricatum iuuenem super equum, tenentem victoriam in manu.* XVIII.

Ecce tenet victrix pennatum dextera numen:
Venit, & ad reditum non habet arma viæ.
Pugnacem gestans sonipes per terga minatur,
Aduena cui terror ridet in arte bonus.
Discat Hyperboreis famosum germen in aruis
Naturæ genium, cùm simulacra videt.

DE LEONE MARMOREO, QVI AQVAM *mittit in Domo.* XIX.

Aspice deposita blandum feritate leonem:
Ore vomit lymphas pectoris obsequio.

Vnda fluit roſtro, dens mortis pocula mandit,
Naturam perdens bellua nos ſatiat.
Effera dum vitreos effundunt guttura fontes,
Dira ſalutiferis corda lauantur aquis.

IN BAPTISTERIO AGELLO VBI PICTI *ſunt Martyres, quorum reliquiæ conditæ ſunt ibi.* XX.

Conditor Armenius, ſupero qui dignus honore eſt,
Hîc peperit fontem viuificantis aquæ.
Plena ſalutiferis geſtemus uiſcera lymphis,
Ne ſitiat potans contulit vnda ſemel.
Rapta ſepulturis animauit corpora pictor:
Funera viua videns mors eat in tumulos.
Illorum tamen iſte locus complectitur artus,
Quos paries facie, mens tenet alma fide.

DE SCVTELLIS SEPTEM HABENTI-*bus feras vel Dianam.* XXI.

Delia, ceruus, aper, tigris, leo, bucula, pardus
Apportat menſis fercula, docte, tuis.

DE COMPOSTILE HABENTE SEPTEM *gauatas.* XXII.

Diuerſis dapibus confinia proxima ſeruat,
Dum claudit variis fercula multa viis.
Limitibus certis quod iunctus diuidit ordo,
Vnus in argento quàm bene ventor habet?

DE EO QVI VT FILIVM MATRI *reconciliaret furtum fecit.* XXIII.

Quis rogo per facinus crimen compeſcuit vnquã?
Amplector ſanctas, quæ dant bona ſemina, fraudes;
Augmento rumpunt dum iurgia ſæua perito.
Qui natum matris per culpam reddit amori,
Hunc odiis conſtat miſſurum ſemina pacis.
Ordine peruerſo fallax concordia pugna eſt,
Cùm belli facies tribuat mentita quietem.

DE EO QVI DICEBATVR MERETRI-*cis filius & aſellionis eſſe.* XXIV.

Di prohibete minas, quas partus nũtiat horrẽs.
Quem lupa ſordenti conceptum fudit aſello,
Coniugis illicibus ſatiauit viſcera prole,
Edidit & pecori ſobolem fera prodiga legis.
Quid faciat rumpens naturam conuena diſcors?
Vnde ſequenda petat natus, quis dicere poſſit?
Quem ſtultũ genitor, furem dedit improba mater,
Nobile degenerans tenuiſſet culmen ab iſtis.
Sed vitiis proprium te norunt, crede, parentes,
Elinguem, trepidum, iactantem, fraudibus aptum,
Gutturis immenſi, ſorbentem quicquid vbique eſt:
Qui ſemel aſſuetas humano ſanguine fauces
Pandit, & ad viles non vertit terga iuuencos.

De

De cavco cvivsdam habente *Pasiphaen & taurum. Ex tempore.* XXV.

Pasiphaë niueum linques nec in arte iuuencum,
Diffusis collo manibus petis oscula supplex,
Pulchrior & certis illudis ficta puellis:
Candidus argentum superat bos luce coloris,
Viuit amor, taurus, mulier, sine corpore vero.

De eo qvi nvnqvam nisi in *depositione filij pauit.* XXVI.

Præparat in fletu qui fercula lauta vocatis,
Annua per lacrymas celebret sollemnia magnas.

Aliter. XXVII.

Nunquam stante domo pascit, mihi credite, tãtos,
Qui tumulos natis, & mensas complet amicis.

Aliter. XXVIII.

Conuiuæ miseri luctus deposcite multos:
Prandia tot venient, funera quot fuerint.

Item de cavco habente pasi- *phaen & taurum.* XXIX.

Blanditur mulier, sentit bos, membra mouentur.
Attulit ars formas, quis dedit hîc animas?

ALITER. XXX.

Et fictus rigidam seruat, Venus improba, mentem
Taurus, vt admotis suspendat rostra labellis.

ALITER. XXXI.

Si tibi sunt animæ, pictor, quibus inseris artem,
Mollior in tauri claudatur spiritus ore,
Fortia si miseræ non dantur corda puellæ.

DE EO QVOD MESSALA CONSVL *Ennodius in cognomine dictus est.* XXXII.

Consulis ad genium nomen pro stemmate iunxi,
Dans lucem fastis, sum trabeis potior.
Quid palmata tuo tantùm de murice vernas?
Plus fucante dedit purpura nostra tibi.

DE OBLOQVENTE SIBI ADVOCATO. XXXIII.

Improbe, quid fractis confundis singula verbis?
Depingit mores obruta lingua tuos.
Accipis, exposcis, præsumis, rennuis, ardes.
Tristia, blanda simul, fortia, fluxa facis.
Ira, pauor, rabies, patientia tempore in vno,
Tot facies gestas pectoribus vacuis.

VERSVS SCRIPTI AGELLO, VBI *filium Armenij Angeli Christo offerunt, qui pœnitentiam egit.* XXXIV.

Suscipit oblatum veniam cui contulit IESVS.
Post culpas animæ sunt holocausta Dei.

Perge, puer, teneros ſuperans bene conſcius annos.
Victores iuuit candida vita pios.

DE EO QVI GALLIS IPSO PRÆSENTE *oblocutus eſt, cùm eſſet detractor Venetus.* XXXV.

Illudis Gallis, Veneti malè tincta propago.
Nil candoris habes, mens tibi quod genus eſt.
Deſpicis inſontes maculatæ vernula terræ:
Sed natos Rhodani nix probitatis habet.

EPIGRAMMA IN SVBSCRIPTO. XXXVI.

Quod tibi naturæ dederit lex germen amice,
Hoc mihi fons tradat viuificantis aquæ.

IN DOMO ANTE ORATORIVM. XXXVII.

Commoda de damnis mercaris, gaudia planctu,
Si tibi de Chriſto eſt indubitata fides.

ANTE OLEARIVM. XXXVIII.

Hoc eſt quod nitido membrum complêtur oliuo:
Nil potiùs ſanctas conuenit ante fores.

ANTE HORREVM. XXXIX.

Horrea parua licet, ſed mens eſt largior illis.
Non parcens opibus diuitias merui.

ANTE SCALAS. XL.

Aduenìant animum reſerantes teſte figura,
Quo ſemper votum proditur indicio.

ANTE CELLARIVM. XLI.

Nulla penum laxat mentis preſſura ſiniſtræ:
Effluit expenſis quod ſpatiis latitat.

ANTE COQVINAM. XLII.

Non mihi diffuſæ dant prandia celſa coquinæ:
Nec plures venter concutit artifices.
Fercula pauca damus numerum vincentia cultu,
Gloria nec menſæ damna ſalutis habet.

ANTE CANAVAM. XLIII.

Sobria cella cadis vinum quod ſeruat onuſtis,
Corpora confirmat greſſibus acta ſuis.
Infundunt multis irarum pocula flammas:
Miteſcunt noſtro bellica corda mero.

IN INGRESSV HORTI. XLIV.

Reſpice, qui greſſum ſinuas per amœna vireta,
Vt diſcas cultis lucem præferre diſerti.
Arridet germen, quod linguæ pingitur oſtro,
Ver habet in bruma, qui flores carmine gignit,
Per glaciem Zephyros exhalant verba tepentes,
Ebria fulgenti maduerunt murice dicta,

Omnibus in rebus ſermonum purpura regnat,
Oris ad imperium ſubmittunt colla chelydri.
Algida cùm roſeo iuueneſcunt ſanguine corda,
Primæuos gelidis oſtendit littera membris.
Vertit ad obſequium naturæ munera doctus,
Ætates, ſpecies, menſuras, tempora, formas.

INTRA HORTVM SVPRA LIMEN. XLV.

Collaudet ſpatiis hortorum commoda lautis,
Plurima cui ſatiant iugera culta famem.
Ditior extentos ſuperat dos larga minorum:
Nobilitas vera eſt, quæ nitet in modicis.
Venit ad incluſum poſtponens gratia campos,
Prodidit anguſtis quid faciat ſtudium.
Vernat in ingreſſu viridanti porticus vmbra,
Cui fudit genium vitifer ipſe Deus.
Exornans magnis foliorum texta racemis
Æſtiuis iunget commoda frigoribus.
Lilia nam, laurus, oleas, commiſta roſetis
De cultu proprium fecit auere diem.
Serta triumphantis frondē quæ monſtret amicum,
Contulit affectus aurea terra ſuos.
Largus opum poſcat maioris præmia voti:
Hoc ſatis eſt nobis, quod ſine fraude libet.

DE MVRENA IN L. F. QVÆ IN *ſeptitio clauditur ita tenuis eſt.* XLVI.

Spiritus exhauſto volitat prælubricus auro,
Candida laſſatum vix tangit membra metallum,
Afflixit pondus pretium fornacis anhelæ.

ALITER. XLVII.

Aurea per nebulas diſſoluit fila magiſter,
Luſerunt dociles flamina fulua manus.

ALITER. XLVIII.

Contulit hîc ventus pretioſi membra metalli.
Quod finxere timent, nec capiunt oculi.

ALITER. XLIX.

Eſt nihil, & teneo, conuincit dextera viſum.
Stringitur arctatis digitorum nexibus aura.

DE EO QVI FICVS MVNERE ET *teſſeram ſimul miſit.* L.

Damnati fructus mittit tua dextera ligni.
Hæc hominem dira ſpoliarunt pabula primùm,
Et nudis, ſerpens, poſt fraudem ſorte minaris.
Parce precor donis: caſus & damna reſerua.
Quid nocitura putas inſontis poma ſaluti?
Antè ferax leti tunc mortem depulit arbor,
Fixa triumphigeris cùm ramis vita pependit.

DE ADVLTERO ET MOLLE. LI.

Omnia memphitis retinentur ſæcula textis.
Seruiuit nunquam Laurentius antè Neroni,
Nec timuit validas vicit qui corpore flammas.

ALITER. LII.

Vir facie, mulier geſtu, ſed crure quod ambo,
Iurgia naturæ nullo diſcrimine ſoluens,
Es lepus, & tanti conculcas colla leonis.

ALITER. LIII.

Exige mendaces populorum vxorcula barbas,
Ne minuant quæſtum maſcula labra tuum.

ALITER. LIV.

Reſpice portentum permixto iure creatum,
Communis generis, ſatius ſed dicitur omnis.

ALITER. LV.

Ludit in ancipiti conſtans fallacia ſexu:
Fœmina cùm patitur, peragit cùm turpia, mas eſt.

IN BAPTISTERIO MEDIOLANENSI. LVI.

Mundior excocti fulgeſcat luce metalli,
Munera diſponit qui dare digna Deo.
Antè vaporatis Laurenti vita caminis
Conſtitit, vt blandum nobilitaret opus.
Marmora, picturas, tabulas, ſublime lacunar
Ipſe dedit templo, qui probitate nitet.
Ædibus ad pretium ſic mores conditor addit,
Vellera ceu Serum murice tincta feras.
Qualiter incluſas comit lux hoſpita gemmas,
Nix lapidis quotiens pulcrior arte rubet.

DE IOVINIANO, QVI CVM HABERET *barbam Gothicam, lacerna vestitus processit. Ex tempore.* LVII.

Barbaricam faciem Romanos ſumere cultus
Miror, & in modico diſtinctas corpore gentes.

ALITER. LVIII.

Romuleam tegetem nox oris nubila fuſcat:
Oppreſſit veſtes tenebroſo tegmine vultus,

ALITER. LIX.

Nobilibus tollis genium, malè compte, lacernis,
Diſcordes miſcens inimico fœdere proles.

IN BASILICA S. CALEMERI, QVANDO *reparata eſt.* LX.

Libera captiuum meruerunt culmina lumen;
Arridet facies nubila nulla gerens.
Hic nuper aſtrigeri dos proxima venit Olympi,
Laurenti vatis ducta miniſterio.
Ædibus & vitæ cuius nunc vna figura eſt;
Ceu ſolis radiis forma, color ſimilis.
Euge vetuſtorum reparator, perge nouorum
Conditor, & vultu clarus & ingenio.
Abiurant priſcam, te Præſule, tecta figuram,
Aduena caſuris porrigitur genius.

DE QVODAM VETERI INIMICO *ſtulto & bene paſcente.* LXI.

Prandia lauta paras, ſed lingua ſordibus horres.
Si deſis paſtor, fercula concilias.
Ambitioſa fames, laſſato prodiga cenſu,
Cornibus inſultat, ſi taceat dominus.

DE EO, QVIA PAVPERVM OPES *vorabat.* LXII.

Viſceribus miſerorum & ſanguine pauperis aucte,
Tantorum mortes cur tibi ſunt epulæ?
Tubera, perdices, grus, turdus, turtur, echinus,
Non explent vterum corpora mille tuum.
Infauſtus multis, tibi felix diceris vni,
Hæres quòd miſero venter erit proprius.

DE EODEM. LXIII.

Artubus humanis Polyphemus vixit, & atro
Sanguine diſtentos delicias habuit.
Tu reddis ſimilem, ſcena redeunte, furorem;
Cui paſtum tribuunt agmina debilium.

DE EO QVI, VT AMICOS EIVS AD *ſe tolleret, paſcebat.* LXIV.

Mergeret vt diuos in mortem, pabula ſerpens
Contulit, & vitam munere dira tulit.

Sic quicumque meos paradiſi vere labores
Demulcet, caſſes conuiuii patitur.
Illic diſcedit quem pectore geſſit amicus:
Fit dominum cari gutturis hoſpitium.

DE DEFENSORE CALLIDO. LXV.

Neſciris votis, et cordis nube recedis,
Ex oculis præſens quæreris in facie.
Tuque per ambages nulli ſpectabilis eſſe
Calles, mellifluis toxica dans labiis.
Hoc volo quod non vis iurans, te nolle quod optas,
Concutis et variis pectora ſæua modis.
Hydram verticibus, formis ſuperare Prometheum
Doctus, vt ad priſcos fabula non redeat.
Bella cies, ſpoliis creſcis, Defenſor, ademptis.
Ad nomen currit præda ſuperba tuum.

PRÆFATIO TOTIVS OPERIS *Poëtici, quod fecit.* LXVI.

Dum mea multiplices mens anxia ſuſtinet æſtus,
Et reddor vitrei mancipium pelagi.
Cùmque procelloſus refluentis portitor vndæ
Africus vt captas me rotat exuuias.
Pierius menti calor incidit. indiga ſerti
Tempora mox cinxit laurus Apollinea.
Tunc hederæ viridis rubuerunt fronte corymbi,
Caſtalii mellis murmura blanda bibi.
Continuò ponens marcentes pectore curas
Complector laudem, carmina, lætitiam.

DE EO QVOD VINDEMIARVM *tempore scripsit.* LXVII.

Musta cadis famuli dum condunt nostra fideles,
 Et ludunt prælo calcibus intrepidis.
Dum tingunt rosei plantas de sanguine Bacchi,
 Scinditur et teneras vua gerens tunicas.
Otia Niliacis non passus carmina biblis
 Sulcaui, tumulo ne tenear moriens.
Ebria lapsantis confessus verba Thaliæ,
 Sum vacuus culpa, si pedibus titubet.
Ieiunos deceat lex artis, syllaba, rythmus:
 Nulla Camænarum iungitur ad Bromium.

DE QVODAM GLVTONE, QVI OPVS *eius imperitus carpebat.* LXVIII.

Nescio cur sancto non parcas, stulte, labori,
 Dum morem seruas dentibus insiliens.
Mandere nos pergis: sed venter commoda nescit.
 Flamina nam vacuis stringis imaginibus.
Escarum gurges nil ruptis murmure buccis
 Suscipit, aut castis motibus exuberat.
Phasiacam volucrem, pisces, vel sumina captans,
 Vda vaporatis guttura pasce cibis.
Me ieiuna iuuat sine ructu pangere dicta:
 Regifico luxu fercula te satient.

DE EVNVCHO TRIBVNO, NOMINE, *Peregrino, omnia perambulante.* LXIX.

Teſtibus aſſeritur gens, cenſus, vita, Tribune,
Antiquum quotiens linquimus hoſpitium.
Tu, quem luſtratis tranſmiſit gentibus error,
Nulla domus pleno nec tenet ampla die:
Vis dici locuples, ſublimis, pulcher, amicus,
Æſtibus ignoti miſſus ab Oceani.
Irrita dicta volant, aſſertor non venit vllus,
Nulla fides ſexum detegit, aut patriam.
Mendicus, vetulus, timidus, confuſus, anhelus,
His, verum perdens, vtere nominibus.

DE EODEM. LXX.

Tutus falſa loqui poteris ſine teſte, Tribune,
Ventus habet linguam ponderibus vacui.

ALITER DE IPSO, QVIA NVSQVAM *ſtat.* LXXI.

Inſtabilem faciunt naturæ damna Tribunum:
Auolat hinc rurſus, vincula ni teneant.
Tolle miſer modicam Zephyro veniente ſaburram:
Radix nulla tuo eſt vtilis auxilio.

ALITER DE IPSO. LXXII.

Eunuchus turpem poſcit per compita victum:
Semina telluri non habet vnde ferat.
Grandia proſciſsis rus ſeruat germina membris,
Fœtibus & meſſis multiplicata redit.

In cassum sectus proscindit vomere terga,
Ni findens spargat triticeam sobolem.

DE EO QVOD CVM IPSE GALLOS PARENtes *haberet, anseres amabat comedere.* LXXIII.

Hîc volucrum pugna est, vbi Gallo cæditur anser:
Dat pœnas veteris proditionis auis.
Mactatus quondã vocis capis, improbe, quæstum.
Romanis vitam qui dederit, moritur.

DE VARIETATE CLERICORVM. LXXIV.

Qui ponti facies, numerum qui nouit arenæ,
Fœmina quem iurans fallere nulla potest.
Astrorum plebem, qui calles spectat amantum,
Cynthia cui certis cornibus innotuit.
Non valet hic vultus retinere, & nomina, mores,
Quos mutat Clerus tempus in exiguum.

DE MALO HOMINE, QVI EQVOS *amabat.* LXXV.

Gaudet equis recti dissuasor, & indigus æqui,
Nomina qui dignis studio superante caballis
Subtrahit, opponens ad sancta vocabula clunem.
Sed procul est pecudis quod censet mentis iniquæ,
Propositũ perstat generis, quod stemmata fundũt.

DE CALLIDO, QVI DEFENSOR *dicebatur.* LXXVI.

Aspidas vt capiat tectis fraus hospita technis,
Sub ludi specie mortis imago latet.
Vmbra lacessitas producit callida pestes,
Et bellum blandis principiis geritur.

Credite, non aliter defenſor prælia tractat,
Qui accuſat ridens, qui perimit placidus.

DE VITA ET ACTIBVS S. AMBROSII *Episcopi.* LXXVII.

Egit quod docuit meritis & honore ſuperſtes
Ambroſius Vates moribus, ingenio.
Roſcida regifico cui fulſit murice lingua,
Vere ſuo pingens germina quæ voluit.
Serta redimitus geſtabat lucida fronte,
Diſtinctum gemmis ore parabat opus.
Inſtituit populos geſtu, probitate, pudore,
Fouit reſpiciens, perculit, admonuit.
Vocis vt officium poſtrema pericula poſcunt,
Sic teneras culpas qui tacet inſequitur.
Succinctus gladijs, clypei de pondere tutus,
Pectora claudebat textilibus chalybis.
Enſis habet vires vitiorum ſector & hoſtis:
Vipera non tangit ſquamea terga viri.

DE S. SIMPLICIANO EPISCOPO *ſucceſſore eius.* LXXVIII.

Ambroſius linquens viduatæ munia plebis
Tranſtulit ad curam, Simpliciane, tuam.
Suceſſoris opes ſpoliati viſcera regni
Creuerunt merito temporis alterius.
Ac velut annoſam Zephyris parcentibus ornum
Ne metuat bellum, longa quies ſolidat.
Tyro tamen felix cana ad rudimenta vocatus
Non flexit priſcum degenerans apicem.
Nil timuit gelidis anima feruente medullis.
Pontificis virtus floris habet ſenium.

Æquora qui tecto pressit terrena patenti,
Moribus & cultu sidera cùm tetigit.

DE B. VENERIO SEQVENTE. LXIXX.

Forma pudicitiæ iuuenis sectanda Veneri
Venit, nominibus nil famulata suis.
Fortia marcebant vetulo sub iudice membra,
Ætas præsentem perdiderat puerum.
Sublimis postquam conscendit fulcra cathedræ,
Cana tener populis dogmata disseruit.
Aurea fluxerunt locupletis schemata linguæ,
Sol vitæ nitidum reddidit eloquium.
Aluus vt Ecclesiæ tumuisset semine verbi,
Non deerat pastus lactis Apostolici.

DE VENERABILIS MAROLI *successione.* LXXX.

Marolus extremæ potator Tigridis oræ,
Qui iubar in madidis viderat hospitiis.
Quem labor in proprio Syriæ solidauerat axe,
Orditur Vatem dotibus innumeris.
Peruigil, intentus, ieiunus, prouidus', ardens:
Quod morem tenuit sat fuit officio.
Os tenerum quotiens gustus contingit honesti,
Transit ad affectum quod fuit imperii.
Terra potens olim patribus fundata beatis
Nobilibus mundum partubus irradiat.

DE CVLTORE DEI MARTINIANO *Episcopo.* LXXXI.

Mens niuei lactis, species manifesta columbæ,
Astutia serpens, Martiniane, vale.

Lubrica te dubij dum poſcunt flamina vulgi,
Inueniunt pauidum ne mereare legi.
Vnus erat mundo contraria iudice narrans,
Qui vt caperet regnum vincere non meruit.
Protinus ad magni perductus limen honoris
Exul cœlorum ciuibus inſeritur.
Pòſt geminas Sanctis conſtruxit mundior ædes,
Lumine quas clauſo iuſſit habere diem.

DE VENERABILI GLYCERIO *Epiſcopo.* XXCII.

Suffuſus minio, perque optima facta rubeſcens
Virginei vultus Glycerius ſequitur.
Puram ſanguineo maculat dum rore figuram,
Picta genas facies ſimpliciter placuit.
Candentem crocea geſtans aſpergine frontem
Læta verecundis tinxerat ora notis.
Indeptus ſceptrum, tribuit quod teſtis imago,
Purpura quem mentis prodidit imperio.
Hunc habuit & populus paruo vix tempore felix,
Sed rurſus magni miſſus ad obſequium.

DE S. LAZARO ANTISTITE. XXCIII.

Lazarus vt diri premeret pede culmina mundi,
Vocibus accitus trux venit in medium.
Quem frons læta parum vitiis depinxerat hoſtem,
Mulcantem culpas luminibus tacitis.
Reſpiciens lapſus deterſit nubila vitæ:
Curam ſæpe dedit vulneris obſequio.
Non latuit tectis facinus qui geſſit in antris,
Abſens criminibus tortor vbique fuit.
Innocuis placida vernabat luce ſerenus,
Ceu ſpeculum noxis inijciens faciem.

DE AMICO DEI EVSEBIO PONTIFICE. XXCIV.

Euſebius Ligurum ſucceſſit finibus hoſpes,
Ignotæ tractus plebis amicitia.
Graius erat, ſocio Titan quos reſpicit ortu
Flammigero lymphas vertice decutiens.
Mitis, compoſitus, largus, pius; integer, audax;
Crederet vt damnum non dare, perpetuum.
Fleuit pauperiem miſerans, arriſit habenti,
Gaudia cum cunctis triſtitiamque gerens.
Hunc index operis locuturo nuntiat orbi
Fama virum, gentes de ſtatione trahens.

DE GERONTIO EPISCOPO. XXCV.

Eccleſiæ poſtquam parta eſt tibi ſella, Geronti,
Funera deceſſor non timuit moriens.
Te reparante redit, patitur ſors pallida letum,
Viuit poſt obitum diſcipuli pretio.
Agricolis iunctus coluiſti germina vitæ,
Nec ſerpens lolium pabula læta tulit.
Qui dedit in mediũ quẽ lex iubet optima victum,
Emit terrenis fructibus ille polum
Errorem mentis preſſiſti lege laborum:
Otia non paſſus virtutibus veheris.

DE VENERABILI BENIGNO *Epiſcopo.* XXCVI.

Exere quæ poſuit mens nomina certa, Benigne,
Quem quiſquis vocitat teſtis erit meriti.

Cana fides hominem dum narrat, detegit actus.
Nil loquitur casu pignoris attonitus.
Præscia venturi non errant vota parentum,
In veram vertunt blanditias sobolem.
Ante patres censens sedit plaudente senatu,
Prælatum sanctis extulit ille caput.
Pollice sed diro ceu flos succisus aratro est.
Spes, decus, & genius de foribus cecidit.

DE BEATISSIMO VIRO SENATORE *Episcopo.* XXCVII.

QVi vincit trabeas, soliũ, cinctumque Gabinũ
Consulibus præstans ecce Senator adest.
Ingenium velox, sermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitiæ.
Abdita librorum mysteria clausa prophetæ
Qui dedit in lucem schemate quo voluit.
Orbis ad extremi missus secreta verendis
Curauit studiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens victum peregrino lumine fassus,
Hæsit ad aspectum lampadis alterius.

DE DOMNO THEODORO VIRTV-*tum omnium Episcopo.* XXCVIII.

TV lux certa tuis, spes tu fidissima rerum,
Vatis Apostolici tu, Theodore, vigor.
Virtutum cumulus, substantia lucida veri,
Monstrat aceruatis quam labor in studiis.
Præscius, accinctus, fortis, tranquillus, amicus,
Compositus, simplex, tu bonus, & sapiens.

Fatidicus ſemper tu conſcia corda futuri.
Deprenſum fluxit te reſerante malum.
Quem timuere feri calcantes culmina mundi,
Dilexit, ſpernens dura ſupercilij.

XXCIX.

Reſtat, quem longo ſeruet Rex inclytus æuo.

[AD DEVTERIVM.] XC.

Imperij cuſtos vocali pollice chordas
Per numeros animans, tibi fila loquentia carmen
Verberibus plectri, Doctor, ſeruire coegi.
Cyrtha potens Phœbo, laticis pia turba sereni
Tu mihi ſemper eris, qui pectora clauſa remotis
Inſeris officiis, & dextro numine comples.
Deprecor, exactam fauturus ſuſcipe vocem,
Extortis pretium donans te iudice dictis.

DE MARMORIBVS OPERE *ſarſorio.* XCI.

Viſceribus lapidum permixta lege coactis
Naturam faciunt artificum ſtudia.
In ſolidum fractis riguerunt marmora membris,
Partibus in cruſtam colligitur genius.
Vnam de variis ſpeciem componere fruſtis
Qui potuit, ſaxum duxit in obſequium.

DE MVSCRIO VBI IMAGO IPSIVS *eſt.* XCII.

Diuitibus pretium eſt Ennodi forma metallis.

IN CONCHA IPSIVS. XCIII.

Parturit vnda ſitim, quam ſplendens concha miniſtrat.

DE EQVO QVEM ACCEPIT *Huniſco.* XCIV.

Belliger algenti ſonipes nutrite ſub axe,
Per Tanais medium pectora ſicca ferens.
Cana pruinoſis mandentem gramina luſtris
Virtus lege poli quem ſibi percoluit.
Poſt domitas gentes, poſt flumina tanta cruoris,
Alter te dominus, ſed manet ipſe labor.
Linque precor lituum, cantus paſſure beatos,
Captiuus pacis mitteris obſequiis.
Nil tibi cum bellis, commendant buccina letum,
Quid iuuat expertas ſemper amare neces?

EPITAPHIVM S. VICTORIS EPISCOPI *Nouarienſis.* XCV.

Nomine, propoſito, meritis, certamine Victor,
Deſpicis oppreſſas maculato ſemine terras.
Tu carnis vitiis poſſeſſor corporis expers,
Lubrica ſubiectis domuiſti ſæcula membris,
Tranquillus, patiens, correptor, prouidus, acer.
Hic reddens tumulis cineres, ad celſa vocatus
Spiritus ætherea congaudet lucidus arce.
Buſta ſupercilio miſeratus cernit olympi.
Vnde triumphati reſpectans funera mundi,
Caſſibus exutis concedes præmia membris.

DE QVODAM ROMANO QVI *voluit magister esse.* XCVI.

Index naturæ ſtudium tibi non venit illum,
Littera nulla colit brutæ commercia linguæ,
Nunquam diſcipulus valeas dic vnde magiſter ?

DE ANV QVADAM. XCVII.

Algidus in viuo moritur dum corpore ſanguis,
Annorum glacies cùm ſiccat pabula vuluæ,
Seminis & cuſtos refugit cruor vtilis inguen,
Marcida cur iuueni ſociaris, Galla, marito?
Pignoris in thalamis pariet fiducia iuncto.
Nam ſobolem laxis mendacem viuere rugis
Inſimulans, epulis das prolem fæta cloacæ.
Attulit hoc venter, quod coniunx iungat ad ora.

DE ANVLO FIRMINÆ INL. *fœminæ.* XCVIII.

Nil fallit ſimulans, quod finxit dextera verum eſt.
Immobilis ſtantem fugitat lepus arte moloſſum,
Inſertus rabidis ridet furor aureus vrſis,
Geſtandus manibus ſæuit leo blandior ira.
Cognoſcit dominam genius famulante metallo.
Mitigat illa feras, dum plebem paſcit egentum.

[DE ALBINO] XCIX

Aſpicis Albinum titulos poſt buſta dediſſe,
Funera qui meritis viuâcibus iugulat

Inclyte cui Princeps dum subdis iura Magistri,
    Vere sepulturæ contigit ille locus.

[DE CANE VENATICO
& agna] C.

Creticus hic sollers quidam vocitatur homullus,
Naribus argutus, gressu celer, ore timendus,
Impauidus presso signans vestigia rostro,
Quò ceruus, capreæ, lepores, lupus, vrsa vagatur,
Inuenit, & tepido capitur fera prouida lecto.
Luditur agnellæ post prælia tanta volatu,
Molle pecus volucrẽ præuertit fraude molossum,

DE SCVTELLIS CI.

Tot Iouis illecebras, tot crimina viua figuris
Dum bene depingit, vitiosa est dextera fabri.
Argenti pretium est facinus retinere vetustum,
Ne purum superet quod furtis Iupiter egit.
Nil licet ætati, scelerum monimenta resurgunt.
Admonet exemplis, qui culpas format auitas

ALIVD. CII.

Si tantas facies tunc sumpsit diuus adulter,
    Se primum falsis lusit imaginibus.
Quid non mentito violasset corpore numen,
    Cuius forma suo gaudet adulterio?

[DE PASIPHAE ET MINOTAVRO.] CIII.

Læsa Venus non est, naturæ vincula constant,
Bucula Dædalei cessat mentita laboris.

Ingenio viuens nil mugit vaccæ biformis,
Fictaque nec verum coitum dant ligna iuuencæ.
Ecce iterum tauro mulier submittitur vxor,
Humanas pecudum suspirant pectora flammas.
Vasta iugum ceruix, cursus capit area colli,
Qualiter adstricto sudauit marcida loro.

[DE DEVTERIO GRAMMATICO.] CIV.

Forma, caput, facies, Deuteri cuncta magister,
Innumeris doctor dotibus ille cluit.
Excussit linguam genius perfectus vbique.
Quòd fari nescit, displicet inde malis.
Grammaticam iactant artem nescire magistrum:
Hoc meliùs simplex moribus instituit.
Oratoris opus, lapidosaque culmina Tulli
Non tetigit, celsum rhetora nullus amat.
Discipulis satis est vultus, tacitique verenda
Caluities, Phœbe lumina plena vident.

IN NATALEM INFANTIS ARATORIS.
Ex tempore. CV.

Iure colis proprium natalem, pulcher Arator.
Qui si non coleres, nunquam Arator eras.

DE QVODAM INCERTI PROPOSITI
& vitæ turpis. CVI.

Tot rebus fallax quid garris pica biformis,
Semiuir & tremulo qui vexas turpia lumbo?
Quod tibi propositum, qui sexus contigit vnquã?
Quid non mentiris vir, fœmina, sancte, profane?

VERSVS MISSI AGNELLO VIRO *ſublimi, ex tempore.* CVII.

Lucidum tinxit maculante fuco
Quiſquis affectum, ferat inde linguam
Iudicis Chriſti facibus peruſtam
Ore ſepultus.

Scindit vrgens fœdus omne fraude viuax perpeti,
Ægre portans quicquid ordo flagitat ſerenior.
Linque quæſo, amice, mores plebę dignos vltima,
Sanguinis callem ſecutus ſerua quod depectus es.

ENNODIVS AGNELLO.

Ante imperium diligētiæ veſtræ valitudinem ſuam iniuncta tenuerunt. Nam ne cui hæc darentur vel legenda vel tranſcribenda præmonitus, obuias poſcentibus manus oppoſui. Nunc victus tui caritate tranſmiſi. Facies meum pudorem in ſtatione eſſe ſi relegas, in profligatione maxima, ſi tranſcribas.

✠ CVIII.

Vincula ſoluit amor, quæ quondam nexuit alter:
Non niſi per legem cedit lex priſca ſequentem.

[DE VERSIBVS SVIS.] CIX.

Nunquam frugiferis per ſæcula longa tyrambis
In me fluxerunt commoda Caſtalij.
Triſtia ieiunis ſpargentem carmina labris
Spes noua quid ſtimulas gurgitis Aonij?
Sed ſi mutato Parcarum ſtamine gaudes,
Exhibe cornipedem nunc Pegaſæa mihi.

Qui ferat aligerum per gramina roſcida corpus,
Nec teneras flectat veſtigiis ſegetes.
Sublimem, validum, formoſum, paſſibus aptum;
Qui ſi contingat, mox mihi, Muſa, places.
Mitteris ad largum locupletem poſcere parua:
Ni gaudens redeas, dic mihi, Muſa, vale.

DE CASTELLO HONORATI *Epiſcopi.* CX.

Pontificis caſtrum ſpes eſt fidiſſima vitæ.
Cui tutor ſanctus, quæ nocitura petant?
Hîc clypeus votũ eſt, procul hinc Bellona recede.
Quod meritis conſtat, prælia nulla grauant.
Conditor hîc muros ſolidat, munimina factor.
Nil metuat quiſquis huc properat metuens.

DE HORTO REGIS. CXI.

Dextera bellipotens vulgatis plena triumphis,
Qua cecidit quicquid fugit ab obſequio:
Diſperſo celſam ſolidas qui ſanguine famam,
Cui peperit laudem mitis et arma tenens.
Poſtquam prælargo rubuiſti ſcammate campi,
Arua colis pingens germine purpureo.
Virgultis proprio diſpenſas murice poma,
Das plantis fructum nobilitate tua.
Vilior en ceſpes iactat ſe diuite ramo,
Dum ligni morſus ſemina clara fouet.
Demeſſus ferro floret tibi ſurculus alter:
Nuda maritatis dos nitet arboribus.
Gramina cultorem prænoſcunt, muta loquuntur,
Quod tetigit Princeps ver habet in glacie.

Gestu terra potens, monstrat cui creuerit arbor
Fœtibus et genio panditur hîc dominus.
Peruigil Hesperidnm quæ seruas iugera serpens,
Aurea ieiunis munera dans epulis.
Quis syluæ sobolem carpat custode veneno?
Morte nemus tutum, credite, nullus adit.
Hîc commune facis, pietas, quod sola parasti.
Visceribus plenis nescit abire fames.

DE CŒCO QVODAM LVXVRIOSO. CXII.

Orbe pereffosso fluidum de lumine vulnus
Pestifer ostentans ora sepulta geris.
Cœca per innumeros facies portatur amicos,
Qui te conspiciunt iure dolent oculis.
Ebria marcenti locupletas flumine menta,
Circumfers crasso sordida labra fimo.
Oscula nulla petas, madidam suspende Mephitim:
Te propter cupiam perdere quod video.
Quis putet ex oculis flammas coalescere turpes?
Nil videt, & rectum seruat iter scelerum.

DE EQVO SVO SENE. CXIII.

Flexior annoso sonipes moderamine noster
Nunc iuuenem blando sustinet obsequio.
Mollia grandæuus summittit terga sedenti:
Ætas constantem gressibus esse facit.

DE FLAGELLO INFANTIS ARATORIS CXIIII.

Quæ capiunt mundum iunxit mens docta flagello,
Exornans censu nobilitante plagas.

ALITER. CXV.

Argenti atque auri vapulat quicumque metallis,
Gaudia cum fletu miſcet auara ſuo.

ALITER. CXVI.

Dentibus argenti fuluum concluditur aurum,
Contemnat nullus verbera pulcra pati.

EPITAPHIVM DOMNÆ MELISSÆ INL. *fæminæ.* CXVII.

Sanguine, mente, opibus, facie, virtute, pudore,
Optatur qualis fæmina, ſola fui.
Hoc tantùm mundi quod lex eſt corpore geſſi,
Exornans caſta prole pudicitiam.
Quæ victrix fortem tenui per blanda maritum,
Melle meo vertens iura, Seuere, tua.
Quos genui, celſa coniunctos ſtirpe reliqui.
Quod votum eſt ſanctis, coniuge præmorior.
Nil mihi deceſſit, maneo poſt buſta ſuperſtes:
Felices nunquàm mors nocitura petit.
Et nomen dulce eſt, de factis Melliſa dicor.
Moribus hoc fluxit iure datum propriis.

DE QVODAM STVLTO, QVI VIRGILIVS *dicebatur.* CXVIII.

In tantum priſci defluxit fama Maronis,
Vt te Virgilium ſæcula noſtra darent.

ALITER. CXIX.

Si fatuo dabitur tam ſanctum nomen homullo,
Gloria maiorum curret in opprobrium.

ALITER. CXX.

Captiuo ſtultus congaudet ſtemmate vates.
Non eſt Virgilius, dicitur iſte tamen.

ALITER. CXXI.

Externo quotiens vocitaris nomine demens,
Si tibi ſunt ſenſus, proſpice ne venias.

ALITER. CXXII.

Cur te Virgilium mentiris peſſime noſtrum?
Non potes eſſe Maro, ſed potes eſſe moro.

IN CVBICVLO SVPER CODICES IN *ordine poſitos.* CXXIII.

Iſte callis eſt, ſupernam qui parat potentiam,
Lux pudoris, eſca mentis, fax, medela, claritas.
Mundi fæce qui fucantur hunc tenere neſciunt.
Liber extat hoc quicumque colla loro vinxerit.
Sanguinis venam nitentis comit iſte ſarculus.

ADVERSVS CLAVDIANVM DE *mulabus* CXXIIII.

Hic volucrem Rhodani torrentis reſpice natam
Sermonum frænis ſubdere colla tuis.
Iuſſa volat verbis, et verbis iuſſa quieſcit,
Cuius captiuum eſt auribus arbitrium.
Vincula neſciret, ni vocis ſtricta lupatis
Perderet auditu luxuriam generis.

Cùm ſtimulos clamor, mentitur clamor habenas,
Obſequium linguæ libera membra ferunt.
Non opus eſt loris, ſed nexus certa loquendi
Dura catenati roſtra ligat pecudis.

DE ASINO ET EQVA. CXXV.

Viſceribus proprijs externos fundere partus
Cogitur, et generis ſobolem lactare ferini.
Iurgia naturæ magno diſtantia calle.

ALITER. LXXVI.

Edidit ignotum genitrix malè conſcia partum,
Naturæ fraudes, nobiliore dolo.

ALITER. CXXVII.

Diſcrimen generis iunxerunt fœdera partus,
Ingenii ſtirpem permixta lege coacti.
Hic mulus geminū pecus eſt, ſed corpore ſimplex.

DE VECTATIONE SVA NOCTE *in æſtate* CXXVIII.

Aſtrorum populus necdum de lumine Solis
Perdiderat lucem: gremio ſed noctis adultæ
Fundebat rutilos madefacta aſpergine crines.
Cynthia per croceas fulgebat lactea bigas,
Reſcindens quicquid deſcripſerat orbita fratris.
Vernabat tacitus ſplendor de munere noctis,
Torrida frigoribus conſtringens tempora Cancri:
Cùm me curarum cupien em ſpernere faſces

Ruris amœnati facies depicta vocauit.
Cornipedem ſcandi, qualem vix Cyllarus æquat,
Mollibus æthereas qui vincit curſibus auras,
Immobilis currit cuius per deuia ſeſſor,
In ſtatione volans pedibus conſtanter adactis.

IN BASTERNA VXORIS BASSI *Violæ*. CXXIX.

Quam vaga cõſtantem retinent hæc tecta decorē!
Mittitur à domina quicquid habent pretij.
Nam rutilat fuluum Violæ de luce metallum:
Poſſeſſor radios ſpargit vbique ſuos.

EPITAPHIVM EVPHEMIÆ. CXXX.

Obruit hæc tumulos, viuit poſt funera factis,
Quæ mortale nihil moribus inſeruit.
Euphemia tuos tellus complectitur artus,
Sed mens eſt niueis quàm bene iuncta choris!
Occidit exitium, ſors tunc duriſſima ſeruit,
Cùm ſuperat fatum neſcia vita mali.
Hæc thalamis fœcunda fuit, viduata pudori
Exemplis natam fecit amare Deum.

DE SPATHA IN FVSTE. CXXXI.

Vtimur incluſo per fraudes enſe bacillo,
Mors ligni tunicis quàm bene tecta latet!
Subſidium portas, quod cunctis terror haberis.
Pacificum eſt nobis quod necat obſequium.

DE BOETIO SPATHA CINCTO. CXXXII.

Languescit rigidi tecum substantia ferri,
Soluitur atque chalybs more fluentis aquæ.
Emollit gladios imbellis dextra Boeti:
Ensis erat dudum, credite, nunc colus est.
In thyrsum migrat quod gestas, improbe, pilum.
In Venerem constans linque Mauortis opem.

DE STOMATIO EBVRNEO. CXXXIII.

Sollicitata leui marcescunt corda virorum
Tormento: fas est ludere virginibus.
Frangunt Marmaricis elephas quod misit ab aruis,
Per micas sparsum mox solidatur opus.
De pœna teneræ discunt cum fraude iocari.
Nam ridere necis munere, fœmineum est.
Angusta norunt res mille includere capsa,
Omne ebur hîc mulier pectoris arca tui est.

DE AVE PER PADVM SVPER SPVMAS *sedente & transeunte.* CXXXIV.

Riparum frænos naturæ vincula surgens
Fortè Padus tumido gurgite transierat.
In spumam fluxas cogens durescere lymphas,
Squamea prævalidis dorsa ferebat aquis.
Ales vt in tenero fidens tunc constitit orbe,
Otia dans pennis, tuta premebat aquas.
De proprio pelagus calcanti suggerit alnum,
Humida cùm siccam cymbula portat auem.

DE SEPVLCRO MAIORIANI *Imperatoris.* CXXXV.

Cùm perſtat grauior, buſtum fortuna petitum
Contulit exuuiis, Maioriane, tuis.
Nunc indignis pyramidum [fors] proſpice moles,
Vilia Principibus linque ſepulcra piis.

DE EQVO PADANO. CXXXVI.

Cornipedes cuncti, quos gignunt bellica rura,
Quoſque cruentatis diluit vnda toris.
Algida qui Tanais domuiſtis dorſa profundi,
Quorum prævalidas vngula calcat aquas.
Ecce Padanus adeſt ſonipes, cui iudice recto
Cedant Æmonii quos fouet aura poli.
Ille pruinoſis qui mandat gramina luſtris,
Et merito & forma diſpar vtroque venit.
Molliter incedit membris formoſus honeſtis,
Oblectat viſum dulcis in obſequio.
Nil iam Phaſiacam collaudet fabula prolem.
Nec peregrina ferant nomina celſa caput.

DE PRINCIPE P. P. EBRIOSO, *qui vitem tenebat.* CXXXVII.

Verus honor vitem tribuit, ſed munera vitis
Ieiuno non dant ligna miniſterio.

ALITER. CXXXVIII.

Vt ſceptrum Princeps, ſic geſtat dextera vitem,
Vtribus exornet diua corona caput.

ALI-

ALITER. CXXXIX.

Vitifer hic ſiccus matrem complector herilis,
Vberibus preſſis quæ mihi vina negat.

ALITER. CXL.

Heu quotiens calidis vites ſine fruge labellis
Illuſit nudo nomine me refouens!

ENNODIVS HONORATO PRINCIPI. CXLI.

Terrarum culpis vitium potat r obumbras.
Ebrius eſſe nequis vina vomens Ligurum.
Dum replet madidus feruentia pectora Bacchus,
Indicunt validam pocula noſtra ſitim.

DE EPISTOLA DOMNI AMBROSII *contra Symmachum de ara Victoriæ, quando petens cultum ipſius victus eſt Symmachus. factum ſubitò, & miſſum Domno Fauſto Præf. præt.* CXLII.

Dicendi palmam Victoria tollit amico,
Tranſit ad Ambroſium. plus fauet ira Deæ.

VERSVS DOMNI FAVSTI. CXLIII.

In Ligurum terris potorem qui vocat, errat:
Nunquid vina bibit vina bibens Ligurum?

VERSVS MESSALÆ. CXLIV.

Suſcipe verſiculos, Ennodi proxime, noſtros.
Vt librum nobis reddere non deſinas.
Ne fœdes cultum, dum reddere maxime non vis,
Quæ pridem nobis es quoque pollicitus.

DOMNI ENNODII. CLXV.

Si te Meſſalam ſtudiis mihi pandere velles,
Non deerant libri, quos tibi dulce darem.
Mens iniuſta nimis quod ſpernat tollit amanti,
Nec gratum eſt munus, quod fugit ingenium.

DOMNI ENNODII. CXLVI.

Artis Grammaticæ librum de carmine facto
Qui poſcit, ſolidos certat habere pedes.
O vtinam Muſis contingant munere noſtro
De te quandoque gaudia certa puer!
Vitant loripedem, niſi fallor, pangere verſum,
Vel quos in ſomnis reſpiciunt ſtudia.

DE HONORATO. CXLVII.

Vxor Flaſconis cupis dotata Falerni,
Semper inexhauſto pectus repleta Lyæo,
Quæ Bacchum madidis colui venerata labellis,
Turgida ructato permulcens numina muſto,
Concludor ſicci bene conſcia tegmine buſti,
Eſt tamen ad ſuperos coniunx mihi nobilis, euue.

Pocula quem nunquam poſſint tranſire beata.
Quem ſi fata virum ſeruant, tibi viuimus ambo.

EPITAPHIVM DOMNÆ DALMATIÆ. CXLVIII.

Funus obit virgo quotiens in buſta refertur.
Vnum iter eſt mortis criminis obſequium.
Dalmatiæ meritis victa eſt natura rebellis,
Degeneri cælum nobilitate tenet.
Hoc ſatis eſt mundum calcaſſe in corpore mundi,
De vitio ſumptam cedere nil vitiis.
Stemmatis hæc lucem tranſcendit ſole pudoris,
Mens cum propoſito conſociata fuit.

DE FONTE BAPTISTERII S. STEPHANI, *& aqua quæ per columnas venit.* CXLIX.

En ſine nube pluit ſub tectis imbre ſereno,
Et cæli facies pura miniſtrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina ſacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rurſus natis vnda ſuperna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha receſſus,
Euſtorgi Vatis ducta miniſterio.

EXCVSATIO ENNODII DE *laudibus.*

Qui miratur officij terminos in amicorum me laudibus egreſſum, recolat quàm imperioſa eſt ſemper affectio, nec parens propoſiti legibus vis

amoris. Et profectò ſi facti mei rationem quærat, religionem vocat quod mentiebatur exceſſum.

Vt valeant aquilæ formatos prodere fœtus,
Vitalis tenerum frangit tepor inſitus ouum.
Tunc pius artatam lacerat pater impiger ædem,
Vt pariat rurſus ſtudio, quos edidit aluo.
Mox generis teſtem Phœbum ciet arbiter idem,
Inuenit internam rimatus lumine lucem.
Non aliter celſo pueros de ſtemmate cretos
Doctrinæ radiis opponit cura parentis.
Quàm bene flammarum conſtanter, reſpice, bella
Excipiunt teneri, vincentes fulgura viſu.

[DE DVABVS DOMIBVS *coniunctis.*] CLI.

In geminis ſimplex radiat pia gloria tectis,
Et de diuiſis conſociatur honos.
Ne procul, aut ibidem ſacros confunderet vſus,
Conſtanti numerum ſors dedit ampla loco.
Vna domus duplici diſcreta iungitur æde,
Partiturque ſuum quod bene nectit opus.

FINIS.

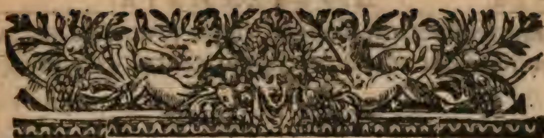

INDEX.

PROVERBIA.

IACOBI SIRMONDI SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

Notæ ad Ennodium.

Ad lib. I. Epistolarum.

MAGNI FEL. ENNODII] Tria hæc nomina Ennodii, quæ in antiquis exemplaribus leguntur, non quidem in fronte operis, neque passim per omnes titulos: sed in eo duntaxat, qui præfixus est vitæ B. Antonij. In ceteris satis habuerunt antiquarij prioribus omissis tertium, quod verum & proprium auctoris nomen erat, adnotare. Proprium inquam. Nam Ennodij adhuc æuo mos durabat, qui apud Latini quondam oris gentes, atque adeo in Vrbe tandem ipsa post euersam remp. obtinuit; vt cùm tribus fere, quatuorue nominibus nobiliores vterentur, proprium tamen vnum cuiusque nomen esset, quod postremo semper loco post cetera statuebant, & quo vnico, si pluribus abstinere placuisset, singulos designabant. Verbigratia, M. IVNIANI IVSTINI, (sic enim breuiatorem Trogi Pompeij appellat codex Vaticanus) proprium nomen fuit Iustinus. & FABII LAVRENTII MARII VICTORINI, quæ integra est nomenclatio clarissi-

mi Rhetoris, qui in Ciceronis libros de arte Rhetorica scripsit, proprium item nomen, quod postremum. Id ipsum in Aueno, Liberio, Symmacho, & aliis ad quos Ennodius scribit, suis locis ostendemus. Eodemque modo in titulis omnibus librorum, in marmoribus, aliisque illorum temporum monumentis, quando plura vnius hominis nomina occurrunt, dubium non est, quin verum ac proprium id eius nomen sit, quod vltimum collocatur. Quæ nunc paucis admonuisse sit satis: quia iustam huic rei diatribam alio, si Deus volet, loco destinamus.

EPIST. III. FAVSTO] Nullius nomen in operibus Ennodij sepius occurrit, quàm Fausti: cuius Consulatum, Quæsturam, Præfecturam, Patriciatum variis locis commemorat. Is est Faustus Exconsul, quem pro Symmacho Papa in Laurentii schismate stetisse, atque aduersus Festum & Albinum item Exconsules, qui Laurentio fauebant, fortiter pugnasse, auctor est Anastasius. Sed Fausti Consulares hoc tempore duo fuerunt. Vnus Consulatu sine collega functus anno Christi CDXCIII qui Aginantus Faustus dicitur in tumulo Mandrosæ. Alter FL. FAVSTVS IVNIOR. hic fortasse, de quo agimus, qui septimo post superiorem anno Consul fuit cum Longino.

MALVM CVI ROMA SVCCVMBIT] Ob factionem videlicet schismatis Laurentiani grauesque contentiones, pugnas, cædes ex ea natas, de quibus in Symmachi vita idem Anastasius, & Ennodius ipse in Apologetico.

EPIST. IV. ANAGNOSTICI] Epistolæ tuæ Lib. VIII. ep. v. Fausto eidem, *de anagnostici prolixitate fastidium*. Αναγνωστικὸν Græcis id omne est, quod legitur, aut recitatur, sicut ἀκρόαμα & ἄκουσμα, quod auditur. Itaque vt acroama etiam Latini vsurparunt pro dicto, seu re alia quæ auribus excipiatur: sic anagnosticum, pro epistola aut scripto quocumque. Dici etiam posset anagnosma.

CREDIDIREM] Male libri omnes *crediderim*.

PYRI POMA] Sic restitui pro *peripoma*, quod in antiquis etiam libris legebatur. Emendationis au-ctor Augustinus ipse, de quo hîc sermo, quem Libycum doctorem appellat, lib. II. Confessionum cap. IV. *Arbor erat pyrus in vicinia vineæ nostræ pomis onusta, nec forma nec sapore illecebrosis. Ad hanc excutiendam atque asportandam nequissimi adolescentuli perreximus nocte intempesta.*

ABVNDANTEM] Et sibi & Fausto gratula- EPIST. V. tur ob Auieni eius filii Consulatum. Fausto quidem, quòd fasces per filium in eius familia continuentur: sibi verò, quòd suæ per eundem postliminio reddantur. Ennodii enim consanguinea erat, mater Auieni: quare ad Ennodii domum pertinere Auienus videbatur. In Fausti ergo familia interpolatus Consulum ordo non fuerat. Nam & Consulatum Faustus ipse gesserat, vt dictum est, & ante ipsum pater Gennadius Auienus, Valentiniani Principis collega anno Christi CDL. & ante Auienum alii non intercisa serie. At in familia Ennodii series interpolata & abrupta, nec vllus fortasse Consul fuerat post Magnum Ennodii, vt nostra est coniectura, propatruum; qui collegam habuit Apollonium anno CDLX.

IN DICTANDIS LEGIBVS] Quia nimirum edicta & constitutiones sine die & Consule auctoritate carent, ex lege I. Codicis Theodosiani.

SCIPIONVM TRAMITEM] Sceptrorum, aquilarumque Consularium. vt in Panegyrico, *Serranum scipionibus aratra pepercerunt.* & in Parænesi, *ante scipiones & trabeas est pomposa recitatio.* Quo minus de Scipionum familia interpreter, vt magno viro visum est, facit Sidonius, qui Gennadii Auieni, quem Fausti patrem fuisse docuimus, originem non ad Scipionum, sed ad Coruinorum familiam refert. lib. I. epist. IX.

ECCE COMVS] Comus Ennodio, quod aliis EPIST. VI. Comum, τὸ Κῶμον Græcis, nota planæ Liguriæ ciuitas ad Larium lacum, per quem delapsus ex Alpibus Addua fluuius ita decurrit, vt aquarum discri-

men appareat. Huius laudes scripserat Faustus. Ennodius contrâ imparem illam suis laudibus affirmat. Sed reuera iocatur. Nam Comensis agri, vrbisque tanta erat pulcritudo, vt ad delitias instituta videretur. quod de Como inter cætera prædicat Cassiodorus lib. XI. epist. XIV. Vbi pluribus eam describit, & nonnulla habet quæ faciunt ad Ennodium.

PERÆQVATORIS] Tributorum moderatoris, ἐξισωτοῦ. Nota est Gregorij Theologi oratio εἰς Ἰουλιανὸν ἐξισωτὴν, idest peræquatorem. et munus ipsum peræquatio dicitur Nou. XVI. Theod. de quo genere officij Tituli extant in vtroque Codice. Nam & in aliis etiam rebus fuerunt, vt *peræquatores rerum victualium* apud Cassiod. in Formula Magisteriæ dignitatis.

ADDVAMQ. LAVDASTIS] Hoc Plinius inter aquarum miracula recenset lib. II. cap. CIII. *Quædam verò & dulces inter se supermeant alias. vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuino Ollius, in Lemano Rhodanus. Hic trans Alpes, superiores in Italia, multorum millium transitu hospitales suas tantùm, nec largiores, quàm intulere, aquas euehentes.*

EPIST. VII. AD OPEM ECCLESIÆ] Hinc liquet, seruos ad Ecclesias confugere solitos non solùm declinandæ pœnæ causa, si quid peccarant; sed iuris etiam obtinendi gratia, si vim paterentur. Pro his ergo intercedebat Ecclesia. nec antè abduci illos fas erat, quàm de impunitate aut iustitia sacramento à dominis cautum esset. Dato sacramento, serui, ne cum dominorum fraude retineri viderentur, ad obsequium, vt est in Concilio I. Aurelianensi can. V. redire iubebantur. Neque hoc remedio seruis duntaxat subueniebant; sed miseris omnibus & afflictis, qui potentiorum iniuriis oppressi ad Ecclesiæ opem refugissent. quod docet Gregorii magni epistola XXXVIII. lib. VIII. ad Ianuarium Episcopum Calarit. In quo nescias pietatémne cum æquitate veteris Ecclesiæ mirere magis, an maiorum erga Ecclesiam

fidem ac reuerentiam. Has intercessiones appellabant. Ennodius in vita Epiphanij. *Intercessionum: tantam sibi proposuit curam, vt ipsam se miseris inferre crederet molestiam, quã per negligentiam à quibuscũque permisisset inferri.* De quibus etiam ibidem paulo superiùs in Epiphanij diaconatu.

RETENTATORIS] alienorum scilicet mancipiorum. vt in lege Valentiniani Cod. Theod. de annona & tributis, *qui vagos seruos penes se retentant.* quanquam & in omni re aliena dicitur retentator. Cod. eodem leg. XII. Qui bonis ex lege Iulia cedere possint. & apud Ennodium in vita Epiphanii, & in Panegyrico. Item apud Cassiod. lib. I. XXII.

FIRMINO] lib. II. epist. VI. EPIST. IX.

OLYBRIO] Causidico eius æui disertissimo. de quo epist I. quæ ad Ioannem Olybrij generum scripta est; *Neminem credidi ad Olybriũ peruenire.* Eiusdem eloquentiam celebrat lib. II. ep. IX. & XIII. & peculiari opere Carm VIII. Cassiodorus verò magnum Olybrium propterea vocat lib. VIII epist. XIX. EPIST. X.

PALÆSTRA DILVCIDANT] Basiliensis editio, *dilucidat.* hoc nimirum postulabat vsus, & origo vocis παλαίστρα. Sed Ennodius τὰ palæstra tanquam plurale vsurpauit etiam lib. II. epist ad Pomerium, & in Præfatione dicta Aratori. & creber est in simili enallage, vt cùm τὸ æther dicit, τὸ epitoma; & hæc lampada, thoraca, & alia id genus permulta.

AVIENO] Fausti filio, de cuius Consulatu vidimus epist. V. Idem in quarta Synodo Romana Symmachi, & in Theodorici regis ad eandem Synodum literis RVFIVS MAGNVS FAVSTVS AVIENVS omnibus suis nominibus appellatur. Errant enim, qui duorum ibi Cõsulum nomina exponi putãt: cùm vnius sint Auieni; cui à patre Fausti, à materna cognatione Magni cognomẽ inditũ. Ad hũc ipsum, opinor, tum inter Senatores primarium, multis pòst annis scripta extat dogmatica Ioannis Papæ II. epistola, cuius hæc inscriptio. *Ioannes Episcopus Romanus Illustribus ac magnificis viris Auieno, Senatori, Liberio, Seuerino, Fideli, Auito, Opilioni,* EPIST. XII.

Ioanni, Siluerio, Clementino, & Ampelio.

Ep. XIII. AGAPITO] Viro illustri. cui post Palatinum honorem Rauennatem, quem illi hoc loco gratulatur Ennodius, & de quo iterum lib. IV. epist. VI. delata est etiam à Theodorico rege Præfectura Vrbana, vt aliquot eius epistolæ ostendunt apud Cassiodorum lib. I. tum Patriciatus, & legatio in Orientem, sub annum, vt reor, DX. de qua lib. II. epist. VI. Cassiodori. Denique ordinarius Consulatus anno DXVII. cuius non solùm testes sunt Fasti; sed etiam Synodus Epaunensis, quam Agapito Consule conuocatam fuisse docent vetera exemplaria.

Epist. XV. FLORIANO] Viro spectabili. si modò is est, ad quem Theodericus rex scribit apud Cassiodorum lib. I. epist. V.

Ep. XVIII. AVVM NOMINE PATREM DOCTRINA] Auieni auus fuit Gennadius Auienus, Fausti pater, quem anno CDL. Consulem fuisse monuimus, de quo Sidonius lib. I. epist. IX. Et patrem & auum nomine referre videbatur Auienus, nam Faustus Auienus vocabatur. Sed quia vnum, vt docuimus, verum cuiusque ac proprium nomen erat quod vltimum, idcirco aui tantum Auieni nomen reddebat.

Ep. XIX. DEVTERIO] V. S. Grammatico, vt est in epigraphe Carminis II. Hoc igitur est, quòd Doctorem optimum appellat, & in Epigrammatis Magistrum. Felicis Rhetoris Romani fuerat auditor. Is enim videtur, cuius in Parmensi codice Martiani Capellæ fit mentio his verbis.

SECVRVS MEMOR FELIX V. SP. COM. CONSIST. *Rhetor R. ex mendosissimis exemplaribus emendabam, contra legente* DEVTERIO *Scholastico, discipulo meo, Romæ ad portam Capenam, Cos. Paulini v. c. sub* D *Non. Martiarum Christo adiuuante.*

Ep. XXII. OPILIONI] Lib. v, ep. III.

Ep. XXIII. SENARIO] De quo lib. III. epist. XI.

Ep. XXIV. ASTVRIO] Diuersus videtur ab Asturio Consule collega Præsidij anno CDXCIV. cuius antiquæ pietatis monimentum hodiéque apud Leodicos seruari dicitur in eburneo sacri Euangeliorum libri oper-

culo, cum hac inscriptione, FL. ASTVRIVS V.C. ET INL. COM. ET MAG. VTRIVSQ. MIL. CONS. ORD. Nam Ennodius Senatorem hunc tantùm vocat, non Consularem. Sed non minore, mea quidem sententia in errore versantur, qui Turcium Rufium Asterium v. c. & ipsum Consulem ordinarium atque Patricium, qui Sedulii poëtæ versus post eius mortem ex eius scriniis collectos recensuisse dicitur, cum Asturio Præsidi collega confundunt; cùm ad illum Asterium hæc pertinere videantur, qui Consul fuit cum Protegene anno CDXLIX. tum quia hæc illi nomina potiùs congruunt, tum quia id tēpus cum Sedulii obitu cohęret, quem ex integris Gennadij exemplaribus Theodosio iuniore, cui opus suum dedicauit, & Valentiniano regnantibus vita functum didicimus. Denique omnem dubitationem adimit ipsius Asterij epigramma, quod in Cod. Remensi post epistolā Sedulij ad eundem ipsum Macedoniū scriptum legimus his verbis.

Sume, sacer meritis, veracia dicta poeta,
Quæ sine figmenti condita sunt vitio.
Quo caret alma fides, quo sancti gratia Christi,
Per quam iustus ait talia Sedulius.
Asteriique tui semper meminisse iubeto;
Cuius ope & cura edita sunt populis.
Quem quamuis summi celebrent per sæcula fasti;
Plus tamen ad meritum est, si viget ore tuo.

Epigrammati verò præmittitur hæc adnotatio. *Hoc opus Sedulius inter chartulas dispersum reliquit. Quod recollectum, adornatúmque ad omnem elegantiam diuulgatum est à Turcio Rufio Asterio* v. c. *Consule ordinario atque Patricio.*

POST MAVRICELLI OBITVM] Qui aduocatione fisci fungens Liguriæ prouinciam fisci calumniis oppresserat, contra officij videlicet moderationem legibus præscriptam. Qua de re grauissima & elegantissima sunt Theodorici Regis præcepta ad Marcellum aduocatum fisci, apud Cassiodorum lib. I. epist. XXII. EP. XXIV.

AD LIB. II.

EPIST. I. ENNODIVS ARMENIO CONSOLATORIAM] Ita in antiquis concipitur hic titulus, verbo ſuppreſſo. Qui mos olim non infrequens in Epiſtolarum inſcriptionibus, in quibus etiam ipſum argumenti genus indicabant. Talis eſt inſcriptio Carminis Sidoniani ad Thaliam, quod inſertum eſt epiſtolæ xi. lib. VIII.

Dilecta nimis & peculiari
Phœbus commonitorium Thalia.

Verùm in Sidonij vulgatis editionibus hi verſus cū reliquis ineptè cohærent, cùm ſeiungi debeant, quia titulum faciunt, ſimilem illius apud Gregorium lib. III. Dialog. cap. x. *Sabinus Domini Ieſu Chriſti ſeruus commonitorium Pado.* & huius Zozimi Papæ. *Zoſimus Epiſcopus commonitorium presbyteris & diaconibus qui Rauenna ſunt.*

GLORIOSO FINE] Ob actam pœnitentiam, de qua mox, & in Carmine XXXIV. vbi tabula deſcribitur, in qua Angeli hunc Armenij filium, qui pœnitentiam egit, Chriſto offerebant. Nec enim dubitabant, quin ad beatam vitam euolarent, qui pœnitentiæ ſacris expiati excederent. Vnde ſicut de neophytis recens baptizatis, ita de iis, qui poſt pœnitentiam obibant, hoc ſæpe vſurpabant, vt iiſſe aut migraſſe ad Dominum dicerent. In arca ſepulcrali Romæ, IVN. BASSVS V. C. QVI VIXIT ANNIS XLII. MEN. II. IN IPSA PRAEFECTVRA VRBI NEOFITVS IIT AD DEVM VIII. KAL. SEPTEMB. EVSEBIO ET HYPATIO COSS. Et altera inſcriptio Aquis Sextiis. *Hic in pace quieſcit Adiutor, qui poſt acceptā pœnitentiam migrauit ad Dominū. vixit annos* LXV. MENS VII. DIES XV. *Depoſitus* S. D. VIII. KAL. *Ianuar. Anaſtaſio* V. C. *Conſule.* Cæterùm D. Auguſtini ſententia fuit, vt Poſidius in eius vita ſcribit, etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere.

ABRAHAM VNICVM] Iisdem Abrahæ & Dauidi exemplis vtitur Commodianus antiquus scriptor, cuius meminit Gennadius, lib. II. Instructionum, in ea quæ inscribitur, Filios non lugendos.

Non pudet infrenem gentiliter plangere natos?
Os laceras, tundis pectus, vestimenta deducis.
Nec metuis Dominum, cuius optas regnum videre?

Et post alia.

Nec dolore duxit pater filiū mactandum ad aram,
Dolore nec vates filium luxit defunctum.

SPECIOSÆ] Religiosæ fæminæ Ticinensi, vt docet proxima epistola. cuius ac sororum mentio item epist. XIII. *Sed quæ iniunxistis de religiosa fœmina Speciosa, & germanis eius, male est animo meo quòd implere non potui.* EPIST. II.

ILLVSTREM VIRVM ERDVIC] Nomen restitui ex Vaticano, nisi quòd in eo *Erdui* tantùm detracta littera legebatur. Sed Erduic appellatur, atque inter Gothorum nobilissimos numeratur in Panegyrico. Ticinum ergo ab Episcopo Mediolanensi ad Erduicum missus Ennodius, gaudebat sibi oblatam occasionem visendæ Speciosæ. sed contra votum accidit, vt Erduicum in via offenderit, priusquam Ticinum esset ingressus; ac domum cum eo spe frustratus redire coactus sit. EPIST. III.

LACONIO] Lib. III. epist. XVI. EPIST. V.

POMERIO] Arelatensi. Cyprianus in vita S. Cæsarij Episcopi. *Erat autem illis admodum familiaris Pomerius quidam, professione Rhetor, Afer genere; quem ipsis singulariter carum Grammaticæ artis doctrina reddebat.* In Catalogo seu appendice Gennadij, vbi Pomerij opuscula recensentur, natione Maurus dicitur ac presbyter in Gallia ordinatus. Ennodius Græcè, Latinéque doctum; nec sæcularibus tantùm litteris eruditum, sed sacrarum etiam peritum fuisse significat, Rhodanique alumnum vocat, quia Arelate versabatur. Ruricii quoque exstat epistolæ duæ ad Pomerium & ipsum Arelatensem: quando quidem ab Æonio Arelatensium Episcopo petit, vti Pomerium ad se venire iubeat, lib. II. epist. VIII. Sed ab- EPIST. VI

batem appellat. vt quæri iam possit pluresne hoc nomine fuerint; an vnus idem, quod mihi facile persuaserim.

EP. VII. FIRMINO] Propinquum suum vocat Ennodius. Itaque Arelatensem illum puto, quem laudat Cyprianus idem in Cæsario. *Erat tum*, inquit, *in ea vrbe Firminus vir illustris & timens Deum, eiusq. propinqua Gregoria clarissima mater familias. quorum studio, cura, & benignitate erga clerum & monachos, erga ciues & pauperes vrbs illa illustrior reddebatur.*

LYCHNIS CONTRA SOLIS RADIOS] Facilis fuit emendatio pro *lignis*, quod in omnibus exẽplaribus vitiosè legebatur. Apologia pro synodo. *Nescitis, stolidi, solem facibus non iuuari, nec ad præsidium diurnæ lucis lychnos accendi?*

EP. XII. SVB SANGVINIS LIBERTATE] Quia Ennodius Astyrij consanguineus erat, siue parens, vt scripsit lib. I. Epist. XXIIII. cuius libertate offensum illius animum placare hac epistola conatur.

EP. XIII. VT AIT QVAIDAM ELOQ.] Symmachus. Assentior enim Fr. Iureto, qui alludi censet ad eius epistolam IX. lib. VII. in qua filio de Epistolæ stylo præcipit his verbis. *Nam vt in vestitu hominum, ceteróque vitæ cultu, loco ac tempori apta sumuntur: ita ingeniorum varietas in familiaribus scriptis negligentiam quandam debet imitari; in forensibus verò quatere arma facundiæ.* Eadem est Ciceronis sententia lib. IX. epist. XXI. ad Pætum, vbi quotidianis à se verbis epistolas texi solere scribit. quod de suis quoque affirmat Seneca epist. LXXV. *Qualis*, inquit, *sermo meus esset, si vnà sederemus, aut ambularemus, illaboratus & facilis, tales esse epistolas meas volo, quæ nihil habeant accersitum, nihil fictum.* Artemo sanè apud Demetrium Phalereum eodem modo Epistolam, quo Dialogum scribi oportere ait. at Demetrius paullo magis quàm dialogum elaborandam docet.

ÆTHER ARVNDO PROSCINDIT] Non æthera. Sic enim solet interdum Ennodius; vt *æther vacuum* lib. VII. ep. XXXVIII. & pro Synodo, *Videbant æther tantùm directis à se iaculis verberari.*

AFRIS] Exulibus Episcopis Africæ, quos Trasamundus Rex Vandalorum fidei causa in Sardiniam relegarat, numero CCXX. His quotidiana subsidia ministrare solitum Symmachum Papam auctor est Paulus Diaconus Historiæ Miscellæ. lib. xv. Nunc illos hac Epistola consolatur, & sacras Martyrum reliquias mittit, quas postularant. Scripta enim est ab Ennodio quidem, sed pro Symmacho. cuius etiam nomine inter alias eius epistolas legitur in antiquis collectionibus. EP. XIV.

H. DIACONVM] Hormisdam, opinor, qui Diaconus erat Ecclesiæ Romanæ. Qui de Ennodio interpretantur, vt cætera omittam, à monogrammo discedunt.

EVPREPIAE] Sorori suæ, matri Lupicini: quæ tum in Prouincia Narbonensi, patrito nimirum solo, peregrinabatur, id est Arelate, vt docebit epist. VII. lib. VII. Ad Euprepiam sunt epistolæ complures. de Lupicino autem aget tum alijs sæpe locis, tum maximè Dictione II. Scholastica. EP. XV.

CONSTANTIO] Virum Illustrem appellat lib. IIII. ep. XIII. Et patria Mediolanum, & eloquentiæ pietatisque laus quæ Constantio huic tribuitur, Epitaphij admonent Constantij togati Mediolanensis, quod non abhorret ab æuo, nec à stylo Ennodiano. Quare hoc loco subijciam, vt legitur in monimentis sacris veterum inscriptionum. EP. XVII.

Ingenij legúmque potens Constantius atra
Mortis sorte iacens conditur his tumulis.
Hinc gemat hunc probitas, tristis suspiret honestas,
Et comitis funus plangat amica fides.
Quis per bella fori totiens de iure triumphum
Rettulit, & sanos perculit ore reos?
Ornauit proprio semper fulgore togatus
Eloquio mores, moribus eloquium.
Non multum mors dira noces in funere iusti:
Nil tua tela grauant, possidet astra pius.

DE ARBITRII LIBERTATE] Tacito nomine quendam refellit, qui liberum arbitrium, quod, vt lib. de correptione & gratia docet D. Augustinus, EPIST. XIX.

& ad malum, & ad bonum faciendum confitendum est nos habere, deteriorem tantùm in partem datum affirmabat. Quam hæresin cùm aptissimè redarguat Ennodius, reuincaturque ab vniuersa schola Theologorum, tum veterum, tum recentiorum, qui de libero arbitrio disserunt, mihi satis est Græca Irenæi verba è libro IV. cap. LXXII. quæ Ennodianis argumentis fauent, & vulgo obuia non sunt, in medium proponere. Εἰ φύσει οἱ μὲν φαῦλοι, οἱ δὲ ἀγαθοὶ γεγόνασι, οὔθ' οὗτοι ἐπαινετοὶ, ὄντες ἀγαθοί· τοιοῦτοι γὰρ κατεσκευάσθησαν· οὔτ' ἐκεῖνοι μεμπτοὶ, οὕτως γεγονότες. ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πάντες τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως, δυνάμενοί τε κατασχεῖν καὶ πρᾶξαι τὸ ἀγαθόν· καὶ δυνάμενοι πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτὸ, καὶ μὴ ποιῆσαι. δικαίως καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς εὐνομουμένοις, καὶ πολὺ πρότερον παρὰ Θεῷ οἱ μὲν ἐπαινοῦνται, καὶ ἀξίας τυγχάνουσι μαρτυρίας τῆς τοῦ καλοῦ καθόλου ἐκλογῆς καὶ ἐπιμονῆς· οἱ δὲ καταιτιῶνται, καὶ ἀξίας τυγχάνουσι ζημίας τῆς τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀποβολῆς. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ προφῆται παρῄνουν τοῖς ἀνθρώποις δικαιοπραγεῖν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐξεργάζεσθαι, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ τοιούτου, καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἀμέλειαν εἰς λήθην ἐκπεπτωκότων, καὶ γνώμης δεομένων ἀγαθῆς, ἣν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς παρέχει γινώσκειν διὰ τῶν προφητῶν. ταῦτα γὰρ πάντα τὸ αὐτεξούσιον ἐπιδείκνυσι τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ συμβουλευτικὸν τοῦ Θεοῦ, ἀποτρέποντος μὲν τοῦ ἀπειθεῖν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ βιαζομένου.

EPIST. XX. RES CREPERA ATQ. ANCEPS] Symmachus epist. I. *Ita res crepera atque anceps dubium me habet.* Vox antiqua, pro dubio & incerto. Itaque Martianus Capella lib. I. opponit perspicuo. *Nam,* inquit, *desipis, admodumque perspicui operis* ἐγκρουμένω*noscens creperum sapis; nec liquet Hymenæo præsultante dispositα nuptias resultare.* Inde & crepusculum dictum volunt, quia in lucis noctisque confinio. Symmachus idem epist. VII. Ausonio. *Priusquàm manifestus dies creperum absolueret.*

ALBINO] V. I. Patricio. quod docet non solùm proxima epistola Ennodii, verùm etiam epistolæ aliquot Theodorici apud Cassiodorum. Item Consulari. nam Consul fuerat anno CDXCIII. hoc est triennio post Faustum. Itaque Albinum Consularem vocat Boetius lib. I de Consolatione, de accusatione agens, qua maiestatis apud Theodoricum falsò delatus est. Sed ex Ennodii verbis hoc præterea discimus, Albinum Fausti parentem, hoc est propinquum & consanguineum fuisse. EP. XXI.

EVPREPIÆ NOSTRAE] Sororis Ennodii. Supra epist. XV. & lib. III. epist. XV. ac XXVIII. & aliis. EP. XXIII.

COMES TANCILA] Locus antea mirè deprauatus. Tancilæ nomen restitui ex libris antiquis, & ex Cassiodoro. Is enim est Tancila, vir spectabilis, ad quem de perquirenda ænea statua, quæ è Comensi ciuitate furto sublata fuerat, scribit Theodoricus lib. II. Variar. epist. XXXV.

DOMNO N. REGE] Theodorico. atque ita perpetuò, cùm aut Regem nominat, aut rerũ dominũ. EP. XXV.

FAVSTO QVÆSTORI] Summas omnes dignitates Faustus ordine consecutus est. Nam Magister officiorum ante aliquot annos fuerat, Albino Consule, in eoque honore legatus à Theodorico rege missus ad Anastasium Aug. vt constat ex Gelasii Papæ commonitorio ad Faustum Magistrum legationis officio Constantinopoli fungentem. Nunc Quæstura sacri palatii fungitur. Post hanc Præfecturæ prætorianæ cingulum adeptus est. Epigram. CXLII. & lib. IX. epist. XVIII. ad Stephaniam Fausti sororem. *Nempe illius domni Fausti germana es, in cuius Præfectura quod monachos instituat inuenitur.* & passim in Variis Cassiodori. etsi in his vitiosè vbique *Fausto Præposito* scriptum est, pro *Præfecto prætorio*. Denique Patriciatu ornatus est. cuius testis Ennodius ad Agapitum lib. V. epist. XXVI. Ante omnia autem Consulatum iam grandior gesserat, vt dictum est ad epistolam V. lib. I.

LIBERIO] De quo ad epist. I. lib. V. EP. XXVI.

HONORATO] Fratri Decorati, cui etiam nouo EP. XXVII.

exemplo in Quæsturæ honore succeſſit, vt eſt apud Caſſiodorum lib. v. epiſt. III. & IV. verùm hæc poſtea. Nunc excubiis Rauennatibus, hoc eſt alio quodam aulico munere nuper defunctus erat.

Ep. XXVIII. AVIENO] Multa ſunt in hac epiſtola, quæ oſtendant alium eſſe hunc Auienum à Fauſti filio, de cuius Conſulatu actum eſt lib. I. epiſt. V. Et tamen hunc etiam Conſulem appellat. Quo adducor vt credam ex duobus Auienis, quorum vnus anno Chriſti DI. Conſul fuit, collega Pompeio; alter anno DII. cum Probo; priorem Fauſti filium fuiſſe, poſteriorem hunc alterum de quo hîc ſermo, qui AVIENVS IVNIOR in Faſtis, alijſque monimentis dicitur, non ætate, ſed ordine Conſulatus.

AD LIBRVM. III.

Epist. I. SENATORI EPISCOPO] Cuius ſedis fuerit Epiſcopus, incertũ. Neque enim de Senatore Mediolanenſi Epiſcopo intelligi poteſt, in quem ſcriptum eſt Epigramma XXCVII. Is enim haud paulo antiquior: cùm Mediolanenſem cathedram poſt Senatorem rexerit Theodorus, poſt Theodorum Laurentius, qui Ennodio hæc ſcribente florebat. Senatoris ſanè nomen illo ſæculo geſſere complures. Inter quos notiſſimus, & ſcriptis, honoribuſque clariſſimus Variarum auctor, quem Caſſiodorum inolito, ſi dicere licet, errore appellamus. Audiendi quippe non ſunt, qui Senatorem κατ' ἐξοχὴν dictum putant, quaſi proprium eius nomen fuerit Caſſiodorus. Nam verũ ac propriũ eius nomen fuit Senator; quod ipſe ſuis omnibus epiſtolis præfixit lib. XI & XII. Variarum, & quod vnum ſuis ipſe Faſtis indidit anno DXIII cùm de ſuo ageret Conſulatu. Tam igitur hoc eiverum nomen fuit, quàm verum fuerat alteri Senatori, qui anno CDXXXVI. Conſul fuit cum FL. Anthemio Iſidoro. Sed inualuit error ex ea quam dixi opinione natus, quaſi Senatori epithetum eſſet, non nomen, vt CASSIO-

DORVS tanquam proprio nomine vocitetur, cùm id cognomen reuera fuerit, à patris nomine ductum. Patri enim Senatoris nomen fuit Cassiodorus, à quo filius Cassiodorus Senator, & omnibus nominibus Magnus Aurelius Cassiodorus Senator dictus est, sicut à Fausto patre Faustus Auienus. In quo rursum refellendi sunt, qui Cassiodorum, cui Patriciatus post Præfecturam à Theoderico Rege defertur, & de quo, eiusque auo & patre, multa lib. I. epist. III. & IV ipsum auctorem Variarũ esse credunt, cùm de ipsius patre accipi omnia debeant. ad quem etiam scripta est ep. XXVIII. lib. III. Senatori siquidem filio Præfecturam, ac deinde Patriciatũ detulit non Theodericus, sed Athalaricus eius nepos Lib. IX. epist. XXIV. & XXV. in quibus recto nomine Senator nuncupatur, *Cumulauimus*, inquit, *P. C. beneficiis nostris copiosum virtutibus, diuitem moribus plenum magnis honoribus Senatorem.*

EPIST. II.

EVGENETI] De quo ad epist. XXVI. lib. IV. Doctum Eugenetis fratrẽ, cuius obitũ hìc deplorat, suspicor fuisse magnum Olybrium, de quo dictum est epist. IX. lib. I. Hinc est fortasse, quòd vnâ iunguntur epist. XXV. eiusdem libri Olybrio & Eugeneti. & in epistola Athalarici lib. VIII. Variarum XIX. & quòd Olybrii deinceps nulla apud Ennodium mentio.

EP. IV.

ABBATI STEPHANO] ad quem iterum epist. XII.

EPIST. VII.

ADEODATO PRESBYTERO] Ecclesiæ Romanæ, vt declarant, quæ ad eundem scribit lib. VII. epist. XXVII. Is est fortasse, qui in Synodo prima Symmachi subscribit his verbis, *Adeodatus Presbyter S. Martini Tit. Equitij*. Ne prorsus affirmem, facit, quòd in Synodo IV duo eiusdem nominis & gradus Adeodati Presbyteri numerantur.

EPIST. X.

LVMINOSO] Veteri amico, & ab ineunte ætate sodali. Sublimissimum superiore libro appellauit, epist. XXIV. ad Faustum. Quo tempore Symmachi Papæ causa aduersus schismaticos Rauennæ tractabatur, Episcopus, Mediolanensis opinor, illius nomine quadringentos solidos, sponsore Ennodio,

erogarat. Eos cùm reposceret Episcopus, à Luminoso petit Ennodius, vti cum Symmacho agat, vt refundantur. Qua de re iterum eidem Luminoio scribit lib. VI. epist. XVI. & epist. XXXIII. ad Hormisdam.

REDHIBITIONE PENSARETVR] Restitueretur. vt lib. VI. XVI. de hac ipsa re, *me ei redhibitionem promittente.* Hoc enim plerumque est redhibere, reddere quod debeas, quocumque titulo debeas. Sed latiùs interdũ sumitur, vt in redhibitoria actione apud Iurisconsultos, quibus redhibere est, vt Glossæ nostræ interpretantur τὸ ποιῆσαι ἔχειν τὸν πράτην, ὅπερ εἶχε πρότερον. & cùm redhibere rationem dicit Auitus Viennensis Episcopus in epistola ad Apollinarem Episcopum fratrem. *Si pro omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, rationem redhibere cogentur.* Denique redhibere ἁπλῶς vsurpabant pro reddere.

EPIST. XI. SENARIO] Propinquo & amico singulari. vnde geminum sibi cum illo, caritatis & sanguinis, vinculum esse dixit lib. I. epist. XXIII. Comitem Patrimonij creatum à Theoderico Senarium anno DXI. docent epistolæ III. & IV. libri IV. Variarum. etsi malè tertia inscribitur Comiti Priuatarum. Antea verò, vt eædem testantur, in eiusdem regis aula diu inter exceptores militarat. quem honorem hoc loco fortasse intelligit Ennodius.

HVMILITATIS FASCIBVS] Hæc propria laus Senarii. Cassiodorus epist. IV. *Sed hac ampliùs commendabat humilitas, qua tam clara quàm rara est. Nouum est enim sub amore Principis custodire modestiam.*

EP. XIII. APOLLINARI.] Sex epistolæ sequentes hactenus ἀνέκδοτοι nunc primùm in lucem dantur ex manuscriptis. Ad Apollinarem iam scripsit lib. I. epist. VIII. scribetque iterum lib. IV. epist. XIX. in qua fratrem cum amoris & ætatis causa vocat.

EPIST. XV. EVPREPIAE] Expostulat cum sorore, quòd ad Lupicinum filium nihil scribat, tunc maximè, quando pace inter regionum dominos, hoc est inter Italiæ, vnde scribebat Ennodius, & Prouinciæ Arelatensis, in qua degebat Euprepia, Principes firmata

firmata, libera erant, & sine suspicione litterarum commercia. Regionum ergo dominos interpretor Theodericum Italiæ, & Gundobadum Burgundionum regem, qui Prouinciæ II. magna ex parte dominabatur, vel Alaricum cui parebat Arelate.

DICTIONEM QVA COM.] Præfationem dictam Lupicino. quæ secundum locum obtinet inter Dictiones Scholasticas.

LACONIO] Gundobadi Regis consiliario, & velut Quæstori. viro nobili ac pio. In vita Epiphanii. *At ille,* Gundobadus, *vocato Laconio, cui & rerum & verborum fides ab illo semper tutò mandata est: quem & prærogatiua natalium, & auorum curules per magistra probitatis insignia sublimarunt: cum quo confert, quoties pia & religiosa meditatur. & sicut non est cum vitiis sociata nobilitas, nec adstringitur ad illecebras lux natura, siquid ille benignè facere voluerit, iste hortatur adhibitus.* Ep. XVI.

BENENATVM] De quo & epist. sequenti, & fortasse apud Cassiod. lib. IV. XV. Ad eam formam nomen effictum, qua Seronatus apud Sidonium, Citonatus apud Gregorium Magnum, & alia passim. Epitaphium Romæ δίγλωττον Lupicino & Iouino Coss. cuius hæc portio.

ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ ΑΝΕΠΑΗ ΒΕΝΕΝΑΤΟC
ΘΕΟΦΙΛΑ ΕΠΟΙΗCΑ CΥΜΒΙΩ
BENENATO TEOFILA FECIT
VXOR EIVS.

PROPTER FVGACES SVOS] Seruos fuga elapsos. Epist. XIX. *fugacem seruum vestrum, qui ante triennium lapsus est.* Fugacem seruum pro fugitiuo dixit etiam Honorius Imp. L. VIII. Cod. Theod. de iurisdictione, & Gregor. Turon. lib. VI. c. XXXI.

STEPANO EPISCOPO] Haud dubium, quin Ecclesiæ Lugdunensis, vbi & Laconius, ad quem de eadem re scripsit. Hanc igitur gratiam Ennodio Lugdunenses debent, quòd Episcopi sui memoriam, quæ tenuis apud ipsos & obscura restabat, hac Ep. XVII.

epistola conseruatam vident

Ep. XVIII. Evlalio episcopo] Vide an Syracusano, qui Synodis aliquot Symmachi Papæ interfuit, & multis laudibus ornatur in vita S. Fulgentij. Sed fieri potest, vt alios etiam habuerit ætas illa eiusdem nominis Episcopos.

Epist. XX. Affinis mei Ivliani] ad quem lib. IV. epist. VII.

Ordinatvs a. impvlsor] Instigator, qui insisteret vt lis iudicio decerneretur. vt contrà moratores apud Ciceronem in Diuinatione, aduocatorum genus, qui ad moram faciendam adhibebantur.

Ep. XXIV. Ecclesiasticam hvmilitatem] Cui rhetoricos flores & schemata minimè conuenire iudicabant. Lib. I epist XVI. ad Florianum. *Rhetoricam in me dixisti esse versutiam: cùm diu sit quòd oratorium schema affectus orationis à me absciderit; & nequeam occupari verborum flatibus, quem ad gemitus & preces euocat clamor officij.*

AD LIB. IIII.

Epist. I. SYMMACHO PAPAE] Papæ nomen vni Romano Pontifici tanquã propriũ & peculiare, primus, vt videtur, asseruit Ennodius. Nam cùm Episcopos omnes Papas cæteri fere, qui eius æuo proximi fuerunt, appellare soleant, vt Sidonius, Faustus, Ruricius, ipse perpetuo discrimine Antistites reliquarum Ecclesiarum Episcopos vocat, Papam solum Romanæ sedis Pontificem, siue cum illi scribit, vt SYMMACHO PAPAE, & DOMNO PAPAE. siue cùm de illo apud alios agit, vt lib. III. epist. X. lib. VI. epist. XXXIII. & passim. Pari post Ennodium discrimine in eius vocis vsurpatione vsus est Cassiodorus. qui cùm Bonifacium, Agapetum, & Ioannem Romanæ sedis Pontifices Papas nominet, Eustorgium & Datium Mediolanensis, & alios

aliarum ciuitatum Præſules, non aliter quàm Epiſcopos vocat. Neque omnes tamen hoc ita exemplum poſtea ſecuti ſunt, quin permulti diuerſarum gentium, præſertim extra Italiam, ſcriptores Papæ nomen reliquis item Epiſcopis tribuerint, vſque ad tempora Gregorij VII. qui in Synodo Romana primus, vt à Baronio Cardinale obſeruatum eſt, edixit, vt PAPAE nomen vnius ſit in orbe Chriſtiano.

DIABOLICVM CERTAMEN] Laurentianæ factionis ſchiſmaticæ, quæ Symmachum varijs modis oppugnauit.

MARCELLIANVM EPISC.] Aquileienſem. ad hunc pro Symmacho ſcripſerat Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis, quem ab Ennodio deſignari puto.

IVLIANO V.I. C. P.] Ideſt viro illuſtri, Comiti Patrimonij. Hæc monogramma cùm Baſilienſes non intelligerent, *Iuliano Epiſcopo* inſcripſerunt. Sed vera lectio, quam reddidi ex Vaticano. Hic enim eſt Iulianus Comes Patrimonij, ad quem extat Theodorici regis reſcriptum lib. I. Variarum epiſt. XV. eoque alludit Ennodius, cùm purpuram eius nominat. Quodnam autem munus fuerit Comitiuæ ſacri Patrimonij, docet in eius formula lib. VI. idem Caſſiodorus. & Gloſſæ iuris noſtræ, quæ primum eius dignitatis auctorem faciunt Anaſtaſium Aug. Sic enim habent. Πατριμωνιάλια· ὅπερ ἕκαστος βασιλεὺς ἑαυτῷ κτᾶται, ὑπὸ βασιλέως Ἀναστασίου· αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁ ἐξευρὼν καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόμητος τοῦ πατριμωνίου. EPIST. VII.

TRASIMVNDO V. I] Regi Vandalorum in Africa. Illuſtrem virum regem vocat, quia Illuſtratus titulo in Romano imperio nullus honorificentior. propterea hunc regibus tribuebant. Manent hodie priſci moris. veſtigia in diplomatis Pontificum, in quibus Reges viros illuſtres appellant. Quin & reges ipſi hunc ſibi titulum addebant. Nam in antiquis regum noſtrorum præceptis & conſtitutionibus nihil vſitatius, quã Childebertus, Clotarius, Pippinus, Carolus rex, vir illuſter. Cæte- EPIST. X.

rum Vandalici huius regis, qui Hunerico fratri ſucceſſit, nomen variè ſcribitur à diuerſis. THRASAMVNDVS dicitur in acroſtichide veteris Epigrammatis à P. Pithœo editi lib. II quod quidem etſi antiquariorum vitio deprauatum ſubijcere non grauabor; tum ob eius artificium hactenus minimè deprehenſum: tum quia cùm ipſius regis nomine ſcriptum, thermiſque ab eo conditis appoſitum ſit, quo modo ſcribi hoc nomen tum ſoleret certiùs indicare videatur. Id verò eſt huiuſmodi.

T *Tranquillo Nymphæ decurrite fluminis ortu.* V
H *Hic proba flagranti ſuccedit vimine flebo,* O
R *Rupibus excelſis vbi nunc faſtigia ſurgunt,* T
A *Æquanturque polo tectis præcelſa lauacra.* A
S *Sedibus hic magnis exardent marmora ſignis,* S
A *Ardua ſublimes præuincunt culmina thermæ.* E
M *Muneráque eximius tanti dat luminis auctor,* R
V *Vni continua prænoſcens præmia famæ.* E
N *Non hic flamma nocebo tum dem tiſcite carmen,* N
D *Diſcite vel quanta viuat ſub gurgite lympha.* A
V *Vandalicũ hic renouat clarũ de ſemine nomen* N
S *Sub cuius titulo meritis ſtat gratia factis.* S

EP. XVII. DECORATO] Maior hic natu frater Honorati, vt dictum eſt ad epiſt. XXVIII. lib. II. Nobile par fratrum aduocatorum, & ex aduocatis Quæſtorum. De quorum vtriuſque laudibus multa Theodericus Rex lib. V. variarum epiſt. III. & IIII. Honorato. *Tu*, inquit, *Decoratus es illo es, ille Honoratus ex te eſt.* Item de Quæſtura Decorati. *Tali igitur omine Decoratus eualuit. eualuit inquam, ac ſe honoribus palatinis iudicio noſtro laudatus immiſcuit, dignitatem ſumens, quam ſolemus dare prudentibus.* Sed Quæſtor, cùm ad eum ſcripſit Ennodius, nondum erat. Humili conditum ſepulcro fuiſſe teſtatur eius Epitaphium, quod inter Chriſtiana monimenta legitur his verbis.

Hanc Decoratus opem ſubducta luce petiuit,
Conderet exiguo vt ſua membra loco.

Hinc Spoletane gemis, pateris hinc damna viator,
Incassum quærens quis ferat auxilium.
Nam fessis tribuit requiem, miseróſque leuauit.
Iustitia cultor, largus & hoſpes erat.
Faſcibus insignis, generis nec ſtemmate peior.
Hic lumen patriæ, hic decus omne fuit.

Faſces intelligit, quam diximas Quæſturam. Spoletinorum meminit, quia in eorum tribunali cauſas egerat, vt poſt ipſum Honoratus, auctore ibidem Caſſiodoro.

AGNELLVM] Patricium, qui in Africa verſabatur. Theodericus Rex Feſto Patricio. *Idcirco decernimus vt domus Patricij Agnelli ad Africam diſcedentis, qui regnum petens alterius noſtris eſt vtilitatibus ſeruiturus, ſaluis legibus tua tuitione valletur.* lib. I. Var. XV. EP. XVIII.

BASSO] Gallo, V. C. Sic enim appellauit epiſtola XX lib. I. cui cum Ennodii parentibus vetus fuerat neceſſitudo. EP. XXV.

SI CAMILLVM M. RETINES] Qui patrem amaſti, filium non ſpernes. Ennodii ergo pater Camillus. Iam Ennodii parentes Gallos fuiſſe ſcimus è Prouincia Narbonenſi, laremque in ea habuiſſe totam eius ferme cognationem. Quibus ſanè argumentis, ac duorum ſimul Ennodii prænominum coniectura ducor, vt augurer Camillum eius patrem illum ipſum fuiſſe, quem Sidonius Carmine IX. ad Felicem, ſummum ipſius patruelium vocat. Felix ſiquidem filius fuit Magni: pater Camilli, eiuſdem Magni frater. Sidonius idem in deſcriptione conuiuii Arelatenſis lib. I. ep. XI. *recumbente poſt ſe*, poſt Magnum ſcilicet ex Conſule, *Camillo filio fratris. qui duabus dignitatibus & ipſe decurſis pariter ornauerat Proconſulatum patris, patrui Conſulatum.* Quare Felix & Camillus, fratres erant patrueles, fratribus prognati. Camilli autem, vt coniicio, filius Ennodius noſter, qui Magni Felicis prænomina à propatruo, eiuſque filio deriuarit. Verùm hæc noſtra tantùm eſt diuinatio.

EVGENETI V. I.] Quæſtori palatii Theode- EP. XXVI.

rici regis. Hanc enim illi dignitatem gratulatur. quam etiam expressit Carmine II. quod de Eugenete ipso scriptum est,

Vox iusti Quæstor, legum substantia, nobis
Ceu Phœbus mittet carmina, plectra, lyram.

Fuit etiam postea Magister officiorum, vt videre est lib. I. Variar. epist. XII. & XIII. in quibus Eugenetis doctrina cum eloquentia singulari præconio celebratur. Itemque ab Ennodio ibidem. Etenim principes fori Romani inter aduocatos fuerant Olybrius & Eugenes. vnde Athalaricus apud Cassiodorũ lib. VII. epist. XIX. de Felicis ad Quæsturam promotione scribens ad Senatum, *Aduocationis*, inquit, *laudem inter primarios eloquentiæ frequenter meruit inuenire. Is contra magnum Olybrium stetit, is palmarum Eugenetis linguæ vbertate suffecit; & illis par fuit, quos singulares Roma cognouit.* Porro Eugeneti pro Eugeni, mutata declinatione, eo genere Metaplasmi dictum est, quo Eutychetem, Diogenetem, Eusebetem, Niciatem, pro Eutychem, Diogenem Eusebem, Niciam apud inferioris æui scriptores nonnumquam offendimus, & in antiquis inscriptionibus sæpissime, vt in hac Romana.

D. M. S

TI. CLAVDI
EVGENETIS
VIX AN. XI. D. IX
TI. CLAVDIVS
ANICETVS
PATER FEC

Ἀπλήρωτ᾽ ἀΐδη τί με νήπιον ἥρπασας ἄφνω
τί σπεύδεις οὐ σοὶ πάντες ὀφειλόμεθα;

Ep. XXIX. ANIMVM DECESSORIS] Fausti, opinor. quem supra Quæstorem vidimus lib. II. epist. XXV.

ENNOD. PAPÆ] Symmacho. quem Papæ nomine perpetuò significat. omnes siquidem epistolas, aut pene omnes illo superstite scripsit.

INAVSPICATA] Noua ſignificatione inauſpicatum meliorem in partem poſuit pro improuiſo & inſperato bono, quod præter ſpem & expectationem eueniat Sic lib. I. epiſt. V. *Inauſpicatis ſucceſſibus illi prouectuum incrementa ventura ſunt, quem cœpiſſe videmus à faſcibus.* Item lib. IX. ad Cæſarium Epiſcopum. *Vnde parentibus meis inauſpicata ſublimitas?* & alijs quoque locis. cùm inauſpicatum contrà id dici ſoleat, quod ſiniſtrum & infauſtum, vt Plinio lib. XXVIII. cap. II.

DECESSIONE PONTIFICIS] Aquileienſis. Ibi enim verſabatur Auitus lib. V. epiſt. XX. EP. XXXI.

VIROS COMITATENSIS EX.] Quod munus Comitatenſe dicitur L. XXXVIII. Cod. Theod. De decurionibus Comitatenſes, ſicut Palatini, generaliter interdum vocantur omnes, qui in ſacro palatio militant in Principis Comitatu. Quo ſenſu Comitatenſis iure dicitur Senarius, quem in Regis obſequio inter exceptores meruiſſe oſtenſum eſt ad epiſtolam XI lib. III. Interdum Palatini peculiariter appellati, qui in officio erant vtriuſque Comitis Largitionum. Quorum ex numero, vt antiquæ iuris Gloſſæ docent, qui in palatio ſubſiſtebant, Comitatenſes nominabantur qui in Prouincias dirigebantur, Mittendarij. Sic enim diſtingunt. Παλατῖνος ὁ παλατινὸς ὑπηρέτης. Παλατῖνοι γὰρ κοινῷ ὀνόματι πάντες ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τοῖς κατὰ τὸ παλάτιον θησαυροῖς ὑπηρετοῦντες ταξεῶται. ἀλλ' οἱ μὲν ἀεὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες, ἐλέγοντο κομιτατήσιοι. κομιτάτον γὰρ ὁ τόπος, ἐν ᾧ διάγει ὁ βασιλεύς. οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας πεμπόμενοι, μιττενδάριοι. μίττω γὰρ τὸ ἀποστέλλω. EP. XXXIII.

HORMISDAE] Diacono. Lib. VIII. epiſt. XXXIII. EP. XXXIV.

APRONIANO VI] Comiti Rei priuatæ. Caſſiodorus lib. VIII. epiſt. vltima, *Aproniano viro illuſtri Comiti Priuatarum*. Sed nondum, opinor, hoc honore fungebatur. EP. XXXV.

AD LIB. V.

Epist. I. LIBERIO PATRICIO] In Synodo Arausicana II. omnibus suis nominibus subscribit. PETRVS MARCELLVS FELIX LIBERIVS V. C. ET INL. PRÆFECTVS Prætorio Galliarum atque Patricius consentiens subscripsi. Nihil habuit ætas illa Liberij nomine illustrius. Primùm enim pro Odoacre aduersus Theodericum fideliter stetit. pòst, illo deuicto sub Theoderico, quandiu is regnauit, summis togæ, militiæque honoribus perfunctus, multa in Italia & Gallia præclara cum laude gessit. itemque sub Athalarico. Theodati etiam Regis legatus ad Iustinianum Imperat. delectus. à Iustiniano deniq. ipso militaribus copiis aduersus Gothos in Italia & Sicilia præpositus. ἀνὴρ, vt Procopius testatur, καλός τε καὶ ἀγαθὸς διαφερόντως, λόγου τε τοῦ ἀληθοῦς ἐπιμελεῖσθαι ἐξεπιστάμενος. Quorum omnium auctores nobis Cassiodorus lib. II. Variar. XI. & XV. Lib. VIII. epist. VI. & Lib. XI. epist. I. Procopius idem lib. I. & III. de bello Gothico. & Ennodius ipse Lib. IX. epist. XXIII. & XXIX. vbi plura de Liberio. Hanc porrò epistolam, tanquam Symmachi nomine scriptam ab Ennodio, inter Symmachi epistolas collocarunt.

INTER ARBITROS MARC.] Honoratos videlicet, quorum arbitrium in antiquis Episcoporum electionibus ac testimonium exquirebatur. Leo Episcopis Prouinciæ Viennensis epistola XXCIX. *Expectarentur certè vota ciuium, testimonia populorum: quæreretur honoratorum arbitrium, electio clericorum. quæ in sacerdotum solent ordinationibus ab ijs qui norunt patrum regulas custodiri.*

VALETE] Omissis quæ sequuntur, codices Symmachiani epistolam ita concludunt. *Data* XVIII. *Kalend. Nouembr. die, Indictione* VIII. hoc est anno, vt dixi, CDXCIX. Ex quo patet epistolas

Ennodii ordinem suum non retinere. Alioquin hæ, quæ de Marcellini electione agunt, superioribus præponi deberent.

EPIST. II.

MARCIANO] Aduocato, Asterii filio.

CAVSIDICVS ET SENATOR] Ad curiam & senatum aditus per honores patebat. ad honores autem gradus erat aduocatio. Vnde Valentinianus Nouella De postulando, quæ est XXXIV. inter Theodosianas, aduocationem appellat SEMINARIVM DIGNITATVM. Vel quia ex primoribus aduocatis plerumque fiebant Quæstores, Consulares, Præsides, & alii litterati Magistratus: quod in Decorato & Honorato vidimus; passimque extant exempla apud Marcellinum & Cassiodorum. quo quidem sensu locutum hoc loco arbitror Ennodium. Vel quia qui præfixum legibus numerum annorum in aduocatione expleuerant, diuersarum deinceps dignitatum priuilegiis ornabantur. Quò spectans Sidonius lib I epist. XI. aduocatorum dignitates tum incipere dixit, cùm actiones finiuntur.

EPIST. III.

OPILIONI V. I.] Sublimem & magnificum virum dixit lib. IV. epist. XVIII. Illum puto, qui postremis Theoderici temporibus Consulatum cum Iustino Aug. gessit anno DXXIV. cuiusque nomen Concilio Carpentoratensi præfixum est, quod eo anno celebratum constat. Quòd enim perperam ibi à sciolo quodam antiquario Opilioni Consuli adiectus est Collega Vincomalus, quia Opilionem alterum, quem eundem credebat, cum Vincomalo Consulem anno CDLXIII. fuisse meminerat; id mirum videri minimè debet: cùm pari audacia in epistola Hormisdæ Papæ ad Possessorem, quæ Rustici Consulis, cui collega fuit Vitalianus anno DXX, subnotatum nomē habet in antiquis exemplaribus; cum Rustico Olybrium, qui cum Rustico altero ante annos sex & quinquaginta Consul fuerat, in plerisque editionibus suppositum videamus. Sed vt ad Opilionem redeamus, diuersus à Consulari eadem ætate fuit Opilio Boëtii delator, quem perstringit lib.

1. de Consolatione. Is nimirum, quem Athalaricus postea, vt est apud Cassiod. lib. VIII. epist. XVI. Comitem sacrarum largitionum fecit Indict. VI. hoc est anno DXXVIII. triennio post quàm à Theoderico eadem Comitiua ornatus fuerat Cyprianus eius frater, delator & ipse, vt scribit Boëtius, Albini Consularis. Quin & horum quoque fatrum pater Opilio alius, qui Comes item sacrarum largitionum fuerat sub Odoacre lib. variar. XLXI.

Ep. IV. HELISEAE] Matri Auiti, Ennodij propinquæ. Epist. V.

Epist. VI. LEONTIO ABBATI] Cuius hortatu vitam B. Antonij scripsit, quam eidem nuncupauit.

Ep. VII. CYNEGIÆ EPITAPHIVM] Fausti vxoris. Hoc enim docet alterum eius epitaphium, quod subijcitur epistolæ XXIX. lib. VII.

MENS CVI CLARA] Ita libri antiqui. Basilienses *mens tua clara*, ineptè. Sed mouebat illos voculæ CVI diæresis & dimensio. quæ tamen veterum poëtarum exemplis nititur. & Paulini Nolani in Epithalamio Iuliani, *Vt sit ei vertex vir, cui Christus apex*. Nec ignorauit Goteschalcus monachus Orbacensis, cuius sunt versiculi quos subiiçiam in procemio Carminis ad Ratramnum.

Age, quæso, perge Clio,
Propera celer virago,
Repeda sagax propago,
Cui frater est Apollo.
Fer amico ouans Ratramno,
Domino, patri, magistro,
Calamo metrum impolito,
Quod ei libens remitto.

Ep. VIII. PETRO] Illi fortasse, qui postea Consulatu ordinario functus est anno DXVI. cui nunc aliam quãpiam dignitatem adepto gratulatur Ennodius.

LAVACRA APONI] Corruptum hîc nomen erat nobilissimi fontis, qui hodieque propter salutares aquas magna hominum frequentia celebratur in agro Patauino. quæ Apona tellus ab hoc fonte dicta Martiali, vt Antenorea Ennodio & aliis ab eo, quem Troianæ coloniæ auctorem ferunt. In Aponi

aquas lusit etiam peculiari carmine Claudianus: & Cassiodorus suo more in epistola quam Theoderici Regis nomine dictauit ad Aloisium Architectũ, vt Patauinarum thermarũ ædificia instauret, totam Aponi naturam, vim, atque vsum scitissimè atque ingeniosissime describit, lib. II. epist. XXXIX.

GLOVIDENVM TVVM] In præfatione carminis ad Faustum, *Ad Camanalem tamen ignominiam, quibus nunquam gluuidinus deest, versus adieci.* Satis apparet glouidenum ab Ennodio sæculi sui voce eo fere sensu poni, quo gurdonicum à Sulpitio Seuero, pro rudi & imperito. *Vereor*, inquit, *ne offendat vestras nimium vrbanas aures sermo rusticior. Audietis tamen, vt Gurdonicum hominem, nihil cum fuco aut coturno loquentem.* Sed gurdonicum à gurdo deduci, hoc est lento & inutili, vt interpretatur Isidorus, facilis est coniectura. gluuideni quænam sit origo, non item.

TOLLITVR ADCLINI] Claudianus de Aponi balneis.

Alto colle minor, paruis erectior aruis,
Conspicuo cliuus molliter orbe nitet.
Ardentis fœcundus aquæ, quicumque cauernas
Perforat, offenso truditur igne latex.

HIC PYRA GVRGITIBVS] Sic legendum pro *pera*, quod est in antiquis, nota litteræ mutatione. vt lib. I. epist. IIII. *peripoma* pro *pyripoma*. Paribus antithetis de eadem re scribẽs vtitur Cassiodorus. *Iuuat videre secretum, latices vapores igneos ex halantes, amicum vndis indesinenter ardorem, & calorem venire de cursu riui, vnde vsualiter solebat extingui.*

PARTHENIVS NOSTER] De quo lib. VI. epist. I. EP. IX.

MEIS OFFICIIS] Quæ in Symmachi causa præstiterat, tum cæteris in rebus, tum maximè in Apologia pro Synodo, cuius defensione Symmachi innocentia nitebatur. EPIST. X.

DOMNO PAPAE] Symmacho. & hac igi- EP. XIII.

tur inter Ennodij erga Symmathum beneficia numerandum.

SANCTITAS VESTRA] Vt *Beatiudo tua*, suprà lib. IIII. epistola XXXIIII. Hormisdæ eidem. Rara compellatio in allocutione Diaconi, cuius ordinis erat Hormisda. Est enim Episcoporum potius, vel presbyterorum προσφώνησις Attamen eundem Hormisdam Diaconum tacito nomine sanctissimum etiam vocat lib. VII. epist. XX. ad Maximum. *Habes qua cum Diacono sanctissimo de institutis morum nota dicendi vbertate communices.*

EP. XIV. SERVILIONI] Ennodij magistro, à quo Ecclesiasticis institutis fuerat imbutus.

EP. XV. DE PROLIXIS GENTIVM FINIBVS] Epist. sequenti: *Senarium ab vltimis terrarum partibus restitutum.* ex legatione nimirum aliqua. Frequenter enim delectum in legationis honorem fuisse constat. Cassiodorus lib. IIII. epist. III. Senario. *Subiisti sæpe ardua legationis officium. restitisti regibus non impar assertor, coactus iustitiam nostram & illis ostendere, qui rationem vix poterant cruda obstinatione sentire. Non te terruit contentionibus inflammata auctoritas. subiugasti quinimò audaciam veritati, & obsecutus ordinationibus nostris in conscientiam suam barbaros coegisti.*

EP. XVIII. PANFRONIO] Sublimem & magnificnm virum appellauit lib. II. epist. XVI. & lib. IV. ep. XIV. quibus illum Fausto commendat. Pro eodem scribit & Agapito ep. XVI. vbi aliquid insinuat de Vicariæ dignitate, quam illi fortasse hoc loco gratulatur. Illustrem virum dicet lib. VII. epist. I.

EP. XXII. VENANTIO] Viro clarissimo, lib. IV. epist. IX. Duos huius æui Venantios commemorat Cassiodorus. Vnũ virum spectabilem, Correctorem Lucaniæ & Brutiorum lib. III. epist. VIII. & XLVI. quem quidem eundem fuisse cum Ennodiano nihil vetat. Alterum Liberij filium, virum illustrem, qui Comes Domesticorum vacans, creatur à Theoderico lib. II. epist. XV. & Venantius Patricius dicitur lib. IV. epist. XXXVI.

DIVINIS TAM. LEGIBUS] Cognati generis matrimonia & diuinæ leges coërcuerunt, & humanæ, tum ciuiles, tum canonicæ. Ac sacris quidem litteris apud Hebræos de paucis iisque proximis cautum fuit: nec longiùs fere processit interdictum, quàm ne cui fratris sororísue filia copularetur. Imperatores Christiani etiam consobrinas iungi vetuerunt, vt Theodosius, *tantùm*, vt Sex. Victoris verbis vtar, *pudori tribuens & continentiæ, vt consobrinarum nuptias vetuerit tanquam sororum*. Quare sine Principis venia duci non licebat. quod declarat Cassiodori *Formula, qua consobrina legitima fiat vxor*. Ecclesiasticæ verò leges, quæ incestas hodie nuptias quarto gradu definiunt, ad septimum vsque gradum aliquando prouectæ sunt. At Ennodii sæculo mos adhuc indulgentior. Qui enim de ea re canones erant, intra vetitos sacris litteris ac Principũ legibus gradus fere consistebant, vt Synodus Agathensis c. LXI. Epaunensis c. XXX. Aurelianensis III. c. X. Sine ergo diuinas leges hoc loco interpretere, quæ sacris litteris continentur, siue sacros canones ita vocet, quo modo Græci θείους κανόνας, & diuinas regulas passim Latini; paruum erat illo tempore discrimen. Ep. XXIV.

SAVINI FILIO] Pro eodem scribit etiam epist. XIII. & XIV. libri sequentis ad Auitum eundem. Epist. XXV.

AVLICIS EXCVBIIS] Quæsturæ Palatinæ qua fungebatur, vt dictum est ad epist. XXVI. lib. IV. Ep. XXVII.

AD LIB. VI.

PARTHENIO] Germanæ Ennodii sororis filium fuisse docuerunt nos aliquot superiore libro epistolæ, quibus Parthenium Romam studiorum causa proficiscentem commendatione sua prosecutus est. Sed sorori nomen quod fuerit, nusquam indicat. Euprepiam enim non esse id ostendit, quòd Euprepiæ filius, quem vnicum habuit, Lupicinus, non Parthenius vocabatur. Deinde Euprepia vidua erat; Parthenii verò pater super- Epist. I.

ſtes lib. VII. epiſt. XXX & XXXI. Parthenij porrò nobilitatem, & felicia eruditionis auſpicia celebrat in Dictione IIII. Scholaſtica, qua gratias egit Grammatico, quando Parthenius bene recitauit. item libri huius epiſt. XXIII. Quibus argumentis ducor, vt de Parthenio illo coniiciam, qui Magiſter officiorum ac Patricius tandem fuit; ad quem extat Elegiacum carmen Aratoris, quod lib. IX. producemus, in quo ſingularem eius eruditionem cū generis nobilitate coniunctam, ac diuerſas legationes commemorat.

EPIST. III. ANIMA QVAE IN SATVR.] Caſſianus collat. XIIII. cap. XIII. *Anima quæ in ſatietate eſt fauis illudit.* Ea eſt lectio Interpretum LXX. ψυχὴ ἐν πλησμονῇ οὖσα κηρίοις ἐμπαίζει. Nec multum diſcrepat vulgata, *Anima ſaturata calcabit fauum.*

EPIST. VI. BOETIO] Hæc ſecunda Ennodij ad Boëtium eſt epiſtola: & contrà prima videtur quæ ſequentis libri eſt duodecima. Adeo verum eſt quod monuimus, Epiſtolarum Ennodij ſeriem vbique rectam non eſſe. Iam in nominis ſcriptura variant codices. Nam alij Boëtium ſcribunt, alij Boëthium. quod quidem, ſi Græcæ vocis origo ſpectetur, rectius erat. Sed vſus obtinuit, vt Boëtium potius dicamus. Et iam olim variabant ſculpti lapides, vt Romanus hic in æde B Agnes ſuburbana.

VALENS V. D. COMIT. DEPOSITVS
KAL. IVL. CONS BOETHI V. C.

Et aliter in D. Laurentij Tetraſtylo extra muros

GENEROSVS EVNVCHVS DEPOSITVS IN PACE VII. ID. OCTOB. BOETIO V. C. CONS.

SI MINISTER ANTISTITEM] Diaconus Epiſcopum. Διάκονος eſt miniſter. Quos ergo Diaconos Græca voce in Eccleſia nuncupamus, Miniſtros etiam ſimpliciter appellabant. Commodianus.

MINISTRIS.

Ministerium Christi, Zacones, exercete casti·
Idcirco Ministri facite pracepta Magistri.
Nolite fugere personam iudicis æqui.
Integrate locum vestrum, per omnia docti,
Susum intendentes, semper Deo summo deuoti.
Tota Deo reddite in læsa sacra ministeria ara.
Rebus in diuersis exemplum date parati.
Inclinate caput vestrum Pastoribus ipsi.
Sic fiet vt Christi populo sitis probati.

DE MODITIA] Modoëtia. quod notum est Liguriæ oppidum haud procul Mediolano, vbi Longobardorum & Italiæ reges olim coronati. Moditia pro Modoetia pari antiquariorum licentia scriptum, ac mira pro mœra, id est μοῖρα apud Sidonium, & metici pro metoeci μέτοικοι, in vetere Galli auctoris Panegyrico. EP. X.

COMMVNI DOMINO] Fausto, patre Auieni. EP XI.

ARCHOTAMIAE] Arelatensi consanguineæ. lib. VII. XIIII. EP. XXIV.

S. V. SABINO] Huiusce nominis Præfectum annonæ Roma paucis post annis habuit, cuius hoc restat in Basilica Ostiensi epitaphium, sed mendosissimè exaratum. Hic REQVIESCIT IN PACE. SABINVS V. S. PRÆF. ANN. QVI VIXIT ANNOS LIII. ET DIES XXIV. DP. XV. KAL. AVG. SYMM. ET BOETIO VV. CC. CONSS. EP. XXIX.

REDD. ECCLESIAE CONCORDIA] Sedatis motibus schismatis Laurentiani. EP. XXXIV.

DOCTOR GENTIVM] Paulo tribuit, quod est Iacobi Apostoli cap. v. epistolæ Catholicæ. EP. XXXVI.

DE ALPIBVS COTTIIS] Hoc iter est quod describit in Itinerario Brigantionis. De Firminæ autem annulo est epigramma XCIII. EP. XXXVIII.

AD LIB. VII.

EPIST. I. IVLIANO] Comiti Patrimonij. Lib. IV. ep. VII. REGIÆ DOMVS CONDVCTOREM] Qui fiscale aliquod prædium conduxerant, hi conductores Domus Augustæ dicebantur. de quibus est Titulus in Codice, & lex Valētiniani III qua illos nullius militiæ, dignitatisue priuilegijs frui docet. Domus Augusta, quando Imperatores erant, vocabatur: nunc Domus regia regnante Theoderico. & conductores domus regiæ, Cassiodoro lib. V. ep. XXXIX. Eorum cognitio ad Comitem Patrimonii pertinebat, qua Comitina Iulianus fungebatur. Theodericus Iuliano eidem C. P. *Conductores Apuli deplorata nobis aditione conquesti sunt frumenta sibi inimicorum subreptionibus concremata: postulantes ne cogantur ad integram præstationem, quibus commerciorum sunt commoda diminuta. &c.*

EPIPHANIVM CHARTARIVM] Lapis sepulcralis Romæ, LOCVS VALERIANI CHARTARI. Sed Chartarius hoc loco non chartæ opifex, aut negotiatior; sed Chartularius Comitis Patrimonii. quomodo accipi etiam videtur ab Athalarico lib. VIII. Variarum epist. XXIII. vbi Chartarios nominat sedis Burgantini Com. Patrim.

EPIST. V. PRINCIPALIS SIBI CVRA C.] Vel propter legationes ad quas sæpe adhibitus Senarius: vel propter exceptoris officium, quo in regis aula fungebatur. lib. III. epist. XI. & lib. V. epist. XV.

EPIST. VII. HELPIDIO DIAC.] Lib. VIII. epist. VIII. Sic iam olim scribebant, pro Elpidio quod est ἐλπίδιος. vt Helpis, Euhelpistus, & alia id genus, Quare ita quoque scriptum ab Ennodio verisimile est.

EPIST. X. COMPVLSORIS OFFICIO] Fiscalium onerum exactoris, qui publicis functionibus obnoxios ad solutionem compellit. L. VII. Cod. de exsecutoribus. & L. IV. Ne conlationis translatio post u-

letur

letur. . & apud Caſſiodorum lib. VII.XLV.lib. IX. IV. Lib. XII. VIII. Editio Baſilienſis hîc etiam mutila erat. Priori enim huius epiſtolæ membro alterum attexuit, quod epiſtolæ XIII. debebatur. Tres igitur epiſtolas ſequentes ad Agnellum, Hormiſdam, & Boëtium, ex manuſcriptis ſuppleuimus.

ARCHOTAMIAE] Nobili viduæ Arelatenſi, Ennodii conſanguineæ. cuius pietatem tantam eſſe oſtendit, vt filio Preſbytero; qui religionis ſtudio ad Lirinenſem eremum ſe receperat, exemplo atque incitamento eſſe poſſit. Archotonia mendosè ſcribitur apud Caſſiodorum lib. IV. XII. Nam de eadem ibi ſermo eſt, vt oſtendemus ad epiſtolam XXXV. lib. VIII. EPIST. XII.

SIMPLICIANO] Is eſt de quo ad Fauſtum lib. VI. epiſt. XV. *Simplicianus præſentium baiulus, adoleſcens nobiliſsimus, natalem ſcientiæ ſedem Romam conatus expetere.* cui nunc felicia eloquentiæ primordia gratulatur. Fit eiuſdem præterea mentio ep. XXIX. huius libri. EPI. XXI.

CONST. CONCAVATIS] Ita omnes libri antiqui. quid autem ſibi velit, ſequens aluei commemoratio declarat.

MAXIMO] Viro ſpectabili. cuius Epithalamium ſcripſit Ennodius. atque his etiam epiſtolis ad eius nuptias alludens ſubinde iocatur. Poſtea Conſul fuit ordinarius anno DXXIII. hoc eſt biennio poſt mortem Ennodij. Ad eum enim Conſulem ſcripta extat epiſtola Theoderici de ludorum pompa; quam daturus erat. lib. V. Variar. XLII. EPIST. XX.

CVM DIACONO SANCTISS.]Hormiſda.

OPICIS NOLENS] Veteres omnes *obicis* mendosè. Mihi certa viſa eſt caſtigatio, vt *opici* legamus, hoc eſt, vt mox declarat, rudis & indocti. quo ſenſu & opica tranſlatio dicta Sidonio lib. VIII. ep. III. ab Opicorum gente deducta ſignificatio, cuius ſermo incultus & barbarus. ὀπικῶν φωνὴ, apud Suidam in voce Γέλα. EP. XXII.

INTER AVES BELLA COMMIS.] Sidonius idem in Panegyrico Auiti.

Quid volucrum studium, dat quas natura rapaces
In vulgus prope cognatum? quis doctior isto
Instituit varias per nubila iungere lites?
Alite vincit aues, celerique per æthera plausu
Hoc nulli melius pugnator militat vnguis.

Auium igitur venatio illis temporibus frequens, nec clericis ignota quibus eam tamen postea canones vetuerunt, vt in illa ipsa Liguria Synodus Ticinensis anno DCCCL. can IV *Vt Episcopus omnes affectiones, quæ in sancta conuersatione à sacerdotali abhorrent officio, penitus repudiet. Et non canibus, aut accipitribus, vel capis, quos vulgus Falcones vocat, per seipsum venationes exerceat.*

Ep. XXIII. PRODVCIT MAGNIT.] Septem quæ sequuntur epistolæ desiderantur in exemplaribus, quibus vsi sumus.

Ep. XXV. SYMMACHO] Non Papæ, sed Patricio, socero Boëtii. qui illum hoc ornat elogio lib. II. de Consolatione. *Atqui viget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, & quod vitæ pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia, virtutibusque factus, suorum securus tuis ingemiscit iniurijs.* item lib. I. *Symmachus sanctus, & æque ac tu ipsa venerendus.* Ennodius originariam Symmachorum familiæ eloquentiam, nobilitatemque esse ait. nec frustra. quia docti fere omnes fuerunt, & summis dignitatibus illustres. Quo loco non abs re facturus videor, si quoniam Symmachos, qui Ennodij ætate, & superiore sæculo floruerunt, plerique confundunt, suis singulos notis distinguam ducto à patre Symmachi oratoris exordio Is fuit

I. L. AVRELIVS AVIANIVS SYMMACHVS Præfectus vrbi anno CCCLXIV. Cuius meritorum series, auctoritatisque, prudentiæ, & eloquentiæ testimonium in statuæ inscriptione continetur, quam illi duplicem, Romæ scilicet ac Constantinopoli, Principes poni iusserunt. Virum doctum & modestum appellat Marcellinus Rerum gestarum lib. XXVII. Sed eius restat vnica epistola ad Symmachũ filiũ cũ paucis epigrãmatis, quæ supersunt ex iis, quæ in octoginta illustres sui sæculi viros cõscripserat.

II. Q. AVRELIVS SYMMACHVS L. F. Orator. cuius Epistolarum libri IX. ac decimus relationum, quas in Præfectura Vrbana scripsit. in quibus & famosa relatio de ara Victoriæ legitur, cui S. Ambrosius & Prudentius responderunt. Proconsul enim Africæ fuit anno CCCLXX. Præfectus vrbi anno CCCXXCIV. Consul denique ordinarius cum Tatiano anno CCCXCI. vxor illi Rusticiana Orfiti filia, mater Acyndini Consulis, quem auunculum propterea vocat, germana. Is est, qui apud Macrobium disputat in Saturnalibus; cui Griphum mittit Ausonius. de quo loquitur Augustinus, cùm à Symmacho P. V. Mediolanum ad rhetoricam professionem missum se scribit lib. v. Confess. c. XIII. De quo item Prosper lib. III. de promiss. c. XXXVIII. Sidonius epist. I. & alijs locis. Socrates lib. v. cap. XIV. Cassiodorus lib. XI. II.

III. Q. FLAVIANVS MEMMIVS SYMMACHVS vnicus oratoris filius, à quo & patris Epistolæ post eius mortem digestæ & editæ. Proconsul itidem Africæ anno CDXV. Præfectus Vrbi anno CDXX. Huius siquidem sunt Relationes, quæ de Eulalij aduersus Bonifacium Papam contentione ad Honorium Aug. scriptæ, Annalibus Ecclesiast. sunt insertæ. Quæstor etiam candidatus, & Prætor ineunte ætate fuerat. Nam vtriusque filij sui honoris crebra mentio in epistolis Symmachi. & sumptuū eius præturæ meminit Olympiodorus Thebæus apud Photium, Symmachos inter Romanæ vrbis ditissimos numerans.

IV. Q. AVRELIVS SYMMACHVS. Sic enim appellatur Nouella IV. Valentiniani. Consul ordinarius cum Aetio III Consule anno CDXLVI. auus, opinor, Gallæ viduæ in epistola Fulgentij, qua Gallam Symmachi Patricij filiam sic affatur, *Et licet auo, patre, socero, marito Consulibus pridem fueris inter sæculares illustris.*

V. Symmachus Patricius, cui hoc loco scribit Ennodius, cuius meminit lib. VIII. ep. XXVIII hoc est, Q. AVRELIVS MEMMIVS SYMMACHVS

EXCONS. ORD. ET PATRICIVS. vt legere memini in antiquis exemplaribus Boëtij generi, qui aliquot ei opuscula sua inscribit, Consul fuit sine collega sub Odoacre. anno CDXXCV. à Theoderico rege Iudex in causa Basilij & Prætextati, qui magicarum artium accusabantur, inter alios delectus. epistola XXII. lib. II apud Cassiodorum. apud quem & aliæ sunt Theoderici eiusdem ad Symmachum epistolæ. De eodem Hormisda Pontifex epist. XXVIII. & LXVI. Cæterùm ab eodem Theoderico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter vna cum Boëtio genero cæsus est vt narrat Procopius lib. I. de bello Gothico. Huius filiæ duæ memorantur, Rusticiana vxor Boëtij, & Galla, de qua præter Fulgentium Gregorius Magnus IV Dialog. XIII Filium nullum reliquit. Nam qui sequitur

VI. SYMMACHVS Collega Boëtij in Consulatu anni DXXII. non Symmachi Patricij filius, sed nepos fuit, ex filia Rusticiana & Boëtio prognatus, vt dicetur ad epist. I. lib. VIII Ex annis autem, quos in singulis descripsimus, facilè erit de Principum rescriptis ad Symmachos, quæ in Codice vtroque leguntur, ad quos referenda sint, iudicare.

EP. XXVII. PROBO] Viro illustri. quem inter alios proceres vrbis laudat in Parænesi. item lib. VIII. ep. XXI. ad Beatum. *Tu feceras quod sapiens, qui soli domno Probo, artem tenenti inter doctos, versus meos relegeras.* Et poëticæ igitur facultatis, & nobilitatis in hac epistola mentio facit, vt Probi huius epitaphium fuisse credam, quod inter Christiana monumenta editum est his verbis.

Spes generis clari, magnorum gloria patrum,
Solers ingenio, carmine doctiloquus.
Inlustris, sapiens, humilis, moderatus, honestus,
Communis, gratus, plus bonitate pius.
Ante annos animumque gerens ætatis auitæ,
Clarior in patria nobilitate Probus.
Nil tibi mors nocuit, cùm hic viuis laude perenni,
Et Christi in regno dum sine fine manes.

Hæc tibi quæ cecini, non sunt præconia falsa,
Pro meritis fama est testis vbique tua.

A PROFECTIONE MEA] Dum ab vrbe rediret. Epitaphium Cynegiæ aliud vidimus lib. v. epist. vii. Illud Euprepiæ sororis rogatu scripsit: hoc à Cynegia ipsa nocturno viso admonitus composuit, & Romam misit, vt parieti ad tumulum infigatur. Ep. xxviii.

PER SECVNDIA HOSCORVM] Quia deserunt nos hîc codices, vt dixi, & coniectura vtendum est, non aliena, opinor, fuerit emendatio, si PER SANCTVM DIOSCORVM legamus. Dioscorus enim is est, ad quem & Hormidam de hoc ipso negotio suo cum Papa tractando scripsit lib. vi. epist. xxxiii.

FIDELEM] Mediolanensem. Huic inter cæteros Senatores scribit Ioannes Papa, vt obseruatum est ad epist. xii. lib. i. Sed illo tempore Quæstor Athalarici iam fuerat. Postea vero Præfectura etiam Prætoriana functus est, vt testatur Procobius lib. i. belli Gothici. à quo præterea Mediolanensem patria Fidelem fuisse didicimus, legatumque à Romanis missum vt Belisarium in vrbem euocaret. Verùm hæc omnia multo post Ennodium. nunc iuuenis erat. Procopij autem de illo verba hæc sunt. φιδέλιόν τε πέμψαντες ἄνδρα ἐκ μεδιολάνου ὁρμώμενον, ἣ ἐν λιγούροις κεῖται. ὃς δὴ ἀταλαρίχῳ παρέδρευε πρότερον, καταστὰς δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην καλοῦσι ῥωμαῖοι, βελισάριον ἐς ῥώμην ἐκάλουν, ἀμαχητὶ τὴν πόλιν παραδώσειν ὑποσχόμενοι. Ep. xxxi.

PRIMORIBVS LIT. VENIAM.] Ad quas rescripsit Ennodius. epistola i. lib. vi.

AD LIB. VIII.

EPIST. I. BOETIO] Consuli ordinario eius anni, hoc est DX. Hic nimirum ANICIVS MANLIVS SEVERINVS BOETIVS, philosophus & orator. cuius laus præconio non eget. quod si desideretur, nullũ hac Ennodii epistola esse possit illustrius. Onufrius Panuinius iterum Consulem cum Symmacho socero fuisse censet anno DXXII Sed vt omittã Boëtiũ, si secũdùm Cõsul illo anno fuisset, collegæ Symmacho præponi debuisse, cùm in Fastis, & antiquis omnibus lapidib. postponatur: mihi certũ est, Symmachum & Boëtiũ Consules anni DXXII. Boëtii ipsius filios fuisse. illos inquã, de quorũ ipse copulato Consulatu lib II. de Consolatione scribit his verbis, *Cùm duos pariter Cõsules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrũ, sub plebis alacritate vidisti.* &, *Quid dicam liberos Consules, quorum iam vt in id ætatis pueris vel paterni, vel auiti specimen elucet ingenij?* Scio aliter visum auctori vitæ Boëtij, qui filios eius Cõsules facit Patriciũ & Hypatiũ, qui anno Christi D. Consulatũ vnâ gesserunt. Verùm hæc profectò nimia est allucinatio. Præterquam enim quòd meminisse oportebat Græcos & Orientales illos Consules fuisse, & ad Boëtii familiam nihil pertinere, reuincere poterant quæ modò citata sunt verba Boëtii. ex quibus liquet hosce eius filios Cõsulares ætate adhuc pueros fuisse, cùm exilij sui consolationem scriberet. quod sanè dici non poterat, si ante XX. eoque plures annos Consules fuissent. Boëtij ergo filij fuerunt Symmachus & Boëtius; quorum vni nomen à socero, filij auo, alteri suum imposuit. Multa sunt horũ Consulatu notata monimenta. vnicũ proferã, quod propter adscriptã exeuntis indictionis notã memorabile videtur. Vidimus id Romæ in æde suburbana S. Pancratij. Sic autẽ habet.

HIC REQVIESCIT MAXIMVS PARVVLVS
QVI VIXIT ANNOS VI. MENS VII. DIES X.
DEPOSITVS EST SVB D. III. ID. AVGVSTAS.
SYMMACHO ET BOETIO VV. CC. CONS.
IN FINE IND. XV.

QVI VTRVMQ. COMPLECTERIS] Græcam simul Latinamque eruditionem. quod omnia eius opera testantur & epitaphium Ticini. *Mæonia & Latia lingua clarissimus, & qui Consul eram, his peri missus in exilium.* Gerbertus item nostrâs lib. II. Epigrammatum Pithœanorum.

Tu pater & patria lumen, Seuerine Boëthi,
Consulis officio rerum disponis habenas.
Infundis lumen studijs, & cedere nescis
Græcorum ingenijs.

DOMVM IN MEDIOLAN. CIV.] De hac rursum epist. XXX. XXXVIII. & XL. huius libri.

MESSALÆ] Adolescenti, Auieni fratri, Fausti filio. quod docet lib. IX. epist. XII. & XXVI. Is eloquentiæ operā Romæ dabat. Ideo eius Dictiones laudat, vt hoc stimulo incitetur. Aliæ præterea sunt ad eundem epistolæ hoc libro & sequenti. Rursum Messala hic videtur, de cuius Consulatu, qui incidit in annum DVI. epigrammate lusit Ennodius. Ita pueros Consules creare mos fuit hoc æuo non infrequens. Ep. III.

PHILOSOPHIAM NIL DICENDI] Pythagoricam ἐχεμυθίαν.

DISCIPLINAS ATTICAS] Sacrorum Eleusiniorum, quæ in Attica religiosissimo silentio colebantur. Vnde taciti Cereris mystæ Papinio ; & prouerbium ἄῤῥητα ἐλευσίνια, de ijs qui arcana sua silentio tegunt. quia Cereris mysteria non initiatis euulgare nefas erat.

ARATORI] Lib. IX. epist. I. Epist. IV.

ANAGNOSTICI] Dictum lib. I. epist. IV. Epist. V.

HELPIDIO DIACONO] Medicum fuisse extrema epistola significat. Itaque dubium non est, quin hic sit Elpidius medicus Theoderici regis. cuius ad ipsum extat epistola, quæ Helpidio item diacono inscribitur, lib. IV. Variarum: in qua cùm impensi ab eo seruitij sedulitatem commendat, hoc ipsum medicinæ obsequium intelligit. Procopius lib. I. belli Gothici. μετὰ δὲ, ἅπαντα εἰς Ἐλπίδιον τὸν ἰατρὸν τὰ ξυμπεσόντα ἐξηνεγκὼν, Ep. VIII

τὴν εἰς συμμαχοῦντε καὶ Βοέτιον ἁμαρτάδα ἔκλαιε. *Postea verò*, inquit, *Elpidio medico cuncta quæ acciderant commemorans, admissum in Symmachum ac Boëtium facinus deflere cœpit.* Mediolanensem fuisse indicat epist. xxi. lib. ix. Sunt qui putent eundem esse cum Rustico Helpidio V. C. & INL. ex Quæstore, cuius Carmina leguntur in Collectione sacrorum Poëtarum. Cæterùm vel hoc exemplo patet clericos à medicinæ vsu primis illis sæculis non abstinuisse. Quod ipsum etiam testatur Dionysij alterius Diaconi & medici, qui Romæ Vrbe à Gothis capta floruit, Epitaphium inter Christiana monimenta, cuius hoc est initium.

Hic Leuita iacet Dyonisius, artis honestæ
Functus & officio, quod medicina dedit.

EPIST. X. QVAE A ME DIRECTA SVNT] Epithalamium, opinor. quod Maximo scriptum in antiquis exemplaribus proximæ ad Aratorem epistolæ, qua illum ad idem argumentum hortatur, subiici solet: nos inter cætera Ennodii Poëmatia reiecimus.

EP. XII. INSISTE DOMNO] Fausto Præfecto prætorio. ad quem epist. xix. ita scribit. *Spero, vt petitionem meam, quam per confamulum meum fratrem Florum destinaui, solita benignitate dignemini.* Nec spes fefellit: nam obtinuit, vt ostendent epistolæ xxi. & xxii. lib. ix.

EPI. XIII. VOBISCVM DIGREDIENS REMANSI] Ruricius lib. II epist. I. ac IX. *Nam postquam à vestra germanitate discessi, diuisum esse me sentio, partémque mei vobiscum resedisse cognosco. Nec absentibus vobis integer esse mihi videor. & cùm me in me non inueniam apud vos me, ad vos reuersus inquiro. atque ibidem quantum mei vobis reliquisse, tantum vestri mecum abstulisse, conspicio.*

EPIST. XV. POTITIAE] Fabri liber *potentia*, Basiliensis editio *pueritia*.

EP. XVI. BARBARAE] Cuius cum laude mentio epist. xxix. lib. vii. ad quam iterum scribet epist. xxvii.

EPIST. XXV STEPHANIAE] Supra lib. VII. epist xxix soror erat Fausti Præfecti. lib. IX. epist. XVIII. Aste-

rij vxor, vt ad calcem epistolæ innuere videtur: ac proinde Marciani mater; quia Alterij filius Marcianus, lib. v. epist. II.

SI POSSEM DELERE] In Cynegiæ epitaphio, quod superiore libro epist XXIX. vidimus, primam in MATRONA syllabam extremo versu corripuerat Ennodius Hac de re admonitus à Probo Beatus, cũ aliis indicasset, ad aures peruenit Ennodii. qui Terẽtiani, vt sibi videbatur, auctoritate nixus, cùm nullã in eo versu culpam putaret, obiurgatorias ad Beatum litteras dedit. Nunc agnito errore Beatum excusat, prioresque illas litteras deletas cupit. Ea est epistola XXIX. huius libri. Quare & hîc præposterus est ordo, vt de aliis antè monuimus. Ep. XXI.

DOMNI VICTORIS] Martyris Mediolanensis. De hac mirabili curatione copiosiùs aget in Eucharistico vitæ suæ. Ep. XXIV.

EPISTOLAM AD VOS ADMONIT.] Parænesim didascalicam Beato & Ambrosio scriptam, cui locum dedimus inter opuscula miscella. Ep. XXVIII.

DE TERTIO PHALEVCIO] Id est *Exoptet similem matronæ sortem.* quo versu clauserat epitaphium Cynegiæ lib. VII. ep. XXIX. Hæc igitur est epistola, quam paulo, antè retractauit. epist. XXI. Ep. XXIX.

SANCTO PRESBYTERO] Adeodato, ep. seq.

HORMISDAE DIAC.] Eius nomen inter Ecclesiæ Romanæ diaconos in Synodo Symmachi, quæ Auieni iunioris Consulatu coacta est. Iamque apud Ennodium sæpius occurrit. nunc illi Pontificatum non obscurè præsagit iterumque epistola XXXIX. *Esto*, inquit, *specialis tutor; omnium mox futurus.* Nec vanum fuit augurium, quia Symmacho Papæ successit. Ep. XXXIII.

PORTIANO ABBATI] Etsi tempora non discrepant, affirmare tamen non ausim, hunc nostrum esse S. Portianum, qui Candidobrensis apud Aruernos Monasterii Abbas fuit, eique & oppido non ignobili nomen reliquit. SANPORTIANVM enim appellamus. Fuit & Porcianus Episcopus in Prouincia, qui Synodis Carpentoratensi & Vasensi interfuit paucis annis post Ennodium. Ep. XXXIV.

Ep. xxxv. AVRELIANO PRESB.] Arelatensi. quod sequentia declarant.

ILLAM ÆTHERIAM] Nurum Archotamiæ, de qua lib. VII. ep. XIV. Sed tota huius epistolæ interpretatio ex Cassiodoro petenda est, apud quem Theodericus de hac Æthera Merabaudo Comiti sic scribit lib. IV. epist. XII. *Archotamia itaque illustris fœmina flebiliter ingemiscens nepotis sui calamitatem tali conquestione deplorauit, dum semper auia cura tenacior est suorum. asserens Aetheriam nurum suam, mariti postposita dilectione, cuidam se Liberio iugali fœdere sociasse: & cùm ornatior cupit nouis thalamis apparere, studuerit prioris viri facultates euertere: allegans ditatam filiorum spoliis, quibus magis decuit congregari.*

DOMNO PRÆFECTO] Fausto.

PRÆCEPTA REGIA] Illa nimirum, quæ proxima quam laudauimus Cassiodori epistola continentur, vbi Archotamiæ aduersus Ætheriam nurum causam Theodericus Merabaudo committit. *Sublimitatis vestræ iudicio hanc causam legibus committimus audiendam: vt omni inciuilitate summota, medijs sacrosanctis Euangelijs, cum tribus honoratis, quos partium consensus elegerit, qui legum possint habere notitiam, quidquid prisci iuris forma constituit, inter eos considerata disciplina nostri temporis proferatis.* Prolata sententia, cùm prægrauatam coniugem suam questus esset Liberius, Theodericus epist. XLVI. iterum rescripsit, vt causa per arbitros retractaretur.

Ep. xxxvi. DOMINE VT SVPRA] Sic lib. I. epistola XII. Lib. II. epistola IX. & alijs locis. In conscribendis enim epistolis quibus honorum titulis initio epistolæ singulos appellarant, eosdem sub finem iterare mos erat. Verbi gratia, Volusiani ad S. Augustinum epistola sic incipit, *Domino verè sancto ac meritò venerabili patri Augustino Volusianus.* eadem sic clauditur. *Incolumem venerationem tuam diuinitas summa tueatur, Domine verè sancte, ac meritò venerabilis pater.* Rursum Augustini epistola, qua Volusiano res-

pondet, hoc habet initium. *Domino illustri & meritò insigni & præstantissimo filio Volusiano Augustinus.* Sub finem verò; *Incolumem felicioremque te misericordissima Dei omnipotentia tueatur, Domine illustris & meritò insignis & præstantissime fili.* Eademque in plerisque Augustini & aliorum epistolis cernitur repetitio. Quam vt vitarent librarij, compendio vtebantur, præfixis verbis, VT SVPRA, hoc est, vt initio epistolæ scriptum fuit. Quanquam apud Ennodium tituli omnes Epistolarum, nudis tantùm nominibus relictis, omissi sunt. Quod item accidit rescriptis Principum in Codice ac Nouellis. eoque factum, vt illa, *Haue Tatiane carissime nobis*, &, *Albine Parens Karißime Augustorum*, ac similia, quæ bis, ex more quem dixi, repeti solebant, semel tantùm, quia integra rescripta non sunt, nunc in fronte, nunc ad calcem adscripta videamus.

EP. XXXVII.

CONSVLAREM SPORTVLAM] Quia Consul erat Boëtius, epist. I. huius libri. Sportulæ autem amicis noui honoris causa debebantur. Symmachus epist. vltima lib. IX. *Sportulam Consulatus mei & amicitiæ nostræ & honori tuo debeo.*

EP. XLII.

VICE REMEDII OBITVS] Qui diuturno morbo languet, mortem optat, vt remedium. Vetus Epitaphium,

Ἦλθες ἐμῆς ζωῆς γλυκερώτερε, ὅς μ' ἀπέλυσας
νουσῶν, καὶ καμάτων, καὶ μογερᾶς ποδάγρας
ΑΥΡ. ΑΜΦΙΚΤΥΩΝ
ἄγων ἔτος Ο.

Venisti tandem vita mihi dulcior, & me
Soluisti morbis tristibus, & podagra.
AVR. AMPHICTYO
Annum agens LXX.

AD LIB. IX.

ARATORI] Libens accedo ad coniecturam doctissimi Cardinalis, Aratorem hunc esse, qui Apostolorum actus versibus exposuit. Verùm is hoc tempore adolescens adhuc erat, & Musarum tamen in castris miles non ignotus, vt præter hanc binæ superioris libri epistolæ ostenduñt Ligurem patria fuisse, facundo patre natum, atque in Liguria ipsa eruditum, & causidici officio functum, legationem etiam pro Dalmatis ad Theodericum regem cum laude obiisse testatur Athalaricus, lib. VIII. Variar. epist. XII. qua Comitiuam Domesticorum Aratori decernit. Post quam Comitiua etiam rerum priuatarum, priusquam aula relicta Ecclesiæ manciparetur, ornatum fuisse, docet nos vetus adnotatio, quæ in plerisque exemplaribus Aratoris libris præfixa est, Qua ratione Vigilio oblati & suscepti ab eo fuerint. Eius enim in codice Remensi Monachorum S. Remigij hoc est exordium. *Beato domno Petro adiuuante, oblatus hic codex ab Aratore inlustri, ex Comite Domesticorum, ex Comite priuatarum, viro religioso, Subdiacono S. E. R. sedis Apostolicæ, sancto atque Apostolico viro Papæ Vigilio, susceptus ab eo die* VIII. *Id. Aprilium.* & quæ sequuntur. Pangendi sacri Carminis, hoc est Musæ ad diuina conuertendę auctor Aratori olim fuerat Parthenius Ennodianus. Idcirco cùm Apostolorum actus cecinisset, opusque suum Vigilio vt dictum est obtulisset, id ipsum in Galliam misit ad Parthenium, vt ibi eius opera ederetur. Qua de re præclara in eodem Codice Remensi extat Aratoris ad Parthenium ipsum elegis versibus Epistola. quam quia nondum vulgata est, si velut peregrinum emblema his Notis inseram, neque ingratum, neque inutile πάρεργον fore confido.

Aratoris Carmen post Notas reperies.

PROBINO] Viro illustri, Patricio vt patet ex Theoderici ad illum epistola II. Variar. XI. & Parænesi auctoris ad Beatũ & Ambrosiũ hũc ipsum Faustini filium, quem Probino commendat.

DOMNO LIBERIO] Patricio item. de quo lib. v. ep. I. Aliud hoc suburbanum ab eo, quod à Fausto superiùs per Florum postulabat ep. XII. lib. VIII. Ep. VII.

CAMILLAE] Viduæ consanguineæ in Gallia, id est Arelate Infra epist. XXIX. *Camilla parens mea intra Gallias & viduitatis miseria, & gemina etiam captiuitatis succubuisse fertur incommodis.* Parentem dicit, non matrem, sed sanguine coniunctam, militari olim & barbara, sed Ennodij ætate recepta, significatione vocabuli. Ideo Patricium Diaconum Camillæ filium, non fratrem sed. sanguinis sui vernulam vocat. Epist. IX.

VERNVLAM] Nic Fabri liber, *venulam.* quod probari posset. quia venam sanguinis rectè diceret, vt venam familiæ Symmachus lib. IX. epist. LXV. nisi *vernulam* præferrent alij codices. quod rectius est; confirmaturque glossemate Basiliensis editionis, quod expunximus, in quo vernula exponitur seruitialis, hoc est seruo editus. vernulæ enim primùm dicti, qui ex ancillis domi nati essent.

CELSO] Mediolanensi. Epist. X.

IN ALT. SERVI TVI COPVLA] Nuptijs Auieni, de quibus epistola sequenti ad Messalam, & supra epist. VII. itemq. ad ipsum Auienum. Ergo puella, cuius obitus hîc describitur, Auieni soror, filia Fausti. Epist. XI.

LEGATI PROVINCIALIS] Prouinciæ Liguriæ. vt *Legatio Proconsularis Prouincia.* L. CXXCVI. Cod. Theod. de Decurionibus. Nam alij erant legati ciuitatum, qui non à tota Prouincia, sed à Ciuitate tantùm aliqua mittebantur, vt *Hierapolitana ciuitatis*, Cod. eod. L. VIII. de censit. &c. & *Legatio Alexandrina.* L. XLII. De Episcopis &c. Oblatam sibi ad Theodericum legationem subire propterea cunctatur Ennodius, ne ob summam cum Fausto necessitudinem, suspicionem Regi moueat, quæ Ligurum nomine postulanda erant, ea Fausti suggestione postulari.

LÆNAM ET RACANAS] Ita distinctè Vaticanus. reliqui, *Læna metra canas.* quod eodem recidit. Racanæ autem quod genus vestimenti fuerit, non Ep. XV.

liquet. ad calceamenta referendæ videntur, vt & ragæ,& tzangæ L. III. Cod. Theod. De habitu quo vbi oporteat intra vrbem. *Intra vrbem Romam nemo vel ragis, vel tzancis vtatur.*

P. XX. PRO ASCINIS] Qui laribus & tecto carent. Ασκηνοι enim asceni dicti, qui sine tabernaculis sub dio viuunt. Hos ergo clientes domo sua vi forsan eiectos Mascatori commendat, vt eius ope postliminio restituantur.

EP. XXII. EXHIB. DOCVMENTA] De suburbano Mediolanensi, quod Faustus Ennodio concesserat. Epistola præced.

EP. XXIII. LIBERIO] Certat hæc epistola Liberij laudibus cũ eius epitaphio, quod patri olim à filiis Arimini positum est his verbis.

Humano generi legem natura creatrix
Hanc dedit, vt tumuli membra sepulta tegant.
Liberij soboles matrique, patrique superstes
Triste ministerium mente dedere pia.
Hic sunt membra quidem, sed famam non tenet vrna.
Nam durat titulis nescia fama mori.
Rexit Romuleos fasces currentibus annis,
Successu parili Gallica iura tenens.
Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed pretio maius detulit alma fides.
Ausoniis populis gentiles rite cohortes
Disposuit, sanxit fœdera, iura dedit.
Cunctis mente pater, toto venerabilis æuo.
Ter denis lustris proximus occubuit.
O quantum benè gesta valent! cùm membra recedunt,
Nescit fama mori, lucida vita manet.

Hoc Epitaphium primus inlucem edidit Pithœus. post illum Baronius, exemplar nostrum secutus, in quo *superstes* versu tertio legitur. quod rectius videtur, quam *sepulcrum*, quod erat in Pithœano: cùm vnius tantùm Liberii sit epitaphium.

VIX PASCEBATVR ITALIA] Pertinent hæc omnia ad Romuleos fasces epitaphij, hoc est ad Præfecturam prætorij Italiæ, qua functus est Liberius primis annis Theoderici. quem de ea sic loqut-

tem facit Cassiodorus lib. II. epist. XVI. *Sensimus auctas illationes, vos addita tributa nescitis. Ita vtrumque sub admiratione perfectum est, vt & fiscus cresceret, & priuata vtilitas damna non sentiret.*

GOTHORVM CATERVAS] Epitaphium, *Ausonijs populus gentiles rite cohortes Disposuit.* Cassiodorus ibidem. *Iuuat referre, quemadmodum in tertiarum deputatione Gothorum Romanorumque possessiones iunxerit & animos. Nam cùm se homines soleant de vicinitate collidere, istis prædiorum communio causam noscitur præstitisse concordiæ.* Tertiam agrorum partem Gothis adsignari iussit Theodericus. hoc est τριτημόριον, quod suis antea largitus fuerat Odoacer, vt auctor est Procopius initio belli Gothici.

GALLIAE] Præfecturam etiam prætorij Galliarum gessit sub finem regni Theoderici, & sub eius successore Athalarico, cuius extat apud Cassiodorũ epistola ad Liberium P. P. Galliarum. lib. VIII. Var. VI. Verùm hanc Ennodius non vidit. Quare quæ hoc loco commemorat ad superiora tempora pertinent, cùm primùm in Galliam missus est: in qua per diu, nec vna tantùm in administratione versatus est. Nam militares etiam copias duxit, vt auctor est Iornandes in rebus Geticis.

AVRELIANO EPISCOPO] Cuius cathedræ, libri non indicant. Caue putes Arelatensem. EP. XXVII. Nam qui hoc nomine Episcopus fuit Arelati, XXX. vt minus annis post Ennodij obitum eam sedem sortitus est. Hoc verò tempore Arelatensis Antistes erat Cæsarius. Non abnuerim tamen, nouum hunc cuiuscumque ciuitatis Episcopum Aurelianum illum videri Presbyterum Arelatensem, ad quem rescripsit epist. XXXV. lib. VIII.

DE CASELLVLIS) Cassiodorus EP. XXIX. lib. VII. XLV. *Formula qua census releuetur ei qui vnam casam possidet prægrauatam.* Cui enim grauior æquo canon impositus erat,

à perǫquatore minuebatur. Id releuationis ſeu perǫquationis beneficiũ dicebatur. Gloſſæ noſtræ, Relenatus ager, ἀνακεκουφισμένος, ἐλαφρυνθεὶς τοῦ δημοσίου βάρους.

EPIST. XXX. SYMMACHO PAPAE] Titulum adiecimus, cuius vice in antiquis exemplaribus ſcriptum erat *In Christi ſigno*. Sed perſpicuum eſt epiſtolam eſſe ad Symmachum Papam, & quidem ſcriptam poſt extinctas ſchiſmatis reliquias, membris omnibus, vt Ennodius ipſe loquitur, in capitis ſui ſocietatem Theoderici regis, quem propterea laudat, opera reuocatis.

EP. XXXIII. CAESARIO EPISCOPO] Arelatenſi. Epiſcoporum ſui ſæculi, vt iure vocat Ennodius, nobiliſſimo, doctrina, eloquentia, vitæ ſanctitate clariſſimo. Is ergo conficta criminatione ad Theodericum delatus, Rauennamque ſub cuſtodia pertractus, Angelici vultus adſpectu, & innocentiæ ſecuritate Regem ita permouit, vt non ſolùm pacatè, humaniterque illum exceperit, ſed oblatis etiam muneribus honeſtarit. Nec diſpari ante aliquot annos euentu, cùm Viſigothis adhuc pareret Arelate, falſǫque proditionis accuſatus apud Alaricum fuiſſet, cum honore poſtea dimiſſus eſt. Vtramque hiſtoriam (de priore hîc ſermo eſt Ennodio) libro I. Vitæ Cæſarij complexus eſt Cyprianus. Cuius etiam librum II. qui in Surij editione deſideratur, in S. Martini Cænobio Pariſiẽſi vidimus, de miraculis S. Cæſarij eiuſque obitu cõpoſitum: in quo præter alia Liberium patricium narrat, letali lanceæ vulnere confoſſum, ac pene exanimem, admota Cæſarij veſte curatũ fuiſſe. Variæ præterea extant Pontificum Romanorum Epiſtolæ ad Cæſarium. In quibus & illa Felicis, quæ viros doctos fruſtra exercuit ob deprauatæ ſubſcriptionis ſuſpicionem, quaſi P. C. Boëtij ſcripta dicatur: cùm Arelatenſis codex, ex quo deprõpta eſt, diſertè habeat. P. C. MABORTI, ſeu Mauortii, qui annus erat Chriſti DXXVIII. Felicis IV. Papæ ſecundus.

NOTÆ AD OPVSCVLA ENNODII.

AD PANEGYRICVM.

PANEGYRICVS vbi aut quando dictus sit ab Ennodio, æquè incertum est. Hoc constat, Romæ dictum non fuisse, cùm Romam vt absentem alloquatur. Mediolani crediderim, aut Rauennæ. Si ergo Mediolani dictum placet, exceptum hac laudatione aduentantem Theodericum dicendum est, quo more Lugduni à Sidonio exceptus est poëtico Panegyrico Maiorianus. Sin Rauennæ, in legatione aliqua pronuntiatum, qualem his fortasse verbis indicat Ennodius, *Nunc Ecclesia dirigit laudatorem*. De tempore, hoc modò affirmare licet, ante Cethegum Consulem, hoc est annum Christi DIV. dici non potuisse, cùm de recepto Sirmio disserat, quod Cethegi receptum est Consulatu. Sed & alia sunt, quæ posteriorem ostendant. Quòd si quis ordo est in serie operum Ennodii, qua in antiquis exemplaribus digesta sunt, facilis est coniectura Panegyricum hunc in annum DVII. vel DVIII. coniici oportere.

THEODERICO] Regi Italiæ. Ostrogothorum, dum adhuc in Pannoniis versarentur, reges ex Amala stirpe germani tres fuerunt, Valamer, Theodemer, & Vvidemer. Theodemeris ex concubina filius fuit hic Theodericus, Consul ordinarius, & Magister militum in Thracia sub Zenone, ac tandem rex Italiæ. cui Valameris cognomentum tribuit Marcellinus Comes in Chronico. Malchus verò Sophista Philadelphiensis in Historia Byzantina, Valameris filium, sed perperam, nominat, cùm Theodemerem illi patrem multis locis asserat Iornandes in rebus Geticis, Valamerémque illius patruum vocet.

EDVCAVIT TE GRAECIA] Constantinopolis. Obses enim à patre Leoni Augusto datus, cùm

annum ætatis ſeptimum vix excederet, in eius aula educatus eſt, Principiſque, vt Iornandes eodem libro ſcribit, gratiam meruit. à quo poſt decem tandem annos ad patrem remiſſus eſt.

PVLSA EST PRINCIP. VRBE] Zeno Auguſtus Verinæ ſocrus fraude circumuentus, Conſtantinopoli relicta in Iſauriam profugit. Vacua aula biennij ferme ſpatio potitus eſt Baſiliſcus, Zenone ipſo II. Conſule, anno Chriſti CDLXXV. Hic igitur eſt, quem Tyrannum vocat. Poſthæc Zeno collecto exercitu, cedente Baſiliſco, imperium recepit. In eaque expeditione Zenoni auxiliatum oportet Theodericum, quando integram ei laudem reſtituti Zenonis tribuit Ennodius: etſi nulla eius hac in parte mentio, neque in excerptis Candidi apud Photium, neque apud alios, qui de Zenonis rebus ſcripſerunt.

FASCES ACCEPISTI) Conſul à Zenone deſignatus in annum CDXXCIV. Marcellinus Comes. *Theodericus Rex Gothorum Zenonis Aug. munificentiis pane pacatus, Magiſterque præſentis militiæ factus, Conſul quoque deſignatus, creditam ſibi ripenſis Daciæ partem, Mœſiaque inferioris cum ſuis ſatellitibus pro tempore tenuit.* Conſul fuit Orientalis, collega Romæ Venantio. Caſſiodori Faſti eo anno, *D. N. Theoderitus & Venantius.*

QVO IN SEGMENTIS POSITO) Quandiu Conſul fuit, in toga picta ſeu palmata veſte Conſulari, quæ ſegmentis aureis ornari ſolebat. Sidonius de Aſterij Conſulatu lib. VIII. ep. VI. *Et illam Sarranis ebriam ſuccis inter crepitantia ſegmenta palmatam plus picta plus aurea oratione conuenuſtauit.* Hæc igitur certa videtur emendatio, pro *figmentis*, quod in omnibus libris legebatur.

BVLGARVM DVCTOR LIBERTEM) De hoc bello, ni fallor Athalaricus lib. VIII. Variarum XXI. ad Cyprianum Patricium, qui in ea expeditione ſub Theoderico meruerat. *Habuiſti ſub diuæ memoriæ domno auo noſtro in vtraque parte laudatus ſemper excubias. Vidit te adhuc gentilis Danubius bellatorem. non te terruit Bulgarũ globus, qui etiam noſtris erat*

præsūptione certaminis obstaturus. Peculiare tibi fuit & renitentes Barbaros aggredi, & conuersos terrore sectari. Sic victoriam Gothorū non tā numero, quàm labore inuisti. Idē ep. x. Bulgares toto orbe terribiles fuisse dicit.

INTESTINVS POPVLATOR) Odóacer, qui mox Tyrannus. Is Momyllo Augusto vltimo Romanorum Imperatori in exilium pulso regnum eripuit anno CDLXXVI. iamq. annos pene XIV. regnarat, cùm Italiam sibi à Zenone Aug. concessam, vt Odoacrum debellaret, ingressus est Theodericus. Hinc omnia in Ennodij verbis perspicua. Potens enim terra, gubernantium, hoc est postremorum Principum vilitate attrita, est Italia. cuius affectum, desideriumque apud Zenonem professus est Theodericus. Quod præter cæteros copiosè describit Iornandes in Geticis.

NATA EST CAVSA DISCORDIAE) Ne iniuria bello appetitus videatur Odoacer, lacessitum ab eo dicit Theodericum, stimulatumq. cæde propinquorū: hoc est, vt coniicio Rugorum, quos bello cæsos afflixerat Odoacer, Phæba rege capto, Friderico eius filio, cui apertè fauebat Theodericus, semel atque iterum acie fugato, vt in S. Seuerini vita narrat Eugippius.

VLCA FLVVIVS EST GEPIDARVM) Theoderici regia hoc tempore, vt Eugippius idem & Marcellinus in Chronico docent, Nouensis erat ciuitas in Mœsia inferiore. νέας, Nouas appellat Ptolemæus. Inde orsus Italicam expeditionem, Sirmiū rectâ contendit. Eo in tractu, qui interiectus est, in Dacia Gepidæ Gundaritho rege habitabant. quos iter impedire ausos Theodericus ad Vlcam fluuium profligauit.

TIBI ODOVACAR OCCVRRO) Prima Theoderici cum Odoacre congressio ad Sontium Venetæ prouincię fluuiū facta, Probinó & Eusebio Coss. anno Christi CDXXCIX. in qua Odoacer, vt Cassiodorus in Chronico notat, cum suis omnib. fugatus est. Flumen ergo, cuius meminit Ennodius, est Sontius, siue vt in Cassiodori Chronico scriptum est, Isontius. Sed Sontius item est Iornandi, & Cassiodoro ipsi lib. I. variar. XVIII. verbis Theoderici, *Ex quo*, ait, *Deo propitio Sontij fluenta transmisimus*,

vbi primùm Italia nos suscepit imperium.

DVM APVD VERONAM] *Eodem anno,* inquit Cassiodorus, *repetito conflictu vincitur Odouacer.* Iornandes. *Quem ille,* Odoacrem Theodericus, *ad campos Veronenses occurrens magna strage deleuit.*

ODOVACRI REGNA POLLICERI] Tufa duce atque auctore: qui cum dedititio exercitu ad Odoacris partes iterum defecit. vnde secuta est obsidio Ticinensis, quò se Theodericus receperat. vt est in vita Epiphanij.

TIBI PAX D. BVRGVNDIO] Pacem intelligit cum Burgundionum rege Gundobado ictam, atque Ostrogothæ Theoderici filiæ cum Sigismundo Gundobadi filio nuptiis copulatam, de qua rex ipse Burgundio ad Epiphanium Episcopum Theoderici legatum: *Concedat tamen diuinitatis assensus, vt solidatum inter nos fœdus longa ætate seruetur.*

DICAT FRIDERICVS] Fæbani Rugorum regis filius. Is pro Theoderico primùm hoc bello militarat: postea fidem fregit, & hostibus sociatus est. Tum orta inter hostes ipsos discordia, collatis signis, Fridericus victus est. Ita qui Theoderico triumphum de aduersariis suis antè pepererat, de se ipso iisdem præbuit, quando ab eis prostratus est.

PALATINA VBIQ. TECTA] Cassiodorus Patricio & Hypatio Coss. de Theoderico. *Sub cuius felici imperio plurimæ renouantur vrbes, munitissima castella conduntur, consurgunt admiranda palatia, magnisque eius operibus antiqua miracula superantur.* Idem inter cæteras eius fabricas formam laudat Rauennatem instauratam.

SIRMIENSIVM CIVITAS] Sirmium caput Pannoniæ inferioris, quæ proinde Sirmiensis Pannonia dicitur lib. iii. variar. xxiii. In ea regnabat hoc tempore Trasaricus rex Gepidarum. Quem Theodericus propter occultam, vt Ennodio placet, cum aliis Gepidis, quibus Gundarithus præerat, conspirationem, per Pitziam Comitem deuicit, & Sirmium Italiæ regno restituit, Cethego Consule, vt Cassiodori notat Chronicum, anno Christi DIV.

Iornandes de rebus Geticis. *Suum Comitem inter primos electum ad obtinendam Sirmiensem direxit ciuitatem. Quam ille expulso rege eius Trasarico filio Trastila, retenta eius matre obtinuit.* De hac ipsa expeditione, & sequenti Athalaricus lib. viii. variar. x. Pitziæ verò Comitis celebratæ opinionis viri meminit Theodericus lib. v. ep. xxix.

PER FOED. MVNDONIS ATTRECT.] Hoc est, Mundonē aggressa, qui fœdere iūctus erat Theoderico. Mūdoni igitur, qui collecta latronum & abactorum manu, Hertaque munitione ad Danubium occupata, illinc agresti ritu circumquaque prædas agens imperitabat, cùm illum oppugnare adiunctis sibi Bulgaribus aggressus esset Sabinianus, militum per Illyricum Magister Anastasii Aug. iam pene desperato, ac deditionem meditanti opem tulit Pitzia, Sabinianique copiis ingenti strage ad Margum deletis, Mundonem eripuit, ac Theoderico regi volentem subiecit, Sabiniano ipso ac Theodoro Coss. anno DV. vt fusiùs narrant Marcellinus Comes, & Iornandes in rebus Geticis.

CAST. VANDALORVM DEPRAED.] Cassiodorus Olybrio Iun. Cos. *Tum etiam Vandali, pace suppliciter postulata, à Siciliæ depradatione cessarunt.* Antea enim per Siciliam, & Italiæ omnes oras, quò ventus impulerat, continuò prædabantur.

AFFINES ESSE MERVERVNT] Per Amalafredam Theoderici sororem, quæ Thrasamundo regi nupsit. Iornandes. *Et vt ad plenum progeniem suam dilataret, Amalafredam germanam suam, matrem Theodahati, qui postea rex fuit, in Africam regi Vvandalorum coniugem dirigit Trasemundo.*

ALAMANNIAE GENER. INT. ITALIAE T.] Alamanni Sueuis in Germania finitimi, cùm à Clodouæo rege nostro subacti fuissent, rege amisso, ad Theodericum confugerunt. Sic enim apud Cassiodorum scribit Theodericus ipse Clodouæo lib. ii. epist. XLI. *Alamannicos populos, causis fortioribus inclinatos, victrici dextra subdidistis. Sed motus vestros in fessas reliquias temperate: quia iure gratiæ merentur eua-*

dere, quos ad parentum vestrorum defensionem respicitis confugisse. Estote illis remissi, qui nostris finibus celantur exterriti. His ergo profligati Alemannorum exercitus reliquiis sedes in Italia datas à Theoderico, docet Ennodius.

CHOENICEM) Vnus *Scheniem.* ex aliorum vestigiis chœnicem collegimus.

NON PER EXOTICOS) Libri omnes, *non te rexoticus.* ex quo germanam, vt reor, lectionem eruimus.

AD LIBELLVM PRO SYNODO.

SYNODVS, quam hoc libello defendit Ennodius, ea est quæ inter Romanas Symmachi Papæ quarta numerari debet, x. Kal. Nouembris Rufio Magno Fausto Auieno v. c. Consule peracta, quæ & palmaris cognominata est. In qua cùm absolutus fuisset Symmachus à criminibus, quibus impetebatur ab aduersariis, reperti sunt inter schismaticos, qui contra illam scribere auderent, titulumque operi suo indere, ADVERSVS SYNODVM ABSOLVTIONIS INCONGRVAE. Quibus Ennodius, ex Synodi mandato atque auctoritate, hoc Apologetico respondit, & singula eorum argumenta refellens, vniuersam Symmachi, Synodique causam diligenter, accuratéque tutatus est. Quo nomine adeo Episcopis omnibus probatus est Liber, vt eum Synodus altera, quæ post Consulatum Auieni habita est, suffragio suo confirmarit, atque inter quartam, & quintam Synodos Symmachianas collocari, decretique vim obtinere iusserit. Hodie tamen perperam post Synodum Auieno Iuniore coactam ponitur Libellus Ennodij, cùm alteri, quæ Fausto Auieno, vt dixi Consule habita est, subiici debeat. Hæc enim, non illa, Synodus fuit absolutionis, & quarta, & palmaris, à Symmachi æmulis oppugnata, ab Ennodio defensa.

CVIVSDAM ORATORIS) Ciceronis dialogo 1. de oratore, vbi Crassum sic loquentem inducit.

Nam quid est ineptius, quàm de dicendo dicere, cùm id ipsum dicere nunquam sit non ineptum, nisi cùm est necessarium?

EX ALA PRODVCTAM) Sic libri omnes, quo sensu, non apparet. Sed allusit Ennodius ad locum alterum Ciceronis in Pisonem: *Confer nunc, Epicure noster, ex hara producte, non ex schola.* Quare legendum censeo *ex hara productam.* Non solùm, inquit, non ex hara productam, sed mysticam & diuinam. Dictum Ironicè, & *non solùm* positum pro *non modò non.* vt aliàs sæpe.

NEC OMNES IN IVDICATIONE SENS.) Quia nonnulli Episcopi moræ tædio, post primum aut secundum Synodi conuentum ab vrbe discesserant.

DOLOSE VIDELICET) Hanc periodum, tametsi necessariam, nec ignotam Surianæ editioni Conciliorum, nusquam in manuscriptis offendi, præterquam in Codice Bibliothecæ Tilianæ.

ADVERSARIOS DICI NON DEBVISSE) Malè habebat Schismaticos, quod Theodericus Symmachi accusatores, tanquam aduersarios, è iudicum numero repulerat. Infra. *In electione enim venerandorum iudicum ipse accusantes extra ordinem repulit, & ad spem retulit accusatum.*

IPSI CEPASIO PRAEF.) Et hoc etiam est Ciceronianum, atque ironicum. Cepasij enim duo fratres fuerunt, oratores deterrimi atque ineptissimi. quorum alterius, hoc est maioris Cepasij verba quædam profert ac deridet Cicero in oratione pro Cluentio.

A CONSORTIO ADVLTERI) Symmachi. Satis apertè declarat quodnam crimen fuerit, cuius insimulabatur ab aduersariis. Sed & in Præcepto de Cellulanis eodem spectat, quòd recenti perstricti Romani Pontificis exemplo vitandam Clericis docet flagitiosi contubernij suspicionem. & hoc ipso libro in prosopopœia

B. Pauli: *Docetis*, inquit, *fornicantibus neminem esse miscendum, adulteri Laurentij aut sequaces, aut praui*. Itaq. quod Xysto III. ante annos fere LXX. contigerat, vt fœdi criminis infamia pulsaretur à Basso Exconsule: id ipsum Symmacho, Festi Exconsulis item ac principis senatus potissimum instigatione accidit, nec dispare euentu. nam vterque ab infami labe Synodi, cuius se iudicio sua sponte subdiderant, sententia purgatus est.

PAPAM OP. SYNODVM CONV.] Hoc Theoderico Rauennæ, vt est in actis Synodi palmaris, opposuerant Episcopi, cùm ipsius mandato euocati Romam ad Synodum proficiscerentur. Sed hanc Episcoporum libertatem, tanquam regi scilicet contumeliosam, taxarant Schismatici. At non iniqua visa est Theoderico, qui non abs re id causari Episcopos sentiens, ipsum quoque Papam in colligenda Synodo voluntatem suam literis demonstrasse testatus est.

ARCHISIPPVM] Coloniensis editio, Chrysippum.

ILLE P. MERITORVM DOTEM] Synodus palmaris. *Maximè cùm illa quæ præmisimus inter alia de auctoritate sedis obstarent. quia quod possessor eius quondam B. Petrus meruit, in nobilitatem possessionis accessit, & claritatem veterem nouis dat de Christi dote rectoribus*. Sic enim postrema hæc verba legenda sunt. Quod ergo de sedis auctoritate dictum à Synodo fuerat, ad sanctimoniam quoque transtulit Ennodius. cuius ex hoc loco sententiam laudant Ioannes VIII. in epistola ad Bercarium Abbatem, & Gregorius VII. in Dictatu.

COMPARANTES EI ANTISTITEM NOSTRVM] Plerique *vestrum* legunt. sed res exigit, vt *nostrum* legamus, quod sequentia declarant. Schismatici enim cum Esau Symmachum comparabant, cum Iacob Laurentium, per quem Symmacho Pontificatum, tanquam benedictionem eripere conabantur. Paulo pòst, in illis verbis, *Præterea tunc Iacob*, Isaac legendum videtur.

CARTHAG. CONCILIO] Septimo, quod in ſecretario Baſilicæ reſtitutæ P.C. Honorii XII. & Theodoſii VIII. celebratum eſt, cui & Fauſtinus Potentinæ in Piceno Eccleſiæ Epiſcopus, Bonifacii Papæ legatus interfuit. Alludit autem ad canonem IV. eius Concilii.

CVR PERSONAE IVSSAE S.] Symmachi mancipia. infra, *Quæro à vobis, cuius conditionis fuerint iſta mancipia, quæ poſtulata ſcriptis Principalibus intimaſtis.* Item vbi de Viſitatore diſſerit: *Ibique Papam ab eo ſalutatum ſuo ore iuſſit affari, vt traderet Coepiſcopo mancipia, nullis ſubdenda tormentis, ſeruanda ad diſceptationem Synodalis examinis.* De his enim à Theoderico impetrarant aduerſarii, vt repræſentari, & quod leges & canones vetant, contra dominum interrogari iuberentur. Quare & illa tradi per libellum à Synodo poſtularunt.

ODIT SE QVI NEGLIGIT STVDIA] Quod in vulgata noſtra ſcriptum eſt Prouerb. XV. 32. *Qui abiicit diſciplinam, deſpicit animam ſuam.* apud LXX. Interpretes ſic legitur. ὃς ἀπωθεῖται παιδείαν, μισεῖ ἑαυτόν. *qui repellit diſciplinam, odit ſeipſum.* Quod ſine dubio prius eſt comma Ennodij. Poſterius ex cap. X. 21. ſumptum videtur. vbi quod Græcis eſt, οἱ δὲ ἄφρονες ἐν παιδείᾳ τελευτῶσι, nos legimus, *Qui autem indocti ſunt in cordis egeſtate morientur.*

DE QVODAM DICTVM] Iaſone. Medeæ enim ad Iaſonem verba ſunt è Senecæ Medea.

CONCILIO AVCTORITATEM] Synodus ipſa de Symmacho, cùm Synodum, quæ ipſius cauſa ad Baſilicam Iulii conuenerat, eſſet ingreſſus. *Auctoritatem*, inquit, *ordinis corrigendi, ſicut poſcebant Eccleſiaſtica ſtatuta, in omnium qui ibidem conuenerant Epiſcoporum præſentia ſe dare profeſſus eſt.*

ILLE PRAESTO FVIT IVDICIBVS] In Synodo, quę contra ipſum Tyri fuerat conuocata. ad quam etſi propter apertam vim & coniurationem aduerſariorum, aliquandiu, vt Sozomenus lib. II. c. XXIV. ſcribit, an vocatus veniret, cunctatus eſt, poſtea

tamen innocentia fretus, & ne iudicium declinare videretur, profectus est.

VENIENTEM IAC. REPVLISTIS) Symmachum Papam, cùm ad alterum Synodi conuentum pergeret, qui in Basilica Sessoriana coactus erat. Tum enim, vt Synodi acta narrant, ab irruentibus æmulorum turbis ita tractatus est, vt cæsis, qui cum ipso erant Presbyteris, ægrè ad B. Petri septa, vnde egressus fuerat, incolumis à Comite Aligerno reductus sit.

NONNE DIRECTA V. S. CANONVM) Symmachi nomine, non Ennodij citatur hic locus à Gratiano VIII. q. IV. quia cùm libellus Ennodij Synodis Symmachianis, vt paulo antè dictum est, cum pari auctoritatis prærogatiua insertus esset, quæ in eo erant, pro Symmachi ipsius decretis aut sententiis haberi cœperunt. Percellebant autem Canones illi schismaticos, qui criminum obtentu, quibus Symmachum impetebant, discessionem ab eo ante iudicij, nedum sententiæ tempus fecerant.

DIDASCALICI LIBELLI) Ironicè. Nam διδασκαλικοὶ λόγοι, didascalicæ disputationes dicuntur accuratæ & ad docendum idoneæ. vnde ab Aristotele vnâ copulantur τὸ ἀκριβέστερον καὶ διδασκαλικώτερον.

CVM EVOCATVS QVATER F.) Ingressus est Synodum Symmachus primo conuentu, qui in Basilica Iulij actus est: ad alterum item Sessorianum proficiscebatur, cùm ab aduersariis in via circumuentus ac cæsis suis pæne oppressus est. quod vtrumque iam supra commemorauimus. Post eam cædem commonitus an rursum ad Synodi iudicium exire vellet, compelli se iure posse negauit.

ALIVD EST MALEDICERE, ALIVD ACCVSARE) Verba sunt Ciceronis in Oratione pro M. Cœlio, cùm ea refellit, quæ aduersus Cælij pudicitiam sine probatione obiiciebantur. Quare aptissimè ab Ennodio in re simili vsurpantur, vt tacitum

Schismaticorum conuitium retundat, quod ex mulierum Symmachum officij causa prosequentium turba captabant.

PEREGRINVM CREDO ALIQVID) Duo, vt ex actis patet, à Synodo postularat Symmachus. vnum vt cederet Visitator, de quo postea. alterum, vt omnia, quæ per suggestionem inimicorum suorum amiserat, ante iudicium ipsi redintegrarentur. Quod etsi neque alienum neque iniquum videri poterat, cùm spoliatos antè omnia restitui Ecclesiasticæ leges iubeant, Regi tamen, cùm Synodus ad eum retulisset, placuit vt Symmachus ante restitutionem iudicium subiret. Quod ille pro modestia sua minimè detrectauit.

REGIS PRAECEPT. VOS NON MVNIRI) Etsi multa, quæ Symmacho aduersari videbantur, à Theoderico pręcepta ac rescripta expresserant schismatici, vt de Visitatore, & quod modo de intercepta redintegratione recitatum est, atq. alia id genus: irrita tamen omnia & inania fuerunt. Neque vnquam his præsidiis assequi potuerunt, quod moliebantur, vt Symmachus damnaretur. Nam vbi Synodo tandem à rege integra permissa res est, illum protinus absoluit.

NECDVM HAB. SYNODVS FIRMITATEM) Cùm adhuc incerti penderent Episcopi an Symmachus illam approbasset. Quod vbi coràm ab eo confirmatum fuit, *Tum*, vt est in actis Synodi, *causa de sacerdotum animis, quæ de Concilio nondum firmato tristitiam ministrabat, abscissa est.* Sentiebant nimirum Episcopi Concilium hoc sine Pontificis assensu ratum esse non posse. Quod ipsum tamen, sed frustra improbabant Schismatici.

LAVRENTIVM ET PETRVM EPISCOP.) Quorum hic Rauennas, ille Mediolanensis, Synodi ambo moderatores ac præsides. quod declarant Synodi ipsius subscriptiones, & Theoderici regis ad Synodum præceptio, quæ Laurentio, Marcelliano, Petro ac reliquis Episcopis inscripta est.

Sed Marcellianus palmari conuentui non interfuit. Quod verò studio egerant Laurentius & Petrus, vt à Symmachi consuetudine ante iudicij disceptationem abstinerent, ne præiudicium aliquod facere viderentur, id aduersarij, aliam in partem rapiebant, quasi de obiectis Symmacho criminibus compertum ipsis exploratumque iam esset.

ATTRIB. VISITATOREM]. Petrum Episcopum Altinatem, qui à Theoderico rege, flagitantibus Schismaticis Ecclesiæ Romanæ præter fas moremque datus fuerat Visitator. quem propterea submoueri, vt antè dictum est, postulabat Symmachus. Acta Synodi. *Sperans vt Visitator, qui cõtra religionem, contra statuta veterum, contra regulas maiorum, à parte cleri, vel aliquibus Laicis fuerat postulatus, ex ordinatione Antistitum, sicut decebat sanctum propositum, prima fronte cederet.* At Ennodius non solùm Symmachi desiderium, vt æquissimum defendit: sed Theoderici etiam factum, quasi Symmacho ipsi Visitatoris præsentia consulere voluerit, excusare conatur.

NVLLIS TORMENTIS SVBDENDA] Ac proinde Symmacho, & si contra ipsum testarentur, nihil obfutura. quia non ignorabat, vt mox dicet, Theodericus *seruilem assertionem innocenti examine non probandam.* Ita regij præcepti inuidiam hac etiam in parte amolitur.

DICAS FORSITAN) Locus insignis ad eos reuincendos, quibus sacrorum hodie locorum, neque ad vota & preces concipiendas, neque ad cælestia beneficia consequenda, nullum est discrimen,

ALIORVM F. HOMINVM CAVSAS) Et hic quoque illustris est locus de primatu summi Pontificis, & prærogatiua sedis Apostolicæ.

QVID EVLALII ET BONIFACII) In schismate quod post Zosimi Papæ mortem inter hos duos diuiso in partes clero exortum est, cùm propter factionum studia, vtrius legitima fuisset electio, decerni vix posset, longiusque protraheretur disceptatio, Honorius vtrumq; ab vrbe interim iussit abscedere. Itaque Bonifacius ad S. Hagnes Basilicam, Eulalius

Antium ſeceſſit. Quod exemplum in Symmacho renouari voluiſſent aduerſarij, vt vnà cum Laurentio pelleretur. Sed diſpar fuit ratio.

ERGO QVIA DIXERVNT) Verba Synodi. *Senatum ampliſſimum monentes & inſtruentes cauſas Dei ipſius iudicio eſſe committendas, qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam.* Qui in his verbis hæreſin adſtruebant, non in B. Lucam iniurij, ſed in Chriſtum ipſum, qui apud Lucam loquitur, impij erant.

IOANNIS APOST. SCRIPTA VIOLARI) Non tam verba ipſa Ioannis citarat Synodus, quàm ex verbis ſententiam. Sic enim habet. *Quamuis nullus eſt, qui delicto careat, ſicut Ioannes teſtatur Apoſtolus, Si dicam, quia peccatum non habeo, mendax ſum.*

PROPE IAM ITERVM) Conſulum olim mos fuerat, pecunias in populum ſpargere, cùm procedebant. eum morem abrogarat Martianus, L. 11. Cod. de Conſulibus. Itaque Ennodij tempore non ſpargebantur. Sed quia eius æui Conſules, in honoris ſui auſpiciis multa in pauperes erogare ſolebant, priſtinum morem quodammodo, ſed feliciori liberalitate, renouare videbantur.

AD VITAM B. EPIPHANII.

Huius vitæ vix tertia pars erat in editione Baſilienſi. nos reliqua ſuppleuimus ex manuſcriptis. Ac ſanè intererat publici iuris fieri totum hoc opuſculum, quod inter Ennodiana, vt maximum, ita optimum videtur, & variam ac multiplicem illorum temporum hiſtoriam complectitur.

S. MIROCLETIS) Epiſcopi Mediolanenſis, qui iudex inter alios ſedit in cauſa Cæciliani, temporibus Cōſtantini, vt narrat Optatus lib. 1. Miroclctis ſæculi vitio dictum, pro Miroclis, quo vſus eſt Mirocles ipſe in Epigrammate, quod B. Anatholoni Epiſcopo prædeceſſori ſuo poſuit, clauſitq. hoc diſticho.

Hîc titulum, & picto venerandos pariete vultus
Miroclis reddit Præſtitis alma fides.

MIROCLES EPISCOPVS.

CRISPINO PONTIFICE) Ticinensi, cuius nomen extat inter cæteros illius Prouinciæ Episcopos, qui Synodicæ Eusebij Episcopi Mediolanensis ad Leonem Magnum Epistolæ subscripserunt. Meminit eiusdem Ennodius Carmine IX. eique acceptum fert, quicquid laudis fuit in eius discipulo, & successore Epiphanio.

AD INTERCESSIONES IAM ART.) Ad deprecationes, quas pro miseris & oppressis apud potentiores adhibere solebat Ecclesia, vt dictum est lib. I. epist. VII. de quibus semel atque iterum paulo inferiùs.

SVMMIAS AGER) Ticino vicinus. Padi alluuiones scitè describit. de quibus & Lucanus.

Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado.

SANCTVS PATER) Basilienses *sanctus Papa.* quod etsi in aliis ferri posset, quia Papæ nomen quibusuis Episcopis plerique tribuebant. Ennodio tamen non conuenit, qui, vt ad Epistolas docuimus, vnicum Romanæ sedis Pontificem Papam vocat. Nam quod obiici posset, Epiphanium quoque Papam infra in hoc Opusculo appellari, id nihil officit, quia Eurici verba sunt, quæ eo loco recitantur, non Ennodij. Idemque iudicium de vitæ titulo, vbi Papa dicitur Epiphanius. nam adscititium videtur. Itaque patris nomen hoc loco reddidimus: quod asserunt vetera exemplaria, & quæ mox sequuntur, satis confirmant, vbi genitor nuncupatur.

RVSTICO I. V.) Illi opinor, qui paucis antè annis Consul fuerat cum Olybrio, anno scilicet CDLXIV. Hic Rusticus Mediolanensis. alter eodem tempore in Gallia Rusticus Burdigalensis, ad quem scribit Sidonius lib. II. & de quo item lib. VIII. epist. XI. *Satis facetum, Solo & nomine Rusticum videto.* Verùm præcipuæ notæ Codices hoc loco Rusticium legunt.

AD AVRES RICIMERIS) Ricimer Anthemij Aug. filiam vxorem duxit anno CDLXVII. vt docet nos Sidonius, qui sub eius anni finem Ro-

nam ingressus nuptiis interuenit. lib. I. epist. v. Idem Anthemium socerum ciuili bello adortus interemit anno CDLXXII. Nec posterior igitur hoc anno, nec prior illo potuit esse legatio, qua Ricimeris nomine functus est ad Anthemium. Sigonius, & alij partim ad annum CDLXXI. referunt, partim ad sequentem, perspicuo anachronismo. Nouus enim adhuc Episcopus erat Epiphanius, ad Ticinensis vrbis Cathedram nuper adscitus. Quare cum octauus eius annus, vt postea dicetur, inciderit in tempora Nepotis, primam hanc legationem sub annum CDLXVIII. contigisse necesse est.

GALATAM CONCITATVM) Anthemium. quem Græculum mox vocat. Sidonius item de Aruando scribens, eiusque litteris ad Euricum lib. I. ep. VII. *Hæc ad regem Gothorum charta videbatur emitti, pacem cum Græco Imperatore dissuadens.* Græcum namq; Imperatorem appellat, non Leonem principem Orientis, cui rei nihil erat cum Eurico, sed Anthemium, qui è Græcia nuper exortus Romæ regnabat.

PELLITO GETAE FILIA) Filiæ Anthemij, quæ Ricimeri nupsit, nomen incertum. Nam quòd Ascilam nonnulli dictam putarunt, error est. Scripserat è Consularibus antiquis Gregorius Turonensis lib. II. Hist. ex Ricimere & Ascila natum Theodemerem regem Francorum. Hi vnum eundemq. Ricimerem rati sunt, cùm eos & temporum interualla distinguant, & patriæ. Gregorianus enim Francus fuit: hic noster Sueuo patre, Getica matre natus, teste Sidonio.

HONORATA) Huius Deo deuotæ virginis Ticinenses memoriam quotannis agunt III. Idus Ianuarias.

DEFVNCTO RICIMERE VEL ANTHEMIO) Anno CDLXXII. Ricimer enim Anthemium, creato iam in eius locum Olybrio, interemit: ipse XL. pòst die, vt Cassiodorus in Fastis notat, defunctus est, XV. Kal. Septembris. Post hæc Olybrius septimo imperij mense decessit Romæ X. Kal. No-

uemb. Sequenti anno CDLXXIII. vacuam aulam Rauennæ occupauit Glycerius III. Nonas Martias. Idem proximo dehinc anno imperio deiectus est, leuatusque Imperator Iulius Nepos VIII. Kalend. Iulias.

TOLOSAE ALVMNOS GETAS) Vesogothos, quorum rex hoc tempore fuit Euricus, Alarici pater: qui ex crebris Principum Romanorum mutationibus occasionem nactus, vt Iornandes quoque in rebus Geticis notat, Aruernos oppugnabat, & regni sui limitem per Romani imperij fines promouebat. Sidonius lib. VII. epist. VI. *Euarix rex Gothorum, quòd limitem regni sui, rupto dissolutóque fœdere antiquo, vel tutatur armorum iure, vel promouet, nec nobis peccatoribus hic accusare, nec vobis sanctis hic discutere permissum est.* Hæc igitur Nepoti Aug. causa, cur Epiphanium legatum mitteret ad Euricum, vt antiqui fœderis iura renouarent.

LEO NOMINE) Ad quem Sidonius idem lib. VIII. ep. III. his verbis. *Sepone pauxillulum conclamatissimas declamationes, quas oris regij vice conficis.* Erat enim velut Quæstor Eurici. Sed aliis etiam locis doctrinæ nomine laudatur à Sidonio, vt lib. IV. ep. XXII. & in Narbone.

Siue ad doctiloqui Leonis ades,
Quo bis sex tabulas docente iuris,
Vltro Claudius Appius lateret,
Claro obscurior in Decemuiratu.
At si dicat epos, metrumque rhythmis
Flectat commaticis tonante plectro,
Mordacem faciat silere Flaccum.

INSVLAS STOECHADAS) Sic legendum censui, non *Cycladas*, quod habent manuscripti. Stœchadas Plinius lib. III. c. IV. & Geographi in ora Massiliensi locant, docentque propter ordinem, quo sitæ sunt, id nomen esse sortitas. στοιχάδες Ptolemæo. Qui Stœchadas insulas ignorabat antiquarius, Cycladas scripsit, quia notiores erant. quemadmodum in Panegyrico Cyrillum item scripserant pro Chocrilo, & Cylin-

& cylindros pro chelydris. Sunt autem, vt dixi, Stœchades in ora Massiliensi. at Lerus & Lerinus è regione Antipolis. Omnes olim refertæ Cœnobiis ac cellulis monachorum. quod Cassiani collationes testantur. ex quibus septem postremæ ad sanctos, qui in Stœchadibus erant insulis, emissæ sunt, totidem ad Honoratum & Eucherium, quorum alter auctor, alter alumnus Monasterij Lerinensis.

ORESTEM PATRICIVM) Anno CDLXXVI. Hic superiore anno Augustulo filio imperium, fugato Nepote, dederat. Hoc anno arma in illos mouit Odoacer, & Orestem, quod Ennodius docet, Ticini obsedit, captúmque cum oppido Placentiæ tandem occidit.

ADSCITVS IN REGNVM ODOVACER) Regnum ait, non imperium. quia Odoacer eiecto in exilium Augustulo, deletoq; Romanorum imperio, regis tantùm sine purpura & insignibus, non Augusti nomen adsumpsit, eoque contentus Italiæ præfuit annos ferme XIV. Vetus Chronicum Consulare leuatum regem prodit X. Kal. Septembris, & quinto post die Orestem interfectum.

QVINQVENNII VACATIONEM) Bonorum Principum mos est, attritis bello, vel alia calamitate ciuitatibus ac Prouinciis, onerum fiscalium vacatione aut indulgentia subuenire. Sic olim Constantinus Æduæ ciuitati grauiter afflictæ quinquennij reliqua remisit. Eumenius Rhetor. *Quinque annorum nobis, reliqua remisisti. O lustrum omnibus lustris felicius!* Et Theodericus Prouinciæ Alpium Cottiarum, quia exercitus per illam transierat, tertiæ indictionis tributa relaxauit. Cassiod. lib. IV. epist. XXXVI.

PELAGII Q. PRAET. PRAEF.) Præfectorum enim prætorij erat tributa exigere, *τοὺς ἁπανταχοῦ φόρους διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς εἰσπράττειν*, vt loquitur Zosimus lib. IV. Cæterum Pelagio hinc ætate suppar Pelagius alter Patricius, vir eximius, & poëtica laude clarus, quem Zeno Augustus anno CDXC. necauit. Marcellinus Comes Longino II. &

Fausto Coss. *Zeno Imp. Pelagij gulam in Insula, quæ Panormum dicitur, frangi præcipit.*

THEODERICVS REX) Anno CDXXIX. Cassiodorus *Probino & Eusebio Coss. felicissimus atque fortissimus D.N. Rex Theodericus intrauit Italiam.*

TVFA) Liguriæ atque Æmiliæ Consularis, vt nonnulli tradunt. Incidit eius defectio in annum CDXC.

INTER DISSID. PRINCIPES) Odoacrem & Theodericum.

CIV. TICINENSIS RVGIS EST TRADITA.) Anno CDXCIII.

ITVR RVRSVS AD ILLVM) Tertia hæc Epiphanij legatio, in qua collegam habuit Laurentium Episcopum Mediolanensem, ad Theodericum, de abroganda lege, quam aduersus eos tulerat, qui steterant à partibus Odoacris.

V. I. VRBICVM) Quæstorem sacri palatij, aut instar Quæstoris. Quod Eurico erat Leo, quod Gundobado Laconius, hoc Vrbicus Theoderico.

BVRGVNDIO IMMITIS) Gundobadus Burgundionum rex Liguriam hostiliter populatus, multa captiuorum millia Lugdunum abduxerat, agrosque colonis pene vacuos reliquerat. Ad hos redimendos quarta legatio imponitur Epiphanio, adiecto ipsius rogatu collega Victore Episcopo Taurinate anno CDXCIV.

RVSTICIVS TVNC EPISC.) Successor Patientis, ad quem extat epistola Sidonij, decessor Stephani, cui scripsit Ennodius lib. III. ep. XVII.

LACONIO) Ad quem ternas vidimus epistolas Ennodij.

SINGVLAS VRBES SAPAVDIAE) Sapaudia iam dudum Burgundionibus concessa fuerat, post memorabilem illorum cladem, & victoriam Aetij. Tiro Prosper in Chronico, *Sapaudia Burgundionum reliquiis datur cum indigenis diuidenda.* Quæ hodie Sabaudia dicitur, veteris Sapaudiæ partem tantùm retinet. Nam longiùs olim porrigebatur, cùm in Notitia Imperij Occidentalis Ebredunum Alpium mariti-

marum caput in Sapaudia collocetur, itémque Cularo Allobrogum, quæ eſt Gratianopolis.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS) Doctrina & pietate clariſſimus. Alcimus Ecdicius Auitus omnibus nominibus appellatur in ſua ipſius epiſtola, qua poëmata ſua, quibus in Codice S. Victoris præfigitur, Apollinari fratri ſuo, Valentiæ Epiſcopo dedicat his verbis.

DOMINO SANCTO *in Chriſto piiſſimo ac beatiſſimo Apollinari Epiſcopo Alcimus Ecdicius Auitus frater.*

" Nuper quidem paucis Homiliarum mearum in vnum corpus redactis, hortatu amicorum diſcrimen editionis intraui. Sed adhuc te maiora ſuadente, in cothurnum petulantioris audaciæ edurata fronte procedo. Iniungis namque, vt ſi quicquam de quibuſque cauſis metri lege conſcriptum eſt, ſub profeſſione opuſculi veſtro nomini dedicetur. Recolo equidem nonnulla me verſu dixiſſe. adeo vt ſi ordinarentur non minimo volumine ſtringi potuerit epigrammatum multitudo. Quod dum facere, ſeruato cauſarum & temporum ordine meditarer, omnia pene in illa notiſſimæ perturbationis neceſſitate diſperſa ſunt. Quæ quoniam ſigillatim aut requiri difficile, aut inuenire impoſſibile foret, adieci ea de animo meo, quorum mihi vel ordinatio ſaluorum vel diſperſorum reparatio dura videretur. Aliquos ſanè libellos apud quendam familiarem meum poſtea reperi. qui licet nominibus propriis titulíſque reſpondeant, & alias tamen cauſas inuenta materiæ opportunitate perſtringunt. Hi ergo, quia iubes, etſi obſcuri ſunt, tuo ſaltim nomine illuſtrabuntur, quamquam quilibet acer ille doctuſque ſit, ſi religionis propoſitæ ſtylum non minus fidei quam metri lege ſeruauerit, vix aptus eſſe poëmati queat. Quippe cùm licentia mentiendi, quæ pictoribus ac poëtis æquè conceditur ſatis procul de cauſarum ſerietate pellenda ſit. In ſæculari namq. verſuum opere condendo tanto quis peritior appellatur, quanto elegantius, immo vt verè dicamus, ineptiùs falſa texuerit. Taceo iá verba illa vel nomina, quæ nobis nec in alienis quidem

" operibus frequentare, ne dicam in nostris conscribe-
" re licet: quæ ad compendia poëtarum aliud ex alio
" significantia plurimum valent. Quocirca sæcularium
" iudicio, qui aut imperitiæ aut ignauiæ dabunt non
" vti nos licentia poëtarum, plus arduum quam fru-
" ctuosum opus aggressi, diuinam longè discreuimus
" ab humana existimatione censurã. quoniam in asse-
" rendis quibusque rebus, vel etiam prout suppetit ex-
" plicandis, si quacumque ex parte peccandum est, sa-
" lubriùs dicente clerico non impletur pompa, quàm
" regula, & tutiùs artis pede quàm veritatis vestigio
" claudicatur. Non enim est excusata perpetratione
" peccati libertas eloquij. Nam si pro omni verbo
" otioso quod locuti fuerint homines, rationem re-
" dhibere cogentur, agnosci in promptu est, illud pe-
" riculosius lædere, quod tractatum atque meditatum
" & antepositum viuendi legibus loquendi lege præ-
" sumitur. Ex hac epistola docemur, Homilias etiam ab Auito editas fuisse. Et quidem sola vna restat de Rogationibus à Mamerto eius prædecessore institutis. Sed plusculaium fragmenta in antiquissimi libri reliquiis v. i. Iac. Augusti Thuani amplissimi Senatus Præsidis vidimus. vnam in conuersione dictam domni Segisrici Lugduni, postridie quàm soror ipsius ex Arriana hærese est recepta: alteram in Basilica Sanctorum Agaunensium, in innouatione Monasterij ipsius: tertiam in restauratione Baptisterij in ciuitate sua Vienna: quartam in Basilica S. Petri, quam Sanctus Episcopus Tarantasiæ condidit: quintam in Dedicatione Basilicæ Geneuæ, quam hostes incenderant: & alias, quæ vel inscriptionibus ipsis nimium quantum sui desiderium excitant, reliquorumque B. Auiti operum, quæ recensent Isidorus, & Ado Viennensis.

GODIGISCLVS] Ita scribunt libri omnes, non Godigisilum, vt vulgatæ habent editiones Gregorij Turonensis, aliorumque.

TARANTASIAM] Tarantasia olim oppidi nomen, Alpium Graiarum caput. Sic enim & in vetere Itinerario Æthici, & in Auiti homilia, quam modò

commemorauimus. Hodie Tarantaſiam vocitant non oppidum, ſed pagum ipſum, tractúmque totius Centronum ciuitatis. Itaq; contra illi accidit quàm pleriſque aliis Galliæ locis, vt princeps oppidum regioni nomen daret, non regio ſeu ciuitas oppido.

EXAGELLAM RELINQ.) Hoc eſt, vt interpretor, normam & exemplum. Exagellam enim appellaſſe videntur libram ſeu trutinam, ab eo ſcilicet fonte, à quo & aginam & exagium. In antiqua inſcriptione quæ continet edictum Aproniani P. V. ſub exagio pecora vendere, eſt adpenſa vendere. Zeno item Sermone VI. ad Neophytos, *Habetis*, inquit, *aginam, exagium facite, quemadmodum vultis ponderate.* Exagium facere, eſt ponderare: trutina, qua ponderamus, exagella.

QVINQVAG. OCTAVVM) Deceſſit B. Epiphanius XII. Kal. Februarias anni CDXCVII. anno ætatis duodeſexageſimo nondum expleto. Quare natus videtur anno CDXXXIX. creatus Epiſcopus anno CDLXVII.

AD VITAM B. ANTONII.

BEATVM hunc virum, quem paucis poſt obitum annis primus omnium celebrauit Ennodius, iure quodam ſibi vindicant tres Prouinciç: ortum Pannonia, potiorem vitæ partem Italia, obitum & ſacras corporis exuuias Gallia. Natus quippe in Valeria Pannoniæ, atque à B. Seuerino primùm Abbate, deinde à Conſtantio Epiſcopo Laureacenſi patruo ſuo inſtitutus, inde in Italiam profectus eſt. atque in valle Telina, quà Abdua fluuius, priuſquam Larium ſubeat, decurrit, cum Mario preſbytero aliquandiu verſatus, inde rurſus emigrans, ad Larium lacum, haud procul à S. Fidelis Comenſis Martyris ſepulcro ſedem fixit, clariſſimamque nominis famam adeptus eſt. Quam vt declinaret, Lerinenſem deniq; maris noſtri inſulam petiit, in eaque vitæ curſum inter ſanctiſſimos eius æui monachos biennio peregit. OP. IV.

AD EVCHARISTICVM.

OP. V. LIBERATVS graui morbo Ennodius, gratias Deo, tum de reddita ſalute, tum de cæteris, quæ in reliqua vita acceperat, beneficiis hoc egit Opuſculo. cui cùm anepigraphum eſſet, niſi quod in vno Codice *Relatio curſus vitæ ſuæ* inſcribebatur, Euchariſtici nomen indidimus, Paulini Burdegalenſis exemplo, qui eiuſdem argumenti ac tituli carmen compoſuit.

B. VICTORIS) Martyris Mediolanenſis, vbi domus & ſedes Ennodio. De hac ipſa curatione ſua, quam infuſo B. Victoris oleo conſecutus eſt, vidimus lib. VIII. epiſt. XXIV. Alterum eiuſdem Martyris, etſi re ac modo diſpar, in Apollinarem noſtratem præter vſitatum morem collatum beneficium narrat Gregorius Turon. lib. I. Mirac. c. XLV.

EGO ANNORVM FERME XVI) Hinc petēda epoche annorum Ennodij. Nam ſi ſedecim annorum erat, cùm Theodericus Italiam ingreſſus eſt, nempe anno CDXXCIX. conſequens eſt, vt Valerio Conſule, qui fuit annus Chriſti DXXI. & Ennodio poſtremus, annorum fuerit non ampliùs XLVIII. Itaque hunc numerum non exceſſit. Non diſſimili argumento ætatem ſuam, & quo anno ſuos libros ederet, prodidit Prudentius, Conſulem indicans, quo natus erat in Cathemerinon Præfatione, quam vetera exemplaria, vt totius operis Prudentiani procœmium, in prima eius fronte meritò locant.

Irrepſit ſubito canities ſeni,
Oblitum veteris me Saliæ arguens,
Sub quo prima dies mihi.

Salia Conſul cum Philippo fuit anno CCCXLVIII. His adde annos LVII. quos egerat Prudentius. reliquum eſt, vt hæc ſcripſerit anno CCCCV.

RELIGIOSAE MECVM) Simile quiddam Ruricio accidiſſe ſcribit Fauſtus Reienſis epiſt. VII. vt cum ipſo fideliſſima Sarra, id eſt coniunx ſua ſub vno Chriſti iugo ad communem tenderet coronam.

AD PARAENESIM DIDASC.

AVCTOR ipſe ſub initium concinnationem didaſcalicam vocat, & lib. VIII. epiſt. XXVII. epiſtolam admonitionis. dignam ſanè, quæ adoleſcentibus omnibus, qui ad virtutem & litteras informantur, legenda ac pædagogi loco ſectanda proponatur. Beatus & Ambroſius ad quos ea miſſa eſt, ex Epiſtolis noti ſunt. Ambroſium enim Fauſtini filium fuiſſe docuit lib. IX. epiſt. II. & III. Beatum, etſi patris eius nomen non prodit, nobiliſſimum & ſublimem adoleſcentem appellat lib. VIII. epiſt. XXXIIX. & XXXIX. Ad eundem etiam aliquot ſunt epiſtolæ Ennodij, & Ambroſij nomine controuerſia VI. in aleatorem. Ambroſius verò is videtur, qui poſtea Quæſtor fuit Athalarici Regis, apud Caſſiodorum lib. VIII. epiſt. XIII. & XIV. OP. VI.

CRVXQ. THORACA) Pro *thoraca*, hoc eſt lorica, Baſilienſes vt labanti metro ſubuenirent ediderant *corona*. Sed nos fidem veterum librorum ſequi maluimus, quàm ſeduli nimium emendatores videri. præſertim cùm huius generis exemplis abundet Ennodius. Thoraca igitur, pro eo quod eſt thorax: vt lampada paſſim pro eo quod lampas. Sed primã præterea ſyllabam corripuit, cùm in θώραξ producatur.

FESTVS ET SYMMACHVS) In hoc illuſtrium virorum catalogo dignitatum ordinem ſecutus eſt. Feſtus enim hoc tempore, vt Anaſtaſius in Symmacho notat, caput Senatus erat, Conſularium antiquiſſimus: ex anno videlicet CDLXXII. Symmachus eundem honorem adeptus anno CDXXCV. Probinus anno CDXXCIX. Cethegus Probini filius anno DIV. Boëtius anno, vt monuimus, DX. Agapitus nondum quidem Conſul, cùm ſcriberet Ennodius, ſed poſtea futurus anno DXVII. Probus fortaſſe anno DXXV.

PER TE, PER QVI TE) Miſerat Ennodius Parenesis exemplum ad Symmachum Patricium, vt eam corrigeret. lib. VIII. epiſt. XXVIII. Propterea hi verſus Parænesi ſubiiciuntur. Adonij verò ad Ambroſium & Beatum referendi.

AD PRÆCEPTVM DE CELLVLANIS.

OP. VII. SCRIPTVM est ab Ennodio Episcopi sui nomine. Cùm enim iussi essent à Papa aut Synodo, (neque enim proditum est) Episcopi omnes, contubernales clericos habere vitæ suæ actuumque testes, ad amoliendas maledicorum calumnias, quibus vexatus nuper fuerat Symmachus: Episcopi, vt par erat, exemplum secuti, Presbyteris item ac Diaconis suarum Diœcesum id ipsum præceperunt, vt ipsi quoque sine aliorum contubernio non essent. Cellulanos itaque interpretatur concellaneos, συγκέλλους.

MVLIERES CANON. DESIGNATAS) Gregorius Magnus lib. VII. epist. XXXIX. *Si qui Episcoporum cum mulieribus degunt, nullo modo patiaris, exceptis eis quas sacrorum canonum censura permittit. id est matre, amita, germana, & aliis huiusmodi, de quibus praua non possit esse suspicio.*

AD PETITORIVM QVO ABSOLVTVS EST GERONTIVS.

OP. VIII MANVMISSIONES olim in Ecclesia fiebant, beneficio Constantini Magni, cuius extat lex ad Protogenem Episcopum Sardicensem, quæ formulam declarat, Cod. de his qui in Ecclesia manumittuntur. *Iam dudum placuit, vt in Ecclesia Catholica libertatem domini suis famulis præstare possint. si sub aspectu plebis, adsistentibus Christianorum Antistitib. id faciant, vt propter facti memoriam vice actorum interponatur qualiscumque scriptura, in qua ipsi vice testium signent.* Augustinus in Sermone nondum edito, sed qui à Nic. Fabro breui lucem cum aliis expectat. *Seruum tuum manumittendum ducis in Ecclesiam. recitatur libellus, aut fit desiderij tui prosecutio. Dicis te seruum tuum manumittere, quòd tibi in omnibus seruauerit fidem.* Eius antiqui moris præclarum hîc exem-

plum in Gerontio seruo, quem dominus apud Episcopum manumittit. Alterius ergo nomine scriptum hoc etiam Opusculum ab Ennodio, Agapiti nimirum, cuius nomen titulo adposui: quia in veteribus libris GERONTIVS PVER SS. dicitur, hoc est suprascripti. Subiicitur autem epistolæ ad Agapitum, quæ est VI. lib. IV.

AD BENEDICTIONES CEREI.

HARVM alteram, quæ posteriore loco posita est, nunc primùm edimus. Pertinent autem ad priscam & solemnem in Ecclesia cerei Paschalis consuetudinem, cuius auctorem Zosimum Papam faciunt ritualium librorum scriptores Alcuinus, & Amalarius, non Episcopus Treuirensis, vt vulgo nuncupatur, sed diaconus, qui Episcopo ætate suppar, Ludouici Imperatoris iussu id opus contexuit.

SIQVIS HINC SVMPSERIT) Mos enim erat, quem iidem auctores tradunt, vt ex cereo Paschali, qui Sabbato sancto conceptis precibus sacratus fuerat, particulæ decerperentur, ac populo die Dominica in Albis, post sacram Communionem distribuerentur, vnde suffitum in ædibus suis facerent, vel agros, vineasque munirent aduersus Dæmonum præstigias, aut contra fulgura & tonitrua. Quò etiam spectant illa Ennodij Bened. II. *Sumptam ex hoc contra procellas, vel omnes incursus fac dimicare particulam*. Cæterum hic mos olim extra vrbem duntaxat. Romæ enim cerei Paschalis vice ceram oleo perfusam benedicebat Archidiaconus. inde particulas in agnorum effigiem expressas asseruabat, populo similiter die, qua dictum est, diuidendas. Quæ res nimirum originem dedit cereis agni cælestis imaginibus, quæ à Pontificibus ipsis augustiore postea ritu consecrari cœperunt.

AD DICTIONES.

DICTIO interdum est cuiusuis generis oratio seu vera seu ficta. Itaque Cicero pro vera vsurpat, cùm scribit in Bruto, malle se vnam L. Crassi pro M. Curio dictionẽ, quàm castellanos triũphos duos. Ennodius pro ficta in Epistolis passim, cùm Auieni, Messalæ, Parthenij adolescentum declamatiunculas dictiones vocat: suis etiam tum veris tum fictis idem nomen imponit. Quas quidem in vnũ collectas quatuor in classes digessimus. Duæ primæ veras laudationes continent, pertinentque aut ad res, personasque Ecclesiasticas, aut ad scholam & auditorium. vnde illas ab argumento sacras diximus, has scholasticas. In tertio ordine sunt controuersiæ: in postremo quas Greci ἠθοποιΐας καὶ ἠθικοὺς λόγους nuncupant, quę alienos mores & verba imitantur. nos Ethicas dictiones appellauimus, Sidonium nostrum secuti, qui de Lampridio Rhetore Burdegalensi lib. VIII. epist. XI. inter alia sic scribit. *Hic, vt arreptum suaserat opus, ethicam dictonem pro persona, temporis & loci qualitate variabat*. vulgo malè, & *hic additionem*. nam certa est emendatio.

SACRA I. IN NATALI LAVRENTII MED. EPISC.) Natalem intellige non vitæ, sed cathedræ & Episcopatus. Hunc enim festum quotannis agebant Episcopi, sicut Imperatores Natalem seu ortum imperij sui. L. II. Cod. Theod. de Feriis. & quod vel ex hac Ennodij dictione discimus, quemadmodum Principes natali suo panegyricis orationibus laudari mos erat, vt testantur Panegyrici dicti in quinquennalibus, decennalibus, & aliis: ita etiam Episcopos anniuersario die suscepti Episcopatus. quod confirmat altera Ennodij dictio, quæ dicta est in Natali Epiphanij Episcopi tricesimo, & sermo in Petrum Episcopum, qui est CVII. inter Chrysologianos.

Novellis te adhvc) Succeſsit Laurentius in cathedra Mediolanenſi Theodoro Epiſcopo, in quem extat Ennodij epigramma xxcviii. paulo pòſt ſecuta eſt direptio vrbis Mediolanenſis, & exilium Laurentij, per Odoacrem opinor, quando Tufa duce, vt in Epiphanij vita dictum eſt, aduerſus Theodericum rebellauit. Theoderico victoria potito Laurentius Mediolanum rediit, vrbemque ex priſtinis ærumnis recreauit.

Secvnda in ecclesia rom. captivitas) Ob Schiſmaticorũ machinationes aduerſus Symmachum: qua de cauſa Romæ diu verſatus eſt Laurentius, & ſynodo abſolutionis præfuit, quam Senatum curiæ cæleſtis nominat, impugnantiumque odiis & furori conſtanti anno reſtitit.

Dictio missa honorato) Scripta hæc quidem ab Ennodio, ſed in gratiam Honorati Nouariæ Inſubrum Epiſcopi, qui eam recitauit, vt ſuam. Sic etiam quæ proximè ſequitur ab Ennodio compoſita eſt, à Stephano Vicario pronuntiata. Sunt & aliæ id genus nonnullæ, quas pro diuerſis compoſuit. quo more Saluianum Maſsilienſem presbyterum Homilias Epiſcopis feciſſe multas auctor eſt Gennadius in Catalogo. SACRAM.

Victor antistes) Epiſcopus Nouarienſis, deceſſor Honorati, cuius Epitaphium ſcripſit Ennodius epigram. xcv. At Epigrammate xi. de hac eadem re.

Di, quibus hoc patuit, poſſeſſas linquite ſedes.
Quod fecit Victor, victor vbique tenet.
Addidit ad cultum merito ſucceſſor & actis
Qui morum nomen hinc Honorate geris.

Patris nostri lavrentii) Epiſcopi Mediolanenſis, quem proinde vt Metropolitanum ſuum patris loco habebant Nouarienſes. Quod verò in eius laudes digreditur, ſpecimen habet priſcæ Epiſcoporum inter ſe obſeruantiæ: quorum concionibus ſi quando aderant aliarum ſedium Antiſtites, aliquam eorum laudationem intexere ſolebant. Cuius rei obuia ſunt apud Græcos & Latinos exempla. Sed illuſtre Petri

Chryſologi Sermone CXXXVI. in Adelphum Epiſcopum.

SACRA III. DICTIO DATA STEPHANO) Dictionem hanc Creſconius & aliæ quædam antiquę Collectiones inter Symmachi Papæ epiſtolas numerant, cum inſcriptione, tanquam ad Laurentium Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta ſit. quo etiam factum, vt in nupera editione Conciliorum cæteris Symmachi epiſtolis inſerta ſit, errore manifeſto: cùm Symmacho minimè congruat, & epiſtola non ſit, ſed oratio. quam quidem ad Laurentium referri non patitur alluſio ad Maximi vocabulum, quam continet. Dicta igitur eſt Maximo Epiſcopo Ticinenſi, Epiphanij in ea ſede ſucceſſori, cui poſtea ſucceſſit noſter Ennodius.

V. S. VICARIO) Viri ſpectabilis notas adieci ex manuſcriptis. Hic enim Vicarianæ Præfecturæ & iam olim proprius fuerat titulus, & adhuc erat æuo Ennodij. Caſſiodorus lib. III. epiſt. XVII. *Spectabilem virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & induſtria compertum.*

TE SACRARVM IVDEX) Comes Sacrarum largitionum. Huius aſſeſſor fuerat Maximus, vt olim Alypius item ante epiſcopatum. Sic enim de Alypio ſcribit D. Auguſtinus lib. VI. Confeſſionum cap. X. *Romæ aſſidebat Comiti largitionum Italicarum.* & lib. VIII. c. VI. *Mecum erat Alypius otioſus ab opere iuriſperitorum poſt aſſeſſionem tertiam, expectans quibus iterum conſilia venderet.*

SACRA IV. DICTIO IN DED. M. MAXIMO) Eidem Epiſcopo Ticinēſi, qui Synodo abſolutionis Symmachi cum cæteris interfuit & ſubſcripſit. Superior oratio Maximo dicta fuit, hæc à Maximo, cùm dedicaretur Baſilica S. Ioannis Baptiſtæ, quem nouo exemplo Apoſtolum quoque nominat. vt prodromum nempe, miſſumque ante Chriſti Domini aduentum. quo modo & prophetas in Apologetico dixit, quia & ipſi miſſi ſunt, Apoſtolos poſſe nuncupari. Verùm ædes illa non ſolùm Ioannis Baptiſtæ, ſed Antonini etiam & Caſſiani titulo dedicata.

DICTIO INCIP. EPISCOPI) Incertum est, an concione hac vsus sit Ennodius ipse, cùm Episcopus creatus est, an quod potius reor, formulam aliis scripserit, qua in Episcopatus auspiciis vterentur. Cæterùm de Ennodij Cathedra longa refutatione non eget, quod à Bernardo Sacco in Historia Ticinensi lib. VIII. c. I. scriptum est, Ennodium anno Christi CDXC. sedere cœpisse. Quî enim potuit illo anno Episcopus creari, qui anno proximè antecedente, quo Italiam ingressus est Theodericus, sedecim tantùm erat annorum? aut quomodo imponi tum potuit Cathedræ Ticinensi, quam adhuc regebat, & aliquot post annis rexit Epiphanius, ac post Epiphanium Maximus, quem Synodo palmari interfuisse monuimus? Certè & in Apologia pro Synodo, & in omnibus epistolis, quas toto Symmachi Pontificatu scripsit, non ampliùs se quàm Diaconum appellat Ennodius. Quare certius videtur, quod alij censent, Hormisdæ temporibus ad eam dignitatem euectum fuisse. Sed cùm de anno initi Episcopatus non liqueat, de fine constat ex Consule, qui Ennodij epitaphio adscriptus est, incidisse in annum DXXI. SACRA V.

DICTIO DE HAERESIBVS ORIENTALIVM] Lemma Dictionis non est Ennodij. nam in veteribus libris est anepigrapha, præfixis tantùm his verbis, IN CHRISTI NOMINE. In ea porrò nihil apparet, vnde ab Ennodio potius, quàm ab alio quopiam Episcopo dictam suspicemur. Sed digna est prorsus optimi cuiusque Antistitis studio, vt suos ab hæresum contagione auocet, atque in orthodoxa & Petro, seu sedi Apostolicæ adhærente doctrina contineat. SACRA VI.

VBI GENTIVM TIMOTHEVS] Ælurus cognomento, Alexandrinæ sedis, cæso Proterio, qui in Dioscori locum suffectus fuerat, insessor. de quo Liberatus Diac. cap. XV. Breuiarij.

SCITVR PETRVS) Petrus Moggus Æluri successor, & Dioscorianæ factionis præcipuus incentor, ac signifer. qui expuncto ex diptychis nomine Proterij & Timothei Catholici, Dioscori & Æluri

nomen inſcripſit, vt narrat idem Liberatus c.XVIII.

ACACIVS) Epiſcopus Conſtantinopolitanus. qui primùm quidem pro Synodi defenſione aduerſus Petrum Moggum ſtetit, auctorque Baſiliſco fuit, vt edictum, quod aduerſus illam ſcripſerat reuocaret, vt ex Zacharia Rhetore tradit Euagrius lib. III. Hiſt. Eccleſiaſticæ c.VII. Poſthæc mutato leuiſsima, vt Liberatus c. XVII. notat, ex cauſa conſilio, Petro Moggo, quem antea damnarat, fauere cœpit, grauiſsimęq. & moleſtiſsimæ in Eccleſia perturbationis auctor fuit, quæ poſt ipſius etiam mortē diutiſsimè deſæuiit.

SCHOL. I. IN DEDICAT. AVDITORII.] De Romanæ Scholæ auditorio ſermo eſt. Tranſlationis feſta vocat, cùm ex priſtinis ſedibus ad forum Schola migrauit, vt ibi ludicræ exercitationes fierent, vbi ſeriæ cauſæ agebantur. Sed quodnam id forum fuerit non explicat, cùm in diuerſis olim declamaſſe rhetores legantur. De Traiano licet coniicere ex iis, quæ Fortunatus ſcribit de poëmatis illic ipſius ætate recitatis lib.III.ep.XXI.

SCHOL. II. PRAEFATIO D. LVPICINO) Lupicinum Euprepiæ ſororis Ennodij filium fuiſſe nos Epiſtolæ docuerunt. hîc vtrumq. eius auum prodit, Firminū & Licerium, à quibus & cognomina de more ſumpſit. nam Flauius Licerius Firminus Lupicinus appellatus eſt. quod quidem ex Vaticano Codice commentariorum Iulij Cæſaris didicimus, in quo ad libri calcem adſcriptum erat, *Iulius Celſus Conſtantinus legi. Flauius Licerius Firminus Lupicinus legi.*

SCHOL. III. PRAEF. Q. ARATOR AVD.) Hæc tota nunc primum in lucem eruta ex manuſcriptis. ſcripta in gratiam Aratoris, cùm Deuterij Grammatici Mediolani diſciplinę traderetur. Mediolani inquam. quia, vt ad epiſtolas obſeruatum eſt, Arator extra Liguriam non ſtuduit. & quę de Deuterio paſsim ſcribuntur, ad Mediolanum, vbi ſcholam habebat, referenda ſunt.

CLASSICO MEO) Mox infra, *claſſicus non meretur imperiis*, nempe Arator. Noua ſignificatione claſsicum dixit auditorem ſcholaſticum. quaſi iam tum ſcholarum ordines, in quos ſcholaſtici diſtin-

guntur, classes appellarint. vsus porrò eadem est voce lib. ix. epistola penultima.

GRATIARVM ACTIO G. Q. PARTHENIVS) De Parthenio alterius Ennodij sororis filio dictum est suo loco in epistolis. Hunc olim, cùm studia auspicaretur, alia dictione prosecutus fuerat Ennodius, quæ non exstat. nunc eius doctori, Deuterio vt opinor, gratias agit, cùm specimen profectus sui declamando dedisset. Sic pro Aratore duæ sunt Dictiones, vna cùm ad scholam deductus est, altera, cùm ad laudem prouectus. SCHOL. IV.

VIVIT PATERIVS) Petronij Maximi II. Consulis collega anno CDXLII. & ante Consulatum Præfectus Prætorio, vt testatur Valentiniani Aug. Nouella ad eum missa. Ennodius æream quoque statuam doctrinæ nomine Paterio positam fuisse significat, in foro nimirum Troiano, vbi mos erat. Sidonius SCHOL. VII.

Vlpia quòd rutilat porticus ære meo.

NVNQVID FAS ADV. QVINTILIANVM) Quem acutissimum Romani generis declamatorem appellat Trebellius Pollio in Postumio iuniore. Ausonius de Professoribus. CONTR. VIII.

Seu libeat fictas ludorum euoluere lites,
Ancipitem palmam Quintilianus habet.

Quinta est Quintiliani declamatio ÆGER REDEMPTVS, cui contradicit Ennodius. Thema autem controuersiæ, quod apud Quintilianum iisdem pene verbis legitur, & principium, quorũ vtrumq. in vulgatis libris desiderabatur, ex antiquis adiecimus.

IN ABDICATVM) Titulo caret in duobus antiquis: in tertio, qui recentior est, inscribitur, *Inuectiua in Orestem, qui occidit Clytemnestram matrem.* Sed deceptus est, quisquis huius inscriptionis auctor fuit, argumenti similitudine. Nam Orestes matrem occidit, non patrem: hic autem patrem necauit, matrem non potuit. Quare indefinitè scripta est in filium abdicatum: cuiusmodi aliæ complures sunt apud Senecam, Libanium, & alios in abdicantes vel abdicatos, ἀποκηρύττοντας, ἢ ἀποκηρυττομένους. CONTR. X.

ETHICA I. ADLOCVTIO) Quam Ethopœiam à Græcis dici monuimus, eam Latini sæculo Ennodij Allocutionem vocarunt. Sic enim & Priscianus in Præexercitamentis Rhetoricæ: *Allocutio est imitatio sermonis ad mores & suppositas personas accommodata, vt, Quibus verbis vti potuisset Andromache Hectore mortuo.* quod est apud Libanium, Τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀνδρομάχη κειμένῳ ἐφ' Ἕκτορι. Hoc enim modo Græci ethicarum dictionum themata proponebant. Latini in hunc ferè modum, Verba Diomedis, cùm Ægiales vxoris adulteria cognouit.

ETHICA V. NEC TIBI DIVA PARENS) Hos locos Virgilianos appellabant, cùm Virgilij versus pro Declamationum themate sumebantur. Talis est metrica exercitatio, quam in vetusto Codice Pithœano vidimus, Coronati v. c. hoc titulo & principio.

THEMA. LOCVS VIRGILIANVS.

Viuo equidem, vitamque extrema per omnia duco.

V. C. CORONATI.

Aspera diuerso laxatur vita dolore,
Et morti vicinus eo, viuitque dolori
Aegra salus. nostras cruciant dum flamina mentes
Vita flatus abit. quantos post Pergama casus
Vidit item prædata manus. quos sæpe dolores
Pertulit, atque iterum, quas sensit Troia ruinas?

& quæ sequuntur. Nam vitiosi Codicis mendæ progredi vetant.

SALVTEM CYTHERIS) Fortasse, *cæteris.*

AD CARMINVM LIBRVM I.

I. ITINERAR. BRIGANTIONIS] Brigantio Delphinatus nostri oppidum est in faucibus Alpium Cottiarum. Brianſonē hodie vocant. quod Βριγάντιον, Brigantium Straboni & Ptolemæo. quo modo etiam scripserat Ammianus Marcellinus, vbi Virgantiam legimus lib. xv. rerum gestarum. Eo igitur Episcopi sui iussu tendebat Ennodius Mediolano digressus.

Mediolano Brigantionem petentibus occurrunt fluuij & alia, quæ describit.

EDOCVIT VATES) Episcopus. Familiare est Ennodio Vatem ponere pro Episcopo, vt vatis Cypriani, Ambrosij, Laurentij, Eustorgij vatis, passim. Sic in epitaphio ipsius Ennodij. item Petri Episcopi Ticinensis,

Hic vates Domini, mundo quia corpore vixit,
Admixtus gaudet cœtibus Angelicis.

MATRONAS TACEO) Præcelsi verticis nomen haud procul Brigantione. qua parte Galliam spectat qui hodie mons Geneura nuncupatur. Itinerarium Hierosol. *Mansio Ebreduno. Inde incipiunt Alpes Cottiæ. mutatio Rame,* M. XVII. *mansio Brigantium.* M. XVII. *Inde ascendis Matronam.* Ammianus Marcellinus. *In Alpibus Cottiis, quarum initium à Segusione est, præcelsum erigitur iugum. A summitate huius Italici cliui planities ad vsque stationem nomine Martis per septem extenditur millia. & hinc alia celsitudo erectior, ægréque superabilis ad Matronæ porrigitur verticem. cuius vocabulum casus fœminæ nobilis dedit. vnde decliue quidem iter, sed expeditius ad vsque castellum Virgantiam patet.* Matronam Marcellinus cis Brigantium cum Ennodio locat. Itinerarij auctor, quia iter ordi-tur è Galliis, post Brigantium. Geneuræ montis pars est, vt dixi.

DVRIA NAM SESSIS) Hunc versum ex coniectura restituimus. nam in antiquis etiam codicibus deprauatissimus erat. Sturam, Orgum, Durias duas, Sessitem Plinius lib. III. cap. XVI. in fluuiis numerat, qui ex Alpibus in Padum læuo latere decurrunt. Et verò priscis adhuc vocabulis nuncupantur, nisi quòd Sessitem Sessiam vocant, & Orgum Orcum. ex quo patet non rectè apud Plinium Morgum legi.

REDDE SOLVTOR) Octauius, Solutor, & Aduentor Martyres tres è legione Thebæa. quorum sacræ reliquiæ in honore sunt Augustæ Taurinorum. extatque in eos Sermo Maximi Episcopi Taurinensis.

DICTIO D. DEVTERIO MITT. EVGENE- 15.

TI) Vterque ex epistolis notus est. Nam de Deuterio Grammatico dictum est ad epist. XIX. lib. I. de Eugenete Quæstore lib. IV. epist. XXVI. Ab Eugenete igitur hortuli partem petit Deuterius, cuius nomine carmen hoc scriptum ab Ennodio.

SIC TE REGNANTIS) Theoderici regis, cuius Quæstor erat.

III. NEPOTIBVS PROCVLI) Liguris Poëtæ. quem Sidonius inter eximios, & vtraq. lingua præstantes ætatis suæ poëtas numerat lib. IX. epist. XV.

Potuisset ista semper efficaciùs
Humo atque gente cretus in Ligustide
PROCVLVS melodiis insonare pulsibus,
Limans faceta quæque sic poemata,
Venetam lacessat vt fauore Mantuam.
Homericæque par & ipse gloria
Rotas Maronis arte sectans compari.

MARSYA SI VENIAT) Hoc est, si Phœbo iterum cum Marsya subeundum sit certamen, Proculum adiutorem ac socium habere velit.

IV. EPITHALAMIVM MAXIMO) Ad Maximum aliquot vidimus epistolas lib. VII. & VIII. atque in iis nuptiarum mentionem, in quib. dictum est hoc Epithalamium. quod fœdis hactenus, vt cætera fere poëmata Ennodij, versuum traiectionibus interpolatum ordini, nitorique suo reddidimus. Vario metrorum genere constat exemplo Claudiani, qui diuersis numeris lusit in nuptias Honorij & Mariæ. Nã Sidonius in Epithalamio Polemij & Araneolæ heroïco tantùm vsus est, Paulinus elegiaco in Epithalamio Iuliani Memoris Episcopi F. & Iæ clarissimæ feminę.

PASTVRAE F. SMARAGDVS) Pastura est νομή. Vt ergo νομὸ dicitur interdum de pascuis ipsis, vt quando νομαὶ καὶ λειμῶνες copulantur, sic pastura hoc loco pro pascuis virentibus. & epigrammate X. *Herbida pasturam superantia saxa virentem.* Iam smaragdi laus & pretium est viror. Plinius lib. XXXVII. cap. V. *Herbas virentes, frondesque auidè spectamus. smaragdos verò tanto libentius, quoniam nihil omnino viri-*

dius comparatum illis viret. Tertullianus de Iudicio. *Herbosaque viret pragrandis luce smaragdus.* Martian. Capella lib. I. de Ioue. *Calceos autem smaragdinea fluctu viriditatis herbosos vestigiis eius tellus innexuit.*

ITINERARIVM PADI) Padi nomen argumenti vice adiectum est. Nauigationem enim describit, qua æstuante Pado iactatus est, cùm sororem suam vnico filio nuper orbatam officij causa inuiseret. V.

PETRARVM LEGE SVBACTA) Ruptis aggeribus. Variant Codices. vnus *parcarum* legit, alter *parumper*. tertius *parum*. Sed nihil mutandum censeo, aut si quid mutandum, *riparum* ex tertij, hoc est Vaticani exemplaris vestigiis legendum. vt epigr. CXXXIII. Hoc enim vult quod Virgilius lib. II. Æneidos,

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exiit, oppositasque euicit gurgite moles.

VRBIS AVERNI) Ita omnes. fortasse *vrnis*, vt vrnas Auerni dicat vrnas sepulcrales, sororem significans alios quidem antea liberos sustulisse, sed vitæ breuis omnes, atque immatura & acerba morte raptos.

DICTIO IN REDITVM EX VRBE) Huic poëmatio, & aliis nonnullis præfationes soluta oratione pręfiguntur. quæ licet interdum longiores sint, quia tamen ad poëmata referuntur, in eorum potius classem coniiciendas duximus. Reditum autem ex vrbę describit, quando post Synodum palmarem & Apologeticum regressus est. VI.

TRISTIA N. C. P. VERSILOQVI) Sidonius Lampridio. *Nosti probè lætitiam poetarum, quorum sic ingenia mœroribus, vt pisciculi retibus amiciuntur.* Versiloquum itaque vocat non vafrum aut versutiloquum: sed poëtam, qui versus pangit.

AD FAVSTVM) Occasione Carminis cuiusdam quod à Fausto acceperat, poëticam eius facultatem miris laudibus extollit. Quo scilicet Ennodij præconio permoti Petrus Crinitus, & Lilius Giraldus Faustum hunc inter illustres huius sæculi poëtas collocarunt. Neq. enim vlla, opinor, eius carmina VII.

viderant, quæ nulla extant præter diſtichum quod Ennodius epigrammatis ſuis inſeruit, de vino Liguſtico.

In Ligurum terris potorem qui vocat, errat.
Nunquid vina bibit vina bibens Ligurum?

GLVVIDENVS) Lib. v. epiſt. VIII.

NEXA CERVCHIS) Antennis. κερῦχος Græcis eſt corniger. Inde in nauibus antennas, quia cornuum inſtar habent, vnde & κεραῖαι dicuntur, ceruchos appellarunt Lucanus, Flaccus, Apuleius, & alij. Sunt qui antennarum funes interpretentur. Iſidorus in Gloſſis, *Ceruchi nauium funes.*

MEOS THYRAMBOS) Meos verſus. Duplex in vna voce licentia. Nam ſimplex poſuit pro compoſito, vel anciſam potius dictionem pro integra, thyrambos pro dithyrambis, & ſpeciem pro genere, Dithyrambos pro quouis genere carminum. Sic rurſum Epigrammate CVIII.

Nunquam frugiferis per ſæcula longa thyrambis
In me fluxerunt commoda Caſtalij.

id eſt, nullum vnquam ex verſibus meis quæſtum feci. vt ſupra Carm. II.

Commoda de Muſis nunquam fluxere tot annis.

VIII. AD OLVBRIVM) De Olybrij eloquentia dictum ad epiſtolam IX. lib. I. Nunc auctarij loco alterius Romani cauſidici, qui eadem ætate vixit, memoriã vindicabimus. Is eſt Petilius Proceſſius v.s. ſedis Prætorianæ togatus, quem Probo iuniore Conſule, hoc eſt anno DXIII. diem clauſiſſe docet elegans eius Epitaphium, quod in B. Pauli baſilica marmoreo tumulo inciſum legimus his verbis:

Poſt mortem ſi viuit amor, ſi gratia priſca
Durat in arcanum mentis adacta bonum.
Quamuis luctificum, fratris tamen accipe carmen,
Ne mala ſit tumulis extera lingua tuis.
Te natura parens omni depinxerat arte,
Moribus, ingenio, corpore, mente, fide.
Purus amicitiæ cultor, ſeruator honeſti,
Eloquio miſeros vel pietate fouens.

Hinc est quod toto semper te flebimus æuo,
Quòd fuerit iuueni vis tibi multa senis.
Te genitrix, fratresque simul, te compare luctu
Perpetuis lacrymis plangit amata domus.

HIC REQVIESCIT IN PACE B. M. PETILIVS PROCESSIVS V. S. TOGATVS INL. P. P. QVI VIXIT PL. M ANN. XXXVIII. DEP. E. SVB DIE KAL. IVL. PROBO IVN. V. C. COS.

IN NATALI EPIPHANII) Cùm tricesimum annum iniret Cathedræ seu Episcopatus Ticinensis. Inciderunt autem Epiphanij Tricennalia in annum CDXCVI. Illo igitur anno dictus est Panegyricus ab Ennodio. xx.

SCRIPTVM EST ENIM) Esaiæ cap. L. iuxta editionem LXX. interpretum. κύριος δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον. quos etiam secutus est Tertullianus lib. IV. aduersus Marcionem, XXIX. *Dominus mihi dat linguam disciplinæ, quando debeam proferre sermonem.* Item aduersus Praxeam cap. XXII. *Dominus dat mihi linguam disciplinæ ad cognoscendum quando oporteat dicere sermonem.* Nam vulgata lectio nostra in posteriore membro diuersa est.

LILIA PRO NITIDAE F. L. CALCIS) Pictores tabulis quas picturæ aptant colorem primo aliquem illinunt, quem campum vocant. In rusticanis verò picturis, quæ parietibus inducuntur, calx ipsa & tectorium est pro campo. Hoc igitur est quod in horto suo fingit Ennodius, pro tectorio & picturæ campo fuisse lilia, pro colorum pigmentis reliquos diuersorum generum, colorumque flores.

HYMNVS VESPERTINVS) Qui Prudentio est *ad incensum lucernæ*. Sic enim in optimis exemplaribus inscribitur Hymnus VI. Cathemerinon, qui eiusdem est argumenti. non vt vulgatum est, *ad incensum cerei Paschalis*. Vnde & Lucernarium dicebant vespertinarum precum officium, quòd vespere & x.

quando lucernas accendi mos est, occaso nimirum Sole peragi soleret. HORAM INCENSI appellat S. Ambrosius lib. III. de Virginibus. *Certè solennes orationes cum gratiarum actione sunt deferendæ, cùm è somno surgimus, cùm prodimus, cùm cibum sumimus, cùm sumpserimus, & hora incensi. cùm denique cubitum pergimus.* De hymnis porrò qui sequuntur, etsi stylo & genio auctorem satis produnt Ennodium, aberant tamen à manuscriptis, quorum ope nixi sumus. Quare cùm reliqua esset coniecturæ diuinatio, qua parciùs vti libuit, pauca eaque aperta & obuia mutauimus.

XII. PROCONSVL MAXIMVS) Galerius Maximus, qui Aspasio Paterno in Proconsulatu Africæ successerat. cuius audita Cyprianus sententia, qua morti addicebatur, hoc solum respondit, DEO GRATIAS. quin & ligatis per manus suas oculis, vt Pontius Diaconus scribit, moram carnificis vrgere tentabat. Eò spectat Ennodius cùm ait Cyprianum enses acciuisse, moramque loquendo minimam attulisse.

XIII. VETERNO NVBILO) Veternus adiectiuè, pro veternoso & vetusto. vt in Panegyrico *conscientias veterno errore possessas*, & Dictione in Nouercam, *veternis Erebi legibus.*

LINGVA LATRAT PARTHICA) In Paræneſi. *Parthica & latret Morinus figura.*

V. IVSTINA VIRVS PERDIDIT) Mater Valentiniani Iun. Augusti, quæ Ambrosium, Ecclesiamque Mediolanensem, vt pote Arriana, diris modis vexauit. Itaque de ea loquitur Gaudentius in Præfatione ad Beniuolum Exmagistrum memoriæ, *Nostri namque temporis regina Iesabel, Arrianæ perfidiæ patrona simul ac socia, cùm beatissimum persequeretur Ambrosium, Ecclesiæ Mediolanensis Antistitem, te quoque ea tempestate Magistrum memoriæ, oblitum salutaris fidei arbitrata, cōtra Catholicas dictare Ecclesias compellebat.*

PASTOR EST ANTISTITVM) Mediolanensis Antistes. qui Metropolitani iure multis hodieque præest Episcopis, sed multo pluribus olim præsidebat. Orat ergo pro Laurentio Episcopo Mediolan.

PRISCVS) Asiæ Proconsul. quo iudice S. Euphemia Martyr Calchedone atrocissimis suppliciis excruciata est. XVII.

DE S. NAZARIO) Martyre Mediolanensi de quo extat Sermo S. Ambrosij, multa iis, quæ hoc hymno scribuntur, simillima cõtinens. Sed quòd Nerone imperante passus dicitur S. Nazarius, id post Ambrosij mortem compertum est, quia suo tempore ignoratum adhuc fuisse, auctor est Paulinus presbyter in vita S. Ambrosij. XVIII.

VATEM MONET) Ambrosium Episcopum. qui, vt Paulinus idem narrat, inuentas in horto S. Nazarij reliquias transtulit in Basilicam Apostolorum. Qua de re Ambrosij ipsius versus leguntur in Monumentis Christianis, quos titulum apposuit.

Condidit Ambrosius templum, Dominoque sacrauit
Nomine Apostolico, munere, relliquiis.
Forma crucis templum est, templum victoria Christi.
Sacra triumphalis signat imago locum.
In capite est templi vita Nazarius alma,
Et sublime solum Martyris exuuiis.
Crux vbi sacratum caput extulit orbe reflexo,
Hoc caput est templo Nazarioque domus.
Qui fouet æternam victor pietate quietem,
Crux cui palma fuit, crux etiam sinus est.

Sunt & alij versus, qui indicant eam Basilicæ partem, qua Nazarij cõditæ sunt reliquiæ, à Serena Stiliconis coniuge, Libycis marmorib. ornatam ex voto fuisse.

Qua sinuata cauo consurgunt tecta regressu,
Sacrataque crucis flectitur orbe caput.
Nazarius vita immaculabilis, integer artus
Conditur, exultans hunc tumuli esse locum.
Quem pius Ambrosius signauit imagine Christi,
Marmoribus Libycis fida Serena polit.
Coniugis vt reditu Stiliconis læta fruatur,
Germanisque suis pignoribus propriis.

DE S. DIONYSIO) Episcopo Mediolanensi, viro sanctissimo, qui pro fide orthodoxa in exilium à Cõstantio Aug. relegatus in eo vitam posuit, vt docet S. Ambrosius epist. xxv. ad Vercellenses. XXI.

AD EPIGRAMMATA.

I. NOMINIS AVCTOR) φερώνυμος, verè homo bonus,& nomini respondens. Creber est in his allusionibus, vt epigram. XI. de Honorato, & Dictione II. de Maximo. Athalaricus Felici Quæstori lib. VIII. variarum XVIII. *Sumpsisti nomen ex moribus. custodi vt semper lateris veritate vocabuli. Nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videatur imposita, nimis absurdam est portare nomen alienum, & aliud dici quàm possit in moribus inueniri.*

III. RHETORICO SCHEMATE) Schema σχῆμα est figura, cultus, habitus. Schemate igitur Rhetorico dicere, est ornatè & qua pompa Rhetores solent, dicere. Schema oratorium, & schema ac pompa sermonum lib. I. epist. XV. & XVI. Sic mundi schemata sunt ornamenta sæculi lib. IX. epist. IX. & humanæ perfectionis schema Dictione IV. At pro schemate perperam hoc loco antiquarij stemmate scripserant, itemq. in Hymno in Cyprianum, & epigram. XXCVII.

V. EPITAPHIVM RVSTICAE) Superest adhuc Mediolani hoc epitaphium insculptum in lapide, qui nunc insertus est Ecclesiæ S. Francisci.

VII. SERPENS VENENA FVGAT) Prudentius in Enchiridio

--sed prudens ære politum

Dux cruce suspendit qui virus temperet anguem.

Pari elegantia & antithesi Seuerianus Gabalorum Episcopus à serpente illo, quia symbolum erat crucis Christi, salutem καὶ ἀπὸ τῆς ἐπικαταρατοῦ εὐλογίαν, à maledicto benedictionem fluxisse ait in Oratione II. è decem quas Chrysostomi nomine in lucem dedit Card. Sirletus. Sed Seueriano hanc asserunt, quam dixi, Damascenus, & Hadrianus Papa, cum Synodo Parisiensi.

VIII. LAVRENTIVS EPISC.) Mediolanensis. ab eo Mediolani exstructa Basilica S. Xysti: Ennodius pa-

rietes prisco Ecclesiæ more versibus inscripsit.

IN DOMO MEDIOLANI) Domo Ecclesiæ seu Basilicæ Episcopalis. quam Laurentius idem variis rebus exornarat. X.

HERBIDA SAXA) Marmor Lacedæmonium, viridi colore. Prudentius. *Quæ viridis Lacedæmon habet*. Sidonius in Burgo

-- Herbosis quæ vernant marmora venis.

IN BASILICA APOSTOLORVM) In omnibus libris titulus hic erat, VERSVS IBIDEM, quod falsum est. Itaque alium fecimus ex Dictione II. quæ eiusdem est argumenti. Rursum in Codice Vaticano primus versus quinûm tantùm est pedum. abest enim τὸ *Antiquum*. pro quo in Fabri libro scriptum est in fine τὸ *Lauacrum* hoc modo, *Ecce nitet templum, quod sorduit ante lauacrum*. in tertio *antè vetustum*. XI.

SVPER REGIAM TRICLINII] Portam maximam, mediam, βασιλικήν. ideo postes & valuas interpretatur. Sic regias fores, & regias in Basilicis appellabant. Gregorius Turon. lib. IV. c. XIII. *Dum deambulabant per Ecclesiam ad regias ædis sacræ, quæ tunc reseratæ fuerant, appropinquant*. Anastasius Biblioth. in Honorio. *Inuestiuit regias in ingressu Ecclesiæ maioris, quæ appellantur medianæ, ex argento*. Item in Conone. *Qui missi fuerant de exercitu ad custodiendas regias Basilicæ clausas obseruabant*. Græci βασιλικὰς vocant. XVII.

IN MISSORIO) In lance seu disco. vt epigr. XCII. Missorium inter vasa escaria numerat Isidorus Originum XX. dictúmque à mensa putat, quasi mensarium. ego à missu ductum malim, vt gustatorium à gustatione. Glossæ Isidori, *lancibus missoriis*. Vetus aliud Glossarium, *Discum missorium*. Græci μισσώριον. Atque vt missorium hoc equitem habet cum Victoria, & alterum infra imaginem ipsius Ennodij: sic Anthologiæ libro IV. μισσώριον duplex describitur, vnum in quo τὰ δώδεκα ζώδια. alterum ἔχον ἀφροδίτην XVIII.

καὶ ἔρωτας. Idacius orbiculum vocat, cùm de aureo quingentarum librarum missorio scribit, quod Aetius Patricius Thorismundo Gothorum regi ob nauatam aduersus Attilam operam dedit. pro quo numerata à Sisenando, quia direptum à Gothis fuerat, cùm ad Dagobertum regem mitteretur, solidorum millia ducenta tradit vetus auctor vitæ Dagoberti ca. XXIX. De altero item aureo Chilperici regis missorio meminit Gregorius Turon. lib. VII. c. V. De vtroque Aimoinus lib. III. & IV. De aliis duobus sed argenteis Flodoardus presbyter in Testamento S. Remigij, & Sonnatij Præsulum Remensium.

XX. CONDITOR ARMENIVS) Ad quem epistola I. lib. II.

XXI. DE SCVTELLIS VII) Vt in repositorio Petronij Arbitri duodecim signa Zodiaci pro scutulis sunt & lancib. ita hîc septem scutellæ in Dianam & sex feras effictæ, aut illas certè insculptas habent.

XXII. DE COMPOSTILE HABENTE VII. GAVATAS) Quod aliis repositorium dicitur, id Ennodio est compostile à compositis in eo lancibus obsoniorum. Gauata, vt Martialis & Fortunatus docent lancis est genus. Isidorus lib. XX. *Lancis gauata, quasi cauata.* & in Glossario, *Paropsis gauata vel catinus.* sic enim vtrobique legendum. Compostile ergo Ennodij septem gauatas habebat, id est septem lances, vel quasi lances inter se distinctas, diuersisque dapib. accommodas. In repositorio enim missus vnius epulæ diuersis lancibus à structore compositæ (quas struices patinarias Plautus vocat) mensæ inferebantur. Et quidem Petronio repositorium id propriè, cui grauior cæna, vt gustatorium Martiali ac Plinio Cæcilio cui gustatio imponebatur. Ita nimirum fiebat, vt non singulas lances apponerent, sed multas simul in vno compostile seu repositorio congestas. Atque hinc fortasse labor ille gestantium ministrorum quem antiqui scriptores significant. Sidonius lib. I. ep. *Non ibi impolitam congeriem liuentis argenti mensis cedentibus suspiriosus minister imponit.* & lib. IX. ep. X. *Gerulis*

caput plicantes Anaglyptico metallo Epulas ſuperbiores Humeris ferunt onuſtis. Interdum etiam Compoſtilis ſeu repoſitorij non vnica facies erat, ſed multiplex, alia alij impoſita. quod videre eſt in Petroniano. *Repoſitorium,* inquit, *rotundum* XII. *habebat ſigna in orbem diſpoſita, ſuperque proprium conuenientemque materiæ ſtructor impoſuerat cibum. ſuper arietem cicer arietinum, ſuper taurum, bubale fruſtum.* & poſt alia. *Ad ſymphoniam quatuor tripudiantes procurrerunt, ſuperioremque partem repoſitorij abſtulerunt. quo facto videmus infra, in altero ſcilicet ferculo, altilia & ſumina, leporemque in medio pennis ſubornatum, vt Pegaſus videretur.*

DE EO QVI VT FILIVM) Sex quæ ſequuntur Epigrammata in lucem nunc primùm exeunt.

DE CAVCO) Caucus poculi genus. Hieronymus lib. II. in Iouinianum de Diogene. *Quodam tempore habens ad potandum caucum ligneum, vidit puerum manu concaua bibere, & eliſiſſe fertur ad terram dicens, Neſciebam quòd natura haberet poculum.* Spartianus in Peſcennio. *Tanta fuit ſeueritatis, vt cùm milites quoſdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidiſſet, iuſſerit omne argentum ſubmoueri de vſu expeditionali, addito eo vt ligneis vaſis vterentur.* Apud Trebellium quoque Pollionem in epiſtola Valeriani cauei & ſcyphi vnà iunguntur. Sed fecit inſolentia vocabuli, vt paſſim corrumperetur. Nam apud Spartianum & Pollionem *caueos* editũm eſt, *cauum* apud Hieronymum. apud Ennodium epigrammate XXIX. DE GLAVCO. At veteres libri rectè ibidem & hoc loco DE CAVCO. XXV.

HABENTE PASIPHAEN.) Cælatam aut inſculptam. Hoc nimirum eſt, quod ſugillat Plinius in prooemio lib. XXXIII. *In poculis libidines cælare iuuat, ac per obſcenitates bibere.*

DE EO QVOD MESSALA CONSVL) Meſſala Conſul fuit anno Chriſti DVI. In eo Conſulatu nouum ſibi cognomen Ennodij faſtis adſcripſit, vt Ennodius Meſſala diceretur. Cognomen ergo illis ſæculis appellabãt, quod vero nomini, hoc eſt vltimo XXXII.

præponebatur. Ita enim Cæcilij Cypriani Hieronymus, & Sulpitij Seueri Gennadius, cognomenta fuisse scribunt, quæ priore loco ponuntur. Alia mens fuit doctissimo Panuinio, qui priscum Romanorum morem iam diu exoletum secutus in fastis scriptum fuisse putat MESSALA ENNODIVS. Sed hoc modo Ennodius Messalæ proprium nomen fuisset, non cognomen. De Messala Fausti filio, Auieni fratre dictum in Epistolis.

PVRPVRA NOSTRA) Nomen nostrum minio fastis inscriptum. ab hoc enim scripturæ colore purpurei fasti Martiali, & purpurissati Sidonio. Non minùs, inquit, Messalam Consulem ornat nomen meum, quàm ipsa palmata.

XXXIV. FILIVM ARMENII] Lib. II. epist. I.

XXXV. DE EO QVI GALLIS] Transalpinis scilicet, vnde ipsi origo. Nam & Veneti quoque Cisalpini sunt Galli. Venetus præterea coloris genus est. Hinc Venetos malè tinctos, & maculatæ terræ vernulas vocat, vel quia fusciore sunt ore, quàm Galli.

XXXVI. IN SVBSCRIPTO] De competente, Baptismi candidato. Qui baptismum postulabant scripto nomen edere iubebantur. Concil. IV. Carthag. can. XXV. Ferrandus Diac. in epistola nondum edita ad Fulgentium de quodam Æthiope baptizando. *Propinquante solennitate Paschali inter competentes offertur, scribitur, eruditur.* Cyrillus in prologo Catecheseon εἰσῆλθες, κατηχήθης, ὄνομά σου ἐνεγράφη. Inde eo tempore Competentes & Subscripti dicebantur.

XLIII. ANTE CANAVAM] Cellam vinariam. S. Augustinus Sermone LXI. de tempore. *Multa sunt quæ de horreo, canaua, vel cellario aliquoties proferre non possumus.* Isidorus in Glossis, *Canaua, camera post cœnaculum.* Caneuaros hodiéque Itali vocant pincernas, vel canauæ præpositos.

XLVI. DE MVRENA INL. F.] Hoc est *Inlustris femina.* fortasse Firminæ. in cuius annulum lusit epigram. XCVII. nunc in eius murenulam, hoc est catenulam auream, cui similitudo piscis nomen fecit. cã-

describit S. Hieronymus ad Marcellã epist. xv. Murenas pro murenulis frequenter iterat Anastasius in Gregorio IV. *Murenam in qua pendent gemmæ hyacinthinæ* XIII. Item *murenas prasinales*, & *murenam trifilem*, *murenam filatam*.

IN SEPTICIO] Basilienses *Septacia*.

DAMNATI FRVCTVS LIGNI] Ex eorum sententia, qui arborem Adamo vetitam ficum fuisse existimant. in quibus Theodoretus quæst. XXVIII. in Genesin. Tesseram autem cum ficubus missam, hospitalem dicit. L.

DIRA SPOLIARVNT] Hîc nulla est in metro licentia. quia veteres Grammatici docent breuem natura syllabam ancipitem fieri, quam in sequenti dictione duæ consonantes excipiant, quarum prior sit S. Ita epigram. XVII. *Pande studium*. & Virgilius *date tela scandite remos*. Martialis lib. VIII. epigr. Pauca Iouem. *Nondum taxata, stulte, negata putas?* Sic enim eum versum legunt probatissimæ fidei exemplaria.

S. CALEMERI] Episcopi & Martyris Mediolanensis, cuius Natalem agunt prid. Kal. Augusti. Calemerus vt Euemerus rectum est, Καλήμερος, εὐήμερος. Vsus inflexit vt Calimerus dicatur, sicut Calocerus pro Calocæro, quod Græcis est Καλόκαιρος. LX.

DE DEFENSORE CALLIDO) Epigrammate LXXVI. *De callido, qui Defensor dicebatur.* Defensor itaque hoc loco non est ἔκδικος, vt cùm dicitur defensor Ciuitatis, sed nomen proprium viri, vt apud Sulpitium Seuerum Defensor, qui obstitit S. Martino, & in antiquis Notitiis Defensor primus Episcopus Andegauensium. LXV.

NILIACIS BIBLIS) Chartis è biblo seu papyro. Aldelmus de Nycticorace. *Romuleis scribor biblis, sed voce Pelasga.* Vnde & Biblinæ epistolæ Esaiæ XVIII. apud Interpretes LXX. quod noster ait, *In vasis papyri.* Niliacæ autem, quia papyrũ in Ægypto nascitur in Nili palustribus. Plinius lib. XIII. c. XI. Cassiodorus lib. XI. epist. XXXVIII. Inde & Capella chartas LXVII.

Nilotica fruticis collemata vocat lib. III.

Syllaba, rhythmvs] Malè in vulgatis & antiquis *remmus*. Simili ioco Ænigmata sua claudit Symphosius:

Insanos inter sanum non esse necesse est.
Da veniam, lector, quod non sapit ebria Musa.

LXXIII. Veteris proditionis] Cùm anseres Gallos Capitolium obsidentes Romanis voce sua excitatis prodiderunt.

LXXVI. Vmbra lacessitas] Seneca lib. III. de ira cap. III. *Tauros color rubicundus excitat, ad vmbram aspis exurgit. vrsos leonesque mappa proritat. omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana.*

LXXVII. De vita S. Ambrosii] Quæ sequuntur duodecim epigrammata laudes continent duodecim Antistitum Mediolanensium, quo ordine sedem Episcopalem tenuerunt ab Ambrosio ad Laurentium.

LXXIX. Nominibvs nil famvlata svis] Quia pudicus erat cùm Venerius vocaretur. Simile est quod Archontiæ puellæ nomen, quia militare quoddam imperium sapere videbatur, non satis aptum virgini fuisse dicitur in eius Epitaphio. quod quidem etsi ad Ennodium parum facit, propter elegantiam tamen, & quia ad Gallos pertinet, huic loco intexi placuit, vt à nobis ex marmorea tabula paucos ante annos ad Vrbem haud procul à Constantinæ mausolæo effossa descriptum est. Sic igitur habet.

Epitafivm Remo et Arcontiae, *qui natione Galla germani fratres adulti vna die mortui & pariter tumulati sunt.*

Hæc tenet vrna duos sexu sed dispare fratres,
Quos vno Lachesis mersit acerba die.
Ora puer dubia signans lanugine vestiis,
Vix hiemes licuit cui geminasse nouem.
Nec thalamis longinqua soror trieteride quinta
Tanarias crudo funere vidit aquas.
Ille Remi Latio fictum de sanguine nomen,
Sed Gallos claro germine traxit auos.
Ast hæc Graiugenam resonans Arcontia linguam
Nomina virgineo non tulit apta choro.

Depositi *nonis Nouemb. Consul. Dioscori V. C.*

DE EVSEBIO PONTIFICE] Huius extat Synodica ad Leonem Magnum epiſtola, cuius antè facta eſt mentio, cùm de Criſpino Ticinenſi Epiſcopo ageretur. Extant & verſus, qui Eccleſiam B. Theclæ Mediolani ab Euſebio poſt incendium renouatam teſtantur. nam in illa olim Eccleſia inſcripti viſebantur. XXCIV.

Priſca rediuiuis conſurgunt culmina templis,
In formam rediere ſuam quæ flamma crearat.
Reddidit hæc votis Chriſti qui templa nouauit,
Euſebij meritis noxia flamma perit.

RESTAT QVEM LONGO] Laurentius Epiſcopus adhuc ſuperſtes, cùm hæc ſcriberet Ennodius. XXCIX.

IMPERII CVLTOS] Ad Deuterium ſcriptum conieci, tum quia doctorem appellare ſolet Deuterium, tum maximè quia in antiquis libris ſubditur Allocutioni Diomedis, quã Deuterio petente ſcripſit. XC.

DE MARMORIBVS OPERE SARSORIO) Gregorius Turonenſis lib. II. Hiſtoriæ cap. XV. de Eccleſia, quam Namatius Epiſcopus Aruernorum in Ciuitate ſua ædificauit. *Parietes*, inquit, *ad altarium opere ſarſurio ex multo marmorum genere exornatos habet*. Ex Ennodij verbis ſatis patet ſarſorium opus dici, cùm variæ diſcolorum marmorum cruſtæ committuntur, vt vnum corpus & vnam quaſi picturam efficiant. Quod genus ſcitè à Caſſiodoro deſcribitur lib. I. epiſt. VI. *De vrbe nobis marmorarios peritiſſimos deſtinetis, qui eximiè diuiſa coniungant, & venis colludentibus illigata naturalem faciem laudabiliter mentiantur. de arte veniat, quod vincat naturam. diſcolora cruſta marmorum gratiſſima picturarum varietate texantur*. Inde & ſarſor, eius opificij artifex marmorarius. In actis Cirtenſibus Numatij Felicis, cùm ſacri codices ſub Diocletiano quærerentur: *Et dum ventum eſſet ad domum Felicis ſarſoris, protulit codices quinque*. XCI.

DE EQVO Q. A. HVNISCO) Huniſcum dixit qua forma Daciſcum Aurelianus in epiſt. apud Vopiſcum. Hunnorum gens ſemper in armis, & nunquam ſine equis. Inde Sidonius argutè, vt ſolet, cæteras XCIV.

gentes equorum tergo ferri, Hunnos habitare ait in Panegyrico Anthemij,

-- ita semper equo ceu fixus adhæret
Rector. Cornipedum tergo gens altera fertur,
Hac habitat. teretes arcus & spicula cordi.

Locum vt emendari debet exscripsi, quia vt editus est multiplici menda scatet.

CI. DE SCVTELLIS] Vt caucum supra fabula Pasiphaes, ita nunc scutellas Iouis adulteriis cælatas describit, & morem pudori noxium meritò castigat.

CX. DE CASTELLO HONORATI] Episcopi Nouariensis, vt docuit nos Dictio II. Iam tum igitur ob militum, prædonumque infestationes castella ædificare cogebantur Episcopi. Tale enim fuit Nicetij Episcopi Treuirensis castellum supra Mosellam, quod suis versibus ornat Fortunatus lib. III. & quæ ab Episcopis Remensibus condita multis locis narrat Flodoardus.

CXI. DE HORTO REGIS] Theoderici. nam hic vnus Italiæ rex tẽpore Ennodij. In quinto versu pro stẽmate scammate reposui ex vestigiis Manuscripti.

CXXIV. ADVERSVS CLAVDIANVM] Extat Claudiani Epigramma de mulabus Gallicis duplo longius quam Ennodianum, sed vtriusque eadem sententia. Quare aduersus hoc loco non oppositionem, sed imitationem significat.

CXXVIII ASTRORVM POPVLVS] Phrasis Ennodij, cùm magnam copiam & numerum dicere vult, populum aut plebem appellare. Sic *populos piscium* dixit lib. I. epist. VI. *populum occisorum* in Panegyrico. Item alibi, *populos largitionum*, & *populosos ferculorum errores*. Rursus *plebem amnium* in vita S. Antonij, *plebem conflictuum* in Panegyrico, *plebem astrorum* in Epigr. LXXIV.

CXXX. DE SPATHA IN FVSTE] Cui fustis pro vagina. quo genere vtuntur etiam nunc in Gallia pedites nonnulli, dum iter faciunt. In proximo Epigrammate titulum correximus, vbi *spathacinotus* legebatur. Est autem spatha cinctus, qui barbaris vna voce Spathatus, σπαθᾶτος.

De stomatio ebvrneo) Oſcillo. Gloſſarium vetus, *Oſcillum* στομάτιον. Ludicri genus, quòd graphicè ab Auſonio deſcribitur in præfatione Centonis nuptialis. *Simile vt dicas ludicro, quod Græci* στομάτιον *vocauere. oſcilla ea ſunt, ad ſummum quatuordecim. Horum verticularum variis coagmentis ſimulantur ſpecies mille formarum: Elephantus bellua, aut aper beſtia, anſer volans, & mirmillo in armis, ſubſidens venator & latrans canis. quin & turris & cantharus, & alia huiuſmodi mirabilium figurarum, quæ alius alio ſcientiùs variegant. Sed peritorum concinnatio miraculum eſt: imperitorum iunctura ridiculum.* Hac arte puellæ res mille, vt ait Ennodius, anguſta capſa includebant, quia paucis oſcillis, quæ ex capſula promebant, res innumeras concinnabant. Eodem ſpectat larua argentea Petronij Arbitri, cuius catenatio mobilis diuerſas figuras exprimebat. CXXXIII

De principe p. p.) Id-eſt Præfecti prætorio. Princeps P. P. erat primus inter officiales ſedis Prætorianæ. Notitia Imperij. *Officium* v. i. *Præfecti Prætorio, Princeps, Cornicularius, Adiutor*, &c. Eodemque modo in Officio Præfecti vrbis, & Magiſtrorum vtriuſque militiæ, & aliarum dignitatum Principes erant: qui omnes è ſchola Agentium in rebus ad gubernanda officia mittebantur. l. vi. Cod. Theod. De principibus agentium in rebus. Gloſſæ Iuris, Πρίγκιψ ὁ προεστὼς τῶν πολιτικῶν ταξεωτῶν. Erat & Princeps officij Imper. Theodericus Rex Variarum lib. ii. ep. xxviii. *Stephano* v. s. *Comiti primi ordinis, ex Principe officij noſtri.* & in lapide Romano, *Neritus Princeps officij Imp. Claudij.* Horum ergo inſigne fuit vitis ſeu virga, vt centurionum. vnde iocum captat Ennodius in temulentum Principem Honoratum. de quo iterum Epigrammate ſequenti, & cxli. CXXXVII

De epistola d. ambrosii) Ea eſt xii. libri ii. Epiſtolarum S. Ambroſij, cui præpoſita eſt Symmachi Præfecti vrbis relatio quam refellit. CXLII.

Evstorgi vatis) Epiſcopi Mediolanenſis, qui Laurentio ſucceſſit: ad quem extat epiſtola CXLIX.

Theoderici Regis, hoc titulo, *Eustorgio viro venerabili Mediolanensi Episcopo.* Nunc vt vmbilicum Notis aliena potius manu, quàm meis verbis addam, Epigrammati. Ennodij consimilis argumenti octastichum apponam de fonte, quem Leo Magnus ante Ostiensem D. Pauli basilicam condidit.

Vnda lauat carnis maculas, sed crimina purgat,
Purificatque animas mundior amne fides.
Quisque suis meritis veneranda sacraria Pauli
Ingrederis supplex ablue fonte manus.
Perdiderat laticum longaua incuria cursus,
Quos tibi nunc pleno cantharus ore vomit.
Prouida pastoris per totum cura Leonis,
Hac ouibus Christi larga fluenta dedit.

ARATORIS SVBDIACONI AD PARTHENIVM Epiſtola.

Cuius in Notis ſupra facta eſt mentio ad Epiſtolam I. *Lib.* IX.

DOMINO INLVSTRI MAGNIFICENTISSIMO atque præcelſo PARTHENIO MAGISTRO Officiorum atque Patricio ARATOR ſubdiaconus.

SI tibi, magne, velim faſces memorare parentum,
Vix daret in tergo pagina lecta modum.
A proauis, atauiſque potens tu ſtemmata vincis
Moribus & meritis cedit origo tuis.
Optime Partheni, poſitum cui nomen ab æuo,
Laus magis eſt animi, qua verecunde places.
Nuntia venturum ſignauit lingua pudorem,
Vtque decus gemmis quod vocitaris adeſt.
Cingula plura geris, ſed quæ tu grandia reddis,
Nam tibi quiſque datur mox ſibi creſcit honor.
Quis bona tanta canat? breuiter loquor, omnia tecũ,
Quæ faciunt magnos ſingula, ſolus habes.
Tu facunde ſonas Rhodani Rhenique cateruis,
Regia dulciſonum te probat aula virum.
Te multis opulenta quidem Germania doctum,
Suſpicit, & patrio gaudet amore tibi.
Gloria de tanto cui maxima fulget alumno,
Qualem Romuleo dat toga denſa foro.
Vidi ego te vidi iuuenem ſermone diſerto,
Heſperios proceres æquiperare ſenes.
Quò directus eras Legati munere functus,
Vt libertatis poſceres actor opem.
Mulſiſti Geticas verbis felicibus aures,
Iuuerúntque tuum publica vota ſolum.
Nil auditor ouans potuit rex ille negare,
Cuius in arbitrio tunc ea cauſa fuit.

Hæc vbi fama volans celeri dispergere cursu
  Cœpit,& adsidua sustulit aure caput.
Exiit in populo solidæ pinguedo loquelæ,
  Stipabatque tuos anxia turba gradus.
Vt quotiens motis aperires flumina labris
  Curreret æstiuam ceu positura sitim.
Has ego diuitias auidus contingere linguæ,
  Qua velut vnda Tagi tu pretiose fluis.
His quoniam laribus tenebamur in vrbe Rauennæ,
  Hospes hians aderam nocte,dieque tibi.
Quos mihi tu libros,quæ nomina docte sonabas?
  Quanta simul repetens codicis instar eras?
Cæsaris historias ibi primùm te duce legi,
  Quas vt ephemeridas condidit ipse sibi.
Cantabas placido,dulcique lepore poëtas,
  In quibus arx fallax,pompa superba fuit.
Sed tamen ad visos remeabas,optime,vates,
  Quorum metra fides ad sua iura trahit.
Qualis in Hyblæis Ambrosius eminet hymnis,
  Quos posito cunis significastis apes.
Qualis in hæc eadem decentius arte manauit,
  Aruernisque canis * * niana celes.
Cura mihi dudum fuerat puerilibus annis
  Versibus adsiduum concelebrare melos.
Scribere quas etiam simulauit fabula partes,
  Et per inane fretum sub leuitate rapi.
Quæ cùm nostra tibi fragilis cecinisset arundo,
  Et mihi, care, tuus sæpe faueret amor.
O vtinam malles dixisti rectius huius
  Ad Domini laudes flectere vocis iter.
Vt quia nomen habes quo te vocitamus Arator,
  Non abstrusa tibi sit,sed aperta seges.
Constitui,fateor,si quando fortè mererer,
  Ingenij fructus ad meliora sequi.
Quo te cúmque loci contingeret esse,virorum
  Maxime,transmitti quod modularer opus.
Iam stimulat promissa dies,vt debita tandem,
  Contractusque meos soluere,docte,velim.
Sume quod ex nitido libauimus æquore carmen,
  Et licet exiguas suscipe gratus aquas.

Oceanus rerum ſpatio manet altus in illo,
De quo vix laticem traximus ore breuem.
Namque ego Romanæ caulis permixtus amœnis
Eccleſiæ tonſo vertice factus ouis.
Paſcua læta videns,& aprica volumina Chriſti,
Quærebam guſtu tangere cuncta meo.
Et nunc Dauiticis adſuetus floribus odas
Mandere,nunc Geneſin mens cupiebat edax.
Cúmque ſimul violas & lilia carpere mallem,
Quæ vetus atque nouus congeminauit odor.
Incidit ille mihi,quem regula nomina Actus,
Meſſis Apoſtolicæ plenus in orbe liber.
In quo nos Dominus Petro piſcante leuauit
De gremio ſalſi,cæruleique maris.
Oſtenſaque dedit cæleſtis imagine nauem,
Gentibus aſſumptis ex ſaturitate famem.
Huius ab hiſtoria produxi carmina tyro,
Paſtorique meo ſedulus ora dedi.
Largius auxilio qui fert noua verba canenti,
De quo nemo poteſt hoc ſine digna loqui.
Quæ patri egregio patuerunt tradita Papæ,
Scriniaque Eccleſiæ condita rite gerunt.
Eia age ſuſceptos celebret conlatio libros.
Mercedis pretium cauſa ſuperna dabit.
Sunt quia Pontifices in relligione magiſtri,
Gallia quos multos dat ſtudioſa bonos.
Eſt vbi Firminus venerabilis ille ſacerdos,
Paſcere qui populum dogmatis ore poteſt.
Huius ad Italiæ tendit laudatio fines,
Atque vltra patriam gloria nomen habet.
Ne dubita quin grata forent documenta probatis,
Sedis Apoſtolicæ quæ placuere viro.
Nec te nempe putes caritur'um munere famæ,
Hæc prælata operi ſcripta quod edis ibi.
Ibimus ambo ſimul quò pagina venerit iſta,
Partheniumque decus ſemper in ore feret.

INDEX.

Auctores qui citantur in Notis.

NON EDITI.

FACVLTAS
R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS IESV IN PROuincia Franciæ.

CHristophorus Baltazar Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, iuxta Priuilegium eidem Societati à Christianissimis Regibus Henrico III. 10. Maij 1583. & Henrico Magno 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 24. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos absque illorum permissione imprimant, permittit SEBASTIANO CRAMOISIO Bibliopolæ Parisiensi Iurato, vt *Ennodij Episcopi Ticinensis opera, cum P. Iacobi Sirmondi Notis à Societatis nostra Theologis approbatis*, ad sex proximos annos imprimere ac libere diuendere possit. Datum Lutetiæ Parisiorum XXIII. Martij M. DC. XI.

I

a

Digitized by Google